B.I.R. 1821

RUTENISAREA BUCOVINEI

ȘI CAUSELE DESNAȚIONALISĂRII POPORULUI ROMÂN

DUPĂ DATE AUTENTICE

(FRAGMENT DIN LUCRAREA NEPUBLICATĂ «ROMÂNII DIN BUCOVINA»)

DE UN BUCOVINEAN

Și e plină de străinĭ
Ca earba de mărăcinĭ
Și e plină de dușmanĭ
Ca rĕul de bolovanĭ.
EMINESCU (Doina)

BUCUREȘTI

«MINERVA», Institut de arte grafice și
Editură. — Strada Regală, 6

1904

RUTENISAREA BUCOVINEI

Fragment din lucrarea nepublicată:

„ROMÎNIĬ DIN BUCOVINA"

Romînul nu maĭ este acel de-odinioară
Ce 'nspăimînta duşmanul cu o privire doară;
Romînul azĭ se pleacă orĭ-căruĭ venetic
Ce vine în ţar'-aceasta cu ură şi calic,
De ne insultă neamul, religia şi ţara
Prădîndu-ne ca 'n codri sălbaticĭ şi nimic
Nu zicem cînd ne-aruncă dispreţul şi ocara.

IOAN DAFIN.

Din Boian la Vatra-Dorniĭ
Aŭ umplut omida corniĭ
Şi Străinul te tot pasce
De nu te maĭ poţĭ cunoaşte.

EMINESCU (Doina).

In Bucovina sunt treĭ soiurĭ de Rutenĭ[1]), şi anume:

1. *Huţuliĭ* saŭ *Huţaniĭ*, locuitorĭ aĭ carpaţilor Bucovineĭ şi în parte aĭ Ungaro-Galiţieĭ, până aproape de Tatra, apoĭ

2. *Ruteniĭ bătrînĭ*, carĭ aŭ fost înainte toţĭ romînĭ, dar carĭ s'aŭ slavisat mereŭ prin contactul necontenit din Galiţia şi prin *ingerinţa puternică a guvernuluĭ austriac, şi în fine*

3. «*Ruteniĭ tinerĭ*» saŭ «*Ruteniĭ uniaţĭ*» saŭ numaĭ «*Uniaţĭ*» ast-fel numiţĭ de poporul romîn, adecă: Rutenĭ de legea uniată saŭ greco-catolică, *toţĭ* veneticĭ din Galiţia, aduşĭ necontenit de către Austria de la anexare încoace.

a) Huţaniĭ saŭ Huţuliĭ

Huţuliĭ — care cuvînt seamănă cu cuvîntul romînesc «*hoţul*» şi dă aparenţa uneĭ derivaţiunĭ de la acest cuvînt, de oare-ce un cuvînt slav (rutean-rus) «hoţul» «huţul» saŭ «huţ» nu există

---

[1]) Facem de-ocamdată abstracţie de ceilalţĭ slavĭ şi anume: Polonĭ, Lipovenĭ, Cehĭ, Slovenĭ, Sîrbĭ, etc., toţĭ importaţĭ de Austria de la anexare încoace. Despre aceste frinturĭ micĭ de popoare pribegite pe la noĭ prin graţia Austrieĭ, vorbesc detailat în opul sus citat.

de fel, și care numire își are însemnătatea sa fisiologică îndreptățită, de la hoțiele ce le făcea odată acest trib prin munții lor, fie din cause de lipsă, fie că eraŭ siliți la aceasta de împrejurările timpuluĭ de pe atuncea — de poporul romîn altmintrelea numit și «*Huțanĭ*», e un trib vechiŭ de munte, care cuprinde sînul de nord al Carpaților ce se estind până aproape de districtul unguresc «Satulmare» și munții «Tatra» din Marmația din nord. Eĭ sunt după uniĭ, urmașiĭ slavisațĭ ale resturilor cumane saŭ dacice aruncate prin munțĭ unde aŭ păstrat numele național de «*Guzĭ*». După *Kaluzniacky* Huțuliĭ ar fi *Romanĭ* slavisațĭ orĭ maĭ bine ḑis, urmașiĭ slavisațĭ aĭ Cumanilor și aĭ Dacilor slavisațĭ. *Kaindl* ĭĭ revindecă deplin pentru Slavĭ adecă pentru Rutenĭ.

Este curios însă, că deosebirea între eĭ și slavĭ e atât de mare, încît chiar și oameniĭ deprinșĭ cu erudiția istorică, filologică, etnografică, etc... nu s'aŭ putut înduplica, a-ĭ socoti fără reservă de Rutenĭ. De pildă *Asboth* zice în monografia sa interesantă de la 1832: «In munțiĭ arendațĭ se află 376 de familiĭ care se deosebesc atât în privința limbilor (un dialect propriŭ rusneac) cît și în privința îmbrăcămintei, și felul de a trăi de toțĭ supușiĭ acesteĭ moșiĭ, și se numesc «Huțulĭ» [1]).

Deosebirea între Huțulĭ și Rutenĭ este și fisiogonomică. Ruteanul de la șes maĭ ales cel din Galiția, are o statură mijlocie, e blond scofălcit, cu ochĭ albăstriĭ, nu-ĭ frumos la față, ba chiar slut și grozav năting. Huțanul este însă înalt, svelt, sprinten, brunet, deștept, tare și puțin călăreț, pe miciĭ săĭ «huțulĭ» carĭ pasc earna, ca și caiĭ Burilor din Africa de sud, earba, ce o desgroapă cu copita de sub neauă, cu o vorbă eĭ sunt un neam interesant deși inferior.

Fiker ĭĭ clasează natural la populația slavă zicînd: «Ruteniĭ din munțĭ se țin de neamul Huțulilor, dar și ceĭ de pe lîngă *Sucha-superioară* și-aŭ adoptat obiceiurile și datinele Huțulilor [2]).

---

[1]) Veḑĭ «Die Beligionsfondsherrschaft Rădăuțĭ, von Gottfried von Asboth. edată de Dr. I. Polek. Czernowitz 1894, p. 15.

[2]) Dr. Adolf Fiker. Hundert Jahre Wien 1875 pg. 7 — ḑice: Comunele cele maĭ însemnate în care se află Huțaniĭ sunt celea maĭ multe cu nume romînescĭ; ca Sadeu, Rus-Moldovița, Breaza, Gemene ect... Aceste patru din urmă sunt resfirate maĭ spre trunchiul sud-ostic român. Gemenea este comuna cea maĭ aruncată către granița Moldoveĭ».

Istoriograful polon *Szuipky* zice despre Huţuliĭ Galiţieĭ: «Din multe părţĭ li s'a atribuit Huţulilor o origină *daco-romînă*: Dymbronia, Baltagul, Rotundul se numesc unele înălţimĭ din teritoriul lor; *filine* zic eĭ fiilor lor, şi spiritele pădurelor le numesc eĭ «silvatezĭ», de la cuvîntul roman «*silvanus*».

E important decĭ să stabilim, că această populaţie nu a fost *ab ovo* rutcană. In statistica aşa numită oficioasă, ea figurează azĭ pe temeiul *limbeĭ de conversaţiune*, ca ruteană şi prin urmare o substracţiune a lor de la numărul Rutenilor nu putem face. Ea se contopeşte tot maĭ mult cu Ruteanul.

Maĭ mulţĭ autorĭ ca d. e. *Miklosich* susţine chiar că Huţuliĭ vorbeaŭ în secolul 17-lea şi 18-lea *românesce*, şi că procedura rutenisăriĭ care se manifestă astă-ḑĭ în Bucovina atât de grozav, aŭ purces în prima linie asupra lor. (veḑĭ Wanderungen der Romänen in den dalmatinischen Alpen und den Karpaten. Denkschriften der kais. Accademie der Wissenschaften, Wien 1879 XXX Band, Philosophisch-Historische Classe).

Ce-'ĭ maĭ interesant pentru noĭ Romîniĭ, este că aceştĭ, Huţanĭ deşi vorbesc aproape esclusiv idiomul «malorus» aşa numită limba ruteană, saŭ maĭ bine zis în subdialectul eĭ «podolic-huţulic», aŭ şi în limba lor o mulţime de terminĭ vechĭ şi curat romînescĭ, carĭ se rapoartă maĭ ales la obiectele de prima necesitate, la felul traiuluĭ, la obiceiurĭ şi la numirile geografice din regiunea locuită de eĭ. Acest lucru, precum şi alte momente caracteristice, aŭ făcut ca învăţaţiĭ ca d. e. Miclosich, să se ocupe de aproape cu acest interesant popor şi să-şĭ dea seama de raporturile sale cu elementul românesc, lucru care e pentru noĭ prea important din punctul de vedere etnologic. Ast-fel găsim în scrierea numituluĭ filolog amintită de maĭ sus «Über die Wanderungen der Romänen» date foarte interesante relativ la această chestie. Aceste date devin însă şi maĭ preţioase prin întregimele ce le-a făcut la acest studiŭ un alt învăţat maĭ noŭ, tot maĭ sus amintit, profesorul *Kaluzniacki* slavist ca şi Miclosich şi totodată cunoscător al limbeĭ şi ţăriĭ noastre. El scoate în relief şi examinează cu deamănuntul materialul întreg de elemente romîne din limbagiul Huţanilor şi stabileşte cu ajutorul conclusiunilor făcute pe baza raportuluĭ intim al mareluĭ număr de terminĭ romîneştĭ cu momentele istorice şi etnografice din viaţa acestuĭ popor ca un ce cert că,

străbunii Huțanilor din Carpați, aŭ fost fără îndoială un popor, ce a vorbit *odată limba romînească*. Dacă acești Huțanĭ din Carpați sunt chiar Romanĭ de același neam cu noĭ, saŭ n'avem de a face de cît numaĭ cu un popor de altă viță, care a fost romanisat — cum zice Miklosich — prin faptul expansiuneĭ puternice spre nord-est al elementuluĭ valach, ce s'a manifestat în decursul secolilor XII și XIII — asupra acestuĭ punct a rămas încă a se discuta.

Altă părere susținută de uniĭ învățațĭ și maĭ acceptabilă pentru moment e, că Huțaniĭ prezintă resturĭ de Cumanĭ, carĭ, pe lângă numele maĭ vechiŭ de Pecenegĭ, port, în unele cronicĭ încă, și numirea de «*Uțĭ*» saŭ cum ne spune istoricul nostru D-l Dr. Dimitrie Onciul, cea maĭ naționalisată de «*Guțĭ*», numire care, prin influința slavă, a dat apoĭ naștere la numele de «*Huțĭ*» întregit în urmă prin terminațiunea romînă articulată «ul» în «*Huțul*». Aceste vlăstare pribege de rasă turanică rămase pe urma învaziunilor din secolele XI, XII și XIII prin regiunile adăpostoase ale Carpaților de nord-vest, ar fi dar, după toată aparența, stratul originar, din care a eșit și se trage populația interesantă huțănească, și lucrul cîștigă cu atît maĭ multă confirmare de oare-ce știm că Cumaniĭ aŭ avut, și ca element politic timp destul de îndelungat, contact intim și multiplu cu Romîniĭ. Tot Cumaniĭ eraŭ de altmintrelea și *Polovțiĭ*, veciniĭ de la nord-vest aĭ Moldoveĭ născînde. Acest lucru ni'l dovedesce maĭ presus de toate multele numirĭ de Cumanĭ, Comăneștĭ, Comănenĭ etc... ce le găsim atît în Bucovina, Moldova cât și în Muntenia. In așa numita «Cumania Nigra» elementul romînesc pare a fi fost chiar covîrșitor, în cît nu e de loc lucru de mirare dacă în epoca de întemeiare a principatuluĭ moldovenesc, rămășițele de Cumanĭ, să zicem Uțiĭ, aŭ sucumbat repede influențele etnice ale Romînilor și s'aŭ fuzionat ca fracție minoră complet cu poporul romînesc; pierzînd în scurt timp limba și cu încetul și caracterul neamuluĭ din care se coboraŭ.

Deși Slaviĭ mărginașĭ n'aŭ întîrziat a cutropi în urma multiplelor cause, ce-ĭ împinse a da necontenit năvală asupra regiuneĭ carpatine de nord, această populație aflătoare, ca să zicem așa, în deplină transformațiune slavizînd-o în decursul veacurilor ce s'aŭ succedat, aproape cu desăvîrșire, urmele epociĭ de romanisare aŭ rămas. Huțaniĭ, carĭ precum am zis maĭ

sus, vorbesc esclusiv idiomul malorus amintit, aŭ foarte multe vorbe romîneştĭ ce persistă a se menţinea, formînd un stoc de elemente înrădăcinate, carĭ nu vor dispărea aşa lesne, prin faptul că 'şĭ aŭ punctul de plecare şi tot razimul lor oare-cum legitim în denumirele orografice şi hidrografice ale soluluĭ locuit de dînşiĭ. Căcĭ dacă luăm de pildă pe rînd cursurile celor patru ape între care se întind regiunele locuite de Huţanĭ, şi anume Bistriţa romînească (afluentul Siretuluĭ) în partea eĭ superioară, ce se coboară din teritorul Ungarieĭ prin Bucovina, apoĭ cursul superior al Prutuluĭ cu afluenţiĭ sĕĭ, Ceremuşul alb şi Ceremuşul negru, şi în fine Bistriţa galiţiană, (pănă la revărsarea eĭ în Nistru), saŭ dacă luăm şirele de munţĭ ce închid şi separă văile formate de aceste rîurĭ, dăm numaĭ decît peste numirea: Negrova (Neagră), Rîpno (Rîpa), Kripa (Cirpa), Ardzelanka (Argeleanca), Leurda, Gorgan, Rekita (Rachita), Lunga, Rotundul, Kapul, Andzelusza, Stryszora, Kukul, Sekatura, Pekura, Ledeskul, Waskul, Radul, Brebeneskul, Breskul, Szesul (Şesul), Pictros, Baltagul ş. a. m. Găsim apoĭ nume de sate huţăneştĭ ca: Akriszore (Acrişoare), Brustury, Runkury (Runcurĭ), Szezory (Şesurĭ), Strymba (Strămba), Ruspeboul, Gropa, Breaza, Lapuszna, Fereskulia, Feresteu, Baia, Mikuliczy (Miculicĭ), Tekaczy (Tecucĭ) Dora, şi altele.

D-l Kaluzniacki, însuşĭ slav, precum arată numele, a depus o rîvnă deosebită să demonstre ca nimenea pănă acum, în toată convingerea şi cu toate mijloacele posibile, epoca de romanisare desăvîrşită, prin care a trecut Huţanimea Carpaţilor cu regiunea geografică locuită de ea. In acest scop dînsul a urmărit cu atenţiune materialul de termenĭ romînescĭ, constatat de Miklosich în limba molorusă, relevind şi întregind maĭ ales elementele din subdialectul vorbit de Huţanĭ. Voĭ reproduce aci numaĭ cuvintele romîneştĭ de un caracter absolut indiscutabil, pe carĭ le indică Kaluzniacki ca aparţiitoare în special Huţanilor şi vecinilor lor Rutenĭ.

Arawona (arvună), balmusz (balmuş), balta, buntowaty (a bantui), barba, basaman (basma), berbenyca (bărbănţă), beteha saŭ betega (beteag), beteszug (beteşug), beteznyj (beteag), blynda (blănda), bowhar (bouar), bowharka (bouaria), bryndza, bukata buteja (potaia), bysyha saŭ bysyga (beşica), tzară (ţara) adecă (poporul), caryna, (ţarîna, in înţelesul de femea, murdară),

cundrawyi (de la, cu țarțamurĭ usitat la munteniĭ transilvănenĭ), coprahi (cioprazurĭ), czardak, czokan (ciocan), czubuk (ciubuc), dora (nafără, antisdor, și pască sfințită), dzigaraj (zigaraia), facarnyj (fațarnie), ferdil (de la ferdelă, fedeleș, cuvinte ce s'aŭ format în limba noastră din germanul «Viertel»), ferfelity (a fălfăi) fijin, (fin, adecă copilul ținut la botez), flekew (flecău), flojara (fluer), foja (foia, în înțeles de frunză, crenguță), folos și folosyty, furtuna, fota, frembie (frănghie), gerdan (ghiordan), glegul (de la, un cuvînt vechiŭ romînesc, care va fi însemnînd atît cît potecă, grun (de la cuvîntul romînesc gruiu) adecă colină, dămb, înălțime), gluga, hadzuga (de la expresiunea de asemenea vechie romînească haginga, cu care se denumește un brad tînăr), hanca (de la cuvîntul romînesc aproape dispărut hanță adecă gloabă, marțoagă), harmasar, hergew (hardeu), komanak (comanac), kiptar (peptar), kiaga (chiag), klana (claie), kuczma (cușma), kurman (curmeiu), lew (leu), lywada (livadă), loc, maj (particulă de comparație maĭ, și pe lângă asta și în înțelesul de încă), malaj (malaĭ în înțeles de turtă de făină de păpușoiŭ saŭ mămăligă), mamaliga, marfa, marha (margă saŭ marțoagă, adecă vită, în limba serbă, marva), merenda (merinde), nanasz și nanaskza, nena (nene, în înțeles însă de mamă), part (parte) prizma, plaj, plesa, (plisă) prejda și prejdowaty (pradă), pomana, purna (putina), putera și puternyj (putere și puternic), retez, ryndza (rănḍa), rypa, salasz (salașĭ), samanaty (a sămăna cu cineva), saraka, sehelba (șelbă, aceiașĭ expresiune vechie există la Romanĭ pentru a indica un loc gol saŭ o poiană mică în munte), sokotety (a socoti în înțelesul de a baga de samă), spuză, stemperaty-sjea (a se astîmpăra), strunga, syhla (șihlă), skam (scamă), szura (șură), tjar (chiar), tokma și tokmaty-sjea (a se tocmi și tocmeală) tryfoj, trymbita (trîmbiță), tursuk (tărș), wakar (vacarĭ), ware (particulă interogativă romînească, oare?) watah (vatav), watra, wenit, warda (urdă), zgarda (sgardă, în înțeles de guler) etc..

La aceste cuvinte interesante maĭ vin apoĭ ca o serie suplementară; batelew (batalău), butuki (butucĭ), falka (falce în înțelesul de pogon), kausz (căuș), sapaty (a săpa), szvara (în înțelesul de svară în țară), precum și nume de localitățĭ și de cîțĭ-va munțĭ pe carĭ le-am atins maĭ sus. Adaog aci și uniĭ terminĭ constatațĭ de D-r E. Grigoroviță din Bucureștĭ, și

anume: *arkan*, (un termen despre care D-l Kaluzniacki ne spune că l-a auzit numaĭ la Polonĭ, care totuşĭ există şi în limbagiul Huţanilor din regiunea Dolhopolje-Dichtenitz Putila; *besahe* (de la desagĭ, saŭ doĭ sacĭ), falety-sjea (a se fali), gaură (în înţelesul de gură de peştere), gerla identic cu gărla, saŭ cum se zice în Moldova răpă, indemnaty (a îndemna) kuracaty (a curăţi, vorbind maĭ ales de desghiocarea de fructe), *makar* (macar adecă barem), *mardzine* (marginea), *mankaria* (mâncarea în înţeles de pînea zilnică), *nimika* (ca caracter exclusiv substanţial, zicînd d. e. la aplicarea uneĭ amende băneştĭ când inculpatul a doborît cîţĭ-va arborĭ, saŭ a comis o altă stricăciune în pădure, după idea luĭ neînsemnată, «d. e.» jak to platety za tako nimiku? adecă «cum se plătesc pentru o ast-fel de nimică?») *pilda* (esemplu), ploa (ploaie) pekla (pîclă) adecă negură (ceaţă), poftă, semenca (semănţa), uretno (urît) însă numaĭ în înţelesul aplecat la timp d. e. «nadwory duze uretno», adecă afară e foarte urît saŭ «uretnyj-witer» adecă «vînt urît» în fine cuvîntul, klaka (clacă) pre care cuvînt D-l Kaluzniacki l'a constatat numaĭ la Rutenĭ.

Cu tot numărul acesta bogat de elemente romînescĭ conservat cu atîta persistenţă de poporul huţănesc şi în ciuda deducţiunilor ce era permis a face pe baza acestuĭ fapt, slavisarea Huţănimeĭ a trebuit să urmeze relativ fórte repede şi s'a efectuat, pe cît mi se pare, în mod nesilit, maĭ mult aşa dară prin contact căutat de eĭ înşişĭ. Inverigaţĭ fiind eĭ din treĭ părţĭ de populaţia slavă ca origine şi în acela-şĭ timp aflătorĭ sub o administraţie politică asemenea slavă (ruteano-polonă) ear în Bucovina esclusiva politică slavă de şi de un regim german din Viena, deja de peste un secol (128) de anĭ, procesul slavisăriĭ a decurs în perfectă linişte, fapt care ne dă mult de gîndit, cînd considerăm, că şi elementul romînesc din Bucovina de sus, e împins prin întreg acest secol de dominaţiune austriacă, de o soartă vitregă şi falş aplicată Romînilor bucovinenĭ, pe acelaşĭ lunecuş primejdios de slavisare quasi involuntară. Căcĭ se nasce întrebarea; dacă această populaţiune huţănească, despre care avem îndestule şi prea temeinice dovezĭ că a fost odată romînească, conservă cu tot slavismul aparent, cu atîta îndîrjeală o sumă destul de mare de elemente limbistice româneştĭ, a putut să'şĭ transforme limba sa uzuală aşa de uşor, păstrînd

în acelaşĭ timp un anume stoc de vorbe din limba vorbită cu secole înainte, în ce se resumă, dar pe de o parte uşurinţa părăsireĭ graiuluĭ vechiŭ, şi cum se esplică pe de altă parte tăria de conservare în păstrarea acelor vorbe romîneştĭ vechĭ?... Dacă îmĭ este permis a mă pronunţa în această chestie extrem de dificilă şi delicată, eŭ a'şĭ opina, ca tocmaĭ din dilema înaintea căreĭ ne găsim aci, resultă cu certitudine, ca aceştĭ Huţanĭ se trag tot din acel strat vechiŭ *tracic-dacic*, dar carĭ fiind maĭ mult retraşĭ prin nordul Carpaţilor, şi maĭ mult supuşĭ contactuluĭ cu Slaviĭ din nord ce'ĭ încunjuraŭ necontenit, s'aŭ rutenisat precum s'aŭ rutenisat şi alte teritoriĭ considerabile spre Vest, Nord şi Ost în o estindere considerabil de mare, care a fost odată tot pămînt romînesc, şi despre care vom vorbi maĭ pe larg maĭ la vale. Din portul lor aparte de cel al Rutenilor şi al Slavilor în decomun, din terminele multe ce le-am amintit maĭ sus ce le aŭ eĭ în limba lor, şi carĭ aparţin maĭ cu samă obiectelor de cea maĭ mare necesitate pentru traiŭ, ca numirĭ de unelte, haine, noţiunĭ şi trebuinţe casnice, de numirĭ geografice, etc... parte cu totul străine de limba slavă, şi de alte limbĭ astă-ḑĭ uzitate — aşa dară cu multă probabilitate termine vechĭ *tracic-dacice* — din obiceiurile lor multe şi cu totul diverse de cele ale Rutenilor, dar foarte asemenea celor ale Romînilor, ba chiar unde se vede clar originea romînă, maĭ ales obiceiurile lor la naştere, la nunţĭ, la joc, la înmormîntărĭ, la cultul familiar şi religios, apoĭ superstiţiunile lor de tot aproape superstiţiunilor la poporul romîn, afară de acea deosebirea cea mare, maĭ sus amintită la chip, la statură, la firea şi în calităţile ce le aŭ aceste două rase întreolaltă Huţaniĭ şi Ruteniĭ, în fine spiritul şi temperamentul Huţanilor maĭ vioiŭ şi maĭ deştept de cît cel al Rutenilor îndecomun, mă face imposibil de a'ĭ număra la rasa slavă.

Huţuliĭ sunt afară de acea autochtonĭ, şi nu veniticĭ ca toţĭ Ruteniĭ din ţară, încă de pe timpul vechilor domnitorĭ Moldovenĭ, şi duc aproape şi astă-zĭ un fel de viaţă, care cu greŭ se poate descrie, o viaţă de pasere pripeagă prin munţiĭ săĭ secularĭ, o viaţă originală şi liberă, şi nicĭ autorităţile statuluĭ austriac nu prea pătrundeaŭ înainte printre dînşiĭ, căcĭ perceptoriĭ, sub-prefecţiĭ şi alţiĭ, carĭ îĭ supăraŭ prea tare, dispăreaŭ cîte-odată fără urme.

Dar nu aceștia sunt dușmaniĭ Romînilor. Din contră Romîniĭ îĭ pricep pre aceștĭ Huțanĭ, și vice-versa Huțanul pricepe pre Romînĭ, fără ca unul să cunoască limba celuĭ-lalt. E cel maĭ ciudat fenomen, de a vedea pe țăranul romîn de baștină cum ascultă acesta cu atențiune la aceia ce-'ĭ spune oaspele săŭ venit la el din creeriĭ Carpaților, cînd se coboară el la cîmpie. Și acest oaspe vine poate din munțiĭ Tatreĭ, cine știe de unde și se pricepe cu Romînul, fără să fi vorbit vr'o dată cu el maĭ înainte un cuvînt. Din această simpatie abea esplicabilă s'ar putea *încă* deduce cà aci există o nemurire de fire, de rasă, de o origină comună, că aceștĭ Huțulĭ sunt *Dacĭ romanisațĭ și apoĭ slavisațĭ* pe când Romaniĭ carĭ îĭ pricep atât de ușor sunt «*Dacĭ romanisațĭ*».

b) Băștinașiĭ Rutenĭ saŭ Ruteniĭ bătrânĭ.

Cîțĭ și unde eraŭ, ne întrebăm acum, Ruteniĭ bucovinenĭ pe timpul anexăriĭ acesteĭ țărĭ de către Austria? Cifre esacte asupra acesteĭ chestiunĭ nu vom găsi, dar câte-va indicațiunĭ și argumente ne vor servi ca singura dovadă, că eĭ dacă aŭ fost pe acest timp în țară, apoĭ aŭ fost numaĭ foarte puținĭ. In «cartea plîngerilor» din partea Rutenilor: (die Lage der gror: Ruthenen in der Bucovinaer Erzdiöceze von Silvester Daszkiewicz, Czernowitz 1891) spun eĭ la pag. 87, ca aceste cifre și date nu s'aŭ «constatat» după anexare, și că prin urmare este nesigură orĭ-ce afirmație. Dară dacă nu s'a «constatat» la ocuparea Bucovineĭ cîțĭ Rutenĭ aŭ fost în țară atuncĭ, cum vine că despre cele-lalte națiunĭ s'aŭ fost «*constatat*» aproape cu deamăruntul cîțĭ aŭ fost de toțĭ pe timpul anexăriĭ? *Dar enigma zace în acea, că pe atuncĭ saŭ că nu eraŭ Rutenĭ de fel, saŭ că eraŭ de dînșiĭ atît de puținĭ în țară, în cît autoritățile austriace nicĭ nu aŭ aflat necesitatea de a se ocupa cu eĭ.* Abea de pe la anul 1848, după-ce aŭ avut eĭ destul timp prin 71 de anĭ de a emigra ca locustele hamnisite din megieșita țară de calicĭ din Galiția, favorisațĭ fiind prin toate înlesnirile; precum: eliberarea de miliție în Bucovina prin 50 de anĭ, împărțirea gratuită, saŭ pe un preț de batjocură a pămînturilor pe la străinĭ (Svabĭ, Slovacĭ, Rutenĭ etc.), belșugul și eftinătatea traiuluĭ, scăparea de ghiarele polone și

de moartea de foame etc....) create cu atâta abundență de către toate guvernele austriace, carĭ aŭ urmărit necontenit ținta sfîntă și salvatoarea de statul austriac, de a vedea impopulată Bucovina cea valahă dar foarte îmbielșugată, cât maĭ mult și maĭ de grabă cu litve străine, fie chiar și cu orĭ-ce ființe ce numaĭ seamănă a om, numaĭ ca să-ĭ covîrșească pe Romînĭ, încep Rutenii a fi maĭ pronunțațĭ în țară, făcîndu-se eĭ de loc nemarcabilĭ prin apucăturile și aspirațiunele lor antidinastice. In dieta Bucovineĭ în ședința de la 10 Ianuarie 1894 ruteanul tînăr Dr. Szmal-Stocki, originar din o familie jidovească din Galiția cu numele «Schmuel Stocker», vorbind de aceia-șĭ chestiune îșĭ bazează vederile sale pe date din descrierea guvernoruluĭ Splenyi, a profesoruluĭ Biedermann, și a Etnogafuluĭ *Czörnig*, lăudînd maĭ ales «cea maĭ scrupuloasă consciintiositate» a luĭ Czörnig.

Iĭ primim pre toțĭ și noĭ, și bazîndu-ne pe aceiașĭ autorĭ, dar și pe alțiĭ, vom ajunge la resultatele carĭ ne vor întări credința noastră în iubirea de adevĕr și de temeinică scrutare, cu carĭ sunt deprinșĭ în fanatismul lor orb, politicianiĭ și istoriografiĭ rutenĭ.

E incontestabil, că Ruteniĭ se aflaŭ în Moldova pe moșiele boerilor și pe moșiele monastirescĭ, cum sunt eĭ și astă-ḑĭ mulțĭ pe la moșiele boerilor din Moldova, venițĭ din Bucovina saŭ Galiția, unde fură eĭ aduşĭ, saŭ eraŭ venițĭ ca să muncească, ca să fie iobagĭ, adică «*vecinĭ*» cum se zicea pe atuncea la Romînĭ, dar totodată e și adevărat că aceștĭ Rutenĭ eraŭ servitorĭ și obscur de puținĭ, și că romîniĭ eraŭ nu numaĭ băștinașiĭ țăriĭ, ci eĭ eraŭ și unicul popor care formaŭ baza și populațiunea țăriĭ.

Incontestabil e iarășĭ, că *boeriĭ* moldovenĭ eraŭ lacomĭ după forțe fisice străine ce le colonisaŭ pe moșiile lor—precum sunt uniĭ încă și astă-ḑĭ lacomĭ după forțe străine; se vede, că boeriĭ noștri romînĭ, încă tot n'aŭ învățat minte — și știm că eĭ (boeriĭ romînĭ) trimeteaŭ chiar emisarĭ să aducă litvă străină, ca să le fie muncitoare pe moșie, care moșie alt-fel nu se putea lucra. Acest lucru se făcea cu mult înainte de anexare, s'aŭ făcut și maĭ apoĭ, ca de exemplu la 1848 maĭ ales, când țăraniĭ nu maĭ voiaŭ să lucreḑe moșiile boerilor, se face, precum am zis, dar cu părere de rău zis, încă și astă-zĭ. *Boerul vechiŭ*, în mare parte și *cel*

noŭ, puse deci și în acest chip cîte-va semințe, din care aŭ răsărit greutățile cu care azĭ se *luptă poporul romîn.*

Galițianiĭ slavĭ cunoșteaŭ decĭ de mult drumul spre Moldova. Locuitoriĭ din munțiĭ cercului Stanislaŭ mergeaŭ, spune *Rohrer*, în Galiția ostică, în Ungaria, ba chiar în curînd și în Moldova, să lucre, venind cu banĭ, de și cam puținĭ, iarăși acasă. Așa se face evident că mișcarea aceasta, ce și azĭ există, de lucrătorĭ, de la Nord la Sud alcătuește un început de emigrare. Căcĭ ușor ne putem închipui că o parte considerabilă nu se maĭ întorceaŭ la sărăcia lor, ci rămîneaŭ în Moldova, respectiv în Bucovina cea bogată. Și din acte oficioase nu putem scoate alt resultat.

Raportul luĭ *Barco*, din 12 Ianuarie 1774, din care am luat datul relativ la boeriĭ și emisariĭ lor, spune însă că Ruteniĭ, cărăușĭ din răsboiŭ și supușĭ împărăteștĭ, aŭ prins gust de Moldova resp. de Bucovina, bucata din Moldova, proaspăt anexată, simțind că aicĭ e traiul maĭ ușor. *Cine vorbește așa, acela a văḑut de sigur numaĭ începutul uneĭ mișcărĭ de emigrație de popor rutean spre Moldova.* Barco ḑice: «Da uneracht des Krieges sich immer zu gleich *einige* mit ihren Habschaften hereinzichen». *Einige* numaĭ! Cu finea răsboiuluĭ se aștepta însă o emigrație maĭ mare. In sfîrșit notăm și raportul luĭ *Ellrichshausen* din 22 Iulie 1774, care spune, că prin anexarea Bucovineĭ, *emigrațiunea din Polonia ostică și din părțile de sus ale Ardealuluĭ s'ar conteni.* Conclusia este, că mica densitate a locuitorilor bucovinenĭ de pe timpul anexăriĭ, permitea o emigrație slavă, care era încă mică de tot, fiind abia la început.

Aceasta nu poate să concordeze perfect cu aceea ce zice Splenyi, citat în dietă, după Biedermann, și de Szmal-Stocki. Eŭ citez *direct* din Splenyi, care zice despre poporul Bucovineĭ: «că chiar și iubirea de patrie — nu înseamnă nimic la acest popor de alt-fel compus maĭ cu seamă (meistens) din emigranțĭ din Polonia, Ardeal, și Valachia respectiv Moldova (vezĭ Beschreibung der Bucovina pag. 75). Intemeiat pe aceste cuvinte, Ruteanul deputat egalează cu originea băștinașilor românĭ [1]).

[1]) Și citatul luĭ Stocki e fals. Căcĭ nicĭ numărul familielor nu corespunde, fiind enorm maĭ mare (23.000) de-cât îl dă Splenyi însușĭ; și apoĭ zicîndu-se că din ele abia 6000 vor fi Moldovenĭ veritabilĭ, înseamnă că după Ensenberg (Wikenhauser. Deutsche Siedlungen II 73) numaĭ de la 1779—1781 aŭ revenit, Moldoveniĭ «cel puțin» 6000 de familiĭ.

— Un redactor faimos al istorieĭ romîne! Nu'ĭ vorbă. — Dar chiar luînd de sfîntă, vorba luĭ Splenyi, ce nu încape în acel «maĭ cu seamă», ce nu se cuprinde în acel «meistem», *rămîne totu-şĭ cu un corp romîn, vechiŭ în ţară* — iar restul e pusderia, e venitură. Şi în acest corp era şi patriotism, probă e încercarea de revoltă a popeĭ Andreĭ din Udeştĭ, despre episodul istorisit de Haquet, despre întîmplările din Suceava din incidentul «neamţuluĭ» Gutter etc. tot fapte despre care voĭ trata maĭ pe larg cu o altă ocaziune.

Nu se poate decĭ nega, că băştinaşiĭ romînĭ nu ar fi fost destul de conştienţĭ de ce sunt eĭ, de aĭ cuĭ fusese ţara lor, de şi eraŭ puţinĭ locuitoriĭ păduroaseĭ ţărĭ. Şi în fine este şi Czörnig, care ar fi zis spre marea bucurie a luĭ Stocki, că la 1846 s'ar fi constatat în Bucovina 180.417 Rutenĭ şi numaĭ 140.626 Moldovenĭ. Stocki citează exact pe Biedermann (Die Bukovina p. 47). însă Biedermann a citat falş pe Czörnig — nu ştiŭ din greşală saŭ din *intenţiune* (!), poate că savanţiĭ istoriografĭ nemţĭ din Bucovina, eraŭ deja pe atuncĭ panslaviştĭ înfocaţĭ ca mulţĭ din renumiţiĭ savanţĭ nemţĭ de astăzĭ ce scriŭ istoria Bucovineĭ; şi voia deja de pe atuncea să facă marĭ serviciĭ atît Slavismuluĭ (Rutenilor) cât şi politiceĭ geniale slavisatoare a Austrieĭ în Bucovina, de oare-ce în Etnografia luĭ Czörnig (Czörnig, Ethnographie der österr. Monarchie, vol. I pag. 74) se zice, că în Bucovina Romîniĭ eraŭ la 1851 aproximativ 184,714 iar Ruteniĭ, cam la 142.682.

Şi naivul deputat rutean credea să ne taie cu o minciună, orĭ-ce îndreptăţire istorică pe pămîntul Bucovineĭ, citînd ca exemplu pe Biedermann! Pentru a putea aprecia valoarea ştiinţifică şi conştiinţiositatea de tot fină a deputaţilor rutenĭ (Stocki, Pifluleak, Coco) era necesar să stăruesc puţin asupra controverseĭ ce am expus-o. Dar abandonînd polemica să revenim la alte date.

Editorul luĭ Splenyi, *Polek*, este surprins (fält auf), că Splenyi nu vorbeşte în raportul săŭ asupra ţăriĭ şi de Rutenĭ. Surprinsul istoriograf german, Dl. Polek, însă un adorator respectuos al Rutenismuluĭ modern, citează apoĭ o glosă, pentru noĭ *necontrolabilă* în original, a unuĭ editor, pusă la 1776 pe manuscriptul luĭ Splenyi şi care zice, că Rutenĭ sunt, dar numărul lor este maĭ mic (minder beträchtlich) de cât al Moldovenilor. (Polek, Anfänge des Volksschulwesens, pag. 42). E curios însă a da

uneĭ glose anonime o importanță atît de mare, față cu raportul oficios al luĭ Splenyi. Se vede cît de colo, că d-l *Polek* istoriograful german renumit și onest al Bucovineĭ, a scris o istorie sub impulsiunea și presiunea Rutenilor și negreșit și al guvernuluĭ nostru foarte iubitor de adevăr și foarte obiectiv, când e vorba de romînĭ (!) In fine același autor, autoritatea la care maĭ revine Szmal-Stocki adese orĭ, spune: (O notă la pag. 32 din Splenyi, Beschreibung der Bucovina) că Ruteniĭ eraŭ în Cîmpulungul rusesc, și între Prut pe Nistru, aicĭ fiind eĭ chiar mulțĭ.

Dacă în acele locurĭ și localitățile pe unde acest domn susține la paginele citate de mine, că aŭ fost Rutenĭ că ar fi fost numaĭ Rutenĭ, că ar fi fost chiar «mulțĭ» Rutenĭ, etc., — *ceea-ce nu-ĭ însă de loc esact* — atuncĭ luînd ca ajutor statistica făcută la 1775 de Splenyi, asupra locurilor statistice publicată tot de Polck sub titlul «Ortschafts-Verzeichniss der Bucovina, Czernovitz 1893), am ajunge la resultatul că Ruteniĭ eraŭ abea la vr'o 2000. Toate familiile bucovinene eraŭ însă, fără negustorĭ, fără Ovreĭ și Țiganĭ, așa dară numaĭ Romîniĭ și Ruteniĭ la un loc 16.624. Decĭ unde e mulțimea, cantitatea pretinsă a Rutenilor cu care se laudă Ruteniĭ, că o aŭ avut-o la anexarea Bucovineĭ? ?... Familiele țărănimeĭ eraŭ 14.992. Unde eraŭ cele maĭ multe? Eraŭ firește în sate, ear satele eraŭ după Splenyi care împărția țara în districte: în districtul Suceveĭ 142, Cernăuțuluĭ 119, în Cîmpulunguluĭ moldovenesc 11, Cîmpulunguluĭ rusesc 3. Considerînd apoĭ suprafața de azĭ a teritorilor acestora, ajungem ear la resultatul, că părțile romîne și nu altele, eraŭ cele bogate atît în oamenĭ, cît și în sate. Orĭ-cum s'ar suci aceștĭ soiŭ de istoriografĭ și politicianĭ renumițĭ, ajungem tot-deauna la conclusia, că Ruteniĭ nu formaŭ pe timpul anexăriĭ nicĭ măcar a șeaptezecea parte din toată populațiunea Bucovineĭ. Eĭ «dispăreaŭ din vedere» precum foarte bine s'a exprimat Constantin Morariŭ, pe care Polek în zadar se încerca să-l combată.

Se scie acum din diploma împărătească din 9 Decembre 1862, că țara noastră se numea sub stăpînirea «Domnilor Moldoveĭ» «Arboroasa» și după aceea «Plonina». După trecerea eĭ la Austria i s'a dat numele de «Bucovina». Din părțile oficioase și din ale acelora, carĭ nu îndrăsnesc a eși cu adevărul pe față, se spune că causa pentru-ce s'aŭ numit partea romînească ruptă din Moldova, tocmaĭ «Bucovina» cu un cuvînt slav, și nu d. ex.

«Arboroasa» precum a fost ea numită și maĭ înainte de poporul romîn...... ar fi, că Galițieniĭ megieșiĭ noștri, nu puteaŭ rosti numele romînesc al țăriĭ noastre, și de oare-ce eĭ veneaŭ adese-orĭ încoace, **în trebile lor (!)**, o numiră cu numele leșesc «Bucovina», care numire înseamnă pe romînește «faget saŭ țara fagilor» ; adecă, din pricina multor pădurĭ de fag, ce se afla pe atuncea într'însa. Astă-zĭ acele pădurĭ întinse și frumoase de fag, nu maĭ există, s'aŭ prefăcut toate în...... *cultură austriacă.*

Așa dară golaniĭ, salahoriĭ, prăpădițiĭ, pribegiĭ, nemerniciĭ galițienĭ, aceștia aŭ avut de a decide cum are să fie numită o țară romînă, cîștigată cu atîta glorie (?) de imperiul austriac? Oare aceasta să fie causa de ce chiar la început, la anexare s'a făcut o crimă atît de mare, atît de oribilă, botezînd o țară cu totul romînă, cu un nume cu totul *barbar*, străin, cu un nume *slav*, înstrăinîndu-o ast-fel, ca nicĭ mama eĭ proprie să nu o maĭ cunoască?... De ce nu s'a lăsat numirea veche de «Arboroasa» care a avut tot dreptul săŭ sfînt de existență, fiind această țară, chiar după mărturisirea luĭ Splenyi, Entzenberg și a împăratuluĭ Iosif II, o țară curat romînă, și tot odată ast-fel și numită de poporul romîn? Nu! nu! Alta a fost causa..... E prea străvezie și aci intențiunea nobilă, și iubirea cea prea sinceră inaugurată deja la început sub forma de două *statue recĭ*, ce o aŭ avut Austria cu noĭ.

Austria făgăduise adecă în acele ḑile prin apelul făcut către țară, dat în limba *romînească*, prin guvernatorul de pe atuncia generalul Splenyi să ție Bucovina în vechile eĭ legĭ, drepturĭ și libertățĭ, a și făgăduit în scurt ocrotirea cea maĭ deplină a intereselor poporuluĭ romîn bucovinean. Pentru poporul analfabet adunat în 12 Octombrie 1777 promisiunea aceasta s'a fost esplicat și prin ajutorul arteĭ plastice. Cu ocasiunea alaiuluĭ din 12 Octombrie 1777 în care zi Moldoveniĭ aŭ făcut în frunte cu boerul *Ilie Corescu* și cu episcopul *Dosofteĭ Herescu*, într'o hală de lemn pentru acea ocaziune anume improvisată, jurămîntul de credință către tron și dinastie, s'a fost făcut din partea Austrieĭ în grabă, două statue, carĭ represintară «Dreptatea» și «Bunătatea austriacă», două femeĭ cĭoplite din gros din piatră proastă, arătînd amîndouă asupra portretuluĭ, a împăratuluĭ pe atuncĭ Iosef II, ce se afla în mijlocul lor. Eară

«Bunătatea» era înfățoșată ca o mamă ce acoperea cu căldură strîngînd în brațe pe un copil moldovean. Astă-zĭ aceluĭ copil nenorocit, 'i-a eșit și ochiĭ, sugrumat fiind de atîta bunătate austriacă. Aceasta o argumentează îndestul starea de tot decăzută materială morală și *națională* de adĭ a poporuluĭ român, față de acea stare îmbelșugată în toată privința, liberă și de tot națională în care se afla el înainte de anexare. Atuncĭ am fost, pe lîngă starea înfloritoare în care ne aflăm, singurul și unicul popor în țară, atuncĭ am format un popor romîn conscient de sine, singurĭ stăpînĭ pe moșia noastră strămoșască, aveam legile noastre, aveam dreptul nostru, astă-zĭ suntem spoliațĭ de țară, de pămînt, de avere, de limbă, de lege, de toate drepturile noastre. Astă-zi nu avem nicĭ un drept; astă-zĭ am devenit corupțĭ, decăzuțĭ, pentru că ne-am adăpat cu silă prin 128 de anĭ esclusiv numaĭ cu o cultură străină, coruptă, nimicitoare de lege, de consciință, de morală și de simț național; astă-zĭ am ajuns, că n'avem nimica, că nu suntem nimica, că suntem străinĭ și sclavĭ în țara noastră proprie.

Cu cât maĭ mult și maĭ temeinic studiem noĭ astă-zĭ *harta* etnografică a ducatuluĭ bucovinean, cu cît maĭ mult urmărim noĭ causele istorieĭ, care aŭ efectuat constelațiunea popoarelor de astă-zĭ în Bucovina, cu atîta maĭ mult suntem noĭ pătrunșĭ de convicțiunea elementară, că deja imediat după anexare zelul puternicilor aŭ tins cu toată forța într'acolo, de a desbrăca pe această sărmană țară de caracterul eĭ etnografic originar, și de a o preschimba în o provincie cu caracter cu totul slav ca ast-fel, după logica politiceĭ sublime și foarte istețe din Viena să lege această țară maĭ trainic de imperiul austriac, și spre a se apăra de teribilul *dușman valach*. Chiar profesorul de istoria lumeĭ de la Universitatea din Cernăuțĭ Dr. Raimund Friedrich Kaindl, căruĭ 'i-se poate atribui toate calitățile, numaĭ nu, că ar fi amicul Romînilor — deși și-a găsit căpătîiŭ și oploșeală în țara romînuluĭ, străin fiind, deși are aci funcțiune grasă și s'aŭ înavuțit din munca Romînuluĭ — amintește in opul săŭ «Geschichte der Bucovina» cu un avînt de ironie, că: zelul Austrieĭ pentru proiectata înavuțire teritorială, a căpătat în curînd o nouă hrană. Pănă acuma dînsa (Austria) n'a fost aflat, zice el, nicĭ un titlu de drept (titulus juris), pe baza căruia s'ar fi putut cere de la Poartă cesiunea Bucovineĭ (des-

membrarea Moldoveĭ). În cea maĭ mare strimtoare apare deodată un salvator al Austrieĭ turmentate, *Colonelul Seeger*, care se afla pe atuncia în Varșovia și ne argumentează (!) prin o scrisoare din 10 Decembrie 1773, că frontiera naturală, care s'ar putea ușor apăra, e cea veche polonă, inventată de «*Mieg*», astă-zĭ Pocuția austriacă, și că această pretențiune s'ar putea susține cu toată forța la o pertractare de pace; tot-odată face el deja aserțiunile sale, că la acea Pocuție nu ar fi aparținut numaĭ o parte din Bucovina, cea de către rĕsărit peste Nistru spre sud, care înfățoșa drumul cerut de către glorioasa Austrie de la Poartă și anume: platoul ce se lățesce de la Rodna (Transilvania) și merge preste Poeana-Stampeĭ și Dorna-Codrenĭ în jos până la frontiera Transilvanieĭ la Borgoprund, numaĭ un simplu drum ce ar lega Galiția cu Transilvania, ci și părțile din șes, care merg de la Cernăuțĭ spre Seret, Suceava, Borgoprund în Transilvania (eată până unde mergea foamea austriacă:) Această linie ar fi fost odată frontiera fixă. Maĭ ales amintește el (Mieg), că după espunerea unor boerĭ nu numaĭ districtul Cernăuților, ci și cel al Suceveĭ ar fi aparținut odată Polonieĭ».

Profesorul Dr. Kaindl adaogă la aceasta tot cu ironie: «Așa se părea că prin expunerile luĭ Seeger și Mieg s'ar fi dat argumentul *bine-venit*, că Bucovina aŭ aparținut odată Polonieĭ, și că ast-fel *această țară se poate reclama ca o atinență a Polonieĭ, pe atuncĭ o bucată din ea devenită deja Galiția austriacă* [1]).

Prin ast-fel de argumente, adecă prin o mulțime de suposițiunĭ, de «poate», «dacă», «fiind-că», «de oare-ce», etc... s'a adus argumentul cel maĭ neresturnabil că Bucovina, a fost deja din timpurile preistorice o satrapie polonă, și că nu ar fi nimic maĭ natural; de cît ca dînsa (Bucovina) să devie eară în acea stare

[1]) Rectificarea recentă a frontiereĭ între România și Bucovina cam pe la anul 1894 s'a fost făcut, maĭ ales pe locurile între Siret, Suceava și pe la munțiĭ Dorneĭ și a Bistrițeĭ de tot ilusorie, deoare-ce toată delimitarea a fost făcută în favorul Austrieĭ și cu totul în defavorul Românieĭ. Textul original *francez-romîn* care vorbea despre o delimitare exactă despre pozițiunĭ dominante ce aparținea Romînieĭ, care decidea multe sate și terene întregĭ strategice în favorul Romînieĭ de pe pămîntul Bucovineĭ, n'aŭ fost de loc băgate în seamă, ci lăsate, nu scim din care motive, cu mare ușurință de către comisiunea romînă, de delimitare, cu totul in favorul Austrieĭ. Va fi negreșit și aci, motivul numaĭ buna voința cea foarte mare a Austrieĭ pentru Romînia.

fericită din'nainte, adecă tot o satrapie, dar de astă-dată nu maĭ mult polonă ci austriacă, unde ceĭ puternicĭ pot face fără nicĭ o răspundere tot ce voiesc.

Cîtă miserie, cîte durerĭ și suferințe, nedescriptibile aŭ avut de a îndura Bucovina și populațiunea eĭ curat romînă sub jugul galițian, e din istorie în destul cunoscut. Chiar referate oficioase știŭ a ne istorisi cît de mult răŭ a cășunat această alăturare nefirească a țăriĭ cu Galiția. Maĭ mult nu se poate cere de la persoanele oficioase, de oare-ce e prea cunoscut că aceștia se pot exprima numaĭ foarte rar, și numaĭ cu mare reservă. Dacă aŭ îndrăznit așa dară cine-va din o posițiune maĭ înaltă, să vorbească pentru poporul romîn din Bucovina un cuvînt modest de consolare apoĭ de sigur că suferința și desastrul era la culme. In de comun e un fapt cunoscut, că cu momentul cînd popoarele maĭ marĭ aŭ subminat și aŭ nimicit imperiul lor prin corupțiune internă și putreziciune, că atuncĭ aŭ procedat eĭ în contra minorităților lor supuse cu o sălbătăcie bestială și nespusă ca ast-fel să se regreseze pentru perderile suferite. Tot aceasta a avut de a îndura odată și Bucovina din partea Galițieĭ, tot aceasta are de a îndura Bucovina și astă-zĭ din partea Austrieĭ celeĭ constituționale, nobile, culte și creștine. In fine dependența Bucovineĭ de cătră Galiția e astă-zĭ încă și maĭ eficace de cît odinioară, în ciuda așa numiteĭ autonomiĭ provinciale, de care se zice că Bucovina o ar fi posedînd. Astă-zĭ e destul să călătoreștĭ prin această țară, să rămîĭ în Cernăuțĭ numaĭ vr'o două zile, ca să te poțĭ imediat convinge, că Bucovina dacă n'a fost maĭ înainte o satrapie galițiană apoĭ a devenit desigur astă-zĭ [1]). Pasiunea după domi-

[1]) Aceasta se adeverește prin împrejurarea, că aproape toate oficiile țăreĭ sunt dependente de Galiția, așa depinde direcțiunea finanțelor, a drumurilor de fer, tribunalul și judecătoria din țară, advocatura, Notariatul (senatele respective), direcțiunea diverselor băncĭ din țară, etc... toate de la Lemberg, amploețimea aproape toată, atît Poloniĭ cît și Ruteniĭ, chiar și profesorĭ universitarĭ, până și servitoriĭ și cantonieriĭ pe la drumurile de fer din țară, îĭ avem pe toțĭ din Galiția; clasa comercială, meseriașiĭ, industria (fabricele de zahăr din Zucica și Luzenĭ), etc... chiar și servitorimea împreună cu toată calicimea, cu tot proletarismul abundant și de tot periculos îl avem din Galiția. Antagonismul dușmănos, ura neîmpăcată asupra tot ce e romînesc în țară, persecuțiunea religioasă și națională, puhoiul de slavism, sub titlul de lucrătorĭ ca: Boicĭ, Mazurĭ, (litve f. sălbatice și spur-

națiunea dulce asupra Pocuției înbelșugate e și astă-zĭ foarte tenace și pronunțată la mîndra nație polonă din Galiția.

Și de oare-ce Bucovina a fost o provincie etnică independentă, apoĭ s'a fost încercat deja de cu timpuriŭ prin protejarea imigrațiuneĭ slave, de a respinge și a înăbuși elementul romîn. Urmarea este astă-zĭ că tot Nordul și o parte din Est și Vest al Bucovineĭ e aproape tot slav. Romîniĭ ocupă numaĭ Sudul, Sud-Estul și centrul țăriĭ și nicĭ aci exlusiv.

Guvernul (central și local) aŭ dat ascultare celor maĭ perfide denunciațiunĭ (ca să aibă numaĭ scuze pentru purtarea sa față de noĭ), și a favorisat tendințele slavisatoare. Așa a fost tendința slavisăriĭ țăriĭ la anexare, dovadă *zidul chinezesc*, creat prin formarea satelor rutene la frontiera spre Romînia (Moldova), așa a devenit acea tendință astă-zĭ și maĭ agresivă. Căcĭ astă-zĭ s'aŭ inventat deja argumente proaspete că «Daco-romanismul» «iredentismul roman», «gravitațiunea spre Bucureștĭ» etc..... prin care să se poată rectifica procedeurile agresive ilegale și chiar barbare ale guvernuluĭ. Așa s'a aflat pentru marea norocire a Austrieĭ, că Rusia e de legea gr. or. și că Romîniĭ sunt încă gr. orientalĭ, și această împrejurare e de ajuns ca Romîniĭ din Bucovina să fie periculoșĭ pentru existența Austrieĭ, și de oare-ce Rusia nu se poate nimici, apoĭ Romîniĭ din Bucovina trebue să fie nimicițĭ. Și așa aŭ început goana cu puterĭ potențate, până ce va fi perit și cel de pe urmă valach urgisit de pe acest pămînt agonisit cu atîta glorie. Atuncĭ se va scula din rămășițele structureĭ austriace un noŭ imperiŭ catolic al slavilor de ost. Ar trebui să credem (presupunem), că nicĭ un om cu mintea sănătoasă nu ar putea să se acațe de niște atare utopiĭ, și totușĭ e aceasta un fapt trist și adevărat pentru guvernanțiĭ din Austria. Ceĭ-ce voesc a se încredința despre acest adevăr,

---

cate), Polonĭ, Rutenĭ, ce inundă pe fie-care zi întreaga țară, și îĭ răpesce țăranuluĭ romîn bucățica de pîne din gură și îl slavisează, vine asemenea din Galiția — această țară bine-cuvîntată a calicilor și a oamenilor fără căpătăĭ. Aproape toată politica internă și externă a țăreĭ ni-e dictată tot din Galiția prin intermediarul cliceĭ polone conducătoare de stat din Viena. Aproape a treia parte a proprietarilor marĭ din țară, se află deja în mîna Polonilor din Galiția. Atuncĭ se poate o maĭ mare dependență, o maĭ perfectă satrapie polonă?... Dar Bucovina nu e numaĭ o satrapie polonă ci maĭ mult încă și o satrapie a Austrieĭ, adecă a biurocrațieĭ austriace, despre care împrejurare vom vorbi la vale maĭ pe larg.

citească numaĭ apologia fericituluĭ în memorie a nemuritoruluĭ Mitropolit Silvestru Morariu. Acea apologie e un document maĭ instructiv și maĭ bogat în fapte puțin oneste, față de Romînii din Bucovina, de cît întreaga istorie austriacă. Aci se deschide spirituluĭ scrutinitor și ager, terenurĭ cu orizonturĭ infinite, dar tot-odată toată soarta amară a unuĭ popor nenorocit. Aci e copilul cel moldovean (alegorisat), căruĭ de atîta strîngere de iubire și de atîta bunătate austriacă ĭ-aŭ eșit deja și ochiĭ din cap.

Împărăția austriacă a așezat la începutul ocupațiuneĭ în capul țăriĭ pe generalul Splenyi ca s'o cărmuiască militărește. Generalul ca să vadă cu cît popor are el să aibă de lucru, a pus în anul 1776 ca să se numere toțĭ locuitoriĭ țăriĭ. Numărarea acea a dat la iveală că pe atuncĭ era în Bucovina 75.000 de locuitorĭ, împărțițĭ în 16.624 de familiĭ și locuitorĭ în treĭ orașe; adecă: în Suceava, Cernăuțĭ și Siret și cu *275 sate*. La aceĭ locuitorĭ se găsiră capĭ de familie! 179 de boerĭ și mazilĭ, 149 de ruptași (adecă oamenĭ carĭ s'aŭ îndatorit cu ceva către alțiĭ pentru un preț hotărît), 415 preoțĭ, 86 dascălĭ, 466 călugărĭ, 88 de călugărițe, *285 dregătorĭ romînĭ indigenĭ*, 45 negustorĭ romînĭ (azĭ nicĭ unul), 14.992 țăranĭ romînĭ, 58 Armenĭ, *526 Jidanĭ*, și 294 Țiganĭ. Precum vedem despre Rutenĭ nu amintește Splenyi *nimica*, așa dară eĭ dispăreaŭ cu totul din vedere, precum am amintit maĭ sus, și nicĭ numărul de 2000, pe care îl punem noĭ de bună voie, nu o fi existînd, căcĭ Splenyi, amintind și pe ceĭ puținĭ Armenĭ (58) și pe Țiganĭ, ĭ-ar fi amintit de sigur și pe dînșiĭ separat dacă ĭ-ar fi crezut demnĭ de amintire.

Dacă punem aci numărul lor de 2000 (și acela e încă prea mare), apoĭ acesta e numaĭ o gratificare din partea noastră, documentînd prin aceasta Rutenilor cît și istoriologilor scrupuloșĭ (?) germanĭ, dar ipnotisațĭ de Rutenĭ, și cu inima slavă, că noĭ suntem obiectivĭ, și că noĭ le cedăm maĭ mult de cît merită. Noĭ concedem și e chiar constatat că aceștĭ puținĭ Rutenĭ ce se aflaŭ în țară, fiind-eĭ numaĭ ca slugĭ, ca argațĭ, ca servitorĭ pe la moșiele boerescĭ și mănăstireștĭ, și nefiind eĭ la numărare de nicĭ o valoare, aŭ trecut și eĭ în rînd cu romîniĭ. Abia prin Austria aŭ venit eĭ la valoare, adecă de aci încoace aŭ început emigrarea în masă a Rutenilor din Galiția spre Bucovina, pentru-că această emigrare era provocată și sprijinită

prin toate felurile de privilegiĭ și de beneficiĭ decretate de către guvernul austriac.

Spre dovadă că toțĭ locuitoriĭ de pe atuncea eraŭ numaĭ Romînĭ și că Ruteniĭ puteaŭ fi numaĭ în un număr de tot obscur și fără de nicĭ o valoare, e faptul că toate rescriptele, uricele, decretele ce se făceaŭ eraŭ scrise numaĭ în limba romînă, ne dovedește de asemenea scrisorile generaluluĭ Splenyi și a urmașuluĭ săŭ Entzenberg, trimise curțiĭ împărăteștĭ din Viena, ne dovedește maĭ departe și mărturisirile bărbaților învățațĭ *Göhlert* și *Gray*, carĭ scriŭ că baștina poporuluĭ era pe atuncea *numaĭ Moldovenĭ*, și numaĭ abea pe icĭ pe colea se auzea vorbindu-se armenește, jidovește și încă maĭ puțin rutenește, eară nemțește de loc pentru-că nu era nicăirí nicĭ un neamț nicĭ de leac în toată țara. Altă dovadă cà limba romănească era pe atuncea limba tuturor locuitorilor din Bucovina este și o scrisoare tipărită în 27 August 1777 cu care generalul Splenyi dă de știre întregeĭ țărĭ, în numele împărăteseĭ Maria-Theresia, că la 1 Octomvre calindariul vechiŭ, orĭ 13 Octomvrie calendariul noŭ 1777 aŭ să se adune deputațiĭ din toate stările poporuluĭ la Cernăuțĭ ca să jure, că vor fi cu credință către tron și împărăție. Scrisoarea acea tipărită în romănește zice din cuvênt în cuvênt așa:

«*Noĭ Maria cu mila luĭ Dumnezeŭ. A Rimuluĭ împărăteasa văduvă creesă de la țara Ungurească, Bohemia, Dalmația-Croația, Slavonia, Galiția și Ludomeria. Arhiduchina de Austria, Cnehina de la Brabant... Mare Cnechina de la Toscana... la toțĭ și fie-căruia ce sunt locuitorĭ intr'această Bucovină district, care-orĭ-unde, ce sat saŭ moșie au aicĭ de stapanire, cu care sunt aĭ noștri supușĭ saŭ podanĭ, și protecția noastră sunt vrednicĭ a avea: Adică, tuturor Mitropoliților Archiepiscopĭ Episcopĭ Arhimandrițĭ aĭ Dieceseĭ, Egumenĭ, Protopopĭ, Popĭ, Diaconĭ, Boerĭ Mazilĭ ruptașĭ și la toată prostimea, orașe târgurĭ, sate și la toată obștea, atât partea bisericească cum și cea lumească vă adeverim întâiŭ a noastră Impărătească și Căiască milă, gând bun, și tot binele, cărora maĭ este arătate maĭ jos arătăm și înștiințare facem...*

Ast-fel e tipărită scrisoarea aceasta și maĭ departe tot in limba romînească; și ea este dovada cea maĭ bună, că în acele timpurĭ romîneștĭ trebueaŭ fie-care să vorbească și romînește trebuea să și scrie orĭ și cine către obștea locuitorilor din Bu-

covina dacă voia el, ca acea obște să'l priceapă, dacă voia autoritățile, ca poporul să înțeleagă ce voiesc ele, și nu cum o face astăzĭ Austria cu noĭ, unde toate pertractările, toate actele, rescriptele, sentințele etc... în scurt tot aparatul administrativ, chiar și sentența de moarte se face numaĭ în limba germană. Negreșit! acésta e modul austriac de a face dreptate, și de a se ținea de promisiunea sa dată.

Și fiind-că limba romînească era pe atuncea numaĭ unica limbă a țăriĭ noastre, de aceea era ea băgată în seamă și de dregătoriele civile și militare, aceea ce astă-zĭ nu se maĭ face de loc. Despre aceasta avem o altă dovadă într'o scrisoare numită «*Mărturia hotarnică*» și scrisă în 17 Noembrie 1778 în care cetim următoarele:

«Facem știre cu această adevărată și încredințată mărturie hotarnică, că aducîndu-ne Domnul Toader Păunel o carte de la măria sa căpitanul Jucovschi, auditorul Bucovineĭ district, întru care ne scrie ca să mergem la satul Boiancinculuĭ și să alegem parte de moșie dumisale luĭ Toader Păunel din stîlpul de jos, de către partea dumisale luĭ Grigoraș a Tentuluĭ... decĭ noĭ după poruncă am mers la numita moșie și am eșit la starea loculuĭ făcînd odgonu de 20 de stînjenĭ și stînjenul de 8 palme și 3 degete...» și așa maĭ departe.

Această màrturisire hotarnică este întărită la sfârșit tot cu scrisoarea în limba romînească și de Ioan Jucovschi càpitanul și auditorul Bucovineĭ în Cernăuțĭ. Ea ne arată așa dară că limba romînă era folosită esclusiv pe la toate dregătoriile din țară și chiar la cele militare din Cernăuțĭ numite «Auditoriat» și ne maĭ dovedește și alt-ceva foarte important, că patru anĭ de la luarea în stăpînire a Bucovineĭ de către Austria se vorbea pe la *Boianciuc* exclusiv numaĭ romînește, pe cînd astă-zĭ după spusa Rușilor și a statisticeĭ oficioase numaĭ esclusiv *rusește*.

A ne impune nouă Romînilor astă-zĭ probațiunea caracteruluĭ romînesc istoric al Bucovineĭ este: să cerĭ de la Europa dovadă, că ea nu este Africa. Chiar și teoria austriacă a abandonat titlul neexact, invocat pentru încorporarea Bucovineĭ către Austria. Dacă ne aducem bine aminte, și în lucrarea edată sub protecțiunea caseĭ domnitoare «Oesterreich in Wort und Bild», se deszice corectitudinea titluluĭ că Bucovina ar fi format în întregime oare-cînd o parte integrantă din statul polon. Tot acolo

se află constatarea că teritoriul Moldoveĭ, cu ocazia descălicăriĭ Romînilor din Maramureș era aproape părăsit de locuitorĭ din causa nesiguranțeĭ cumplite din vremea migrațiuneĭ popoarelor, și abia Romîniĭ aŭ consolidat pe acest teritoriŭ un stat istoric propriŭ a căruĭ *matcă* este Bucovina, cu vechia capitală *Suceava*, și cu cele maĭ vechĭ monumente de pe la începuturile statuluĭ *Moldoveĭ*.

Se vor fi găsit pe acest teritoriŭ nu e vorbă, urme și de alte popoare. Insă isvoarele istorieĭ aproape nicĭ nu pomenește de ele. In schimb în o parte bună din Galiția din sud-vest sunt numirĭ topografice de origine romînă, ba graiul romînesc teritoriul romînesc aŭ ajuns chiar la ost până dincolo de Bolcchov până la Chiev, până la Cherson și Azovia, despre care vom vorbi maĭ pe larg maĭ la vale și carĭ dovedesc espansiunea destul de puternică a poporuluĭ nostru. Apoĭ să nu uităm, că o bună parte din nordul Bucovineĭ a fost, ca și un zid de apărare, contra năvălirilor barbare din nord și din est, acoperite de o pustietate de codri, dispăruțĭ abia după încorporare.

Puținĭ anĭ după încorporare cînd la Viena se delibera asupra organisațieĭ, care ar fi maĭ potrivită pentru Bucovina, contele *Henrich Blumegen*, cancelarul curțiĭ unite boeme-austriace, și-a dat părerea — în 10 Mart 1781 — că Maiestățiĭ Sale ar fi de sfătuit, că Bucovina să nu fie de loc unită cu alte provinciĭ, ci să fie tractată ca o țară separată și să se tindă într'acolo, de a cîștiga pe cît se poate *iubirea și încrederea națiuneĭ moldoveneștĭ*. La 1781 este vorba unică, de «*națiunea moldovană*», de alta nu căcĭ caracterul Bucovineĭ pe atuncĭ, era cu desăvîrșire romînesc. Cuvintele conteluĭ Blümegen se vor fi bazat fără îndoială pe informațiunĭ oficioase exacte. Această mărturie nu poate fi desființată, de cît prin probe contrare foarte tarĭ.

Tot așa resultă neîndoelnic și caracterul istoric romînesc al biserice͏ĭ din Moldova, din hotărîrea soboruluĭ memorabil de la Iașĭ din secolul XVII, unde înaltele dignitățĭ bisericeștĭ se reservă expres pe viitor pentru pămîntenĭ. Enigma, pentru-ce astăzĭ populația ruteană din Bucovina, imigrată din Galiția este de confesiunea ortodoxă, îșĭ află explicația foarte naturală. Intre chestiunile privitóre la organisarea Bucovineĭ, cu carĭ s'a ocupat comisia din 4 April 1780 la Viena, se află și următoarea întrebare:

«Cum pot fi familiele transmigrate din Transilvania, din Polonia, și *maĭ ales însă (vorzüglich) din Galiția în Bucovina,* unde aŭ trecut cu toțiĭ la șizma, readuse înapoĭ iar la biserica unită?» Apoĭ se zice: «Din causă, că la ritul unit și cel șizmatic, obiceiurile, legile bisericeștĭ și observarea posturilor întru nimic nu divergează, populațiunea aceasta (emigrată) *pretutindene resläțit așezată*, probabil a trecut la ritul șizmatic fără să cunoască diferența din neprecugetare și nepricepere».

Presumțiunea ultimă se întărește din vechile matricule, carĭ există în țară. In ele nu arare-orĭ se află aparițiĭ subite de nume de familie pronunțat rutene, ba une-orĭ chiar germane, neînregistrate înainte vreme, carĭ apoĭ rămîn și se susțin, carĭ însă și după relativ scurtă vreme iar dispar din matricule.

Aceste puține probe pentru caracterul vechiŭ istoric romînesc al Bucovineĭ și al bisericeĭ noastre răsăritene romîne le aducem înainte ca un mic poliativ contra haluluĭ de desorientare la care tinde de atîta vreme politica Rutenilor, spre a-șĭ revindica pretinsa «autochtonie» în țară și niște drepturĭ asupra bisericeĭ noastre romîne carĭ din punct de vedere istoric în nicĭ un fel nu li compet, cu toate denaturările și deducțiunile sofistice la carĭ îșĭ iaŭ refugiŭ cu atâta rea credință, nerușinare și neiscusință, aceștĭ faimoșĭ veneticĭ, această rasă de golanĭ și de servitorĭ.

Dar chiar și de însușĭ Impăratul Iosif II următorul Marieĭ-Teresia era băgată în samă limba țăriĭ noastre, deși numaĭ din cause politice și numaĭ de ochiĭ lumeĭ, — căcĭ călătorind acel împărat în Iunie 1783 prin Bucovina, scrise un bilet presidentuluĭ curțiĭ de răsboiŭ din Viena poruncindu-ĭ să trimeată la Bucovina cît maĭ curînd un auditor harnic care știe bine *limba țăriĭ*, și să caute, poate s'ar afla în țara Bănatuluĭ oamenĭ de aceia, carĭ știŭ romînește, și-ar putea să fie în Bucovina director de ținut și ispravnic. Tot în acel bilet pune împăratul pe boerul romîn bucovinean *Vasile Balș* să fie concepist la consiliul saŭ sfatul curțiĭ de răsboiŭ din Viena, «ca să se afle cineva» — așa scrie împăratul — «și la consiliul acela, care știe *limba Bucovineĭ*» [1]).

[1]) Dar să nu credem, că aceasta a făcut-o el din dragoste și din simț de dreptate pentru poporul romîn; de dragoste pentru limba romînă. Nu! nu! Noĭ știm doară că Impăratul Iosif II nu a fost un om de rînd, ci un

Asemenea fu așezat un adjunct romîn și la fiscul din Galiția, care diregătorie se chiema «Landrecht» ce se afla în Liov și care avea chiar maĭ mulțĭ diregătorĭ ce știaŭ romînește.

Petițiile, procesele, ce se făceaŭ pe acele timpurĭ în Bucovina, fie la judecătorie, fie la orĭ-ce altă diregătorie, scrisorile ce se înaintaŭ magistraturilor de pe atuncea în scurt pretutindenĭ în oficiŭ saŭ privat, eraŭ scrise numaĭ romînește. Astă-ḑĭ limba romînă e pusă la carantină, iar cel ce îndrăsnește a o întrebuința chiar verbal în ver-un oficiŭ public din țară, e pe loc

---

mare politician, demn urmaş al Marieĭ-Teresia. De n'ar fi fost pe atuncea încă marea necesitate politică, de a recunoaşte încă romanitatea țăriĭ și a poporuluĭ băștinaș și imposibilitatea de a se cîştiga alt-fel încrederea şi simpatia unuĭ popor abia anexat împărăţieĭ, de n'ar fi fost speranţa şi ocupaţiunea de predilecţiune neîncetată până chiar în timpul cel maĭ noŭ al Austrieĭ, că va acapara în curînd toată Moldova ba chiar poate şi Muntenia, — ca argument, citez aci numaĭ vre-o câte-va date istorice: La anul 1775 a voit Austria să anexeze cît se poate de mult din Moldova, fără ca dînsa să aibă nicĭ un pic de drept asupra Moldoveĭ, fără ca Moldova să fi fost învinsă în o luptă dreaptă cu arme oneste, fără ca Austria să fi avut alt titlu asupra Moldoveĭ decît acela de a fi sedus şi înșelat Poarta prin diplomăţia sa, și de a fi mijlocit omorîrea luĭ Ghica care a pus în luptă toate puterile sale, și tot patriotismul săŭ nobil de a delătura acea detrunchiare nefastă şi nedreaptă a ţăriĭ sale. Trupele austriace (preste 100.000 de oamenĭ) aŭ fost ajuns în mersul lor nu de învingere, ci de detrunchiare (răpire) până aproape de Iaşĭ. Și la demonstrările diplomatice ale luĭ Ghica, făcute Austrieĭ, ca dînsa să-șĭ retragă înapoĭ trupele sale din ţara Moldoveĭ, deoare-ce nicĭ el (Ghica), nicĭ Poarta nu face răsboiŭ cu Austria, și că legea dreptăţiĭ şi a onestităţiĭ o cere această eliberare a ţăriĭ de o ocupaţiune nedreaptă hoţită, Austria oficioasă a răspuns în un mod cu totul conform deprindereĭ sale seculare și a fireĭ sale nobile şi oneste; că dacă luĭ Ghica nu-ĭ place, atuncĭ să poftească şi să arunce el afară trupele austriace din ţara Moldoveĭ. Adevărat! un răspuns foarte nobil şi foarte glorios. La 1812, când cu răpirea Basarabieĭ de către Rusia, diplomaţia și planurile Austrieĭ, eraŭ neîntrerupt și cu ardoare îndreptate, negreşit fără succes asupra amînduror principatelor romîne. La 1854 cînd cu ocuparea Munteniei de către trupele austriace, se credea Austria deja stăpînă pe Muntenia, cînd cu convenţiunea vamală de 10 anĭ cu Romînia de la 1872—1882, apoĭ cînd cu președinţia Austrieĭ şi aspiraţiunile eĭ, nu maĭ puţin de cît arogante în comisiunea dunăreană de pe la anul 1882 etc... etc... de n'ar fi fost precum zic, maĭ cu seamă pe timpul anexăriĭ, linguşirea și năzuinţa Austrieĭ de a apare în ochiĭ poporuluĭ romîn, indeosebĭ celuĭ din Moldova, că Austria e o împărăţie blîndă, justă, umană, părintească, și de-al ademeni ast-fel maĭ curînd pe poporul romîn, în concurenţa aprigă de cucerire, iar maĭ bine zis, de răpire faţă de Rusia, ca apoĭ spre a-l

declarat de daco-roman, de periculos pentru statul austriac, și somat a se duce la Regele Carol al Romîniei, — un cas notoric ce s'a întîmplat mie personal la un oficiŭ public din Suceava, fiind-că am comis crima de stat austriac și am vorbit în acel oficiŭ romînește. Și dacă o fac așa ceva străinii amploiați din țara noastră, mie unuĭ om cu carte, ce o fi făcînd eĭ cu poporul, cu țăranul romîn astă-zĭ încă cu totul analfabet?.. iară răspunsurile de la toate oficiile de pe atuncĭ se căpătaŭ tot numaĭ în limba romînă. Dovadă că nu era un alt popor

strînge pe bietul popor romîn cu aceia-șĭ ardoare și iubire înfocată, cu aceia-șĭ afecțiune zdrobitoare precum suntem noĭ azĭ strînșĭ și sdrobițĭ în brațele pline de iubire ale Austrieĭ creștine, încît astă-zĭ nu ni-a eșit numaĭ ochiĭ din cap, ci și măduva din oase și viața din vine,—apoĭ putem fi toțĭ liniștițĭ, că și el ar fi dat o lovitură de moarte maĭ curîndă limbeĭ și poporuluĭ romîn (de oare-ce îl cunoaștem pre Josef II că el a fost un germanisator cumplit) precum o face aceasta astă-ḑĭ guvernul cel local și cel central cu noĭ, *guvernul* tot al aceleĭ Austriĭ, care se lingușea odată pe lîngă noĭ și ne promitea totul, marea cu sarea, ceriul și pămîntul, pentru ca să ne ieie și aceea ce am avut. Austria și-ar fi scăpat din vedere alt-fel scopul eĭ măreț ce-l urmărea, de a face din Bucovina și din poporul romîn o sgură deja de la anecsare, dacă ar fi purces imediat pe față în acțiunile eĭ glorioase, adică în nimicirea unuĭ popor blind și cu calitățĭ atît de sublime precum e poporul romîn. De aceea trebuia ca pentru moment aceste planurĭ să fie ceva ascunse și îndosite. Astă-zĭ «*acest plan*» nimicirea poporuluĭ romîn se dă deja cu totul pe față, fără scrupul și fără teamă, ba chiar și fără rușine. Austria e deja sigură de efectele salvatoare de stat ale acțiunilor sale, Bucovina e victima politiceĭ concepute deja la anecsare, nimicirea poporuluĭ romîn, transformarea totală a acesteĭ țărĭ, ca bietul copil moldovan — alegorisat chiar de însușĭ Austria — să nu fie maĭ mult recunoscut de maica-sa naturală, saŭ să fie chiar omorît, ca astfel să nu maĭ vie înapoĭ în mînele mameĭ sale... o soartă ce-l așteaptă pre fie-care copil, care are fericirea de a fi răpit de la părințiĭ săĭ.

Că e așa precum afirmăm, că sinceritatea și bunătatea împăratuluĭ Iosif II nu era atît de mare față de noĭ, ne servește de dovadă, chiar singure vorbele împăratuluĭ de maĭ sus indicate. El are frică să exprime cuvîntul adevărat «*limba roîmnă*» ci el zice: «*limba Bucovineĭ*», tot așa precum o face astă-zĭ Austria în Bosnia și Herțegovina unde oficialmente, limba țăriĭ care e sîrbă, e declarată de «*limba bosniacă*» și nu de «*limba sîrbă*» pentru-că vezĭ doamne limba sîrbă există și în Sîrbia, stat independent.

Că nu de fericirea Bucovineĭ și maĭ puțin a poporuluĭ romîn băștinaș s'a gîndit Austria, cînd ne-a luat dînsa la sînul eĭ de piatră, și spre a înțelege maĭ bine de ce intențiune nobilă a fost condus împăratul Iosef II față de Romînĭ, avem ca dovadă puhoiul glodos de coloniĭ, ce ni le-a adus el în țară, oamenĭ fără căpătiiŭ și superfluĭ din toată lumea, toate litvele,

pe atuncea de cit numaĭ cel romînesc. Ca dovadă despre aceasta avem o petiție din 4 August 1784 a unuĭ arendaș din Cernanca, anume «*Vasilie Cozac* în protiva *Dumnisale graf Logofeti*». Cozac îșĭ dăduse petiția la auditoriatul din Cernăuțĭ și iată ce răspuns primi el în limba romînească:

«Poruncă. De vreme ce jeluitorul nu este stăpîn, ci numaĭ arendaș de la Cernauca, și nicĭ vichilic de la domnia sa boerul Hurmuzachi nu are, pentru aceea i-se dă acest răspuns jeluitoruluĭ, că dacă va avea ceva de a cere, stăpînul locului,

---

toată aruncătura, tot ce a fost maĭ prost, maĭ răŭ, maĭ corupt și maĭ decăzut în Austria, apoĭ modul ingenios cum le-a distribuit și le-a vîrit el acele coloniĭ maĭ ales cele slave, ca niște cuie veninoase prin tot corpul nostru național, a căreĭ urmare astă-zĭ e, că acel corp național e doborît cu totul, e adus la o existență de umbră, că acel corp, odată atît de puternic, de rezista hordelor barbare, de înfrunta pe Hunĭ, Ungurĭ, Turcĭ, Tătarĭ, astă-ḑĭ cangrenisează și se luptă odată cu moartea.

Toată frontiera Bucovineĭ de ost și de sud spre Romînia e îngrădită cu sate (coloniĭ) rutene și separată complet de către Romînia (Moldova) ca cu un zid chinezesc. Asta nu e o întîmplare, ci un sistem. Planul vechiŭ de la încorporare de a schimba cu totul fața și ființa Bucovineĭ. Se vede că Austria era conștientă că a comis o crimă și de acolo Nemisis ce o urmărea—căçĭ știa dînsa prea bine, că cît va exista un suflet de romîn în Bucovina, faptul istoric va rămînea pururea neșters în memoria fie căruia, că Bucovina nu e cucerită, ci răpită. De acolo și frica de romînĭ chiar de la anexare, de aceea aŭ fost Romîniĭ declarațĭ din capul loculuĭ, înainte încă de a-ĭ cunoaște maĭ de aproape, de trădătorĭ, de nelealĭ, de periculoșĭ, de un element periculos, care element poate nimici și existența Austrieĭ Iată genialitatea austriacă. Ce politică minunată, ce moralitate sublimă..... Peste o crimă (răpirea) maĭ vine una, alta și maĭ mare (nimicirea ..). Și aceste coloniĭ s'aŭ făcut la impulsul genialuluĭ împărat Josef II. Și aceste toate sub titlul pompos, de cultură, de bunătate și de dreptate austriacă.

Așișderea tot ca dovadă de bunătatea prea înaltă a luĭ Josef II, pentru poporul romîn, este faptul, că el a creat din averea noastră națională care face aproape a treia parte din întreaga Bucovină un «*k. k. Direction des gr. or. Religionsfondes*», care avere curat romînă e administrată și întrebuințată (păpată) numaĭ de străinĭ. Deja titulatura renumită de sus ne caracteriseazā destul în ce mînĭ a ajuns averea noastră națională romînă și cine are astă-zĭ folos din ea. Astă-zĭ poporul romîn n'are nimic, moare de foame, saŭ trebue să ia lumea in cap, să emigreze la America saŭ la Bosnia, iară jidovimea, jezuițiĭ, străinismul chiar de prin fundul Boemieĭ și al Tirolieĭ năvălesç la noĭ, se îngrașe și se îmbogățesc cu averea noastră. Iată grația și bunătatea austriacă cea promisă cu atita foc la început. In lucrarea sus citată tratez chestia aceasta foarte amară și foarte rușinoasă pentru Austria, detailat.

atuncĭ să vie boerul însu-şĭ, s'aŭ să-şĭ trimeată vechil în locul săŭ cu vechilic scris şi întărit de mîna vechiluluĭ, şi aşa să-şĭ caute pricina de va avea ceva». [1])

O altă dovadă eclatantă, că în Bucovina se cerea pe acele timpurĭ numaĭ decît limba romînă ca unica limbă a ţăriĭ, este o poruncă a cancelarieĭ de curte din 28 Octombrie 1786, ca să se tălmăcească legile pentru Bucovina din limba nemţească în cea romînească, dar nu şi în cea ruteană. Tălmăcirea să şi făcu şi se tipări, şi ast-fel legile acelea fură împărţite in toate părţile Bucovineĭ în 400 de bucăţĭ saŭ esemplare.

Din aceste esemple de maĭ sus, se vede cu totul clar că înainte de 1800 pe timpul încorporăriĭ Bucovineĭ nu se cerea pe la noĭ în trebile poporuluĭ cu diregătoriile şi cu poporul altă limbă decît numaĭ limba romînă, lesne de priceput, pentru că un alt popor decît cel romîn nicĭ nu exista, şi cele puţine fracţiunĭ existente eraŭ atît de micĭ, în cît nicĭ nu merita să fie amintite.

Un alt argument şi maĭ puternic, de la care se poate conchide eară şi numaĭ la *obscuritatea număruluĭ Rutenilor sunt şi întocmirile administrative şi culturale* ale căror caracter era, conform ţăriĭ în care să întroduceaŭ, romîn orĭ cum se zicea

---

[1]) Eată o dovadă că pe la 1784 Cernauca era o comună curat romînă şi că acolo se vorbea numaĭ romînesce; dar nu numaĭ atuncĭ ci şi astă-zĭ maĭ sunt romînĭ şi chiar mulţĭ prin Cernauca. Astă-zĭ după spusa panslaviştilor Rutenĭ — şi după statistica oficioasă — tendenţioasă care caută toate chipurile de a înfăţişa pre romînĭ de neesistenţĭ în Bucovina, nu se află — zic eĭ — în Cernăuca nicĭ un romîn maĭ mult, pe cînd eŭ singur am aflat în anul 1900, în luna luĭ Iulie cînd eram la concentrare în arme în Bucovina, cu ocasiunea unuĭ exercіţiŭ tactic făcut la Cernauca, ţăranĭ carĭ vorbeaŭ între-olaltă romîneşte şi carĭ la vorbirea mea mi-a răspuns curat romîneşte, că sunt romînĭ născuţĭ în Cernauca, şi că unul se chiamă Artemi Boz, altul Vasilie Burduje, iară al treilea Nichită Ciuntu, etc. Eĭ mi-aŭ maĭ comunicat, că în Cernauca se maĭ află încă peste 50 de familiĭ carĭ vorbesc încă romîneşte; dar panslaviştiĭ din Bucovina şi guvernul panslavist austriac o tăgădueşte aceasta din răsputerĭ. Statistica oficioasă panslavistă din Bucovina nu ştie nimic despre aceasta, ci ea zice din contră că astă-zĭ în Cernauca nu se află maĭ nicĭ un romîn. Statistica oficioasă resp. guvernul panslavist de la noĭ,--şi că el «e panslavist», aceasta vom avea deosebita onoare a o argumenta maĭ la vale pe deplin,—are mare grije, ca să nu se pericliteze cum-va prin aceste adevărurĭ, *visul lor de aur* aspirat, adică, «*Rutenia-Podolia magna usque ad Niprum et mare Azovicum*».

pe atuncea *moldovenesc*, și conform întroducătorilor și german; dar nicĭ odată rutean. O probă serioasă în contra admitereĭ unuĭ număr maĭ mare de Rutenĭ o găsim decĭ și în felul în care ceĭ dintîĭ administratorĭ aŭ plănuit orĭ aŭ și executat planurile școalelor și instrucția în ele.

Acest argument palpabil îl aflăm noĭ în «*Planul regulăriĭ bisericeștĭ*», (Regulierungsplan) dat pentru Bucovina în 28 Aprilie 1786 tot sub împăratul Iosef II, care îĭ prima normă austriacă a constituțieĭ bisericeĭ bucovinene și a școaleĭ. In §. 3 din capitolul al cincilea al aceluĭ «Plan» cetim că s'a hotărît, să se facă 6 școlĭ naționale *pentru limba moldovenească*, și cum s'aŭ făcut 3 din aceste cu bun sfîrșit în Cernăuțĭ, Siret și Suceava, așa să se poarte de grije ca să se facă cît maĭ curînd și cele-l'alte 3 și anume: în *Zastavna*, *Cîmpulungul moldovenesc* și în *Vașcanți*. Iată încă o dovadă foarte puternică, că după 12 anĭ de la venirea Bucovineĭ la Austria, țara noastră era *toată* chiar pînă în sus de Nistru *romînească*, căcĭ de altmintrelea cum am înțelege să fie școlĭ pentru *limba moldovenească* în Zastavna aproape de Galiția, și în Vașcanți, unde astă-zĭ — după spusa panslaviștilor rutenĭ, și a statisticeĭ guvernamentale — «*oficioasă panslavistă*» — nu maĭ există nicĭ un Romîn. Și cum adevărul acesta este curat ca lumina soareluĭ, dovedește paragraful următor 18, care zice: *că în toate școalele ce sunt în Bucovina, și în cele-l'alte școlĭ ce se vor maĭ face, învățămîntul are să se împărtășască numaĭ în limba romînească și nemțească*».

Maĭ departe zice acel «Plan» (pag. 3) care se ocupă în 19 §. cu școala, că: «Școalele normale» cu limba «moldovenească și nemțească» din Cernăuțĭ și Suceava aŭ să servească de normă tuturor școalelor din district (§. 2), cele șease școale *naționale districtuale* pentru «limba moldovenească» sunt a se privi ca școale capitale și cele treĭ ce se vor maĭ face (treĭ eraŭ la 1787 gata) se dispun pentru Cîmpulungul-moldovenesc, Zastavna și Vașcanți pe Ceremușĭ. (§. 3). Atuncĭ li se da tuturor satelor de peste Prut școale numaĭ romîneștĭ pentru-că, de sigur, era pe acolo numaĭ Romînĭ. Cărțile de cetire, de aritmetică, catechismul și o călăuză pentru învățătorĭ se dispun a fi nemțeștĭ și «moldoveneștĭ» (§. 5). Crescînd numărul elevilor se dispune ca învățătoriĭ de ajutor să știe moldovenește și să fie după putință «naționaliștĭ», adecă Romînĭ (§. 8). Paragraful 18 sună întreg

ast-fel: «în școalele normale, districtuale și triviale deja ridicate, saŭ carĭ se vor ridica încă, instrucția are să se facă numaĭ în limba germană și moldovenească». Acest §. face numaĭ contrastul cu §. 19, care dispune, că limba latină și greacă se lasă împrejurărilor, cînd se va putea crea un liceŭ, care ar face «o bună impresie asupra sufletelor locuitorilor țăriĭ și chiar maĭ mult asupra Moldovenilor veciniĭ și a altor străinĭ, și poate avea o bună urmare și o va avea, că se poate spera, *că tinerimea moldovenească va trece în Bucovina la învățătură*». Tot vorba noastră de maĭ sus: «Vrabia bătrînă tot mălaiŭ visează». Austria visează necontenit tot la chilipir.

Toate aceste disposițiunĭ subscrise de consiliul de răsboiŭ al curțiĭ, (Excel. Consil. Aulice Bellico) la 29 Aprilie 1786 arată că pe atuncĭ se făceaŭ numaĭ școale moldoveneștĭ pentru-că numaĭ ele corespundeaŭ suprafețeĭ romîneștĭ a Bucovineĭ întregĭ peste Prut până la Ceremuș și Nistru, o regiune care corespunde azĭ districtelor rutene Coțman și Vizniṭa și care obținea școalele districtuale romîneștĭ la Zastavna și Vascăuțĭ. În această parte nordică a țăriĭ eraŭ însă și puținĭ Rutenĭ. Pentru necesitățile lor se aduc la 1785—1786 pe lîngă 4275 de cărțĭ romîne-germane și singur romîne numaĭ 24 (!) catechisme *germane-rutene*. Ce mijloace slabe și de tot inferioare eraŭ cu totul în stare să satisfacă pe atuncea ambițiunea astăzĭ atât de ridicată slavă. Aceste și alte date indică ce micĭ mijloace se credeaŭ suficiente pentru puținiĭ Rutenĭ ce se găseaŭ pe icĭ pe colo prin nordul Bucovineĭ.

Ba noĭ aflăm, că și după 1800 în urmă, tot în limba romînă se ocărmuia țara, precum se adeverește aceasta cu următoarea scrisoare: «Asignația Cernauca No. 88. *Stăpînirea Cernauca, grama de Cernauca are spre zidire a cesaro-craese drumuluĭ pe a Cernăuțuluĭ stație după împărțeala neplatniceĭ salahoriĭ pe sfertul 1, 2, 3 și 4 a anuluĭ milităresc 1811 se orînduească la loc; lucrătorĭ cu mîna 324, eară cu o părechе de jug 200. De către cesaro-crăesc Craisămtul la 12 Martie 1811*».

Chiar scrisorile ce le trimitea dregătoriile pe la persoane (partide) private, eraŭ făcute toate numaĭ în limba romînească. Astă-zĭ însă, în era maĭ desvoltată și maĭ umanistă în care a

intrat Austria, aşa-ceva nu se maĭ pomenesce pe pămîntul Bucovineĭ [1]). Astă-zĭ toate rescriptele, toată corespondenţa cu poporul romîn, ba chiar şi sentinţa de moarte, se face numaĭ în limba germană.—Aşa de bună-oară este scrisoarea din 5 Octomvrie 1812 a căpitanuluĭ din ţinutul Cernăuţuluĭ *Platter* în care se scrie: *Cinstituluĭ Domn Domn Doxachi von Hurmuzachi la Cernauca! — De bun neam născutule. — Fiind-că Excelenţa Sa Domnul Guvernator care vine la Bucovina în trebĭ de slujbă, şi voieşte la acest prilej a vorbi cu unii din Domnialor Stăpânĭ moşieşĭ pentru unele şi altele; pentru aceasta daŭ poştă Dumitale, ca să bine-voieştĭ la 8-lea a luneĭ acesteĭ la amiadăzi a te afla la Toporăuţi, în care zi şi excelenţa Sa va veni acolo. Eŭ remîn cu deosebită cinste a Domnietale gata slugă. Platter*».

Şi eŭ am în posesia mea un document vechiŭ de la anul 1819 scris în romîneşte cu litere cirilice cum se scria pe atuncea, care document tratează de nişte daraverĭ ce aŭ avut maĭ mulţĭ locuitorĭ din satul Vilaucea cu un rezeş numit Bargovan, din causa unuĭ loc de păşune pentru vite, edat de către căpitănatul din Cernăuţĭ. Acest document l'am căpătat de la un bucovinean născut în satul Vilaucea. El mi-a mărturisit că la familia luĭ ce locueşte peste Prut în satele: Carapciu pe Ceremuş, Vilaucea, Banila rusească, Zamosce, etc.., se maĭ află o mulţine de atare documente vechĭ romîneştĭ păstrate din timpurile vechĭ, încă de la 1800 încoace. Oare tinerimea noastră studioasă romînă din Bucovina n'ar putea afla timpul suficient, întrebuinţînd pentru acest scop maĭ ales vacanţele care sunt atît de abundente în Bucovina, pentru a cerceta satele de peste Prut, şi de a căta atare is-

[1]) Biurocratismul slav şi german din vestul Austrieĭ, leneş şi foarte comod pentru a învăţa ceva romîneşte, dar foarte rafinat, afară de acea foarte fanatic şi intolerant perhoreşcează şi calcă în picioare «*în numele legeĭ*» tot ce e romînesc pe pămîntul nostru. Biurocratismul austriac e acela care nimiceşte prin apucăturile sale rafinate, perfide cu totul nelegale şi barbare, cu forţa pretutindene, patriotismul, credinţa şi loialitatea către tron şi împărăţie, e acela care discreditează şi ruinează onoarea şi demnitatea Austrieĭ, care batjocureşte şi defaimă Austria prin aroganţa şi ignoranţa sa, prin fanatismul, brutalitatea şi terorismul săŭ *oficios*. Dar acest biurocratism e deja ast-fel dirijat şi ast-fel instruit de instanţele cele maĭ înalte conducătoare din Viena. Toţĭ amploiaţiĭ vin în ţara noastră deja cu instrucţiunĭ precise (!) cum să guverneze eĭ ţara şi poporul romîn (!!!). «Peştele de la cap se împute»!

voare și documente vechĭ romînescĭ. Ele se vor afla desigur și astă-zĭ în abundență dacă nu la poporul de rînd apoĭ de sigur pe la reḑeșiĭ noștriĭ, pe la parochiele și enoriele satelor. Cîte isvoare cîte date interesante și instructive pentru romanitatea țăreĭ noastre, nu s'ar putea afla în acele documente. N'ar fi oare maĭ bine, ca inteligența noastră romînă să se manifesteze că sunt romînĭ bunĭ, prin muncă, stăruință și activitate rodnică și serioasă națională, decît prin nepăsare prin gură mare, prin gâlceavă ură și dispreț între-olaltă decît prin renumitul indiferentism și servilism, ce ne-aŭ adus la sapă de lemn, și ne-aŭ făcut de batjocură?

Maĭ departe, elementul romîn de peste Prut, a fost și după anexare *întărit* chiar prin guvernămîntul austriac, care a fost cuprins, dar numaĭ pe scurt timp, de o cugetare și de o judecată maĭ luminoasă, și anume numaĭ atît timp, cît a stat generalul Enzenberg în fruntea țăriĭ ca guvernor militar. Acesta, începuse pentru moment lupta energică contra colonisăriĭ țăriĭ cu masele rutene și germane și a condus la Coțman o colonie numeroasă de Moldovenĭ. Afacerea aceasta a pricinuit însă un interesant schimb de lămurirĭ (!) între guvernul central și cel provincial-militar, (Enzenberg). Și aci se vede lămurit intențiunea nobilă a guvernuluĭ central, care se sperie de Romîniĭ ce vin să locuiască peste Prut, și nu de Ruteniĭ carĭ slavisează țara. Generalul Enzenberg era un om cu vedere clară, el vedea înainte, unde va ajunge Bucovina cu puhoiul veneticilor rușĭ și nemțĭ, că pericolul pentru Austria, zace în Rușĭ (în Slavism) și nu în Romînĭ, și a încercat a pune stavilă în cît-va, dar s'a lovit de intențiunile și de politica isteață a guvernuluĭ central. Sărmanul Enzenberg era soldat, și ca atare un om de caracter, nobil și onest și nu cunoștea politica rafinată și puțin onestă a forurilor centrale din Viena.

Acel memoriŭ se află publicat la *Wickenhauser*, care îșĭ dă de alt-fel toată silința să'l acopere cît poate, se vede că-ĭ e rușine sărmanuluĭ neamț de cinstea și de onestitatea patronilor săĭ, prin aninarea semnuluĭ îndoieleĭ, deși din parte-'ĭ nu aduce nicĭ un argument, că această colonisare *numeroasă* de care mereŭ se vorbește ca făcută, ca făcîndu-se și ca în viitor ce se va face încă, nu s'ar fi și făcut.

Și așa s'a întărit și în alte locurĭ elementul romînesc,

ca de pildă la Balcauţi, unde în 1785 s'aŭ aşezat 71 de familiĭ moldoveneştĭ etc... Dar aceste coloniĭ, din care o parte mare vor fi fost *reîntoarcerĭ* la locul lor părăsit de înainte, nu pot da dreptul la infamia patentată a Ruşilor de a ḑice Romînilor: «veneticĭ şi voĭ ca şi noĭ»!

In întocmirile administrative, încă nu era, precum am zis, vorba de cît de limba moldovenească, ca unica limbă a ţăriĭ. Splenyi vorbeşte pretutindene numaĭ de funcţionarĭ *romînĭ* şi germanĭ. Enzenberg face tot aşa, ba chiar pentru Cîmpu-lungul rusesc, locul cel maĭ cu siguranţă admis ca rutean, el cere de la funcţionarĭ cunoştinţa limbeĭ romîne (astăzĭ cunoştinţa limbeĭ romîne e chiar batjocorită), de pretutindene de sigur nu pentru-că populaţia era *pur ruteană*, precum o susţinea aceasta faimoşiĭ istoriografĭ şi politicianĭ Rutenĭ în ignoranţa şi răutatea lor proverbială. Limba romînă a şi rămas lung timp, chiar şi în ciuda ereĭ de tristă amitire de 64 de anĭ, dela 1786 — 1850 resp., 1853 a ereĭ nefaste polone de corupţiune şi de desnaţionalisare a Romînilor, până cam pe la 1865 cînd s'a introdus apoĭ esclusiv numaĭ cea germană, eară un act de prea înaltă bunătate austriacă, care bunătate mărinimoasă o *suferim* până în ziua de astăzĭ. Pentru noĭ romîniĭ bucovinenĭ, ne-a fost croită în tot decursul existenţeĭ noastre sub Austria cam tot aceea-şĭ soartă, despre care vorbea odată Vergil în Aeneida sa: «Incidit in Scillam qui vult evitare Charibdim».

Romanitatea exclusivă a Bucovineĭ a durat chiar până cam pe la anul 1870. Spre dovadă aducem aci următorul caz:

O foaie germană din ţară «Bukowinaer-Post» din 22 Maiŭ 1900 aduce înainte următoarea notiţă sub titlul «Zur Nationalitätenfrage in der Bucovina» pe care o comunicăm în traducere romînă.

«Ne putem încă aduce aminte că Niculai Wassilko, deputatul înfocat al Rutenilor, care nu ştie nicĭ o boabă ruteană şi se trage din o familie vechie romînă, a reclamat (în o şedinţă plenară a parlamentuluĭ din Viena din anul 1900, debutînd în formă de discurs de inaugurare. Aut.) că Bucovina e o ţară slavă —fără contrazicerea prietenilor săĭ nemţĭ.—El basează această reclamaţiune pe un drept istoric. Eĭ bine! Noĭ posedăm aci un document original din începutul secoluluĭ nostru, care ne serveşte drept argument pentru aserţiunea, că Romîniĭ aŭ fost în

Bucovina chiar în prima jumătate a secoluluĭ după ocuparea prin Austria, privițĭ și apreciațĭ din partea tuturor oficielor din țară, ca partea cea maĭ însemnată a popalațiuneĭ din țară. Noĭ posedăm adecă o scrisoare a cercului jurisdicțional de pe atuncĭ (ein Krisschreiben) No. 14848 de la guvernul c. r. al țăriĭ galițiene datat din Liov din 6 Maiŭ 1828 și subscris de August Longin principe de Lobkovitz.

Această scrisoare regulează în Bucovina comerțul carneĭ, și e publicată în limba *romînească și germană*, adică; una ca limbă a țăriĭ și alta ca limbă oficială. Acest fapt istoric e de sigur foarte interesant. Acest document original va fi predat museuluĭ țăriĭ».

O altă dovadă că limba romînă era oficial întrebuințată în toată țara chiar și pe la anul 1862, ne servește diploma împărătească din 9 Decembrie 1862.

Eată diploma împărătească din 9 Decembrie 1862:

«Noĭ Francisc Iosef Intîiŭ, din mila luĭ Dumnezeŭ, Impărat al Austrieĭ, Rege al Ungarieĭ și Boemieĭ, Rege al Lombardieĭ și al Veneţieĭ, al Dalmaţieĭ, Croaţieĭ, Slavonieĭ, Galiţieĭ, Lodomarieĭ și a Ilirieĭ; Archiduce al Austrieĭ, mare duce al Cracovieĭ, duce al Lotaringieĭ, Salisburguluĭ, a Stirieĭ, Carintieĭ, Carnioleĭ, Silesieĭ de sus și de jos și al Bucovineĭ; mare duce al Ardealuluĭ, marchion al Moravieĭ, Conte de Habsburg și Tirol; mare voivod al voivodineĭ Serbia și așa maĭ departe... am înțeles cu plăcere, că dieta credinciosuluĭ nostru ducat al Bucovineĭ a înoit prea umilita sa rugare, subșternută de comisiunea de încredere încă în anul 1849 pentru încuviințarea uneĭ marce proprie a țăriĭ.

«Ca parte din Dacia vechie, *țara aceasta Bucovina se numără sub stăpînirea domnilor Moldoveĭ* la așa numita «*țeară de jos*» maĭ târziŭ se numea «*Arboroasa*» «Plonina» și în urmă «Bucovina» după pădurea de fagĭ dintre Cernăuțĭ și Vijniț. Inainte de Ștefan cel Mare o mică parte a țăriĭ de dincolo de Prut se ținea de Galiția numaĭ prin un scurt timp, eară o seamă de munțiĭ eĭ de Ardeal.

«Ast-fel hotarele Moldoveĭ și prin urmare și cele ale Bucovineĭ, după biruințele strălucite a numituluĭ principe (Ștefan cel Mare) în contra Leșilor și a Ungurilor, fură restituite și statornicite prin anumite tractate, pe temeiul cărora granițele

era spre Apus și Meadă-noapte Nistrul, pareele Serafinești, Colacinul și rîul Ceremuș apoĭ spre Mează-zi isvoarele Ceremușuluĭ, ale Suceveĭ, Bistrițeĭ și a Trotușuluĭ pînă la Milcov. Țeara aceasta, locuită la început de Dacĭ, apoĭ impoporată de coloniele luĭ Traian, fu bîntuită pe timpul năvăliriĭ popoarelor de către Goțĭ, Ghepidĭ, Hunĭ, Avarĭ, Ungurĭ, Tătarĭ, și alte popoare carĭ aŭ lăsat după sine numaĭ urme de groază și de pustiire.

«Intre ast-fel de împrejurărĭ grele ca aŭ trecut maĭ ca o mie de anĭ, poporul băștinaș (adecă cel romîn), fu împedecat în calea sa spre propășire în luminarea mințiĭ, și trebuia să fie mulțămit a-șĭ mîntui viața, datinele și *limba*, fugind în întunericul pădurelor sale seculare, dacă nu maĭ putea să lupte cu armele în mînă în contra hordelor năvălitoare.

«Abea după ce fură împreunate prin Dragoș-Vodă singuraticele ținuturĭ într'un stat (vaivodat) și puterea poporuluĭ băștinaș maĭ crescuse în cît-va prin apărarea de popoarele vecine, ajunse statul acesta (al Moldoveĭ) sub eroul Stefan cel Mare, la un măreț renume, prin biruințele strălucite ale acestuia asupra dușmanilor creștinătățiĭ și aĭ civilisațiuneĭ, despre carĭ biruințĭ, daŭ încă și astă-zĭ dovezĭ numeroasele bisericĭ și monastirĭ ca Putna, Voloveț, Rădăuțĭ, Suceava, Solca, Moldovița, Sucevița, Dragomirna, Prisaca și altele maĭ multe.

«Din momentul acela, în care Bucovina prin tractatul din 7 Maĭ 1775, fu împreunată cu coroana Noastră, țara începu a maĭ răsufla (? Aut.) sub binecuvîntările (? ? Aut.) uneĭ ocârmuirĭ blînde (? Aut.), de dușmăniile ce o turburaseră pănă atuncĭ necurmat și începu a merge pe calea propășireĭ (? ? ? ! Aut.) înainte.

«După împreunarea țăriĭ cu sceptrul Nostru, ea fu pusă maĭ întăĭ sub administrarea militară, apoĭ la anul 1786 fu împreunată cu Galiția, la 1790 fu hotărîtă provincie de sine stătătoare cu propriile eĭ judecătoriĭ locale, la 1804 i se dete și un «forum nobilium» (adecă o judecătorie pentru boerĭ); la 1817 deveni Bucovina din noŭ un ținut al Galițieĭ și în această însușire rămase dînsa supusă guvernuluĭ galițian până la anul 1848.

«Arătîndu-se însă din trecut că deosebirea de limbă, de datine și de obiceiurĭ nu fac să fie de dorit o contopire cu Galiția, de aceea la anul 1848. Ne-am îndurat a rădica Bucovina la rangul de ducat și am dăruit autonomie administrativă, care

după ce nu reuși încercarea făcută la 1860 de a o elibera de împreunarea cu Galiția, curînd după aceea fu ea reînoită în mod statornic.

«Prin legea fundamentală de stat de la 26 Februar, 1861 Noĭ am chizășuit această reînoire a neatîrnăriĭ administrative a credinciosuluĭ nostru ducat Bucovina, prin care ajunse să aibă o representanță a țăriĭ și fu chiemată a lua parte la dieta imperială, care cu hotărîrea Noastră împărătească de la 25 August 1861 Ne-am aflat îndemnațĭ, a-ĭ dărui o marcă proprie a țăriĭ.

«Ingăduim în deosebĭ, că representanța țăriĭ a credinciosuluĭ nostru ducat Bucovina și organele eĭ să se folosească de marca ducală lucrată în diploma aceasta cu *colorile maiestre* și descrisă precum urmează; (Aice e zugrăvită marca țăriĭ). Pe o tablă împărțită dealungul în colorile *albastre* și *roșu*, un cap firesc de bour așezat cu fața înainte și însoțit de treĭ stele *aurie* (galbene) într'un triunghiŭ drept. Tabla e încunjurată de o mantie roșie tivită cu frunze de aur, căptușită cu ermelin și rădicată cu ciucurĭ de aur peste colțurile tableĭ. Pe deasupra mantieĭ zace o pălărie ducală de aur împodobită cu pietre scumpe și pe jumătate căptușită cu roșu. (Eată tricolorul romînesc *albastru, auriŭ și roșu* recunoscut și acceptat chiar de Impăratul Francisc Iosef I, încă de la anul 1861, și totușĭ dușmaniĭ noștri ignoranțĭ și imbecilĭ se acață cu toată vehemența de tricolorul nostru sfînt romînesc. Aut.)

«Pentru maĭ mare întărire a tuturor acestora, am sub-semnat diploma aceasta cu numele Nostru împărătesc și am poruncit să se atîrne de dînsa sigilul Maiestățiĭ Noastre împărăteștĭ.

Dată și trimisă prin iubitul și credinciosul Nostru Anton cavaler de Schmerling, consilierul intim și ministrul de stat al Nostru, decorat cu ordinul Nostru împărătetc Leopoldin și cu ordinul de credință al mareluĭ ducat Baden, Doctor în drepturĭ ș. a. m. departe. In capitala și reședința împărățieĭ Noastre Viena, la a noaua zi din Decemvrie a anuluĭ o mie opt sute șesezecĭ și doĭ după nașterea luĭ Christos și al cincĭ-pre-ḍece-lea al împărățieĭ Noastre.

FRANCISC IOSEF M. P.
ANTON, cavaler de Șmerling m. p.
Ministrul de Stat.
La prea înalta poruncă proprie a Maiestățiĭ
sale Apostolice Impărătescĭ; Regescĭ:
CAROL, cavaler de Reich m. p.
Consilier Ministerial.
(L. S. I.).

Decĭ chiar însu-șĭ împăratul prin diploma sa tipărită maĭ sus ne ține de urmașĭ aĭ vechilor Romînĭ, eară țara Bucovina maĭ înainte o parte «a vecheĭ Dacie» și țara romînească. Totușĭ Rutenii, și mulțĭ din amabilii și extrem de juștiĭ Nemțĭ, și Jidanĭ, toțĭ veniticĭ în țara noastră țipă că Bucovina a fost oare-cînd poate înainte de facerea lumeĭ o țară rusască și că ea trebue să remîie rusească și de azĭ înainte. Ca să ajungă maĭ repede la ținta lor adevărată adecă la rutenisarea completă a Bucovineĭ, Rușilor nimica nu li e sfînt, nicĭ diploma împărătească din 1862 eĭ nu o aŭ în samă. Zice doară însu-șĭ împăratul în diploma aceasta, că Bucovina, numită și «Arboroasa», a stat sute de anĭ sub stăpînirea Voivozilor moldovenĭ, că după biruințele cele viteze și strălucite ale mareluĭ Ștefan Vodă asupra Leșilor și a Ungurilor, granițele Bucovineĭ spre mează-noapte și spre apus le formaŭ Nistrul, Serafineștĭ, Colacinul și Ceremușul. Maĭ departe, spune El, că Voevodul Dragoș al Romînilor a stăpînit în locurile aceste cu mult maĭ înainte de Ștefan-Vodă, ba amintește chiar de coloniile romîne aduse de împăratul Traian, dela carĭ coloniĭ ni se trage originea noastră a Romînilor. Și cu toate aceste veneticiĭ Rușĭ din țară, drept grație că i-am primit la sînul nostru, vagabonziĭ fără țară, declară în obrăznicia lor proverbială, (proverbul romîn din Bucovina sună: «Obraznic ca Rusul» ! :) că Bucovina, pămîntul nostru, e un pămînt rusesc.

Despre atîtea probe, că în toată prima jumătate a veaculuĭ al 19-lea Romîniĭ aŭ fost preponderanțĭ în toate și unicul popor important din țară, Rutenismul radical-național nu voiește să maĭ știe nimic. Luĭ îĭ lipsește cu desăvîrșire sensul pentru tot ce-ĭ adevăr și istoric, îndată cînd e vorba de Romînĭ. Așa s'a putut ca un agitator ignorant al lor, Kupczanko, să zică pe la 1888 în ziarul săŭ «Ruska Pravda» că Romîniĭ sunt în Bucovina veniticĭ. Oare o aroganță, o obrăznicie și tot-o-dată o răutate maĭ mare se maĭ poate închipui? Atare vorbe poate să iasă numaĭ din capul unuĭ idiot saŭ cu tot corupt și demoralisat și fără un pic de rușine în corpul săŭ.

Ruteniĭ aŭ venit după anexarea Bucovineĭ la Austria, în număr foarte mare din Galiția în Bucovina. Aceasta o zic paginele premergătoare, și prin urmare eŭ nu mă opresc la amănuntele emigrațieĭ. Ruteniĭ crescură foarte mult la număr maĭ rutenisînd și pre Romînĭ, carĭ — de la venirea Austrieĭ încoace,

nu sunt atît de resistenţĭ, ca Ruteniĭ, ci, trecînd eĭ în esistenţa lor sub Austria, prin erele cele maĭ fatale şi foarte desastroase: maĭ întîĭ prin cea pangermană a luĭ Iosef II, apoĭ prin cea polonă de 64 de anĭ de tot nenorocită şi nimicitoare de simţ naţional şi în fine din noŭ cea pangermană de la Beust, Metternich şi Tauffa încoace pînă la acea cosmopolitistă în sensul desnaţionalisăriĭ de astăzĭ a cultureĭ esclusiv-germane, cu care e fericită toată creşterea, toată viaţa noastră, — aŭ devenit din ce în ce tot maĭ molipsiţĭ tot maĭ indiferenţĭ pentru tot ce e romîn, pentru tot ce e naţional. Această aparenţă la Romîniĭ bucovinenĭ, în urma cultureĭ esclusiv «*german-austriace*», e foarte caracteristică, pentru fondul şi valoarea acesteĭ culturĭ, e foarte caracteristică pentru dejudecarea graduluĭ de putere morală, şi a conştiinţeĭ de sine, la care a ajuns în noua eră austriacă, sărmanul romîn bucovinean!...

Decĭ dară Ruteniĭ aŭ crescut mereŭ la număr în era austriacă impulsaţĭ şi prin privilegiile excepţionale puse lor la mînă din partea tuturor guvernelor ce aŭ perîndat la noĭ în ţară rutenisînd ast-fel mereŭ pe Romînĭ: «*Denen auch die rutenisirten Romaenen hinzugerechnet werden müssen*» precum zice «*Ficker*». Şi în acest chip fugind Ruteniĭ galiţienĭ de slujba militară din Galiţia, şi pentru a se înpopula Bucovina cu aceştĭ laşĭ şi eroĭ de papuc, se sistase aci pe timp de 50 de anĭ obligămîntul de a servi în armată. Urmarea acesteĭ disposiţiunĭ a fost, că eroiĭ şi flămânziĭ galiţienĭ năvăleaŭ ca puhoiul în ţara noastră — nicĭ vorbă, o manoperă guvernamentală nobilă şi foarte isteaţă de a împopula o ţară avută şi îmbelşugată, abia anexată — rutenisînd în ţară pe unde vineaŭ, ast-fel, că pe la anul 1851, ajunseseră eĭ a fi după *scrupulosul* Czörnig (care se vede că a înţeles foarte bine intenţiunea şi politica înaltă salvatoare de stat a guvernuluĭ central) în cifră rotundă 142.000, faţă numaĭ de 180.000 de Romînĭ.

Să vedem acum cum am stat cu Ruteniĭ la 1848?...

Politicianiĭ rutenĭ, carĭ se trezesc în Bucovina abia de la 1870 încoace, afirmă că la 1848 Romîniĭ 'i-aŭ *făcut morţĭ*, în lupta lor. Alt neadevăr! Lasă că eĭ însu-şĭ, Ruteniĭ, aŭ îngrijit să fie, prin răscoalele şi antídinasticismul lor, luaţĭ în samă, lasă că în parlamentul de la Kremsier, eraŭ şi eĭ de faţă, şi

că acolo și de eĭ se vorbea — dar vorbeaŭ și Romîniĭ de eĭ, și în mod onest, precum o fac și azĭ Romîniĭ [1]).

La 1849 s'a dat adică parlamentuluĭ austriac în Kremsier un memoriŭ explicativ datat din 8 Februarie și adaos la petiția Bucovineĭ pentru *autonomie*. Esplicând motivele religioase și politice de antipatică de divergență între Bucovina și Galiția, memoriul acesta (publicat sub titlul «Promemoria zur Bucovinaer Landespetition vom Jahre 1848 (Reichstagzahl 183) în Betreff der provinciellen Stellung der Bucovina, Wien 1894. Druck van Carl Gerold) zice: că este și alt motiv «național și nu maĭ puțin important» (și anume de a scăpa Bucovina de sub influența slavă desastroasă a Galițieĭ, care avea de scop nimicirea etnică a Bucovineĭ :

Bărbațiĭ carĭ subscriŭ vederile ce le vom arăta îndată, sunt Episcopul Eugeniu Hacman, rutean și rutenisator, profesoriĭ de teologie Nicolai Hacman, Constantin Popovicĭ, Ioan Calinciuc,

---

[1]) Deputațiĭ dietalĭ chiar și ceĭ imperialĭ se pun necontenit în bunătatea și naivitatea lor condamnabilă, de vorbesc prea adese și cu tot focul inimeĭ lor de romîn pentru Rutenĭ, pe cînd aceștia rîd și îșĭ bat joc de prostia Romînilor. Chiar în ultima ședință dietală, la începutul anuluĭ 1900, deputatul romîn, Baronul George Vasilco, se întrecea pe sine în îngrijirea duioasă ca toată amploiațimea din țară să cunoască pe deplin și limba ruteană. El a interpelat adesea pre guvern și a cerut ca acesta să poarte de grije, ca toțĭ amploiațiĭ din țară și maĭ ales ceĭ străinĭ să cunoască pe deplin **limbele țăriĭ!** adecă cea romînă *și cea ruteană*. De ce oare limba ruteană să fie apărată de noĭ Romînĭ?? Ce ne pasă nouă de cea ruteană? N'aŭ Ruteniĭ apărătoriĭ lor, care's cu mult maĭ bine și maĭ prompt ascultațĭ pretutindene (la guvernul cel local și central) decît deputațiĭ romînĭ? Nu vorbesc astăzĭ deja aproape toată amploiațimea din țară, chiar și rasa cea superioară germană limba ruteană, pe cînd cea romînă de fel, deși mulțĭ nemțĭ sunt chiar născuțĭ în țară, ba chiar născuțĭ în sate romîneștĭ?... Nu avem oare destul ce vorbi, cînd vom vorbi noĭ numaĭ despre durerile și suferințele noastre? Se întrepun oare Ruteniĭ cu aceiașĭ onestitate și sinceritate și pentru causa noastră? Din contră! Ne-ar sorbi într'o lingură de apă ca să nu maĭ existăm. Nu sunt oare școlile poporale și satele noastre romînescĭ deja cu totul rutenisate? etc... Cînd oare ne vom cuminți odată și ne vom emancipa cu totul de această afecțiune înfocată ce o avem pentru rutenĭ, pentru șarpele ce'l încălzim la pieptul nostru; cînd ne vom elibera odată cu totul de calitatea puțin demnă de a fi apărătoriĭ străinilor, pe cînd noĭ singurĭ sîntem ceĭ lovițĭ fără cruțare tocmaĭ de aceștĭ streinĭ pentru care facem exces de dragoste??... Nu e aceasta nu numaĭ de tot ridicol, dar și de tot rușinos pentru noĭ?...

deputaţiĭ Anton Kral şi Mihaĭ Bodnar şi proprietariĭ Iordachi Vasilco, Alexandru Goian, Mihaĭ Zota, Jacob Mikuli, Christof Petrovicĭ, Eudoxiu Hurmuzachi; Aşa dară pe lîngă Romînĭ şi Nemţĭ, Rutenĭ şi Armenĭ. Eĭ zic, după ce aŭ vorbit în genere de limitele geografice-limbistice, în care apar încrucişerĭ de rase cu preponderenţa numerică orĭ culturală a unuia dintre elementele încrucişate: «Ast-fel s'a aşezat şi elementul rutean în Bucovina, în şesul Prutuluĭ şi în ţinuturile muntoase de către Galiţia, dar de loc nu exclusiv, ci numaĭ preponderant (mit vorwiegender Stärke), ast-fel că Romîniĭ locuitorĭ în acele părţĭ vorbesc pe lîngă limba lor maternă şi pe cea ruteană, mulţĭ chiar fără să maĭ vorbească pe cea maternă. Din motivul acesta ar fi în cazul acesta pripit, şi greşit a conchide imediat la naţionalitatea ruteană a tuturor celor-ce vorbesc ruteneşte. Decĭ dară nu putem nega că dintre ceĭ 100.000 care vorbesc ruteneşte în toată Bucovina, cam 60.000 aŭ emigrat în deosebite vremĭ şi maĭ ales pe timpul persecuţiunilor *religioase polone* din veacul trecut din *Galiţia* şi *Rusia roşie* în Bucovina şi se aşezară acolo. Nu trebue din potrivă să uităm că limba este, nu-'ĭ vorbă, cel maĭ eminent şi maĭ important, dar nicĭ de cît singurul criteriŭ al naţionalităţiĭ, ci datinele, şi înclinările, şi maĭ ales religiunea alcătuesc în această privinţă factorĭ egalĭ independenţĭ, încît resultă, că ceĭ 80.000 de Romînĭ ce vorbesc ruteneşte vorbind simplu o limbă vecină — fiind la mulţĭ dintre eĭ chiar uitată cea maternă — încă nu aŭ renunţat la naţionalitatea lor, şi nu s'aŭ anexat la cea ruteană [1])

Planul clădit pe calculul — tocmaĭ dovedit ca falş — al naţionalităţiĭ rutene a tuturor care vorbeaŭ ruteneşte, planul de a bucăţi Bucovina şi de a anexa partea ce vorbesce ruteneşte, la Galiţia, cade prin urmare de la sine.

Raţionamentul acesta, sprijinit pe cunoaşterea temeinică a poporuluĭ şi pe date istorice şi statistice, nu poate să nu fie adevărat, în afară doară de cifra prea mică, dar de sigur maĭ

---

[1]) Ruteanul galiţian, se maĭ zice, priveşte greco-catolicismul (uniatismul) ca notă esenţială a naţionalităţiĭ sale, ca la Sîrbĭ legea greco-orientală faţă de Croaţĭ, carĭ sunt tot Sîrbĭ, dar de legea catolică (productul grandios al Austrieĭ). Ea lipseşte la ceĭ 80.000 Romînĭ ce vorbesc şi rutineşte orĭ numaĭ ruteneşte. După conscripţia de la 1846 Ruteniĭ greco-catolicĭ eraŭ în Bucovina cel mult 8.000.

aproape de cît maĭ departe de adevăr, admisă pentru străinii emigrațĭ și cam mare pentru Romînii rutenisațĭ. Ast-fel se dovedește, că în acele vremurĭ, în care Romînii eraŭ încă singur elementul serios politic, în care eĭ luptaŭ și cîștigaŭ autonomia țăriĭ, în care — dacă ar fi dăinuit raportul numeric de până atuncĭ, dacă n'ar fi fost importat Austria, conform tendinţeĭ eĭ mărețe de a schimba cu totul fața Bucovineĭ, potop, potop tot felul de litve și maĭ ales cea slavă din tot imperiul în țară, dacă nu ni-ar fi tot zugrumat strîngîndu-ne mereŭ în iubirea sa înfocată pentru noĭ, și nu șĭ-ar fi luat guvernul ca țintă, și ca reson de stat, stîrpirea Romînilor, Romînii ar fi fost în adevăr nu numaĭ singurii ceĭ tarĭ dar și unicul popor în țară. Dar tocmaĭ aceasta a voit Austria să îndelătureze cu orĭ-ce preț, ţiindu-se dînsa cu cea maĭ mare tenacitate de principiul eĭ foarte moral și unica bază pentru existența eĭ «*Divide et impera!*»

Romînii nu cereaŭ negarea elementuluĭ rutean, nu anihilarea luĭ, ci numaĭ desfacerea de Galiția și abaterea aceluĭ pericol ce-l cuprindea idea de a uni teritoriul rutean bucovinean cu cel rutean-galițian, pentru că limba romînă se vorbea încă și peste Prut. In petiția de la 1861 îngrijirea Romînilor de elementul rutean este și maĭ clar exprimată. Iată că îngrijirea și sinceritatea Românilor față de Rutenĭ e istorică. O îngrijire și o sinceritate cu nimic îndreptățită, nu numaĭ față de un popor străin în țara ci maĭ ales față de un dușman cumplit față de tot ce e Romînĭ, drept mulțumire pentru patria și existența bună ce-aŭ aflat eĭ la noĭ.

Dar în timpul acesta Rutenii saŭ sporit prin admigrarea galițiană și prin rutenisarea Romînilor, ast-fel că azĭ se fac cercetărĭ de valoare numaĭ teoretică asupra acelor ce aŭ *fost* și *nu maĭ sunt* [1]), să se caute nume romîneștĭ cum s'ar căuta niște fosile. Acestuĭ proces trebue să i se puie, de se poate capĕt. Imigrațiunea nu se poate sista, ci din contră ea ia din an în an dimensiunĭ tot maĭ îngrijitoare, și cu ea curge în biata Bucovină necontenit tot ce e maĭ răŭ și maĭ periculos (ticălos)

[1]) Vezĭ de exemplu Ioan Bumbac și Grigore Halip. Privire istorică asupra trecutuluĭ politico-social și național al ducatuluĭ Bucovina-Brașóv 1886; maĭ ales pag. 10, 11 și 12. Apoĭ preotul Dim. Dan, Luzenĭ, Cernăuțĭ 1893, și G. Bogdan-Duică, *Bucovina* Sibiŭ 1895.

«din Galiţia. Galiţia-ostică, în Sud de la Stryi şi Nistru, este un pămînt foarte productiv de oamenĭ, care sărăcit parte de şleahta polonă, parte de jivina jidovească, emigrează maĭ ales spre Bucovina: *fortificarea propriuluĭ element, care să poată apoĭ bine resista şi totala independenţă de către Galiţia*, ceea ce nu o avem în ciuda aşa numiteĭ autonomiĭ provinciale, apoĭ lipsa ingerinţeĭ şi a forţeĭ majore din partea guvernuluĭ pentru toată viaţa individuală şi socială a Romînuluĭ, este singurul mijloc de a pune capăt progresuluĭ de Rutenisare a întreguluĭ popor Romîn; statul e îndatorit, e chiar obligat să dea tot ajutorul posibil pentru acest scop, dar el trebue cerut maĭ cu impetuositate chiar cu energie şi putere, chiar arătîndu-ĭ dinţiĭ căcĭ altmintrelea el nu-'ĭ deprins a ceda saŭ a concede ceva de bună voie saŭ din simţ de dreptate.

Şi de oare-ce Ruteniĭ aŭ obiceiul, saŭ maĭ bine zis obrăznicia de a vorbi de romanisare, apoĭ voim să constatăm acuma în mod statistic — deşi această statistică aşa numită oficioasă e falşă — incontestabila rutenisare. Numaĭ după acea vom putea pricepe bine programul Rutenilor tinerĭ, pe care îl vom desfăşura la capitolul «Ruteniĭ tinerĭ», care e un atac atît lacom cît şi perfid asupra Romînismuluĭ.

Să vorbim acuma în cifre, şi să începem cu anul anexăriĭ Bucuvineĭ de la anul 1777. *Splenyi* în statistica sa făcută la acest an, constată că în întreaga Bucovină eraŭ precum am arătat maĭ sus, 75,000 de locuitorĭ cu 16,624 de familiĭ, amintind de toate naţiile ce eraŭ în ţară de Polonĭ, Ţiganĭ, Jidanĭ, Armenĭ, numaĭ de nemţĭ şi de Rutenĭ nu, dovadă că Rutenii saŭ că n'aŭ fost de fel, saŭ că eĭ aŭ fost în un număr atît de obscur, în cît el n'a aflat de demn de a-'ĭ aminti. Dacă totu-şĭ admitem că eĭ aŭ existat în Bucovina, apoĭ o facem aceasta din motiv ca să le arătăm Panslaviştilor că suntem obiectivĭ. Decĭ eĭ aŭ putut fi precum am ḑis maĭ sus cel mult la vre-o **2000** împărţiţĭ şi reslăţiţĭ ca hargaţĭ, şi servitorĭ de rînd pe la diferitele moşiĭ boereştĭ şi mînăstireştĭ.

La anul 1851 vedem deja după statistica cam deochiată a luĭ *Czörnig* un spor grozav şi tot odată cam mistic, şi anume îĭ vedem pe Rutenĭ crescuţĭ de la 2000 deja la 143,682 pe cînd Romîniĭ eraŭ abea la număr de 184,714.

Maĭ grozav sporit vedem numărul lor la anul 1872. Aci s'a

făcut o recensiune și maĭ mistică de către guvern și de către Slaviĭ cocoliți. *Mihulicz* în lucrarea sa (Hauptbericht, und Statistik, 1872 pag. 65—67) în care lucrare afirmă el singur: *că exactitatea număruluĭ numaĭ cu greŭ s'ar putea controla»* zice următoarele:

La 1870 eraŭ:

Romînĭ	în	total	209.116	în %	40.8
Rutenĭ	»	»	189.195	»	36.3
Germanĭ	»	»	40.065	»	8.8
Ovreĭ	»	»	47.754	»	9.5
Polonĭ	»	»	2.475	»	0.04

Ficker, dă cifrele, «mit annähernder Genauigkeit» după censul de la 31 Decembrie 1869:

Romînĭ	în	total	217.000
Rutenĭ	»	»	180.000
Germanĭ	»	»	47.000
Ovreĭ	»	»	47.700
Polonĭ	»	»	5.000

Despre Polonĭ Ficker însemnează, în notă, că cifra lor este sigur prea mare «zu hoch». De sigur! pentru că Poloniĭ și Ruteniĭ aŭ făcut prin autorisațiunea guvernuluĭ totdeauna până astăzĭ statistica în Bucovina. La atare lucrurĭ atît de importante guvernul nostru se servește numaĭ de aceștia, conform scopuluĭ săŭ măreț, de a micșora necontenit contingentul și cu el și esistența Romînuluĭ în țară.

In cifrele luĭ Mikulicz se află și străiniĭ de țară, dar de naționalitate romînă, ruteană etc. Ruteniĭ *ne*-bucovinenĭ, însă din *imperiŭ*, decĭ putem zice Ruteniĭ *Galițienĭ* eraŭ — nu vă uimițĭ de cifra care e mare — 4.261, Romînĭ nebucovinenĭ 64, Germanĭ neaustriacĭ 462, Evreĭ 2.586, Romînĭ neaustriacĭ eraŭ 577, făcînd abstracțiunea necesară găsim cifrele:

Romînĭ	208.475
Rutenĭ	174.934
Germanĭ	40.510
Ovreĭ	44.967

Care va să zică, Ficker și Mikulicz, acesta aprobat și de Biedermann, autoritatea Rutenilor, sunt de acord, afară de cifra

memților pe care Ficker a sporit-o, nu pricepem pentru care motiv, cu 6.000. Dovedit este decĭ, că acum 38 de anĭ înainte, Romîniĭ eraŭ cu mult maĭ mulțĭ, și chiar după statisticele cele *oficioase-false*, decît Ruteniĭ în Bucovina. Eĭ eraŭ cu 35.741 (decĭ cu peste treĭzecĭ de miĭ maĭ mulțĭ decît Ruteniĭ [1]).

Cum stăm însă la anul 1880 și 1890? Eată cum: «după statisticele așa numite *«oficioase»*, dar false și tendențioase ca și cele din Ungaria cînd e vorba de Romînĭ.

Romîniĭ	sunt la	1880,	190.005	la 1890,	208.301
Ruteniĭ	» »	»	239.690	» »	268.367
Germaniĭ	» »	»	108.820	» »	133.501

Statistica de la 1880 și 1890 nu a maĭ întrebat decît de «limba de conversațiune» și a redus pe Romînĭ într'un mod foarte supărător. Nu cred de loc, că toțĭ funcționariĭ și oameniĭ, carĭ aŭ contribuit la cens, și carĭ aŭ fost toțĭ la comanda guvernuluĭ și din neamurile străine, ar fi liniștițĭ în consciința lor. *Un deputat dietal spunea odată, că censul este în Bucovina o luptă de validitate*, ca și niște alegerĭ pentru parlament. Prea mulțĭ din ceĭ mult-umblațĭ pe la țară, 'ĭ-am auzit susținînd, cu toate acestea, că și azĭ Romîniĭ ar fi preponderînd. Și eŭ singur o susțin aceasta din propria mea experiență, de oare-ce am călătorit țara nu odată în lung și în curmeziș, că și astăzĭ, noĭ Romîniĭ suntem în țară, cu mult maĭ mulțĭ decît ne arată așa numita statistică-oficioasă, mașina austriacă pentru constatarea naționalităților în Austria și în Ungaria, ba cu mult maĭ mulțĭ decît și Ruteniĭ. Decĭ dară și în Bucovina cea fericită sub Austria cea justă, în statul de ordine se practică tot acel procedeŭ de falsificare națională ca și în Ungaria față de Romînĭ. Tot cîntecul cel vechiŭ! Austria-Ungaria s'aŭ susținut până astăzĭ tot numaĭ cu mistificarea lumeĭ.

[1]) Curios e decĭ de tot să citeștĭ în protocolul dieteĭ bucovinene de la 13 Maĭ 1864, un discurs al presidentuluĭ țăriĭ *Amadeus*, care susținea că în țară sînt 190.000 Rutenĭ, 180.000 Romînĭ, 28.000 Nemțĭ, 29.000 Ovreĭ. După statistica luĭ *specială*, Ruteniĭ ar fi fost deja la 1864 cu 10.000 maĭ mulțĭ. Așa se făcea pe atuncea, ba chiar cu mult maĭ înainte, deja de la anexare, statistică adică politica țăreĭ de către nemțĭ, slavĭ și guvern, pe contul nostru, tot așa se face și astăzĭ și încă și maĭ dehaĭ. Vedem aci o consecință austriacă de tot minunată în priceperea misiuneĭ sale culturale aci în Orientul Europeĭ barbare (??), în urmărirea resonuluĭ eĭ susținător de stat.

Dar cu toate aceste, eŭ am ferma convingere, că o statistică justă, și adevărată de la 1910 saŭ 1920 ne va arăta o diferență în plus față de 1880 și 1890, și maĭ ales că acea de la 1869 unde suntem arătațĭ atît de înapoiațĭ, atît de puținĭ.

Romînismul a dat în țară, după statisticile așa numite oficioase — dar făcute după intențiunile guvernuluĭ, și ale acelor corifeĭ în politica austriacă, carĭ conduc destinele Austrieĭ — îndărăt, aceasta se vede în districtele cele mixte foarte lămurit; el dă tot necontenit îndărăt, căcĭ așa o voiesc stăpînitoriĭ și conducătoriĭ destinuluĭ Bucovineĭ, căcĭ așa o voĭește resonul de stat austriac, că astfel se apară Bucovina în lumea externă numaĭ decît de o țară slavă, *un interes deosebit pentru Austria* (??).

Pentru a dovedi sporurile făcute orĭ admise de statistica oficioasă ca făcute, așez aci o sumă făcută după datele eĭ anume arătînd, pentru *scurtime*, nu cifrele absolute ale populațiuneĭ, ci procentul care ne-ar arăta cît de mare a fost populațiunea romînă și ruteană la 1880 și 1890:

	1880		1890	
Districtul	Rutenĭ	Romînĭ	Rutenĭ	Romînĭ
Cernăuțĭ	18.46%	14.42%	19.59%	14.38%
Rădăuțĭ	8.62 »	64.34 »	9.62 »	63.20 »
Seret	37.98 »	29.86 »	42.34 »	27.06 »
Storojineț	37.42 »	47.98 »	37.67 »	43.46 »
Suceava	10.73 »	64.07 »	12.26 »	62.12 »
Cîmpulung	3.40 »	73.23 »	4.60 »	69.70 »

Acĭ arătăm procentul cu care s'aŭ înmulțit saŭ aŭ scăzut Romîniĭ și Ruteniĭ dela 1880 până la 1890.

S'aŭ înmulțit saŭ aŭ scăzut în:

Districtul	Romînĭ	Rutenĭ cu
Rădăuțĭ	+ 11.07%	+ 26.18%
Suceava	+ 6.26 »	+ 25.13 »
Storojineț	+ 4.36 »	+ 15.99 »
Cîmpulung	+ 17.35 »	+ 2.99 »
Cernăuțĭ district	+ 23.70 »	+ 6.41 »
» oraș	+ 18.55 »	+ 26.14 »
Seret	— 1.32 »	+ 21.36 »
Vijniț	—	+ 10.92 »
Coțman	+ 82.28 »	+ 9.65 »
Suma	+ 9.62%	+ 11.99%

Din această șemă reese că sporul populațiuneĭ rutene a fost în cincĭ districte mixte maĭ mare, iar în patru districte mixte îndoit maĭ mare decît media spoririĭ (în toată țara), pe cînd în părțile compact rutene procentul spoririĭ Rutenilor rămîne sub medie. Admigrarea de Rutenĭ în cele mixte și rutenisarea maĭ ales, sunt singurele două casurĭ care pot să explice mărimea procentuluĭ de sporire în districtele mixte: La 1890 s'aŭ găsit în Bucovina cam 30.000 de străinĭ *galițienĭ*, carĭ aŭ fost foarte probabil în majoritate Rutenĭ; dar cîțĭ se vor fi găsind deja astăzĭ, cînd știm cu toțiĭ, că emigrarea din Galiția se efectuează nu numaĭ cu puterea vaporuluĭ, ci și cu toate puterile statuluĭ austriac.

Aceea-ce nu se poate pricepe, este însă *procentul mic* al sporireĭ Romînilor. Prefectura Suceveĭ și a Storojinețuluĭ daŭ pentru Romînĭ un procent foarte mic de sporire, care este cu atîta maĭ surprinzător, de oare-ce, după rapoartele sanitare, știm că ele sunt alt-fel districtele care sunt foarte *favorabile* spoririĭ naturale a populațiuniĭ. (Vezĭ d. e. Dr. B. Kluczenko, Sanitätsbericht der Bucovina für das Jahr 1892. Czernowitz 1893).

Scrupuliĭ se trezesc aci în mare număr. Și pentru a putea ajunge la explicare voiŭ da aci din maĭ multe prefecturĭ niște date foarte surprinzătoare — luate **tot** din statisticele oficioase — de modul rapid, ca de scamatorie, în care Romîniĭ dispar ca goniți de o ciumă.

Așa eraŭ Romîniĭ	la 1880	și la 1890
în Țurenĭ	613	75
» Cernauca	146	31
» Botușanița	171	47
» Camenca	786	615
» Șerbănțĭ	*1189*	**41**
» Siret	660	654
» Tărășenĭ	253	72
» Volcineț	959	*434*
» Hliniță	*159*	—
» Cabești	228	78
» Althütte (Huta veche)	879	119
» Cămăreștĭ	*468*	**4**
» Storojineț	1977	1932

Etc... etc...

Se vede din contra la o parte bună din cifre, că unde-ĭ frapantă căderea Romînilor, este tot atît de frapantă și creșterea Rutenilor. E o **boscărie** la mijloc! Și cînd ea poate fi constatată în acest chip, *datoria guvernuluĭ* este să dee cele maĭ stricte ordine ca pe viitor subalterniĭ neconștiincioșĭ să nu maĭ încerce a reduce în acest chip elementul romîn. Zic, *datoria guvernuluĭ* — ce ironie a soarteĭ! — Cum poțĭ să oprești pe un lup saŭ pe un tigru ca să nu sfîșie, cînd rapace e natura luĭ?... Dar fiind și faptul, că maĭ toată funcționărimea este *străină*, boscăria se esplică numaĭ decît. Comanda de sus, și animozitățile artificial înscenate și nutrite de jos de carĭ maĭ ales omul mic este incapabil să se lepede și la ast-fel de afacerĭ serioase, sunt în Bucovina puterile carĭ fac minunĭ de acestea. Orĭ-cît de multe scrupule s'ar trezi însă în noĭ, față de o atare *statistică oficială*, resultatele eĭ nu vor fi abandonate de comisiunea centrală de statistică, nicĭ de administrația guvernuluĭ, care se va provoca la ele, orĭ de cîte orĭ va avea voie saŭ — *gust*, de a lovi în noĭ. A închide ochiĭ înaintea acestuĭ adevăr ar fi o naivitate regretabilă.

Să completăm decĭ pentru a termina cu statistica — *oficioasă* (!), dar pe baza aceleia-șĭ statistice, și raportul de amestec slav (rutean și polon), indicînd de astă dată în cifre *absolute* amestecul acesta.

Constatăm atuncĭ că în anul 1890 eraŭ la fie-care 1000 de suflete în:

Districtul	Romînĭ	Rutenĭ	Polonĭ
Rădăuțĭ	632	96	25
Suceava	621	192	31
Cîmpulung	573	131	10
Storojineț	434	376	26
Siret	270	423	34
Cernăuțĭ	219	607	30
Coțmanĭ	1	885	21
Vijniț	2	756	31

Reese din această sumă, că am dovedit ce am zis maĭ sus, că la Storojineț, Siret și Cernăuțĭ lupta cu străinismul este maĭ gravă. Iar cine a observat bine mișcările rutene, cine a băgat de seamă din ce districte îșĭ iaŭ deputațiĭ rutenĭ pildele lor de a dovedi «romînisarea» (!), cine nu uită că la Siret, Sto-

rojineţĭ, Rădăuţĭ, Suceava, ba chiar în Cîmpulungul romînesc eĭ reuşiseră deja să-şĭ înfigă ghiarele rutene, reuşind a pune în toate aceste districte *inspectorĭ şcolarĭ tot rutenĭ* şi mariĭ agitatorĭ, s'a convins, că Ruteniĭ şĭ-aŭ luat bine la ochĭ locurile unde voesc eĭ să culeagă roadele îndrăzneliĭ saŭ maĭ bine zis a obrăzniciei lor uimitoare. Dar această obrăznicie e explicabilă. Cum să nu deviĭ obraznic, chiar miel de aĭ fi, dacă eştĭ imboldit şi animat la această obrăznicie de un factor atît de puternic precum e guvernul nostru cel foarte părintesc.

Să vedem acuma cum ne arată faimoasa statistică *oficioasă* recensămîntul *din 1900*.

Pe la finele anuluĭ 1902 biroul comisieĭ i. r. centrale statistice din Viena a edat în date sumare resultatele recensămîntuluĭ încheiat în 31 Decemvrie 1900 în regatele şi ţările imperiuluĭ austriac.

Acolo se zice: că în Bucovina, cu un teritoriŭ de 10.442 kilometri pătraţĭ s'a aflat o populaţie de *730.195* (în 1890: 646.541) suflete.

Populaţia a crescut în intervalul deceniuluĭ cu 12.93% (în 1881—1890: 13%) în comparaţie cu deceniul anterior procentul creşteriĭ a scăzut, motivată fiind scăderea prin însemnata emigrare din ţară.

După criteriul limbeĭ de conversaţiune — ceea-ce se identifică cu naţionalitatea — s'aŭ aflat în 31 Decemvrie 1900: *Romînĭ 229.018* (în 1890: 208.301) decĭ o creştere de 20.717), *Rutenĭ 297.798* (în 1890: 268.367, decĭ o creştere de 29.431), *Germanĭ 159.486* (în 1890: 133.501, decĭ o creştere de **25.985** (?). *Polonĭ 26.857*, Maghiarĭ 9.516, în fine şi alte naţionalităţĭ 829, dintre carĭ Italienĭ 119. Notăm că şi de astădată *Lipoveniĭ* sînt trecuţĭ la cifra Rutenilor cu numărul destul de însemnat de circa 7000, din care este aparent numaĭ numărul Lipovenilor sectarĭ de 3.544 inşĭ pe cînd ceĭ gr. ort. sînt retăcuţĭ în folosul Rutenilor.

După confesiune s'aŭ aflat greco-ortodoxĭ 500.262, romano-catolicĭ 86.657, greco-catolicĭ 23.388, armenĭ-catolicĭ 439, catolicĭ vechĭ 10, armenĭ-orientalĭ 381, confesiunea augsburgă 18.388, confesiunea elvetă 889, secţia lipovenilor sectarĭ 3.544, *israeliţĭ 100.893*, mahomedanĭ 3, de alte confesiunĭ 50, fără confesiune 40.

Aŭ sporit decĭ greco-ortodoxiĭ cu 55.489 catoliciĭ cu 20.547, israeliţiĭ cu 14.333, un spor de tot îngrijitor.

Germaniĭ creştinĭ s'aŭ găsit aproximativ 63.300, decĭ sporiţĭ

cu circa 18%, un spor abnormal în comparație cu media creșterii de rotund 13%.

In procente esprimat aŭ progresat: Romînii cu 9.95%, Rutenii cu 10.97%, Germanii cu 19.46% (așa dară peste două ori mai mult decît Romînii) Polonii cu 13.80%, Maghiarii cu 16.92%, deci s'aŭ înmulțit *peste media* de 12.93%: Germanii cu 6.53%, Jidanii cu 6.33%, Polonii cu 0.87%, Maghiarii cu 3.99%. *Sub medie* aŭ rămas: Romînii cu 2.98% și Rutenii cu 1.96%. Locul cel mai nefavorabil în procentul creșterii îl aŭ deci, *ca de regulă*, **Romînii** (?) și cel mai favorabil de astă dată *Germanii*.

Fluctuația populației arată un spor de 97.248 pe cale naturală, care s'a diminuat prin migrare la 83.604 inși. In anul 1881—90 a fost creșterea pe cale naturală 75.505, dintre cari aŭ emigrat 784). *Emigrarea* a sporit în deceniul 1891—1900 în mod de tot disproporțional față de deceniul anterior. Interesantă e constatarea în cari regiuni migrarea presintă un minus și în cari un plus. Prin emigrare aŭ pierdut districtele cu populația ruteană din nordul Bucovinei: Vijniță cu 2.237, și Coțman cu 6.639 inși; districtele mixte cu populația ruteană prevalentă din mijlocul Bucovinei: Cernăuți cu 5.814, Seret cu 2.951, Storojineț cu 2.284 inși, districtele mixte cu populația prevalentă romînă: Rădăuți 806, Suceava 1.860, Gura humorului 1.678. Cea mai mare pierdere aŭ suferit-o deci districtul Coțman și Cernăuți, cea mai mică districtul Rădăuțului. Populația emigrată se recrutează cu deosebire din Ruteni, pe cînd Romînii și Germanii aŭ participat la ea în grad mai mic. Unicul district al Cîmpulungului a sporit și prin *imigrare* cu 2.337 inși, tot așa și capitala Cernăuți cu 8.344 de inși, fără însă să fie constatată și naționalitatea imigraților.

Din opt districte s'aŭ pierdut deci prin imigrare 24.325 inși, pe cînd capitala și al 9-lea district aŭ sporit cu 10.681 inși, în cît remîne un manco de 13.644 înși emigrați. Tabloul present al fluctuațiunei populației nu este destul de lămuritor în privința naționalităților, căci ar fi de mare preț a constata, cu ce procente aŭ participat la ea diferitele naționalități prin creșterea pe cale naturală, apoi întru cît a sporit saŭ aŭ pierdut prin imigrări și emigrări. E cam șireată această greșeală. Mie îmi pare, că aceasta s'a omis cu intențiune de către organele competente (guvernamentale), ca să nu fie prea bătător la ochi puhoiul teribil slav ce curge neîncetat din Galiția.

Germanii creştini aŭ sporit probabil şi prin imigrări considerabile, tot aşa şi Evreiĭ năvăliţĭ în ţară din Galiţia şi în mare parte din Rusia. Despre *emigrări* din partea Ovreilor din Bucovina nu găsim defel date, nicĭ un caz, ci numaĭ despre *imigrări*..... se vede că Jidanii aŭ aflat în Bucovina, ca şi în Romînia, ţara luĭ *Canaan*, unde curge pentru eĭ lapte şi miere. Aci în Bucovina şi unde aŭ ajuns eĭ deja numărul de peste 100.000 la o populaţiune totală de 730.000, va să zică fie-căruĭ ovreiŭ iĭ sunt predate şase suflete creştine. Maghiariĭ aŭ crescut abnormal, verosimil pe cale naturală, numaĭ e cam curios lucru, de ce Maghiariĭ nu aŭ arătat în cele-l'alte decenii premergătoare atare sporurĭ admirabile? Ruteniĭ aŭ cîştigat prin imigrări de tot considerabile dar aŭ şi pierdut mult prin emigrări. Emigrările dintre Romînĭ sunt însă *pierderĭ reale*, căcĭ numărul Romînilor bucovineni se sporeşte aproape exclusiv numaĭ pe cale naturală. Pentru Romînĭ nu există, precum există pentru cele-lalte popoare din ţară dar maĭ ales pentru poporul slav, de nicăirĭ nicĭ o imigrare, ci numaĭ *o emigrare*, şi această împrejurare explică un cît-va de ce procentul spoririĭ Romînilor în ultimul deceniŭ este cel maĭ nefavorabil şi la primul loc *sub medie*.

Spre orientare presentăm aci două tabele instructive:

a) **Tabloul populaţieĭ după naţionalităţĭ în anul 1900**

REGIUNEA: Prefectura	REGIUNEA: Pretura	Romînĭ	Rutenĭ	Germanĭ	Alţiĭ	Total
Oraşul Cernăuţĭ		9.400	13.030	34.441	8.896	65.767
Cernăuţĭ	Cernăuţĭ	13.253	25.476	3 812	303	42.844
	Sadagura	9.931	32.902	9.583	3.022	55.438
Gurahumoruluĭ	Gurahumoruluĭ	20.170	78	8 344	1.771	30.363
	Solca	18.257	1.394	3.850	1.628	25.129
Cîmpulung	Vatra Dorneĭ	7.480	446	5.220	319	13.405
	Cîmpulung	20.725	6.896	11.693	1.144	40.388
Coţmanĭ	Coţmanĭ	74	37.947	4.285	740	43.096
	Zastavna	55	45.442	4.882	1.069	51.428
Rădăuţĭ	Rădăuţĭ	44.525	2.974	19.169	3.040	69.708
	Seletin	3.394	5.890	2.324	286	11.894
Siret	Siret	16.171	26.155	10.012	8.161	60.499
Storojineţ	Stăneştĭ	105	19.125	2.838	169	22.237
	Storojineţ	27.925	15.183	12.381	2.266	57.755
Suceava	Suceava	37.252	11.269	11.539	1.869	61.940
Vijneţ	Putila	4	11.682	1.854	69	13.605
	Vaşcanţĭ	55	16.665	3.478	1.206	21.340
	Vijniţ	242	25.223	9.841	1.544	36.608
Total		229.018	297.798	159.486	36 802	720.195

TABLOUL b.

Raportul după limba întrebuinţată

REGIUNEA		Din 1000 suflete avem limba de conversaţie							
		In anul 1890				In anul 1900			
Prefectura	Pretura	Romînĭ	Rutenĭ	Germanĭ	Suma	Romînĭ	Rutenĭ	Germanĭ	Total
Oraşul Cernăuţĭ	. . . . . .	143.8	195.6	513.0	150.3	142.9	198.1	523.7	135.3
Cernăuţĭ . .	Cernăuţĭ . . .	290.9	612.3	85.9	10.9	309.3	594.6	89.0	7.1
	Sadagura . .	164.6	603.5	45.1	45.5	179.2	593.5	172.8	54.5
Gurahumoruluĭ	Gurahumorului	650.9	2.9	285.7	60.8	664.3	2.6	274.8	58.3
	Solca	739.5	50.1	140.3	70.5	726.5	55.4	253.4	63.9
Cîmpulung . .	Vatra Dorneĭ .	578.2	43.1	376.6	2.3	555.5	33.1	387.7	23.7
	Cîmpulung . .	572.0	162.8	251.8	14.0	513.3	170.7	287.8	28.7
Coţman. . .	Coţman . . .	1.2	888.4	90.6	21.0	1.7	881.7	99.4	16.5
	Zastavna . .	0.9	883.3	92.1	24.6	1.1	883.2	49.9	20.4
Rădăuţĭ. . .	Rădăuţĭ . . .	649.2	41.9	268.0	43.9	639.0	42.5	274.9	46.6
	Seletin . . .	290.6	552.2	146.1	10.6	285.3	495.2	195.4	24.1
Siret	Siret	270.7	423.2	168.8	137.3	267.3	432.2	165.5	134.9
Storojineţ . .	Stăneştĭ . . .	70.8	778.0	137.0	14.2	4.7	860.1	127.6	7.6
	Storojineţ . .	580.5	215.7	169.2	34.6	483.5	262.9	214.4	39.2
Suceava . .	Suceava . . .	607.3	179.3	179.9	33.5	601.4	181.9	186.4	30.3
Vijniţ . . .	Putila. . . .	—	872.9	121.1	6	0.3	858.6	136.3	4.8
	Vaşcăuţĭ. . } Vijniţ . . . }	3.2	727.6	231.5	40.9	2.6	780.5	163.0	53.9
						6.6	689.0	268.8	35.6
	Total . .	324.2	417.7	207.8	49.8	316.5	411.6	220.8	51.4

Dintre nouă districte politice, care există în Bucovina, s'aŭ găsit numaĭ *patru* cu populaţie în *majoritate absolută romînă*, anume: al Rădăuţuluĭ cu 47.819 Romînĭ (între 81.602 suflete), al Cîmpulunguluĭ cu 28.205 Romînĭ (între 53.853 suflete), al Gurahumoruluĭ cu 38.472 Romînĭ (între 75.492 suflete) şi al Suceveĭ cu 37.252 Romînĭ (între 61.940 suflete) — toate patru situate în sudul şi partea sudvestică a Bucovineĭ. Ele ocupă la un loc un teritor de 4763.50 km.^{2} aproape jumătate saŭ maĭ precis 45.65%₀ din totalul arealuluĭ Bucovineĭ.

Districtele cu populaţiunea în majoritate absolută ruteană s'aŭ găsit treĭ al Coţmanuluĭ cu 83.389 Rutenĭ (între 94.524 suflete), al Vijniţuluĭ cu 53.570 Rutenĭ (între 71.553 suflete) şi al Coţmanuluĭ cu 53.570 Rutenĭ (între 71.553 suflete) şi al Cernăuţuluĭ cu 58.378 Rutenĭ, faţă numaĭ de 23.184 Romînĭ (între 98.282

suflete [1]), toate treĭ în Nordul și în Nord-Vestul Bucovineĭ, ocupînd la un loc un teritor de 3430.96 km. [2], ceva maĭ puțin decît a treia parte din suprafața Bucovineĭ, anume 31.85°/₀ din ea.

---

1) In anul 1848 districtul Cernăuțuluĭ era întreg numaĭ romîn, abia găseaĭ pe icĭ pe colo cîte un Rus, ca de sămînță, ca hargat pe la boierĭ, și pe la rezeșiĭ romînĭ, la 1870 eraŭ Romîniĭ tot încă în majoritate absolută și pretutindenea în districtul Cernăuțuluĭ se vorbea romînește, astă-zĭ s'aŭ schimbat situațiunea deja cu totul. Limba de conversațiune e aproape pretutindenĭ cea ruteană și e vorbită în general chiar și de Romînĭ; astă-zĭ am devenit deja precum ni se zice o minoritate înspăimîntătoare din aceea-ce am fost odinioară compacțĭ si resleţițĭ departe, departe peste Prut, peste Nistru, departe peste hotarele de azĭ ale Bucovineĭ. Frumoase progrese etnice sunt acestea..... și totu-șĭ..... d-l Dr. Aurel Onciul are curajul de a susține, ba chiar și de a publica în foaia sa «*Privitorul*» No. 5, din anul 1903, că.... «Bucovina nu se slavisează ci din contră se romanisează, și aceĭ carĭ o exprimă aceasta nu văd înaintea lor alt-ceva de cît o fantomă neexistentă». Dar noĭ l-am ruga pe d-l Dr. Aurel Onciul să ne răspundă, ce sunt astă-zĭ *Onciuleniĭ*, neamurile sale de peste Prut, carĭ sunt destul de răsleţite prin Vilaucea, Vascauțĭ, Coțman, Carapciu pe Ceremuș, Zamosce, Banila ruseascá etc..., alt-ceva decît «Rușĭ incarnațĭ și fanaticĭ?»... D-l Onciul, unde 'șĭ-aŭ găsit diploma sa *de cavaler* (adecă de regeș), dacă nu la un Onciul, la o rudă a sa de peste Prut, ce nu maĭ știa nicĭ un cuvînt romînesc?... Și totu-șĭ în mintea D-sale cea foarte deșteaptă există convingerea, negreșit de gradul amicilor săĭ Rutenĭ — că Bucovina să romaniseazá?... D-l Redactor al foiĭ «Privitorul», se vede că are puțină cunoștință despre istoria Bucovineĭ, și despre ceea-ce se petrece în țara noastră, saŭ poate că ambițiunea și egoismul săŭ teribil de a deveni cu orĭ-ce preț plăcut străinilor (Rușilor) și guvernuluĭ nostru și de a ajunge prin ajutorul lor ca și *Efialtes* și *Coriolan* stăpîn preste țară și popor, silește pe D-l Aurel Onciul să spue acest neadevăr crasant, căcĭ altmintrelea d-luĭ n'ar vorbi în un mod atît de superficial, și n'ar vedea în faptul foarte trist al slavisăriĭ Bucovineĭ, numaĭ o fantomă de care d-sa, negreșit ca om foarte curagios, n'are nicĭ o frică. Maĭ la vale ne vom ocupa maĭ pe larg de această chestie atît de importantă pentru noĭ, și iĭ vom aduce d-sale, argumente maĭ multe și maĭ zdrobitoare de cum aŭ fost acele aduse de pînă acum, spre dovada eclatantă, că asertiunea d-sale de maĭ sus e de tot greșită, ba e chiar lipsită de toată sinceritatea unuĭ adevărat romîn. Poate că d-sa a urmărit prin aceste cuvinte cu totul alt-ceva (scopurĭ) de cît adevărul și sinceritatea? Atuncĭ ne simțim cu totul dispensațĭ de a lua în serios toate asertiunile d-sale despre tot ce atinge indecomun istoria țăriĭ noastre.

Nicĭ prietenia d-sale atît de mare față de Rușĭ, ce se străvede atît din faptele sale ulterioare; participarea la adunările rutenilor unde era vorba de predarea benevolă a maĭ multor drepturĭ istorice romîneștĭ în favorul Rutenilor, legătura sa ambițioasă și foarte rușinoasă cu dușmaniĭ ceĭ maĭ marĭ aĭ Romînilor din Bucovina cu Jidaniĭ și cu Ruteniĭ, și ca recompensă

Din cele două districte restante sunt: districtul Storojineţuluĭ cu majoritatea relativă romînă, avînd 28.020 Romînĭ faţă de 24.308 Rutenĭ (între 79.992 suflete), pe o întindere de 1174.85 km.², saŭ de 11.25% din suprafaţa Bucovineĭ; districtul Siretuluí cu majoritatea relativă ruteană, avînd 26.155 Rutenĭ, faţă de 16.171 Romînĭ (între 60.499 suflete) pe o întindere de 341.93 km.² saŭ 3.27% din arealul Bucovineĭ.

In fine ar fi de pomenit şi capitala Cernăuţĭ (57.65 km.²) cu majoritatea absolută germană, dacă îĭ numărăm şi pre jidanĭ la germanĭ, altmintrelea cu majoritatea absolută jidovească şi cu minorităţĭ însemnate de Romînĭ (14.29%), Rutenĭ (19.81%) şi Polonĭ (13.08%).

Cît priveşte proporţiunea între naţionalităţĭ în diferitele regiunĭ, ea aproape pretutindenĭ s'a schimbat în defavorul Romînilor. Numaĭ în treĭ dintre cele şeaptesprezece ocolurĭ ale preturilor procentul Romînilor s'a sporit în proporţie faţă de celelalte naţionalităţĭ, anume în pretura *Cernăuţĭ* de la 29.09% în anul 1890 la 30.98% în anul 1900 (Ruteniĭ aŭ scăzut de la 60.23% la 59.46%), *Sadagura* de la 16.46% la 17.92%, (Ruteniĭ aŭ scăzut de la 60.35% la 59.35% şi *Gurahumoruluĭ* de la 65.09% la 66.43%. In toate celelalte ocolurĭ ale preturelor proporţiunea procentuluĭ Romînilor a dat înapoĭ (vezĭ tabela raportuluĭ după limba folosită) în modul cel maĭ simţitor în ocolurile preturilor: *Storojineţ* cu 9.70%, *Stăneştĭ* cu 6.66%, *Câmpulung* cu 5.87% şi *Vatra-Dorneĭ* cu 2.27%; încolo cu maĭ puţin şi anume: *Solca* cu 1.30%, *Rădăuţĭ* cu 1.02%, *Seletin* cu 0.53%, *Seret* cu 0.34% şi *Suceavă* cu 0.59%.

Tot-odată e de tot curios, şi trebue să remarcăm împrejurarea, că în nicĭ un district din ţară nu se află minorităţĭ de populaţiunĭ atît de micĭ, nicĭ de către Rutenĭ, ba nicĭ chiar de către Germanĭ, cum sunt acele ale Romînilor ca d. e. în ocolurile Coţman, Vigniţ, Vaşcanţĭ, Zastavna saŭ chiar în Putila cu 0.1%.

---

pentru această activitate a sa destructivă faţă de Romînĭ, alegerea sa de către aceştĭ duşmanĭ de preşedintele lor, adică de preşedinte al clubuluĭ dietal aşa numit liberal, noŭ format abea cu venirea sa clandestină în dieta ţăriĭ din anul 1903 cît şi din rîndurile foiĭ sale, care e o «foaie revolver» şi «ruşinea» Bucovineĭ, nu ne demonstră de fel o cunoştinţă profundă asupra chestieĭ noastre atît de serioase precum e «Slavisarea Bucovineĭ» nicĭ nu ne arată acea renumită sinceritate în causa naţională cu care se laudă el atît de mult că o posede.

Caracteristic este, că aproape pretutindenĭ unde Romîniĭ s'aŭ găsit în proporție descrescuțĭ se arată crescută proporția Rutenilor ; așa în ocolul preturilor Solca, Cămpulung, Rădăuțĭ, Seret, Stăneștĭ (Rutenii în plus cu 8.21 %), Storojineț (Ruteniĭ în plus cu 4.72 %) și Suceava. Din aceasta se vede, că Romîniĭ aŭ pierdut din sporul lor pe cale naturală nu numaĭ prin emigrare, ci și prin trecerea oficioasă în multe părțĭ ale Bucovineĭ către poporul rutean, cu prilegiul recensămîntuluĭ din 1900.

Și în capitala *Cernăuțĭ* procentul Romînilor se arată descrescut cu 0.09 %; pe cînd Germaniĭ (adică jidaniĭ) aŭ progresat cu 1.07 % iar Ruteniĭ cu 0.25 %. Din aceasta se vede, că la sporul populațieĭ capitaleĭ prin migrare, constatat cu 8344 de suflete, aŭ participat cu preferință Germaniĭ adică Jidaniĭ și Ruteniĭ, venind ca hargațĭ, ca proletarĭ, ca oamenĭ fără căpătăĭ, ca muncitorĭ pe la fabricĭ, și ovreiĭ comercianțĭ și vagabonzĭ, carĭ se fac apoĭ pe la noĭ avuțĭ și proprietarĭ de moșiĭ, trecînd la noĭ de Germanĭ.

Prin admigrare a cîștigat în populație numaĭ unicul district rural al Cîmpulunguluĭ, 2,337 de suflete — dar aceasta e un cîștig foarte *oneros* pentru poporul romîn din acest district, căcĭ această populație e cu totul străină de noĭ, ba chiar dușmană elementuluĭ romînesc, — pe cînd toate cele-l'alte districte aŭ pierdut prin emigrărĭ, din sporul natural al populațieĭ. Și tocmaĭ în acest district Româniĭ aŭ decrescut maĭ mult în proporția procentelor. De aicĭ se vede, că sporul pe calea emigrațiuneĭ e unic numaĭ în favorul altor naționalitățĭ și anume ; al Germanilor și al Jidanilor (carĭ aŭ câștigat în ocolul pret. Cîmpulung 3.60 %, în ocolul pret. Vatra-Dorneĭ 1.11 %), al Rutenilor (carĭ aŭ cîștigat în ocolul pret. Cîmpulunguluĭ 0.85)· etc... Sporulacesta va fi însă în parte vremelnic, provocat fiind maĭ ales prin muncitoriĭ străinĭ, adușĭ pentru feluritele lucrărĭ și întreprinderĭ, ca construirea linielor ferate și a tuneluluĭ Mestecăneștĭ, la feresteiele de prin munțĭ, la fabricele de zahar în Lujenĭ și Jucica-Nouă. Totușĭ se pare că districtul Câmpulunguluĭ va exercita și în viitor o mare atracție prin stabilimentele balneare și industriale adaptate și stabilite maĭ de curînd, înrăurind aceasta și în viitor la scăderea proporțiuneĭ în defavorul Romînilor.

Tot perspective grandioase de un viitor național mare și fe-

ricit pentru naţiunea romînă din Bucovina, sub scutul generoasei Austriĭ.

După ce am elucidat situaţiunea etnică a poporuluĭ romîn chiar după statisticele noastre aşa numite oficioase prin decursul diferitelor recenseminte, şi după ce am constatat cu date la mînă, modul cum se face că Romînul descreşte din an în an în un mod atît de îngrozitor, trecem iară la constatarea romanităţiĭ pămîntuluĭ nostru de peste Prut.

Precum am zis maĭ sus, maĭ toate actele ce se maĭ află din acele timpurĭ vechĭ de la anecsare încoace, din părţile astă-zĭ rutene de peste Prut, sunt scrise numaĭ în limba romînă şi abea cu mult maĭ tîrziŭ în limba germană. Acele acte sunt scrise în mare parte de către persoane singuratice cu mîna lor proprie în limba romînă ca d. e. contracte ale proprietarilor romînĭ din Vilavcea, ca documentul cel amintit maĭ sus ce se află în posesiunea mea; din districtul Vijniţuluĭ, a căror urmaş poartă şi astă-zĭ numele lor istoric-romînesc, dar carĭ sunt deja analfabeţĭ rutenĭ.

Că partida rutenilor şi întreaga presă guvernamentală aproape toate redactate în limba germană deneagă cu desăvîrşire aceste împrejurărĭ nu e de fel de mirare. Totuşĭ se întîmplă cîte-odată, că foile rutene recunosc franc acest adevăr. Aşa s'a întîmplat că în ziua Florielor din anul 1898 unele dame romîne aŭ făcut o escursiune în satul învecinat de Cernăuţĭ, Cuciurmare ce a fost odată cu totul romîn, astă-zĭ deja aproape de tot rutenisat. Rutenii aŭ şi proclamat aceasta de un demers în contra sferilor de interese pe care şi-a cucerit-o naţiunea lor şi eraŭ întratît de iritaţĭ prin aceasta, încît eĭ prin o sinceritate frapantă aŭ scris următoarele reflexiunĭ în foia lor «Bukowena» (No. 116 din 1897). «Noĭ n'avem nicĭ o teamă despre satele noastre, pentru că e un fact notoric, că poporul nostru (ruteanul) care stă pe o treaptă culturală maĭ înaltă (?!) îĭ asimilează pe Romînĭ întru atîta în cît aceştia deja în generaţiunea a treia nu cunosc maĭ mult limba lor, precum s'a întîmplat aceasta în multe sate chiar şi prin suburbiele Cernăuţuluĭ. E un fapt desăvîrşit că satele rutene 'şĭ-a conservat pînă astă-zĭ intacte în districtele curat romînescĭ, precum în districtul Cîmpulunguluĭ şi al Suceveĭ, şi nu s'aŭ romanisat, şi din contră eĭ slavisează pe Romînĭ». Dar aşa e, dar enigma e, pentru

că toate puterile adunate de guvern și de resonul de stat austriac sunt îndreptate și concentrate contra existenței etnice a Romînuluĭ.

In capitolele premergătoare și cele următoare, al lucrăreĭ întregĭ, se argumentează îndestul, cu esemple strigătoare la cer acest adevăr foarte trist, dar deja aceste puține probe ar fi în deajuns spre a argumenta faptul notoric al slavisăriĭ *oficioase-guvernamentale*, săvîrșit în un atare mod estraordinar precum îĭ place guvernuluĭ nostru, de a o înfățișa aceasta, prin statisticele sale *oficioase*.

Pentru acela care cunoaște Bucovina și îșĭ dă silința a-șĭ cîștiga o supraprivire fugitivă în împrejurările etnografice ale țăriĭ, n'ar fi nicĭ aceasta de lipsă, căcĭ astăzĭ se poate convinge fie-care din propria sa autopsie, despre lățirea limbeĭ slave (rutenisarea țăriĭ), despre adoptarea repede a limbeĭ rutene ca limbă de conversațiune în poporul rural romîn, de oare-ce acest proces n'a ajuns pe departe încă în albia sa, ci din contra el progresează mereŭ și prin celelalte districte romîneștĭ neinfectate încă de veninul slav. Chiar în teritoriĭ azĭ de tot rutene găsim noĭ o mulțime de nume de familie romîneștĭ între țăranĭ. Totodată nu e de loc verosimil (esclus), că Ruteniĭ a căror număr pe la finele seculuĭ trecut nu se urca maĭ mult decît la vr'o 2.000 astăzĭ să se fi inmulțit numaĭ prin emigrare până la — după statistica *oficioasă* (?) maĭ nouă — peste 297.900. S'ar putea în fine presupune că Ruteniĭ greco-unițĭ emigrațĭ din Galiția ar fi trecut maĭ tîrziŭ în mulțime la credința ortodoxă, ceea-ce încă nu e de crezut, însă întru nicĭ un fel, că eĭ ar fi pierdut de tot în un așa scurt timp portul, obiceiul, datinele și că eĭ ar fi primit în schimb pe cel rutean. De fapt Ruteniĭ Bucovinenĭ (adecă Romîniĭ rutenisațĭ) nu se deosibesc cu nimic de ceilalțĭ Romînĭ, decît numaĭ prin limbă, ceea-ce o recunosc și *Picz*, *Platter*, *Auerbach*, și alțiĭ, pe cînd toate celelalte naționalitățĭ ce s'aŭ așezat aci în o cantitate maĭ mare saŭ maĭ mică: Nemțĭ, Lipovenĭ, Ungurĭ, Slovacĭ, Polonĭ, Rușĭ, etc. aŭ păstrat intact toate; naționalitatea și insușietățile lor caracteristice naționale. Deja această împrejurare denotă că esceptionala înmulțire a Rutenilor s'a efectuat prin rutenisarea romînilor. Incă maĭ ușor e de a se încredința despre acest adevăr, în un alt mod și anume la fața loculuĭ, și ar fi chiar de dorit, cînd maĭ cu seamă cer-

curile politice ale naționalității germane și-ar cîștiga această convingere prin organele... lor de încredere.

Procesul de rutenisare maĭ sus amintit s'a îndeplinit cu o atare acceleritate, și în un timp atît de scurt încît istoria abia maĭ are vre-un esemplu analog, chiar și generațiunile esistente de azĭ ne pot servi în părțile unde azĭ se vorbește numaĭ limba ruteană, de martorĭ al trecutuluĭ romînesc, despre care trecut îșĭ aduce fie-care încă foarte bine aminte. Să întrebăm numaĭ prin satele districtuluĭ Coțman și prin alte locurĭ ca d. e.: Orășenĭ, Vașcauțĭ, Cernauca, Ivancăuțĭ, Cuciurmic, Horoșăuțĭ, Toporăuțĭ, Stăneștĭ etc. pe țăraniĭ ceĭ maĭ bătrînĭ cu nume familiar romînesc, la care naționalitate aŭ aparținut părințiĭ lor saŭ moșiĭ lor, și noĭ vom căpăta totdeauna răspunsul, că eĭ aŭ fost Romînĭ, și că eĭ n'aŭ priceput altă limbă decît numaĭ acea romînă. Icĭ și colo se maĭ găsesc încă și astăzĭ prin părțile de tot rutenisate: Doroșăuți, Lencăuți, Șubraneț, Cernauca, Toporăuți, etc. țăranĭ bătrînĭ și maĭ ales femeĭ bătrîne, care n'aŭ uitat încă limba lor maternă romînă. Referitiv la Cernauca vezĭ notița de maĭ sus.

O altă parte a Bucovineĭ cuprinde astă-zĭ zona în două limbĭ și aci sunt maĭ ales de amintit prefecturele Cernăuțuluĭ a Sirețuluĭ și unele comune din prefecturele Storojinețuluĭ. Prin aceste părțĭ vorbesc Ruteniĭ numaĭ limba ruteană pe cînd Romîniĭ vorbesc amîndouă limbile, o împrejurare care le oferă falsificatorilor de *statistică oficioasă*, la constatarea populațiuneĭ după limba de conversațiune, și la constatarea limbeĭ materne ale copiilor de școală, un teren minunat pentru *boscărie* și acțiunĭ *neoneste*, despre carĭ acțiunĭ va fi încă vorba, negreșit pe contul și în defavorul Romînilor.

Modul în ce fel se lățește rutenismul la noĭ e cam următor:

Țăranul romîn, pe lîngă predilecțiunea sa foarte pronunțată pentru limbĭ străine și pe lîngă talentul săŭ foarte mare pentru limbĭ, care fapt se poate declara în împrejurările de astă-zĭ, de o calamitate națională, îșĭ însușește dialectul slav cel foarte primitiv, și gramatical foarte simplu al poporuluĭ vecin, foarte ușor și foarte de grabă, pe cînd Ruteanul parte din stupiditatea și bolănzia sa inăscută, fiind el un popor foarte tîmpit la minte, spiritual foarte inferior, aproape cel maĭ inferior dintre toțĭ Slaviĭ, — parte din îndărătnicie, o aparență naturală la fie-care

popor foarte înapoiat, parte din causa uneĭ conștiințe de sine, deșteptată prin o agitațiune febrılă și foarte ageră purtată după un plan bine precisat și isteț și la adăpostul atotputernic al guvernuluĭ, nu învață în-de-comun nicĭ o limbă străină [1]).

Dacă se află așa dară în o adunare maĭ mare de Romînĭ numaĭ un Rutean, apoĭ toțĭ Romîniĭ vorbesc, de plăcerea Ruteanuluĭ stupid și boländ, și pentru-că acesta nu știe nicĭ nu poate învăța limba romînă, rusește. Așa d. ex. cu greŭ se poate auzi în ḑilele de bălciŭ pe la Vijnița, Stăneștĭ, Coțman, Sadagura etc., măcar un cuvînt romînesc, pe cînd în Cămpulung, Rădăuțĭ, Suceava pe piața de vînzare și în-de-comun, limba de conversație e cea ruteană, deși elementul romîn prin aceste părțĭ e cu desăvîrșire predominator; eară în Cernăuțĭ, Siret, Storojineț pe piața de vînzare predominează esclusiv numaĭ limba ruteană.

Din aceasta însă nu reese de fel, că tîrgurile de prin locurile amintite maĭ sus n'ar fi cercetate de nicĭ un Romîn, saŭ că tîrgul (bîlciul) din Cîmpulung ar fi cercetat de o mulțime de Rutenĭ, nu, ci din contră, aceasta e urmarea a întrebuințăriĭ esclusive a limbeĭ rutene în comunicațiunea între amîndouă naționalitățĭ. Romînuluĭ, care merge la tîrg la Stăneștĭ, la Coțman etc., nu-ĭ pică nicĭ în minte să vorbească cu ruteanul de pe acolo alt-fel de cît rutenește, pe cînd Ruteanul ce vine la Cîmpulung între Romînĭ, vorbește deși se află în mijlocul unuĭ mediŭ străin, numaĭ limba sa proprie, adecă rutenește, și silește astfel pe acela care vrea să vie în atingere cu el, să vorbească de poate de nu poate limba luĭ. E mare obrăznicia aceasta, o obrăznicie curat rusească, dar prea mare e și curtoasia și lipsa de judecată a romînuluĭ, ce o aflăm cu durere de zis nu numaĭ la poporul de rînd, ci și la inteligența noastră așa numită deșteaptă și cu judecată în cap, *față de tot ce e străin*, la aceasta din urmă maĭ ales *față de tot ce e german*. De acolo vine pe o parte cîștigul imens (al străinilor), ear pe de altă parte *pierderea teribilă* (a Romînilor), de acolo vine că la poporul romîn

[1]) O escepțiune o fac numaĭ conclavele rutene sparte și împrăștiate prin părțile sudice ale țăriĭ, cît și o seamă de locuitorĭ, bărbațiĭ de prin satele rutene ce sunt la frontiera Romînieĭ. Prin acele sate fac eĭ practică mereŭ în industria lor de contrabandă, în un mod emfatic, ceea-ce fără de cunoștința limbeĭ romîne nu le-ar fi cu putință.

crasează lipsa de conștiință națională, eară efectul e slavisarea, de acolo vine că la inteligența romînă crasează lipsa de simțimînt adevărat romînesc, indeferentismul național, iar efectul e cosmopolitismul *șvabo-jidovesc.*

Din causa acestor împrejurărĭ saŭ iscat în poporul nostru, pe la satele noastre, maĭ întîĭ pe seama părților curat romîneștĭ, la frontierele limbelor, o zonă bilinquală, unde țăranul romîn înțelege maĭ bine saŭ maĭ puțin limba rusească. Această zonă se schimbă apoĭ în curînd în o zonă curat ruteană, o împrejurare pe care o putem observa și astăzĭ, ce se reslățește tot maĭ pericolos peste sudul țăriĭ. Această procedură e de tot curioasă. In părțile cu două limbĭ se află țăranĭ romînĭ, carĭ deja ca feciorĭ marĭ, saŭ deja ca bărbațĭ nu vorbesc altă limbă decît cea romînă, însă după ce aŭ învățat a vorbi limba ruteană, o neglijează pe cea romînă întru atîta, încît apoĭ de abia o maĭ pot vorbi. Dacă șĭ-aŭ însușit odată, o tînără păreche, limba ruteană, atuncĭ vorbește ea în casă și cu copiĭ săĭ, îndecomun și principal numaĭ rutenește, prin care împrejurare generațiunea maĭ tînără ajunge deja la o zonă de o limbă și anume la cea ruteană. De sine înțeles, că șĭ urmașiĭ acestor căsătoriĭ amestecate, sunt crescuțĭ în limba ruteană, tot una de a fost numaĭ maica saŭ numaĭ părintele rutean.

Aci sunt negreșit împrejurărĭ politice causa acestor schimbărĭ atît de lățite și atît de pericoloase care fac din Romînĭ cu două limbĭ, Rutenĭ curațĭ cu o limbă. Limba ruteană se învață de toțĭ, de amploiațiĭ germanĭ, și maĭ ușor încă de preponderențiĭ și suprasuficiențiĭ amploiațĭ slavĭ, adecă de polonĭ cehĭ, slovenĭ etc. adușĭ din toată lumea austriacă... maĭ ales acum cu era nouă maĭ pronunțată a impilăriĭ și a nimiciriĭ elementuluĭ romînesc din țară, sub era renumită a președinților de la Pino și Pacc încoace inclusive cu genialul slavisator al Bucovineĭ, fostul președinte al țăriĭ, Bourguignon.

Aceștia o învață limba slavă (ruteană), parte ca o limbă în parte deja cunoscută (slavă și înrudită), parte din convingere că prin aceasta fac eĭ o plăcere deosebită instanțelor conducătoare de stat, fiind-că dînsa e ocrotită de sus, maĭ repede, și maĭ ușor, de cît cea romînă, care e din cale afară tolerată ba chiar urgisită, de aceea e limba ruteană atît în comunicațiunea oficială, cît și cea neoficială (magistrat, tribunal, direcțiunĭ, la

advocat, notariat, la maidan pe piață etc...) indecomun pe lîngă cea germană, limba de pertratare, limba de comunicațiune. Țăranul romîn, căruĭ iĭ e cunoscut aceasta, vede în limba ruteană, limba cea maĭ băgată în seamă, cea maĭ cinstită, și lucru curios de-aceea și cea maĭ nobilă.

Inteligența romînă, cînd se întîlnește unul cu altul fie pe drum, fie în birt, în un oficiŭ etc... ba chiar în familia și în petrecerile sale sociale... arare-orĭ o auzĭ să vorbească ea între-olaltă romînește, ci mereŭ și cu mare predilecțiune tot numaĭ nemțește, și dacă s'a și înduplecat dînsa din întîmplare de a vorbi două saŭ treĭ cuvinte romîneștĭ, pe loc li se încurcă limba în cea germană ca și cînd le-ar fi rușine de limba lor maternă. Beata inteligență romînă din Bucovina nu e în stare să ție nicĭ măcar două minute o conversațiune în limba romînă, fără să se piardă în cea șvăbească. Ițĭ vine milă să-ĭ asculțĭ, ce limbă pocită romînească vorbește această inteligență *care se laudă atît de mult și atît cu nedrept că e romînă.*

Pe stradele orașelor: Cernăuțĭ, Suceava, Rădăuțĭ, Cîmpulung, Storojineț etc... nu auzĭ aproape de fel vorbindu-se romînește, deși inteligența romînă de prin acele orașe e destul de numeroasă, ba chiar prevalentă celeĭ străine, și cu mult maĭ mare decît în cele-lalte orașe din țară. Și totușĭ dacă se întîlnesc doĭ romînĭ, fie eĭ și colegĭ de școală se salută între olaltă cu: «servus! Bruder wie geht's dir?» Așa mi s'a întîmplat mie cam la anul 1898 cînd venisem în țară să fac exercițiul în arme, că am fost, astfel avorbit la prima intîlnire, de un neaoș romîn și coleg de pe la Universitate, deși eŭ am venit din depărtare, din oceanul străinătățiĭ în patrie, ca să aud nițel vorbindu-se dulcea mea limbă romînă. Pe acest fecior de țăran, născut în Crasna, de unde se trăgea și unchiul săŭ ce a fost odinioară Archimandrit de scaun sub Archipăstoria luĭ Blazievicĭ, nu l'am putut de fel aduce într'acolo ca să vorbească cu mine *romînește*, ba dînsul, la observarea mea făcută, că mi-ar plăcea, dacă ar vorbi cu mine romînește, că de cea «*germană*» am avut destul în viața mea și în țările streine pe unde am fost; m'a și afruntat zicîndu-'mĭ: «că sunt fanatic, și că totul e în zadar, eŭ nu voiŭ putea *romanisa* Bucovina»; va să zică nicĭ pe dînsul. Acel romîn înfocat, e astă-zĭ advocat în Viena.

Dar nu numaĭ acest fecior de țăran ci și un altul, tot fecior de țăran, care trece și astă-zĭ încă în Bucovina de un romîn mare și înfocat, care a fost odată și profesor adică supleant la gimnasiul din Cernăuțĭ, unde a nimicit din exces de știință profundă, tot-odată și din exces de naționalism, cariera la maĭ mulțĭ copiĭ romînĭ, nu numaĭ că m'a făcut *fanatic*, ci maî mult încă, el *m'a trimis înapoĭ* în țările de unde am venit ca să romanizez acolo lumea și orașele și nu Cernăuțul. Și de ce oare? Pentru-că asestuĭ romîn mare nu 'ĭ-a plăcut defel, ca eŭ fiind odată cu el la o masă în grădina luĭ Weiss, de pe piața Magistratuluĭ, astă-zĭ palatul național al Romînilor, am fost comandat de la nisce camarierĭ ce ne servia, acolo, *în limba romînă «să ne dea cîte un pahar de bere»*. Cincĭ camarierĭ servea publicul de acolo, dar nicĭ unul nu știa nicĭ un cuvînt romînesc, pe cînd limba polonă și ruteană o știeaŭ cu toțiĭ, pe cînd Ruteniĭ și Poloniĭ ce se aflaŭ în acea grădină comandaŭ toțĭ în limba lor proprie și eraŭ pricepuțĭ, și totușĭ aceștia toțĭ eraŭ străinĭ în țara mea, eară eŭ mă aflam în patria mea romînă în orașul meŭ natal, unde e concentrată aproape toată inteligența romînă maĭ de valoare, și totușĭ, după judecata profundă a acestuĭ mare romîn și fost supleant de profesură, negreșit un om foarte cuminte și cu mare judecată, eŭ n'aveam dreptul de a mă servi de limba mea romînă, căcĭ altmintrelea sunt fanatic și romanisez Cernăuțul.

Atuncĭ, ce să maĭ așteptăm de la poporul romîn, cînd inteligența romînă de la noĭ, și încă la acea tînără abia eșită din școlĭ, e atît de prăpădită?

D-l Arthur Goroveĭ din Fălticenĭ a trecut în anul 1903 prin Bucovina, a făcut puțin cunoștința romînilor inteligențĭ de pe acolo și întorcîndu-se înapoĭ la Bucureștĭ, a scris în foaia «Adevărul» din Bucureștĭ despre impresiunile ce le-a căpătat el în Bucovina și despre naționalismul cel de tot decăzut, al inteligințeĭ romîne din Bucovina. Uniĭ bucovinenĭ cu ifosul că ar fi foarte simțitorĭ în causele naționale, saŭ aflat scandalisațĭ de acest articol, și aŭ început a improsca în D-l Arthur Goroveĭ. Dar noĭ n'am dovedit de fel D-luĭ Goroveĭ prin fapte curat romîneștĭ, că suntem romînĭ și că D-luĭ n'ar avea dreptate să ne reproșeze. Pentru cine sunt de folos vorbele goale?... Nu! nu! să fim sincerĭ! Nu trebue să ne supărăm dacă ne spune

un frate purul adevăr. Lucrul e constatat şi prea constatat. Noĭ romînii bucovinenĭ suntem, naţionalminte Romîniĭ ceĭ maĭ decăzuţĭ, chiar cu mult maĭ decăzuţĭ de cît Romîniĭ din Basarabia.

Să mergem maĭ departe în observaţia noastră la maniera purtăriĭ naţionale a romînilor Bucovineĭ de astă-zĭ. Dăcă întîlneştĭ duoĭ romînĭ colegĭ de şcoală prin diferite birourĭ, eĭ nu vorbesc între-olaltă romîneşte, ferit'aŭ D-zeŭ, negreşit de frică ca colegiĭ lor, nemţĭ, polonĭ, ruşĭ, cechĭ, jidanĭ, etc. să nu le zică că sunt: «Daco-romanĭ» saŭ «Romînĭ-tinerĭ» saŭ «Iredentiştĭ» saŭ «Privitorĭ spre Bucureştĭ» etc., dar Nemţiĭ, Poloniĭ, Ruşiĭ chiar şi Cechiĭ şi Jidaniĭ, n'aŭ frică de a vorbi între-olaltă pretutindenĭ chiar şi în biroŭ, cu colegiĭ lor ceĭ de altă naţiune, numaĭ în jargonul lor şi maĭ ales Slaviĭ (Ruteniĭ) silindu-'ĭ ast-fel pe colegiĭ lor şi pe toţĭ ceĭlalţĭ ca să înveţe şi să vorbească limba ruteană. Pentru aceştĭ amploiaţĭ străinĭ nu esistă fantoma teribilă pentru Austria de «Bucureştĭ» de «Daco-romanism» etc. de şi e cu totul constatat că Nemţiĭ din Austria (Gratz, Insbruck, Viena etc.) gravitează cu toată puterea lor sufletească spre «*Berlin*», Poloniĭ spre krulstwo polskje u Warszavie» iar Cechiĭ şi Ruteniĭ spre «svjata i prawoslavna Rusija».

Ţăranul romîn, cînd vine în un biroŭ, saŭ la vre-un oficiŭ din ţară nu e avorbit nicĭ-odată romîneşte, şi îndrăsneala luĭ de a uza de limba sa, ce i-a dat-o Dumnezeŭ, e răspunsă nu numaĭ cu insultele cele maĭ murdare, — tot maniere sublime demne de «Kulturträger-iĭ» de rasa superioară nemţească carĭ aŭ venit să aducă cultură în această ţară barbară — dar şi cu pălmĭ şi cu bătăĭ [1]) şi trimeşĭ în Romînia la regele Carol fără ca el să afle dreptate undeva pentru că totdeauna amploiatul *străin* are la noĭ dreptate. Eŭ singur am văzut cazurĭ, unde

[1]) Infăţişez aci ca esemplu, cazul cu *Domniea Jerimiciuc* din satul Ipoteştĭ de lîngă Suceava, care a fost bătută de un comisar guvernial întru atîta, încît dînsa a zăcut bolnavă în pat maĭ multe săptămînĭ, despre care caz vom vorbi maĭ pe larg maĭ la vale. Iară un alt caz e, cu prefectul *Rottenburg* din Suceava care a trimis pe maĭ mulţĭ romînĭ oneştĭ amploiaţĭ, profesorĭ şi preoţĭ peste frontieră la regele Carol din Romînia, pentru că aceştia aŭ îndrăznit în o societate maĭ aleasă să se servească între eĭ de limba romînă, etc.

țăranul romîn a fost pălmuit, bătut, ghiontuit și aruncat afară din biroŭ, pentru că nenorocitul romîn a îndrăznit să vorbească cu amploiatul străin, romînesce. De o scrisoare romînească, ca aceasta să se poată preda la vre-un biroŭ undeva, nicĭ vorbă nu-ĭ. Cutarele ar trebui pentru o atare crimă, sá plece imediat, nepus în masă, la «Regele Carol» motivîndu-i-se că *«hier ist Österreich und nicht Rumänien.*

Țăranul romîn știe că în cutare și în cutare oficiŭ sînt amploiațĭ și romînĭ, dar el nu-ĭ aude nicĭ odată vorbind între olaltă romînește de aceea dînsul nicĭ nu îndrăznește de a-ĭ avorbi pe aceștĭ amploiațĭ romînĭ, *romînește* ci *rusește.* Iată inteligența romînă, ca promovatoare bravă a corupțiuneĭ naționale, și a decadențeĭ poporuluĭ romîn. Țăranul romîn vede că limba luĭ nu trece nicăerĭ, că Romînul e de batjocură, că limba luĭ e de rușine, că chiar inteligența romînă disprețuește, perhoresceadă limba romînă, pe cînd toate celelalte limbĭ sînt băgate în seamă. Tot care e neamț, rus, polon, jidan, cech etc. e cinstit, e băgat în seamă, numaĭ romînul nu. El afla în fine, că e o rușine, cá e o nenorocire a fi romîn, el devine amărît, apoĭ nepăsător, și în fine se ia după străin, maĭ ales după rus, după care vede că poate afla trecere și considerare. Iată și o altă causă destul de fatală, de ce se slavisează atît de tare poporul romîn.. Inteligența noastră romînă are și ea aci partea sa lionină la această calamitate.

Pe altă parte agitațiunea ruteană care e sprijinită din răsputerĭ de guvernul local, înțelege minunat de a-l întări pe țăranul romîn prin toate mijloacele iertate și neiertate, prin svatuire, promisiunĭ, amenințărĭ etc. în acest prejudiciŭ că limba ruteană e cea maĭ cinstită, cea maĭ băgată în seamă, și-l înduplecă de a primi limba ruteană în locul celeĭ romîne, și în acest mod se schimbă zona bilinguală mereŭ, cel mult în decursul uneĭ generațiunĭ în o curat ruteană. Apoĭ vin la rînd celelalte sate cu limba romînă, ele devin eară bilinguale, și apoĭ cu totul rutene și așa maĭ departe.

De tot interesante comunicărĭ am făcut noĭ în această privință în capitolele din lucrarea nepublicată «Romîniĭ din Bucovina» carĭ tratează despre administrarea școalelor rurale de prin țară, unde am estras din foaia ce apărea odată în Suceava «Revista politică» edată de Dr. Mateiŭ Lupu advocat, unele date. Ea era

unica foaie romînă din țară care a fost înțeles maĭ clar pericolul eminent care amenință desnaționalisarea complectă a poporuluĭ romîn, și care a supraveghiat neobosit cu mare atențiune agitațiunea rusească.

Dacă luăm încă în considerare, că cea maĭ mare parte a conducătorilor noștri (deputațiĭ), nicĭ nu vreaŭ să știe nimica despre o apărare din partea pericoluluĭ de rutenisare, ba chiar le repulsează cu dispreț o atare presupunere, declarînd-o chiar de neexistentă, precum o afirmă aceasta, bine-văzătorul și istețul Dr. Aurel Onciul, atuncĭ s'ar putea lesne presupune că aicĭ la această dispozițiune a romînuluĭ bucovinean, e vorba de o stingere benevolă și liberă a existențeĭ naționale.

Ast-fel se lățește zona limbeĭ rutene pe contul Romînilor spre Sud tot maĭ mult, tot maĭ mult, și se poate ușor prevedea, că dacă acest procedeŭ care durează deja de un secol de anĭ, va dura tot așa și maĭ departe, că atuncĭ și ceĭ-lalțĭ țăranĭ romînĭ carĭ vorbesc astă-zĭ încă romînește vor fi înghițițĭ de molochul slav, și că atuncĭ și stările culte ale Romînilor, nu vor maĭ putea menține naționalitatea lor în mijlocul uneĭ populațiunĭ străine.

Cum staŭ lucrurile de azĭ, vin maĭ cu seamă încă două momente în considerare, care vor avea ca urmare o accelerare a rutenisăriĭ ; pe o parte contemplațiunile societățiĭ noastre culte romîne, care nu e de fel conformă cu situațiunea în care se află poporul romîn de la țară, și apoĭ sistemul guvernamental.

In linia primă, suntem nevoițĭ a constata cu părere de răŭ, o lipsă considerabilă de simțimînt adevărat național, tot așa și o lipsă totală de un contact între romîniĭ ceĭ culțĭ și între populațiunea rurală, și cu atît maĭ puțin aflăm noĭ o organisațiune estinsă reslățită printre toate stratele poporuluĭ romîn, ce o aŭ în parte deja Ruteniĭ, carĭ ne merg în toate înainte, iar cît despre o *agitațiune națională*, unde suntem nu numaĭ în drept, ci chiar îndatorițĭ, provocațĭ fiind de toată procedura dușmănească, cînd e în joc toată existența noastră istorică națională nicĭ vorbă nu-ĭ. Pericolul ce amenință națiunea romînă e în mare parte desconsiderat, și încă neapreciat îndestul

In loc de a da toată atențiunea precum ar recere situațiunea abnormă de astă-zĭ, spre a delătura înstrăinarea națională a țĕranuluĭ romîn, care e talpa țăriĭ și baza fie-căruĭ popor, și de

a supune acesteĭ considerațiunĭ toate cele-lalte chestiunĭ maĭ puțin importante, maĭ secundare (personale, egoiste etc.), adese orĭ se aduce înainte principiul confesional-ortodox. In necontenita grije de a susține confesiunea ortodoxă-orientală a unuĭ popor străin și agresiv, se silesc aceștĭ Romînĭ prea naivĭ și puțin cugetătorĭ, din răsputerĭ — deși negreșit cu totul fără resultat — de a cîștiga favorul ruso-fililor, adecă al *«rutenilor-bătrînĭ»*, care recere eară-șĭ oare-și-care reservă, așa dar o ignorare a chestiuniĭ rutenisăriĭ. Aceștĭ romînĭ în fanatismul lor prost religios, uită cu totuluĭ tot, că limba valorează maĭ mult de cît legea, care e numaĭ forma de moralitate pentru existența etnică a unuĭ popor. Această contemplațiune trebue să ducă în fine la pĭerderea totală a țărănimeĭ și a naționalitățiĭ romîne. Confusiunea conceptuluĭ între naționalitatea romînă și între confesiunea ortodoxă, numită și «romînă» e de necrezut de mare. Nu numaĭ țăranul romîn, ci chiar și uniĭ preoțĭ, posesorĭ, răzășĭ... și alțĭ Romînĭ carĭ locuesc în părțile bilinguale, cresc pre copiĭ lor în stil ortodox ca «rușĭ — bătrînĭ» și cred că cu aceasta aŭ și îngrijit destul pentru națiunea romînă. Adese-orĭ e chiar și peste putință de a le aduce acestora să înțeleagă deosebirea grandioasă între națiune și confesiune. Intrebĭ de bună-oară pe atarĭ țăranĭ romînĭ, de ce eĭ ca romînĭ vorbesc cu copiĭ lor, cu atîta plăcere numaĭ rusește, apoĭ capețĭ ca respuns de regulă, un zîmbet compătimitor și plin de milă: «E doar tot-una, aceștia sunt doar *«ortodoxĭ»* ca și noĭ, sunt doar *«Rușiĭ noștriĭ»*. De la Romînul cel cult însă auzĭ adese-orĭ opiniunea: *«Noĭ sunten numaĭ contra «Rutenilor tinerĭ», contra Rutenilor uniațĭ venițĭ din Galiția. Ruteniĭ-bătrînĭ ortodoxĭ însă ne sunt prietenĭ»*. Ce desordine de o cugetare maĭ profundă, ce desconsiderare fatală al împrejurărilor în care trăim, ce amăgire de sine amară. In ăst mod nu se poate stabili nicĭ un principiŭ sănătos, național adevărat, nicĭ contra uneĭ, nicĭ contra alteĭ partide rutene, care sunt în esență una și aceiașĭ, una în ideile cît și în aspirațiunile lor, cînd amîndouă aŭ esențialminte tot același scop, *rutenisarea noastră.*

E trist indecomun, că la noĭ, Romîniĭ nu sunt adese-orĭ încă în clar despre elementele carĭ constituesc *rîvna* pentru conservarea proprie națională. Ruteniĭ sunt deja de mult în clar în această direcțiune. Eĭ lucrează deja de zecĭ de anĭ în acest

sens. Toate silințele publicistice prin foile romîne care aŭ purces numaĭ sporadic, de la uniĭ autorĭ, aŭ rămas pînă acuma fără de nicĭ un efect.

Această apercepțiune de tot înapoiată, care are ca urmare o neglijare a proprieĭ sale limbĭ, a proprieĭ sale existențe etnice, din iubire prea mare pentru amiciĭ săĭ «bătrînĭ — rutenĭ», e o causă tot așa de esențială a rutenisăriĭ și a pierzăriĭ poporuluĭ romîn, ca și sistemul guvernamental despre care vom vorbi încă.

Pe altă parte se bucură Ruteniĭ cu o abundență necreziveră de toate acele instituțiunĭ (nu numaĭ dreptur̆ ci și favorurĭ) carĭ toate ne lipsesc nouă Romînilor. Organisațiunea lor națională e puternică, în «casa lor națională» pompoasă în Cernăuțĭ, poporul rutean, care caută sfat și sprijin află intrare și ascultare, fie-care societate ruteană e un centru de agitare subvenționat de stat, fie-care rutean în serviciul statuluĭ e un agitator național.

Ca să dăm numaĭ o mică dovadă despre modul cum lucrează Ruteniĭ noștri, de aprig și de energic, la desnaționalisarea țăreĭ noastre, amintim aci în treacăt numaĭ că Ruteniĭ avuse deja de mult toate condițiunile, toată baza pusă, pentru zidirea caseĭ lor naționale, cu mult înainte (1896) de ce am putut noĭ crea o casă națională, și totușĭ suntem noĭ moșnenĭ pe acest pămînt, avem boerime, avem maĭ multă inteligență, avem maĭ mulțĭ oamenĭ cu averĭ în țară decît Rușiĭ. Din contra, existența caseĭ naționale rutene «Dym» ne-a stimulat abia și pe noĭ, Romîniĭ, ceĭ marĭ de gură, de a ne crea și noĭ o casă națională în stilul de astăzĭ încît-va demnă pentru un popor autochton. Dar cîtă trudă, cîtă muncă, cîtă luptă a costat, pînă ce am putut zice și noĭ, că avem o «casă națională». Un lucru ce s'ar fi putut face, cu maĭ multă tragere de inimă, cu maĭ mult simțimînt, cu maĭ multă inspirațiune, cu mult maĭ ușor, maĭ repede și maĭ perfect, pe cînd Ruteniĭ veneticĭ n'aŭ avut lipsă de atîta muncă.

Cu ocasiunea creăriĭ caseĭ lor naționale în 1896, eĭ aŭ lansat un apel în foaia lor «Bukowena» pe care îl înfățișăm aci în traducere romînă, de oare-ce este foarte caracteristic și instructiv, lăsînd ca onoratul cetitor să-șĭ facă singur paralela între noĭ și Rușĭ.

După ce aduce această foaie în frunte, copiată fațada edificiuluĭ projectat, lansează dînsa următorul apel:

«Iubiţĭ fraţĭ Rutenĭ!»

Cine a fost la adunările ultime generale ale soc. «Norodny Dym» în Cernăuţĭ, saŭ cine citeşte sîrguincios «Bukovena», acela ştie că Rutenii din Bucovina se pregătesc acuma la un lucru mare şi de multă importanţă la reînoirea şi lăţirea caselor naţionale. *Rutenilor bucovinenĭ!* Edificiul acest frumos ce decorează numărul prezent al gazeteĭ noastre, represintă casa naţională ruteană în Cernăuţĭ. Dar nu aceia «casa naţională» ce există acuma, ci aceia, care după zidirea etagiuluĭ prim pe edificiul cel vechiŭ are să fie decorarea şi mîndria *numeluĭ rusesc în Bucovina*, dar nu numaĭ decorarea, nu numaĭ monumentul *rutenismuluĭ* are să fie acest edificiŭ măreţ, el are să aducă folos şi anume folos mare naţiuneĭ noastre. Intr'însa are să fie înainte de toate instalat, *internatul pentru tinerimea şcolară* sărmană, pentru floarea, speranţa, viitorul nostru, care are să ne *scape de sub curatela grea a preoţilor învăţătorilor, diregătorilor etc. străinĭ*. In ea aŭ să fie plasate *societăţile* sincere rutene, carĭ deceniĭ întregĭ acum se ostenesc cu ameliorarea soarteĭ naţiuniĭ lor. In ea se va plasa *casa rusească* (Rusca kassa) (necontenit împrospătată cu rublele din Petersburg Aut.) ce are de scop de a scăpa pe ţăranii noştri din mînele cămătarilor. Acolo va fi o *sală mare de petrecerĭ*, care se va putea întrebuinţa pentru convenirile noastre diverse; se va putea servi şi străinilor pentru banĭ bunĭ. Acolo va fi *tipografia*, a căreĭ veniturĭ se vor folosi pentru trebuinţele naţionale d. e. pentru merindele internaţilor sărmanĭ. Toate aceste aŭ să fie şi trebue să fie, căcĭ aşa pretinde onoarea noastră şi folosul nostru — dar ele încă nu există. Ca să fie aşa sunt de lipsă baniĭ, trebuesc sacrificiĭ şi din partea naţiuneĭ. Pentru zidirea etagiuluĭ caseĭ naţionale sînt neapărat de lipsă 14—16 miĭ fl. Din această sumă se află în mînile însoţiriĭ caseĭ naţionale 6.000 fl. dăruiţĭ de Prealuminosul şi mărinimosul nostru *Stăpîn* din lotăria Statuluĭ. (De o atare mărinimoşie noĭ Romîniĭ n'am avut parte nicĭodată. Acest Prealuminat *Stăpîn* e şi al nostru stăpîn, şi am făcut şi noĭ sacrificiĭ în toată esistenţa noastră sub stăpînirea luĭ; dar ruteniĭ sînt *nicĭ vorbă* maĭ bunĭ patrioţĭ decît noĭ, pentru că sînt slavĭ, şi sînt susţinuţĭ cu ruble, şi nu sînt periculoşĭ statuluĭ

austriac precum sînt romînii. (Şi aci e tot dreptatea cea veche austriacă la mijloc. Aut.) Rămîne deci de a grăbi pentru cele 10.000 fl. Societatea «Narodny Dym» s'a îndreptat în scopul colecţiuneĭ maĭ grabnice ale acestor banĭ la guvernul i. r. cu rugămintea, ca acesta să-ĭ permită colectarea prin *toate satele şi oraşele din Bucovina* (va să zică şi pe la cele romîneştĭ. Aut.) Regimul s'a înţeles (negreşit, Aut.) cu această cerere şi a conces să le colecteze aceste contribuirĭ în răstimp de o jumătate de an, adecă de acum pănă la sf. George anul următor.

Fraţĭ iubiţĭ! Noĭ sîntem sigurĭ, că şi *Nerutenii* carĭ trăiesc **între noĭ** (?), vor arunca cîte un florin la scopul nostru sfînt. (al slavisăreĭ Bucovineĭ, Aut.). Fraţilor, fiĭ aĭ uneĭ mame ruse! In lăturĭ acum cu diferenţele noastre de partid, în lăturĭ cu certele şi în lăturĭ cu lipsa de bunăvoinţă reciprocă. (Inţeleg! că adecă noĭ romînii să vă rădicăm pe voĭ Ruşilor pe şea, adică pe capul nostru. Aut.). Aicĭ e vorba de averea *întreguluĭ popor rusesc bucovinean.* Voi-va cine-va să se sustragă de a întinde mînă de ajutor poporuluĭ săŭ propriŭ numaĭ din causa, că averea naţiuneĭ o administrează acum oamenĭ de aĭ aceleia saŭ aĭ acestuia partid, căruia îĭ este respectivul adversar?? Noĭ socotim, că aşa de miserabil nu gîndeşte nicĭ *un bucovinean* (? Aut.) căruĭ soarta rutenismuluĭ e scumpă şi căruia scumpă îĭ este onoarea şi viitorul rutenismuluĭ. Nu! pe o atare cale nu va merge nicĭ un *Slăvean*, care nu are nicĭ o relaţiune cu causa ruteană. Daţĭ înşi-vă care cum poate şi cît poate. Indemnaţĭ pe fraţiĭ neluminaţĭ. In toate satele patrieĭ noastre (?? de unde, din gard? voĭ sunteţĭ doar' cu toţiĭ veniticĭ aci. Aut.) să străbată apelul însoţiriĭ noastre, de pretutindenĭ să curgă darurĭ bogate pentru «Narodny Dym», la această inimă, la acest centru, la acest singur focar al *rutenismuluĭ bucovinean.* Aceştĭ banĭ ce 'ĭ va da cine-va pentru această causă, nu se vor pierde în zadar, nu se vor *malversa* (!) Bravo! Ruşiĭ trebue să o zică aceasta apriat înainte, se vede cît de colo, că eĭ sunt foarte oneştĭ. Aut.), eĭ vor aduce fructe însutite, eĭ vor trece ca moştenire la copiiĭ şi nepoţiĭ noştri, eĭ vor întări în urmaşiĭ noştri amintirea şi slava noastră — şi binecuvîntarea generaţielor viitoare va cădea pe numele nostru. Să căutăm în jiurul nostru. Veciniĭ noştri «*Wolochiĭ*» carĭ sunt mult maĭ slabĭ decît noĭ, aŭ chiar treĭ case naţionale una în Suceava şi două aicĭ în Cer-

năuți (adică treĭ internate una de băiețĭ una de fete în Cernăuțĭ, și școala romînă din Suceava, și maĭ sunt încă în perspective de a se face internate una în Rădăuțĭ și alta în Serete, așa dară *internate* și nu *case naționale*. Aut.) Oare nu-ĭ rușine pentru noĭ, că noĭ — deși maĭ numeroșĭ — maĭ mult decît cu $^2/_3$ de avere națională (?? Aut), suntem maĭ slabĭ decît eĭ! Din noĭ trăiesc în Bucovina 297.000 de suflete (dar numaĭ după statistica *oficioasă* (?) Aut.) fie-care părinte al familieĭ să dea decĭ pentru fie-care membru al familieĭ sale la «Narodny Dym» numaĭ cîte 5 crucerĭ, și vom avea 13.000 fl. Noĭ știm că sunt la noĭ și de aceia, la carĭ nu se află nicĭ ceĭ 5 cr., dar slavă domnuluĭ că se afle și de aceia, carĭ cu îndrăzneală pot contribui și cu un leŭ de la sufletul lor.

In urmă rugăm pe toțĭ, ceĭ ce ar afla poate ceva despre oare-care agitație în contra acesteĭ cause umane, pentru noĭ așa de mare și sfîntă, să anunțe neamînat despre aceasta la comitetul soc. «Narodny Dym» ca să înfierăm după merit pe acele creaturĭ ticăloase».

DION. IRIMICZIUK
Vice-președinte.

Atît apelul Rușilor redactat de renumitul agitator rutean, adecă de un popă care fără de nicĭ un titlu academic, fără de vre un alt merit de cît acela că e un dușman neîmpăcat al Romînilor, deși trăește ca popă ortodox din fondul religionar romîn și pentru că a scos odată niște articole heretice, și pamflete în contra credințeĭ noaste, deși e preot ortodox, a fost numit de către guvernul țăriĭ, profesor la facultatea noastră teologică.

E bine să priveștĭ cîte odată și în gospodăria vecinuluĭ, ca să știĭ ce se fierbe acolo. Apelul acesta ne arată că într'un horoscop toate tendințele și obrăzniciile deja fără cumpăt ale Rutenilor, care se simt deja *maĭ acasă* pe acest pămînt, unde sînt veneticĭ de erĭ, decît noĭ.

Țineam de necesar să readucem aci la acest loc în amintire tuturor, care se intereseazǎ de mersul politiceĭ nostre, maĭ ales și politicianilor noștri următoarele amănunturĭ ale *programuluĭ rutean-tînăr* (votat 2 Februarie 1891) care le estragem împreună cu observările autoruluĭ din pertractarea D-luĭ G. Bogdan-Duică din lucrarea sa «Bucovina», Sibiiŭ 1895.

Art. 11 al programuluĭ rutean tînăr sună :

«Toate comunele parochiale, în care trăiesc minorități însem-
«nate naționale de cel puțin 500 suflete să fie împărțite pe te-
«meiul naționalitățiĭ și a limbeĭ de conversare (!) în două parochiĭ
«și această împărțire să se înceapă în Cernăuțĭ unde una din
«cele două parochiĭ ortodoxe esistente să fie destinată pentru Ru-
«tenĭ și alta pentru Romînĭ.»

La acest punct face autorul următoarele observărĭ:

«Acest punct al programuluĭ rutean este foarte *șiret* format.

«Pentru a vedea *ce ascunde* el în dosul uneĭ formule la apa-
rență foarte puțin vinovate, voiŭ face cîte-va pilde potrivite prin-
cipiuluĭ esprimat aci.

«Maĭ întâĭ o serie de parochiĭ cu o populațiune mixtă s'ar des-
părți în două, în una ruteană și în alta romînă; ast-fel în cele maĭ
multe locurĭ mixte li s'ar lua Romînilor orĭ-ce prilegiu de a maĭ
putea contribui prin biserica romînă, și preotul romîn la susți-
nerea elementuluĭ romîn în perdere. Așa ar fi, luînd ca temeiŭ
inesacta statistică de la 1890 în Ciahor Cuciur-mare (sat de
peste 8000 locuitorĭ), Mologhia, Cacica, Camenca, Broscăuțĭ,
Banila-moldovenească, Patrauțĭ, Mitoc, etc. Ce-'ĭ însă temerar,
este gîndul, că în acest chip Ruteniĭ ar reuși să obție deja
acum orĭ în curînd și pentru tot-d'auna preoțĭ rutenĭ în Serete,
Storojinețĭ, Rădăuțĭ, Suceava, unde eraŭ în 1870 minorități de
maĭ puțin de 500 de Rutenĭ, și unde înainte de anul 1860 nu
se afla nicĭ un rutean. In acest chip s'ar crea în toate capita-
lele de districte (afară până acum numaĭ de orașul Cîmpulung)
centre de rutenisare susținute pe spesele fonduluĭ religionar la
care Ruteniĭ n'aŭ contribuit nicĭ cu o para, n'aŭ dat nicĭ un
petec de loc, la care n'aŭ prin urmare nicĭ un drept.

«Perderile pe partea Romînilor ar fi însă și altele:

«Cîte-va pilde ne vor lămuri: *Botușanița* cuprindea la 1880
171, la 1890 abea 47 (!) Romînĭ, și 226, respective la 1890 deja
392 Rutenĭ. *Gropana* avea la 1890 numaĭ Rutenĭ și anume 250.
Amîndouă localitățile fac o singură comună bisericească. Ruteniĭ
sunt la un loc 642 și pot face, conform principiuluĭ lor, o bi-
serică ruteană, Romîniĭ — sunt abandonațĭ și pierduțĭ. Esemple
de acest fel sunt foarte multe. Eŭ le-am calculat cu multă răb-
dare pe toate și am găsit, că Romîniĭ ar pierde foarte mult și
foarte puțin ar perde Ruteniĭ.

«Dar să ne închipuim, că s'ar concretisa principiul Rutenilor, și că eĭ ar obține un resultat splendit. Ar maĭ fi posibil, ca după acea Romînii să schimbe ușor starea lucrurilor consacrate? Nu li s'ar opune marĭ pedicĭ? Nu ar trebui să lupte cumplit pentru recâștigarea terenuluĭ odată răpit? De esemplu: Slatioara, Gemene și Ostra (districtul Cîmpulung) fac o comună bisericească. Slatioara este romînă și are (1890) 322 Romînĭ, Ostra are 133 Romînĭ și 379 Rutenĭ, ear Gemene 156 Romînĭ și 451 Rutenĭ. La 1880 încă, Slatioara (situată la poalele Rareuluĭ în fundul munților romîneștĭ) ar fi trebuit conform programuluĭ rutean abandonată și cuprinsă într'o parochie ruteană și anume în 1890, crescînd și populația romînă până la cifrele date maĭ sus, ear ar fi putut se obție — dar cu ce greutate — o parochie romînă.

«In acest chip s'ar face posibil, că administrația bisericească și politică să aibă destule privilegiurĭ pentru a-șĭ manifesta simpatiele și antipatiele naționale.

«Al treilea soiŭ de perderĭ ar fi în parochiele, ce nu cuprind, decît o singură comună politică, dar nu aŭ 500 Romînĭ. Și aci Rutenismul ar înghiți o mulțime de popor romîn. In acest chip am calculat ce ar perde Rutenii către Romînĭ, și am găsit, că în acest punct s'a manifestat, deși ascunsă într'o formă amăgitoare, tendența de a invoca intervenirea guvernuluĭ, și cîtă bunăvoință și dragoste are guvernul pentru noĭ, aceasta ne-a argumentat-o el până acum necontenit și prea destul, prin toate volniciele, nedreptățile și fără-de-legile sale față de noĭ. Aut.): pentru a crea o formă, o constituție bisericească, în care cumplit de mulți Romînĭ s'ar perde cu siguranță.»

Până aci am reprodus observăriie D-luĭ G. Bogdan-Duică. Am maĭ adăogat, că perderile adevărate carĭ le-am suferi, ar fi încă maĭ marĭ decît le putem judeca după datele statisticeĭ **oficioase,** căcĭ toțĭ aceĭ Romînĭ, carĭ locuesc după esperiența noastră în multe sate din districtele mixte și carĭ (fiind analfabeticĭ) figurează în listele oficioase, carĭ nu le-am putut controla — ca Rutenĭ, ar fi de sine înțeles trecuțĭ între Rutenĭ. Și alta statistică decît cea renumită *«oficioasă»* nu ne-ar sta la disposițiune, și nicĭ n'ar fi admisă.

Maĭ observăm deocamdată, că contraversa latentă, care există în urma tendințelor agresive a Rutenilor de o parte, și o prea

puţină resistenţă a poporuluĭ rural romîn de altă parte, care uşor se desnaţionaliseazǎ şi astfel provoacă şi maì mult gustul vecinilor rutenĭ de a se lăţi, va trebui într'un viitor poate destul de apropiat să ia forma lupteĭ de tot deschise. Dorinţa noastră de a ne apăra cu toată energia, va trebui să o împlinim. Cu cît maĭ curînd vom începe, cu atît maĭ bine. Dacă am voi să rămînem maĭ «răbdătorĭ», apoĭ tot vom trebui — de aceasta se vor îngriji deja Rutenii — să începem lupta maĭ tîrziŭ cu şanse maĭ nesigure, şi atuncĭ va fi de sigur maĭ greŭ. Să începem decĭ acţiunea cît timp suntem încă într'o posiţiune relativ maĭ bună.

Nu e vorba aci de Rutenĭ tinerĭ saŭ bătrînĭ. Amîndoĭ sunt tot un drac. Rutenii nu ameninţă poporul nostru ca partid, ci ca naţionalitate, şi ne poate fi de tot egal, dacă urmaşiĭ sătenilor noştri romînĭ vor şti — dacă vor fi rutenisaţĭ, — ortografia «ucrainomană» saŭ o altă ortografie, poate a luĭ «Stocki»

Astăzĭ vedem, că atitudinea agresivă şi agitatorică se îndreaptă în contra noastră tot atît de la Rutenii bătrînĭ, cît şi de la ceĭ tinerĭ. Memorandul în chestia despărţireĭ bisericeĭ, în două părţĭ în una ruteană şi alta romînă şi un alt memorand în anul 1903 înaintat Ministeruluĭ de culte în causa pretinselor nedreptăţĭ saŭ favorisărĭ ale preoţilor romînĭ faţă de ceĭ ruşĭ, aŭ fost presentul, asemenea de Rutenii bătrînĭ cît şi de ceĭ tinerĭ. *Decĭ să ne apărăm cu toate puterile noastre, cu toată energia faţă de tot ce e slav pe pămîntul nostru* strămoşesc, udat cu sîngele eroilor noştri romînĭ, carĭ luptînd, ne-aŭ lăsat moştenire ţara aceasta şi limba romînească, căcĭ *Slavul* e pentru noĭ Romînii Bucovinenĭ un *«virus contagiosus»*, e *«cangrena»* ce se înfiltrează pretutindenĭ şi omoară tot corpul nostru naţional.

Dar cea ce pică adecă maĭ mult în cumpănă în toată chestia e sistemul observat de regim, care a sprijinit pînă acum pretutindenĭ şi la orĭ-ce moment expansiunele rutene, care a grăbit necontenit şi conştient la realisarea scopuluĭ săŭ foarte genial *«slăbirea şi depărtarea romînuluĭ de pe solul săŭ»*. E o concepţiune de tot scurtă de vedere, dacă Romînii, de orĭ-ce partid politic ar fi eĭ, se încerc a face răspunzător pe cutare saŭ cutare preşedinte al ţăriĭ, saŭ căpitan districtual. Fie-care lucrează şi trebue să lucreze după comanda din Viena. Guvernul central, politica slavisatoare, respective nimicitoare a Romînilor, acela trebue să fie luat la răspundere, contra aceleĭ

politice de tot nefericite, de tot nenorocite trebue să ne luptăm cu toată puterea vieţeĭ noastre. Căcĭ aci e vorba de aut., aut., saŭ voim să existăm şi atuncĭ trebue să luptăm pînă la extrem, saŭ nu voim să existăm, atuncĭ să ne lăsàm de bună voe ca să ne ucidă. Dar aceasta din urmă o face numaĭ un *popor ticălos şi nedemn ca să maĭ trăiască!!!* Şi eŭ cred că noĭ Romîniĭ din Bucovina încă n'am ajuns acel stadiu, deşi nu suntem prea departe de el!!

Negreşit sunt uniĭ din amploiaţiĭ guvernamentalĭ, carĭ purced contra Romînilor, după cum le e temperamentul lor maĭ aspru saŭ maĭ zelos, eĭ o fac însă numaĭ de acea, pentru că eĭ ştiŭ prea bine, că aceasta e bine-văzut în Viena. Toate guvernele locale aŭ urmat pînă acum fără deosebire aceiaşĭ politică duşmănească faţă de Romînĭ, chiar de la anexare încoace, prin care e foarte străvezie influenţa unuĭ plan precis şi de tot consecuent al guvernuluĭ central.

Aceştĭ presidenţĭ, instrumentele plecate ale guvernuluĭ central, carĭ îşĭ iaŭ locul unul altuĭ atît de repede pe la noĭ, diferează de olaltă numaĭ în alegerea mijloacelor coerţive, prin care suntem răpuşĭ, dar în principiŭ sunt eĭ toţĭ de acord în urmărirea planuluĭ *sublim* de maĭ sus. O seamă din eĭ urmează sistemul acesta *grandios* maĭ în secret, maĭ rafinat, dar pentru — acea cu atît maĭ periculos, alţiĭ însă maĭ pe faţă adecă ceva maĭ onest dar pentru-acea maĭ grosolan, care mijloc escită maĭ mult spre resistenţă.

Şi asta e tactica Austrieĭ chiar de la începutul esistenţeĭ eĭ, la ceva maĭ bun nu ne putem aştepta de la ea nicĭ-odată, căcĭ altmintrelea dînsa s'ar combate, s'ar contrazice prin sine, şi aceasta e dar imposibil.

In present se manifestă nedreptăţirea Romînilor prin sistemul dominant, maĭ cu seamă în treĭ direcţiunĭ, şi adecă: prin rutenisarea romînuluĭ efectuată maĭ cu seamă prin şcoalele poporale, despre care împrejurare amintesc maĭ pe larg şi cu argumente notorice sdrobitoare la mînă în capitolele precedente (în lucrarea nepublicată încă: «Romîniĭ din Bucovina») — prin germanisarea şi conruperea inteligenţeĭ romîne, efectuată prin şcoalele germane medie şi superioare din ţară, de unde junele romîn eşind, abia maĭ poate vorbi romîneşte abea maĭ poate simţi şi a cugeta romîneşte — şi prin tratarea de tot nedreaptă

a preoților, a amploiaților, a învățătorilor etc... romînĭ; în scurt a tuturor membrilor de naționalitatea romînă ce staŭ atît în serviciul public, cît și a *întreguluĭ popor romîn*.

Starea școalelor poporale e de tot joasă; populațiunea romînă, care crește în o totală necultură, în o totală neglijență culturală și națională, decĭ imorală, și își însușia în modul amintit de sus limba poporuluĭ vecin, e fericit astăzĭ de vrea de nu vrea, cu școlĭ rutene, pentru-ca generațiunele viitoare să devie complet rutene. Aceasta stă negreșit complet în interesul statuluĭ austriac(!) Comune marĭ romîneștĭ ca Mahala, Cuciurmare, Mihalcea, Ostrița etc... aŭ *astăzĭ* deja școlĭ utracuiste saŭ numaĭ de acelea unde limba de propunere romînă figurează numaĭ pe hîrtie. Chiar raportul *oficial* anual «Jahresbericht für das Schuljahr 1897/1898» care e falsificat în un mod îngrozitor în defavoarea Romînilor, n'aŭ putut ascunde aceste fapte destul de triste. Cum procede guvernul și forurile competente școlare ale țăriĭ, carĭ toate lucrează în sensul planuluĭ central alcătuit în Viena, amintesc maĭ pe larg în părțile premergătoare ale opuluĭ nepublicat. Spațiul scurt care îmĭ stă la disposiție și chestia specială pe care o tratez aicĭ, nu'mĭ permite o desfășurare maĭ pe larg ale acestor procedeurĭ, de altfel destul de interesante și destul de instructive.

Dacă luăm apoĭ în considerare că la înscrierile oficiale ale copiilor toțĭ copiĭ cu două limbĭ sunt trecuțĭ de rutenĭ, apoĭ că maĭ toțĭ învățătoriĭ carĭ sunt cualificațĭ pentru limba romînă de fapt nu o cunosc pe aceasta de fel, apoĭ abea atuncĭ îșĭ poate face cine-va o idee în cît-va despre dimensiunea rutenisăreĭ cu forța a școalelor noastre poporale.

Indecomun politica școlară a Rutenilor respectivă a sistemuluĭ guvernamental — care s'a înfățișat deja din capul loculuĭ exclusiv ca un guvern al partideĭ rutene — e agresiv pronunțat contra tot ce e Romîn, și se manifestă maĭ întîĭ prin aceea, că rămășițele limbeĭ romîne care se află încă prin părțile rutene (ca d. ex. prin părțile de nord ale cercululĭ Sadagura, al Storojinețuluĭ) nu pot căpăta nicĭ o instrucțiune romînă în ciuda tuturor petițiunelor din partea populațiuneĭ, pe cînd în coloniele sporadise rutene resfirate prin cercurile Cîmpulung, Gurahumora, Suceava etc. (ca d. e. Glit, Ipoteștĭ, Petrăuțĭ pe Suceava etc...) s'aŭ creat în timpul din urmă școlĭ rutene independente.

Cu atît maĭ mult se manifestă caracterul agresiv *romîn-duș-*

man al politiceĭ școlare în comunele bilinguale. Acea politică merge într'acolo (și cu părere de răŭ cu mare succes) că nu numaĭ copiĭ Rutenilor devin instruițĭ în limba lor maternă — pentru aceasta s'a îngrijit de către locurile competente deja de lung timp, chiar și pentru minoritățile cele maĭ micĭ — dar și limba romînă e depărtată cu desăvîrșire, chiar și din școalele ce aŭ fost pînă acum cu două limbĭ, și în necazul tuturor încercărilor, nu se maĭ introduc ele maĭ mult, ast-fel că copiĭ Romînĭ învață numaĭ limba ruteană, și se desnaționalisează cu desăvîrșire.

Contele Goës președintele de tristă memorie din 1894—1897 a făcut chiar încercarea de a detrage printr'un emis circular trimis cătră toțĭ conducătoriĭ școalelor, părinților copiilor de școală dreptul, de a designa singurĭ limba maternă pentru copiĭ lor, și predase acest drept învățătorilor. Aceștia la rîndul lor eraŭ necesitațĭ, negreșit conform ordinațiunelor superiorilor lor, să însinueze pe toțĭ copiĭ romînĭ care eraŭ cu părere de răŭ foarte mulțĭ — cu cunoștinta de amîndouă limbĭ, ca rutenĭ. Și inspectorașiĭ școlarĭ, actualiĭ Tumlirz și O. Popovicĭ, sunt ca rutenisatorĭ, oameniĭ ceĭ maĭ genialĭ din toată Austria, și nu e de trecut din vederea, că Tumlirz e un german încarnat venit din Boemia. E decĭ de tot instructiv și foarte caracteristic de cine se propagă cu toată puterea slavismul în Austria în special în Bucovina.

O altă atențiune tot atît de interesantă și de instructivă voĭ să fac acuma asupra soarteĭ de tot amare a Romînilor de prin școlile poporare din orașul Cernăuțĭ și suburbiĭ.

Școalele poporale din Cernăuțĭ servesc complet numaĭ pentru desnaționalisarea poporuluĭ romîn. Politica școlară n'a fost nicĭ cînd în era constituțională favorabilă elementuluĭ romîn. Limba romînă a fost și este cea maĭ neglijeată și maĭ urgisită în toate școalele poporale din Cernăuțĭ. Soarta limbeĭ romîne în Cernăuțĭ este de tot amară și de tot dureroasă, căcĭ protivniciĭ eĭ — sunt doctoriĭ adică mediciĭ eĭ, factul acesta e trist de tot, dar prea adevărat.

In comitetul școlar orășenesc aŭ romîniĭ numaĭ un unic representant și glasul acestuia se pierde ca picătura în mare, e glasul aceluia ce strigă în pustie. In consiliul școlar al țăriĭ representanțiĭ romînĭ sunt permanent majorisațĭ, și chiar aceĭ ce se află

acolo (de regulă numaĭ unul) sunt *gură-cască*, aŭ frică de a-şĭ ridica glasul lor, fie-chiar şi înzadar, fie şi fără resultat, în chestia naţională, din motiv saŭ maĭ bine zis de frică ca să nu fie declaraţĭ de «fanaticĭ» de «Daco romanĭ» «Iredentiştĭ» etc... Aceste sunt armele oneste cu care străiniĭ, sciindu-ne pre noĭ de tot *fricoşĭ*, ne sperie de la orĭ-ce activitate naţională, jucînd eĭ apoĭ în ticnă şi neconturbaţĭ mîndrele lor pe contul nostru. Ba încă maĭ mult, acest unul e numaĭ provisor şi fără rost în consiliŭ. Aşa dară el e un delegat fără nicĭ o valoare. Conducătoriĭ şcoalelor aparţin cu foarte puţine abaterĭ contrarilor pronunţaţĭ aĭ romînilor, carĭ la înscriere, fac din romînĭ ce le place. Constatarea copiilor obligaţĭ la frequentarea şcoaleĭ — se face ca şi conscripţia poporuluĭ din 10 în 10 anĭ, dară de regulă, în defavorul limbeĭ romîne. Tendinţa de desnaţionalisare a forurilor noastre şcolare la adresa poporuluĭ romîn îşĭ arată în întregul sistem şcolar colţiĭ îngrijitorĭ, întreg capul săŭ de hidră.

Rapoartele anuale din partea inspectoratuluĭ şcolar 1879/80 pănă la anul şcolar 1898/99 conţin următoarele date statistice naţionale şi confesionale :

I

I. Numărul şcolarilor după naţionalităţĭ

Anul	Romînĭ	Rutenĭ	Germanĭ	Polonĭ	Total
1879/80	218	368	1.818	693	3.727
1880/81	284	472	2.117	766	4.110
1881/82	347	507	2.362	778	4.351
1882/83	416	348	2.430	728	4.454
1883/84	452	480	2.524	757	4.555
1884/85	516	616	2.833	868	5.101
1885/86	557	716	2.981	861	5.144
1886/87	651	711	3.051	899	5.626
1887/88	710	733	3.172	869	5.806
1888/89	690	797	3.192	938	5.982
1889/90	698	782	3.343	1.608	6.002
1890/91	704	933	3.223	1.063	5.949
1891/92	872	980	3.307	1.049	6.251
1892/93	1.013	1.003	3.302	1.045	6.398
1893/94	1.160	1.074	3.325	1.035	6.604
1896/97	1.137	1.356	3.336	1.090	6.947

II

II. Numărul şcolarilor după confesiune

Anul	ort.	rom. cat	gr. cat.	mos.	evang.
1879/80	452	1.021	256	1.211	180
1880/81	525	1.203	303	1.522	241
1881/82	614	1.240	320	1.593	245
1882/83	697	1.265	344	1.575	227
1883/84	665	1.387	338	1.610	234
1884/85	768	1.410	429	1.916	265
1885/86	831	1.433	521	2.048	298
1886/87	918	1.542	528	2.029	323
1887/88	980	1.560	528	2.110	339
1888/89	1.000	1.570	564	2.156	338
1889/90	1.040	1.670	526	2.084	338
1890/91	1.152	1.702	567	2.156	—
1891/92	1.337	1.788	576	2.202	—
1892/93	1.512	1.790	556	2.188	351
1893/94	1.666	1.758	617	2.220	363
1896/97	1.847	1.853	701	2.100	425

Pînă la anul şcolar 1893/94 numărul şcolarilor obligaţî de a cerceta şcoala n'a fost constatat. Pînă la anul şcolar 1893/94 se induceaŭ copiĭ în cataloagele şcolare după naţionalitate. Dacă un copil nu vorbea bine limba romînă, dar dacă eraŭ părinţiĭ lor romînĭ şi conscienţĭ de originea romînă eĭ nu puteaŭ admite ca copiĭ lor să fie înscrişĭ ca aparţinătorĭ alteĭ naţionalităţĭ. Lucrul e firesc, şi cine să nu-l priceapă? Să nu poată pricepe acest lucru, atît de simplu şi fie-care din domniĭ consilierĭ din consiliul şcolar al ţăriĭ, şi din consiliul şcolar orăşenesc? Să nu priceapă aceasta guvernul nostru care e atît de inteligent.. atît de bun şi atît de părintesc?

Cine ar putea să stee la îndoială faţă de înţelepciunea şi obiectivitatea acestor instanţe luminate? Nime! Dar dacă cugeţĭ la faptul că copilul din părinţĭ romînĭ — trebue să fie el în şcoală rus saŭ o altă litvă naţională — apoĭ ce să zicĭ faţă

de aceste constatări? Este o atare fabricare a rușilor din romînĭ ceva natural? Desigur că nu! Dar așa o procedură se observă strict la școalele poporale din Cernăuțĭ și suburbiĭ și precum vom vedea maĭ la valea și la toate cele comunale bilinguale. Conștiința origineĭ naționale a părinților n'are înrîurință asupra națiuneĭ copiilor în timpul present. Decĭ un drept natural al părinților romînĭ este jignit, călcat în picioare, violat într'un mod de tot tiranic barbar, precum aŭ fost; *zic* cum aŭ fost la Turcĭ *odată*, dar acum nicĭ acolo nu e maĭ mult, *formarea și crescerea de Ianicerĭ*, care la noĭ sunt păstrate ba chiar introduse, toate aceste negreșit în sensul principiilor nobile ale unuĭ stat constituțional cu libertățĭ și drepturĭ egale??...

Dacă copilul are nefericirea de a deprinde maĭ bine limba rusească decît limba romînă — apoĭ acesta e imediat scris cu «ruthenische Muttersprache» în catalog. Protestul părinților nu folosește nimic. La statistica școlară acest copil trece de rus și nu de romîn; așa un copil este vîrît chiar cu forța în despărțitura rusească și învățînd cu copiĭ rușĭ la un loc, se rusifică complect. Este oare această procedură naturală, corectă saŭ principalminte demnă de un stat constituțional cu legĭ și drepturĭ egale și liberale?.... Dar această procedură a introdus-o consiliul școlar al țăriĭ în numele legeĭ, în numele Impăratuluĭ prin un ucas (emis) anumit. Emisul respectiv a fost publicat la timpul săŭ. Așa dară prin o lege (!) dat și publicat în numele guvernuluĭ, în numele dreptățeĭ, în numele Impăratuluĭ, în numele umanitățiĭ. Atuncĭ, mă rog, în ce stă Rusia, și Turcia maĭ pe jos de cît Austria? de carĭ state Austrieĭ îĭ place a rîde cu mare predilecțiune la orĭ-ce moment? In Rusia și Turcia nu există legĭ pentru multe afacerĭ ale statuluĭ și ale viețeĭ sociale omeneștĭ, decĭ, dacă se face pe acolo vre-o nedreptate saŭ vre-o tiranie, se face pentru că nu există lege. Austria însă vrea să fie cu orĭ-ce preț un stat cu legĭ. Aci se face legĭ, (rescripte ordinațiunĭ ect.) pentru orĭ-ce nimicurĭ și bagatele, dar acele legĭ, rescripte ordinațiunĭ etc. sînt cu intențiune ast-fel întocmite, ca toate nelegiuirile, nedreptățile tiraniele ce le face guvernul și forurile sale să le facă *strict* (!) după lege. Va să zică diferența între aceste state constă în acea, că în Austria există o nelegiuire, o tiranie, un barbarism *legal*, pe cînd în cele-l'alte două state Rusia și Turcia o nelegiuire, o

tiranie, un barbarism *nelegal*. Deci poftim, cine ar putea nega, că Austria nu ar fi un stat de legĭ și de ordine.

De la anul școlar 1897/98 pănă la 1893/94 s'a urcat numărul copiilor romînĭ inoculițĭ de la 218 pănă la 1160. In anul 1894/95 aŭ fost așezațĭ 1160 de școlarĭ romînĭ în școalele populare din Cernăuțĭ și suburbiĭ. Romîniĭ aŭ crezut a fi mulțumițĭ cu acest resultat (ciudat?), așteptînd o creștere a număruluĭ în mod firesc. De la anul școlar 1896/97 începînd s'a făcut evident numărul copiilor obligațĭ la frecuentarea școleĭ. Să privim la tabela ce urmează.

Anul	Dupa limba maternă		După confesiune		
	rom.	ruteană	gr. or.	rom. cat.	gr. cat.
1896/7	1655	1445	1847	1853	701
1897/8	1405	1659	—	—	—
1898/9	1350	1634	—	—	—

Va să zică, sub inspectorul *Faustmann*, un german, dar aprig, rutenisator — înainte de vr'o cîțĭ-va anĭ aŭ luat adio de la Ruteniĭ săĭ și aŭ plecat în *Hades* ca să rutenizeze și pe acolo — a fost maĭ papal decît însu-șĭ papa. In 1896/7 s'aŭ constatat 1655 copiĭ romînĭ, ear după confesiune 1847 gr. or., 701 gr. catolicĭ; și 1853 rom. cat. Din 1847 copiĭ gr. or. aŭ fost decĭ romînĭ 1655, pe cînd rușĭ gr. or. numaĭ 192. Copiĭ gr. cat. sunt de regulă numaĭ rușĭ, și numărul lor este în anul școlar 1896/7 de 701. Decĭ 701 + 192 = 893 rușĭ. Copiĭ rom. cat. aparțin națiuneĭ germane saŭ polone. Decĭ numărul copiilor rușĭ obligațĭ la frequentarea școlilor ar fi 893. Raportul anual de decedatul Faustmann induce 1445 copiĭ cu limba ruteană obligațĭ la cercetarea școaleĭ. Substrăgînd de la 1445 numărul copiilor gr. cat., și a celor gr. or., dar cu limba maternă ruteană, care este 893, primim ca rest un plus de 552 cu limba maternă ruteană, despre carĭ nu se știe căreĭ confesiunĭ aparțin eĭ, evangelice rom. cat., saŭ mosaice. *Suma de 552 copiĭ este decĭ o enigmă.* Dar nu-'ĭ vorba, la noĭ în Bucoviua sub regimul actual sunt aproape toate o enigmă.

Pe anii școlari 1897/98 și 1898/99 a compus raportul anual inspectorul *Wotta* — tot un străin, tot un neamț și tot un dușman al națiuneĭ romîne. — Raportul inspectoruluĭ Wotta este acuma fără confesiune. Momentul acesta este semnificativ, adecă 'l-aŭ maĭ întrecut în ceva în popularitate pe antecesorul săŭ. S'a omis la timpul săŭ rubrica pentru naționalitate, omiterea datelor confesionale în raportul anual urmărește un asemenea scop. In anul școlar 1897/98 numărul copiilor romînĭ obligațĭ la cercetarea școaleĭ era 1405, decĭ cu 259 maĭ mare. Numărul copiilor rutenĭ este însă în anul 1897/90 de 1659 decĭ cu 214 maĭ mare. Cum să se explice acest fapt?? E și aci o enigmă ca multe altele în Austria!!! ca și Austria singură!!

In anul școlar 1898/99 numărul copiilor romînĭ obligațĭ la cercetarea școaleĭ este 1350, decĭ cu 305 deja maĭ mic ca în anul școlar 1896/7 saŭ cu 55 maĭ mic de cât cel din anul școlar 1897/98. Numărul copiilor *rutenĭ* este însă în anul 1898/9 de 1634, adecă menține artificiala sporire. In decurs numaĭ de douĭ ani numărul copiilor românĭ obligațĭ a cerceta școala a scăzut de la (1893/4) 1655 la 1350, decĭ cu 305. *Impuținarea copiilor românĭ obligațĭ la cercetarea școaleĭ cu 305, este o crimă strigătoare la cer, una din cele maĭ barbare procedeurĭ față de neamul românesc, care nicĭ Rusia nicĭ Turcia nu o face*, și aceste două state sunt state tirane, state barbare așa le numește singură Austria.

Și ast-fel în acest mod merge sporirea artificială a rutenilor pe contul romînilor mereŭ, tot mereŭ înainte, în o progresiune aritmetică până la anul 1899, până unde am luat datele.

Politica școlară, care e în Bucovina în present, saŭ cel puțin până la 1 Iulie 1903 cu totul ucraină — este pricina principală a acesteĭ boscariĭ guvernamentale făcute sub firma oficioasă. Nu putem de loc pricepe, ca în un popor ca cel român, în decurs de doĭ anĭ — în carĭ anĭ n'a domnit în Cernăuțĭ, nicĭ o epidemie, în carĭ doĭ anĭ se vor fi născut destuĭ copiĭ românĭ — se scade de odată cu 305 mlădițe. Orĭ-cine poate vedea, că organele încredințate cu constatarea copiilor obligațĭ la cercetarea școaleĭ saŭ folosit de agențĭ ucrainĭ, saŭ alt-fel zis, aŭ purces așa, ca pe rușĭ să-ĭ sporească, iar românilor să le aplice loviturĭ, tot loviturĭ simțite. Dacă ar fi bine-voit d. inspector Wotta a introduce în raportul săŭ și rubricele pentru confesiune, am putea

păşi şi maĭ departe, constatările ar fi şi maĭ drastice, dar aŭ fost foarte şiret cuconul inspector, se vede că d-sa e foarte apt pentru politica austriacă. Decĭ omiterea rubricelor pentru confesiune nu s'a făcut fără scop. Câţĭ copiĭ aŭ cercetat şcoala în ultimiĭ treĭ anĭ adecă până inclusiv 1899 se va vedea din tabloul ce urmează:

Numărul copiilor inşcolițĭ până la 1899.

ANUL	După limba maternă		După confesiune	
	românĭ	rutenĭ	gr. ort.	gr. cat.
1896—97	1137	1356	1847	701
1897—98	1278	1731	—	—
1898—99	1247	1527	—	—

In anul şcolar 1893—94 numărul copiilor romînĭ inscolițĭ a fost încă cu 86 maĭ mare de cât cel al copiilor rutenĭ. Cu introducerea limbiĭ materne resp. a limbeĭ de conversare — pentru deciderea limbeĭ de învățămînt — şi omiterea rubriceĭ pentru naționalitate — s'a urcat de-odată numărul copiilor rutenĭ inscolițĭ colosal şi anume cu 282 (sub Faustmann), cu 657 şi 441 (sub Wotta). Numărul rutenilor creşte, creşte de minune, fără seamă în lume, ca pe drojdie, care aluat e plămădit de acest guvern respectiv de politica centrală isteață şi foarte genială din Viena. Cu 300, 400, 700 etc. numărul copiilor rutenĭ se urcă necontenit tot maĭ sus, tot maĭ sus, ca la Marmonĭ la carĭ poligamia înmulţeşte rasa. Pe cît ştim Ruteniĭ nu trăesc, saŭ cel puţin n'aŭ dreptul de a trăi asemenea Marmonilor din Utah în America. Cum se fabrică atâtea sute de Rutenĭ pe an, am amintit deja, adică prin o statistică *oficioasă*, adică prin o procedare tendenţioasă faţă de elementul român şi prin forţa guvernamentală.

E deja timpul suprem ca să se informeze odată lumea cultă europeană saŭ cel puţin lumea română, despre această soartă atât de vitregă şi amară, despre această tratare atît de barbară la care e supus poporul Romîn din Bucovina sub acest imperiu mare, nobil şi cult.

Să vedem acuma, cum explică Rutenii *cercurile oficioase* aceste împrejurări. Eĭ ziceaŭ în anul 1895, că numărarea din anul 1882 a fost falsă, și că și atuncĭ aŭ fost jumătate din școlarĭ compușĭ din Rutenĭ ca și la 1895. Ear ce zic eĭ astăzĭ? Astăzĭ zic eĭ, că și numărarea din 1895 era falsă, și că atuncĭ tot nu eraŭ de cât numaĭ o minoritate neînsemnată de Românĭ. Și dacă vor fi rutenitațĭ și aceștia, apoĭ iar vor zice Rutenii, *și va zice negreșit și guvernul nostru* cel prea-cinstit, că toate înscrierile trecute eraŭ false, Romînii n'aŭ existat acolo nicĭ cînd.

Tot ast-fel ca în Cernăuțĭ, sunt tratate și școlile noastre poporale pretutindenĭ și pe la sate, despre care procedură, însă foarte genială, vom vorbi maĭ la vale.

Aceiașĭ tactică se observă șĭ față de recensămîntul poporuluĭ. Pe o parte falsificarea în detrimentul nostru, pe altă parte scăderea elementuluĭ romîn prin acest demers nimicitor, face să ne punem întrebarea decisivă, aŭ voim să existăm pe acest vechiŭ pămînt al nostru, și atuncĭ trebue să ne întărim rîndurile și să repulsăm cu toate puterile noastre disponibile ba chiar cu forța aceste *barbariĭ*, saŭ să renunțăm de a maĭ exista, de a maĭ fi, pe acest pămînt istoric romînesc.

Adversariĭ noștri pretindeaŭ, că scăderea Romînilor se explică ast-fel, că în recensămîntul trecut aŭ fost întroduși prea mulțĭ Romînĭ; tot aceasta vor pretinde eĭ și la recensămintele viitoare, și dacă după maĭ multe deceniĭ nu se vor maĭ afla Romînĭ în Bucovina, apoĭ vor zice tot aceea, ce zic eĭ astăzĭ despre districtele Coțman, Stăneștĭ, Vizniț etc. că Romînii n'aŭ existat în Bucovina nicĭ odată, doar numaĭ pe hîrtie.

Ținem de necesar a constata toate aceste și a dovedi, că am pătruns toate firele tacticeĭ a șireților rutenisatorĭ. Dar nu e rutenismul, precum am zis deja de repețite-orĭ, acea putere nimicitoare a elementuluĭ romîn, o repețim și o vom repeți-o încă adese-orĭ, ca să se știe precis de toată lumea, că nu Rutenismul e molochul care ne mănîncă și ne pierde, ci *guvernul* austriac, cel prea părintesc, *e Austria cea justă și umană.* Căcĭ precum e sacul așa e și petecul. Peștele de la cap se *împute!* Cum poate fi guvernul din loc (Bucovina) alt-fel de cît cum e guvernul cel central. Toată tactica Austrieĭ e într'acolo îndreptată, de a nimici popoarele fracțiunĭ, maĭ ales acele care n'aŭ sprijin de nicăirĭ, carĭ n'aŭ la spate o Rusie, saŭ o Germa-

nie, saŭ o Italie. Am zis deja la alt loc, că Austria ne-a decretat peirea noastră deja la anexare, toate factele isbite preste noĭ, deja peste un secol ne dovedesc acestea îndestul. Atuncĭ această nimicire se făcea maĭ calm şi maĭ pe ascuns, pentru că eraŭ în considerare încă unele momente politice, astăzĭ, se procede la această operă măreaţă fără multă jenare, ci de tot pe faţă, de oare-ce un popor atît de mic, şi fără *spete* puternice nu inspiră nicĭ o frică.

E decĭ evident, de ce dăm noĭ Romîniĭ din Bucovina mereŭ, mereŭ înapoĭ, de ce ne descompunem şi ne pierdem. Peste Rutenism am trece foarte uşor la ordinea zileĭ. Pe eĭ îĭ contopim, cum i-am contopit odată — pe cînd nu eram încă sub Austria (vezĭ maĭ jos capitolul «Rutenisarea inteligenţeĭ romîne»). Aceasta ne înlesneşte superioritatea inteligenţeĭ, superioritatea raseĭ noastre de gintă romană, superioritatea sîngeluĭ ce curge în vinele noastre — dacă n'ar fi *forţa majoră brutală*, *forţa barbară* a atotputerniculuĭ guvern austriac care striveşte cu o urgie abia descriptibilă tot ce e Romîn, în mod clandestin, rafinat, dar în numele civilisaţiuneĭ şi a cultureĭ.

Poporul de la ţară însă doarme încă în mare parte acel somn, care îl face accesibil de înstrăinare, şi care ameninţă, şi existenţa culturală şi economică a Romînilor culţĭ, căcĭ o naţiune fără popor rural nu poate trăi, ear inteligenţa noastră doarme şi maĭ răŭ, şi maĭ greŭ în nepăsare şi egoism, — nicĭ vorbă — tot sub presiunea corupţiuneĭ conducătoare; şi aceasta accelerează peirea noastră. Aceasta o ştie guvernul prea bine, pentru acea se usează dănsul în toate întreprinderile sale numaĭ de corupţiune, adică aceasta e ocupaţiunea sa de predilecţiune deja dela începutul existenţeĭ Austrieĭ — în acest mod aŭ agonisit dînsa toate ţările de astăzĭ eminamente Bucovina.

Susţinerea limbeĭ romîne la ţărănimea noastră e decĭ o chestie de viaţă pentru toţĭ Romîniĭ din Bucovina, şi aceasta o vom asigura numaĭ prin deşteptarea conştiinţeĭ naţionale în cercurile cele maĭ largĭ ale poporuluĭ, care deşteptare a fost până acuma de tot neglijeată de toată inteligenţa noastră romînă.

Spre a ilustra maĭ bine în ce mod agresiv şi barbar dar oficios, cu ce plan bine chibzuit, se rutenisează şcoalele şi poporul nostru de pe la ţară, înfăţişez aci ca dovadă un estras din raportul *oficial «Anhang zum Jahreshauptberichte für das Schul-*

jahr 1897/98». Noĭ nu'l putem considera acest raport *faimos-oficial* asupra şcoalelor noastre poporale, ca *infalibil*, ba nicĭ măcar cît de puţin de adevărat şi de legal. Noĭ cunoaştem din propria noastră experiinţă cazurĭ, unde limba de propunere romînă, saŭ cualificarea învăţătorilor pentru limba romînă, sunt indicate numaĭ în acest raport, fără însă ca ele să fi fost aplicate în realitate când-va.

Voim să arătăm aci numaĭ, cum nu s'a putut ascunde nedreptatea, care o suferim pe toate terenele vieţeĭ noastre, decĭ şi pe cel şcolar, chiar şi în raportul oficial. Vom înfăţişa aci în conturĭ clare mutra guvernuluĭ nostru, o mutră a căruĭ poză dînsul singur 'şi-a făcut-o. Vom arăta aci maĭ întâĭ *răpirea* copiilor romînĭ prin înscrierea lor ca Rutenĭ, dacă spre nenorocire aceĭ copiĭ cunosc şi limba vecinilor. Această *răpire de copiĭ* e mult maĭ generală, decît se poate judeca prin raportul oficial·

Răpirĭ de copiĭ pentru a-ĭ desnaţionalisa e o specială *practică oficioasă* în Austria şi în Ungaria. Austria şi Ungaria ce minunat se potrivesc ele la olaltă?! Maĭ înainte în timpurile maĭ vechĭ o făcea aceasta *Turcia*, formînd din aceştĭ copiĭ răpiţĭ «jenicerii» pentru împărăţia otomană. Acuma aŭ încetat de mult şi acolo acest sistem barbar de întărire a uneĭ împărăţiĭ, reluîndu-ĭ locul Austria creştină. In Ungaria d. e. s'a fost răpit cam pe la anul 1894 aproape 2000 de copiĭ slovacĭ, de tot pe faţă, cu forţa brutală, prin jandarmĭ, şi s'a fost trimes aceste sărmane victime în mijlocul iarneĭ marĭ, prin ger cumplit, in sudul Ungarieĭ pe la familie Maghiare, sub pretext, că părinţiĭ acestor copiĭ sunt sărmanĭ, şi că aceştĭ părinţĭ nu'şĭ pot creşte copiĭ lor, în realitate însă spre a-ĭ maghiarisa, adică spre a-'ĭ face cu sila fericiţĭ. Austria răpeşte încă copiĭ de romînĭ, nu însă pe faţă, şi nu prin jandarmĭ, ci maĭ rafinat, *prin lege*, adică prin sistemul rafinat şcolar, ca aceştia să fie — şi aci e lucrul de tot caracteristic — nu germanisaţĭ *ci rutenisaţĭ*. Poftim raţiune de stat austriac.

Aci voim se constatăm chiar pe baza cifrelor *oficioase* (?) *răpirea de copiĭ romînĭ* prin şcolile noastre rurale, pentru-ca aceştia să fie rutenisaţĭ.

Noĭ vom deosebi maĭ întîĭ cazul, unde în comune mixte nu există nicĭ un şcolar, introdus ca romîn, apoĭ alte cazurĭ, unde numărul copiilor înscrişĭ ca Romînĭ e neproporţional de mic, ear

numărul celor Ruteni neproporţional de mare în comparare cu numărul locuitorilor de limba respectivă d. e.

În *Comana:* locuitorii de limba romînă *42:* (aceste date după «Anhang zum Jahresbericht» sunt precum am zis foarte false, neînfăţişînd nicĭ pe departe adevăratul număr al locuitorilor Romînĭ, ci adevăratul număr e mereŭ îndosit şi micşorat, pe cînd cel al Rutenilor necontenit mărit) *copiĭ însă nicĭ unul!* aşa «zice» oficiosul «Anhang zum Jahresbericht», tot aşa în

Cotul Bainschi	locuitorí	romînĭ	45	copiĭ	0	
Rarancea	»	»	85	»	0	
Sadagura	»	»	50	»	0	
Poieni (Gurahumora)	»	»	1420	»	0	(!)
Hliboca	»	»	257	»	0	
Rogojeştĭ	»	»	287	»	0	
Alhütte (Huta vechie)	»	»	219	»	0	

pe cînd locuitorĭ rutenĭ sunt de toţĭ numaĭ 6 şi copiĭ înscrişĭ spre şcolit *numai 1*, dară învăţămîntul se predă *numaĭ* în limba *ruteană.*

Augustendorf locuit.	rom.	38	copiĭ	rom.	0	
	rut.	19	»	rut.	9	(!)
Neuhütte (Huta nouă)	rom.	*234*	»	rom.	*0*	(!)
	rut.	40	»	rut.	17	
Costeştĭ	rom.	*1293*	»	rom.	*0*	(!!)
	rut.	925	»	rut.	193	(?)
Jucica	rom.	196	»	rom.	0	
	rut.	30	»	rut.	15	

Precum vedem peste tot familiile romîne din aceste sate a picat o boală, de oare-ce după faimosul «*Anhang*» toate femeile romîne sunt sterpe!! Se maĭ poate oare o batjocură maĭ mare? Poate oare să corespundă aceasta adevăruluĭ? dacă ne gîndim că de exemplu în Huta-nouă 40 de familiĭ rutene aŭ 17 copiĭ de şcoală ear' 234 familiĭ romîne n'aŭ nicĭ un copil? Tot asemenea e şi în toate cele-l'alte cazurĭ. Unde sunt decĭ copiĭ romînĭ? Sunt cu toţiĭ luaţĭ în corpul Ianicerilor?

Cazul al doilea, care 'l-am amintit îl aflăm în

Cuciur-mare. Aicĭ sunt înscrişĭ copiĭ rutenĭ 252 + 246 = 499 în ambele şcolĭ pe cînd copiĭ romînĭ numaĭ 32 + 37 = 69 In ambele şcolĭ. Locuitoriĭ romînĭ sunt 3134 ear rutenĭ 5016 (după statistica oficioasă :

Proporțiunea e următoare:

la 100 locuitorĭ romînĭ 2·7 copiĭ înscriși

» 100 » rut. vin însă 10·3 înscriși

Această e o frumoasă proporțiune alcătuită după mențiunea genială oficioasă-austriacă. Un alt exemplu:

Ludi-Horecea: Copiĭ înscriși rutenĭ 78, copiĭ rom. 25. Locuitorĭ rom. 389, locuitori rut. 305. Proporțiunea:

pe 100 locuitorĭ rom. vin 4·9 copiĭ înscriși

» 100 » rut. » 25·5 » »

Aceasta se explică și prin faptul: că limba de propunere e în aceste școlĭ numaĭ cea *ruteană*. Ceĭ 69 din Cucir-mare, și ceĭ 25 copiĭ romînĭ, «oficialĭ» îngăduițĭ (dar cîțĭ alțĭ neoficialĭ) din Ludi-Horecea trebuie să învețe cu sila rutenește, pe cînd pentru cel *unul copil rutean* din Huta vechie, maĭ sus arătat, trebue să existe o școală curat și complect ruteană. Apoĭ mă rog cine poate nega, ca noĭ Romînĭ de sub *Austria* nu avem drepturĭ egale, și că nu suntem fericițĭ??... Și tot Ruteniĭ sunt aceia carĭ în primăvara anuluĭ 1903 aŭ înaintat un memorand către Ministerul de culte din Viena cu gravaminul special că *Ludi-Horecea* se romanisează cumplit și cu forță de către romînĭ. Atuncĭ, nerușinarea și obrăznicia rusească oare maĭ are ea marginĭ??...

Rus pe Boul copiĭ rutenĭ înscriși 101, copiĭ romînĭ înscriși numaĭ 1. Locuitorĭ rom. *489*, rutenĭ numaĭ *452*, noĭ vedem totdeauna, chiar după statistica «oficioasă» tot maĭ multe familiĭ romîne decît rutene, și totu-șĭ o *minune-austriacă*, toate aceste familiĭ romîne sunt sterpe, pe cînd ruteniĭ se înmulțesc după oficiosul «Anhang» ca șoareciĭ de la moară.

Proporțiunea: la 100 locuitorĭ rom. vin 0.2 ear la 100 locuit. rut. 22.3 de copiĭ. Aci se află o școală *curat ruteană*, un singur învățător, cualificat numaĭ pentru limba ruteană, ast-fel se explică și plodiciunea atît de mare a rutenilor adică falsificarea.

Sănăuți de jos. Copiĭ înscriși, rutenĭ 90, copiĭ înscriși rom. 2. Locuitorĭ rom. 435, locuit. rutenĭ 521. Poporțiunea: la 100 de locuit. romînĭ vin 0.6 înscriși, la 100 de locuit. rutenĭ vin 17.2 copiĭ înscriși.

Corceștĭ, copiĭ înscriși rutenĭ 98, copiĭ înscriși romînĭ 57 (minoritate). Locuit. rom. 986 (majoritatea), locuitorĭ rut. 219. (Oare aceasta nu e revoltător?...) Proporțiunea: pe 100 de locuitorĭ

rom. vin 5.6 copiĭ înscrișĭ, ear' pe 100 de locuitorĭ rut. 44.7 copiĭ înscrișĭ.

Glit. cu 180 locuit. rom. are numaĭ 4 copiĭ. Sărmaniĭ romînĭ bucovinenĭ! Odată pe timpul invaziunilor barvare, de pe timpul Maghiarilor al Turcilor și al Tartarilor, pe timpurĭ care se zice că eraŭ grele și amare, Romînul a fost atît de productiv atît de (expansiv) puternic, încît el înspăimînta pre dușmanĭ, pe cînd astă-zĭ am devenit în Bucovina și numaĭ în Bocovina de tot neproductivĭ de tot fără viață. Se vede că ne merge de tot bine sub sceptrul glorios al Austrieĭ, așa de bine încît nu numaĭ că nu ne înmulțim maĭ mult, dar chiar ne stîngem.

Pe lîngă aceste casurĭ maĭ există încă numeroase alte casurĭ *necontrolabile*, ca d. e. *Mamornița* și alte sate, unde lipsesc Romîniĭ cu totul atît în raportul scolar, cît și în lista recensămîntuluĭ, care e de asemenea compus de dușmaniĭ noștri în mod tendentios. Din experiența noastră știm însă cu toțiĭ că în satele respective există Romînĭ și încă foarte mulțĭ.

Alte date interesante din raportul «oficios» (!) maĭ sunt următoarele :

Cernauca. Aci e limba de propunere (după uricul de fundațiune și după raportul oficios?) *romînă.* (Moșia vechiuluĭ boer. romîn Hurmuzachi) și rutenă. Invățătorĭ sunt 3, dar toțĭ treĭ sunt cualificațĭ numaĭ pentru limba ruteană și germană iară o școală romînă după cum cere uricul nicĭ nu există.

Molodia—Derehluĭ. Aci sunt copiĭ romînĭ înscrișĭ 7, copiĭ rutenĭ 2, limba de propunere germană, cea romînă și ruteană numaĭ ca obiect. Există numaĭ un singur învățător rutean pentru limba ruteană și germană, pentru cea romînă nicĭ învățător nicĭ școală.

Malodia — Franzthal, limba de propunere e limba romînă, ruteană, germană, (pe hîrtie staŭ treĭ limbĭ). Copiĭ înscrișĭ în școală Romînĭ 28. Rutenĭ 17. Invățătorĭ pentru limba romînă nicĭ unul. Cum se propune decĭ celor 28 de copiĭ romînĭ? în care limbă? Negreșit în cea ruteană!!

Gura Humoruluĭ. In școala de băețĭ copiĭ rom. înscrișĭ 32 în școala de fete copile romîne înscrise 45, limba de propunere *exclusiv cea germană.* Noĭ vedem, că de regulă în acele sate unde nu sunt de fel copiĭ rutenĭ de școală ci numaĭ romînĭ, că acolo limba de propunere nu e cea romînă ci cea

germană, deci fie ori-care limbă ar fi, fie și cea chinezească numai cea romînă să nu fie. Ne trebue oare un argument mai bun pentru asertiunea noastră, că Austria are un plan foarte precis și de tot deosebit în tratarea poporului romîn din Bucovina?

Brașca. Copii germani 25. *Corlata* copii germani 35. *Bahrinești* numai 4 copii germani, pe lîngă 415 copii romîni, și totuși în toate aceste trei sate limba de propunere e esclusiv numai cea *germană*. Vrea să zică *patru* germani în Bahrinesci află mai multă considerare decît 32+45=77 de copii romîni înscriși în Gura-Humorului. Această dreptate austriacă — cea simbolisată la început — e prea bătătoare la ochi. Lucru natural căci după opiniunea germanilor ultramontani, opiniune exprimată de Germani și în parlamentul din Viena, rasa germană e doar «*hochwährtig*» înaintea căreia rasa romînă nu e nimic și poate să fie ca o rasă «*minderwährtig*» călcată și în picioare.

Gemene. Locuitori Romîni 268. Copii înscriși numai 6, limba de propunere esclusiv cea *ruteană*.

Breaza	15 copii romîni	}	ambele școale cu limba de propunere ruteană.
Cărlibaba	28 » »		

St. Onufri. Un caz foarte interesant. Școala cu limba de propunere germană și romînă, copii înscriși germani 43, romîni 106, ruteni *unul*. Invătători doi și anume: unul pentru limba de propunere *ruteană*, și altul pentru cea germană, pentru *limba de propunere romînă nici unul*. Școala e deci germană și ruteană și de cea romînă nici urmă. Oare nu vi se rupe inima de durere, de fier să fii și nu carne și oase, cînd vezi această *dreptate austriacă?* Acum e întrebarea, cum se propune celor 107 elevi romîni? Dar cîți alți școlari, romîni nu's amintiți în oficiosul «*Jahresbericht*»*?* fără îndoială rutenește! Aci avem încă o dovadă de misiunea cea importantă civilisatorică a Austriei în această sărmană și nenorocită țară, adecă nimicirea poporului romîn!

Ițcanii-vechi. Limba de propunere germană, limba ca obiect ruteană și romînă dar abia în ultima linie, deși majoritatea covîrșitoare a populațiunei e romînă. Copiii înscriși romîni 48, ruteni 17. Invățători doi, unul pentru limba germană, altul pentru cea ruteană, iar pentru *cea romînă, tufă*, nici unul.

Cum se propune deci limba romînă la copii romîni, și cum

e instrucţiunea lor?... Şi această dreptate austriacă se face în Suceava, pe partea cea maĭ romînească a Bucovineĭ, ce se face oare însă în alte părţĭ, în locurĭ maĭ afunde, unde acţiunele sublime ale guvernuluĭ se pot maĭ puţin controla, unde Romînii sunt maĭ puţinĭ saŭ amestecaţĭ? Am văzut în exemplele de maĭ sus. Pe acolo Romîniĭ sunt trecuţĭ cu totul la ordinea zileĭ.

Ne putem noĭ oare face o închipuire cel puţin aproximativă de situaţiunea şcolară miserabilă şi barbară în care se află poporul romîn din Bucovina? Aci se vede îndestul îngrijirea maĭ mult decît părintească pentru Ruşĭ, iar pe altă parte vedem noĭ pînă unde ajunge nedreptatea, să nu zicem barbarismul guvernuluĭ faţă de Romînĭ. Pe o parte, pînă în munţiĭ Cîmpulunguluĭ (Gemene, Breaza), pe de altă parte pînă în suburbiele oraşelor cele maĭ romîneştĭ, Gura-Humoruluĭ Cîmpulung ba chiar Suceava, pămîntul şi astăzĭ încă cel maĭ romînesc din ţară. Noĭ vedem cum pămîntul cel sfînt romînesc al Bucovineĭ se pîngăreşte, se spurcă în modul cel maĭ brutal. Aceste stărĭ ne impun cu forţă o reacţiune elementară care ne dictează imperios un *ant-aut*. Saŭ avem de aşteptat ceva bun de la Austria, saŭ n'avem nimic de aşteptat. Aci trebue să fim noĭ Romîniĭ cu toţiĭ clar. Cu opurtunism, cu momelĭ, cu perfidie şi înşelăciunĭ, nu maĭ merge.

Acum maĭ adăogăm vre-o cîte-va cuvinte despre şcoalele noastre poporale cu maĭ multe clase, maĭ ales în oraşe. Ruteniĭ posed în Coţman o şcoală poporală de 6 clase cu limba de propunere curat ruteană, deja de lung timp (8 anĭ), noĭ nu posedăm pînă astăzi nicĭ o şcoală romînă cu 6 clase, ba nicĭ una măcar cu 4 clase curat romîne. Iar petiţiunele unor sate romîneştĭ ca să li se încuviinţeze de a crea şcolĭ cu 6 clase *pe spesele lor propriĭ*, aŭ fost tot-d'auna respinse cu toată energia unuĭ guvern puternic şi foarte îngrijitor pentru cultura poporuluĭ săŭ. Ruteniĭ maĭ posed în Coţman şi o şcoală de fete cu 5 clase, de asemenea curat ruteană, şi o şcoală de fete în Vijniţ încă curat ruteană. Noĭ Romîniĭ din contra n'avem nimica, n'avem nicăirĭ nicĭ chiar o singură şcoală pentru fete cu limba de propunere curat romînă. La 18 Iulie 1902 s'a fost pus piatra fundamentală în Cernăuţĭ pentru zidirea uneĭ şcolĭ aşa numite gr. ortodoxă de fetiţe. La inaugurarea acesteĭ şcolĭ s'aŭ putut observa din partea Romînilor o inspiraţiune atît de teribilă.

încît aĭ fi crezut, că cine știe ce lucru mare și salvator pentru națiune s'a fost făcut prin aceasta Romînilor? Nimic. Era numaĭ un exces zadarnic de un entuziasm greșit, o afecțiune de tot falș întrebuințată. Această școală zidită și susținută din averile romîneștĭ, adică ale fonduluĭ religionar *nu e o școală romînească* cum ar trebui să fie și precum avem tot dreptul de a pretinde deja din acea causă că paralele noastre curg pentru întreținerea eĭ, *ci e o școală gr. ortodoxă* adică pentru *romînĭ și rutenĭ*, unde Ruteniĭ vor avea ca pretutindene și ca de regulă, partea lor leonină. Oare de ce nu ni-a încuviințat guvernul nostru prea părintesc, dacă ni s'a făcut gratia și onoarea ca noĭ să dăm parale, pentru această școală, ca să avem pentru acea și o școală *de fetițe curat romînă???...*

In *Cîmpulung* sunt 3 școlĭ poporale. In cele treĭ școlĭ sunt 360+186+181=727 școlarĭ romînĭ; în Rădăuțĭ 223+326+125 = 474 școlarĭ romînĭ. Limba de propunere este însă pretutindene *numaĭ cea germană*, ear' cea romînă ca de regulă numaĭ pe hîrtie. Ba da, ea există, dară restrînsă numaĭ la cele două clase inferioare, dar și aci oarele în care se predă eventual și limba romînă (treĭ oare pe săptămînă) sunt predate ca de bajocură, dovadă e că copiĭ romînĭ se aleg după terminarea școaleĭ în cunoștința limbeĭ romîne cu tot acele noțiunĭ cu care aŭ intrat eĭ în scoală, plus cu aceea ce aŭ uitat, adică cu un *zero*, dar pentru aceea, sunt eĭ destul buimăcițĭ cu noțiunĭ rutene și germane pe carĭ copiĭ românĭ nu le pricep de loc. Aceștia sfîrșind ast-fel școala poporală, nu numaĭ ca să nu știe nimic, ci din contră eĭ devin maĭ tîmpițĭ și maĭ zăpăcițĭ la minte de cît aŭ fost înainte, și ast-fel înzestrațĭ vin eĭ înapoĭ la gospodăria părinților săĭ, negreșit cu foarte mult folos. Și apoĭ să ne maĭ mirăm că țăranul romîn are o apatie grozavă de școală, că el o urăsce și fuge de ea, ca de ciumă. Instinctul săŭ sănătos, resultatele ce le vede el pe fie-care zi din copilașiĭ săĭ, îĭ spun îndestul *ce e școala la noĭ*. El nu o poate spune, dar vede că nu e bine. Apoĭ să ne mirăm de poporul romîn din Bucovina că e atît de *analfabet*? ca aproape nicĭ un alt popor din toată Austria? Dar *nicĭ un alt popor* din întreagă Austria nu e atît de vitreg tratat ca poporul romîn.

Noĭ nu posedăm decĭ nicĭ o școală precum o posed Ruteniĭ în Coțman. Noĭ nu posedăm nicăirĭ în toată Bucovina, o re-

peţim aceasta, nicĭ în Rădăuţĭ nicĭ în Cîmpulung, nicĭ în Suceava, nicĭ cu 6 clase respective cu cincĭ, nicĭ cu limba de propunere esclusiv romînească, precum o au Rutenii în Coţman şi Vijniţ, şcoale poporale de 6 clase cu limba de propunere exclusiv cea ruteană. Se va zice poate, că în Cîmpulung, Rădăuţĭ şi Suceava sunt şi mulţĭ şcolarĭ germanĭ; aceasta e adevărat, însă copiĭ noştri romînĭ, chiar dacă ar fi eĭ maĭ puţinĭ numeroşĭ, aŭ tot dreptul de a învăţa in toate clasele în limba lor maternă. Şi oare de ce atîtea favorurĭ străinilor şi veniticilor, eară poporuluĭ autohton nimica?.... Şi maĭ ales în aceste treĭ oraşe sunt copiĭ romînĭ aşa de numeroşĭ, încît ar putea să umple *maĭ* multe şcolĭ curat romîneştĭ. *Şcolariĭ romînĭ din Cîmpulung sunt maĭ numeroşĭ* (727) *decît şcolariĭ rutenĭ din ambele şcoale din Coţman 275+265 = 540 şi totuşĭ romîniĭ n'aŭ nicăirĭ aci o şcoală poporală română cu 6 clase precum e cea ruseasca din Coţman şi Vijniţ.*

Eată decĭ o nedreptate eclatantă şi foarte gravă, o nedreptate strigătoare la cer, deamnă de alte state ce nu staŭ în un renume atît de pompos: de cult, uman, cu drepturĭ egale ect... ect... precum e Austria, deamnă de state ca Turcia, Rusia, Maroco, Cafraria ect... şi totuşĭ sunt referinţele şcolare în unele din aceste state cu mult maĭ bune decît în Austria. Pe acolo şcolile nu sunt pentru desnaţionalisare saŭ cel puţin nu se desnaţionalisează pe acolo cu atîta urgie ca la noĭ în Bucovina. Să privim numaĭ la Turcia, imperiul care e de către Austria, la orĭ-ce ocaziune cu mare predilecţiune defăimat şi huiduit. Turcia e un stat barbar, aşa se zice la noĭ, dar acolo fie-care naţiune: Romîniĭ, Sîrbiĭ, Bulgariĭ, Greciĭ, Turciĭ, Armeniĭ, ect... aŭ *şcoala*, aŭ *biserica* lor proprie, liberă, nestingherită, neoprimată de stat în desvoltarea eĭ. La noĭ e însă şcoala poporală numaĭ o şicană politică, şi încă la acea o şicană din cele maĭ teribile. Este decĭ o nedreptate strigătoare la cer, dacă noĭ nu posedăm în ţara noastră pentru 727 de şcolarĭ romînĭ (şi încă la acea numărul adevărat e de tot indosit prin «oficiosul» (?) Jahresbericht) tot acea ce posed Ruteniĭ pentru un număr cu mult maĭ mic, adecă pentru 540 de şcolarĭ. *Noĭ nu mergem atît de departe precum o fac Ruteniĭ, noĭ nu cerem ca şcolariĭ germanĭ să înveţe toate obiectele romîneşte, precum învaţă şcolariĭ germanĭ în Coţman şi anume* 63 la număr, *toate obiectele ruteneşte.*

Dacă le place germanilor să înveţe ruteneşte, maĭ lesne de

cît romînește aceasta e treaba lor, deși e o calitate aceasta de tot inferioară ce nu se potrivește de fel cu ființa lor de o rasă superioară de «hochwährtig» față de Ruteni, *noi însă nu ne vom împăca nici-odată cu așa o «dreptate» cu așa o «bunătate»* după idiomul austriac «ausgleichende Gerechtigkeit» (cu cari cuvinte îi place guvernului nostru a face la ori-și ce ocaziune *paradă de vorbă*), cu care suntem striviți și nimiciți fără nici o remușcare.

De tot răŭ stăm în *Suceava* (orașe). Acolo avem 203+238=441 (după raportul «oficios» tendentios), copii romîni înscriși, dar toate școalele începînd dela prima clasă, sunt curat germane. Va să zică pentru cei 441 școlari romîni ai raportului «oficios» (?) nu se poate introduce limba de propunere romînă, pe cînd pentru *35* de copii germani în *Corlata*, saŭ pentru cei *4* germani în *Bahrinești* se propun toate obiectele în limba germană.

Acestea sunt necontenit tot dreptăți austriace, practicate în un mod foarte extins și larg la noi în Bucovina. Eŭ cred că nici Rusia, nici Turcia, nici Mongolii, nici Tătarii nu ne-ar trata mai răŭ, și totuși e Austria în ochii lumii un stat creștin, cult, uman, un stat constituțional cu drepturi egale. Oare ce preț mai poți pune astă-zi pe aceste concepute și titluri frumoase dar atît de frival întrebuințate? Deja ni se pune de sine întrebarea foarte serioasă: «Pînă cînd va avea să sufere bietul romîn bucovinean toate aceste nelegiuiri?..

Vom arăta mai departe cu date la mînă cum lucră guvernul cu toate mijloacele ilegale — deși avem lege în țară, dar nu pentru Romînî — chiar cu forța brutală, din răsputeri la rutenisarea și la desnaționalisarea Romînilor.

Am dori ca întreaga lume civilisată să ne judece, de nu avem dreptate, dacă pretindem d. e. în chestia școalelor poporale ca în comune mixte să se predea învățămîntul și în limba romînă, care ar trebui să rămîna restrînsă pentru Ruteni. Aceasta o va concede ori-și-cine, că e minimul dreptului egal, pre care îl pretindem și care ni se cuvine.

Ce pretinde însă guvernul local? Tendința sa merge într'acolo, ca școalele din comunele mixte să fie curat rutene, ca să ruteniseze și pre Romînî. Această pretenție o privim ca un act, nu numai dușmănos ci *barbar*, prin care ni se periclitează na-

ționalitatea și existența noastră. Guvernul caută deci: întîi, în sate cu populație mixtă, unde a fost o școală utraguitsă, a scoate limba romînă din școală, ear' unde există în sate cu minoritate romînă o școală curat ruteană, acolo nu concede, întroducerea limbeĭ romîne pentru eleviĭ romînĭ.

Exemplul tipic pentru cazul întîĭ e școala din *Ludi-Horecea*, sat locuit în cea maĭ mare parte de Romînĭ și numaĭ foarte puținĭ Rutenĭ. Aci s'a eliminat cu desăvîrșire limba romînă, și astă-zĭ copiĭ romînĭ sunt silițĭ să învețe rutenește, și să se înstrăineze de neamul lor. Deși din nefericire mulțĭ copiĭ romînĭ de acolo știŭ și rutenește, aceasta nu îndreptățesc de a-ĭ împiedica de la învățămîntul în limba maternă.

Mijloacele cu carĭ s'a purces în acest caz, sunt de tot condamnabile și arată și maĭ clar tendința dușmănoasă și *barbară* a guvernuluĭ. D-l Tumnlirsz, [1]) s'a afirmat în persoană la fața loculuĭ, ca agitator rutean excelent, deși dînsul e un german, și a supus copiĭ romînĭ în mod ilegal unuĭ interegator, de știŭ și rutenește, și pe această bază a scos el limba romînă afară din școala amintită. Ne putem închipui ce presiune esercită presența inspectoruluĭ țăriĭ asupra bieților copiĭ sătenĭ — *și totu-șĭ saŭ aflat 34 copiĭ*, carĭ aŭ declarat că nu știŭ rutenește; însă ce folos — limba romînă s'a scos din planul școaleĭ și acum toțĭ eleviĭ romînĭ trebue să învețe esclusiv rutenește. Noĭ nu putem avea decĭ incredere în obiectivitatea guvernuluĭ, pînă ce nu se va expulsa din țară astfel de criminaliștĭ importațĭ de guvern ca amploiațĭ de stat, și încă la aceea în posturĭ atît de înalte, pînă-ce acest guvern barbar nu va depăși de la apucăturile sale barbare față de noĭ, pînă-ce nu vom fi tratațĭ ca cetățenĭ liberĭ, a unuĭ stat ce se prinde a fi liber constituțional, și nu ca sclavĭ.

Un alt caz foarte instructiv, cum se ruteniseazǎ, ex offo, prin

---

[1]) Gurile rele, faima care a sosit cu el din Bohemia, spune, că el s'ar fi fost chemat odată în Bohemia, înainte de ce a venit în Bucovina din causa capacitățiĭ sale extraordinare pe toate terenele științeĭ și ale viețeĭ sociale, ca politician, ca literat, ca om savant, ear' maĭ ales ca *renumit pedagog*, apoĭ ca german, ultramontan și tot odată ca *rutenisator* înfocat «DUMMBLITZ» și abea la sosirea sa în Bucovina, i s'a dat numele de «Tumlirsz». Nu știm de e adevărat, dar după faptele sale grandioase săvîrșite la noĭ în țară, faima aceasta se cam potrivește pentru el.

puterea guvernuluĭ tinerimea romînă, e cazul următor, care 'l amintim pe scurt, după o scrisoare deschisă și autentică, subscrisă de consiliul școlar din *Mihalcea* și publicat în «Gazeta Bucovineĭ» fosta foaie romînă ce a apărut odată în Cernăuțĭ, sub No. 10 din 1895. Școala din Mihalcea a fost conform uricululuĭ fondator din 16 Iulie 1892 No. 597 *curat romînă* și posede încă pănă azĭ un legat de 150 fr. pe an pentru învătămîntul romîn. «La noua sistenisare a școaleĭ», așa zice scrisoarea deschisă amintită, «s'a ordonat din partea oficiuluĭ școlar competent, ca limba romînă și ruteană să fie deo-camdată limbĭ de propunere». Se vede, că încă nu aŭ fost pe atuncĭ *destuĭ școlarĭ rutenĭ*, decĭ continuă scrisoarea deschisă: «pentru-că aceasta se aibă loc, *conducatorului școlar i s'a ordonat înscris, ca să influințeze asupra părinților (!!!) ca aceștia să înscrie pe toțĭ copiĭ la limba ruteană*». «Acest ordin a și fost urmat cu cea maĭ mare rigurositate, după cum dovedesc protocoalele luate cu părințiĭ în fața martorilor (!!!). Resultatul aceseĭ procedurĭ este, că peste jumătate din toțĭ copiĭ sunt înscrișĭ la limba ucraină».

O dovadă maĭ drastică a politețeĭ oficioase rutenisatoare nu se maĭ poate. In anul 1822 eraŭ toțĭ școlariĭ numaĭ romînĭ în anul 1895 eraŭ deja aproape jumătate rutenisațĭ, ear in anul 1900, eraŭ conform raportuluĭ *oficios-fals* și tendențios, înscrișĭ în Mihalcea: deja 277 Rutenĭ și *numaĭ 11 Romînĭ*. In scurt timp pot să dispară și aceștĭ 11, și rutenisatoriĭ se pot apuca de alte comune tot în acest mod. Guvernul local a făcut în timpul din urmă chiar un pas maĭ departe — și aceste pasurĭ merg cam repede pe la noĭ, cînd e vorba a lovi în Romînĭ, — în rutenisarea totală a Mihalceĭ și anume: după decisiunea consiliuluĭ școlar al țăriĭ din 9 Maĭ 1900 s'aŭ introdus la școala din Mihalcea limba ruteană ca limba de propunere, cea germană ca limbă obligată, ear cea romînă abia ca un obiect facultativ, să învețe cine vrea adică: după spiritul conducător și după tendința guvernuluĭ limba romînă e deocamdată numaĭ în *secret* esclusă, escluderea normală va fi în scurt și după vre-o cîte-va lunĭ; și totu-șĭ e satul și astăzĭ încă aproape întreg *romîn*. Concursul escris de renumitul romînofob pe atuncĭ căpitanul (prefectul) districtual *Würfel* (publicat în «Czernowitzer-Zeitung» din 26 Noembrie 1899), cere pentru școala din *Mihalcea*, tot așa pentru ambele școlĭ

din *Cuciurmare* cunoştinţa limbeĭ rutene şi romîne, saŭ în *lipsa competenţilor cu limba de propunere romînă numaĭ a limbeĭ rutene.* Cine cunoaşte numaĭ pe departe împrejurările din Bucovina, ştie ce va să zică aceasta *«în lipsa de competenţĭ cu limba de propunere romînă»*. Resultatul acestuĭ concurs a fost, că posturile din toate treĭ locurĭ aŭ fost predate învăţătorilor carĭ nu ştiŭ nicĭ o boabă romîneşte, iar ţinta... pretutindene şcoala *esclusiv-ruteană*, adecă, ca să fie nimicită şi ultima rămăşiţă de romîn din aceste două comune marĭ şi cunoscute odată de complect romîne. Mihalcea are adică 2989 iar Cuciurmare 8966 de locuitorĭ şi amîndouă formează legătura între districtul rutean Stanestie şi între insulele cele rutene din estul ţăriĭ. Faimosul prefect de pe atuncĭ Würfel, aŭ mers chiar şi maĭ departe : In concursul maĭ noŭ din luna luĭ Octombrie 1900 (publicat în «Bukowinaer-Post») pentru suburbiele Cernăuţuluĭ: Roşĭ, Manusterisca, Caliceanca, Horceea, pe unde maĭ există în parte încă şi limba romînă, s'a cerut ca obiect de competenţă pentru aceste locurĭ numaĭ cunoştinţa limbeĭ rutene şi polone, pe unde Polonĭ nu se află de fel, iar cea romînă a fost deja *de tot eliminată.* Aceasta e doar progres, nu şagă, ce'l facem sub statul austriac! O tu fericită Austrie! facĭ onoare maximeĭ ce ţĭ-aĭ pus singură pe frunte, ca să îmbeţĭ maĭ uşor lumea cu apă rece «Justiţia regnorum fundamentum».

Un alt caz maĭ eclatant, maĭ frumos, şi maĭ mare, de o ingerenţă ilegală a guvernuluĭ, însoţită la acea încă de o brutalitate nemaĭ pomenită dar tot «oficioasă», e cazul maĭ sus amintit numaĭ în treacăt, al introducereĭ şcoaleĭ rutene în *Ipoteştĭ, lîngă Suceava* în anul 1895, unde în contra legeĭ, în contra concursuluĭ comuneĭ s'a fost introdus cu sila şi în contra voieĭ comuneĭ intregĭ, limba ruteană, întrebuinţînd oameniĭ puteriĭ chiar şi forţa brutală (bătăĭ), faţă cu poporul. Aci a fost *Domnica Ieremiciuc*, pentru că dînsa n'a voit să dee pe băiatul eĭ în o şcoală ruteană, creată de guvern, şi pentru că dînsa împreună cu întreg satul aŭ pretins o şcoală romînă, a fost bătută de către comisarul districtual din Suceava de pe atuncea *Zierhoffer* cu ocaziunea instalăriĭ învăţătoruluĭ rus şi a înactivăriĭ şcoaleĭ ruse. Dînsa a fost bătută în faţa antisteluĭ comunal şi în faţa altor oamenĭ sătenĭ, cu pumnĭ şi îmbrîncită în coastă, astfel de a picat jos la pămînt şi a zăcut bolnavă maĭ multe săptămînĭ. Acest caz a fost pertractat şi inaintea tribunaluluĭ din Suceava pe baza coduluĭ penal pentru crimă de le-

siune corporală. «der schweren körperlichen Beschädigung» unde faimosul oficiant d. Zierhoffer a fost achitat — negreşit tot pe baza dreptăţiĭ şi a bunătăţiĭ austriace a celeĭ simbolisate la început la anecsare, prin cele două statue austriace -- vorba romînuluĭ «Turcul te bate, turcul te judecă — iar biata Domnica, pe lîngă bătaia *«oficioasă-guvernamentală»* ce a mîncat, a maĭ fost condamnată la purtarea speselor de proces în suma de 50 fl. Doar dreptate e aceasta nu şagă!! Tot dreptate austriacă! ca prin Turcia.

Un alt caz încă foarte instructiv, tot de o volnicie *«oficioasă»* e introducerea cu sila a limbeĭ rutene şi escluderea celeĭ romîne din comuna romînească *«Pătrăuţul pe Suceava»*, în anul 1895/96 unde se afla numaĭ 10 familiĭ rutene venite şi aşezate nu de mult din Galiţia, prin comisarul politic de pe atuncea, tot al districtuluĭ Suceveĭ *«Widmann»*, falşificînd acesta chiar şi protocolul care s'a fost făcut cu ocaziunea cerereĭ poporenilor de a lărgi şcoala lor din o clasă în una cu două clase, adăogînd el în acest protocol la urmă ceva în contra şcoaleĭ existente romîne, la care pasagiu adăogat ajungînd învăţătorul, cu traducerea aceluĭ protocol din limba germană în cea romînă, pentru ca să poată fi înţeles de popor, a pus Wiedmann mîna şi a zis: *«das nicht»*, ca poporul să nu ştie, ce se face cu el; şi urma aceluĭ *«das nicht»* a fost în curînd, *«şcoala ruteană»* inaugurată apoĭ cu începerea anuluĭ 1896 de prefectul districtual din Suceava de pe atuncĭ, de veneticul *«Duzinkiewicz»*.

Un alt exemplu ne serveşte comuna *Cuciurul-Mare*. Aci trăesc o mulţime de familiĭ de ţăranĭ, familiĭ istorice romîneştĭ, aşezate acolo de Ştefan-Vodă, carĭ păstrează tradiţiunĭ vechĭ şi o puternică conştiinţă pentru naţionalitatea lor romînă. Ba putem zice, tot satul trăeşte în tradiţiele sale romîneştĭ, şi totuşĭ astă-zĭ la şcoalele de acolo limba romînă este cu totul eliminată. Comuna e mare şi posede două şcolĭ, dar întreg corpul didactic dela ambele şcolĭ este neromîn, adică rutean.

Incet, tăcut, pe nesimţite lucră Ruteniĭ, prin sprijinul înfocat al guvernuluĭ la desnaţionalisarea complectă a acesteĭ comune care este cea maĭ mare în districtul Cernăuţuluĭ. Lucrarea lor de sobol ar fi rămas poate acoperită pentru etern de taĭnă oficială, dacă comitetul comunal din Cuciur-mare nu ar fi ridicat glasul său de protest, dacă «Deşteptarea» din 20 Iulie

1903 No. 57 sub notiţe publicate. «Şcoalele din Cuciur-mare» n'ar fi fost dat în vileag plîngerile unui gospodar maĭ în vîrstă din Cuciur-mare, ce s'a presentat la redacţiunea aceleĭ gazete. Plîngerea sună ast-fel:

«Ce să facem, D-lor, ca să ajungem şi noĭ Romînii din Cuciur-mare odată la dreptul nostru în şcolĭ? Diregătoria ni-a pus satul să clădească şcolĭ cu cîte 2 rîndurĭ, carĭ costă o mulţime de banĭ, peste 60.000 fl. De plătit ne pun la plată, dar' cînd vine să ne trimetem copilaşiĭ la şcoală — acolo învăţătoriĭ îĭ învaţă scrisul şi cititul numaĭ *ruseşte* şi noĭ numaĭ ne amărîm, că aşa pe nevrute, copiĭ noştri se înstrăinează de noĭ şi ni fac ruşinea, că nu ştim a scrie şi a ceti romîneşte cum vrem noĭ Romîniĭ. De mult maĭ învăţaŭ copiĭ noştri în şcoală numaĭ romîneşte, astă-zĭ învăţătoriĭ şi învăţătoriţele, ce le avem în sat numaĭ *ruseşte o păzesc*, par'că noĭ am fi ruşĭ. Cum să se invete romîneşte, dacă nicĭ nu se dă învăţătorĭ romînĭ? La şcoala în parohia sf. Dumitru aŭ fost învăţătorĭ; *Bekul* (Rus; a murit astă primă-vară) şi *Bubuleak* (Rus); învăţătoriţele *Daszkiewiez* (Ruscă), *Machniewicz* (Leaşcă) *Beckul* (Ruscă) şi *Ungurean* (care poartă numaĭ numele de romîn). La şcoala din parochia sf. Maria nicĭ nu se învaţă romîneşte. Acolo aŭ fost învăţătorĭ; *Breszcziuk*, *Baczinski* şi *Prodaniuk* (toţĭ treĭ Ruşĭ incarnaţĭ carĭ răscolesc tot satul la rusie) şi învăţătoriţele: *Statkiewicz Zettel* şi *Krichtolec* din care nicĭ una nu 'ĭ Romîncă. Dacă'ĭ aşa cu şcoalele noastre, apoĭ se maĭ poate să avem inimă bună pentru dînsele, cînd acolo îşĭ prăpădesc copiĭ noştri limba? Tot satul e nemulţumit cu asta. Rog domnilor, să faceţĭ bine, şi să ne ajutaţĭ cu gazeta, ca să ni se facă şi nouă sărmanilor Romînĭ nedeptrăţiţĭ şi urgisiţĭ, odată dreptate.

VASILE NICOARA.

Este peste putinţă, ca să înşirăm aci în mod complet toate crimele ce se fac cu noĭ, şi ce s'ar maĭ putea zice în această privinţă, căcĭ cazurile sunt un legion.

Prin această cedare a şcoalelor noastre cu totul rutenismuluĭ agresiv, e aşa dară inaugurat cu toată puterea, o goană de stîrpire contra noastră, de oare-ce copiĭ populaţiuneĭ romîne vor fi siliţĭ ca şi pînă acuma, ba chiar şi maĭ răŭ de acuma înainte de a se tot înstrăina mereŭ.

Sistemul dușmănos romînuluĭ se manifestă însă naturalmente și pe alte terene. Prin aceia că naționalitatea romînă nu posede o burghesie, o clasă mijlocie, se compune clasa noastră maĭ cultă din proprietarĭ marĭ — carĭ sunt în mare parte infiltrațĭ de cosmopolitismul jidovesc — nemțesc, care doctrină are de scop, de a ne înstrăina cu totul de simțimîntul nostru sfînt pentru limbă, lege și patrie,—apoĭ din o mare parte din preoțĭ, profesorĭ, amploiațĭ, în scurt din inteligența noastră cea *germano-cultă* și nu *național-cultă*, așa dară pe lîngă chestia școlară, maĭ e și tratarea Romînilor, ce se află prin posițiunile publice, de cea maĭ mare însemnătate. Posturĭ maĭ înalte ca președințĭ aĭ țăriĭ, aĭ tribunaluluĭ, aĭ justițieĭ din țară, posturile conducătoare la resortul instrucțiuneĭ publice pe la finanțe, pe la poște, pe la drumurile de fer, pe la direcțiunea bunurilor religioase care e averea noastră națională: ect... ca profesor de universitate pe la facultățile lumeștĭ, Romînilor nu li sunt deschise, deși pretutindenĭ aptitudinea lor e constatată de superioară celorlalțĭ. Poate de aceea aŭ străiniĭ atîta frică de Romînĭ?.. Chĭar Romîniĭ carĭ sunt politicește de tot indiferențĭ chĭar adepțĭ fără condițiune a-ĭ sistemuluĭ guvernamental, nu ajung a fi (maĭ pricopsițĭ), funcționarĭ maĭ înalțĭ. De exemplu fostul director la școala pedagogică (din Cernăuțĭ) Dimitrie *Isopescul*, fiecior de popă a fost pînă la moartea sa întru-atîta slugă nu numaĭ plecată, ci și servilă guvernuluĭ, încît dănsul excludea de la primire în pedagogiŭ copile și băĭețĭ carĭ veneaŭ la insinuare pentru primire, în *costumurĭ naționale*. Și totușĭ ce a ajuns el dela guvern? Nimic alta decît aceĭa ce a fost încă înainte de moartea sa cu 20 de anĭ, adică tot «*director*» la acel pedagogiu. Ba era chiar luat în rîs de străinĭ că e lingăŭ, și că numaĭ se preface a fi atît de guvernamental și atît de anteromîn, încît esclude de la primire eleviĭ romînĭ venițĭ în costume naționale. Un alt caz. Mihaĭ Piteĭ (el se scria Pitey tot din causa simțimîntuluĭ săŭ mare de romîn) fostul consilier de tribunal, purta romînismul în gură, cu mare emfază totdeauna acolo, unde prevedea în agerimea sa egoistică, că aceasta îĭ va aduce vre un cîștig personal, dar calcă pe loc în picĭoare, țara și poporul romîn cînd i se arată de către guvernul nostru vre un cĭolan ros de ver o sută de cînĭ. Faptele luĭ aŭ fost numaĭ niște *crime naționale*. La mulțĭ tinerĭ

romînĭ talentațĭ li-a fost zădărnicit el prin influența sa desastroasă — toată cariera lor în țară. In a cuĭ mînĭ zace astă-zĭ toată averea luĭ ce-a fost strîns-o el în mare parte tot numaĭ de la Romînĭ? Toată în mînele Rutenilor! Și totu-șĭ ce a ajuns el? Nimic! Consilier de tribunal, și la acest grad l'a adus tot numaĭ poporul romîn, cu ocaziunea alegereĭ sale la deputăție. Căcĭ ca deputat în parlamentul din Viena a știut el bine a întrebuința mandatul ce 'i-a dat poporul romîn numaĭ în favorul săŭ personal.

Fața de guvern a fost el lingăul cel maĭ renumit, și totușĭ el n'a ajuns dela guvern nimica, ear dela Romînĭ disprețul general, și el ne stă și astăzĭ încă ca un exemplu urît de servilism, de egoism crasant și de o perfidie națională.

Sunt mulțĭ alțiĭ, și azĭ încă, carĭ cred, că prin slugărnicie și prin vînzarea națiuneĭ lor ect... vor ajunge materialminte foarte departe, că vor *căpăta posturĭ maĭ înalte în țară.* Se înșală amar aceĭ sărmanĭ. Există un plan deosebit în administrarea țăreĭ noastre, un plan deosebit în tratarea a tot ce e romîn în țară. Posturĭ conducătoare în țară, n'aŭ fost, de cînd existăm noĭ sub Austria deja 128 de anĭ, n'aŭ fost nicĭ cînd încredințate în mînele Romînilor, deși aceste posturĭ se cuvine în prima linie numaĭ nouă ca popor autochton, care are primul interes la conducerea țăriĭ sale, care apoĭ maĭ ales, *ca un popor atît de loial, atît de credincios imperiuluĭ încît loialitatea luĭ e proverbială. Noĭ facem chiar exces de loialitate cea ce ne strică numaĭ, în loc să ne facă bine.* . . . .

In zadar e toată strădania noastră fraților; guvernul local face tot numaĭ aceea ce ĭĭ poruncește cel din Viena. Eară acea ce-'ĭ poruncește cel din Viena aceea o vedem noĭ prea bine, o simțim noĭ prea amar. Tactica guvernuluĭ central față de noĭ romîniĭ e precizată deja dela anecsare, și sunt de tot orbĭ aceia carĭ nu o văd.

Se întîmplă cîte-odată și acel lucru mare, ca unul saŭ altul, capătă de la guvern cîte un *os ros*, ca să fie prin această tactică și alțiĭ ademenițĭ; dar aceste ființe sărmane sunt numaĭ de compătimit. E trist de tot, că aceste ființe, sărmane, carĭ se țin și se numesc romîne, nu aŭ nicĭ ochĭ, nicĭ urechĭ, nicĭ minte, nicĭ inimă, ca să vadă, să înțeleagă, spiritul și tendința guvernuluĭ austriac în tratarea Bucovineĭ și a poporuluĭ romîn.

Dar și în treptele maĭ inferioare, sunt aceĭ Romînĭ, carĭ îșĭ manifestează numaĭ întru ceva naționalitatea lor, saŭ iaŭ parte la politica activă [1]) în un atare mod preterațĭ și șicanisațĭ, încît li-e peste putință de a înainta fie cît de puțin, dar nicĭ de a exista liniștițĭ și în pace. Literațiĭ maĭ însemnațĭ ca regretatul profesor Stefureac, Dr. D. Onciul azĭ prof. la Universitatea din Bucureștĭ Eusebie Popovicĭ, C. Morariu astă-zĭ paroch în Patrauțul pe Suceava, patrioțĭ bunĭ ca Marian, Brailean, etc..., aŭ fost maltratațĭ cu persecuțiunĭ, cu cercetărĭ disciplinare, cu detragerea adausuluĭ cuincuenal etc... Pe cînd Ruteniĭ aŭ astăzĭ treĭ profesorĭ universitarĭ pe la facultățile lumeștĭ, Romîniĭ n'aŭ afară de profesorul pentru limba și literatura romînă nicĭ pe unul.

Dela 1880 dar maĭ ales dela 1890 încoace, s'a început o goană în contra noastră, într'un mod ne maĭ pomenit, chiar și în contra cleruluĭ romîn, care e cel maĭ modest și cel maĭ loial din tot celălalt cler al Europeĭ apusene și în special față de celălalt cler austriac. Te crezĭ că te afli pe timpul invaziunelor barbare ale Hunilor Turcilor și al Tătarilor îmbrăcațĭ numaĭ în haine austriace, te crezĭ că te afli cel puțin pe timpul «Inchisițiunelor» ale popilor catolicĭ, cînd orĭ-ce manifestare spirituală fie și cea maĭ inocentă, era deja suspricioasă, atuncea pentru credința catolică, astăzĭ pentru existența statuluĭ austriac. Spațiul scurt nu'mĭ permite, de a desfășura aci în detail toată această afacere, puțin onorabilă pentru Austria. Aceasta aŭ fost luat dimensiunĭ deja insuportabile cu ocaziunea zileĭ onomastice a Impăratuluĭ din 18 August 1899, cînd presidentul țăriĭ de pe atuncea, renumitul conte de tristă amintire Bourguignon a recriminat purtarea tricoloruluĭ romîn de către preoțimea noastră romînă. De a purta tricolorul romînesc e un us sfînt și înră-

[1]) Aceasta e pe la noĭ deja o crimă de stat, dacă te arățĭ numaĭ, că eștĭ romîn (samănă de tot cu situațiunea prea bine cunoscută din Ungaria), și maĭ ales, dacă încearcă cine-va să facă politică romînă-națională. La noĭ în Bucovina n'aĭ voie să fiĭ Romîn, afară doară romîn fără simț și fără conștiință națională, căcĭ altmintrelea eștĭ pe loc declarat de «agitator», de «fanatic», de «irredentist» etc. Dar în fine pe la noĭ în Bucovina nicĭ nu există «agitatorĭ naționalĭ romînĭ» în adevăratul sens al cuvîntuluĭ, așa d. e. precum o aŭ Ruteniĭ. Romînul bucovinean e deja astăzĭ prea tîmpit pentru această acțiune. Negreșit, aceasta e tot meritul guvernuluĭ și ale mijloacelor sale geniale de guvernare și de creșterea Romînilor din Bucovina.

dăcinat nu numaĭ la familiele preoților romînĭ, care e corp din corpul și sînge din sîngele poporuluĭ romînesc, ci îndecomun la tot poporul romîn, ca o îmbrăcăminte a sa națională. Căcĭ preotul nostru gr. ort. e romîn, e național și nu fără de națiune și fără de patrie ca cel catolic. Afacerea aceasta a mers atît de departe încît s'a fost inscenat o «cercetare disciplinară» contra tuturor preoților romînĭ, unde guvernul local a căpătat în fine o trîntă morală, căcĭ după vre-o cîte-va zile, dînsul a fost, la porunca din Viena necesitat, de a suspenda cercetarea ca o procedură incorectă și nelegală. Insă aceasta a fost o curată minune, că am fost auzițĭ odată și ascultațĭ la Viena. Repetez, o curată minune, căcĭ de regulă, noĭ Romîniĭ nu suntem nicĭ odată ascultațĭ la Viena, ci acolo se decide numaĭ de noĭ fără de noĭ. «De nobis sine nobis». Tot aceiașĭ tactică și procedură minunată ca și în Ungaria, la Budapesta. Nelegiuirea guvernuluĭ nostru local a trebuit să fie decĭ foarte mare, dacă și celor din Viena nu le-aŭ maĭ plăcut.

Pe altă parte sunt toți aceĭ Romînĭ carĭ sprijinesc din răsputerĭ sistemul dușmănos, ba chiar carĭ se alăturează pe față contrarilor noștri naționalĭ, protegiațĭ și considerațĭ în toate modurile, dar numaĭ în mod material de o categorie maĭ inferioară ca d. e. prin ajutoare micĭ, remunerațiunĭ slabe, adaosurĭ anuale efemare ect.... dară nicĭ cînd în avansurĭ maĭ înalte în posturĭ de un grad maĭ înalt. Posturĭ pentru Romînĭ sunt numaĭ cele maĭ inferioare, dacă luăm în considerație cele în concept, apoĭ numaĭ cele dela XI pînă la IX, deja foarte greŭ cel al VIII, ear foarte rar cel al VII. Și maĭ departe de fel. Numaĭ cu foarte escepțiunĭ vine cînd-va un Romîn în rangul al VI dar acela nu e lăsat în țară, ci aruncat prin toată Austria, pentru-că guvernul central e foarte îngrijit, ca nu cumva prin vre-un post maĭ înalt în țară, ce ar căpăta vre un Romîn, să capete Romînul *vre-o putere* în mînă, căcĭ atuncĭ toată existența Austrieĭ e periclitată de tot. Și totușĭ Bucovina nu e cucerită cu arma în mînă. La ocupațiunea eĭ nicĭ unuĭ soldat austriac nu i s'a sclintit nicĭ măcar un picior; în un decurs de 128 de anĭ, nu 'i-am dat guvernuluĭ austriac nicĭ o causă, de a fi bănuitorĭ în noĭ: La multe nevoĭ i-am ajutat, în multe pericole i-am stat și ne-am pus viața pentru acest stat, care tot necontenit ne bănuiește. Atuncĭ cum să ne esplicăm noĭ aceas

de tot ciudată și puțin onorabilă dar curat austriacă din partea unuĭ stat, decît prin proverbul german: «*Wie der Schelm ist so denkt er*»

Ast-fel suntem noĭ tratațĭ deși suntem bunĭ, blînzĭ, loialĭ, credincioșĭ pînă la exces, și aceasta drept răsplată pentru meritele, pentru calitățile noastre cele bune și marĭ.

Cu totul altfel stă treaba cu Rușiĭ. Aci agitațiunea politică e un remediŭ pentru facerea de carieră. Nu numaĭ Ruteniĭ îndecomun, ci și oamenĭ de alte partide dar agresive față de tot ce e romînesc, agitatoriĭ pronunțațĭ sunt întru-atît protejațĭ, în cît aceasta li ajunge destul ca condițiune, chiar și fără de o altă cualificațiune, să ajungă și posturile cele maĭ însemnate. Astfel de esemple drastice avem o mulțime, afară de adese-orĭ deja amintitul învățătorașĭ de comună *Omilian Popovicĭ*, care din un om simplu fără studiĭ academice, ba chiar fără oareșicari cunoștiințe maĭ temeinice, care n'are chiar nicĭ maturitatea ce se cere la absolvirea unuĭ pedagogiŭ, aparținînd el încă tagmeĭ pedagogiuluĭ vechĭ numaĭ cu două clase preparative, ce a existat odată în țară, — a ajuns la rangul al VII. Maĭ există și un altul asemenea corifeu, demn al situațiuneĭ psitriatrice — guvernamentale dela noĭ, o persoană încă deamnă de amintit ca exemplu de o genialitate neprețuită, aflat ca prin o minune de guvernul local. Acesta este maĭ sus amintitul autor al unor scrierĭ tendențioase, înfocatul agitator rutean *Ieremiezuk*. Bărbatul acesta a devenit în luna luĭ Martie al anuluĭ 1899 profesor la Universitatea din Cernăuțĭ, deși dînsul n'are nicĭ un grad academic. Pe acesta 'l-a trimis guvernul local abea *după denumirea sa ca profesor* pe spesele statuluĭ, pe la Universitățile din Germania, ca să se qualifice abea pe acolo și depe acuma de profesor. Eară în consistoriul drept credincios-romîn, aŭ fost preferațĭ prin influința părintească a guvernuluĭ ceĭ maĭ bătrînĭ și maĭ demnĭ competențĭ, și denumițĭ de consilierĭ, doĭ Rutenĭ *Haniscki* și *Manasterski*, care afară de calitatea lor de agitatorĭ politicĭ nu posed alta nimică.

Prin acea că se cere de la Romînĭ, dar numaĭ dela Romînĭ, cu toată rigurositatea chiar toate recerințele închipuite și arbitrar impuse, și pe lîngă împrejurarea, că deși Romîniĭ împlinesc cu toate acestea toate condițiunile recerute, totușĭ eĭ sunt desconsiderațĭ pe toate terenele, e prea evident, că

eĭ trebue să cadă cu totul, să apuie cu desăvîrşire în o atare luptă atît de inegală. Pentru-că Rutenii devin ridicaţĭ prin acest mod, în posiţiunile cele maĭ însemnate, şi pot prourma acţiunea lor agitatorică, cu un succes încă şi maĭ mare, ba eĭ sunt chiar aşa zicînd încurajaţĭ în mod esagerat prin aceste înaintărĭ, şi prin speranţa lor întemeiată la un avansament şi maĭ repede, spre agitaţiunĭ maĭ agresive. Prin aceasta devin eĭ totodată necontenit foarte agresivĭ, aroganţĭ şi de tot prepotenţĭ faţă de noĭ, pe cînd Romînii, a căror stărĭ maĭ culte se compun precum am zis maĭ cu seamă din preoţĭ, profesorĭ, învăţătorĭ ect.... sunt cu totul paralisaţĭ, pentru-că eĭ aŭ să aştepte pentru orĭ-ce manifestare naţională, pentru orĭ-ce părtinire la o viaţă politică naţională, şicanele şi prigonirile cele maĭ marĭ şi maĭ absurde.

Că atare stărĭ de lucrurĭ contribuesc foarte mult la depăşirea perpetuă a populaţiuneĭ romîne, care şi aşa e în mare parte lipsită de activitatea serioasă şi conştiincioasă a conducătorilor săĭ şi că atare împrejurărĭ sunt deja insuportabile, e prea clar.

Dar cu aceasta n'am ajuns încă de fel la fine. Şi romînofobia contra tot ce e romîn în ţară, maĭ cu samă a germanilor celor culţĭ ce aparţin stăriĭ impiegaţilor, cît şi a jidanilor se esplică în mare parte prin acest sistem politic. Agitatorii şi duşmanii pronunţaţĭ aĭ Romînilor fac prin sistemul actual şi dominant carieră, amploiaţiĭ obiectivĭ însă sunt desconsideraţĭ, nu pot merge de fel înainte. Aceasta e notonic, pentru-că puterea supremă în Austria e birocratismul şi conducătorul acelor birocraţiĭ e guvernul, de acea să şi unesc astăzĭ toţĭ străinii în ura lor contra tot ce e romîn în ţară. Dacă e vorba numaĭ de a acţiona contra Romînilor, toate fragmentele politice disparente şi risipite, carĭ sunt avisate maĭ mult saŭ maĭ puţin la favorul şi graţia, la frămăturile şi ciolanele guvernuluĭ, sunt gata pentru această acţiune măreaţă, deşi aceste elemente bizare sunt fiecare conduse de cele maĭ heterogene interese între olaltă.

E îndecomun preste putinţă de a enumăra măcar încît-va toate mijloacele inponderabile cu care se asupresc Romînii. Spre aceasta nu ne-ar ajunge tomurĭ întregĭ. Noĭ amintim numaĭ cele maĭ însemnate şi cunoscute de toată lumea, falşificarea censuluĭ şi a numărăriĭ populaţiuneĭ, adecă a statisticeĭ, despre care am vorbit deja care are de scop de a arăta pre Romînĭ cu mult maĭ puţinĭ decît sunt, spre a argumenta astfel

slavitatea Bucovineĭ și spre a'ĭ degrada pe Romînĭ la un popor cu o valoare politică de tot neînsemnată, saŭ dacă se poate chiar fără nicĭ o valoare politică — și spre această țintă măreață, tinde Austria cu guvernele sale în Bucovina din răsputerĭ precum am arătat chiar dela început dela încorporare.

Ast-fel e admisă la constatarea naționalitățiĭ numaĭ limba de conversațiune și totu-șĭ se vorbește tot-deauna atuncĭ cînd se pune numărul, de Romînĭ și de Rutenĭ. Din întreaga populațiune sunt aproape 85 de procente carĭ nu știŭ a scri și a citi, o parte foarte mare de Romînĭ vorbesc rusește, aceștia sunt decĭ introduşĭ de organele, care îngrijesc această numărare (rușĭ, polonĭ, nemțĭ, jidanĭ etc. dar nicĭ un romîn) de Rutenĭ. Tot așa sunt induşĭ de *«rușĭ»* chiar mulțĭ Romînĭ carĭ nu știŭ de fel nicĭ o vorbă rusească, precum s'a făcut aceasta d. e. *în Burla cu 159 de țăranĭ în ciuda tuturor protestărilor țăranilor romînĭ*, pentru-că fostul president al țăriĭ pe atuncĭ contele Pace — a fost ordonat, ca să se concentreze, cu silă, în cercul Radauțuluĭ cel puțin 20 de procente de Rușĭ. Numaĭ în ăst mod saŭ putut aduce astăzĭ în Bucovina după statistica oficioasă (?) renumită numărul Rutenilor la suma exorbitantă de 297.798, din ceea-ce aŭ fost eĭ odată abea 2000; pe cînd cea a Romînilor abea la 229.018.

Astăzĭ populația întreagă din Bucovina, e cualificată de peste 730.195 de locuitorĭ, și dacă ar fi posibilă în Bucovina indecomun o numărare liberă, bazată pe libera decisiune a fiecăruĭ om, apoĭ s'ar afla și astăzĭ încă, că maĭ mult de jumătate din toată populațiunea Bucovineĭ aparține națiuneĭ romîne. Aceasta se poate vedea de acolo, că la alegerile pentru dieta țăriĭ în toamna anuluĭ 1898 partida romînă totu-șĭ aŭ străbătut cu candidațiĭ săĭ chiar contra presiuneĭ guvernuluĭ și în contra resistențeĭ organelor sale carĭ lucraŭ cu toate mijloacele terorismuluĭ, în șase din cele două-sprezece cercurĭ electorale. La o atitudine neutrală din partea guvernuluĭ ar fi eșit numaĭ decît cel puțin și în cercul electoral al districtuluĭ Cernăuțĭ un candidat romîn.

Spre caracterisarea sistemuluĭ dominant avem maĭ de amintit *«Ortografia oficioasă slavă»* ce se întrebuințează pentru numirele locurilor romîneștĭ adică ale satelor, orașelor, pădurilor, păraelor, apelor, în scurt ale tuturor numirilor chiar și ale nu-

melor proprie romîneştĭ. Aşa d. e. Kimpolung în loc de Cîmpulung, Czeresz în loc de Cireş, Dorna-Watra în loc de Vatra-Dorneĭ, Mendryszor, în loc de Mîndrişor, Milliszoutz în loc de Mileşeuţĭ, Suczawa în loc de Suceava, Kuczurmare în loc de Cuciurmare, Czernowitz în loc de Cernăuţĭ, Kostina în loc de Costîna, Mihuczeny în loc de Mihucenĭ ect... ect... apoĭ numele propriĭ: Baloszeskul în loc de Balaşescu, Stingacz în loc de Stîngacĭ saŭ cuvinte (nume propriĭ) unde adese-orĭ se anină la rădăcina romînească cîte un sufix saŭ o terminaţiune slavă: ca d. e. din Lupul = Lupulenko saŭ Lupasczuk, din Ţurcan = Tzurkanoowicz, din Ciupercă = Czuperkowicz, din Dimitriu = Dimitrow saŭ Dimitrowicz saŭ Dimitriewiez, din Onciul = Onczulenko, din Şerban = Szerbaniuk, din Vasiliu = Wasiliuk, Wassilowicz, Wasilewski, din Petrescu = Petrowski, din Petroniu = Petrowicz, Petriniuk, din Andriu = Andreiczutk, Andriewicz, Andruchowicz ect...

Mulţĭ posesorĭ de atare nume schimonosite încă din era de tristă memorie polonă aŭ trebuit, încît aparţin eĭ stăriĭ maĭ culte, să reclameze prin marĭ obstacole şi greutăţĭ scrierea adevărată a numelor lor, saŭ trebuiaŭ să petiţioneze ca să li se încuviinţeze de a purta numirea lor adevărată, după ce li-a fost succes maĭ întîĭ să argumenteze prin acte documentarice slăvisarea posterioară a numelor lor. Ţăraniĭ analfabeţĭ naturalminte că nu pot face aceasta şi deacolo e şi urmarea, slavisarea în masă a numelor curat romîne, şi aşa vine ca sub un nume slav se ascunde o familie din vechime curat romînă, ca d. e. din Ungurean = Ungurczuk din Burueană = Boburuniuk, ce am aflat în condica naşterilor din comuna Tisăuţĭ un sat curat romînesc de lîngă Suceava etc... Tot cîntecul vechiŭ al imperiuluĭ Austro-Ungar; în Ungaria *maghiarisarea*, în Austria *slavisarea* numelor romîneştĭ.

Foarte semnificativă e şi influinţa guvernuluĭ în defavorul Romînilor la alegerile comunale, dietale saŭ imperiale, tot aşa şi vexaţiunele la carĭ sunt expuşĭ maĭ pe urmă partisaniĭ partideĭ romîne. Nu putem intra în detailurĭ, ci recomandăm onoratuluĭ cetitor discursurile foarte instructive în această privinţă, ale deputaţilor romînĭ Dr. Iancu Flondor, Dr. G. Popovicĭ, Baron G. Vasilco şi Dr. I. Volcinschi în dieta ţăriĭ, din sesiunea anuluĭ 1899, relativ la capitolul «Afacerile comunale»,

maĭ departe pedepsirea exorbitantă a studenților romînĭ din anul 1894 cu ocasiunea călătorieĭ lor (numaĭ vro cîțĭ-va) la congresul studenților romînĭ din Romînia, ținut în acel an la Constanța, și la cazul din 1899 cînd s'a fost strigat un «periat» incapabiluluĭ, și deja defunctuluĭ Mitropolit Arcadie, etc...

Pe altă parte se dă stipendiĭ de stat și din fondul religionar pe la studențĭ universitarĭ numaĭ de nație ruteană, la ceĭ romînĭ însă de fel. Toate societățile rutene capătă subvențiunĭ grase din fondurile politice saŭ secrete de stat, însă pentru institutele romîne de cultură, pentru școlĭ private, pentru internate etc... nu se află nimica.

Tot așa s'aŭ îndreptat dela anul 1898 încoace atacul sistemuluĭ dușmănos în urmărirea a tot ce e romîn în țară, în contra cleruluĭ romîn. Ar fi încă cu totul fals dacă am atribui acest atac numaĭ motivelor confesionale, numaĭ unor motive îndreptate special în contra ortodoxismuluĭ, ci din contra, și aci sunt în vedere, și maĭ ales în un grad foarte mare, numaĭ cause *național rutenĕ* și economice. Ruteniĭ nu numaĭ că voiesc să rămiie ortodoxĭ — despre aceasta nu încape nicĭ o îndoială — ci eĭ merg într'acolo, tocmaĭ această biserică oxtodoxă să o acapareze și s'o capete cu totul în puterea lor, ca apoĭ să-'ĭ domineze cu totul pe Romînĭ. Ba aci e vorba de ceva maĭ mult adecă, că Ruteniĭ să capete în mîna lor și Consistoriul și facultatea teologică și apoĭ poate prin concesiunĭ marĭ ale regimuluĭ și fondul religionar romîn,... în scurt din ce în ce toate posturile și locurile cele maĭ lucrative, și la urmă să le înlocuiască prin creșterea unuĭ cler numeros rutean—cea ce astă-zĭ le lipsește cu desăvîrșire — și parohiele cele marĭ și avute romîneștĭ să le ocupe apoĭ cu preoțĭ rutenĭ agitatorĭ și rutenisatorĭ. In acest mod ar căpăta eĭ în mîna lor mijlocul cel maĭ periculos pentru rutenisarea și apăsarea complectă a Romînilor. Unitatea bicericeĭ ortodoxe ar rămînea ce e adevărat neatacată, însă pentru clerul și poporul romîn ar fi aceasta cu mult maĭ periculos de cît dacă toțĭ Ruteniĭ din țară ar părăsi legea ortodoxă.

Că o slavisare a bisericeĭ gr. or. romîne din Bucovina nu zace de fel în interesul Austrieĭ, aceasta este evident și cunoscut de toțĭ oameniĭ cu o judecată maĭ clară, numaĭ de capacitățile foruluĭ central din Viena nu.

În ochiĭ Slavilor aĭ religieĭ gr.-or. indecomun, dar maĭ ales

în ochiĭ Rutenilor din Bucovina conceputul «*ortodox*» este identic cu «rusesc». Dacă bisera gr.-or. bucovineană va rămînea ca până acuma romînească, atuncĭ dănsa va fi atît pentru stat cît și pentru catolicismul din Bucovina — asupra căreia statul austriac catolic veghiază la noĭ cu atîta îngrijire și pentru care susține o propagandă atît de ridicolă, sprijinind și înlesnind pe sfințiĭ Jesuițĭ din răsputerĭ, ca aceștia să se lățească la noĭ în țară ca mărăcina, saŭ ca Jidaniĭ în țara Canaan — nepericuloasă, dacă însă biserica noastră va deveni ruteană, ea va fi în realitate numaĭ o filială a sfîntuluĭ Sinod din Petersburg, în care se va topi și tot catolicismul austriac.

In această privință a vorbit foarte clar și foarte nemerit Dr. G. Popovicĭ, fostul deputat în dieta țăriĭ din Bucovina și în parlamentul din Viena, astăzĭ deja supus al Romînieĭ libere, și vice-președinte al Ligeĭ culturale din Bucureștĭ. D-nul Popovicĭ face în discursul săŭ foarte interesant și memorabil, ținut pe la începutul anuluĭ 1903 în Ateneul romîn din Bucureștĭ cu tot dreptul *reproș* guvernuluĭ austriac că el a promovat rutenisarea Bucovineĭ, fără ca acel guvern să cugete tot-odată și la pericolul ce va trebui să se nască, dacă Bucovina va fi slavă, și Romîniĭ vor fi perițĭ din ea, dacă conducerea bisericeĭ gr. or. ar ajunge odată pe mînele prea hapsine după tot ce e strein, ale Rutenilor, prietenĭ atît de marĭ și sincerĭ aĭ *Sfinteĭ Rusieĭ*.

Să nu se zică, precum se zice astă-zĭ adese-orĭ și în un mod foarte ușuratic, că loialitatea guvernuluĭ rus, care nicĭ odată nu a fost agresiv față de Austria, înlătură orĭ-ce pericol; prin slavisarea bisericeĭ din Bucovina cel maĭ loial guvern ar trebui să ajungă odată în situația de a ceda cursuluĭ opinieĭ publice maĭ puțin loĭale, precum se vede aceasta foarte de aproape în chestia Macedoneană unde rubla rusească joacă pe furiș rolul principal. Alta e Rusia oficială cu Lamsdorf în frunte și alta e opiniunea publică a Rusieĭ în această afacere. Tot așa vedem noĭ aceasta în mișcarea «Los von Rom» care de sigur este anti-austriacă. Această mișcare nu e promovată de guvernul Germanieĭ nicĭ de opiniunea Germanieĭ, și tocmaĭ de aceea cuprinde ea în sine pericole evidente.

Din această cauză d-l G. Popovicĭ se adresează ca un adevărat prieten al Austrieĭ, și o face atentă pe Austria bătrînă, că nu numaĭ reputațiunea Austrieĭ ca imperiŭ puternic, că nu

numaĭ siguranța eĭ e periclitată în Orient, ci tocmaĭ și catolicismul, la care Austria se închină atît de mult, e periclitat în Vest, prin sprijinirea, prin promovarea și lățirea Rutenismuluĭ în Occident. Și aceasta e cu totul conform adevăruluĭ, dacă accentuăm că biserica gr. ort. romînă din Bucovina nicĭ odată nu purcede agresiv contra catolicismuluĭ din Bucovina, ci din contră din cale afară tolerantă chĭar în detrimentul eĭ propriŭ, pe cînd de alt-fel bisericele gr. or. ale națiunilor slave sunt în tot-d'auna foarte agresive și aspru anticatolice.

Aceasta e de tot natural. Romînii gr. or. se simt doară în prima linie Latinĭ și văd în Roma centrul raseĭ lor. *Slavii* gr. or. însă graviteză conștient saŭ neconștient cătră puternicul tată,—*batjușca*,—(de la acest cuvînt, se vede că vine la Romînĭ și cuvîntul «bicĭușcă» pentru că Rusia e simbolul «cnuteĭ» saŭ a «biciușteĭ») de la Nord, în care văd eĭ încorporat capul bisericeĭ gr. or.' De aceea nicĭ regatul Romînieĭ nu împĭedică desvoltarea catolicismuluĭ, pe cînd statele slave orientale (Serbia, Bulgaria, Rusia ect..) o fac aceasta. Consecința aceste împrejurărĭ ar trebui să pătrundă în cercurile catolice din Austria și să înfluințeze atitudinea bărbaților de stat aĭ Austrieĭ.

Incă nu e prea tîrziŭ. Incă poporul romîn există și resistă atacurilor vehemente și barbare ale puterilor unite ale Rușilor și ale guvernuluĭ prea părintesc, încă hierarchia gr. ort. din Bucovina este romînă și constitue un zăgaz, o stavilă puternică și prețioasă pentru tendințele agresive ale Slavilor din Est. Incă Rutenii gr. or. din această țară nu sunt măcar în stare a pune candidațiĭ în realitate cualificațĭ pentru dignitățĭ biserceștĭ maĭ înalte. Dară totușĭ se ridică pretensiunea parității, unde nu există de loc paritate cu un popor străin în țară și dușman cumplit al Romînilor precum sunt Ruteniĭ, pe altă parte o paritate în nicĭ un fel admisibilă pe terenul bisericesc, unde toată averea bisericească unde întreg pămîntul Bucovineĭ e străvechiŭ romînesc apărat și udat de miĭ de anĭ cu sîngele eroilor romînĭ. Deja se pretinde și se lansează din răsputerĭ, chĭar și prin edarea de broșurĭ pamflete ca d. e. «Eine Culturliga für die Bucovina. Offene Antwort auf die Rede des Doctors Popovicĭ, in der romänischen Kulturliga in Bucureștĭ» unde se scrie năsdrăvăniele cele maĭ șuchiate și maĭ bizare, din partea dușmanilor noștri, preterarea candidaților romînĭ vrednicĭ și

de tot apţĭ în favorul candidaţilor ruteni cu totul neapţĭ şi necualificaţĭ, pentru postul unuĭ archimandrit de scaun, respective a unuĭ episcop al Rădăuţuluĭ devenit vacant prin înaintarea luĭ Repta de Mitropolit, spre a creea ast-fel numaĭ cazurĭ de precedenţă.

Poate că guvernul austriac va călca măcar în ciasul al unspre-zecelea pe o cale maĭ corectă, maĭ justă, maĭ raţională şi maĭ prevăzătoare, de cît a fost el deprins pînă acuma, faţă de Romînĭ. Luĭ ĭĭ este uşor, căcĭ toată puterea concesiuneĭ, pentru desvoltarea saŭ nimicirea poporuluĭ romîn zace în mîna luĭ, căcĭ toată hotărîrea şi toată conducerea hierarchieĭ noastre bisericeştĭ zace absolut, ca şi toată viaţa noastră naţională intelectuală, economică, socială ba chiar şi morală în mînele luĭ. Ce vrea el aceea se face cu noĭ şi cu biserica noastră; negreşit, din motivul foarte simplu pentru-că ne aflăm în un stat constituţional şi liber.

Dar în fine şi opiniunea publică a Austrieĭ catolice ar trebui să se pronunţe pentru susţinerea romînismuluĭ în ţară şi în biserica noastră, spre a salva ast-fel in Est catolicismul atacat în Vest, şi spre a'l apăra de pericolele eventuale. Insă totul e în zadar. Austria şi politica eĭ, atît externă cît şi cea internă nu e aptă de o prevedere şi de o judecată maĭ clară. Noĭ n'avem speranţă, că referinţele noastre din ţară deja foarte amare şi nenorocite, se vor îndrepta cînd-va, căcĭ prea a apucat politica austriacă, salvatoare de stat, maĭ ales de cînd acea politică se află în mînĭ slave, la cotiturĭ şi la povîrnişurĭ, ear' no Romînii bucovinenĭ prea ne-am deprins a vedea şi a simţi (în politica guvernuluĭ) o procedură duşmănoasă, care ţinteşte direct şi cu toată forţa la nimicirea noastră.

Astăzĭ sunt preoţiĭ ortodocşĭ orientalĭ romînĭ încă în majoritatea absolută şi fac aproape 85 la sută din clerul total. Aceasta se explică prin acea, că Bucovina a fost pînă nu de mult, pînă 'n anul 1875 o ţară prevalent romînească, şi rutenisarea în mase a apucat deocamdată numaĭ ţărănimea şi acea încă numaĭ în proporţiunĭ maĭ micĭ. Dacă era uşor pe atuncea şi pînă acuma de a importa în ţară un număr foarte considerabil de amploiaţĭ, profesorĭ, ba chiar şi politicianĭ şi deputaţĭ rutenĭ din Galiţia învecinată ca d. e. Smal-Stocki, recte Schnel-Stocker apoĭ un cler rutean oriental-ortodox nu se poate crea

tot cu acea ușurință, în tot acel mod artistic, pentru că rutenii galițieni aparțin bisericei unite.

Că Rutenii nu sunt în stare de a produce din propria lor putere o inteligență destul de numeroasă, reese deja din necesitatea importării mai sus amintite a inteligenței foarte dubioase din Galiția, tot așa și din faptul incontestabil că populațiunea adevărat ruteană d. e. din Vijnița și din munții Putilei, e de tot săracă și amenință de a pica cu totul proletarismului, pe cînd prin părțile locuite de Romînĭ, unde Romînul stă pe o treaptă intelectuală mult mai superioară, de cît Rutenii imigrați, ast-fel de aparințe nu sunt încă vizibile. Spre a produce așa dară o inteligență ortodox-ruteană, trebue de a înscena din noŭ o protestațiune (acțiune) artificială de mare importanță, și ast-fel se explică năzuințele mai nouă ale Rutenilor pe terenul bisericesc, (memorandele către Ministerele din Viena) cît și pe altă parte resistența vehementă a Romînilor cari se simt amenințați cu complecta nimicire și cari luptă cu arme atît de inegale. Urmările acestui întreg sistem guvernamental rutenisator pe toate terenele, se pot ușor prevedea. Supt presiunea lui, desnaționalisarea populațiunei romîne trebue să purceadă mai repede eară prin părțile locuite de țărani cu totul rutenisați, clasa de mijloc cea romînă nu se va mai putea menținea. In mijlocul unei populațiuni străine un popor care aparține numai stării mai înalte (culte), și nu are o bază în popor nu se poate ținea pentru lung timp, va trebui așa dară să ajungă și clasa romînă de mijloc tot acea soartă, care o aŭ ajuns d. e. o mulțime de sate și orașe germane din Boemia, Ungaria și Galiția. E doar destul de cunoscut că clasele cele culte daŭ pretutindene îndărăt, rămîn înapoi, numărul lor se micșorează neîncetat față de înmulțirea repede a poporului de la țară, și că ele se întregesc numai prin necontenita sporire din populațiunea de la țară.

Precum am amintit deja, părțile rutene și presa guvernamentală (nemțească) caută de a înșela prin toate mijloacele, opiniunea publică, despre aceste procedeuri și răsturnări naționale, ca ast-fel să se aducă la capăt nestingirit și prin ascuns, opera lor mare și deja pe jumătate împlinită, adică nimicirea totală a romînilor. In această privință s'a ajuns deja atît de departe, încît în luna lui Mai 1900 s'aŭ *fost scos din pămînt de prin mormintele din Ivăncăuțĭ* (în prefectura Coțmanului)

chiar pietrele cu inscripția romînă de către fanaticiĭ rutenĭ și s'a sfărîmat, pentru că în inscripțiunea lor romînă era de văzut dovezĭ istorice prea incomode pentru eĭ, adecă dovezĭ despre trecutul romînesc al întregeĭ Bucovine.

Deci dar iată conclusiunea ce sunt nevoit a o face. Dacă nu va intra în curînd o schimbare radicală în sistemul guvernamental, (ceea-ce e însă foarte greŭ de așteptat, saŭ chiar de prevăzut, de oare-ce Austria nu se va desaona singură pe sine, și va înceta de-odată a face acea ce a urmărit cu atîta ardoare și tenacitate deja prin 128 de anĭ), apoĭ Ruteniĭ vor ajunge în țară, și aceasta e o chestiune de timp proporțional numaĭ prea scurt, majoritatea absolută, și apoĭ imediat și autocrația. In acel timp va deveni Bucovina pînă la unele fragmente poporale poate o țară cu desăvîrșire ruteană, cu locuitorĭ rutenĭ, și va fi dominată esclusiv numaĭ de eĭ.

Iată și aci o icoană vie despre fericirea extraordinară, ce o avem noĭ Romîniĭ bucovinenĭ sub imperiul austriac, drept «argumentum ad oculos» cît dedeparte aŭ ajuns «bunătatea» și «dreptatea» ce avea să o aducă Austria după mărturisirea eĭ proprie în țară. Eată aci explicarea, ce însemnătate aŭ avut figurele plastice și moarte, de la anecsare, arătată poporuluĭ romîn la incorporarea Bucovineĭ. Iată o icoană vie după care putem vedea foarte clar, ce am fost noĭ Romîniĭ odată în această țară și ce am devenit noĭ astăzĭ, subt o eră de cultură, libertate, umanism și creștinism, etc...

In cele descrise pînă acum am înfățișat încă o figură, dar acea figură nu represintă precum vedem nicĭ «bunătatea» nicĭ «dreptatea», ci pe însu-șĭ «Austria» în toată ființa eĭ.

Ast-fel avem noĭ de a lupta pe viață și pe moarte pe o parte față cu germanismul, cu demoralisarea noastră națională introdusă și potențată prin o instrucțiune și o cultură străină de tot contrară firiĭ noastre ca popor romîn, prin toate școalele germane medie superioare din țară și pe altă parte față cu rutenisarea poporuluĭ în masă, față cu nimicirea noastră etnică.

Pînă cînd să creadă lumea, frațĭ Romînĭ și fiĭ de eroĭ
C'or ce dor de mîntuire a perit s'a stins în noĭ?
Pînă cînd să ne tot plece crud tiranul în noroĭ
Și la caru-'ĭ de șclavie să ne'njuge ca pre boĭ?....

c) Paralela între tratarea noastră pe terenul școlar și a tuturor celor lalte națiuni din Austria

> Austria a pus lumea în uimire prin nedreptatea și ingratitudinea eĭ față de Romînĭ.
> *I. I.*

In ziua de astăzĭ fie care popor care nu e izolat, fie din considerațiunĭ proprie individuale, fie din împrejurărĭ amare independente de voința sa, de progresul omenimeĭ, care nu stă la o parte ferindu-se de viul curent progresiv al lumeĭ civilisate, și-a înscris pe drapelul său de luptă, devisa: *cultura* și *economia*.

Și Romînul bucovinean, această frîntură mică al poporuluĭ romîn, izolat de o soartă amară de centrul său natural de civilisațiune și cultură adevărată, despărțit de vetrele fraților săĭ de viață romînă, și maĭ rău încă aruncat de un destin blestemat pe mînele unuĭ stat barbar, rafinat și corupt, dar cu titlurĭ arogante pompoase de cult, uman, just, creștin etc..., n'a rămas nicĭ el indiferent față de aspirațiunele ce agită lumea modernă; deși acest stat cult, uman, creștin etc... aŭ pus înainte necontenit toate piedicele posibile întreguluĭ său progres înaintat deși le-aŭ reținut cu putere de la avîntul său național-cultural, totușĭ silindu-se el din răsputerĭ de a înfrunta cele maĭ neomenoase obstacole ce i se punea necontenit înainte, aŭ încercat să imiteze măcar încît-va exemplul bun al popoarelor înaintate și s'a înjugat și el la carul de muncă pentru a ridica cultura și economia sa.

Dar e amar și dureros cînd tocmaĭ factoriĭ carĭ aŭ îndatorirea de a promova aceste principiĭ marĭ, cînd tocmaĭ *statul* pre care îl apărăm și îl susținem cu tot avutul nostru, cu munca, și cu sîngele nostru, e acela care zădărnicește cu toate mijloacele sale rafinate și infernale realisarea acestor principiĭ sfinte, zădărnicește din răsputerĭ propășirea, avîntul ba chiar și exisstența unuĭ întreg popor.

Despărțițĭ, în urma unor acțiunĭ din cele maĭ rapace și maĭ criminale ce ne înfățișază întreaga istorie a omenireĭ, apoĭ în urma unor constelațiunĭ politice de tot nenorocite și rafinate de frațiĭ săĭ, de acelaș neam și sînge, nu numaĭ prin frontiera ce desparte imperiul austriac de regatul Romînieĭ și de frațiĭ din

Transilvania, ci maĭ mult încă prin legĭ vamale coercitive şi dăunătoare, care aŭ tras între Bucovina şi regatul romîn o barieră maĭ *puternică* decît inoportunitatea unor munţĭ uriaşĭ aĭ Himalaieĭ, orĭ rîurĭ răsleţite. Romînul bucovinean e avisat în orĭ-ce privinţă la puterile sale proprie; în schimb însă ar trebui să se bucure de sprijinul necondiţionat al guvernuluĭ ce-l cîrmueşte.

Dar cu aceasta am atins unul din capitolele cele maĭ triste ale istorieĭ Romînilor din Bucovina, care merită de a fi recomandată întregeĭ lumĭ civilisate, cum arată toată administraţiunea politică şi economică, toată civilisaţiunea şi cultura ce ne-a adus *Austria* în ţara noastră.

Romînul e foarte modest, loial şi nepretenţios, şĭ în Romînul bucovinean seamănă să se fi potenţat aceste calităţĭ de alt-fel frumoase, dară foarte nenorocite pentru timpul de astăzĭ rapace, barbar, perfid şi rafinat. Văzînd el însă, că aceste insuşirĭ în loc să fie recompensate şi preţuite din partea ocîrmuireĭ, se consideră din contră drept slăbiciune din naştere, şi că ocîrmuirea austriacă se ţine morţiş la principiul eĭ puţin just şi nobil: «Obraznicul mănîncă praznicul», ca Austria *de bună voie, şi din simţ de echitate nu cedează nimica, ci numaĭ de frică şi de forţa împrejurărilor*, a început a medita un moment, oare de merită un atare stat decăzut atîta încredere, loialitate şi sacrificiŭ, ce le prestează el necontenit, şi oare de n'ar fi maĭ consult de procedat precum proced maghiariĭ şi alte popoare, cu vehemenţă cu ameninţărĭ şi cu puterе?.. Romînul bucovinean a urmat însă totu-şĭ a cere aceea ce i-se cuvine şi maĭ departe cu blîndeţe cu modestie, cu plecăciune cu pocloanele sale proverbiale şi ridicule, a urmat de a reclama drepturile sale usurpate şi călcate în picioare, cînd maĭ vehement, cînd maĭ domol, fără însă ca pretenţiunile sale juste să fi fost încoronate cînd-va de succesul dorit, pentru că acele reclame şi cererĭ aŭ fost totdauna prea blînde, prea domoale şi nu săvîrşite cu sudalme, cu ameninţărĭ, şi cu forţa majoră precum o fac, Cechiĭ, Poloniĭ, Germaniĭ, Ruteniĭ şi maĭ ales *Maghiariĭ*.

Aceasta o vedem, o simţim noĭ pretutindene, dar maĭ cu seamă pe terenul şcolar, unde un şir lung de fapte sunt, precum am văzut pînă acuma, crime, fără de legĭ strigătoare la cer, ce acuză sistemul de tot răŭ, de tot barbar de guvernare, prac-

ticat pînă acuma în Bucovina față de Romînî, și care cere cu toată puterea *răsbunare! răsbunare!!*

Ne vom ocupa aci decî în resumat de chestia școlară din *întreaga Austrie*, examinînd și controlînd datele cele multe dar și oribile de carî dispumem, și vom dovedi *ad oculos* cu dovezî sdrobitoare cu cît de puțină dreptate, adecă că cu tot aceea-șî dreptate, bunătate și iubire cu care a fost răpită Bucovina de la Moldova la anul 1777, am fost noî tratațî pînă 'n ziua de astă-zî.

Aci ne furnisează învățămîntul secundar un material de tot abundent. Și ca să avem un substrat sigur și palpabil de discuțiune, lăsăm să urmeze maî înainte statistica pe 1902 ale școalelor secundare din imperiul Austrieî, grupîndu-le după țara și felul lor.

I. Licee și gimnasiî (clasice și reale).

ȚARA	Romînî	Germanî	Cehî	Polonî	Rutenî	Italienî	Croațî	Rom.-Germ.	Germ.-Cehî	Germ.-Rut.	Germ.-Slav.	Sîrbî-Croațî	Total
Austria de jos. .	—	32	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	32
» » sus .	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7
Bohemia	—	29^1	33^1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	62^2
Bucovina. . . .	0^1	5	—	—	1	—	—	0^1	—	0^1	—	—	6^3
Corintia	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
Carniolia. . . .	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	3^2	—	5^2
Dalmația	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	4	5
Galiția.	—	2	—	28	4	—	—	—	—	—	—	—	34
Litoralul	—	3	—	—	—	3	1	—	—	—	—	—	7
Moravia	—	14	16	—	—	—	—	—	1	—	—	—	31
Salisburg. . . .	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Silesia.	—	5	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	7
Stiria	—	9	—	—	—	—	—	—	—	—	0^2	—	9^2
Tirol	—	6^1	—	—	—	2^1	—	—	—	—	—	—	8^2
Voralberg . . .	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
Total. .	0^1	122^2	50^1	29	4	6^1	1	0^1	1	0^1	3^4	4	220^{11}

[1]) Exponentul de lîngă cifra principală înseamnă «clase paralele» d. e. 6^3 6 licee și pe lîngă acele încă altele 3 licee cu clase paralele.

II. Şcoale reale.

ȚARA	Romînĭ	Germanĭ	Cehĭ	Polonĭ	Rutenĭ	Italienĭ	Croațĭ	Germ.-slav	Serbo-Croațĭ	Total
Austr. de jos	—	19	—	—	—	—	—	—	—	19
» » sus	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2
Bohemia . .	—	14	21	—	—	—	—	—	—	35
Bucovina . .	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Corintia . .	—	1	—	—	—	—	—	1	—	2
Carniolia . .	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Dalmația . .	—	—	—	—	—	1	—	—	1	2
Galiția . . .	—	—	—	8	—	—	—	—	—	8
Litoral . . .	—	3	—	—	—	1	—	—	—	4
Moravia. . .	—	15	16	—	—	—	—	—	—	31
Salisburg . .	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Silesia . . .	—	4	—	—	—	—	—	—	—	4
Stiria . . .	—	3	—	—	—	—	—	—	—	3
Tirol. . . .	—	2	—	—	—	1	—	—	—	3
Voralberg . .	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Total . .	0	67	37	8	—	3	—	1	1	117

III. Şcoale normale (Lehrer şi Lehrerinen-Bildunganstalt).

ȚARA	Romînĭ	Germanĭ	Cehĭ	Polonĭ	Rutenĭ	Italienĭ	Croațĭ	Ger.-Ceh	Ger.-Ital	Ger.-Slav	Pol.-Rut.	Serb.-cat	Slovacĭ	Total
Austr. de jos	—	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
» » sus	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Bohemia . .	—	12	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26
Bucovina . .	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Corintia. . .	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Carniolia . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	2
Dalmația . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2
Galiția . . .	—	—	—	7	—	—	—	—	—	—	8	—	—	15
Litoralul . .	—	—	—	—	—	0^1	0^1	—	0^1	0^1	—	—	0^1	0^5
Moravia. . .	—	4	5	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	10
Salisburga. .	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Silesia . . .	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
Stiria . . .	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
Tirol . . .	—	3	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	5
Voralberg. .	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Total . .	—	46	19	7	—	2^1	0^1	1	0^1	2^1	8	2	0^1	87^5

Şi ca să fim juştĭ în aprecierile noastre şi să putem constata raportul între numărul şcoalelor secundare şi numărul poporaţiuneĭ, punem aci şi datele principale, ce ne interesează, din

statistica popoarelor Austrieĭ, [1]) după recensementul din 1900. Nu suntem așa de naivĭ, ca să nu știm, că aceste date statistice, cel puțin relativ la Bucovina și la Romînĭ, nu corespund realitățiĭ, ci din contră în detrimentul Romînilor. Cunoaștem prea bine procedura organelor chemate, față de noĭ totdeauna, așa și cu ocaziunea recensemîntuluĭ. Dar să sperăm pentru moment în aceste cifre, însă să nu uităm că starea adevărată a lucrurilor este cu vr'o cîte-va procente încă maĭ rea decît resultatele la carĭ vom ajunge.

Numărul total al locuitorilor din Austria la 1900 era de 26,150,599 și se raportează asupra fie-căreĭ națiunĭ în următorul mod: Romînĭ 230,962! (după statistica pe care o cunoaștem deja cea așa numită oficioasă, adică falșă și tendențioasă). Rutenĭ 3,343,323, Germanĭ 9,167,898, Italienĭ 727,084, Cehĭ 5,959,825, Serbo-Croațĭ 711,439, Polonĭ 4,260,961, Slovenĭ 1,192,750.

Trăgînd acuma o paralelă între aceste cifre și între statisticele școalelor secundare de maĭ sus, constatăm că, sub raportul unuĭ tratament imparțial și egal cu celelalte națiunĭ din Austria, Romîniĭ ar trebui să aibă următorul număr de școale și anume: sub raportul unuĭ tratament egal cu Germaniĭ 3 licee, 2 școale reale, $3\frac{1}{2}$ școală normală (saŭ pedagogică); cu Cehĭ: 2 licee, $1\frac{1}{2}$ școale reale $\frac{2}{3}$ școale normale; cu Poloniĭ $1\frac{1}{2}$ licee; $\frac{1}{2}$ școală reală $\frac{1}{2}$ școală normală; cu *Ruteniĭ* $\frac{1}{3}$ liceŭ — școală reală, — școală normală; cu Italieniĭ 2 licee, 1 școală reală, 1 școală normală; cu Serbo-Croațiĭ 2 licee $\frac{1}{3}$ școale reale, 1 școală normală; cu Sloveniĭ carĭ aŭ numaĭ școale mixte germano-slovene $1\frac{1}{3}$ liceŭ, $\frac{1}{5}$ școală reală, 1 școală normală sloveană-germană.

In realitate vedem însă după cum ni arată statistica școalelor secundare de sus, că Romîniĭ nu aŭ *nicĭ* un liceŭ, *nicĭ* o școală reală și *nicĭ* o școală normală (pedagogică) proprie ale lor, în limba de propunere românească, precum o aŭ toate cele-l-alte națiunĭ din imperiŭ ci numaĭ spre a unge ochiĭ lumeĭ, clase paralele romîneștĭ inferioare la un liceŭ în Suceava, și clase paralele germ.-rom. cu propunerea numaĭ de treĭ obiecte în limba romînă (religia, latina și limba romînă) la un alt liceŭ, (în Cernăuțĭ).

[1]) Aceste date sunt scoase din «Statistische Daten über Oesterreich von Dr. I. n. Twardowski 1902» pag. 39 și 41.

Acest resultat trist se maĭ agravează, dacă considerăm raportul între numărul diferitelor naționalitățĭ din singuraticele provinciĭ ale Austrieĭ și între numărul școalelor secundare de care dispunem etc. Ne vor ajunge puține exemple : Germaniĭ din Carniola (28, 177 la numer) aŭ 2 licee și o școală reală ; Romîniĭ din Bucovina (230, 962 la număr) ar trebui decĭ să aibă în raport cu eĭ *16 licee* și *8 școale reale;* Germaniĭ din Litoral (19,454 la număr) aŭ 3 licee și 3 școlĭ reale, noĭ am trebui să avem, dacă ar exista vre-o dreptate în Austria *35 licee* și *35 școale reale.* Italieniĭ din Dalmația (15,240 la număr) aŭ 1 liceŭ și o școală reală, decĭ noĭ Romîniĭ din Bucovina am trebui să avem în raport cu eĭ *15 licee* și *15 școale reale.*

Dar să ne mărginim numaĭ la Bucovina noastră. Germaniĭ (159,477 la număr împreună cu toțĭ Jidaniĭ din țară, carĭ singurĭ fac la un loc peste 100.000) aŭ 5 licee, 1 școală reală și 1 școală normală, abstrăgînd pentru moment dela paralele mixte cu treĭ obiecte în limba romînă. Romîniĭ decĭ ar trebui să aibă 7 licee și cel puțin o școală reală și una normală.

În realitate avem însă precum am zis numaĭ așa numite paralele romîne apucătură de ochĭ, cu clasele inferioare dela liceul din Suceava și paralele german-rom. — încă o maĭ mare apucătură de ochĭ — tot la clasele inferioare dela liceul prim din Cernăuțĭ.

Credem prin urmare, că acest resultat înfățișat aci e destul de convingător pentru orĭ-cine, chiar și pentru guvernul nostru, cel prea părintesc. Avem decĭ prea și prea destule cause să ne plîngem, că ni se face nedreptățĭ strigătoare la cer și sîntem în drept de a reclama de la guvern cel puțin aceea, ce distribue el cu atîta prevenire și îmbelșugare *celor-l-alte popoare* din imperiul austriac, avem dreptul să pretindem aceasta cu atîta maĭ mult, fiind-că tot acest guvern, tot această împărăție, tot această Austrie a promis la răpirea Bucovineĭ solemn, înaintea întreguluĭ popor romîn adunat, și încă la acea prin mofturĭ austriace adică : prin gura împăratuluĭ Iosef II, *dreptate, libertate, bunătate* etc... Dară durere amară, dreptatea și bunătatea *austriacă* față de Romînĭ e teribilă, e foarte amară, e curat austriacă și întrece pe toate acele din timpurile invasiunelor barbare.

Dieta ducatuluĭ Bucovineĭ este aproape în fie-care an martore a plîngerilor deputaților romînĭ în potriva releĭ administrațiunĭ

şcolare şi a nedreptăţilor strigătoare la cer, ce le îndură Romînii în privinţa aceasta. Şi în camera deputaţilor din parlamentul din Viena a răsunat din timp în timp vocea vre unuĭ deputat romîn, ce se plîngea de tratarea de tot nedreaptă a Romînilor din partea guvernuluĭ local şi a celuĭ central. Dar Romînul din Austria cea umană şi justă nu e nicăirĭ ascultat, nicăirĭ băgat în samă.

In luna luĭ Marte 1895 se trimise la Viena o petiţiune, adresată camerii deputaţilor, pentru înfiinţarea de clase paralele *romîne* la un gimnasiŭ din Cernăuţĭ, iar în Martie 1901 representanţiĭ partiduluĭ poporal naţional se adresară direct către Ministrul Cultelor şi al Instrucţiuneĭ publice *Hartel* cu un memorand, cerînd în numele poporuluĭ romîn din Bucovina înfiinţarea unuĭ liceŭ romîn de 8 clase în Cernăuţĭ, ridicarea unuĭ edificiŭ corespunzător pe piaţa Austrieĭ şi dotarea acestuĭ institut cu suma de banĭ necesarĭ pentru a putea procura toate obiectele trebuincioase [1]). Dar toate aŭ fost în zadar pentru că noĭ Romîniĭ din Austria suntem **favoriţiĭ** acestuĭ imperiŭ just şi nobil.

Pînă astăzĭ noĭ n'am dobîndit ca de regulă nimica. Forurile competente chemate de a da samă de aceste stărĭ insuportabile, saŭ că treceaŭ peste jăluirele noastre juste, fără multă vorbă la ordinea zileĭ, saŭ ni se reproşa în faţă; *«că pretenţiunile noastre ar fi prea exagerate»*. Eată perfidia şi mişelia unuĭ stat corupt şi depravat. «Pretenţiunile noastre sunt prea exagerate» aşa o zic eĭ!

---

[1]) Ba maĭ mult încă: în timpul maĭ noŭ dela Octombre 1903 încoace se lucră din partea Romînilor din răsputerĭ pentru înfiinţarea unuĭ noŭ gimnasiŭ *german-romîn*, — adică tot apucătura cea veche de ochĭ, cînd ştim din experienţă amară ce însemnează pentru guvernanţiĭ noştri adnexul trist de *«romîn»*. Şi aceea ce aci e foarte caracteristic, e că acest gimnasiŭ german, în un district *curat romîn*, e cerut cu vehemenţă chiar de însu-şĭ deputaţiĭ romînĭ din dieta ţăriĭ în frunte cu părintele Balmaş, et consortes în loc ca aceştĭ marĭ şi înfocaţĭ romînĭ să ceară odată cu toată energia şi puterea *un gimnasiŭ curat romîn, cu limba de propunere curat romînă*, şi nu tot gimnasiu german. Sărmaniĭ noştri Romînĭ, marĭ naţionalıştĭ, nu se pot emancipa de slugărnicia către străinĭ şi de tîmpirea naţională. Şi maĭ ales în un district atît de romînesc precum e Cîmpulungul, crearea unuĭ gimnasiu aşa numit *german-romîn* în realitate însă curat german, e o crimă naţională; pe cînd Ruteniĭ aŭ în Coţman un gimnasiŭ complect cu limba curat ruteană. Se vede şi aci cum noĭ singurĭ ne înşelăm şi ne îmbătăm cu apă rece.

Dar cifrele de maĭ sus indicate nu sunt ele oare dovada cea maĭ sdrobitoare cît valorează dreptatea Austrieĭ?..

In tabloul școalelor secundare de acolo, numaĭ noĭ Romîniĭ figurăm pretutindene cu *zero*, pe lîngă care numaĭ în două locurĭ se adauge exponentul 1, pe cînd toate cele-l'alte popoare ale Austrieĭ, dacă n'aŭ totdeauna școale reale și normale, aŭ însă fără excepție un număr destul de considerabil, uneorĭ chiar un număr fabulos de mare, de licee naționale. *Numaĭ noĭ Romîniĭ* suntem unicul popor din toată întinderea Austrieĭ, suntem singurul popor, care, lipsit de școale reale și normale, nu se poate bucura de a numi nicĭ măcar un singur liceŭ propriŭ al săŭ.

Intrebăm acum pe adversariĭ noștriĭ, întrebăm și pe însu-șĭ guvernul local și acel central *cel prea just și prea părintesc*, sunt injuste plîngerile noastre, în zadar făcute deja de multe zecimĭ de anĭ? sunt exagerate — precum o zicețĭ voĭ, — pretențiunele noastre?... sunt oare exagerate convingerea noastră și faptul necontestabil că Austria și guvernele sale e cu *totul barbar* față de Romînĭ?? față de un popor atît de blînd, atît de nobil și atît de bun. E oare exagerată convingerea noastră argumentată prin atîtea fapte notorice, ca Austria, numaĭ de frică, și de forța majoră, și nu din simț nobil și de echitate, aŭ cedat cînd-va ceva din drepturile ce le-a usurpat!! prin perfidie și rafinîment?

Dacă ni se poate obiecta ceva cu drept cuvînt, dacă am meritat vre un reproș, apoĭ e numaĭ acela, că am fost totdeauna prea modeștĭ, prea plecațĭ, prea blînzĭ, prea supușĭ și prea loialĭ și am cerut totdeauna prea puțin și nu am amenințat, nicĭ n'am întrebuințat forța majoră precum aŭ făcut-o adese-orĭ alțiĭ și de aceea nu am căpătat nimic, așijderea am fost necontenit prea loialĭ, prea credincioșĭ imperiuluĭ, căcĭ de am fi fost maĭ puțin loialĭ, maĭ puțin dinasticĭ, de am fi fost ca Cehiĭ și ca Ruteniĭ carĭ amenință cu Rusia, saŭ ca Germaniĭ din Graz și din Viena carĭ amenință cu «heiliges deutsches römisches Reich» — Germania usque ad Adriam — ba chiar ca Maghiariĭ carĭ calcă în picioare toată dinastia habsburgă și emblema eĭ și amenință cu independența deplină, atuncĭ desigur că am fi căpătat, ca Maghiariĭ, totul, ce numaĭ am fi dorit, plus că eram *temuțĭ* și *respectațĭ;* dar așa n'avem, ca să putem căpăta și noĭ măcar drepturile omeneștĭ, o Italie, o Germanie, saŭ o Rusie

temută, la spatele noastre, de aceea fiind-că nu putem pune înaintea Austrieĭ nobile, o frică, o spaimă, o forță majoră, am tot rămas pînă astăzĭ poporul cel ticălos, cel proverbial de slugărnicie proastă și ridiculă, poporul cel batjocorit, tratat de sclav și «minderwärthig» inferior în ochiĭ guvernanților: un popor de servilism și de o supunere oarbă, adică dobitoc, și din astă causă apreciat și stimat de regimul austriac cu epitetul *mîndru-guvernamental* «der dume Wellach» ce demonstrează nobleța sublimă a uneĭ rase superioare germane.

Să facem acuma un pas maĭ departe.

Germaniĭ aŭ în Bucovina 2 licee în Cernăuțĭ (liceul propriŭ și al doilea de stat) un liceŭ în Rădăuțĭ, un liceŭ în Suceava, un liceŭ în Siret și unul e pe cale de a se face și în Cîmpulung și dacă maĭ adăugăm la aceasta încă filiala liceuluĭ prim din Cernăuțĭ cu 4 clase germane atuncĭ resultă că germaniĭ din Bucovina aŭ 5 licee cu cîte 8 clase și un gimnasiŭ cu 4 clase, plus cel din Cîmpulung care e pe cale de a li se face, așa dară 5+1+1 = 7 licee la un loc, și sunt ast-fel, dacă privim numărul lor *foarte restrîns* aci în Bucovina, ceĭ maĭ favorisațĭ Germanĭ nu din toată Austria ci din toată Germania.

Aceste licee și gimnasiĭ, afară de liceul II din Cernăuțĭ sunt frecuentate în mare parte de elevĭ romînĭ, fiĭ aĭ populațiuneĭ romîne din Bucovina. Ținînd acuma cont de principiul că nu populațiunea s'a creat pentru școală, ci școalele pentru populațiune, suntem și noĭ Romîniĭ îndreptățițĭ de a pretinde ca să se înființeze și pentru copiiĭ noștri școale secundare și în special licee într'un număr corespunzător.

Nu suntem atît de ingușțĭ la inimă, ca să invidiăm pe Germanĭ pentru numărul lor mare de școale secundare, deși eĭ n'aŭ în *țara noastră romînă* nicĭ o trebuință de atîtea școlĭ germane, *ba chiar nicĭ un drept*, pentru-că eĭ sunt străinĭ și foarte puținĭ pe acest pămînt și pentru-că se strivește și se aruncă în vînt prin ele *în zadar* numaĭ averea publică la care participă aproape numaĭ poporul romîn din țară, ba se strivește chiar averea noastră națională romînă (fondul religionar:) ca d. e. școala reală din Cernăuțĭ și liceul din Suceava, crescîndu-se prin ele numaĭ străiniĭ și dușmaniĭ poporuluĭ romîn, strivindu-se numaĭ averea noastră pentru scopurĭ străine. Dar noĭ nicĭ nu suntem atît de lașĭ și de corupțĭ, atît de răĭ și de barbarĭ precum sunt

străinii, și guvernul — precum ne arată exemplele de sus, — precum ne susțin și ne declară deja străinii și guvernul nostru părintesc, în perfidia și răutatea lor proverbială, pentru-că îndrăznim a cere dreptul nostru, încît ca noi să nu fim conștienți de drepturile ce le avem și ce ne compet, și de datorințele ce le are statul față de noi. Nu umblăm după protecțiuni, despre aceasta pentru noi Romînii în statul austriac nu e nici vorbă, dar pretindem cu *toată energia* ca să fim tratați la fel cu celelalte națiuni, ca să ni se creeze și nouă atîtea școli secundare naționale, pe spesele statului, cîte ni se cuvin.

Cu toate acestea, iată cum stau lucrurile:

Romînii supuși Austriei, au numai clase paralele romîne (I—IV clase) la liceul prim din Cernăuți, unde limba de propunere e romînă numai pentru obiectele, precum am zis mai sus, religia, latina și limba romînă.

Acest lucru capătă însă cu totul altă față, îndată ce ni dăm seama de detaliele relative la aceste două școli. Liceul din Suceava e un liceu ortodox — oriental, creat și susținut de fondul nostru romîn — religionar. Deci existența lui nu constitue nici un titlu de laudă nici de cinste pentru guvernul austriac, care nu cheltuește nici un ban pentru întreținerea lui.

Și dacă totuși în legătură cu liceul din Suceava trebue să vorbim și despre guvern, apoi nimic din cele ce avem de spus, nu ne îndeamnă să-i cîntăm «osana» și «imnuri de laudă» și nici un alt romîn cinstit și onest din țară nu poate să o facă aceasta. Afară de aceea liceul din Suceava nu corespunde de fel intențiunelor și condițiunelor uricului său de fondare, care are în vedere un liceu curat romînesc cu limba de propunere prin toate opt clase numai cea romînă, unde au să fie primiți la școală numai băieți romînî și numai în caz că spațiul și localul ar permite aceasta și băieți străini, unde învățătorii și profesorii au să fie numai romîni cari cunosc bine limba romînă etc. În realitate există însă în Suceava un liceu german cu 8 clase, de unde copii romînî sunt astăzi din mila și bunătatea proverbială a guvernului aruncați afară [1]), și pe lîngă care gimnasiu s'au adaos

[1]) În anul 1895 faimosul inspector școlar al țării Tumlirz, un geniu cumplit, pre care Austria l'a aflat din mare nenorocire pentru Bucovina în Boemia țara unde crește geniurile, care nu știe nici un cuvînt romînesc, a expulsat

numaĭ, maĭ tîrziŭ paralele romîne, numaĭ de la clasele I—IV dar maĭ mult guvernul nostru părintesc n'are nicĭ gînd ca să ni le încuviinţeze pentru că prin înfiinţarea unuĭ liceŭ complet romînesc cu 8 clase în Bucovina s'ar deştepta prea mult simţul naţional romînesc la poporul romîn din Bucovina şi atuncĭ, vezĭ Doamne, státul şi imperiul puternic austriac ar peri pe loc fără nicĭ o urmă în lume. Şi aceasta nu e alta decît tot numaĭ bunătatea şi dreptatea austriacă.

Dacă scădem aşa dară din lista şcoalelor secundare romîneştĭ, clasele paralele romîne din Suceava, fiind întreg liceul de acolo susţinut de fondul bisericeĭ noastre romîne gr., ort. şi ne întrebăm : ce şcoale secundare a creat şi întreţine statul nostru austriac din fondurile sale şi cu chieltueala sa pentru Romînĭ, atuncĭ răspunsul e cît se poate de trist ; *nicĭ una, nicĭ o şcoală măcar o singură clasă curat romînească*, ci numaĭ patru clase parale germ.-rom. la liceul I din Cernăuţĭ, dar şi aceste sunt precum am văzut numaĭ o apucătură de ochĭ, numaĭ o batjocură la adresa Romînilor.

Istoricul acestor clase paralele este foarte instructiv, şi ne înfăţişează o icoană foarte gingaşe şi răpitoare, adecă imaginea nobileĭ dame «*matroana Austria.*» Nu-ĭ vorbă noĭ protestăm din răsputerĭ la toate acestea, dar ce ajută aci în Bucovina saŭ maĭ bine zis aci în acest stat de ordine şi de drepturĭ renumite, toate protestele Romînilor ! Precum am zis maĭ sus, la spatele noastre nu există un stat puternic, nu există o Rusie. Pentru noĭ romîniĭ nu există dreptate în Austria. Pentru noĭ există în Austria numaĭ un plan bine precisat de guvern şi de împărăţie, deja de la răpire, şi aceasta este : batjocorirea, otrăvirea şi nimicirea naţiuneĭ romîne. Şi după acest plan sublim, suntem noĭ trataţĭ de către mult generoasa şi glorioasa Austrie.

— negreşit din comanda guvernuluĭ părintesc — în un mod cu totul arbitrar, cu totul ilegal şi barbar, din gimnasiŭ 14 şcolarĭ, toţĭ romînĭ şi nicĭ unul străin, în contra tuturor normelor legale şi umane, pe motivul numaĭ — nicĭ vorbă foarte rafinat şi mişelesc — că o ordonanţă ministerială, care ordonanţă nu s'a aflat până astăzĭ nicăire, nicĭ măcar în archivele statuluĭ, interzice, că în aceiaşĭ încăpere să fie la un loc maĭ mulţĭ decît *80* de şcolarĭ, ear atuncĭ eraŭ înscrişĭ 94. Şi de tot caracteristic e, că numaĭ băeţiĭ romînĭ aŭ fost demnĭ de a fi aruncaţĭ afară, din casa lor proprie şi contra stipulaţiunelor din uricul maĭ sus arătat. Poftim dreptate austriacă.

d) Cultura și instrucțiunea unuĭ popor în o limbă străĭnă.

Un popor nu se poate cultiva în o limbă străină; cultura nu înflorește decît numaĭ pe terenul limbeĭ proprie.
Fischof (Oesterreich und die Bürgschaften seines Bestandes).

O instrucțiune și o educațiune publică fără o instrucțiune și o educațiune națională, e o corupțiune publică.
I. I.

Puterea unuĭ popor depinde maĭ cu seamă dela gradul săŭ de cultură, pentru-că cultura adevărată face pe un popor liber și puternic, îĭ dă pe o parte posibilitatea d'a se elibera de catenele ce aŭ aruncat peste el timpurile rele și nefaste, pe altă parte îĭ dă mijloacele, armele necesare în mînă de a se lupta, de a se apăra de puterile agresive, antagoniste carĭ caută neîncetat de a'l împiedeca în mersul săŭ cultural. Și care sunt institutele în timpul modern care dă poporuluĭ acea cultură respectivă acea putere de progres și de resistență? Școala!... Acela care are școala în mîna sa, acela dispune totdeauna și asupra soarteĭ, asupra viitoruluĭ aceluĭ popor. Această soartă saŭ va fi bună, saŭ rea, depinde dela onestitatea aceluĭ stăpîn care dispune asupra școaleĭ. De acolo e și lupta cea atît de teribilă a clericalilor atotputernicĭ catolicĭ din apusul Europeĭ, pentru a căpăta și a susținea toată puterea influențeĭ asupra școaleĭ, de aceea și năzuința puternică a fie-căruĭ regim pe altă parte, de a dispune după bunul săŭ plac asupra școaleĭ. De acolo vedem efectul de tot nenorocit asupra respectivuluĭ popor, unde școala se află pe mînĭ streine. De acolo vedem cum maĭ ales în Austria amîndouă părțĭ, atît clericalismul catolic cît și statul, care e în Austria un stăpîn și un esploatator străin, caută numaĭ interesele lor propriĭ, pe cînd poporul rămîne în complecta ignoranță, un obiect, bun numaĭ de esploatat de amîndouă părțile.

Ast-fel a devenit în Austria școala în mîna unuĭ regim răŭ corupt și decădut, numaĭ un remediu politic, numaĭ un cîmp de bătaie pentru luptele politice militante. In alte țări, unde poporul a maĭ venit ceva la cunoștință, amicilor poporuluĭ, li-a succes de a emancipa școala măcar în parte de influința desastroasă a guvernuluĭ. In Bucovina e însă cu totul contrar. La noĭ se află

şcoala sub dominaţiunea esclusivă a unuĭ regim cu totul străin, cu totul duşman poporuluĭ autochton, al căruĭ scop final e numaĭ şi numaĭ esploatarea şi corumperea totală a poporuluĭ. La noĭ e şcoala strîns îmbinată cu politica în dauna progresuluĭ, în dauna înaintăriĭ poporuluĭ, şi de acolo vedem noĭ efectul cel de tot desastros şi nenorocit al şcoalelor noastre străine tendenţioase, adică ignoranţa, tîmpirea, coruperea şi desnaţionalisarea poporuluĭ nostru.

Deci pe lângă chestia economică, care în timpul din urmă agită intensiv cele maĭ largĭ cercurĭ în statele civilisate, şi a căreĭ resolvare favorabilă va aduce multe şi imense foloase oamenilor şi în special naţiunelor singuratice, *chestia culturală* este de cea maĭ mare însemnătate.

Fie-care stat, căruia îĭ zace la inimă progresul cultural al supuşilor săĭ, care e espresiunea membrilor din care se compune acel stat, care e aşadară omogen, naţional, a căutat şi caută să ridice cît se poate maĭ sus nivelul cultural al poporuluĭ său, cerînd şcoale şi institute de cultură de tot felul, dela cele maĭ inferioare pînă la cele maĭ înalte, făcîndu-le demne şi apte de creştere, de instrucţiune şi de progres, făcîndu-le totodată accesibile de progres şi cultură, creând şcolĭ naţionale cu instrucţiunea în limba fie-căruĭ popor, căcĭ îngrijindu-se acel stat pentru poporul său se îngrijeşte pentru sine.

La noĭ în Austria însă staŭ lucrurile de tot alt-fel. In statul acesta constituţional şi maĭ ales ce priveşte depărtata provincie Bucovina, se practică un metod deosebit, care, era poate potrivit pentru timpurile invasiunelor barbare şi nu pentru timpul present cel atît de mult lăudat. Se vede că moda de care s'aŭ lepădat de cu bună vreme statele înaintate ale lumeĭ moderne ca de un ce nefolositor, ba chiar de tot stricăcios, Austria a îmbrăţişat-o cu atît maĭ mult şi o susţine cu o tenacitate nespusă, aşa încît nu se poate prevedea când vor intra în Austria stărĭ culturale maĭ favorabile.

In Austria există de un timp încoace un abis enorm, o disensiune prea bătătoare la ochĭ între teoria legilor şi practica organelor ce sunt chiemate să pună în practică teoria din legĭ. Această disarmonie vădită e înscenată şi susţinută de musicanţiĭ ceĭ renumiţĭ din Viena, forul central al conducereĭ statuluĭ sărman, dar această musică nu e de loc menită să atragă

și să încînte lumea, nu e în stare să întărească stîlpul, și așa slab și de o structură foarte mozaică, pe care se razimă statul nostru așa numit constituțional; această stare nenaturală și anormală, de care cu drept cuvînt trebue să se rușineze orĭ-ce stat progresat, nu o să se poată susținea mult timp.

In Austria, dominează în cercurĭ largĭ și ce e maĭ trist, în cercurile conducătoare, credința că numaĭ una saŭ puține națiunĭ aŭ dreptul la existență, pe cînd celelalte trebue să fie aservite cu orĭ-ce preț. Maĭ ales tare o simțim aceasta noĭ Romîniĭ din Bucovina, precum pe celelalte terenurĭ așa și pe terenul școlar. Legile fundamentale de stat asigură fie-căreĭ națiunĭ, decĭ și celeĭ romîne, dreptul de a se desvolta în propria sa limbă; în realitate însă se întîmplă cu totul contrarul.

Cea maĭ valoroasă parte a activitățiĭ unuĭ stat organisat face decĭ instituțiunele sale de instrucție. Instrucțiunea se face însă prin *intermediarul limbeĭ.* Cum poate însă să se cultive un popor și să devie prin cultură puternic și înaintat, cînd acea cultură și instrucțiune i se dă în o limbă străină, pe care el nu o cunoaște, nu o pricepe??.. Dacă Austria nu este un stat cu un popor omogen, ci cu popoare de felurite limbĭ, atuncĭ este o *nedreptate economică* a nu crea pentru fie-care popor instituțiunĭ de cultură resp. de instrucție în limba vorbită de el, în raport cu numărul săŭ. O nedreptate mare economică este aceasta, pentru-că a cerceta instituțiunele de cultură în o altă limbă pretinde maĭ întîĭ cunoașterea eĭ, acea-ce constitue în sine o silă morală, maĭ presus de toate reclamă eă însă sacrifice materiale maĭ marĭ, și perderĭ de timp, fără rost, pentru învățarea aceleĭ limbĭ străine, la păturile largĭ ale unuĭ popor, care numaĭ cu anevoie se poate decide la așa ceva. In concurență cu poporul pribeag dar de tot privilegiat, la noĭ cu Ruteanul și Neamțul, el trebue în mod fatal să decadă să meargă înapoĭ. Orĭ-care membru al unuĭ popor trebue să stărue din răsputerĭ și la orĭ-ce ocaziune dată, ca poporul săŭ să primească instrucția de tot felul nu maĭ prin intermediarul limbeĭ proprie, ca ast-fel să capete el capacitatea de concurență economică.

In dietă, cît ne privește pe noĭ, obiectul principal, al discuțiunilor așa numite naționale, a fost instrucția poporuluĭ în limba romînă și s'a fost luptat în prima linie pentru crearea și susținerea de școlĭ poporale, medie și de specialitate cu limba de propu-

nere romînă. Dacă această luptă îĭ displace guvernuluĭ nostru (Austrieĭ), atuncĭ resultă că guvernul nostru (Austria) vrea să susţie cu orì-ce preţ pe poporul romîn în o stare de *helotism economic şi intelectual.* Nicĭ un suflet de romîn însă nu poate aproba această tendinţă ocultă, ci din toate puterile trebue să o respingă.

Să aruncăm privirîle noastre din noŭ asupra mult amintiteĭ instrucţiĭ din Bucovina.

Scoalele primare din comunele rurale romîne aŭ o organisaţie atît de precară şi atît de nenorocită, încît în mod paradoxal s'ar putea zice, *că majoritatea lor aŭ sublima misiune de a scoate analfabeţĭ.* Un număr destul de mare de comune, şi numaĭ din acele romîne sunt precum am văzut maĭ sus cu desăvîrşire lipsite de şcolĭ. In totalitate e un aspect desgustător. Corpul didactic cel romănesc de la şcolile rurale, în mare parte plinĭ de entusiasm pentru misiunea sa frumoasă, este din capul loculuĭ expus la cele maĭ marĭ persecuţiunĭ şi inconveniente prin educaţiunea sa. El nu capătă în pedagogiul de stat în Cernăuţĭ educaţiunea adevărată intereselor poporaţiuniĭ pe care are să o instrueze.

Cursurile la *şcoala pedagogică* le face toate în o limbă străină şi cînd le termină şi vine în popor, ca să'şĭ împlinească chiemarea — de a creşte poporul, el se împiedică la tot pasul de lipsa de terminĭ şi de cele maĭ simple noţiunĭ romîne pentru lucrurile ce vrea să le explice. In loc ca el să poată numi şi descrie d. e. plantele, el trebue să înveţe abea dela copiĭ *numirile lor* descriindu-le cu termenĭ, cu chiŭ cu vaĭ adunate, peste tot maĭ mult cu termenĭ străinĭ nepricepuţĭ de copiĭ. Cea maĭ mare anomalie este un pedagogiŭ german pentru creşterea de învăţătorĭ romînĭ pentru *şcoalele romîne.* Despre şcoalele elementare maĭ complecte din oraşe nicĭ nu maĭ vorbim. Aci e necaz mare, elementul romîn din oraşe este deplin bagatelisat.

Cum este organisarea *şcoalelor de specialitate?* După multe sforţărĭ am primit şcoala pentru industria de lemn din Cîmpulung. Cîte intrigĭ aŭ urmat însă necontenit pînă astăzĭ pentru-ca această şcoală în parte romînă să fie prefăcută în o şcoală curat germană cu tendinţa de a esclude de aci elementul romîn ! ! ! Avem o şcoală agricolă în Rădăuţĭ pentru ţăraniĭ romînĭ dar unde se învaţă încă numaĭ nemţeşte, în fine amintim numaĭ în treacăt

şcoala de coşarcarit din Storojineţ condusă de un neamţ încă cu o instrucţiune nemţească. Profitul ce poate eşi pentru ţăranul nostru romîn din aceste şcolĭ îşĭ poate închipui fie-care... este *zero*, plus pierdere de timp şi de banĭ. Ceea-ce însă ne este maĭ mult necesar, o *şcoală medie comercială şi industrială* pentru poporul romîn cu limba de propunere romînă, pentru ca elementele superflue la agricultură să se poată dedica comerciuluĭ şi industrieĭ, ne lipseşte cu totul. Şcoala germană comercială existentă din Cernăuţĭ, nu satisface intereselor poporuluĭ nostru de loc, formînd tocmaĭ prin limba sa de propunere cel maĭ mare impediment.

Neîngrijireĭ oficielor administrative şi executive din Bucovina este de a se mulţămi că în această privinţă poporul romîn din Bucovina nu are astăzĭ nicĭ o stare mijlocie de meseriaşĭ, de comersanţĭ destul de culţĭ pentru-ca să poată intra bine pregătiţĭ în concurenţă. Lipsa aceasta este un răŭ mare de care pătimeşte poporul nostru romîn din Bucovina, tot din graţia îngrijireĭ prea părinteştĭ a Austrieĭ.

Aproape tot atît de trist este şi aspectul şcoalelor medie al *gimnasielor* şi al *şcoaleĭ reale*. Cincĭ şcolĭ gimnasiale şi o şcoală reală aŭ toate ca limbă de propunere limba germană. Prin aceasta pretenţiunile culturale ale poporuluĭ german din ţară, numeric cel maĭ mic între cele treĭ naţiunĭ ale Bucovineĭ, sunt *peste orĭ-ce măsură* de bine satisfăcute. Poporul romîn, cel maĭ vechiŭ, numeric cel maĭ mare în ţară, cu cele maĭ bune drepturĭ de existenţă şi de desvoltare în această ţară, un popor care în posesiunea sa de teritoriŭ se estinde asupra două din treĭ părţĭ ale Bucovineĭ, are la Suceava abia patru clase paralele romîne, al căror scop *sublim* însă este de a prepara băeţiĭ *romînĭ* (!) pentru gimnasiul superior *german* (!) şi tot aşa şi la gimnasiul de stat din Cernăuţĭ s'aŭ pus în perspectivă patru clase paralele, *aşa numite* romîne (rafinism austriac) din care prima s'a deschis în 1898, nu însă fără ca şi acesteĭ graţiĭ ridicole, să nu fi premers intrigele cele maĭ neruşinoase din partea guvernuluĭ local, nu fără ca onorabilul inspector al ţăriĭ d-l Tumlirz et comp. să facă la comanda guvernuluĭ cele maĭ aprige opintirĭ de a le zădărnici şi pe aceste aşa numitele paralele romîne, ceea-ce 'ĭ-a şi succes în mare parte.

Durerea ce o resimţim cu *şcoala reală*, creată şi susţinută

din averea noastră națională, din fondul religionar romîn, unde contrar cu dispozițiunile uricului de fondare în *mod usurpat* domnește și aci limba de propunere cea germană în locul celei romîne, este prea bine cunoscută și resimțită de sermanii romînî bucovineni.

Ca o mică ilustrațiune, cum se predă limba romînă (numai două ore pe săptămînă ca obiect) prin școalele noastre medii, înfățișăm aci un articol de fond apărut în gazeta romînă «Deșteptarea» din 26 August 1901, No. 66. Aci scrie un tată care are un copil în gimnasiul din Cernăuți, o epistolă deschisă, prin care acesta protestează în numele întregului popor romîn în contra abuzurilor, nedreptăților și a batjocurei ce se face cu poporul romînesc, în contra stării insuportabile, ilegale și barbare ce se află la gimnasiul de stat din Cernăuți față de Romîni.

Eată epistola:

Onorabilă redacție,

Deși sunt ocupat peste măsură și apăsat de grijele mari pentru mica mea moșie, venii zilele trecute la Cernăuți. Am doar și eŭ un puiŭ scump la școală, care cercetează liceul din Cernăuți și anume filiala de pe piața Austriei, acea filială care s'a înființat cu începutul anului școlar curent, trecînd forurile școlare competente, cu o ușurință ne mai pomenită într'un stat constituțional, la ordinea zilei peste toate dorințele Romînilor exprimate atît de limpede și de repețite ori în organul partidului poporal «Deșteptarea».

Aflai dela fiul meŭ multe și de toate, între altele și o veste ce mă mîhni pînă'n adîncul sufletului meŭ. Rămăsei încremenit de atîta răutate și rea voință din partea organelor administrative față de poporul romîn din Bucovina. Oțerit plecai acasă, și acum, din liniștea cuibului meŭ drag, cugetaiŭ cu durere la viitorul trist ale iubitelor noastre mlădițe. Vă împărtășesc scrisual ceea-ce nu eram în stare să vă comunic verbal: atît de amărît eram și sînt.

Elevii romînî din secțiele germane ale primelor patru clase de la liceul prim de stat și de la filială vor fi de acum cu totului tot lipsiți de instrucția în limba lor maternă și de cele două ore pe săptămînă. *Limba romînă e eliminată de acum înainte ca obiect obligat din secțiele germane ale claselor liceale*

inferioare. Copiĭ noștri cari cercetează secțiele germane, din prima pînă la cuarta, nu vor maĭ primi maĭ mult instrucție în limba romînă, după cum se întîmplase aceasta de atîtea decenii încoace pînă 'n anul acesta. Și noĭ Romînii, noĭ părinții elevilor romînĭ, să rămînem mutĭ și nemișcațĭ în fața unuĭ atac atît de oribil îndreptat în contra limbeĭ noastre strămoșeștĭ?

Indeferentismul [1]) nostru național e causa peireĭ noastre, e causa că limba noastră romînească e eliminată, e scoasă și expulsată din cea maĭ vechie școală secundară din țară. Imĭ aduc aminte că acu doĭ anĭ s'a înființat la liceul prim de stat din loc un curs liber de limbă romînă pentru neromînĭ; și acum abea pricep tendința dușmănoasă și ascunsă ce a condus forurile școlare (guvernul) la deschiderea acestuĭ curs noŭ. Consiliul școlar a hotărît, în coînțelegere cu ministerul de culte și instrucție, ca elevii romînĭ din clasele inferioare germane ale liceuluĭ și ale filialeĭ *să cerceteze orele din limba romînă, saŭ împreună cu secțiele romîne saŭ în cursul liber pentru neromînĭ, delăturînd ast-fel, în mod frivol și ilegal și în contra tuturor stipulațiunelor din legile imperiale,* din împărțeala orelor de instrucție cele două ore destinate pentru limba romînă pentru elevii romînĭ din secțiele germane.

Ast-fel se bagatelisează limba noastră, limba poporuluĭ baștinaș din țară, care trimite pe ceĭ maĭ bravĭ și voinicĭ fiĭ în armată ca sprijin puternic pentru tron și pentru statul austriac. Așa e răsplata? Instrucția limbeĭ romîne în secțiele romîne și în cursul liber pentru neromînĭ, diferă mult și esențial de instrucția limbeĭ romîne în secțiele germane. O ast-fel de amestecare a elevilor *este decĭ contra tuturor principielor de peda-*

[1]) Sărmanul tată! el nu știe încă că acest indeferentism al nostru e numaĭ efectul nenorocit al sistemuluĭ corupt și demoralisator austriac sub care gemem deja de aproape 130 anĭ, că toată nenorocirea noastră națională, materială și morală e numaĭ guvernul central; e numaĭ Austria cea constituțională și umană, că toate sforțările noastre supraumane de a ne emancipa și a ne desvolta, sunt cu totul opuse, contrare planuluĭ grandios austriac salvator de stat: adică nimicirea noastră etnică. Da, există la noĭ un indiferentism național și încă la acea foarte mare. Dar nu suntem noĭ de vină. Noĭ suntem astăzĭ productul amar a uneĭ politice austriace și maĭ amare, practicate deja de la răpire. Noĭ am trebuit să devenim astăzĭ acea ce suntem, decăzuțĭ național, moral, material.

gogie și de didactică, dar la care tind chiar forurile școlare, carĭ în prima linie sunt chiemate să apere aceste principiĭ.

Să ne cugetăm în linia a doua și la numărul colosal al elevilor, în o ast-fel de oră de instrucție. Cîte 80—100 de elevĭ să șează în ora de limbă romînă într'o clasă, din causa volniciei forurilor școlare. Și ce vor profita eleviĭ dela o ast-fel de instrucție?

In numele meŭ, ca tată romîn al unuĭ elev romîn și în numele tuturor părinților romînĭ din țară și al Romînilor adevărațĭ, vă rog și vă conjur, adresîndu-mă cătră *partidul poporal național*, să punețĭ toate în mișcare și să împiedecațĭ din capul loculuĭ un atac atît de perfid îndreptat în contra scumpeĭ noastre limbĭ romîne.

Eleviĭ romînĭ din secțiele germane să primească și maĭ departe, ca și pînă acuma, instrucția în limba romînă deosebit de secțiele romîneștĭ și de neromînĭ, ca să nu se împiedice desvoltarea celor de întîĭ, dar nicĭ să nu fie împiedicațĭ de ceĭ din urmă.

Sperînd că ve-țĭ îndruma totul cum va fi maĭ bine, mă subsemn cu tot respectul.

Un tată romîn.

In fața unuĭ atac atît de vehement la drepturile limbeĭ noastre, și fără de acea atît de micĭ și atît de schilodate, e datorința noastră cea maĭ sacră, să arătăm lumeĭ marĭ și culte, să arătăm întregeĭ lumĭ, cum stăm noĭ cu libertatea, cu drepturile și cu fericirea, în acest stat de drepturĭ egale în mult lăudata Austrie.

Să facem nițel istoricul limbeĭ romîne la gimnasiul din Cernăuțĭ ca să vedem, cu ce greutățĭ și cînd abia s'a introdus *cele două ore de limbă romînă* în gimnasiele germane din țară.

Cu resoluția împărătească din 20 Decembrie: 1848;—pînă la acest an n'a existat la noĭ nicăirĭ în toată țara, o școală în limba romînă,—ni încuviințează monarchul nostru ca unul dintre primele acte la începutul domnieĭ sale, *crearea uneĭ catedre de limba și literatura romînă la cursul filosofic adică la 7 și 8 clase, de la liceul din Cernăuțĭ*. Neuitatul *Pumnul* deschide catedra aceasta ca supleant la 28 Faur 1849 și declară că este aplicat de a împărtăși gratuit învățămîntul din limba romînă elevilor gimnasiuluĭ adecă, acelor școlarĭ carĭ nu cercetează, încă cursul filosofic adecă clasele 7 și 8 de la liceŭ. Această

propunere e primită de guvern prin emisul *din 8 Maĭ 1849. Limba romînă fu apoĭ introdusă ca obiect obligator pentru toțĭ eleviĭ romînĭ*, (dar nu și pentru ceĭ germanĭ etc... deși limba romînă era și este limba țăriĭ) prin *emisul ministerial din 22 Iunie 1850* No. 5115, ast-fel că din *Septemvrie 1850 înainte s'a început a propune limba romînă de două orĭ pe săptămînă ca object obligator pentru eleviĭ romînĭ din clasa primă pînă la octava*, după sum se vede aceasta din cronica liceuluĭ din anul 1850, și apoĭ succesiv și pentru ceĭ din celelalte clase.

Dară tot meritul acesteĭ introducerĭ a limbeĭ romîne, ca obiect, și numaĭ pentru romînĭ (și aceasta a fost deja o grație foarte mare și grozavă din partea Austrieĭ pentru noĭ romîniĭ), aparține numaĭ și numaĭ boeruluĭ *Eudoxiu Hurmuzachi*, care a oploșit pe Aron Pumnul, urmărit fiind de Ungurĭ pentru sentimentele sale romîneștĭ, care a lucrat cu toată puterea influențeĭ sale, avînd de a învinge grozave și amare greutățĭ pînă-ce a răușit. Decĭ dară prima renaștere — romînă — națională avem să mulțumim tot numaĭ unuĭ boer, brav și vrednic romîn și unuĭ romîn transilvănean.

La reorganisarea gimnasielor fu strămutată catedra de limbă și literatură romînă dela cursul filosofic într'o atare catedră la liceul întreg, și ca titular al eĭ rămase tot Pumnul pînă la moartea sa întîmplată în 24 Ianuariu 1866. In anul 1868 se simți o tendință ascunsă *de a casa această catedră*, care era deja și pe atuncĭ deși abea în fașe, un ghimpe în ochiĭ purtătorilor de cultură austriacă (Kulturträgers) și guvernuluĭ liberal părintesc, dar nu isbutiră și așa se susținu catedra aceasta pînă în zilele noastre.

De la anul 1898 încoace se înființează, după multe, foarte multe lupte și necazurĭ, după multă muncă pe lîngă clasele germane inferioare ale liceuluĭ prim de stat din capitală, paralele romîne-germane, începînd în anul școlar 1898—1899 cu clasa primă și înaintînd pînă în anul școlar 1901—1902 pînă la cuarta.

In anul 1900 existară deja 3 clase, din acele așa numite paralele romîne-germane, și lucrurile mergeaŭ cum mergeaŭ. Limba romînă se propunea în clasele germane, ca și pînă atuncĭ de două orĭ pe săptămînă în fie-care clasă și era obiect obligator pentru toțĭ elevii romînĭ din clasele germane. Eleviĭ din clasele paralele romîne-germane primeaŭ instrucția în limba

romînă de treĭ orĭ pe săptămînă deosebit de Romîniĭ din clasele germane. Planul de instrucție e însă altul în clasele germane și altul în cele paralele romîne-germane. Precum diferă instrucția limbeĭ germane în clasele germane de cea în paralelele romîne atît în privința planuluĭ cît și cu privire la metodă, tot aceste deosebirĭ principale și esențiale există și între instrucția limbeĭ romîne în paralele romîne și cea în clasele germane.

Precum nu se poate întruni la un loc eleviĭ din o clasă paralelă germană și din una romînă, cînd e vorba de instrucția limbeĭ germane, tot așa este cu neputință de a amesteca eleviĭ din astfel de clase diferite la ora de limbă romînă, abstragînd de la numărul colosal din două clase ast-fel combinate, număr ce ar face ilusoriŭ or ce metod și zel al profesoruluĭ și tot progresul elevilor. Treĭ anĭ de la înființarea paralelelor romîno-germane încoace, avurăm pace; dar acum, chiar în anul cînd se deschisese filiala liceuluĭ prim, profită consiliul școlar de această ocaziune, folosindu-se maĭ ales de numirea titularuluĭ catedreĭ de limba și literatura romînă de la liceŭ de conducător al filialeĭ, și în cunoscuta bună-voință și îngrijire pentru noĭ și interesele noastre, *eliminase acest for școlar cu începutul anuluĭ 1901—902 limba romînă din secțiile germane ale claselor inferioare, adică din gimnaziul I de stat*, avizînd pe eleviĭ romînĭ din ele, să cerceteze orele de limbă romînă, saŭ împreună cu eleviĭ din paralelele romîne, saŭ în cursul pentru neromînĭ.

Această dispozițiune a consiliuluĭ școlar al țăriĭ, al celuĭ maĭ înalt for școlar din Bucovina, îșĭ bate deci joc, — negreșit cu coînțelegerea prealabilă a guvernuluĭ nostru, — guvern părintesc — de cele maĭ însemnate principiĭ de pedagogie și didactică:

ea calcă în picioare resoluțiunea împărătească din 20 Decembrie 1848, prin care s'a creat catedra romînă, calcă legile imperiale și ordinațiunile ministeriale, prin carĭ, cu ocaziunea reorganizăreĭ gimnaziilor, se transformă catedra numiteĭ de la cursul filozofic, într'o catedră de limba și literatura romînă pentru clasele germane ale întreguluĭ liceŭ, de la prima pînă la octava.

ea știrbește o catedră creată prin o resoluțiune a Majestățeĭ Sale; căcĭ această catedră există acum numaĭ pentru clasele superioare, iar pentru cele inferioare nu, fiind-că instrucția limbeĭ

romîne în paralele romîne are să se predea conform legeĭ de către profesoriĭ ce țin în ele filologia clasică, nu însă de titularul catedreĭ de limba romînă pentru secțiile germane.

ea îșĭ bate joc în mod frivol de întreaga națiune romînă din Bucovina, trimițînd copiiĭ romînilor în cursul pentru neromînĭ ca să învețe acolo limba romînă, etc. ...

Și aceste forurĭ supreme din țară fac toate aceste acte nelegale, brutale și barbare, tot în numele legeĭ, în numele dreptățeĭ și umanitățeĭ austriace, în numele Împăratuluĭ.

Să trecem acum la descrierea *Universitățiĭ germane* din Bucovina:

Universitatea din Cernăuțĭ, așa cum există ea, este numaĭ o ironie la adresa poporuluĭ romîn din Bucovina. Nu numaĭ că la toate facultățile lumene, afară de unica catedră de limba și literatura romînă la facultatea filosofică, domnește pretutindenĭ exclusiv numaĭ limba germană, par'că ne-am afla în Prusia saŭ în Brandenburg, dar chiar și la facultatea teologică sunt catedre cu limba de propunere germană, cînd știut este că în toată Bucovina nu se află nicĭ un singur german gr.-ortodox: Causa e numaĭ de a marca prin aceasta caracterul pur german al universitățiĭ dar făcută pentru Romînĭ.

Menirea eĭ ar trebui să fie luminarea și desvoltarea poporuluĭ romîn din Bucovina. Dar tocmaĭ fiiĭ acestuĭ popor n'aŭ întîmpinat nicĭ o dată din partea organelor acesteĭ universitățĭ acea tratare, acea bună-voință, acea prevenire, acea sinceritate, acea iubire, ba nicĭ chiar acea dreptate, ce se cere de la bărbațĭ serioșĭ carĭ sunt pușĭ în fruntea uneĭ atare instituțiunĭ, de la carĭ poporul romîn este deplin îndreptățit să pretindă, și maĭ ales de la aceĭ bărbațĭ ce-s chemațĭ să lucreze la cea maĭ înaltă școală din țara lor proprie.

Prin ast-fel de organe — profesorĭ supranumerarĭ și superfluĭ din toată Austria, — a fost abătută universitatea noastră chiar din capul loculuĭ, de la acea cale dreaptă, care ar fi trebuit s'o apuce.

Oamenĭ nechemațĭ pentru scopurĭ mărețe, oamenĭ cu vederĭ înguste și josnice aŭ împins această universitate chiar imediat de la nașterea eĭ, într'o direcțiune falșă și aŭ făcut din ea, dintr'un institut de cultură și știință, un mijloc de propagandă politică și națională. Tendința de germanisare a ministruluĭ de

culte de pe vremea creărei universităței noastre, n'a apus încă nicĭ astă-zĭ, ci din contră e patronată cu mare zel de aceĭ ce staŭ în fruntea eĭ. Cîte urmărirĭ nedrepte, persecuțiunĭ și machinațiunĭ, se pornesc necontenit numaĭ contra studenților romînĭ, prin urmare în contra întreguluĭ popor romînesc. Această intoleranță politică și acest șovinism german-național se infiltrează tendențios și în piepturile și inimile studenților străinĭ, așa în cît între eĭ și între studenții romînĭ *se află un abis cumplit*. Numaĭ ast-fel se poate explica îndrăzneala nerușinată și barbară a studenților străinĭ, maĭ ales a celor germanĭ, această odraslă gingașe ale uneĭ rase superioare (hochwärthig) teutonice, încă și azĭ cu pelea de urs pe spinarea lor, și cu coarne de boŭ pe cap, drept semn de cultură, carĭ în anul 1898 aŭ cutezat în fața întreguluĭ corp profesoral de la toate treĭ facultățĭ și în fața senatuluĭ academic, să strige în sala universitățiĭ, fără să fi fost eĭ măcar admonestațĭ de rectorul Universitățiĭ, un «*pereat*» la adresa imnuluĭ poporal cîntat de studenții noștri în limba romînă, cu ocaziunea jubileuluĭ de 50 de anĭ de domnie a Majestățiĭ-Sale.

Nobiliĭ «Kulturträgeri» șvabĭ, n'aŭ putut suferi limba romînă, pe pămîntul romîn, limba țăriĭ și a poporuluĭ care îĭ hrănesc, străinĭ fiind eĭ pe pămîntul nostru. Noĭ am trebuit să fim batjocorițĭ în fața lumeĭ pe pămîntul nostru propriŭ, fără să fie eĭ afrontațĭ, așa dară cu consimțămîntul foruluĭ-german academic, de aceștĭ cavalerĭ de cultură șvăbească, și aceasta o numesc nemțiĭ austriacĭ «*Deutsche Cultur*, *deutsche Bildung*».

În Cernăuțĭ a fost de lipsă o Universitate nemțască, nu de a promova știința, ci de a promova utopia patentată «*Deutschland bis zum schwarzen Meere*» maxima rostită cu mare emfasă de oratoriĭ ceĭ zăpăcițĭ cu «*Drag nach Osten*» la inaugurarea universitățiĭ în anul 1875, arătînd ast-fel numaĭ în vro cîte-va cuvinte scopul cel mare și nobil al înființăriĭ universitățiĭ din Cernăuțĭ. Insă în van sunt toate, căcĭ un proverb român zice: Cînele latră, vîntul duce». Marea-Neagră le-a rămas purtătorilor cumplițĭ de cultură șvăbească cu toată universitatea lor, cu toate vorbele lor, arogante și înfumurate, tot cam departe.

De acea aŭ fost aci de lipsă tot profesorĭ, nu de aceĭ carĭ sunt corifeĭ în știință, ca să atragă lumea orientuluĭ precum ziceaŭ eĭ în ipocrizia lor, — căcĭ scopul guvernuluĭ austriac nu e de a aduce

peste Bucovina cultură și civilisație, ci din contră, de a ținea poporul romăn cît se poate în loc, saŭ chiar de a'l arunca îndărăpt, de a'l ținea în ignoranță ca astfel spre a putea maĭ bine exploata țara și poporul,—ci corifeĭ în politica militantă austriacă, adică de a germanisa, de a terorisa pe fiĭ unuĭ popor blănd, pacĭnic și atît de credincios, de a figura numaĭ ca profesorĭ de universitate cu lefurĭ grase de pe spinarea poporuluĭ român, în realitate însă de a fi *liberaliĭ* ceĭ austriacĭ, ce omor *libertățile* și *drepturile omeneștĭ*, carĭ ca recunoștință că aŭ găsit în țara noastră căpătîiŭ și o existență atît de îmbelșugată fără nicĭ un merit, sunt romanofabiĭ ceĭ maĭ cumplițĭ și fac politică de extirpare a Romînuluĭ de pe pămîntul săŭ propriŭ. Ca exemple de aceste categoriĭ avem ca primul inter pares pe Schuler-Sybloy, care într'o cuvîntare publică a zis odată la adresa Romînilor : «*Der Romäne ist eine Schlingpflanze der sich um die deutsche Eiche windet*», apoĭ Kleinwächter, Hiller, Loserth, Schrutka-Rechtenstamm, Supan, Skedl, Schmale-Stocki recte Schmuel-Stocker Strobel, Hilbert etc... etc... toțĭ tot nobilĭ «Kulturträger» superfluĭ și supranumerarĭ din vestul Austrieĭ, din rasa superioară germană, ce aŭ părăsit «Holzpantofelul», «spențerul» și «tarabonța trasă de cîinĭ» și s'a apucat de «redingotul» și de «chapeau claqu'ul» francez.

Intre toțĭ profesoriĭ de la universitatea din Cernăuțĭ în mijlocul unuĭ popor romîn, afară de un I. Sbiera profesor de limba și literatura romînă, nu găseștĭ nicĭ un profesor romîn. Nobililor «Kulturträger» nemțeștĭ și guvernuluĭ părintesc și acesta li e prea mult. Numaĭ facultatea teologică maĭ posedă încă profesorĭ romînĭ, dar aceasta ne-a conces nobiliĭ noștri «Kulturtragerĭ» numaĭ de necaz și de nevoie, pentru că nu se află nemțĭ ortodoxĭ în toată lumea, altmintrelea de sigur că ne am trezi deodată cu popĭ șvabeștĭ, din rasa «holzpantoflelor» carĭ ne-ar învăța credința noastră, strămoșească în limba șvăbească. Dar în timpul maĭ noŭ a început guvernul în alt mod de a găuri legea și credința noastră, de a degrada unica și cea maĭ valoroasă teologie ortodoxă din tot Orientul vîrînd cu sila în ea profesorĭ Rușĭ ignoranțĭ, proștĭ și ereticĭ.»

Apoĭ procedura de tot sălbatică cu studențiĭ romînĭ cu ocaziunea congresuluĭ studențesc din Constanța din anul 1894, despre care caz am reamitit maĭ sus, procedură nu maĭ puțin

nobilă cu studenții romînĭ în afacerea fostuluĭ și de tot incapabiluluĭ Mitropolit Arcadie în 1899, care a fost prin atîția anĭ numaĭ rușinea bisericeĭ ortodoxe din Bucovina; cînd s'a fost relegat de la toate universitățile din Austria studenții romînĭ din Cernăuțĭ, numaĭ pentru-că aŭ strigat nemerniculuĭ popă un «*pereat*»—prea puțin pentru ceea ce a meritat el—apoĭ mania de a arunca pe studenții romînĭ de la esamene maĭ ales de la acele filosofice (adică de la acele în litere cum se zice în Romănia) ca să aibă nobiliĭ «Kulturträgeri», un cinstit *tertip* la mînă; și anume: cînd vor cere Romîniĭ un gimnasiu romîn în țară să li se zică, precum o zice totdeauna guvernul în rafinismul și în șarlatanismul săŭ părintesc: «da», «cum nu», «foarte bucuros», «cu cea maĭ mare plăcere», «pentru-că vi se cuvine», dară n'avețĭ puterĭ, n'avețĭ profesorĭ romînĭ, cine să vă instrueze romînește?! etc. etc., sunt destule dovezĭ și tot atîtea fapte nobile și sublime, demne de o rasă superioară «hochwärtig» precum e «germanul» precum se laudă el singur de a fi; demnă și de cultura cea grandioasă ce o propagă această *rasă* germană în țara noastră, și în fine ca să ne poată bajocori că suntem leneșĭ, precum o fac aceasta la orĭ-ce ocaziune, încă un tertip nobil, ca să poată scuza barbarismul lor.

Și aci ca pretutindenĭ la noĭ în țară e *guvernul* local și cel central motorul, e sufletul acesteĭ aparințe atît de nobile, atît de culturale. Dar aceea ce e foarte semnificativ pentru caracterul cel strălucit al acestor corifeĭ în știința (șvabeacă) e, că eĭ se lasă atît de ușor formațĭ după gustul cel atît de corupt al guvernuluĭ. Dară lin, lin! încet, încet! în curînd — timpul se pregătește și se apropie deja — li vom putea zice și noĭ: «Sic transit gloria mundi» saŭ pe romînește: «Cine samănă vînt, culege furtună!»

Aceștĭ profesorĭ sunt în urma politiceĭ lor de estirpare a poporuluĭ romîn, condușĭ în acțiunile lor de o corupțiune ne maĭ pomenită, demnă de un stat foarte înaintat și foarte moral precum e Austria. Așa d. e. profesorul dr. Arthur Skedl a fost în anul 1899 rectorul universitățiĭ, și ca atare a aparținut el dieteĭ ca virilist. Aci a aflat el atîta plăcere în meseria politică în cît a neglijeat în mod revoltător chemarea sa de profesor, dedicîndu-se cu totul intrigeĭ politice, ast-fel că prin tot anul 1899 cît a fost el rector, dînsul n'a ținut nicĭ o prelegere, dar

le-a fost anunțat la timpul său, și banii pentru acele prelegeri 'ĭ-a încasat cu cea maĭ mare rigurositate și conștiință.

Savantul profesor universitar *austriac* merse în nerușinarea sa chiar atît de departe, în cît el anunțase, prelegerile sale și pe anul 1900, și văzîndu-se sprijinit de aripele puternice ale guvernuluĭ (pe atuncĭ puse pe umeriĭ faimosuluĭ president, baronul Bourguignon) nu le ținuse nicĭ pre aceste, ci făcea necontenit turneurĭ politice prin toată țara, asmuțind și tulburînd lumea naivă pentru scopurile meschine ale guvernuluĭ, dar baniĭ pentru aceste prelegerĭ îĭ încasase și aci cu cea maĭ mare conștiință și precizitate. Lucrul devenise și maĭ interesant. D. Skedl comise pe lîngă aceste toate ca profesor de drept civil austriac și public și un act penal public, *testînd* auditorilor săĭ *frecuența respectivelor oare, pre care el nu le-a ținut nicĭ o dată*. Corpul profesoral al universitățiĭ, observînd spre marea luĭ rușine această procedură degradatoare, s'a aflat în fine necesitat și el, de rușinea lumeĭ, ca să facă ceva și l'a dojenit întîiŭ pre d. «*colegă*» crezînd că aceasta va ajunge să pună capăt acestuĭ rabin nerușinos. Dar d-niĭ saŭ înșelat, savantul profesor gheșeftar are cam o piele groasă pe față, ce nu se roșește așa de curînd, decĭ urmînd d-luĭ maĭ departe pe calea apucată, corpul profesoral, ne maĭ putînd tolera procedura luĭ, 'l-aŭ amenințat din noŭ cu arătarea către ministerul de culte și instrucțiune. Iată de ce fel de material nobil sunt profesoriĭ noștri savanțĭ nemțĭ de la universitatea din Cernăuțĭ.

La facultatea de litere și filosofie există numaĭ ca de batjocură, numaĭ ca o apucătură de ochĭ, o catedră pentru *istoria limbeĭ romîne* cu două oare pe săptămînă predată de profesorul d. I. Sbiera, pe cînd Rușiĭ, aŭ două catedre cu doĭ profesorĭ. Iar la facultatea de știință istorică (adică tot filosofică, precum e imparțiala germană a facultăților) nu există nicĭ pînă astăzĭ o catedră de «*istoria romînă bucovineană*» [1]), poate tocmaĭ pentru aceea, pentru că istoria romînă are numaĭ ea singură o îndreptățire pe pămîntul Bucovineĭ, un trecut mîndru și glorios

[1]) Această istorie bucovineană nu se predă nicăirĭ în nicĭ o școală din toată Bucovina. Dar dacă nu se predă această istorie a țăriĭ atît de necesară pentru tineretul țăriĭ, apoĭ dînsa n'ar trebui să lipsească la Universitate, la acest far atît de renumit al științeĭ nemțeștĭ din Bucovina și din întreaga Austrie.

ca nicĭ o altă istorie din toată Austria, o istorie, față de care toată istoria austriacă (Vaterlandskunde) ce se predă la noĭ, e numaĭ o caricatură, un monstru în fapte rușinoase, o narațiune de crime, de barbariĭ, de înșelăciunĭ, de prădăciunĭ și hoțiĭ, după maxima eĭ proprie prin care s'a format dînsa ca stat, și anume: «Alia bella gerant, tu felix Austria nube» saŭ «divide et impere» etc.

Așișderea nu există la acea universitate nicĭ o catedră pentru «*istoria poporuluĭ romîn*» cu atîta maĭ mult la o universitate ce se află pe un pămînt străvechiŭ romînesc, în o țară romînească și unde peste jumătate din toțĭ studențiĭ sunt numaĭ Romînĭ.

Incidental observ, fiind vorba de istoria romînă, că la 1870 guvernul nu voia să permită nicĭ măcar atîta, ca o societate culturală să ție o serie de prelegerĭ asupra întregeĭ istoriĭ romîne, susținînd, că prin această faptă societatea ar lua caracterul uneĭ școale publice (!). Dar ce aŭ să fie societățile culturale, dacă nu școale publice, cînd ele îșĭ înțeleg bine misiunea?... Ce răspuns nobil... curat austriac, adică rafinat și perfid precum ĭ-e firea eĭ. Cincĭ-șase anĭ maĭ tîrziŭ s'ar fi putut ca acest dor fin și cald să'l împlinească același guvern care persecuta în chipul cel maĭ ridicul istoria romînă. Gheorghe Bogdan-Duică, în broșura sa: «Notițe asupra Bucovineĭ» pag. 97 zice: «Vorbind de instrucția istorieĭ în școalele poporale, raportul guvernuluĭ pe anul 1892/93 către ministru zice — cu ironie asupra îngrijireĭ sale de romînism! — că: «lipsește încă un manual *potrivit (!)* pentru istoria maĭ vechie a patrieĭ». Raportul acela zice «potrivit». Dar noĭ înțelegem foarte bine, ce însemnează în jargonul oficios-guvernamental cuvîntul «*potrivit*» cînd e vorba de Romînĭ. De ce acest guvern atît de părintesc, nu-l puse în cale cînd oameniĭ capabilĭ, să-l facă, și timp s'ar fi găsit destul? Din contra, istoria germană nu lipsește de nicăirĭ nicĭ chiar din școalele poporale unde copilul romîn n'are nicĭ o ideie despre Ștefan cel Mare și Bun, dar e indopat burduf cu un Rudolf von Habsburg, care a fost un «Raubritter» un «conte de pradă» ca toțĭ ceĭ-l'alțĭ conțĭ de rasa superioară «hochwärthig» germană al evuluĭ de mijioc.

Din capul loculuĭ nu încăpea așa dar nicĭ o îndoială asupra spirituluĭ ce plană asupra universitățiĭ, de la care Romîniĭ

nu cer — și cu tot dreptul — numaĭ o cultură a limbeĭ lor, dar și a istorieĭ lor atît de bogate în evenimente atît de frumoase în fapte marĭ, ceea-ce nu se face de fel. Se face numaĭ istoria bisericeĭ romîne, care dacă e serios făcută, este numaĭ meritul profesoruluĭ actual de specialitate de la facultatea teologică.

In ședința de la 9 Decembrie 1874 a parlamentuluĭ austriac ministrul *Stremayer* spusese, că universitatea germană din Cernăuțĭ este necesară, «*și din motive politice*». Am înțeles! E foarte semnificativă această declarare. Aceste motive politice aŭ isvorul în «misiunea Austrieĭ, de a-și împlini problema nobilă de purtătoare de cultură în Orient», adică misiunea «germanisăriĭ« saŭ maĭ bine zis, nimicirea în orĭ-ce mod a elementuluĭ romîn, precum am documentat maĭ sus. Perzînd universitatea din Cracovia și din Lemberg prin introducerea limbeĭ polone la acele universitățĭ, importanța lor nemțească, o universitate germană pentru **Romîniĭ** din Ostül monarchieĭ este necesară, zice ministrul.

Iară la inaugurarea festivă de la 1875 a activăriĭ universitățiĭ s'aŭ auzit în public de pe piața Austrieĭ vorbe pompoase și pline de o aroganță teutonică, ca: «*das ist ein hellleuchtender Stern, der fern leuchten, und die Barbaren des Ostens zur Kultur bringen wird*»—frumoasă alusiune la adresa Romînilor!— Atuncĭ așĭ întreba pe rasa superioară șvăbească, pe «sfex et sords huminum» ce năvălesc ca locustele flămînde la noĭ în țară și pustiesc toate ce găsesc în cale, la ce-ațĭ maĭ venit pe la noĭ dacă suntem barbarĭ? Cine va tras cu sila să veniți încoace, să ne fericițĭ cu *sila*, să ne aducețĭ *cu silă* cultura cea fericită austriacă, investițĭ cu «hazpantoffel» în picioare cu «spențerul» pe umăr și cu «părăsițiĭ» în cămașe, și cu «burduhoșiĭ» într'o tarabanță trasă de un cal ce te mușcă de picioare, să ne luațĭ toate averile, moșiile și locurile țăranilor dîndu-le pe la coloniile șvabeștĭ, să ne luațĭ fondul religionar romîn, o avere colosală ce face a treia parte din întreaga Bucovină, să ne răpițĭ libertatea și acea ce am avut'o cînd eram sub Moldova și toate drepturile omeneștĭ, să ne răpițĭ limba din gură și legea din piept, aceea ce nicĭ Huniĭ nicĭ Vandaliĭ nicĭ Turciĭ nicĭ Tătariĭ n'aŭ făcut!... V'aŭ chemat poate principele Ghica, care a trebuit să-șĭ piardă capul pentru protestul săŭ; saŭ poate tabachierea cea de aur bătută cu diamante, saŭ pungile de aur făcute peșcheș de către

Maria-Theresia Sultanuluĭ și viziruluĭ din Stambul? drept mulțămită pentru vinderea Bucovineĭ? Și apoĭ ce cultură grozavă? sărmană cultura austriacă, ea ne-aŭ adus aruncătura, elementul cel maĭ abiect și maĭ corupt din toată Austria, ne-aŭ adus «sfex et sords hominum» în țară, fructele aceleĭ grozave culturĭ, e situațiunea cea de tot decăzută din orĭ-ce punct de vedere, atît național, cît material și moral, în care se află astăzĭ țara și poporul romîn. Din un popor liber, avut și unicul popor autochton în țară, cu o limbă și cu o lege ce am fost odată înainte 129 de anĭ, am ajuns astăzĭ de fact maĭ răŭ decît sub timpurile fanariote, sub turcĭ și tătarĭ, am ajuns astăzĭ a fi parias, sclavĭ și chiar de batjocură in țara noastră proprie. Prin această cultură — austriacă am ajuns *astăzĭ* cu cel puțin 100 de anĭ îndărătul cultureĭ din regatul «Romînieĭ» abea de erĭ renăscute.

In uricul de fondațiune care fixează țelul pe care are să-l ajungă o atare școală înaltă stă următoarele scris.

«Suntem maĭ ales de plină credință că universitatea va deveni nu numaĭ un loc de cultură pentru libera creștere și pentru toată arta și desteritatea spirituluĭ ominesc, ci că ea se va desvolta și va fi îngrijitoare a pietățiĭ a moravurilor și ale vechilor virtuțĭ, că ea va trăi, va înflori și va crește spre binele imperiuluĭ și al provincieĭ». Ce ironie batjocoritoare! Nu-ĭ vorba; cam ast-fel sună toate legile, uricile și inscripțiele împărăteștĭ, vorbe frumoase scrise pe hîrtie albă curată, ce primește toate frazele umflate dar deșerte maĭ ales atuncĭ cînd e vorba de Bucovina și de poporul romîn. Dar pentru aplicarea lor lipsește tot-dea-una cu desăvîrșire orĭ-ce onestitate, de oare-ce aceste legĭ sunt făcute numaĭ spre a îmbăta lumea cu apă rece și spre a detrage capetele goale superficiale de la adevăratele planurĭ rafinate și premeditate, de la scopurile marșave și perfide ce le ascunde în sine tot-dea-una aceste urice și legĭ austriace.

Ce știință profundă, ce moralitate curată, ce fel de caractere marĭ și sublime a crescut, a desvoltat și desvoltă în mare parte această universitate, împreună cu toate școalele medie nemțeștĭ din țară, ne arată atît exemplele marĭ și marcante carĭ le înfățișem în această lucrare, cît și productul vizibil al eĭ, adică: sărmana inteligență romînă din Bucovina.

Dușmănia față de noĭ Romîniĭ, lipsa de sinceritate și inima îngustă a *profesorilor străinĭ* de la universitatea noastră, i-a

adus așa de departe, încît eĭ fără mustrare de cuget aŭ preferat chiar de două orĭ la alegerea rectoruluĭ pe colegiĭ săĭ de la facultatea teologică, de la acea facultate, care a existat multe zecĭ de anĭ înainte de înființarea universitățiĭ germane din Cernăuțĭ, și care era decĭ singură chiemată să stee în fruntea eĭ atuncĭ cînd îșĭ serbase dînsa jubileul de 25 de anĭ de existență.

Aceste tendințe atît de dușmănoase față de poporul autochton ale uneĭ țărĭ care susține acest institut, și pentru a căreĭ luminare s'a creat dînșa, e ceva cu totul pervers și nemaĭ pomenit, în istoria culturală a popoarelor, e o dovadă că *rasa germană*, e încă foarte departe de a fi eșită din firea eĭ *barbară teutonică*, care barbarism îl resimțim noĭ deja de 129 de anĭ, prin rutenisarea, germanisarea, instrăinarea și denaturarea ființeĭ noastre intregĭ, și nu ne încredințează de fel ca acest institut (ca și toate celelalte institute din țară), ar fi un factor suprem de cultură și de știință maĭ înaltă ci din contra, un factor suprem de demoralisare și de o corupțiune publică maĭ înaltă.

Aicĭ este locul de a ne aduce aminte de instrucția *copilelor* noastre. Nicăirĭ în toată țara nu există o singură școală de o creștere maĭ completă pe calea națională pentru copilele romîne în propria lor limbă. Școala inaugurată în luna luĭ August 1902, așa numită «*Höhere Töchterschule*»—școala superioară de fete—despre care am amintit deja maĭ sus, e numaĭ o batjocură, ca toate celelalte fapte marĭ ale guvernuluĭ la adresa Romînilor, căcĭ dînsa nu e școală romînă, unde copilele romîne pot căpăta acolo o instrucțiune și o creștere curat național-romînă, precum o cere necesitatea poporuluĭ romîn, ci numaĭ o școală germană, cu renumitele paralele maĭ sus amintite *romîne* și *rutene*. Ceva analog cu gimnasiele maĭ sus amintite, tot apucăturĭ de ochĭ austriace-guvernamentale, unde acela care e tras pe sfoară, e tot bietul Romîn prost, «der dume Wallach». Astfel noĭ n'avem nicĭ școlĭ civile, nicĭ pedagogice, nicĭ școlĭ de specialitate pentru activitatea industrială profesată de femeĭ. Un gol nemaĭ pomenit se deschide aicĭ înaintea ochilor noștri, dînd pradă o mulțime mare din copilele noastre la existența de tot nesigură și expunîndu-le prin școalele germane la desnaționalisare. Noĭ nu suntem în centrul Africeĭ, ci, așa ne pare în un stat european, plus constituțional, propășit, plus uman; așa cel puțin îĭ place Austrieĭ de a se lăuda necontenit, unde

statul ar avea să se îngrijească pentru toate acestea. Insă noĭ uităm, că acest stat cult şi propăşit care se bazează numaĭ pe corumpere şi nimicire, e *Austria*.

Aruncînd deci o ochire repede asupra moduluĭ cum se profesează instrucția pe toate terenele, față de poporul romîn, escludîndu-se în mod artificial, ostentativ şi barbar prin limba de instrucție străină, largile luĭ păturĭ, de la o desvoltare culturală maĭ temeinică şi completă, *ce este baza înflorireĭ stăriĭ sale economice*, atuncĭ cu toată precisiunea trebue să afirmăm, că sistemul întreg de instrucțiune in Bucovina este nu numaĭ o mare eroare, ci şi o mare nenorocire, nu numaĭ o nedreptate culturală şi economică, ci şi o tîmpire intelectuală şi morală intenționată, o degradare omenească, o demoralisare atît de mare, în cît reclamă cele maĭ grabnice remediĭ.

In fine, spre a vedea, cît de trist rol aŭ jucat deputațiĭ noştri romînĭ, în Viena [1]), cînd aŭ avut aceştia buna ocasiune de a lucra ceva şi pentru poporul romîn, adecă măcar pentru complectarea gimnasiuluĭ romîn inferior în unul superior cu opt clase, în Suceava, şi tot-odată ca dovadă cît de mult a corupt pre deputațiĭ noştri imperialĭ, şi fără de aceea, cam de tot slabĭ în sentimentul lor național pactul renumit bourguiognist, despre care vom vorbi maĭ apreciat maĭ la vale, ne arată o epistolă deschisă a baronuluĭ Constantin Hormuzachi apărută în «Romînia Jună», din 23 Maiŭ 1900, şi reprodusă în «Deşteptarea» din acelaş an sub titlul «*Deputațiĭ Romînĭ în contra învățămîntuluĭ național*», pre care îl reproducem aci.

Cernăuțĭ, 15 Maiŭ 1900.

«Erĭ am asistat la o adunare, convocată de majoritatea deputaților romînĭ, ca să dea seama despre condițiunele pactuluĭ

[1]) Şi aceştia tot un product grandios al cultureĭ şi al şcoalelor noastre nemțeştĭ din țară, ca d. e. dr. Florea Lupu, un altul dr. Aurel Onciul renumițiĭ şi prea faimoşiĭ democrațĭ, maĭ ales cel din urmă *preşedintele clubuluĭ ruso-jidovesc* din dieta Bucovineĭ. Un romîn mare de gură din cause egoistice de tot mîrşave, făcut şi singur acățat de conducător aĭ duşmanilor noştri ceĭ maĭ marĭ. Aceste două personage marĭ oneste, cu simțul lor profund național, nu ne daŭ ele oare cea maĭ bună dovadă despre efectul cultureĭ şvabeştĭ ? ?

încheiat cu guvernul. Punctele cele de căpetenie aŭ fost deja date publicităţiĭ prin intervievul cu D-nul Branişte, publicat în acest ziar. Despre aceste puncte am exprimat părerea mea într'un articol: care l-am publicat în numărul trecut din Tribuna din Sibiŭ: fiind acum cunoscute toate condiţiunele pactuluĭ uneĭ părţĭ însemnate a publiculuĭ Cernăuţean, şi fiind cele cincĭ condiţiunĭ principale deja justificate prin «intervievul» amintit, voi reveni de astă dată la un al şeaselea postulat al deputaţilor românĭ, care merită o atenţiune deosebită.

Eŭ am susţinut adese-orĭ opinia că deputaţiĭ actualĭ, cu puţine excepţiĭ nu pot fi consideraţĭ ca aderenţi aĭ principiuluĭ naţional; postulatul despre care vorbesc, va dovedi aceasta şi vor trebui îngrijirĭ serioase cu privire la desvoltarea noastră culturală, care prin acest postulat e aruncată îndărăt cu maĭ mult de jumătate de secol.

Toate popoarele, şi în special şi Românii aŭ considerat până acuma ca o condiţie de căpetenie a desvoltăriĭ: *învăţământul naţional*. Conform acestuĭ principiŭ 'şi-aŭ şi dat silinţa antecesoriĭ actualilor politicianĭ, să dobîndească cel puţin pentru început la Suceava un gimnaziu curat românesc. In această direcţie a lucrat înainte de vro 30 de anĭ Alexandru şi George Hurmuzachi; lucrarea a fost apoĭ continuată cu succes la 1879, şi în urma stăruinţeĭ deputaţilor D. Hurmuzachi, V. Starcea, Cosovicĭ, Mitrofanovicĭ, Zota şi Piteiŭ s'a şi înfiinţat despărţitura română la clasele inferioare a gimnasiuluĭ amintit, însă cu promisiunea, că gimnasiul se va lărgi într'un gimnasiu complect superior cu 8 clase române. Aceasta a rămas până la anul trecut un postulat al Românilor bucovinenĭ. Incă în anul trecut s'a primit de către dietă o resoluţiune care a făcut-o deputatul german Gustav Marin, se vede din considerare pentru alegătoriĭ săĭ Românĭ, cerînd introducerea limbeĭ de propunere română la toate 8 clase gimnasiale din Suceava. In sesiunea actuală s'a schimbat treaba.

Pe cînd s'a decis în dietă înfiiinţarea unuĭ gimnasiu *complect rutean* în Coţman, nu aflăm nimic despre introducerea limbeĭ române în clasele superioare ale gimnasiuluĭ din Suceava, din contră un punct dintre postulatele deputaţilor românĭ cere cultivarea maĭ intensivă a limbeĭ germane la cele 4 clase inferioare

romîne a gimnasiuluĭ despre care era vorba, (era deputatul faimos Florea Lupu. Aut.).

Am stat uimit și surprins, cînd am auzit aceasta, căcĭ știam, că și pănă acum se cultiva limba germană acolo atît de mult încît școlariĭ o cunosc maĭ bine de cît cea romînă cînd părăsesc a patra clasă.

Și ce motive îndeamnă pe deputațiĭ romînĭ la o așa cerere? Motivele carĭ le-am auzit de la toțĭ presențĭ, carĭ în această privință, eraŭ de un gînd și cuget, sunt atît de ciudate, încît ele *merită o pertractare serioasă*. Și zicea, că e bine, dacă Ruteniĭ vor poseda o educație națională, Romîniĭ însă *una germană* [1]), căcĭ atuncĭ funcționariĭ Rutenĭ vor trebui să rămîie în Bucovina, pe cînd Romîniĭ vor avea un cerc maĭ mare de activitate, și vor putea fi aplicațĭ ca funcționarĭ orĭ și unde în Occidentul Austrieĭ, (va să zică și în lună! Așa dar pentru acea le trebue Romînilor școlĭ germane, ca aceștia să-șĭ iee lumea în cap, să apuce cîmpurile și vînturile, iar țara, patria lor s'o lase Rușilor? Halal de ast-fel de Romînĭ și încă la acea deputațĭ rom. Aut.).

Iată, un noŭ pericol național care ne amenință. Maĭ întîiŭ este evident că în acest caz întreaga Bucovină va fi inundată de Rutenĭ (carĭ ușor vor putea să cîștige și cualificarea limbistică pentru districtele mixte și romîne Aut.), pe cînd în aceiașĭ proporție funcționariĭ romînĭ vor fi trimișĭ pe la Viena, Graz, Insbruck etc., adecă afară din țară; o mare parte a inteligențeĭ noastre îșĭ va risipi ast-fel puterile, și se va pierde în mijlocul elementelor străine. Primejdia este atît de mare, atît de eminentă în cît mă dispensează de orĭ-ce comentar. S'a maĭ zis că educația romînă le-ar face imposibil funcționarilor romînĭ de a înainta, dacă vor fi restrînșĭ la o activitate numaĭ în Bucovina. (Eĭ astăzĭ sunt exclusiv numaĭ nemțește crescuțĭ, și totușĭ nu avansează ci ocup numaĭ din mare grație, numaĭ posturile cele maĭ inferioare în concept. Autorul). Și aceasta

[1]) Sărmaniĭ deputațĭ romînĭ!.. Ce minte și ce inimă coaptă. Se vede că bine 'ĭ-aŭ maĭ convertit și înfumurat Nemțiĭ și Ruteniĭ. Ce scurțĭ de vedere, ce patrioțĭ marĭ, ce oamenĭ coruptibilĭ maĭ sunt Romîniĭ noștri. Rușilor nu le-aŭ venit nicĭ cînd așa *o minte* în capul lor! Iată *efectul* culturiĭ și creșteriĭ nemțeștĭ. Mintea li-e întunecată, inima li-e seacă uscată, simțul tîmpit pentru tot ce e național, pentru tot ce e romîn. Și de la ast-fel de patrioțĭ, de la ast-fel de caractere marĭ, așteaptă sărmanul popor romîn mîntuire??..

nu e exact. Dacă numărăm astăzĭ pe aceĭ romînĭ bucovinenĭ carĭ sunt aplicațĭ ca funcționarĭ în occidentul Austrieĭ, apoĭ aflăm în cazul cel maĭ favorabil pînă la 25 ; iar numărul funcționarilor străinĭ, aplicațĭ în Bucovina se urcă la miĭ, ba chiar la zecĭ de miĭ. Incepînd de la președintele țăriĭ, presidentul tribunaluluĭ, directorul finanțelor, al domeniilor, al poștelor, ale căilor ferate din țară etc. etc., în scurt toțĭ funcționariĭ superiorĭ la aceste oficĭ, pînă la cel maĭ mic servitor de cancelarie saŭ cantonier la calea ferată, sunt saŭ exclusiv, saŭ în partea cea maĭ mare tot străinĭ adușĭ ca potopu, încoace din toate țările Austrieĭ, dar maĭ ales din occidentul eĭ. Aicĭ ar fi decĭ mult loc pentru a adăposti o cantitate abundentă de romînĭ. Și folosul național ar fi imens, dacă am poseda în cea maĭ mare parte a țăriĭ niște funcționarĭ romînĭ, carĭ în loc să se piardă ca și urmașiĭ lor pe la Graz, Insbruch, Viena, Dalmația, Sarajevo, Bosnia etc... ar lucra aicĭ în mijlocul conaționalilor lor. Argumentul invocat de deputațiĭ romînĭ nu încape decĭ de loc, e de tot scurt de vedere. Dar apoĭ maĭ trebuie de considerat, ca școalele medie nu se pot privi numaĭ ca o fabrică de viitorĭ funcționarĭ. E foarte nefavorabil că suntem lipsițĭ de o stare cultă independentă; înclinarea Romînilor bucovinenĭ pentru funcționarism să nu devie decĭ prea generală. Cu cît maĭ abundentă va deveni starea inteligentă, cu atît maĭ mult se vor ocupa Romîniĭ noștri de alte studiĭ, de meserie, de comerț, industrie, technică etc., și abea atuncĭ cînd vom avea o adevărată populație orășenească romînă, vom putea și noĭ progresa ca popor deosebit. Dacă însă dorește unul saŭ altul să-șĭ crească copiĭ săĭ așa ca eĭ să devină funcționarĭ în occidentul Austrieĭ (precum o doresc braviĭ noștri deputațĭ romînĭ Aut.), atuncĭ, n'are de cît să-ĭ trimită în gimnasiele nemțeștĭ, carĭ vor rămînea și maĭ departe neschimbate, și atuncĭ cînd vom avea noĭ gimnasiele noastre, să nu stingherească eĭ însă dorința poporuluĭ romîn, care voește să se desvolte în *cultura sa proprie națională.*

Publicul către care mă adresez, e pe o treaptă destul de înaltă, încît mă poate dispensa de dovadă, *că orĭ și ce cultură străină nu este alt ceva decît numaĭ o semi-cultură, ba chiar o corupțiune și o demoralisare națională, și că un popor prin așa o cultură devine cu totul imposibil pe toate terenele,* chiar și pe

cel economic, precum o vedem aceasta chiar și din starea de tot deplorabilă, în carĭ am ajuns noĭ romîniĭ bucovinenĭ.

Pe lîngă rutenisarea țărănimeĭ maĭ suferim și de o altă boală tot atît de gravă în felul eĭ: *germanisarea stărilor culte*. Se zice adese-orĭ, s'a zis și erĭ, cu puțină judecată, cu puțină pătrundere, că noĭ toțĭ am fost educațĭ în școlĭ nemțeștĭ, și că simțul național cu toate acestea n'a suferit; eŭ trebue să susțiŭ contrariul cu toată puterea convingeriĭ mele propriĭ. Și orĭ-care altul se poate convinge prea lesne, care va cerceta Bucovina și inteligența romînă din Bucovina. Numaĭ foarte puține escepțiunĭ pot să fac de la această regulă. *Inteligența noastră*, eșită din școalele noastre germane, e prin modul și sistemul de instrucție ce'l capătă aci cu totul aparte și diferită de cealaltă inteligență crescută prin școlile germane din apusul Austrieĭ. — Noĭ avem o instrucțiune ce e special aranjată și cu intențiune făcută numaĭ pentru romîniĭ din Bucovina, așa dară tendențioasă. — Această inteligență a devenit naționalminte cu totul tîmpită, coruptă, molipsită, ba chiar moral depravată dar sub titlul de «*cosmopolit*»-jidano-șvabesc, în sensul lor, adecă, pentru ca *noĭ* să ne pierdem și nu eĭ; ba ceĭ maĭ mulțĭ sînt chiar mîndri de această calitate atît de coruptă și atît de scump plătită de poporul romîn!!! (foarte adevărat. Aut.) Dar, sînt foarte puținĭ, al căror simț național a rămas nealterat. Dacă ar fi păstrat toțĭ un simț național adevărat atuncĭ ar fi imposibil un postulat ca acel relativ la limba germană de la gimnasiul din Suceava, amintit de maĭ sus. Atuncĭ deputațiĭ romînĭ ar fi cerut aceea ce o *cer și o vor căpăta Ruteniĭ pentru națiunea lor*, ar fi cerut eĭ un gimnasiŭ superior complet Romîn, asta e lucrul cel maĭ mic ce poate pretinde și cere o inimă adevărat romînă.

Decĭ vin la conclusiunea, că am dreptate, dacă am pretins-o adese orĭ și o susțin și acum: că deputațiĭ actualĭ (am zis cu foarte puține excepțiunĭ) nu staŭ pe punctul de vedere național, ci pe un punct de vedere *cosmopolit*.

Acum să judece cititoriĭ. Romîniĭ din Bucovina, înconjurațĭ de străinĭ, asuprițĭ și amenințațĭ din toate părțile, noĭ care am trebui decĭ maĭ mult decît sub alte împrejurărĭ să ținem la limba și educația națională, ce putem aștepta de la atare Romînĭ, care nicĭ nu aŭ convingerea despre această necesitate?!»

Ce inimă caldă romînă, ce simțiminte nobile, ce avînt sfînt

național!... Eată un descendent adevărat al vechieĭ și una din cele maĭ brave familiĭ boereștĭ romîne, precum a fost familia Hurmuzachilor. Eternă să fie memoria eĭ în istoria poporuluĭ romîn din Bucovina, căcĭ această familie a fost, de cînd sîntem noĭ sub era cea prea fericită austriacă, totdeauna în frunte, a fost luptătorul cel maĭ brav pentru drepturile poporuluĭ romîn călcate în picioare cu atîta frivolitate, cu atîta răutate și barbarism de către Austria cea umană și creștină.

Dacă privim decĭ dară tot timpul activitățiĭ acesteĭ universitățĭ de la esistența eĭ, de la 1875 pînă astăzĭ, apoĭ suntem convinșĭ că în adevăr universitatea germană de aicĭ a îndeplinit perfect misiunea eĭ, adecă cea politică, precum a zis singur ministrul Stremayer, și nu cea culturală, căcĭ ea a augmentat enorm numaĭ numărul acelor bărbațĭ care venind din apusul german al monarchieĭ, din mediul cunoscutelor lupte de naționalitățĭ, s'aŭ pus într'un conflict acut cu trecutul și tradițiunele țăriĭ, și care voiesc să modifice harta etnică a Bucovineĭ, spiritul poporuluĭ romîn în sens german, și dacă nu, apoĭ cel puțin în cel slav, ca și cum aceasta ar fi singurul mod, de a putea fi europenisat. Dar încercarea cu greŭ va reuși, pentru că elementul social — german cult și energic — nu există, iar cel slav e de tot brut, sălbatic .inferior, afară de aceea ținut și sprijinit numaĭ de brațele puternice, și de armele rafinate și ascuțite ale guvernuluĭ actual din Viena, saŭ maĭ bine zis, de politica foarte profundă a Austrieĭ. Dar va pica guvernul, va pica și Austria, atuncĭ va pica și sprijinul cel atît de neprecugetat și acest mediŭ depravat social va pica și el în prăpastia sa, ca tot ce e corupt și molipsit în lume, lăsînd după sine numaĭ o amintire de niște timpurĭ amare și de urgie ce aŭ trecut peste capul nostru, peste firea noastră de granit.

Am fi însă și nedrepțĭ, dacă nu am mărturisi, că această universitate, dar în contra voieĭ și planurilor inițiatorilor eĭ aŭ avut, pe lîngă tóte relele, adică și o bună urmare — nicĭ un răŭ fără folos. — O tinerime numeroasă romînă, este acuma concentrată aci și ea are sublima misiune de a se emancipa de corupțiunea ce i s'a infiltrat prin atîtea mijloace, prin atîția anĭ (prin toată junia lor prin școlile medie), cu atîta putere în inima și mintea eĭ, de a deveni din ce în ce maĭ tare (în caractere) maĭ capabilă (în minte, judecată și simțire), — astăzĭ dînsa

e încă prea adese-orĭ de tot molipsită și atrofiată de germanism și streinism (cosmopolitism), prea adese-orĭ prea puțin independentă, are prea puțină energie și conștiință de sine în problemele atît de vitale precum e existența națională maĭ ales la noĭ în Bucovina — ca să poată dînsa arunca de la sine cu dispreț și indignare nedemna tutelă, pe care amiciĭ ipocrițĭ încearcă și azĭ să iĭ impuie. Insă ea se poate acuma pregăti în mare număr pentru lupta energică în contra aroganțeĭ streinismuluĭ. In această luptă de existență proprie și națională seriozitatea lor ne va fi singura speranță că universitatea aceasta creată cu scopurĭ destructive nu va accelera descrescerea și descompunerea națiuneĭ romîne, prin creșterea și lățirea elementelor străine.

In acest institut tinerimea romînă are o problemă mare și sublimă. E de a dovedi superioritatea eĭ de rasă și de sînge, superioritatea intelectuală și spirituală ca rasă veche romînă.

---

e) Efectul cultureĭ streine.

a) CREȘTEREA TINERIMEĬ NOASTRE.

Bătrîne obiceiurĭ, frumoase romîneștĭ,
Se pierd, se sting încetul și 'n urmă te trezeștĭ
Cu altele, stăine, în loc de florĭ: scaete
Carĭ ni se șed întocmaĭ, ca nuca de perete,
Țara mea, fala noastră, îșĭ uită de răsboiŭ
Și-șĭ cumpără prin tărgurĭ găteală cu forfoĭ;
Chiar graiul nostru neaoș se pare că se schimbă
Căntarea trăgănată și doina cea cu dor
Incep să se prefacă vîrtej îmbătător;
Ne-amestecăm prea tare, ca grăul în neghină,
Abea ne maĭ cunoaștem de *pătura străină*,
Intoarsă-ĭ roata vremiĭ și noĭ suntem din jos
Și nu văd măntuire...

IOSIF VULCAN.
Prolog; *«Sara cu ploaie»*.

Dacă reasumăm toate cele amintite pănă acuma din capitolul ce'l desfășurasem maĭ sus asupra cultureĭ și a instrucțiuneĭ noastre, dacă constatăm că afară de cele patru clase paralele romîne de la gimnasiul din Suceava, despre a căreĭ prea mică

valoare am amintit deja maĭ sus, dacă cugetăm maĭ departe, că afară de predarea de vre-o cîte-va obiecte de la facultatea teologică în limba romînă și a școaleĭ romîne de lemnărit din Câmpulung, pentru țăraniĭ noștri, care încă e un spin în ochiĭ guvernuluĭ șvăbesc și e deja pe cale de a fi cît maĭ curînd germanisată, noĭ Romîniĭ din Bucovina nu avem absolut nicĭ o școală medie pentru poporul nostru, ba nicĭ chiar școlĭ poporale-civile (așa numite «Bürgerschulen» cu 6 clase) cu limba de propunere romînă, nicĭ o școală romînă de fete pentru creșterea națională a copilelor noastre — Romînul din Bucovina e în decomun unicul popor din întreaga Monarchie care nu posedă nicĭ o școală medie romînească din mijloacele statuluĭ, (nicĭ din ale sale propriĭ) deși Romînul împlinește cu cea maĭ mare scrupulositate toate îndatoririle sale către stat și tron; pe cînd toțĭ streiniĭ țăriĭ Jidaniĭ, Nemțiĭ, Ruteniĭ, Poloniĭ chiar și Lipoveniĭ din Făntăna-Albă etc... aŭ școlile lor naționale și progresează mereŭ — apoĭ trebue să mărturisim că nu se află nicĭ un popor din toată Austria poate chiar din toată lumea, care să fie maĭ răŭ, maĭ miserabil tratat, maĭ bagatelisat și maĭ nedreptățit decît Romînul din Bucovina.

Romînul din Bucovina nu îșĭ cunoaște limba, nu îșĭ cunoaște istoria, și nicĭ idee nu are despre faptele glorioase, pline de putere, și de mărire națională ale strămoșilor săĭ, el nu-șĭ cunoaște trecutul, nu-'șĭ pricepe presentul, de acea nicĭ nu-șĭ prevede viitorul săŭ. Cultura străină, împrejurările străine fatale și impuse cu forța 'l-a adus atît de departe încît el a devenit astăzĭ deja cu totul o materie brută și plastică din care poțĭ forma orĭ-ce figură ce numaĭ aĭ vrea, adecă: un fel de «Kulturdünger» un obiect foarte bun pentru prășila altora. Romînul nostru e crescut într'o lume străină, în o atmosferă infectată cu datinĭ, moravurĭ, credințe streine, cu ideĭ, cu mofturĭ, apucăturĭ și principiĭ străine de și se află în țara sa proprie, o anomalie ce nu se maĭ află în istorie, în nicĭ o altă țară, la nicĭ un alt popor din lume.

Toată instrucțiunea din toate școlile noastre chiar și cele primare, se face precum am văzut maĭ sus, numaĭ în limbĭ streine (în cele primare rusește și nemțește, în cele medie și superioare exclusiv nemțește), toată știința și cultura ce o căpătăm se predă pretutindenĭ la noĭ în țară numaĭ prin prisma

nemțească. Deja de la a doua clasă primară se îndoapă copilul nostru cu limba ruteană și nemțească, cu lucrurĭ streine și nepricepute de dînsul, din care causă capătă băiatul desgust, greață și ură de școală. Aci învață el patru saŭ șease anĭ fără ca el să se pricopsească absolut cu ceva. Pe cît de brudiu a venit el la școală pe atît de prost, tămpit și zăpăcit de atîta străinism a eșit el din școală, fără ca să aibă cît de puțin folos din toată școala sa, fără ca să aibă cît de puțină înțelegere și cunoștință din toate acele ce le-a învățat. Și e evident să fie așa, căcĭ băiatul n'a învățat pe cît a fost în școală nimic romînește, afară doară nițică citire și scriere romînească și aceea cu totul defect, și totul numaĭ în o limbă ce nu o pricepe; prin urmare pe dînsul școala nu l'a încălzit de loc, ci din contră el simte școala numaĭ de o tortură sălbatică, și cu tot dreptul se simte bucuros și fericit, dacă scapă, cît maĭ curînd de dînsa ca de o nenorocire ce apasă cu o nespusă greutate asupra luĭ. Băiatul cum a eșit din școală, cartea în mînă nu o maĭ iea, pentru-că cartea nemțească n'are pentru el nicĭ un înțeles, eară carte romînească n'a învățat, decĭ nu o știe, limba romînă nu e întrebuințată nicăirĭ în oficiele țăriĭ, decĭ dară nicĭ nu se cere de către instanțele oficiale și conducătoare cunoașterea eĭ, pe cea germană copilul și țăranul romîn nu o pricepe de loc, prin urmare nicĭ copilul nicĭ țăranul nu o cunoaște nicĭ pe una nicĭ pe alta, prin urmare băiatul de țăran rămîne tot așa de analfabet precum a fost și maĭ înainte, plus că a devenit pe lîngă acea maĭ tîmpit, maĭ zăpăcit de cap, maĭ confus în idee și în fine de tot amărît și desgustat de școală.

Ast-fel analfabetismul pe lîngă toată sila ipocrită a guvernuluĭ de a trimete băiețiĭ la școală, dar simplu numaĭ cu scop egoistic de a îndopa pe frageda generațiune cu rusism și germanism, — crește mereŭ și ia dimensiunĭ îngrozitoare. Astăzĭ Bucovina stă ca unicul exemplu în întreaga Austrie, poate și în întreaga Europă, ca unica țară, unde analfabetismul înfățișează, precum am văzut maĭ sus procentele cele maĭ marĭ, maĭ îngrozitoare.

Dar bietul romîn e doritor de carte, e doritor de propășire și părințiĭ bietiĭ, deși îĭ văd eĭ pe copiĭ lor *buimăcițĭ*, *zăpăcițĭ* fără istețime, fără agerimea mințiĭ, fără inteligență, fără profunditate de spirit, totușĭ îĭ trimet și pe la școlĭ maĭ înalte

(mijlocie și superioare) gîndind sărmanul în naivitatea sa, că numaĭ știința acea profundă, ce a învățat copilul în cele patru clase primare 'l-a făcut atît de năuc și că maĭ tîrziŭ se va maĭ deștepta la cap. Sărmanul! El nu știe, că tocmaĭ aci e pepiniera unde se cresc ianicerii statuluĭ austro-șvăbesc, că tocmaĭ aceste școlĭ maĭ marĭ sunt adevărate focare pentru tîmpirea mințeĭ și a inimeĭ, că tocmaĭ aci predă el pe băiatul săŭ corupțiuneĭ și înstreinăriĭ totale, departe de creșterea și de vatra părintească, între litve și limbĭ streine, între elemente dușmane și conrupătoare, — de unde prea adese-orĭ nu ese din el alt-ceva decît numaĭ un străin, ba chiar un dușman al poporuluĭ săŭ, în scurt un monstru (d. e. Dr. Aurel Onciul, Dr. F. Lupu etc.) că chiar aci învață el a uita, a desprețui, ba chiar a urî limba, legea, poporul și datinele sale, ba chiar și pe părințiĭ săĭ. Aci învață fiul săŭ, că leanca (o espresiune bucovineană pentru haina), străină și «*spențerul*» șvăbesc, rupt, uns, și plin de parasițĭ, cu care a venit el la noĭ din Austria de sus și de jos, din Stiria, Tirolia etc. e maĭ cinstit, decît pitorescul port național, decît venerabilul *suman*, de cît onesta *opincă*, decît sprinteniĭ și eleganțiĭ *ciorapĭ* de cît eroica «cușmă turcănească» etc. care fac toate la un loc unicul port istoric al acesteĭ țărĭ. Aci învață el a adora tot aceea ce e străin, ce e răŭ, ce e corupt.

Și e prea ușor să decadă băiatul nostru atît de adînc în judecată, în cugetarea și în simțirea sa, căcĭ băiatul nepricepînd ce învață, neavînd ocaziune de a cugeta nu are nicĭ putința de a judeca, și nearătîndu-i-se prin intuițiune moravurile bune, modelurĭ bune, nedesceptîndu-i-se inima, nu are el nicĭ putința de a simți, așa dară în el nu poate lucra nicĭ mintea nicĭ inima, — e decĭ dară numaĭ un automat, saŭ doar un papagal dresat, în care lucră doară numaĭ memoria și frica de forță brutală a unuĭ învățător străin, învățînd el totul numaĭ dearost. De acolo vine tîmpirea mințeĭ, lipsa de o judecată maĭ coaptă maĭ corectă, lipsa de o simțire maĭ profundă și maĭ nobilă. Băiețiĭ noștri învață, tot învață, dar nu știŭ ce învață, învață tot mereŭ dar totul de arost adecă *fără-rost*. Și totu-șĭ devin din băiețiĭ noștri — o minune, pe lîngă atîtea piedice teribile ce ni se pune la înaintarea noastră culturală — oameniĭ ceĭ maĭ deștepțĭ, ceĭ maĭ capabilĭ din toate litvele străine, și maĭ

ales din litva cea aleasă, cea «*hochwärtig*» șvabească din țară (aceasta o mărturisesc chiar singurĭ nemțiĭ, dușmaniĭ noștri). Dar ce ar deveni din aceștĭ tinerĭ romînĭ, dacă acea instrucțiune și creștere s'ar face în limba sa proprie, *romînă*, unde fie-care băiat ar ști și ar înțelege ce învață și înțelegînd ar putea și cugeta și simți, iar cugetînd și simțind și-ar deștepta, și-ar desvolta și întări inima și mintea sa.

Așa am trebuit să învăț și eŭ deja din junia mea cea maĭ fragedă, cînd am început a umbla la școală, nu carte romî nească, ci carte nemțească, care nu o pricepeam de loc, și mie îmĭ părea că învățasem *chinezește* saŭ în limba *hotentotă*, că tot acelașĭ efect avea această învățătură asupra mea. Din toate conceptele străine ce le învățam îmĭ formasem fantasiele cele maĭ bizare, închipuirele cele maĭ hazlie, cele maĭ ridicole, pentru că nu aveam nicĭ o idee despre aceea-ce învățam, pentru-că totul era în limba nemțească. Pînă la a patra clasă gimnasială trebuiam să învăț toate obiectele (disciplinele), dearost ca papagalul, și era destul să mi se dea cuvîntul cel dintîĭ, ca apoĭ să'l recitez tot paragraful și toată fila pe care se trata știința nemțească, pînă 'n fund, decĭ mă tîmpisem și mă prostisem și maĭ mult decît eram. In tot acel timp de amară amintire a tîmpireĭ mele austriace, prin școlile nemțeștĭ, eram de tot zăpăcit, n'aveam idee clară despre nimic, noțiunele mele despre toate eraŭ cu totul false, neformate, nu știeam nicĭ ce învăț, nicĭ despre ce învăț, nu știam adecă nimic, plus că eram pe lîngă acea cu totul năuc de cap. Nu știam a pune nicĭ patru la un loc. Ast-fel pierdusem în zadar fără nicĭ un folos, ba chiar din contra, am pierdut în tîmpire și în prostire maĭ mare plus munca titanică dar zadarnică în secătură și terorism, opt anĭ din viața mea, (patru clase primare și patru gimnasiale), aniĭ ceĭ maĭ scumpĭ aĭ knunieĭ mele, pentru o utopie șvabească, pentru germanisare, învățînd o știință în o limbă nepricepută. Ear german tot nu m'a făcut, ba chiar nicĭ respect nu mi-a insuflat acest mod *teutonic-barbar* de cultură și creștere, ci din contră m'a încredințat, privind acest experiment și la alțiĭ, că germanul austriac e barbarul, cel maĭ rafinat, cel maĭ prefăcut, cel maĭ periculos din lume.

Apoĭ acest mod de instrucțiune, se chiamă a aduce cultură, progres, fericire. Acesta e progresul faimos ce ne-a adus

Austria cu forță 'n țara noastră. Oare aceasta nu e o tîmpire, prostire oficioasă impusă, o corupțiune decretată, și nu progres și înaintare? Ba aci e maĭ mult decît atîta; aci e chiar rîs și batjocură ce se face cu un întreg popor, aci e omorîrea noastră intenționată. Și aceasta se chiamă în jargonul *svabo-austriac «die deutsche Kultur»*, *«die deutsche Bildung»*. Eĭ ce vrețĭ..... trăim doar' în era fericireĭ sub o dominațiune ce se poreclește singură pre sine înaintea lumeĭ, de un stat liberal, constituțional, de un stat *onest și uman*.

Apoĭ sub ast-fel de împrejurărĭ e oare mirare, dacă astăzĭ inteligența romînă din Bucovina nu posede, numaĭ cu foarte micĭ esceptiunĭ, o limbă romînă, nu posede nicĭ dragoste nicĭ simț maĭ profund și adevărat pentru limbă și popor, dacă limba lor, de care se servesc din cînd în cînd, e, cu micĭ esceptiunĭ, numaĭ un idiom *romano-șvabesc*. Astăzĭ numaĭ țăranul romîn, care maĭ există încă, deși deja decimat, este acela care maĭ vorbește încă curat romînește, pe cînd inteligența romînă se ocupă esclusiv numaĭ cu limba și literatura germană. Nu e decĭ nicĭ o mirare dacă astăzĭ pretutindene unde mergĭ la un club, saŭ societate, saŭ petrecere așa numită romînă, nu auzĭ altă limbă vorbindu-se decît cea germană, dacă prin cele așa numite clubur̆ și societățĭ romîne, aproape toțĭ, chiar profesorĭ de limba romînă, așa numițiĭ literațĭ romînĭ, catecheţĭ ba chiar și membri savanțĭ (în compilațiunĭ din poesia și literatura poporală, ce i le adună eleviĭ din liceŭ) aĭ academieĭ romîne din Bucureștĭ se servesc în convorbirele lor, pe la pahare de cinste, ba chiar și acasă în familiele lor cu predilecțiune numaĭ de limba germană, dacă doamnele și domnișoarele noastre și chiar acele ce fac parte din «societatea Doamnelor romîne» îșĭ aŭ misiunea de a propaga sentimentul național în gingașele vlăstare romîne, în copilele noastre, ce aŭ să devie *adevărate mame romîne*, misiunea cea maĭ sublimă pentru fetele noastre — se întrebuințează în toate afacerile lor (chiar și în cele familiare) pe la toate ocaziunele, pe drum, în prăvălie, pe piață, la cumpărat, la maidan, în scurt pretutindene, și întru-olaltă, cînd se întîlnesc, cu cea maĭ mare plăcere numaĭ și numaĭ de limba germană. Ba eĭ o fac aceasta cu o mîndrie deosebită voind ele să arate prin aceasta, că sunt culte, crescute și că D-lor valorează cu mult

maĭ mult, decît acele femeĭ romîne, cari nu știŭ a *părțăi* la șvabește. Din această totală lipsă de sentiment național la doamnele noastre romîne se întîmplă adese-orĭ, ba chiar de regulă, ca o unică șvaboaică, saŭ polonă etc.... care vine în societatea lor, fie chiar ca să imploreze ajutor, și să cerșească, e în stare să schimbe pe loc toată conversațiunea — dacă acea conversațiune a fost din întîmplare purtată romînește, — cu totul în o conversațiune germană saŭ polonă ba chiar și rusă ect... Așa am fost eŭ singur martor cum în anul 1897 o șvaboaică, și încă una ce umbla la cerșit, venind în o casă romînească unde se afla o societate întreagă romînă de dame și bărbațĭ (aproape 20 la număr) tot numaĭ persoane marcante din societatea romînă din Suceava, a prefăcut toată conversațiunea romînă pe loc în o conversațiune germană, și unde doamna de casă, o romîncă din familie romînă bună, se întrecea singură în avînt și în afecțiune pentru limba șvăbească, mergînd din răsputerĭ cu exemplu bun înainte, în a face șvaboaiceĭ *cerșetoare* curte în limba șvăbească. Și totușĭ acea doamnă de casă se pretindea a fi o romîncă mare, pentru-că era pe atuncea membră maĭ însemnată în comitetul «doamnelor romîne».

Și e de remarcat că această șvaboaică era născută în Suceava, ear bărbatul eĭ venetic din Boemia, din țara genialilor, ce vin pe la noĭ, cu o scripcuță pe subsuoară, era de 30 de anĭ slujbaș la comuna din Suceava, orașul cel maĭ romînesc din țară, și a avut necontenit de a face cu poporul romîn atît din loc, cît și din împrejurime, eară dînsa, șvaboaica, devenită văduvă, trăia cu treĭ fete ale eĭ, din mila și bunătatea poporuluĭ romîn, și totușĭ nobila șvăboaică nu știa nimic romînește, și ceea ce era și maĭ caracteristic pentru rasa șvabească, era, că dînsa nicĭ nu voia să știe romînește. Limba Romînuluĭ, e prea urîtă, prea proastă pentru șvabul bolînd și nătîng, pentru rasa cea superioară ce merge la cerșit. El nu vrea să o învețe, dar banul Romînuluĭ e bun, pînea luĭ e dulce, mila și bunătatea luĭ e de mare folos pentru această rasă superioară șvabească. Și ast-fel sunt toțĭ șvabiĭ din țară, iar maĭ ales inteligența șvabească e tot ce poate fi maĭ prost, maĭ tîmpit, maĭ decăzut și maĭ barbar din vestul Austrieĭ. Șvabul la noĭ e născut în țară, trăiește între Romînĭ, se hrănește și se înavuțește de pe spinarea Romînuluĭ, învață a vorbi chiar limba polonă și ruteană, *numaĭ cea ro-*

mînă nu! Iată o trăsătură măreață de un caracter sublim și nobil, a unuĭ popor ce se laudă singur pretutindenĭ de purtător de cultură, și că ar fi o rasă superioară. Șvabiĭ de pe la noĭ nu află de demn, *și în un mod demonstrativ*, îngîmfațĭ fiind prin închipuirea lor arogantă că sunt o rasă superioară, și prin slăbiciunea noastră prea mare de a adora pînă la al zecelea cer tot ce e șvabesc, nu voesc să învețe romînește; dar aflu de demn de a trăi de pe spinarea Romînuluĭ, de a umbla pe la casele romîne cerșind milă și ajutor. Pe acolo pe unde se află eĭ acasă, în mase marĭ, în apusul Austrieĭ, vreaŭ eĭ să fie dreptĭ și nobilĭ și aŭ iscodit față de străiniĭ ce vin pe la eĭ (Cehĭ, Slovenĭ, Croațĭ, Italienĭ) un proverb care zice: «*Wessen Brod du isst, dessen Sprache sollst du sprechen*», dar năvălind eĭ singurĭ ca puhoiul în țara noastră, aŭ uitat pe drum de acest proverb al lor și numaĭ vreaŭ să știe de el, de și li se potrivește de minune.

De acest soiŭ sunt toțĭ nobiliĭ șvabĭ din țara noastră, toțĭ «Kulturträgeri» purtătorĭ recunoscuțĭ de cultură nemțească. Poporul romîn li e lor gunoiŭ, li e un ce de batjocură și totușĭ suntem noĭ Romîniĭ atît de orbițĭ, atît de nepăsătorĭ, atît de tîmpițĭ pentru tot ce e limbă și națiune, în fața unuĭ pericol atît de mare de desnaționalisare, în fața unuĭ sistem de nimicire etnică atît de teribil precum e cel introdus de guvernămîntul austriac.

Ar voi poate cine-va s'o numească această manieră a respectiveĭ romînce și a societățiĭ maĭ sus amintite din Suceava, «*o complesanță*, o manieră fină, *o finețâ romînească deosebită?*» Ce lipsă totală de pricepere!.. Greșală mare! In situațiunea noastră de astăzĭ în care ne aflăm în Bucovina față de străinismul atît de dușmănos, atît de agresiv, arogant și brutal, această apucătură fără judecată e maĭ mult decît o slăbiciune... e chiar o corupțiune, e o decadență morală-națională.

Și un atare cas nu stă unic și isolat. Eŭ am aflat asemenea lucrurĭ aproape pretutindenĭ pe unde am fost în case romîne. Dacă se întîmplă ast-fel de lucrurĭ în Suceava în locul astăzĭ încă pretins cel maĭ romînesc din țară, ce se întîmplă oare atuncĭ pe la cele-l'alte locurĭ maĭ puțin romineștĭ? Atuncĭ e oare mirare cînd limba, datinele și credința noastră strămoșească. sunt călcate în picioare chiar de Romînĭ?

Inteligenţeĭ noastre romîne îĭ lipseşte noţiunĭ, termine ba chiar şi forma romînă prin care ar putea ea înveli cugetarea lor germană, îĭ lipseşte în scurt totul ce alcătueşte o limbă romînească. Expresiunile cele technice şi ştiinţifice nu le-a învăţat, iară cele poporale, saŭ că nu le-a ştiut, saŭ că le-a uitat desconsiderîndu-le, fiindu-ĭ ruşine de ele pentru că sunt poporale, ţărăneştĭ.

Chiar *George Sion* spune singur în lucrarea sa: «Notiţe asupra Bucovineĭ», Bucureştĭ, 1882, privitor la profesoriĭ şi la tinerimea romînă din ţară, următoarele: «... *Dar regresul cultureĭ romîne provine maĭ cu seamă de la apatia saŭ lipsa de energie cam inherentă Romînilor de la Nord, şi de la lipsa de educaţiune naţională a corpuluĭ didactic de acolo. In adevăr se observă că profesoriĭ, de şi în majoritate sunt romînĭ* (dar aceasta excepţional numaĭ la liceul cu paralele romîne din Suceava, Aut.) *totuşĭ aŭ eĭ atîta de puţină mîndrie naţională, saŭ sunt atît de circumspecţĭ şi fricoşĭ, de a se afişa că sunt romînĭ, prin graiŭ şi fapte, în cît adese-orĭ evită de a vorbi romîneşte chiar în familia lor. Să nu maĭ zic şi aceea, că aŭ prea puţină cunoştinţă de progresele limbeĭ noastre, ca uniĭ carĭ citesc foarte rar cărţĭ saŭ alte publicaţiunĭ literare romîne, şi prin urmare nicĭ nu cunosc mişcarea noastră culturală şi ştiinţifică. De aceea foarte des se observă că profesoriĭ saŭ studenţiĭ romînĭ în convorbirile lor familiare vorbesc maĭ mult limba germană, ca cum s'ar teme saŭ s'ar ruşina de a vorbi limba strămoşilor lor*».

Şi aceea ce a fost pe timpul luĭ George Sion, s'a potenţat astăzĭ şi maĭ grav, drept progres şi înaintare. Nu numaĭ că acea nepăsare criminală a devenit şi maĭ crasantă, maĭ mare, dar astăzĭ aŭ devenit ceĭ maĭ mulţĭ, din causă de atîta creştere străină cu totul străinĭ, ba chiar în egoismul lor teribil (d. e. dr. Aurel Onciul, dr. Florea Lupu) duşmaniĭ ceĭ maĭ marĭ aĭ poporuluĭ şi lovesc fără cruţare în naţiunea lor proprie din care aŭ răsărit, legîndu-se fraţĭ de cruce cu jidaniĭ, cu Ruteniĭ, cu toţĭ duşmaniĭ ceĭ maĭ marĭ aĭ poporuluĭ romîn, numaĭ şi numaĭ ca să fie satisfăcut egoismul lor mîrşav, numaĭ ca persoana lor «*ego*», să iasă maĭ mult la iveală şi să apară în capetele secĭ şi venturoase, de geniŭ. Dar! geniŭ! în răutate şi corupţiune!

Această totală ignoranţă a limbeĭ materne e explicabilă, dar nicĭ de fel scuzabilă, e de tot fatală, dar nicĭ de fel necesară, nicĭ naturală. Aceasta e numaĭ efectul creşteriĭ străine, efectul

mijloacelor artificioase întrebuințate la noï, precum am văzut pînă acum cu atîta rafinitate și mișelie *guvernamental-oficioasă* prin sistemul de cultură ce se practică la noï. Efectul creșterii străine e causa totaleï decadențe a simțuluï național, e, că Romînii noștri din Bucovina și maï ales inteligența — numaï cu foarte micï excepțiunï — a devenit pierdută pentru națiunea romînă (d. e. dr. Aurel Onciul etc. e prognosticul foarte amar) la cîtă decadență morală și națională poate ajunge inteligența noastră romînă, prin creșterea streină ce o posedăm), și că de la dînsa și prin dînsa nu maï există scăpare pentru națiunea romînă din Bucovina. Scăparea ar trebui să vie din altă parte.

Maï departe tot această inteligență romînă nu află de loc necesitate de a ceti ceva și romînește, de a se ocupa și cu literatura romînă, afară doară de o niţică gazetă romînă, ce apare numaï de două orï pe săptămînă și care se citește de regulă numaï din interes și de curiositate personală, de a vedea, de nu se află cum-va publicat numele luï pe acolo, saŭ poate amintit cu niţică laudă și lingușire. Pe masă, prin bibliotecele inteligențeï noastre romîne nu găseștĭ aproape nicĭ o carte romînească, nicĭ o foaie beletristică saŭ ilustrată romînă, dar pentru aceea, masa și biblioteca lor e plină încărcată cu opurĭ străine și maï ales germane.

De unde să știe dar inteligența romînă a vorbi romînește, cînd acea inteligență în toată viața eï nu gîndește, nu simțește și nicĭ nu citește romînește?.. Cu poporul romîn, dînsa nu vorbește, nu se asociează, pentru-că cum, Doamne ferește, să-șĭ puie el obrazul săŭ cinstit cu țăranul, cu mojicul, cu opincarul prost, deși acea inteligență a eșit tot numaï din acea opincă proastă. Și totușĭ numaĭ de la țăran ar maï putea învăța inteligența noastră cea romînă și prea cuminte, o limbă maï curat romînească, ar putea învăța niţel a cugeta și a simți romînește, fiind-că numaĭ el maï păstrează în sine cugetarea și simțirea curat romînă. Toată gîndirea și simțirea lor, stilul și toată forma expresiuneï lor e de tot germană, și această gîndire și simțire străină o învălesc eï simplu în niște cuvinte romîneștĭ, dar în un stil, în o formă atît de pocită, atît de denaturată, de țĭ-e milă să auzĭ cum e torturată sărmana limbă romînă. Vorba lor poate fi calificată, precum am zis maï sus doară numaï de un idiom saŭ jargon *romîno-șvăbesc.*

Inteligenţa romînă din Bucovina nu maĭ ştie a vorbi romîneşte, nu e în stare să ţie nicĭ măcar o minută o conversaţiune în limba romînă fără să amestece un cuvînt german în ea, fără să se cufunde în cea şvăbească.

Acuma dacă ne vom întreba de unde vine atîta decadenţă amară a simţimîntuluĭ naţional în Bucovina, apoĭ vom rĕspunde: persecutarea şi isgonirea continuă a limbeĭ romîne din toate afacerile publice-oficiale, din toate instituţiunele de creştere şi de înaintare a unuĭ popor, apoĭ batjocura seculară şi necontenită adusă de străinĭ, tot de «Kulturträger-iĭ» germanĭ la adresa Romînilor şi a tot ce e romînesc în ţară, pe altă parte mijloacele cele maĭ infernale prin carĭ se corumpe de sus pe fie-care romîn, de care se crede că e ceva maĭ de vază, şi în fine sistemul cel maĭ depravat de instrucţiune, tendenţios şi de tot străin de firea poporuluĭ romîn, remediul cel maĭ nenorocit pentru poporul romîn, un sistem care a perindat acuma de peste un veac peste poporul romîn, adecă *şcoalele nemţeştĭ din ţară* făcute pentru poporul romîn.

Aşa vedem că tinerimea noastră abea ce a scăpat de slavisare de prin şcolile poporale, imediat iĭ vedem predaţĭ germanismuluĭ de prin şcoalele medie, pe unde băiatul romîn e crescut, precum am văzut în un spirit străin şi duşman de firea şi de neamul săŭ, unde e îndopat sărmanul numaĭ cu grandomănia şi îngîmfarea şvăbească, cu minciunĭ cu închipuirĭ false, cu corupţiunĭ şvăbeştĭ, cu cosmopolitism, în sensul *jidano-şvăbesc*, adecă spre a'l abate dela fiinţa luĭ romînă şi de a'l înstrăina de limbă, de lege, de naţia romînă, în scurt dînsul e îndopat cu o cultură străină, care cultură desconsideră cu desăvîrşire toate cele-lalte culturĭ, pe cînd ea singură se pune în fruntea lumeĭ întregĭ, pentru-care o *cultură romînă* nicĭ nu există. Aşa d. e. după programul supremuluĭ for de instrucţiune din ţară, o istorie a poporuluĭ romîn, saŭ o istorie a Bucovineĭ nu se învaţă nicăirĭ prin şcoalele noastre, ba nicĭ chiar o literatură romînă nu se predă nicăirĭ cu temeiŭ, precum ar trebui să se predea, ci numaĭ în un mod de tot batjocoritor, numaĭ spre a unge ochiĭ, şi profesorilor romînĭ nicĭ nu li e permis să facă maĭ mult, căcĭ ast-fel e programul instrucţiuneĭ. Tinerimea noastră romînă n'are voie să ştie că aparţine unuĭ popor, care e ceva maĭ mare decît atîta cît se află în Bucovina, unuĭ popor

cu o istorie glorioasă şi plină de lupte, n'are voie să ştie de unde se trage ea, şi cu acel popor are şi o *menire* şi un *viitor* pe acest pămînt strămoşesc, în scurt ea n'are voie să scrie, că e romînă. De unde să aflăm noĭ atuncĭ în inteligenţa noastră, astfel crescută, prin aceste şcolĭ străine, *inimă şi simţ romînesc*, de unde *caractere*, *fapte şi acţiunĭ puternice romîneştĭ* saŭ chiar desinteresare şi sacrificare pentru binele şi interesul poporuluĭ tăŭ? Cum poţĭ să te lupţĭ pentru drepturile călcate ale poporuluĭ tăŭ, cînd nu'l cunoştĭ pe acel popor, cînd nu cunoştĭ nicĭ drepturile ce le-a avut şi care i se cuvin, cînd în fine eştĭ de tot tîmpit şi nu posezĭ nicĭ inimă, nicĭ simţ pentru suferinţele luĭ. E decĭ de tot natural să zicem cu baronul Musteaţă (boer vechiŭ romîn şi membru în comitetul ţăriĭ din Cernăuţĭ) care a răspuns pe avorbirea în limba romînă a regeluĭ «Carol» cu ocaziunea recepţiuneĭ a honoraţiunilor la gara din Cernăuţĭ la anul 1898 «*Sire! Ich kann nicht romänisch, denn, wir sind hier deutsch erzogen*»! şi eŭ aşĭ maĭ adăoga: «*und dabei moralisch und national ganz verkommen*!»

Ca dovadă cît de coruptă şi cît de demoralisătoare e pe la noĭ instrucţiunea nemţească, de care avem noĭ romîniĭ din Bucovina parte, de a fi îndopaţĭ şi ce se urmăreşte cu această instrucţiune, voĭ aduce aci numaĭ unele exemple: aceasta s'ar părea la prima vedere că ar fi un lucru bagatel, dar are o importanţă foarte mare, ear urmarea e şi maĭ tristă.

Pentru toate şcolile medie din ţară se află cărţĭ speciale, carĭ cărţĭ nu se întrebuinţează la nicĭ o altă şcoală medie din toată Austro-Ungaria. Aşa d. e. exista cel puţin pe timpul meŭ o carte pentru literatura germană, edată de un german *Eger*. Ea se învaţă prin toate şcolile medie din ţară şi e prelucrată astfel că pentru fie-care clasă gimnaziale saŭ reale saŭ altele şcolĭ medie) se află cîte un tom special. Din această carte (literatură germană), am învăţat şi eŭ prin toate opt clase pe cînd am fost în gimnaziŭ. Această carte conţine desfăşurat toată literatura germană, dela începuturile eĭ pînă la timpul cel maĭ noŭ, şi se ocupă cu cele maĭ micĭ amănunte şi bagatele germane. In această carte e ridicată literatura germană, dară numaĭ cea germană, pînă la al şaptelea cer, şi e arătată ca întîia *între toate literaturele popoarelor din lume* şi totuşĭ e cunoscut că Wilhelm regele Prusieĭ, de nemţĭ numit cel

Mare, aŭ dormit cu Voltaire, Rouseau, Victor Hugo etc. supt perina capuluĭ săŭ, că Lessing și alțiĭ de aĭ lor încă pe la începutul secoluluĭ al 19-lea aŭ trebuit să sbiciuiască slăbiciunea extraordinară a conaționalilor săĭ, pentru tot ce era francez, pentru adoptarea chiar în masă a literatureĭ și a cultureĭ franceze; deși e cunoscut că germaniĭ nu aveaŭ încă nimica, nicĭ chiar o cultură, cînd poporul francez stătea deja sus și puternic; deși e cunoscut că germaniĭ aŭ devenit la o însemnătate oare-care abea cam de la anul 1830 respective 1870 încoace. Chiar scriitoriĭ lor ceĭ maĭ proștĭ ca: Walter von der Vogelweide, Hans-Sachs, Holty, Schuman etc... sunt pușĭ în frunte ca geniurĭ fată de celelalte națiunĭ, ear un geniŭ ca Göthe ca Schiller nu aŭ existat, nicĭ nu va exista niciodată și nicăirĭ pe lume. Apoĭ se lăuda cu mare emfasă că literatura lor e o «*literatură universală*» (Weltliteratur), pentru-că conține în sine frînturĭ, traducerĭ și prelucrărĭ din literatura tuturor popoarelor din lume, așa o zic nemțiĭ. Dar și noĭ Romîniĭ posedăm în literatura noastră frînturĭ, traducerĭ și prelucrărĭ din literatura tuturor popoarelor din lume, pînă și din literatura țigănească, pe care Nemțiĭ, cel puțin *Eger* nu o cunoaște de fel, — vezĭ d. e. opul luĭ *Gr. N. Lazu*: Traducerĭ libere și imitațiunĭ de poesiĭ vechĭ și moderne din Orient și Occident «Colecțiunea Șaraga» tom. I și II, apoĭ «Maxime și reflexiunĭ din literatura universală» culese de *Aurel D-r C. Popovicĭ*, editura «Minerva» 1900, apoĭ «Din literatura tuturor popoarelor din lume» *de I. Nacu*, etc... etc... și totușĭ nicĭ unuĭ romîn nu i-aŭ plesnit în minte de a se lăuda că literatura romînă ar fi o *literatură universală* deși ar avea tot dreptul să se numească așa.

Adevărat e că acest lecturar de literatură germană de d. Eger aduce înainte traducerĭ și prelucrărĭ din literatura diferitelor popoare, dar cu atît maĭ grav, maĭ condamnabil e, că despre o literatură romînă, despre literatura unuĭ popor ce există, ce locuește nu departe, ci chiar în mijlocul Europeĭ, care are o populațiune de aproape 14 milioane, care constitue chiar o parte considerabilă, a patra parte din întregul imperiu Austro-Ungar, despre acest popor grozavul învățat austriac d. Eger nu știe nimic, nu știea pe atuncea cel puțin pe la anul 1870—1878 pe cînd eram încă în gimnasiŭ. D-sa nu scia încă nimic despre Romînĭ și despre literatura lor, pentru dînsul se vede că Romîniĭ nicĭ nu

existaŭ încă pe pămînt, (ca și pentru faimoșiĭ Maghiarĭ), nu esistă poate nicĭ astăzĭ, pentru-că așa trebue să fie, pentru-că așa e sistemul de instrucțiune și de cultură șvăbească care e croită pentru Romînii din Bucovina și totușĭ aŭ Germaniĭ, Austriaciĭ, obrăznicia de a se lăuda mereŭ, înaintea noastră, că literatura germană e o «literatură universală». Tendința ce se urmărește prin o atare carte de instrucțiune e bătător la ochĭ, dacă judecăm încă, că această carte e menită numaĭ pentru școalele mediĭ din Bucovina.

Un alt exemplu tot atît de drastic. Așa se învață pe la toate școalele mediĭ din Bucovina o istorie a Austrieĭ, o așa numită «österreichische Vaterlandskunde», dar despre o «*Istorie a Bucovineĭ*», despre o «*Istorie a poporuluĭ romîn*» să te ferească Dumnezeŭ. Eĭ bine! In această istorie există ceva de tot special austriac, unde maximele curat austriace ca: Allia bella gerant, tu felix Austria nube», «Divide et impera», «Austria erit ultima in orbe», «Imperium austriacum his artibus retinetur, quibus initium partum est», «forța primează dreptul» etc. Aceste maxime sunt prin exemple și fapte nenumărate desfășurate maĭ pe larg, și ridicate de maxime supreme ca bază pentru existența statuluĭ austriac. Aci provine pe fie-care pagină cu litere marĭ subliniate, cuvintele grozav de umflate «*glorreich*» «ruhmreich» «erhabenes Oesterreich» etc. dar maĭ ales fanfaronade de: «glorrisches Oesterreich». Dar ideea principală care a condus Austria în toate acțiunile eĭ pînă astăzĭ, modul cel prea glorios cum aŭ venit toate țările de azĭ la conglomerațiunea aceasta de state și popoare ce se chiamă astăzĭ «Austria» modul cum a venit maĭ ales Bucovina la Austria, formează negreșit titlul cel maĭ just, cel maĭ onest, cel maĭ demn de «glorreich», maĭ ales cînd gîndim că îndecomun toate faptele cele *glorioase* ale Austrieĭ sunt făcute după șablonul «*răpiriĭ Bucovineĭ*».

Și apoĭ devisele amintite maĭ sus, care îĭ servește Austrieĭ drept călăuză și drept lege supremă în toate acțiunile eĭ «glorioase» ca: «Divide et impera», «Die Macht vor dem Recht» apoĭ deosebirea popoarelor sale și a civilor săĭ care susține acest imperiŭ, saŭ divisiunea în două categoriĭ, în «hochwärthig» și «niederwärthig» etc. nu ne caracterisează ele oare, îndestul, drept prototip de aceea ce e Austria? Eară în timpul cel maĭ noŭ, espresiunea tot «*glori-*

oasă» a baronuluĭ *Erb* secretar la ministerul de interne din Viena: «Wir werden in der Bucovina derartige Zustände schaffen, dass keinem Teufel gelüsten wird, die Hand darnach zu reichen» [1]) saŭ crezul politiceĭ austriace, esprimat de fostul Ministru al finanţelor comune austro-ungare Benjamin Kallay pe hebreieşte zis: Benjumen Keilef, — cu ocaziunea dăriĭ de seamă asupra administrăriĭ Bosnieĭ şi a Herţegovineĭ în delegaţiunile din 1896 unde zice: «Die *Kenntniss* der Verhältnisse und der Menschen aber ohne Erwägung. *Wille*, der seinen eigenen Beweggründen nicht kachforscht, und *Entschluss* der sich um die Eventualitäten nicht hümmert; im harmonischen und spontanen Zusammenwirken dieser Eigenschaften liegt das *Geheimniss* der staatsmänischen Fähigkeit» [2]) etc. nu ne caracterisează ele oare destul de clar pe Austria ca prototipul *«gloriei, a onestităţiĭ, a justiţieĭ şi a moraleĭ publice?!!»*

Maĭ departe! In toate şcoalele medie din ţară se predă o istorie universală. E locul aci, să arătăm, cum se face ştiinţă prin şcoalele noastre, cum înţelege Austria de a aduce creştere şi cultură pentru poporul romîn.

Această istorie a lumeĭ e lucrată de un neamţ Dr. Loserth, fost profesor de istorie universală la Universitatea din Cernăuţĭ, va să zică un corifeŭ de la o universitate germană. In această istorie — tot aşa şi în istoriele celelalte ce se învăţa prin toate şcoalele înainte de apariţia acesteia, ca: Gindely, Pütz etc. — se descrie toate popoarele carĭ aŭ avut saŭ aŭ ver o istorie pe lume eară poporul neamţ e înfăţoşat ca primul popor din lume, înaintea căruĭ toate celelalte popoare sunt numaĭ nişte piticĭ, (pigmeĭ). Toate faptele poporuluĭ german şi a împărăţieĭ germane sunt declarate şi arătate, de acţiunile cele maĭ puternice din lume, în faţa cărora se cutremură fie-care inimă slabă de inger. Deja Cimbriĭ şi Teutoniĭ aŭ dovedit pe timpul lor, aşa

[1]) In traducere romînă sună: «Noĭ vom crea în Bucovina atarĭ stărĭ de lucrurĭ, încît nicĭ diavoluluĭ să nu 'ĭ vie pofta de a maĭ întinde mîna după dînsa».

[2]) In traducere romînă sună: «*Cunoştinţa* imprejurărilor şi a oamenilor însă fără multă precumpănire. *O voinţă*, care nu cercetează motivele sale propriĭ, şi o *decisiune* care nu se interesează de nicĭ o eventualitate, cooperarea armonică şi spontană ale tuturor acestor calităţĭ, în aceasta zace *secretul* aptitudineĭ excelente şi ale calităţilor marĭ de stat al Austrieĭ.

zice savantul şvab, mărirea şi gloria germanilor şi că pe imperiul Roman numaĭ germaniĭ 'l-aŭ nimicit. *Charles-magne* a fost un german puternic, tot aşa Pipiniĭ, Hugo-capet, Charles-martel etc., toţĭ urmaşiĭ luĭ Chlodwig, Carolingiĭ etc. aŭ fost cu toţiĭ numaĭ germanĭ.

Răsboaele purtate de Frantz II şi Ludwig XIV regiĭ Franţeĭ, prin carĭ puneaŭ aceştĭ regĭ mereŭ stavilă şi frîŭ obrăzniciei teutonice, sunt înfăţoşate de nişte invaziunĭ de pradă sub numirea de «*Die vier Raubzügen Ludwig des XIV*» pe cînd invaziunile, prădăciunile şi devastările vandalice saŭ maĭ bine zis *germane*, dar maĭ ales de pe timpul *Ottonilor* a luĭ Heinrich IV, apoĭ îndeosebĭ *invaziunile cele şase* în Italia făcute de faimosul împărat german *Friedrich-Barbarosa*, prădăciunele, devastările, omorurile, poate cele maĭ teribile din toată istoria evuluĭ de mijloc, unde sate, oraşe întregĭ aŭ fost arse, prădate, iară poporul nimicit etc. toate acestea le numeşte el «*Deutsche Kulturzüge...*» o adevărata cultură germană, asemenea aceleĭ ce o avem noĭ în Bucovina deja de 130 de anĭ, adusă tot de faimoşiĭ nemţĭ din Austria, unde Romînul a ajuns astăzĭ a fi maĭ sclav, decît sclaviĭ patricielor romanĭ, de pe timpul Cesarilor.

El istoriseşte apoĭ pe larg despre toate familiele germane ce se află împrăştiate şi pierdute ca coloniĭ prin Rusia, Turcia, Asia şi prin toate statele Europeĭ, eară Saşilor din Transilvania le oferă un capitol întreg. Tot odată se sileşte el a ne argumenta că chiar şi Constantinopole (Perea) e în mare parte şi astăzĭ încă o colonie germană, pentru-că populaţiunea de astăzĭ constă peste jumătate din Francĭ adecă din rasa germană, aşezaţĭ acolo deja de pe timpul cruceadelor sub numirea de «Franken», aminteşte apoĭ pe larg despre Germaniĭ din America, Africa etc. că şi Englezi, Sueziĭ, Norveziĭ, Daneziĭ, Normaniĭ, Belgiĭ, că chiar Franceziĭ, Italieniĭ, Spanioliĭ, etc. sunt Germanĭ, trăgîndu-se toate aceste popoare din rasa superioară germană a *Goţilor*, carĭ aŭ descendat prin acele ţărĭ, şi aŭ format prin spiritul şi energia germană statele moderne ce se numeşte astă-zĭ Francia, Italia, Spania etc. In vinele popoarelor aşa numite romanice de azĭ, curge şi astăzĭ încă sîngele german. Aceste popoare aŭ adoptat numaĭ limba romană, modulînd-o şi prefăcînd-o în decursul timpuluĭ după firea fie-căruĭ popor în o limbă aparte individuală aceluĭ popor. In

scurt, după teoria învăţatuluĭ nostru neamţ, toată lumea e germană şi constă numaĭ din Germanĭ... Grandomania germană în această carte n'are marginĭ; nicĭ o mirare decĭ dacă noĭ romînii bucovinenĭ admirăm atît de mult *tot ce e german.*

Eară ce se atinge de Romînĭ, nu stă amintit aproape nimic, şi aceea ce e amintit e tratat cu atîta ironie, cu atîta bătaie de joc, încît 'ţi-e numaĭ ruşine şi milă să citeştĭ. Iară în capitolul despre răsboiul romîno-ruso-turc din 1877, nu aminteşte despre Romînĭ aproape de fel, ci numaĭ abea în treacăt, că prinţul «Karl von Hohenzollern» (arătîndu-l cu mare mîndrie că este neamţ, şi că numaĭ spiritul german a putut să ridice în cît-va nivelul cultural al acestuĭ popor atît de jos în cultură) aŭ luat parte «*mit einer kleinen Schaar* von Kämpfern, die der rusischen Armee unterstellt war» adecă: cu o mică ceată de luptătorĭ, ce formaŭ o parte integrantă din armata rusă.

Aşa scriŭ istorie profesoriĭ şi învăţaţiĭ germanĭ de pe la Universitatea din Cernăuţĭ, şi o atare istorie se predă tinerimeĭ romîne din Bucovina.

Ce se poate oare forma în creieriĭ unuĭ june care învaţă de aceste năsdrăvăniĭ şi grandomaniĭ nemţeştĭ sub titlul de istorie universală? ce claritate poate căpăta el despre faptele adevărat istorice, şi ce conclusiune îşĭ poate el oare face din acea istorie, care are să fie oglinda omenireĭ şi sorgintea, de unde putem învăţa aceea ce e mare, nobil şi frumos? Dacă i se pune juneluĭ fraged o oglindă rea şi falşă înainte, reoglindirea ce o va primi el va fi cu atît maĭ rea şi maĭ falşă. Unde e atuncĭ instrucţiunea, unde e creşterea adevărată a junimeĭ studioase? In cotro e dirigeată cu toată forţa simţirea, gîndirea şi judecata tineretuluĭ nostru cu o atare instrucţiune cu o atare ştiinţă probată germană — e foarte străvăzător.

Şi în acest spirit sunt ţinute toate cărţile de instrucţiune din Bucovina. Aceste cărţĭ aŭ, precum am zis, darul, că sunt elaborate şi valabile numaĭ pentru şcoalele din Bucovina.

Şi ca dovadă şi maĭ eclatantă în ce fel se face ştiinţa de cătră savanţiĭ germanĭ de la Universitatea din Cernăuţĭ, amintesc aci în treacăt numaĭ, aparinţa uneĭ lucrărĭ, care tratează despre istoria noastră romînă întitulată: «Die Inschriften aus der Bucovina» Epigraphische Beiträge zur Quellenkunde der Landes- und Kirchengeschichte I. Theil, Wien, 1903, von dr.

Eugen A. Kozak, Profesor an der Universität zu Czernowitz. Aci se află tipărite năsdrăvăniile cele maĭ bizare şi denaturările cele maĭ grandioase ale adevăruluĭ, şi ne arată în ce crasantă *ignoranţă* se mişcă aceştĭ savanţĭ profesorĭ germanĭ, de la Universitatea din Cernăuţĭ, care autorul trece în cercurile ştiinţifice germane din Cernăuţĭ de un bărbat foarte erudit. Acest pamflet în ştiinţa probată a geniuluĭ nemţesc, ar fi trecut de sigur şi în cercurile noastre romîne, fără multă trudă şi cercetare, de un op epocal în desvelirea istorieĭ noastre, dacă nu s'ar fi aflat din norocire la timp încă, profesorul Iorga din Bucureştĭ care a arătat lumeĭ romîne cum înţeleg profesoriĭ germanĭ de la Universitatea din Cernăuţĭ a face ştiinţa de n'ar fi adus toată *lucrarea-pamflet* la valoarea eĭ adevărată, descoperind în ea o sumedenie de neadevărurĭ, o crasantă ignoranţă şi o rea voinţă uricioasă deamnă de un savant german.

Aducem cu această ocasiune aminte şi de publicaţiunile tendenţioase a d-ruluĭ R. Fr. Kaindl, tot profesor la Universitatea din Cernăuţĭ, german, dar ruteanofil neîntrecut, carĭ dovedesc de asemenea o ignoranţă perfectă a resultatelor dobîndite de învăţaţiĭ romînĭ. Cît de multă *pseudoştiinţă* se face aci pe pămîtul nostru de către aceştĭ savanţĭ germanĭ, pe contul poporuluĭ romîn? D-l profesor Iorga are cu totul dreptate cînd zice cu ironie la adresa focaruluĭ de ştiinţă din Cernăuţĭ, că: «*aceea ce scrie micul cerc al istoricilor romînĭ, nu ajung de cît foarte tîrziŭ saŭ chiar de fel la Cernăuţĭ*». O sentinţă sdrobitoare şi foarte justă. Deceniĭ de anĭ aŭ trecut şi la Cernăuţĭ sunt aproape deplin necunoscute cercetările luĭ M. Cogălniceanu, Hasdeu, Dr. D. Onciul, I. Bogdan, Iorga, Urechie etc. a pleiadeĭ întregĭ de istoricĭ romînĭ. Nemţiĭ de la noĭ, cu ştiinţa lor *probată-superficială*, n'aŭ lipsă de ştiinţa romînă, de sigur ca să nu iasă cum-va înaintea studenţilor romînĭ de pe aice, la iveală adevărul şi valoarea poporuluĭ romîn, negreşit tot din motive cultural-germane serioase, dar pentru aceea fac aceştĭ savanţĭ ştiinţă, cu mare predilecţiune în pamfletele (mumiele) istorice ale luĭ Rössler, Hunfalvy etc. Eată aşa arată seriositatea ştiinţifică germană de la universitatea noastră, adică: rîs şi batjocură.

Afară de acea trebue să se ştie, că majoritatea manualelor germane aduse din apus şi chiar cele scrise în ţară, sunt nepotrivite, fiind-că sunt scrise în spirit străin de ţară. Tot astfel

dacă nu și maĭ gravaminale sunt și manualele cele romîneștĭ carĭ sunt ticluite și acestea după manualele germane. Istoria Bucovineĭ și maĭ ales istoria acestuĭ pămînt, înainte de răpire, este cu totul desconsiderat — orĭ tendențios alcătuit, precum am zis în paguba adevăruluĭ istoric — nicĭ vorbă, de rușine pentru faptele cele grozav «*glorioase*» austriace. Este de tot ciudat și aproape fără pereche în o țară civilisată, ca învățămîntul uneĭ țărĭ să fie astfel ca d. ex. religiunea băștinașe și conducătoare a țăriĭ, căreia ĭĭ aparține patru cincimĭ a întregeĭ populațiunĭ, să fie *presintată de sizmatică*, în manualele *rom.-cat.* pentru învățămîntul religiuneĭ, și tot odată *aprobată de guvern* pentru usul școlar.

Tot așa de gravaminal este, că în țara unde se află *Suceava, Putna cu mormîntul sfînt al luĭ Ștefan cel Mare*, Voronețul, Sucevița, Cosminul etc. etc. cu monumentele sale istorice, în fapte glorioase, să învețe copilul de școală despre Heinrich, Friedrich-Barbarosie, despre lupta de la Varșovia, despre faptul... cum se desfăta odată Rudolf de Habsburg cu un uliŭ ce ĭĭ prindea cîte-o găină în cetatea sa *Habsburg* adecă pe romînește, în cetatea «*habsinilor*» etc. dar să nu știe de fel copilul nostru despre *Dumbrava-roșie*, despre *cetatea Neamțuluĭ*, cînd a răsbătut Ștefan oastea păgînă, saŭ despre viața și faptele erouluĭ cel Mare, ale căruĭ osăminte zac uitate și înstrăinate la Putna, saŭ despre Domnița, al căreĭ păr se păstrează cu pietate la mănăstirea din Sucevița, saŭ despre lupta glorioasă a luĭ Ștefan cel Mare cu *Albert craiul Polonilor*, unde obrăznicia și rapacitatea polonilor a fost răsplătită cu ararea Dumbrăveĭ-roșie, etc. In o țară autonomă, precum se pretinde Bucovina a fi, se predă învățămîntul astfel că se consideră numaĭ *istoria străină*, și se desconsideră cu totul *istoria proprie*, nu e numaĭ un ce cu totul absurd dar și ceva ne maĭ pomenit în un stat civilisat, precum se pretinde Austria de a fi.

Pe altă parte, i se pune tuturor romînilor și maĭ ales junimeĭ studioase romîne toate piedicele înainte, de a nu putea veni cumva în atingere saŭ în ver o relațiune spirituală cu frațiĭ din Transilvania și maĭ ales cu ceĭ din Romînia, ca nu cum-va prin acest contact să se deștepte în eĭ simțul național romîn. Romîniĭ bucovinenĭ sunt izolațĭ de către ceĭlalțĭ romînĭ maĭ răŭ decît prisonieriĭ și criminaliștiĭ de prin pușcăriele statuluĭ și in-

cunjurațĭ cu o pază grozavă, cu persecuțiunĭ și urmărirĭ, ca cu un mur chinezesc, și dacă se află, că un romîn stă în ver un contact spiritual cu romînii din Romînia, apoĭ acela e declarat deadreptul ca conspirator contra siguranțeĭ statuluĭ austriac și e luat la goană. Exemple de aceste noblețe austriace avem destule.

Eĭ bine în această ignoranță, în această răutate, îngîmfare și grandomanie șvăbească, în acest spirit pervers, corupt, cu infiltrărĭ de *cosmopolitism;* de *internaționalism falș,* în sensul *șvabo-austriac,* de socialism pe seama altora, de *indiferentism,* de *șarlatanism,* de *rafinism* etc.., e crescută tinerimea noastră romînă, unde simțul pentru lege, popor, limba romînă e luată în bajocură, unde romînul e luat la goană, unde chiar cuvintele sfinte *dreptate, lege, limbă, națiune* sunt bajocurite în modul cel maĭ brutal și călcate în picioare. Atuncĭ întreb pe fie-care, care meditează și simte împreună cu mine: de unde să vie moralitatea, de unde să vie în tinerimea noastră *caracterul sublim, ideale* marĭ și nobile, ca motore pentru acțiunĭ marĭ și puternice naționale, de care are romînul bucovinean atît de multă lipsă, ... de unde să vie simțul național, acel simț, care e gata pentru sacrificiŭ, pentru abnegațiune, de unde consciința de sine, și cu ea energia și puterea de viață, în inteligența noastră romînă, care se recere atît de mult în lupta ce avem astăzĭ de a o purta pentru existența noastră națională.

Pe adevăratul om îl face nu numaĭ instrucțiunea minții, ci și educațiunea sufletuluĭ, decĭ e o deosebire mare între omul instruit și cel crescut. Sub cultură saŭ creștere nu înțelegem însă oamenĭ, carĭ sunt înzestrațĭ cu oare-carĭ cunoștințe (ca d. e. cele din școalele noastre nemțeștĭ din țară) ci oamenĭ, carĭ pe lîngă cunoștința adevărată, aŭ și un suflet nobil, o inimă formată, bazată pe o adevărată creștere.

Insă creșterea adevărată a *inimeĭ* care aduce cu sine moravurile cele maĭ bune, cele maĭ nobile, faptele cele maĭ marĭ și maĭ frumoase, e numaĭ *creșterea națională,* pentru-că un atare om ast-fel crescut, a luĭ inimă e inocentă, lipsită de înfumurăturĭ străine, al luĭ cuget și simț e curat, neînveninat de doctrinele străine, tendențioase conrupătoare de conștiința de sine, și el simte profund și clar tot ce e mare și sublim, pentru că inima și mintea luĭ nu e tîmpită, nu e molipsită cu principiĭ străine, perverse, falșe și

contrare ființeĭ sale proprie. Tot de o dată dorește el de a-șĭ însuși tot ceia ce e sublim, pentru că prin inocența și prin firea sa nestricată, naturală, simte în sine un îndemn puternic de a face tot ceia ce e mare și sublim.

O educațiune în sens cosmopolit, care ar avea tendința să facă pe tinerime să nu aparțină nicĭ uneĭ națiunĭ, — precum se vede această degenerare în un grad atît de fatal și tot o dată așa de potențat, la inteligența română din Bucovina,— ci omenireĭ în general, în abstract, e o utopie, e un testimoniu de o educațiune rea, coruptă, e un argument că lipsește o cugetare maĭ profundă, e o dovadă de o tîmpire totală a inimeĭ și a simțimîntuluĭ adevărat, pentru fie-care acela, care profesează ast-fel de ideĭ rătăcite. Prin o asemenea educațiune, fără caracter național pronunțat, nu s'ar produce de cît caractere omeneștĭ bastarde. Nicĭ o națiune cu conștiința de sine nu poate dori, ca să se formeze ast-fel de caractere în sînul eĭ.

Cînd zicem «Român», fantasma psichologică care trece pe dinaintea ochilor noștri, e un om, al căruĭ semn distinctiv e «adevărul». Răŭ saŭ bun, românul e «adevărat», e «natural». El e inteligent, fără viclenie, răŭ — dacă e răŭ — fără fățărie, bun, fără slăbiciune, cu un cuvînt, mi se pare că atît calitățile cît și defectele românuluĭ sunt întregĭ și neschilodite. El se arată precum e, natural, nestricat. El n'are o cocoașe intelectuală saŭ fisică, ce caută a ascunde, nu are apucăturile omuluĭ slab; luĭ îĭ lipsește acel *iz* de slăbiciune, care precumpenește în fenomenele viețeĭ noastre publice sub forma linsă a cultureĭ noastre spoite *germano-austriace*. Toate figurile acele fățarnice și rele, viclene, fără sinceritate, toate acelea ce ascund o duplicitate încorporată în noțiunea germană «Conventionelle Lügen», tot aceia ce e rafinism, prefăcut, fals, nu încape în cadrul noțiuniĭ «Român», ele sunt, dacă provin, numaĭ calitățile adoptate de la străinĭ, și anume prin contactul ce-l avem cu eĭ, prin influența așa numiteĭ culturĭ, în care ne-am adăpat și ne mîndrim, prin influența mediuluĭ străin în care am trăit și trăim, și prin care ne-am stricat firea noastră națională.

În pretențiunea etică a popoarelor deșteptate la conștiința lor națională pentru o liberă desvoltare și pentru a fi recunoscute ca subiecte naturale ale statuluĭ, zace esența și tot o dată profunda *îndreptățire morală* a ideiĭ de naționalitate.

Aşa dar numaĭ creşterea şi instrucţiunea naţională e in stare să ne păstreze firea noastră curat română, e în stare să desvolte în noĭ caractere marĭ şi sublime de carĭ avem atîta lipsă maĭ ales în inteligenţa noastră. Ea desvoltă în noĭ energia şi puterea voinţeĭ care e de neapărată lipsă pentru săvîrşirea acţiunilor marĭ şi puternice, dînsa e în stare să deştepte în noĭ conştiinţa de sine, şi ne poate ast-fel apăra de înstreinare, de slavizare. Aşa dar numaĭ creşterea naţională ne-poate salva de peirea noastră totală.

Pe bărbaţiĭ ceĭ marĭ, numaĭ naţiunea din care aŭ răsărit eĭ ĭ-aŭ făcut marĭ. Dovadă avem pe bărbaţiĭ ceĭ marĭ din istoria tuturor timpurilor. Bărbaţiĭ ceĭ maĭ marĭ aŭ fost tot-odată şi ceĭ maì marĭ naţionaliştĭ, carĭ s'aŭ şi jertfit pentru poporul lor. Aşa aŭ fost bărbaţiĭ ceĭ marĭ, întemeietoriĭ religiunelor Budha, Confucius, Moisi, Christ, Mohamed, Lutter, apoĭ Socrate, Alexandru cel Mare, Anibal, Caesar, Ştefan cel Mare, Ioan cel Bun, Mircea cel Bătrîn, Mihaĭ Bravul, Alexandri, Brătianu, etc. Aceştia vor rămîne neperitorĭ pentru toată posteritatea, nu numaĭ prin cugetarea lor înaltă, prin faptele lor nobile şi marì, ci şi prin puterea sentimentuluĭ lor pronunţat naţional.

Dacă ar fi creşterea copiilor noştri maĭ exactă, maĭ conştiincioasă, maĭ mult naţională, dacă s'ar da astă-zĭ maĭ multă atenţiune creşteriĭ inimeĭ şi a sentimentuluĭ de cît creştereĭ intelectuluĭ, atuncĭ n'ar trebui să auzim astă-zĭ pretutindenĭ vaicărul atîtor oamenĭ nenorociţĭ. Materialismul şi cosmopolitismul propagat sub titlul de cultură de Germanĭ şi de Evreĭ în mod tendenţios, înnăbuşeşte astă-zĭ în noĭ or ce simţ maì înalt, or ce ideie maĭ sfîntă. Dovadă avem decadenţa noastră totală morală şi naţională, împrejurarea că pentru un bob de linte suntem în stare să lăsăm în părăsire interesele cele maĭ vitale ale neamuluĭ nostru, că n'avem de fel pricepere pentru mărirea şi viitorul naţiuneĭ noastre, că trăim cu toţiĭ numaĭ pentru prezent, şi nicĭ de cum pentru viitor.

Cît de departe a ajuns la noĭ decadenţa naţională în inteligenţa noastră, ne serveşte ca exemplu împrejurarea din anul 1900 — lucru ne maĭ pomenit în istoria popoarelor — ca din 14 deputaţĭ românĭ dietalĭ, citeşte lectorule şi te minunează, *un-spre-zece deputaţĭ dietalĭ românĭ* s'aŭ lăsat a fi ademeniţĭ

și cu totul conrupțĭ prin momelĭ și promisiunĭ de favorurĭ și avantage personale, din partea presidentuluĭ țăriĭ de pe atuncea (prototipul guvernuluĭ austriac!), Bourguignon, vînzînd acești bravĭ românĭ, întreg poporul român și toate interesele sale naționale.

Numaĭ d-niĭ Iancu Flondor, Dr. George Popovicĭ (astă-zĭ cu mare regret pentru țară e deja supus al Românieĭ) și Dr. Ioan Țurcan (astă-zĭ deja mort) aŭ fost rămașĭ intacțĭ neaccesibilĭ de o conrupțiune atit de rușinoasă, atît de teribilă, dar pentru aceia urmărițĭ și persecutațĭ din răsputerĭ.

Decĭ iată școlile străine, creșterea tendențioasă (ca exemplu drastic la ce grad de degradare națională și morală ne poate aduce creșterea străină ne servește Dr. Aurel Onciul și Dr. Florea Lupu) ne face iluzorie toată reînălțarea din mocirla existențeĭ noastre naționale, toată redeșteptarea din letargia existențeĭ, și precum toate simțimintele nobile și marĭ, carĭ isvorăsc numaĭ din o inimă curată națională, sunt astă-zĭ înăbușite de greutatea imensă a atmosfereĭ otrăvitoare ce ne tot apasă mereŭ, în cît din lipsa de aer curat suntem în pericol de a fi înăbușițĭ cu totul, tot așa și o creștere maĭ îngrijită, maĭ consciincioasă națională e considerată astă-zĭ (tot din cauza împrejurărilor străine în care ne aflăm), numaĭ de o povoară, numaĭ de ceva superflu și netrebuincios.

Și e lucru curios, că părințiĭ nu sunt în stare să-șĭ instrueze eĭ insușĭ copiĭ. Ce fericire ar fi, cînd eĭ ar face singurĭ aceasta. Cițĭ tinerĭ ar fi crutațĭ prin acest fapt de corupțiune, de înstreinare și de o pierzare etnică, ba chiar morală.

Dacă această sarcină n'ar fi atît de grea, școala ar fi în stare să dea societățeĭ sută la sută oamenĭ bine educațĭ și bine crescuțĭ. Din nenorocire, aceasta este cu neputință, așa că efectele pe carĭ nu aŭ putut să le îndrepte profesorul, maĭ rămîn și în sarcina legilor și a judecătoruluĭ. Dar vaĭ! cît de slab e respectat la noĭ în țară legea, dreptatea, de chiar apărătoriĭ eĭ, despre aceasta am avut până acum destule și prea destule dovezĭ.

Natura umană fiind foarte complexă, variată, defectele cele maĭ marĭ se găsesc coabitînd în om alăturea cu cele maĭ frumoase calități, întocmaĭ cum într'un cîmp cresc împreună plantele bune alăturea cu cele vătămătoare, și cultivatorul este silit

ca neîncetat să lucreze la stîrpirea celor rele spre a favorisa creșterea celor bune. De aceia se impune ca încă de mic să fie omul supus la un regim de educațiune și de instrucțiune. Se înțelege de sine că cea de a doua este greŭ de făcut fără să premeargă cea dintîiŭ, saŭ cel mult să se facă ambele în acelaș timp. Aristoteles a zis:

«E bine a se da omuluĭ întîĭ educațiunea și numaĭ după acea instrucțiunea, căcĭ instrucțiunea fără educațiune face din om o ființă periculoasă bineluĭ social.» Vorbele filosofuluĭ grec sunt prea adevărate, și din ele resultă că mult maĭ ușor se poate face instrucțiunea de cît educațiunea cuĭ-va. Educațiunea privind partea morală a omuluĭ, iar instrucția partea intelectuală, omul găsește maĭ mult folos pentru sine de a'șĭ cultiva pe aceasta, decît pe cea dintîĭ care este de un caracter altruist. De aci se vede însemnătatea roluluĭ social al părinților, care trebue să fie maĭ mult educatorĭ. Insă lucrul nu se întimplă astfel, maĭ ales la popoarele moderne.

La ceĭ vechĭ statul cîștigase o putere atît de suverană, încît individul cădea zdrobit sub greutatea sa. Și toată grija Statuluĭ era curat educativă. Individul care nu era încă de tînăr pregătit pentru o misiune morală, nu putea să ajungă nicĭ-odată la cîrma afacerilor publice. De acolo vedem la statele cele vechĭ (Grecĭ și Romanĭ) calități cetățeneștĭ sublime, caractere marĭ, înălțătoare, puternice, acea ce astăzĭ maĭ rar le găsim. Pe cînd ceĭ anticĭ puneaŭ maĭ mult preț pe formarea inimeĭ și a caracteruluĭ; ceĭ *«modernĭ»*, ceĭ de astăzĭ pun preț numaĭ pe formarea, și desvoltarea intelectuluĭ. Și noĭ vedem că diferența e foarte mare. Atuncĭ caractere tarĭ, intime formate, pe cînd astăzĭ coruptiunea, rafinismul, lașitatea, egoismul crasant, vițiul, sunt o virtute.

De atuncĭ și pînă azĭ lucrurile s'aŭ schimbat mult și la multe popoare. Individul, încetul cu încetul și-a recăpătat independența sa; o independență relativă, dar tot e una, și în statul noŭ, a reușit să-șĭ introducă voința și tendințele sale individuale, așa de bine încît Statul modern se presintă nu ca ceva impersonal, abstract, cum era statul vechiŭ, ci ca suma voințelor individuale: *Statul antic era representantul virtuților celor maĭ desbrăcate de egoismul individual*, pe cînd în Statul modern este un amestec de competiturĭ individuale, o asociațiune

de exploatație, unde numaĭ ceĭ puținĭ de sus aŭ tot dreptul: sunt stăpînĭ, eară masa imbecilă are numaĭ obligamente, e numaĭ sclavă, în care asociațiune abia se maĭ zărește cîte o umbră, de virtute civică, de nobleță, afară doară de nobleța jăfuireĭ și a prădăriĭ.

De acolo vine că un atare stat vorbește maĭ mult de instrucțiune decît de educație. Toate diplomele se daŭ în numele instrucțiuneĭ, toate demnitățile în Stat se ocupă cu oamenĭ *instruițĭ* și nu de oameniĭ *bine crescuțĭ* și nicăirea nu se face caz de educațiune. Astăzĭ instrucțiunea publică e educațiune, ceea-ce este cu totul falș, căcĭ educațiunea în înțelesul antic al cuvîntuluĭ era cultura caracteruluĭ la individ, în direcțiunea moraleĭ sociale și a marelor virtuțĭ, abstrăgînd de la interesul personal și îndreptate spre marele interes social. Așa că am putea cu drept cuvînt spune că Statul modern s'a individualisat, ca să zic așa, și a devenit un mare exploatator de afacerĭ pur egoiste maĭ ales acolo unde acel mare exploatator e o companie de exploatare precum e Austria.

Iată unde ajunge creșterea străină tendențioasă demoralisatoare, cînd se ignorează cu totul formarea inimeĭ. Mulțĭ Romînĭ din noĭ aŭ fost crescuțĭ de micĭ copiĭ deși, în țară, dară pe mînĭ străine, și devenind marĭ, maturĭ, aŭ devenit a fi oamenĭ fără o bine lămurită cunoștință națională. Mulțĭ din eĭ sunt maĭ mult Germanĭ, Maghiarĭ decît Romînĭ și nu înțeleg naționalismul în firea sa acceptată. Pe de altă parte iarăși, mulțĭ dintre Romînĭ instruițĭ, influințațĭ unilateral de teoriele materialiste, aŭ luat'o repede înainte și nu s'a maĭ oprit, decît la ideele cele maĭ involburate, manifestînd adese un suveran dispreț pentru-un principiu, pe care eĭ îl consideră vechiŭ și în desacord cu progresul armonic al cultureĭ generale, cu interesele comune ale umanitățiĭ, în scurt cu pretinsa tendință internaționalistă a seculuĭ pretins înaintat de astăzĭ.

In asemenea împrejurărĭ să nu ne mirăm, că am ajuns într'o situație pe cît de nefirească, pe atît de tristă: o mulțime de oamenĭ de pe la noĭ, carĭ se pretind a fi romînĭ marĭ, carĭ se pretind a fi inteligențĭ și culțĭ, simt par'că un fel de sfială de a maĭ rosti cuvîntul *națiune* saŭ *național*. Unul se teme a profesa cuvîntul națiune saŭ național saŭ romîn, romînism, ca nu cumva vre-un răutăcios, *străin* în țară, să-'ĭ aplice un duș rece saŭ

să-ĭ reproșeze, altul earășĭ se sfiește ca să nu fie simplu prin acest cuvînt deja declarat tot de cătră un reutăcios de «iredentist» de «daco-romîn» etc. saŭ clasat între retrograzĭ și reacționarĭ, pe aceste vremurĭ de «chestiĭ sociale», ca și cînd firma internaționalismuluĭ ar avea o patentă asupra acestor chestiunĭ.

Unde o să ajungem cu acest spirit? Pentru-ca să ne mărginim, zicem: este o deplorabilă apariţiune, cînd o parte însemnată din clasa cultă a uneĭ naţiunĭ tinere a înaintat atît de departe, încît crede și adese-orĭ propagă, că am fi trecut de faza națională saŭ că principiul național ar fi retrograd.

Ințelegem pînă la un punct o asemenea aparență, cînd o vedem ivindu-se la o națiune mare și deja stăpînă pe o cultură a sa proprie și întinsă, dar această aparință constitue cu siguranță pentru noĭ Romîniĭ un pericol foarte mare, cînd ea se manifestă în sînul uneĭ națiunĭ micĭ și încunjurată de atîțĭ dușmanĭ cumpliţĭ a cărora unicul, stramur, unica tendință e de a ne strivi, la o națiune care zace încă în letargia seculară, ba chiar maĭ răŭ apăsată și călcată în picioare decît pe timpul invaziunelor medievale barbare.

Dară dacă ne vom da bine sama de toate împrejurările în carĭ ne-am găsit și ne găsim, vom înțelege, ca asemenea elemente romîneștĭ, dar străine de lumea gîndurilor și a sentimentelor noastre, nu sunt în definitiv de cît jertfe ale situațiuneĭ noastre politice; «acestor Romînĭ le lipsește o conștiință națională desvoltată». Pentru-că numaĭ cel-ce are această conștiință națională maĭ înaltă, este capabil a se interesa de cultura poporuluĭ săŭ, și numaĭ acela va căuta s'o întărească, ținînd sama de individualitatea națiuneĭ din care face parte și de împrejurările reale în care ea se găsește.

De individualitate și de aceste împrejurărĭ nu țin sama nicĭ aceĭ carĭ înaintațĭ în ideĭ cum sunt, cred, că adevărata cultură a unuĭ popor trebue să fie internațională și cosmopolită.

Situațĭ cum suntem într'o lume de națiunĭ agresive, noĭ nu vom puteà răsbi în viitor, de cît prin o cultură, curat națională pentru-că ea este și tinde a deveni din ce în ce maĭ mult «o armă de luptă între popoare».

Dar tocmaĭ pentru-că această armă să nu devie fatală pentru «individualitatea noastră națională» tocmaĭ pentru-ca o cultură străină, fie franceză, fie germană, fie slavă, să nu poată

absorbi ființa noastră națională distinctă, nota fundamentală a culturei noastre trebue să fie *națională*: cea-ce nu se poate, de cît sub impulsiunea unei conștiinți raționale puternic desvoltate.

Creșterea copiilor noștri se dă astă-zi și mai ales de așa numita *inteligență română*, tot pe mâni străine. Mame streine de lege, de limbă, de simț și de idealul român, (șvaboaice, rusce, polonce, chiar și jidance), doicele și hargatele cresc astă-zi copiii noștri cari aŭ să fie o dată bărbați mari și eroi naționali, cari aŭ să fie o dată luptători bravi gata pentru ori-ce sacrificiŭ și martirism în eluptarea drepturilor poporului săŭ călcat în picioare, cari aŭ să fie gloria și mîndria națiunei române. Și brava inteligență română de astă-zi crede că acestea, doicele și hargatele, și nu *mamele române* sunt adevăratele persoane, cari aŭ să dea copiilor adevărata creștere națională. Oare Grachii, Scipionii, Ștefan cel Mare, Mihai Bravul, Socrate, Christ, Moise, etc., tot de doice și de hargate aŭ fost ei crescuți? Nici o mirare deci, dacă vlăstarea inteligenței noastre române devine din atîta străinism, din atîta imoralitate în fine, singură, străină și conruptă.

De acolo vin apoi urmările atît de triste și atît de amare peste poporul nostru. Un proverb român zice: «Cine seamănă vînt, culege furtună» și de aceia nu arare-ori vedem cum sărmanul popor român din Bucovina culege mereŭ la viscol și furtună de la copiii săi denaturați, cum poporul român, prin o creștere tendențioasă nimicitoare de simț național, de conștiință de sine, se corupe, se demoralizează și devine prin aceasta accesibil pentru tot ce e răŭ și infect, adică se înstreinează pînă ce în fine se pierde cu totul în nămolul nimicitor al străinismului.

E ușor de zis că noi suntem egoiști, lași, servili, tîmpiți, trîndavi fără de inițiativă, corupți și fără de caracter, de a ne arunca unul altuia în față că suntem fără energie, fără conștiință de sine, fără simț național, fără inimă, fără suflet puternic, și fără viață. E ușor de zis că suntem asta, că suntem ceia, de a ne condamna mereŭ unii pe alții și a ne tot deplînge, că suntem fără noroc, etc. Cu aceasta nu ne-am îndreptat, și nu ne-am făcut mai buni, ci din contra, unul saŭ altul s'aŭ oțărit, s'aŭ ofensat și mai mult că i s'aŭ spus adevărul, și în loc ca să-l îndrepți, ai ajuns la contrariul.

Așișderea nu cu machnita noastră nostalgie, după timpurile de glorie trecută, vom putea provoca astăzi o mișcare de re-

generare în sufletele lîncezite, decăzute și slăbite de atita povară streină. A pune trecutul strălucit în fața presentuluĭ trist și ticălos, constitue un procedeŭ de o tragică logică. Nu constitue însă o idee, cu atît maĭ puțin o idee reformatorică. A lăuda pe ceĭ bunĭ și a certa pe ceĭ răĭ, este un procedeŭ pedagogic și un principiŭ etic, dar nu poate represinta un principiŭ de reformă de regenerare, fiind-că el a existat și va exista cît-va fi lumea.

Fie-care chestiune se poate trata din treĭ puncte de vedere. Maĭ întăĭ prin vorbe late și umflate, frumoase și intortocate prin *tirade* prin *frase;* al doilea prin istorisirea faptelor notorice, adică ale *efectelor*, și al treilea prin cercetarea *causelor* carĭ aŭ provocat efectele. Modul cel maĭ ușor și tot odată cel maĭ comod, e modul cel dintăĭ, de aceea avem noĭ cu durere de zis, astăzĭ atît de mulțĭ «tiradiștĭ» atît de mulțĭ «*frasiologĭ*» și «*fanfaronĭ*» dar carĭ nu plătesc nimica ci dincontra corumpe numaĭ lumea. De categoria a doua se țin «*histeologiĭ*»; și de aceștia avem deja ceva maĭ puținĭ, dar de categoria a treia adică de «*cauzologĭ*» avem de tot puținĭ, aproape de fel. Insă o chestiune importantă e numaĭ atuncĭ bine desvoltată și scrutinată, cînd am aflat causele adevărate ce aŭ provocat starea de față adecă efectul — căcĭ inclusiv cu efecte se ocupă numaĭ oameniĭ ceĭ superficialĭ și puțin serioșĭ. — Acela însă care în cercetarea lucruluĭ ce'l preocupă aŭ dat peste causele adevărate ale efectelor, acela e cugetătorul adevărat, acela e omul adevărat care dorește binele, și sanarea societățiĭ saŭ a poporuluĭ, de care se interesează el, și o sanare (salvare) pentru acea societate saŭ popor va fi abia atuncĭ cînd se va și face aceea ce a aflat acel scrutinator, sever și profund. A constata decĭ efectele și a le reduce la causele dintăiŭ, este numaĭ începutul cel maĭ elementar ale uneĭ discuțiunĭ de bine, al uneĭ opere de reforme.

A încerca decĭ să pătrunzĭ efectele până în adîncul lor și a tinde să răsbeștĭ până la causele lor din urmă, aceasta e singurul procedeŭ care poate garanta rodnicia uneĭ disensiunĭ, eventual ale uneĭ disposițiunĭ de ameliorare. Prin urmare nu tînguirĭ și osîndirĭ, ci stabilirea causelor din urmă ale efectelor triste trebue să fie preocupațiunea noastră cea maĭ serioasă. In chipul *acesta* credem noĭ că se pot deschide cu folos discuțiunĭ asupra actualeĭ stărĭ de lucrurĭ *foarte ticăloase* ce cra-

sează în sînul inteligenţeĭ noastre romîne (Dr. Aurel Onciul, Dr. Florea Lupu etc.), faţă cu interesele naţionale îndeosebĭ, faţă cu mişcările noastre naţionale.

La noĭ în Bucovina merg însă toate lucrurile răŭ şi pe dos, nu din causa lipseĭ de oamenĭ cu capacitate, de oamenĭ cari ar putea să lucreze ceva. Nu! ci din causă, fiind-că ne lipseşte sinceritatea şi onestitatea naţională. Adese-orĭ susţin nişte politicianĭ de-aĭ noştri, oamenĭ carĭ se ţin singurĭ de puterĭ marĭ marcante, de geniurĭ, şi de conducătorĭ genialĭ aĭ naţiuneĭ, că unele şi altele trebue să se facă aşa *«din cause de reson politic maĭ înalt»*, pe carĭ (resoane) de a le înţelege noĭ ceilalţĭ suntem încă prea secĭ la minte, prea incapabilĭ, prea minorenĭ, pe cînd în realitate, vână de aur după care se omor eĭ alergînd, e resonul lor adevărat. Favorabile efemere, promise de către instanţele oficioase maĭ înalte, după care se silesc eĭ din răsputerĭ, *interesul personal* (Dr. Aurel Onciul) eată idealurile marĭ aslvatoare de neam; eată motivele cele sublime, ce le maltratează simţul şi cugetarea lor profundă.

Şi de ce o fac eĭ aceasta? Esistă o causă maĭ profundă, pe carĭ datorĭ suntem noĭ de a o cerceta, de a o studia şi apoĭ de a o delătura, cu toată forţa morală de care dispune un popor care nu e încă de tot pierdut.

Decĭ dar, nu efectul, fie în creştere, fie în instrucţiune saŭ cultură să ne preocupe în judecările noastre, în căutarea mijloacelor pentru sanarea răuluĭ, ci causa efectelor, şi în ea să lovim causa corupţiuneĭ noastre naţionale şi pe ea să o depărtăm cu toată forţa inteligenţeĭ şi a simpluluĭ moral de care maĭ dispunem încă.

Şi care e această causă, care ne-a corupt, care ne-a paralisat tot avîntul nostru naţional, care ne-a demoralisat atît de teribil încît nu maĭ simţim ce ne aşteaptă. Oare dînsa nu e cunoscută de toţĭ! Am amintit-o deja în atîtea rîndurĭ. Sunt şcolile străine! E instrucţiunea şi cultura străină, e indecomun *străinismul* care ne-a otrăvit şi roade deja la măduva oaselor noastre. Acestea sunt causele tuturor relelor, a tuturor nenorocirilor ce bântue asupra noastră. Şcolile streine instrucţiunea şi cultura străină, administraţiunea străină, viaţă străină, croită după «spenţerul» şvăbesc în scurt *Străinismul* grozav, şi sălbatic, iată cangrena care ne roade de 130 de anĭ deja, la mă-

duva esistenţeĭ noastre. Eată causa de ce toată tinerimea noastră, de ce inteligenţa noastră poartă romînismul numaĭ pe buze, iar faptele lor sunt numaĭ nişte crime naţionale, săvîrşite de oamenĭ fără simţ, fără inimă, fără idealurĭ naţionale.

Prin sistemul de creştere şi de instrucţiune germană ce se practică la noĭ deja de 130 anĭ prin şcoalele şi oficiele noastre, inteligenţa romînă a devenit tîmpită, lipsită de orĭ-ce simţ maĭ profund naţional, a devenit cosmopolită în sens şvabo-evreesc, lipsită de orĭ-ce avînt maĭ sublim, de orĭ-ce ideal maĭ nobil, afară doară rĕvnitoare numaĭ după avantajurĭ şi cîştigurĭ personale fie şi cu sacrificarea întreguluĭ popor din care aŭ răsărit, precum aŭ făcut maĭ sus amintiţiĭ deputaţĭ romînĭ la anul 1900.

Poporul romîn din Bucovina a rămas nu numaĭ prin îngrijirea prea onestă a guvernuluĭ, şi a cultureĭ străine duşmane, ci şi prin neglijenţa totală din partea inteligenţeĭ romîne, de tot înapoiată în ştiinţă, în cultură, a rămas tîmpit în cunoştinţa de sine şi *de demnitatea sa romînească* lipsit de simţul naţional, care simţ e sufletul, e esistenţa unuĭ popor, a rămas în scurt decăzut, demoralisat şi prin aceasta maĭ expus, maĭ accesibil înstrăinăriĭ (rutenisăriĭ) şi descompunereĭ sale etnice. Eată o dovadă maĭ mult, că toată nenorocirea noastră, că am ajuns atît de departe, că ne rusificăm, că ne pierdem văzînd cu ochiĭ, că nu ne putem reculege şi a resista veninuluĭ omorîtor, bacciluluĭ desnaţionalisator, e numaĭ şi numaĭ «*Germanismul*», «*Străinismul*.»

Ca exemplu — numaĭ unul din cele multe, multe — cît de departe poate ajunge un popor prin creşterea străină, ne serveşte fenomenul foarte trist şi desastros ce'l aflăm în Bucovina şi despre care vom aminti maĭ jos. Sunt mulţĭ carĭ zic că aceasta e un lucru de bagatel şi trec la ordinea zileĭ. Nu, nu. Nu e lucru de bagatel, ci un lucru prea serios. Această aparenţă e foarte periculoasă, totodată şi destul de caracteristică pentru gradul de simţimînt naţional la care aŭ ajuns deja inteligenţa noastră romînă. Ce amăgire! Ce nepăsare! Ce lipsă nefastă de o judecată maĭ serioasă. Noĭ nu suntem un popor de 60, nicĭ de 40 de milioane ca să ne putem permite luxul ca popoarele cele marĭ, şi să facem resipă (în realitate nicĭ ele nu o fac) cu elementul nostru. Fiecare *strop naţional* e de o va-

loare nepreţuită pentru susţinerea noastră etnică. Alte popoare maĭ favorisate de soartă şi de împrejurărĭ pot face aceasta, însă pentru noĭ romîniĭ bucovinenĭ această aparinţă e semnul cel maĭ vădit al decadenţeĭ noastre totale, morale şi naţionale.

Voĭ să amintec cu această ocasiune despre o aparinţă, una din cele maĭ nenorocite ce crasează deja de zecĭ de anĭ în inteligenţa noastră romînă maĭ ales de cînd avem Universitatea germană în ţară, care aparenţă nu mă îndreptăţeşte de loc de a vedea pentru poporul meŭ un viitor maĭ ferice, o soartă maĭ bună.

Tinerimea noastră studioasă romînă, după-ce aŭ trecut oareşĭ carĭ şcolĭ nemţeştĭ din ţară, fie cît de puţin, ear maĭ ales aceĭ carĭ aŭ terminat studiele academice, se *însoară*, după ce aŭ venit eĭ la un post, la o stare oare-care, cîştigată numaĭ cu multă, multă muncă şi în lupte teribile cu elementele antagoniste şi cu sistemul de tot duşmănos naţiuneĭ romîne, toţĭ dearîndul *numaĭ cu femeĭ de litve străine*, de regulă chiar cu cele abandonate de străinĭ, adecă cu lepădătura străinilor şi aproape nicĭ unul (numaĭ cu marĭ excepţiunĭ se poate zice ca din 100 abea se află unul) afară de teologiĭ gr. ort. [1]) nu-şĭ ia o fată romînă de soţie. Acestor romînĭ faimoşĭ li-a devenit poporul romîn şi familia romînă de unde se trag eĭ singurĭ, de atîta carte şi învăţătură şvăbească, deja prea prost, prea decăzut, prea mojicos şi nedemn de a-şĭ lega de el maĭ mult soarta lor; de acel popor care 'ĭ-a născut, 'ĭ-a crescut cu atîta muncă şi sacrificiŭ, care popor 'şĭ-a vărsat toată averea sa naţională pentru a'l face după ideia luĭ *om* cuminte, crescut, cu stare şi cu o existenţă maĭ bună. Din contră, aceştĭ romînĭ aŭ o inimă putregăită, coruptă, şi cu mintea lor buĭmăcită, tîmpită de atîta străinism, găsesc la adresa poporuluĭ săŭ numaĭ sudulme şi dispreţ declarînd pe fetele romîne de necrescute, nedemne, chiar de nemorale, pe cind tot ce e străin, li e lor demn, nobil, li e bine crescut şi moral. Odrasla bravă romînă a ajuns atît de departe, prin cultura străină, încît ea îşĭ spurcă de dragul străinismuluĭ corupt şi depravat singurĭ cuibul lor propriŭ. Chiar

[1]) E noroc încă, că aceştia sunt necesităţĭ prin legile canonice ale bisericeĭ orientale, de a lua de soţie copile vergine, din familiĭ şi din case oneste de ritul ortodox, căcĭ altmintrelea cine ştie dacă nu s'ar apuca, şi eĭ de *gustoasele lepădăturĭ străine*......

dacă ar fi fetele noastre ast-fel precum le judecă această inteligență faimoasă romînă în orbia lor pentru tot ce e străin, — ceia ce n'ar fi nicĭ o mirare, de oare-ce atuncĭ numaĭ cultura străină șvăbească le-a corupt și le-a stricat, de oare-ce mediul străin care s'a înfurișat, care s'aŭ vîrît cu sila în mijlocul Romînuluĭ și în care are el de a trăi, numaĭ el a adus toate aceste rele peste el; — tocmaĭ atuncĭ datoria fie-căruĭ bun romîn e, de a le crește și de a le îndrepta, dacă maĭ există în această inteligență încă oareșĭ-care putere morală și e în stare încă să facă o deosebire între ce e răŭ și moral..... dar aceasta nu e absolut adevărat, ci din contră, fetele cele străine sunt cele maĭ *marĭ exemple* de corupțiune și de depravare, dovadă avem aci în Bucovina faptul, că aci numaĭ fete străine ca: polone, ruște, jidance, slăvoaice, unguroaice etc..., se află prin diferite locurĭ puțin onorifice, că numaĭ ele se lasă a fi întrebuințate pentru toate orghiele bacanale, dar nicĭ-odată nu găseștĭ între ele și o fată romînă. Fata romînă e gata maĭ degrabă să se omoare decît să se vadă decăzută precum sunt fetele străine. Dar acestea apucăturĭ, aceste vorbe rele din partea acestor eroĭ romînĭ, sunt numaĭ niște tertipurĭ, niște scuze rafinate, răŭ alese, nerușinate pentru a masca corupțiunea și decadența lor proprie.

Aceștĭ romînĭ prea învățațĭ, dar foarte răŭ crescuțĭ — efectul de tot fatal și detestabil al culturiĭ șvăbeștĭ — fericesc litvele cele maĭ murdare și maĭ depravate (sfex et sords hominum) totodată cele maĭ dușmane poporuluĭ romîn, eară pe fetele noastre le lasă desconsiderate. Și dacă judecăm încă că Romînul din Bucovina a devenit astăzĭ poporul cel maĭ sărac și maĭ lipsit din țară, apoĭ se umple inima de durere, cînd vezĭ că atîta avere națională se pierde, se *înstrăinează* cu atîta nepăsare cu atîta lipsă de judecată maĭ serioasă, cu atîta lipsă de prevedere. Căcĭ ce însemnează aceasta alt-ceva decît înstrăinarea, decît pierderea atît materială cît și națională, dacă gegerațiunea tînără romînă, viitorul unuĭ popor, fericesce, îmbogățește, dă poziție, stare, onoare existență, dă tot capitalul național, pus în eĭ de părințiĭ lor, femeilor străine, dușmanilor noștri celor maĭ aprigĭ, carĭ în schimb ne înstrăinează toată casa, toată familia și pe *eroul de pantoflă* cu atît maĭ complet, în loc ca această junime, ca această inteligență romînă să fericească pe o fată romînă, sărmană dar cinstită, care nu se

acață ca scaiul de oaie, de gîtul tinerilor romînĭ cu o posițiune maĭ bună, precum o fac aceasta toate fetele străine. Ba maĭ mult încă; aceștĭ eroĭ naționalĭ se leapădă de dragul femeilor străine, chiar și de părințiĭ lor, cari părințĭ, după ce aŭ pierdut tot ce aŭ avut (cîmp, ogor, livadă, poate și casă cu grădină) numaĭ ca să'l crească și în închipuirea și în credința lor să'l scoată pe dragul Vasilică om și să'l facă domn, aŭ rămas cu totul scăpătațĭ și lipițĭ pămîntuluĭ, și acuma în loc să aibe acel părinte la bătrînețele sale slabe și neputincioase sprijin și milă, se vede frustrat, răpit de toată munca sa, de toate speranțele sale, lepădat pe drumurĭ, ba chiar și alungat de la casa fiuluĭ săŭ, de o poloncă, de o șvăboaică, ruscă, saŭ *jidancă* etc. de niște femeĭ ce-'s străine de limbă, de lege și fără de suflet, ce nu merită nicĭ să sărute picioarele țăranuluĭ romîn; femeĭ ce calcă în picioare tot ce e sfînt, sublim și mare romînuluĭ, ear fiul eroul de fustă străină, nu vede nicĭ nu aude nimică. Cîte lacrimĭ de durere nu varsă un atare părinte nenorocit. Cîtă disperare trebue să'l apuce pe un atare părinte, cînd el, din rodul munceĭ sale trebue să audă de la o străină, sudulme, carĭ cu părere de răŭ prea ades se aud pe la mesaleanțele noastre din țară, ca: Marsch du Bauer, du stinkender Wallach! Was will bei dir dieser stinkende Bauer, ich will ihn nicht in *meinem* Hause sehen, sonst schmeiss ich ihn mit dir hinaus! Ast-fel e tratat tatăl bărbatuluĭ, de drăgălașa și *culta* femee străină (șvăboaică). Dar și bărbatul romîn nu e maĭ bine tratat. Din epitete ca: «du walachischer Bauer» «dein Vater ist ein stinkender Bauer und du bist auch ein stinkender Bauer», «du dummer Wallach!» etc.., nu maĭ ese el, și aceste toate le atribue ele bărbaților lor, drept gentilețe, gingășie și finețe șvăbeștĭ, ca un aflux de cultură, de la un popor ce se pretinde a fi de o rasă superioară. Căcĭ așa o femee străină la noĭ în Bucovina, maĭ ales o șvăboaică se crede, că e de tot superioară bărbatuluĭ romîn, și că dînsa cît de goală și de prăpădită ar fi, a făcut numaĭ o grație mare, dacă s'a îndurat să meargă după un Wallach.

Pe altă parte o fată romînă, dacă e dînsa numaĭ ceva maĭ avută, dacă are numaĭ treĭ boabe, dacă a învățat nițică școală șvăbească și știe a *părțăi* șvăbește, nu s'ar maĭ duce după un romîn, s'o taĭ, ci numaĭ după un venetic, fie dînsul cît de prost,

bețiv, cartofor, corupt, depravat, (de regulă nu posedă un străin nicĭ-odată acea nobleță, acea sublimitate de simț și de cugetare nobilă, ca romînul), fie, cum ar fi, tot una, numaĭ străin să fie, căcĭ pentru dînsa, străinul e maĭ nobil, maĭ cinstit, maĭ onest, maĭ cult maĭ sublim decît romînul. Străinul e *norocul* eĭ *visat* și așteptat, e în scurt idealul eĭ cel maĭ scump.

Exemple avem un legion ! Aproape toate fetele romîne crescute prin școlile nemțeștĭ din țară. Așa se revanșează fata romînă în contra juneluĭ romîn din tagma renumiteĭ inteligențe. Dar acest revanș reciproc e foarte nefiresc, e foarte răŭ ales, e foarte nenorocit și amar, el merge doar pe sama națiuneĭ noastre proprie, pe sama trăiniciei și a existenței noastre!!!

Și cu părere de răŭ exemple de aceste avem multe, chiar foarte multe în țară, unde fete avute de preoțĭ de răzeșĭ saŭ amploiațĭ [1]) n'aŭ vrut să se mărite după un romîn, deși eraŭ mulțĭ romînĭ, și cu stare bună, cari le cereaŭ, ci după niște *«vîntură-țară»*, *tîrîie-brîŭ»*, după niște mofluzĭ veneticĭ, niște ofițerașĭ de o calitate austriacă, (proștĭ, aroganțĭ, corupțĭ, risipitorĭ), după amploiațĭ străinĭ, închipuițĭ, rapacĭ, înfumurațĭ, de o calitate rea, de o cultură proastă, cari apoĭ li-a mătrășit toată

[1]) Despre fetele de boierĭ, nicĭ nu-ĭ ce aminti. Aci nu există nicĭ idea, ca o fată de boer, să se ducă după un june romîn, fie el cît de cinstit, cît de nobil, aibă el un grad academic, fie el un romîn cît de vrednic cît de capabil, de un caracter mare și puternic, fie el patriot cît de mare, fie el un amploiat cît de distins, orĭ-cum, el e ficior de preot saŭ de țăran; adecă el e un fiŭ al poporuluĭ şi aceasta e destul de a fi un urgisit, de a fi un nedemn și prost în ochiĭ boerilor noștri, aci abisul e colosal între boerul și poporul nostru. Aci există în un grad ezaltat, închipuirea înfumurată cea vechie, aristocratică germană, a evuluĭ de mijloc, a timpuluĭ feudal, unde abisul între popor și boer era așa de mare ca ceriul de pămînt. Și totușĭ dacă n'ar exista pămîntul, nicĭ ceriul n'ar avea acea valoare acea mărire!! O însoțire gingașă poetică și familiară între boer şi popor, (precum e, spre laudă să fie zis, în Romînia), pentru o viață şi o luptă comună, pentru o cimentare maĭ puternică a solidarităţiĭ întreguluĭ popor romîn, maĭ ales, în fața curentuluĭ dușmănos de nimicire națională la care e expus poporul romîn din Bucovina, asta ar fi un sacrilegiu, o *crimă boerească* ne maĭ pomenită. Și aceasta vine de acolo, ca creșterea lor familiară, socială e de toată mîna, maĭ *ales șvabească*, numaĭ romînă nu e, că această aristocrație romînă e infectată, e cu totul atrofiată, numaĭ cu puține excepțiunĭ laudabile, de corupțiunea aristocrațieĭ șvabeștĭ, la care valoarea omuluĭ începe abea dela *«conte»*, saŭ măcar dela *«cavaler de»*.

averea și apoĭ le-a lăsat pe drumurĭ. Exemple de aceste triste avem multe şi prea multe în țară.

Ce blestem! Ce durere! Unde e oare femeia romînă adevărată și sfîntă care ne-a conservat prin atîtea secole și prin atîtea împrejurărĭ grele și amare limba, legea, datinele și obiceiurile noastre sfinte, unde e femeia romînă, cea antică, *nobilă* și *mare*, care ne-a salvat poporul romîn de peire națională? Pentru Bucovina se pare că a trecut pentru totdeauna acele timpurĭ marĭ de glorie străbună națională. Ce blestem! Ce durere! Aceste fenomene ne arată că aci nu e numaĭ o corupțiune națională, ci și o corupțiune morală care grăbește și maĭ mult peirea noastră națională. Aŭ trecut multe popoare barbare și sălbatice preste noĭ, aŭ trecut timpurĭ de urgie și de furtunĭ grozave, unde vița vechie romînă a fost adese-orĭ cu furie ridicată, cu rădăcină cu tot și dusă de forțele vremilor aspre, departe, departe prin alte țărĭ, pe un alt pămînt, dar totu-șĭ *femeea romînă*, nu și-aŭ fost pierdut nicĭ odată caracterul eĭ romîn ferm și puternic; romînul bucovinean n'a fost nicĭ-odată atît de decăzut moral și național precum este el astă-zĭ decăzut sub acest imperiu nobil creștinesc ce se chiamă «*Austria*». Chiar romîniĭ din Turcia sub imperiul *ottoman* nu aŭ devenit atît de corupțĭ precum am devenit noĭ. Eĭ îșĭ păstrează maĭ intact și maĭ sfînt decît noĭ legea, limba și patria lor, femeia din Pind, Tesalia, Macedonia, Tracia ect... e neîntrecută în tăria eĭ națională, în puterea de resistență și de neasimilare cu litvele străine.

Eată efectul cultureĭ străine! Ce poate să devie oare din un atare popor care posede o ast-fel de inteligență, o atare tinerime? Ce frumoase perspective ne surîde pentru viitorul poporuluĭ romîn din Bucovina!!

Și această aparință nu e sporadică, momentană nicĭ trecătoare. Nu! ea durează deja de lung timp, deja dela anul 1875 de cînd am căpătat o universitate germană în țară, dar maĭ cu seamă dela 1880 cînd dela acea universitate germană, aŭ început a eși productele grandioase ale odrasleĭ romîne, tinerĭ pricopsițĭ în creșterea și cultura străină. De atuncĭ încoace aproape toată inteligența așa numită romînă, ce a eșit din acest institut de cultură șvabească — numaĭ eŭ singur cunosc peste 160, zi o sută șase-zecĭ de atarĭ faimoșĭ *craĭ romînĭ*, din

totalul număr de aproape 200 — cari s'aŭ înstrăinat de popor, prin aceste mesalianse, prin aceste amestecăturĭ degeneratoare, *prin aceste crime naționale.* B. P. Hasdăŭ, ilustrul nostru bărbat de știință și marele Romîn, zice relativ la însămnătatea estraordinară ce o are femeea romînă pentru puterea și mărirea poporuluĭ romîn următoarele:

«Iubirea nu judecă, nu cîntărește. Dar' totu-șĭ e matematicește sigur că o nevastă franceză, o nevastă *germană*, italiană, engleză saŭ din orĭ-care alt neam nu poate face copiĭ curațĭ romînĭ, și nu numaĭ atîta, dar maĭ cu seamă: prin o nevastă streină e peste putință de a întări și a îmboldi patriotismul național, ce'l va fi avînd dînsul din baștină, aceâ brumă va scădea, se va spălăci, se va jumătăți, căcĭ nu de geaba se zice, că bărbatul și nevasta devin prin căsătorie două jumătățĭ — o expresiune figurativă saŭ alegorică la început aproape o realitate obiectivă după o îndelungată viață conjugală. Repet dar încă odată, nu vreaŭ și nu pot să împiedec pe nimenea de-așĭ lua neveste continentale, insulare saŭ antipode de orĭ-ce limbă, dar mă mulțumesc de a constata, *că numaĭ prin nevasta Romînă s'a păstrat elementul romînesc* în Macedonia, în Serbia, în Ungaria, în Bulgaria; ect. numaĭ nevasta Romînă a romanisat pe deplin la noĭ aceștia de la Dunăre o mulțime de Bulgarĭ-Grecĭ, ect... și eŭ nutresc o neclintită credință că numaĭ nevasta Romînă ne va scăpa în viitor de acel indiferentism cosmopolit, pe care'l caracterisează Alfred de Musset: «Mă veĭ întreba, dacă eŭ îmĭ iubesc patria mea. Da: iubesc deasemenea mult' Spania și Turcia; nu urăsc Persia, și cred că Indușiĭ sunt oamenĭ foarte de treabă, căcĭ beaŭ și mănîncă întocmaĭ ca și noĭ».

Apoĭ zise el cu privire la viața sa conjugală maĭ departe următoarele: «...... Sunt aproape patruzecĭ de anĭ de cînd sunt căsătorit. Eŭ unul n'am avut nicĭ odată pretenția de a fi sfînt în sensul canoanelor sinodale: am fost păcătos, răŭ, iute; și în curs de aproape patruzecĭ de anĭ nu odată pe an, une-orĭ nu odată pe lună, m'am certat cu nevasta mea; dar o secundă noĭ nu ne-am gîndit la *divorț*, ci ne-am iubit și ne iubim din ce în ce maĭ mult, amîndoĭ ajunșĭ bătrînĭ. Odată 'n tinerețe, nevasta mea se plîngea, uneĭ prietene de păcatele mele. Prietena a întrebat-o: cum dar de'l maĭ iubeștĭ? Nevasta mea i-a răspuns simplu; *nu'l pot lăsa, e mare patriot....*»

Eată o simțire nobilă și profundă. E inspirator! O femee străină nu'ți va zice aceasta nicĭ-odată!!!

Dar cine din această bravă inteligență romînă maĭ gîndește și judecă, că aceasta ce o fac eĭ, *e cea maĭ mare crimă națională*? Dacă ar cugeta eĭ și ar simți, apoĭ eĭ n'ar face aceasta. Dar dînsa e deja prea timpită, prin atîta cultură străină, încît ca dînsa să maĭ poată înțelege și simți aceasta. O atare abirațiune mintală, o atare corupțiune morală, un atare joc hazardic cu existența sa etnică, își pot permite numaĭ popoare marĭ, carĭ numär zecĭ de milioane, dar nicĭ ele nu o fac aceasta, nu însă o mînă de oamenĭ, un popor mic, precum e romînul bucovinean, părăsit și isolat de toțĭ frațiĭ săĭ, care e pe lîngă acea străvit de străinism, și a căruĭ existență etnică e pusă în întrebare de chiar veniticiĭ de erĭ.

Cine poate tăgădui că femeea joacă un rol principal în toată istoria omenireĭ, în toată existența națiunelor și ale statelor? Cine ar putea nega misiunea eĭ sublimă în creșterea și desvoltarea generațiunelor viitoare pentru acțiunĭ marĭ și puternice. Cine ar voi să nege femeeĭ posesiunea calităților sublime carĭ sunt în stare a face pe un bărbat mare și fericit și să'ĭ procure aci pe pămînt paradisul visat și așteptat de el?

Femeia trebue să fie așa dară idealul la care năzuește fie-care bărbat chiar din junia sa, căcĭ femeea e incorporarea noțiunelor celor maĭ frumoase, a simțimintelor celor maĭ nobile, ale aspirațiunelor sale celor maĭ înalte, în scurt ea e întruparea tuturor așteptărilor și a fericirilor sale imaginate aci pe pămînt. Dar' această aspirațiune, acest simțimînt nu e ceva absolut, nu e la toțĭ egal desvoltat, ci un ce de tot subiectiv, de tot individual. După care chip și asemănare e format fie-care om, fie-care individ, tot așa își formează el și idealul săŭ. Fie-care gîndire, fiecare simțire saŭ aspirațiune e reflexul exact al sufletuluĭ, al imagineĭ sale proprie interne, așadară cu cît de prost, sălbatic, defect, fără nobleță, moral decăzut e subiectul, pe atît de prost, grosolan, brut, decăzut, imoral, fără nobleță un monstru va fi și idealul săŭ vizibil, după care aleargă el besmetic și buimăcit de cap, așa dară pe atît de grosolană, decăzută, imorală, sălbatică, un monstru va fi și femeea pre care își va fi ales cutarele bărbat ca soață pentru viața sa, saŭ cel puțin reflexul caracterilor și ale însușirilor sale le va fi găsit el în ea. «Si-

milis simile, gandet», aŭ zis deja vechiĭ Romanĭ în asemenea împrejurărĭ, femea e decĭ oglinda ta proprie, e toată ființa ta, e un «*alter ego*» al tăŭ. Așa dară dacă vreĭ să cunoștĭ valoarea internă a unuĭ bărbat, observă atuncĭ maĭ întîĭ care și ce fel e idealul săŭ, care e aspirațiunea sa principală, cine și ce e femea sa și atuncĭ 'l-aĭ descusut psichologic.

Dacă are decĭ cineva simț și înțelegere pentru nația și limba sa, pentru tot ce înfățoșază puterea și mărimea poporuluĭ săŭ, dacă *tot idealul unuĭ om e națiunea romînă*, apoĭ atuncĭ numaĭ *femea romănă ĭĭ poate fi prototipul idealuluĭ săŭ aspirat*, *căcĭ numaĭ dănsa concentrează în sine mărimea națională*, căcĭ numaĭ ea e baza națiunilor, a creștereĭ și a desvoltăriĭ generațiunilor viitoare; pentru-că numaĭ *femeia romănă* și nu *doicele* și *hargatele*, poate imprima în mod sincer, trainic și deciziv în piepturile gingașelor vlăstare simțul pentru tot ce e mare nobil și sublim, numaĭ femea romînă e așadară în stare să dee copiilor noștri *creștere adevărată, națională, morală și sublimă*, să crească în eĭ *caracterele marĭ și puternice*, de care are atît de mult lipsă bietul romîn bucovinean.

Dacă însă o tinerime, n'are nicĭ un ideal sublim, saŭ acel ideal al eĭ e numaĭ un ce de tot corupt, de tot decăzut, un monstru, chiar o nenorocire pentru individ, familie, societate, popor, stat, atuncĭ ce trăinicie, ce putere morală maĭ poate avea acel individ acel popor saŭ stat? Atuncĭ acel individ saŭ acea națiune nu maĭ are nicĭ viață nicĭ viitor. Și o atare aparență ne înfățișază deja tinerimea noastră din Bucovina, generațiunea prin care îșĭ bazează un popor tot viitorul săŭ, toată puterea sa de viață. Instrăinarea eĭ e teribilă, e îngrozitoare și această împrejurare ne înfățișază un fenomen prea amar prea nenorocit, ne arată gradul până unde a decăzut sentimentul național la inteligența noastră romînă eșită de prin școlile străine din țară. Insă dînsa nu e de vină. Dînsa e numaĭ de compătimit, de compătimit e fie-care romîn bucovinean. Am zis maĭ sus cine e de vină. De vină sunt împrejurările fatale, soartea nenorocită și blăstămată, care ne-a adus sub acest stat cult și creștin. Inteligența romînă, tinerimea și poporul romîn din Bucovina trebuea să vină atît de departe, trebuea să devie acea ce aŭ ajuns astăzĭ a fi, căcĭ aceste fenomene sunt numaĭ «*efectul cultureĭ străine*», e efectul scoposit, intenționat prin sistemul

de guvernare ce se practică la noĭ în țară deja de la răpire, e scopul la care a țintit mărinimosul nostru stat austriac deja de 130 de anĭ.

Tinerimea noastră romînă e incoștientă de faptele ce le comite, de crimele naționale ce le săvîrșește, căcĭ de ar avea dînsa conștiință de ele, nu le-ar face. Școalele germane, *instrucțiunea și cultura germană*, străină, aŭ adus cu sine această tîmpire, această lipsă de cunoștință, .această lipsă de simț, pentru tot ce e maĭ mare, nobil și sublim, și prin această tîmpire s'a desvoltat ca o consecință naturală totodată și servilismul, frica, lașitatea, lipsa totală de energie și de acțiune, lipsa de consciința de sine, și a cuprins întreaga noastră inteligență, întreaga noastră tinerime.

De acolo vine, că această inteligență ignorează cu desăvîrșire națiunea sa proprie, că nu are nicĭ inimă, nicĭ minte pentru a simți și a înțelege urmările foarte fatale pentru un popor, urmările ce aduc cu sine aceste apucăturĭ, că nu are nicĭ putere pentru a înțelege stadiul de decadență la care poate ajunge un popor din causa lipseĭ de creștere națională. Un atare popor ajunge la completa sa descompunere și la ștergerea numeluĭ săŭ din numărul celor viĭ; *căcĭ ceea ce e nesănătos, defect și imoral trebue să piară și să facă loc uneĭ viețĭ maĭ trainice, maĭ sănătoase, asta e legea natureĭ.* Și în această agonie de moarte a bietuluĭ popor romîn bucovinean vedem, cum mulțĭ din acea așa numită inteligență română, cum mulțĭ din fiĭ săĭ: (Dr. Aurel cav. de Onciul, D-r Florea Lupu, Baron Georg Vasilesco, Nicolaĭ Vasilesco, Pthuleac (Pihul), Teutu, Cantemir etc.. sunt un legion) productul uneĭ creșterĭ rele, stricate, corupte; ridică chiar și pumnalul, sub cuvînt că lucră pentru popor — sărmanul popor cît de mult este el luat în rîs și bajocură — ca să lovească, conduşĭ de motive egoiste mărșave, personale, în inima națiuneĭ lor. De ce? Pentru-că creșterea străină 'ĭ-aŭ corupt, ĭ-aŭ înstrăinat 'ĭ-aŭ tîmpit inima și simțul, și eĭ nu aŭ maĭ mult cultul sfânt ce trebue să'l aibă fiecare fiŭ pentru națiunea sa, pentru muma sa adevărată.

Tinerimea studioasă a unuĭ popor a fost totdeauna pulsul de viață, gradometrul de putere spirituală morală și intelectuală a unuĭ popor. Situațiunea de azĭ a tinerimeĭ studioase romîne bucovinene nu ne denotă de loc o atare putere de viață,

de temeinicie etnică, nu ne dă multă speranță nici pentru viitorul nostru național. Tinerimea serioasă a manifestat totdeauna prin fapte și îndemnuri un eflux de *tărie morală*, un escedent de o forță espansivă, ea a fost totdeauna accesibilă pentru ideĭ marĭ și luptătoriĭ energicĭ pentru realisarea și aducerea în practică ale acestor ideĭ și principiĭ înalte și sublime. Unde vedem noĭ însă la tinerimea noastră bucovineană ideile frumoase și principiĭ marĭ? Ce e doară maĭ mare și maĭ sublim pe pămînt pentru un popor mic, dar gelos de trecutul săŭ glorios, răvnitor la o viață liberă și onestă între popoarele încunjurătoare, *decît naționalitatea sa, decît lupta pentru existența sa națională?* Unde există în tinerimea noastră o mișcare puternică pentru niște atare acțiunĭ marĭ și sublime? Ocaziune, teren ar fi destul ca nicăerĭ pe lume, pentru că acea ticăloșie, acea mișelie, acea corupțiune, acel barbarism ce se face în țara noastră cu poporul nostru nu se află aproape nicăerĭ pe lume, și totușĭ o tinerime maĭ lăncezită, maĭ nepăsătoare, maĭ înădușită de atmosfera grea otrăvită a creștereĭ și a cultureĭ străine, maĭ turtită de povara fricei, a indiferentismuluĭ, a egoismuluĭ și a nepăsăriĭ.... nu se află deasemene aproape nicăire.

Mișcările tinerimeĭ universitare aŭ vestit prin alte părțĭ pe unde aŭ existat o creștere națională, totdeauna pogorîrea între oamenĭ a vremurilor maĭ bune și maĭ fericite. Tinerimea nu se conduce în acțiunile sale întru atîta de mintea speculativă, care adese-orĭ falșifică adevărul natural, ci de îndemnurile inimeĭ — dar acea inimă trebue să fie crescută, iresisibilă, deșteptată, devenită nobilă, profundă prin o creștere conștiincioasă-națională — unde sălășluește adevărul moral unde rezidează entuziasmul cel maĭ curat și de unde isvorește idealurile cari din timp în timp ni se impun ca pilde conducătoare ale popoarelor de pe pămînt. Tinerimea e totdeauna sufletul referințelor a unuĭ popor în care trăiește ea, e reflexul de gîndire și de simțire a mediuluĭ în care a trăit. Decĭ dară toată impulsiunea, toată puterea de acțiune și agerimea spirituluĭ, toată simțirea ce are să vie de la un popor se esprimă prin tinerimea sa. De se află tinerimea la înălțimea sa, atuncĭ acel popor pășește cu pașĭ sigurĭ și puternicĭ în mersul săŭ spre viitorul săŭ măreț.

Așa aŭ fost d. e. luptele de renaștere națională-politică-cul-

turală a poporuluĭ romîn de ambele coborîşurĭ ale carpaţilor, introdusă şi însufleţită de nobila tinerime de la şcolile înalte din acele părţĭ. Pleiade de tinerĭ romînĭ din generaţia luĭ Alexandri, cari şi-aŭ făcut studiele pe la universităţile din Paris şi din celelalte centre de cultură ale apusuluĭ, prin centre cu un aer curat uman, şi nu infectat, corupt, tendenţios, otrăvitor precum e aerul şcoalelor noastre din ţară, care pleiadă a fost întărită în inima lor de simţul sacru al redeşteptăriĭ naţionale, de simţul pentru binele şi progresul poporuluĭ lor, şi întorcîndu-se în ţară aŭ urzit dînşiĭ mişcarea revoluţionară din 1848. Din nobila lor semănătură aŭ eşit frumoasa şi sănătoasa «*Romînia liberă*» de azĭ.

Cine dintre noĭ nu ştie, cu cîtă însufleţire, cu cîtă trudă şi osteneală nu aŭ plecat tinerimea studioasă a Blajuluĭ, a Clujuluĭ şi a Mureş-Oşorheiuluĭ în lungul şi latul Ardealuluĭ propovăduind în mijlocul poporuluĭ romîn evangelia libertăţiĭ individuale şi naţionale, şi aprinzînd focul lupteĭ pentru apărarea naţională, şi a drepturilor sale politice.

Cînd pe la începutul anuluĭ 1901 se sărbători în Bucureştĭ jubileul de 10 anĭ al Ligeĭ culturale, romînimea a trebuit să se gîndească că *tineriĭ universitarĭ din Bucureştĭ* aŭ fost aceia, în inima cărora s'a plăsmuit maĭ întîĭ idea măreaţă întrupată în Liga de a ţinea totdeauna în strînsă unire cultura poporuluĭ romîn politiceşte atît de resfirat. Rolul ce 'l a purtat tinerimea romînă universitară în mişcările politice naţionale maĭ nouă, la conferinţele naţionale în marele proces al Memoranduluĭ, dar maĭ ales felul cum această tinerime romînă unită dela universităţile din Bucureştĭ, Iaşĭ, Cluj, Budapesta, Viena, Graţ etc... (numaĭ despre tinerimea romînă universitară din Cernăuţĭ nu se aude nicĭ odată nimica), a ştiut a presinta drepturile chestiuneĭ romîne, în faţa străinătăţiĭ prin publicarea Memoranduluĭ şi a Repliceĭ în maĭ multe limbĭ, va forma pentru toate timpurile un titlu de glorie pentru dînsa.

Nu e de mult de atuncea şi acum ne maĭ sună încă în urechie glasul profetic al tinerimeĭ universitare romîne dela zece Universităţĭ din Europa, cari în luna luĭ Martie 1893 se organizase la o activitate comună prin organul eĭ de publicitate «*Charta rotundă*». *Două sute patruzecĭ de tinerĭ* universitarĭ romînĭ, astăzĭ aproape toţĭ trecuţĭ ca bărbaţĭ în viaţa politică a

popoiuluĭ romîn, nu şĭ-aŭ putut perde entuziasmul în cîţĭ-va ani de zile, nicĭ încrederea în viitorul poporuluĭ pe care eĭ singurĭ 'l-aŭ prevestit cu atîta inspiraţiune, cu atîta sinceritate.

Dară turburările din începutul anuluĭ 1901 ale studenţilor de pe la toate universităţile din Rusia, ce ne vestesc, ce ne încredinţează ele oare alta, decît că şi acolo există o creştere naţională şi morală, cu mult maĭ bună, decît cea şvăbească din ţara noastră, căcĭ maĭ bune fructe se arată pe acolo, decît pe la noĭ, unde nicĭ cnuta nicĭ terorismul autocraţieĭ moscovite n'a putut paralisa deşteptarea, desvoltarea gigantică ale ideelor marĭ şi sublime, ale caracterelor puternice, a simţimîntuluĭ de moralitate şi de demnitate naţională; că şi în acea junime există un nobil avînt, o năzuinţă spre adevăr şi dreptate, că şi acolo există o junime plină de viaţă şi de entuziasm, cu o inimă formată, care simte în sine destulă putere de a lupta şi de a se jertfi pentru binele patrieĭ şi al poporuluĭ săŭ impilat. Fiind acele turburărĭ provocate din cause naturale, apoĭ atare turburărĭ trebue să aibă şi efectul lor natural adică reformarea stărilor sociale — economice — şi politice, destul de triste din Rusia, în o stare maĭ bună în spirit modern, în spiritul cultureĭ adevărate, adică în spiritul umanităţiĭ şi al libertăţiĭ.

Dar ce alta are de făcut junimea studioasă, inteligenţa romînă de la noĭ, decît de a lupta cu tot focul uneĭ inimĭ curate pentru adevăr şi dreptate, pentru emanciparea poporuluĭ săŭ de sub cnuta austriacă care e cu atît maĭ rea decît cea moscovită, de oare-ce dînsa e aplicată pe furiş în secret şi sub modurile cele maĭ rafinate şi maĭ imorale, care te seduce te corupe, te omoară neînţelegînd, nevăzînd. Şi unde e tinerimea romînă universitară din Bucovina? Dînsa vecinic nu se vede, nu se aude! Dînsa nu există!!!

Va zice poate unul saŭ altul care va voi să apere tinerimea noastră romînă studioasă din Bucovina, că ea se ocupă cu studiul» şi că «nu e misiunea eĭ, de a se ocupa cu politica» foarte bine! Dar' aci e vorba numaĭ, că ce înţeles vrea să se dea cuvîntuluĭ *«politică»* şi ce vreĭ să subsumez sub acest cuvînt. Tinerimea studioasă are să se ocupe cu studiul, înţeleg! Dar oare toată cealaltă tinerime universitară despre care am vorbit maĭ sus, nu s'a ocupat cu studiŭ? Dar ce alta e tratarea chestiunelor ce ne preocupă şi ne agită inimele în toate zilele şi ne interesează

de aproape, ce e cercetarea referințelor și a împrejurărilor ce ne încunjoară și cari decid adese-orĭ asupra stăriĭ noastre, ba chiar asupra existențeĭ noastre, ce e cercetarea și studiarea stăriĭ insalubre de tot infecte, corupte, otrăvitoare în care trăim, și căutarea remedielor de a le sana, alt-ceva, decît un studiŭ, ba un studiŭ foarte profund, sever, intensiv și pe lîngă acea studiul cel maĭ adevărat, prin care junele student e pus în posițiune de a fi de cu bună vreme format și pregătit pentru luptele viitoare și inevitabile, ce le va fi avînd să le susție, dacă va încerca să înfrunte și să înfrîngă defectele, răutățile și coruptiunele ce le va întîmpina în cale.

Insă tinerimea noastră romînă din Bucovina, înstrăinată de prin școlile noastre pur germane, n'are nicĭ un înțeles, nicĭ o pricepere pentru aceste ideĭ și principiĭ marĭ sublime, pentru ast-fel de acțiunĭ puternice. Această tinerime devine apoĭ maĭ tîrziŭ instalațĭ în posturile statuluĭ, devin conducătoriĭ, ba chiar apărătoriĭ poporuluĭ romîn impilat, și cît valorează aceștĭ romînĭ apărătorĭ, vedem noĭ din faptele *ticăloase* și *antinaționale*, ca d. e. ale D-luluĭ Aurel Onciul, și al D-luluĭ Florea Lupu etc... Idealurile lor sunt conform scopuluĭ instrucțiuneĭ și creștereĭ șvăbeștĭ din țară cu totul altele decît, adevăr, dreptate, sublimitate, decît limbă, legea, poporul romîn. Unde e energia, curagiul puterea de acțiune, avîntul sfînt, atît de înalt și proverbial al colegilor și fraților săĭ romînĭ de pe la celelalte Universitățĭ, de prin celelalte țărĭ romîne, unde e abnegațiunea lor unde sunt caracterile cele nobile marĭ și puternice, care fac pe un bărbat mare și capabil pentru sacrificiĭ și martirism, de care bietul popor romîn bucovinean are atît de multă lipsă.

Cu aceea că tinerimea noastră studioasă de la Universitate «Junimea» arangează cîte-odată pe an în decursul ferielor cîte un bal romîn, eventual și niște petrecerĭ cu dans prin diferite orașe din țară, nu s'a făcut încă nimica pentru națiunea romînă călcată în picioare, nicĭ prin înscenarea de cîtor-va piese teatrale prin unele locurĭ nu s'aŭ salvat încă causa poporuluĭ romîn din Bucovina. E «*ceva*» aceasta, dar acest *ceva* e aproape «*nimica*» față de lupta gigantică ce ar trebui să o întreprindem și s'o purtăm pentru recîștigarea drepturilor noastre usurpate, pentru salvarea existențeĭ noastre naționale periclitate. Nu prin aranjarea de petrecerĭ poporale cu un resultat foarte dubios, vom

mîntui noĭ poporul nostru periclitat în existența sa, dubios deja prin modul aranjăriĭ, pe unde chiar toată vorbirea, toată conversația, toată gîndirea maĭ gingașe se face numaĭ în limbĭ străine (șvăbească), dînd astfel poporuluĭ nostru numaĭ exemple foarte rele și amare, demonstrînd ast-fel poporuluĭ nostru, ad oculos, cît de puțin interes și iubire pentru limba noastră, cît de puțină pătrundere și pricepere avem noĭ pentru națiunea noastră, căcĭ deja în conversațiunĭ și în petrecerĭ, și în modul în care se fac acestea, se exprimă deja puterea adevărată de viață, se exprimă principiul de care suntem noĭ animațĭ și avîntul pentru acțiunĭ marĭ ale uneĭ tinerimĭ serioase.

De ce nu scrie nimenĭ din tinerimea noastră studioasă? Dînsa a învățat doară carte prin atîția anĭ, prin toată viața eĭ, aŭ învățat doar' a scrie și a citi, dar aproape nicĭ unul n'are gustul de a citi, și maĭ puțin de a scrie *romînește*. Aceasta ar fi deocamdată arma noastră cea maĭ excelentă, cea maĭ ageră cea maĭ ascuțită. Avem destul și prea destul ce scrie. Prin foĭ volante, prin toate jurnalele (romîne, germane, franceze, italiene etc.), prin broșurĭ și opurĭ, traduse în toate limbele culte, lățite prin toate țările și popoarele marĭ și culte, am putea arăta lumeĭ întregĭ, precum a făcut tinerimea romînă din Transilvania prin Memorandul și Replica, precum a făcut Liga romînă din Bucureștĭ etc., că aci, în centrul Europeĭ, în imperiul așa numit cult și uman ce se chiamă «Austria» există un popor blînd, bun, loial, dar pentru acea răpit, prădat de toate drepturile sale, un popor chinuit, maltratat și călcat în picioare, un popor de și creștin dar tratat de un «imperiu creștin» cu mult maĭ răŭ de cît «creștiniĭ» din Turcia care nu e creștină și totușĭ de aceștĭ creștinĭ se interesează toată Europa, pe cînd de aceștĭ «sclavĭ nenorocițĭ» din «Austria creștină» nu se interesează nimenĭ. Europa, parte ignorantă, parte sedusă de informațiunĭ falșe tendențioase, ar căpăta alțĭ ochĭ, ar avea imediat o altă pricepere și convingere, ar avea ocaziunea să cunoască, care stat e maĭ răŭ și maĭ barbar, Turcia orĭ Austria? Ce nu s'ar putea face, dacă am avea numaĭ ceva maĭ multă seriozitate, măcar, ceva maĭ multă energie și putere morală, și am fi maĭ puțin *lașĭ și fricoșĭ?!*

Asupra tablouluĭ însu-șĭ al tinerimeĭ noastre romîne special bucovinene, nu ținem că ar fi de prisos ca să ne maĭ între-

ținem nițel. Deși talentul ce le vom desfășura aci nu ne va încînta de loc, totuși o mică recensiune ar fi la loc, ca să se știe și de lumea cea mare, ce efecte grandioase și puternice aŭ produs școalele nemțeștĭ și cultura nemțească la noĭ în țară.

Eată'l tabloul!

Un egoism cras; o apatie năbușitoare față de idealele și chestiunele de interes obștesc-național, caractere fragile, o viață intelectuală mecanică, orizonurĭ strîmte, ideĭ foarte curioase, de multe orĭ chiar primitive, une-orĭ prea puțin etice asupra filosofieĭ viețeĭ; sentimente omeneștĭ în sensul cel maĭ comun al cuvîntuluĭ, o sărăcie mare de pornirĭ și de ideĭ umanitare, o lipsă aproape generală de ideale marĭ și bine definite, o venerație slabă, schiloadă moștenită, dar și acea puțin înțeleasă și cît se poate de puțin analisată față de idealele naționale, de aice sentimente romîneștĭ puțin clare, puțin profunde, puțin adevărate, distinse și puternice, ear ideĭ și principiĭ politice, sociale culturale două-treĭ și acestea nelămurite, exprimate prin o prizmă străină, (nemțească) strimtă a intelectuluĭ și prin un ciob de oglindă sufletească; o înțelegere materialistă și egoistă a principielor economice, raporturĭ de solidaritate și de dragoste frățească foarte slabă și numaĭ pînă la limita de fer a unuĭ «cu» atotdumnezeit; *o necunoaștere frapantă a istorieĭ, a literatureĭ, a fireĭ noastre naționale, a obiceiurilor și a datinelor noastre, a situațiuneĭ noastre actuale;* o lipsă de entuziasm tineresc, desgust bolnăvicios de viață saŭ o concepție ultra-epicureistă a vieței, teamă și poclonism de tot umil, un servilism prea rușinos și pănă la desconsiderare de sine față de ceĭ străinĭ (ce se află la noĭ cu toțiĭ numaĭ în posturĭ marĭ, fără de a fi și vrednicĭ), puțină prevenire față de ceĭ micĭ, *și de tot puțin respect și dragoste față de tot aceia ce e romînesc*, așișderea o stimă exorbitantă, exagerată și de tot nerațională *pentru tot ce e străin*, multă lipsă de vederĭ propriĭ, și trist bielșug de vederĭ convenționale; față de poporul săŭ maĭ mult indiferențĭ, iară față de străinĭ, de adversarĭ cu sfială, cu frică, cu tot respectul și cu un zel exagerat de prevenire și de complesanță, cu sfială în viața publică, concepțiĭ generale necoapte saŭ încălcite, sentimente naționale sfioase, întunecate saŭ de loc, ba chiar dușmănoase, o cultură de pe băncile nemțeștĭ-austriace, lipsa totală

de energie, o cultură romînească maĭ pe jos de cît superficială adică maĭ corect zis *o lipsă totală de o cultură națională*, o cultură universală închipuită, neexistentă și o interesare minimă pentru cultura și *creșterea inimeĭ*, interesărĭ nefireștĭ, idei și concepțiĭ întunecate lipsite de o bază solidă reală adevărată; pasiunĭ cu totul străine de moralul și de idealul juvenal-sublim-național, din acea causă entuziasm exagerat pentru tot ce e străin, maĭ ales prea multă afecțiune pentru sexul femenin *de nație străină*, așa dar *entuziasm mare pentru înstrăinarea națională;* și aceea ce pune vîrf la toate, e o nepăsare fatalistică, un traiŭ de azĭ pe mîne fără de grijele adînci ale emoțiunelor unuĭ suflet larg și idealist, fără de frămîntările sbuciumate ale uneĭ mințĭ care tinde mereŭ spre lumină, fără de visurile mîndre ale uneĭ inimĭ alese, care vrea să se desfacă tot maĭ mult de cătușele trupuluĭ.

S'a zis totdeauna și se tot zice: că junimea e viitorul unuĭ popor. Dacă este așa, atuncĭ vaĭ și amar de viitorul poporuluĭ romîn din Bucovina!!!

Mulțĭ vor găsi acest tabloŭ poate prea întunecat, prea sever, prea exagerat, prea pesimist. Noĭ îl credem adevărat, după cîte am văzut și am experiat singur în țară trăind la un loc cu această tinerime, prin toată junia mea, cu care am făcut împreună toate școalele nemțeștĭ ce le-am parcurs în țară, poporale, medie, superioare, după cît am observat mersul generațiuneĭ noastre de astăzĭ — în limitele luĭ generale, pe care am voit să'l fixăm și în vederea scopuluĭ ce urmărim: constatarea fără de reservă a efectelor, pentru stabilirea causelor celor adevărate.

Admitem că există excepțiĭ. Din partea noastră o să fie chiar multe excepțiĭ. Regula însă este acea mărturisită de noĭ, și exemplele ce le-am narat maĭ sus și vor urma maĭ la vale, ne confirmă pe deplin aserțiunea noastră. Ear regulele se impun francamente de sine, fără de ocolișurĭ, fără de echivocitățĭ. De ce să nu avem curagiul și să nu recunoaștem greșelele și păcatele noastre, căcĭ numaĭ așa ne putem îndrepta. Dar! Avem cu totul drept, ca să ne rușinăm de ele, dar să nu le ascundem să nu le acoperim cu văl alb, căcĭ negreața și uriciunea lor tot es la lumină. Și apoĭ în aceste calitățĭ atît de sinistre zace doară tot viitorul nostru, toată trăinicia noastră etnică, e vorba

de tinerimea noastră care are să iee locul celor bătrînĭ, care are să conducă destinele acestuĭ popor nenorocit.

Carĭ să fie decĭ causele, carĭ aŭ provocat și carĭ mențin fenomenele de tot întristătoare, schițate în tabloul ce l'am dat?... Sunt ele provenite din însășĭ vina tinerimeĭ, din vina singuraticilor tinerĭ, saŭ în prima linie din vina unor factorĭ și ale unor stărĭ de lucruri mult maĭ puternice decît sufletele cele fragede și neștiutoare ale tinerimeĭ?...

In orĭ-ce situațiune socială, nicĭ vina nicĭ meritul eĭ nu se poate atribui de-a dreptul individuluĭ saŭ grupăriĭ de indivizĭ. In prima linie ele revin în sarcina condițiilor generale, adecă: mediul, educația, împrejurărĭ politice, culturale, economice, ideĭ, concepțiunĭ dominante, imprimate cu forța contra fireĭ lor etc. a doua linie — grupări de indivizĭ, de clase. Abea în a treia linie — vina se poate atribui individuluĭ însu-șĭ.

Causele adevărate și principale ale decadențeĭ noastre, ale acestor fenomene minunate le-am amintit deja maĭ sus, și de present nu maĭ insistăm maĭ mult asupra lor, ci voim aicĭ să atingem numaĭ, maĭ mult în treacăt, *mediul social*, încă o causă destul de importantă, care încă ne poate explica fenomenele triste amintite maĭ sus, din viața publică a tinerimeĭ noastre contimporane.

Vom înșira decĭ în cele următoare probele de carĭ ne putem da seamă în mersul eĭ de ideĭ repezĭ în o expunere scurtă, pe cît ne permite spațiul îngust al acestuĭ capitol, negreșit destul de instructiv și interesant.

Mediul social în care se naște și se desvoltă tinerimea noastră numaĭ favoritor ideilor etice nu se poate numi. Un mediŭ social amestecat din atîtea națiunĭ, din atîtea rase (Șvabĭ, Rușĭ, Rutenĭ, Cechĭ, Lipovanĭ, Italienĭ, Polonĭ, Ungurĭ, Armenĭ, Slovonĭ, Jidanĭ etc.), cu caracterele, apucăturile cu pasiunile cele maĭ diferite și maĭ perverse, cu temperamente de tot străine, de tot nefireștĭ temperamentuluĭ romînesc; și toate inferioare poporuluĭ nostru, dar cu toate acestea suprapuse luĭ și dominîndu'l astăzĭ fără nicĭ un cuvînt de dreptate, ci numaĭ de dragul uneĭ închipuirĭ vage de rasă superioară, de dragul uneĭ pretinse culturĭ superioare — în realitate însă numaĭ o degenerare morală și etnică. Aceasta'ĭ mediul nostru social deja de

la anecsare, care din an în an a tot crescut necontenit tot maĭ mult în răŭ și în defavorul nostru.

Este maĭ mult decît evident pericolul influențeĭ mediuluĭ străin în care trăim, adus în țară de la anexare încoace de către Austria. Desastrele îndurate pe urma aceșteĭ influențe le putem observa la fie-care pas, în viața publică a poporuluĭ nostru, ce le-am arătat deja maĭ sus și carĭ sunt destul de fatale.

O parentesă! Ințelegem aci sub mediŭ social maĭ ales viața sufletească și morală a claselor străine cu care venim în atingere zilnică. Eĭ bine, viața sufletească și morală a popoarelor venetice la noĭ în țară, destrăbălate, elementul superflu, aruncătură de prin alte părțĭ ale lumeĭ, strînsură a tot ce e maĭ prost maĭ răŭ și maĭ decăzut, «sfex et sords hominum», nu ne poate fi și nu ne este decît desastroasă, ca mediŭ, ca influență. Un popor răsfățat de soartă, prepotent și declarat prin propria sa îngîmfare de superior tuturor celor-l'alte popoare de pe lume, precum e *germanul* și maĭ ales cel austriac, arogant, usurpător, stăpînitor nelegiuit, rîvnitor după eghemoniĭ care nu'ĭ compete după nicĭ un drept bine înțeles, nicĭ istoric, nicĭ moral, nicĭ de *iure* nicĭ de *facto*, ci numaĭ un usurpător, un barbar în adevăratul sens al cuvîntuluĭ; băntuit de toate boalele corupțieĭ moderne; zăpăcit de toate nebuniele uneĭ grandomaniĭ patologice; corupt fisic și moral, corupt în toate simțurile sale prin influința ovreiască, disolvantă cu care e strîns unit, ba chiar înrudit, maĭ ales la noĭ în Bucovina, și care rasă de tot abiectă, îĭ înmulțește numărul altmintrelea de tot obscur la noĭ și aceasta e rasa cea grozav lăudată ca purtătoare de cultură «Kulturträger» — după vorba eĭ îngîmfată — în orientul cel barbar adecă în poporul romîn; și aceasta e rasa ce ne servește de model pentru tot ce e mare, nobil și sublim, pentru caracterul și pentru mărirea poporuluĭ nostru.

Un alt popor, *Evreul*, rafinat și corupt până la măduvă, căruĭ vițelul de aur e Dumnezeul săŭ, care ridică banul, interesul mîrșav până la înălțimea idealuluĭ și aurul la înălțimea sufletuluĭ; un alt popor, *Rusul*, care prin firea sa stupidă, răutăcioasă, bolăndă și tot odată sălbatică, totdeauna aplicată spre crime și fără-de-legĭ, stă la înălțimea ființeĭ sale de rasă sălbatică și de tot inferioară, dincolo, *Polonul*, cu perfidia sa seculară istorică, căruĭ i se poate zice totdeauna «polonica fides nulla fides», lu-

necos ca șerpele și lipitor ca scaiul, ear în caracterul său întreg, spumatic și fără bază morală, care singur și-a cîștigat proverbul «din față ceară, ear din dos pară», căruĭ plăcerile trupuluĭ îĭ sunt înălțimea plăcerilor etice etc... etc.. tot ast-fel de grupurĭ de oamenĭ formează astăzĭ mediul nostru social — apoĭ mă rog, ce fel de înrîurire să aibă un asemenea mediŭ social asupra tinerimeĭ noastre, care din nenorocire trebue să se frece la tot pasul de indiviziĭ acestuĭ mediu, fatal??

Lucrul clar, o înrîurire din cele maĭ nefaste. Această înrîurire se maĭ agravează prin concursul organisațieĭ de stat, o organisațiune compusă și coruptă de aceleașĭ păcate. Un funcționarism cras, străin, venit din toată lumea, aruncat din toate țările Austrieĭ, ca indivizĭ superfluĭ și nefolositorĭ aceleĭ societățĭ și țăriĭ de unde aŭ venit, o adunătură de amestecătură omenească, fără inimă, fără simț pentru lege, adevăr și dreptate, fără interes și pricepere pentru nevoile țăriĭ și a poporuluĭ romîn, arogant, intolerant în grad suprem, închipuit și înfumurat de o grandomănie sălbatică, deprinșĭ de a privi această țară, ca o țară de jaf, ca o colonie de exploatare, fără scrupul, fără rĕspundere, eară poporul romîn bun numaĭ de a fi stors pînă la măduvă și de a fi sclav; pătruns de egoismul cel maĭ mîrșav numaĭ de a se înavuți și de a se îngrășa din munca romînă, eară conceputele de: onestitate, șarlatanism; caracter, rafinitate le confundă mereŭ întreolaltă și le execută toate după un calup, apoĭ un protecționism scandalos, o exploatare îndrăzneață și imorală a poporuluĭ, luarea în deșert a tuturor principielor marĭ și sublime și a așezămintelor politice moderne, subjugarea personalitățiĭ sub puterea de fier a satrapieĭ centraliste, prin mecanismul neomenesc al uneĭ politice interesate de cotropire, de nimicire a tot ce e romîn în țară, angajată parte în serviciul cîtorva, parte în serviciul uneĭ rase.... eată ideile, principiele și exemplele pe carĭ sutele și miile de slujbașĭ aĭ statuluĭ, adunațĭ din toată lumea aci în această țară de batjocură, le oferă drept modelurĭ zilnic tinerimeĭ noastre.

In sfîrșit, însușĭ mediul maĭ restrîns — mediul romînesc — astăzĭ deja de tot infectat de străinism, geme și el sub apăsarea multor păcate ale mediuluĭ străin (neamț, rus, polon, jidan, ceh, ungur, etc.) contractate de la aceștia, bolește, contagiat fiind de baccilul venetic = de «*cosmolitismul*», introdus de *mult*

lăudata cultură străină, adecă de a fi tot după placul străinilor numaĭ romîn nu. Cîte sute, cîte miĭ chiar de Romînĭ de naştere nu's Nemţĭ, nu's Ruşĭ, nu's Polonĭ, nu's chiar Jidanĭ ca traiŭ, ca procedeŭ, ca principiĭ sociale, ca maniere, ca simţiminte, ca gîndire, în toate acţiunile lor...? Clasele noastre culte, ofer ele oare pretutindenea un mediŭ naţional romînesc, aşa după cum s'ar cere? Exemplele de maĭ sus arătate şi miile de multe alte nenumărate ne dovedesc contrariul. Nu ne isbim noĭ prea adese-orĭ chiar constant de respingătoarele *străinisme sociale?* Chiar viaţa noastră întreagă nu e maĭ mult *o viaţă romînească*, ci cu totul alt-ceva ce pofteştĭ.

Eată decĭ unde este de găsit o causă adevărată, o causă fundamentală ale multor năpăstuirĭ, carĭ bîntue viaţa organică a tinerimeĭ noastre.

O altă causă, cea maĭ importantă după părerea noastră, este *educaţia* greşită şi nesuficientă, care se dă tinerimeĭ noastre.

Asupra educaţieĭ nemţeştĭ, care din păcate ne domină şi ne sugrumă în chip ucigător de sine, nu maĭ insistăm. Am ilustrat destul felul şi esenţa eĭ în cele premergătoare. Cine poate afirma, din toţĭ aceĭ carĭ cunosc cu temeiŭ împrejurările noastre din ţară, sub regimul austriac, că educaţia ce se dă în şcoalele şvabeştĭ din ţară este moral şi naţionalminte edificatoare? Că dînsa ar fi etică fie numaĭ cît de puţin? Nu e vorba aci numaĭ de fiinţa însă-şĭ a educaţieĭ nemţeştĭ, care e în sine numaĭ o copiare de prost gust aproape a tuturor educaţielor străine, dar maĭ ales, precum am zis maĭ sus, o copiare a educaţiuneĭ franceze şi engleze, ci pe de-asupra să maĭ adauge tendinţele *şoviniste nemţeştĭ*, grandomania şvabească de rasa superioară tuturor celor-l'alte naţiunĭ şi maĭ ales celeĭ romîne, tendinţele de nimicire a orĭ-căruĭ simţ de conştiinţă de sine, de orĭ-ce independenţă de caracter, de orĭ-ce nobleţă şi sublimitate, tot numaĭ tendinţe în sine imorale, depravate şi neomeneştĭ, contribuind să producă un infern oribil, în care se prăpădesc cele maĭ nobile schîntee morale ale sufletelor noastre tinere.

Şi cînd te gîndeştĭ, că în această ghenă toată educaţia se svircoleşte; că cea maĭ mare parte a tinerimeĭ noastre e osîndită să urmeze la şcoalele nemţeştĭ, străine de ţară, de popor, de fiinţa şi de firea Romînuluĭ, că întreaga tinerime a

noastră academică, în cea maĭ mare parte a eĭ, neputîndu-şĭ ea cîştiga altceva, de cît numaĭ o cultură *şvabo-austriacă*, precum am arătat maĭ sus, o cultură foarte proastă şi seacă, foarte mărginită, foarte tendenţioasă, foarte problematică şi foarte decăzută, atuncĭ ne putem face numaĭ o foarte mică idee, despre starea de tot decăzută culturală, materială, morală şi naţională la care am ajuns noĭ *sub această cultură străină, sub această cultură austriacă, sub acest imperiŭ mult lăudat de cult şi uman.*

Pe urmă, un răŭ general care bîntue toate şcoalele noastre şi care ni le-aŭ hărăzit şcoalele nemţeştĭ — este un *scolasticism* de netăgăduit, care apasă ca o negură groasă şi năduşitoare, asupra educaţiuneĭ tineretuluĭ nostru indecomun. Ideĭ didactice retrograde, maniere profesorale curioase — amintesc de vremurile nefastuluĭ scolasticism medieval, astă-zĭ urgisit de toţĭ aceĭ cu vederĭ maĭ luminate.

Trebue să judecăm sever tinerimea noastră contimporană. Atitudinea eĭ şovăelnică, puţin bărbătească, insuficientă ca clan etic naţional, destul de şubredă ca temeinicie de cultură, trebue să întîmpine cea maĭ necruţătoare critică în cercurile noastre publice cu tragere de inimă pentru soarta de astă-zĭ a poporuluĭ romîn.

Şi cu toată dreptatea. Căcĭ ceea ce-ĭ răŭ, trebue să fie sever condamnat şi ceea ce-ĭ bolnăvicios trebue constatat fără de reservă. Dar cu aceeaşĭ dreptate, ba maĭ mult încă ne va fi îngăduit şi nouă să judecăm cu asprime şi maĭ mare causele fundamentale, carĭ aŭ provocat şi carĭ menţin situaţia îngrijitoare a moraluluĭ tinerimeĭ noastre. De aceea să nu ni se ia în nume de răŭ, dacă spunem prea puţine cuvinte dulcĭ la adresa tinerimeĭ noastre romîne din Bucovina. Nu încape de fel maĭ mult, de a tot linguşi unul altuia, de a maĭ tăgădui adevărul. E de lipsă să avem curagiul, să recunoaştem odată ce e răŭ şi să ne încercăm de a-l îndrepta pînă maĭ e încă timp.

Precum vedem, atît educaţia ce se dă tinerimeĭ noastre prin şcoalele străine din ţară, cît şi educaţia ce se face şi se dă în societatea noastră aşa numită romînă deja infectată, deja înstrăinată, sunt causele, de ce tinerimea din Bucovina, se află în o situaţiune atît de tristă, se poate zice chiar cea maĭ tristă din toate provinciele locuite de Romînĭ, ba sunt chiar atîtea impedimente grave pentru putinţa ridicăriĭ uneĭ «*tinerime-nă-*

dejde», a uneĭ *«tinerime-viitor»*, viguroase și neatîrnătoare ca voința, entuziastă ca simțimînt, luminată și idealistă ca suflet. Apoĭ amintim educația de *înfrîngere a caracterelor*, de *umilire*, de *sclavagiŭ*, care se dă tinerilor noștri ajunșĭ pe mînele școalelor străine din țară, și dacă maĭ adăogăm la toate aceste nenorocirĭ și suferințe, pe lîngă *persecuțiunea oarbă* a tot ce se află romîn prin școalele nemțeștĭ din țară și protecționismul regretabil pentru tot veniticul, dar numaĭ în dauna națiuneĭ romîne, ce se oferă la toțĭ străinii, care pestilențează atmosfera moraluluĭ tinerimeĭ noastre prin constrîngerea uneĭ școale de gimnastică a șiriĭ spinăriĭ, pe urmă grasarea a bacciluluĭ unor plutocrațiĭ mitocăneștĭ și a uneĭ caraghioase pseudo-aristocrațiĭ — atuncĭ ne vom găsi în fața unuĭ tabloŭ destul de fidel al uneĭ educațiĭ care pulverisează orĭ-ce nădejde de o tinerime națională sănătoasă și puternică etnică.

In sfîrșit ca să nu uităm o notă caracteristică a societățiĭ noastre, amintim și lipsa de *personalitățĭ-model* carĭ ar avea să constitue pentru tinerime, idealele viĭ cum era pe vremile de glorie ale Grecilor un *Pericle*, al Romanilor un *Cato*, un *Cicero* saŭ din istoria noastră națională, un *Stefan*, un *Ioan Vodă cel Cumplit*, un *Mihaiŭ Bravul*, un *Negri* un *Braten*, ear din Bucovina un *Eudoxiŭ Hurmuzachi* etc. luptătorĭ eroĭ pentru mărirea națiuneĭ noastre. Avem astăzĭ atît de puținĭ *«oamenĭ-model»* pentru tinerime și chiar și aceștia puținĭ ce se află (dr. Iancu Flondor) sunt adese-orĭ împroșcațĭ cu noroiŭ, de către fiiĭ deja cu totul corupțĭ aĭ națieĭ romîne, saŭ din baltoagele de Stat, unde îșĭ dorm trîndăvia morală, acțiunile corupte, duhurile pierdute oportuniste.

Să stăruim decĭ din răsputerĭ ca să avem școale propriĭ naționale de la cele de jos pînă la cele de sus, școlĭ unde tinerimea noastră să fie crescută în spiritul curat național romîn, unde putem învăța istoria, trecutul nostru, scopul și misiunea romînuluĭ pe pămîntul săŭ, unde tinerimea noastră poate, nu numaĭ învăța (memora) în un mod mecanic fără înțelegere dar și pricepe ceea ce învață, unde are ea putință de a se desvolta spiritual, moral și național. Apoĭ în legătură cu școala să le dăm *personalitățĭ-modele*, puternice, cu o putere de voință, de caracter ferm, de forță morală, căcĭ o tinerime, un popor fără de caractere e ca și un copac ale căruĭ rădăcinĭ n'are pămînt, ci zac

în aer. In prima linie e să ferim tinerimea noastră de fariseiĭ pretinşĭ idealiştĭ, pretinşĭ naţionaliştĭ, pretinşĭ oneştĭ patrioţĭ, maĭ ales de vînătoriĭ după interese personale, precum aŭ fost odată pactiştiĭ, precum sunt astă-zĭ aşa numiţiĭ *democraţiĭ.*

Ar maĭ fi de relevat, între causele adevărate ale moraluluĭ scăzut de care suferă tinerimea noastră; ideile materialiste ale epoceĭ moderne, împrejurările politice, culturale, sociale, economice desechilibrate ale vieţeĭ publice din Austria, dar în special din Bucovina, pseudo-cultura şi pseudo-civilisaţiunea nenorocită, care se manifestă în şcoalele noastre străine din ţară; toate contribuind la un loc la producerea uneĭ atmosfere atrofiate, în care se pierd atîtea pornirĭ nobile, atîtea forţe sufleteştĭ şi morale, atîtea frumoase visurĭ de ideal al tinerimeĭ, şi carĭ daŭ atîtea efecte nenorocite şi desastroase, din carĭ unele le-am narat deja maĭ sus.

Din vălmăşagul de înrîurirĭ desastroase, carĭ am văzut că determină în fond actuala stare de scădere morală a tinerimeĭ noastre, nicĭ ca să poată să nască altă tinerime de cît aceea de astă-zĭ, aceea care — cu unele varietăţĭ senine — o avem aproape de la venirea Austrieĭ, dar maĭ cu seamă de-la 1875 încoace. E maĭ mult o grupare de indivizĭ fără putere de a da un corp organisat; iată ce constitue tinerimea noastră bucovineană. O grupare de indivizĭ vinovată indirectă de ceea ce este ea, fiind-că direct sunt vinovate causele şi factoriĭ, pre carĭ i-am înşirat maĭ sus.

Se recere decĭ o reformă socială serioasă şi permanentă în familiele noastre, în viaţa noastră, în păturile noastre ţărăneştĭ. O acţiune serioasă şi puternică, condiţionează a priori reformarea multor apucăturĭ rele din stările noastre publice şi în deosebĭ *reformarea educaţieĭ a instrucţiuneĭ ce se face la noĭ.* Paralel cu aceasta, ferirea elementelor noastre tinere de influenţele de tot stricăcioase a elementuluĭ străin, a mediuluĭ jidovesc, rutean, polon etc., dar maĭ ales al celuĭ *şvăbesc* căcĭ numaĭ el ne-a tîmpit, el ne-a stors şi ne-a stins tot simţul naţional din pieptul şi din inima noastră, ferirea tinerimeĭ noastre de mediul străin în toate privinţele, carĭ nu se potrivesc fireĭ noastre etnice, temperamentuluĭ nostru, tradiţiunilor noasre etc. să ne fie preocupaţiunea noastră cea maĭ severă şi maĭ conştiincioasă.

Pentru noĭ Romîniĭ bucovinenĭ e de mare necesitate, ba chiar

de o imperioasă datorie, să fim de tot «*esclusiviştĭ*», *esclusiviştĭ pînă la extrem, esclusiviştĭ* în plinul sens al cuvîntuluĭ, dacă voim să maĭ existăm ca Romînĭ pe pămîntul nostru strămoşesc, dacă voim să repulsăm cu succes atacurile străine la existenţa noastră etnică deja de tot infectată şi cangrenisată. Să luăm exemple în această privinţă de la Jidanĭ, Polonĭ, Cechĭ, Ungurĭ etc. ba chiar de la faimoşiĭ noştri eroĭ de cultură, de la Nemţĭ. Nemţilor, de şi se află eĭ la noĭ în o ţară romînească, nu li ea nime, în nume de răŭ, că eĭ în fanatismul lor *naţional-german* nu aŭ margenĭ, şi totuşĭ sunt eĭ străinĭ pe pămîntul nostru; deşi sunt eĭ detentoriĭ şi zugrumătoriĭ libertăţilor şi a naţionalităţeĭ noastre, totuşĭ numaĭ nouă ni iaŭ eĭ în nume de răŭ, dacă vrem să rămînem romînĭ pe pămîntul nostru şi lucru caracteristic, tot de aceştĭ eroĭ de cultură cu «Holzpantofel», în picioare. Eĭ ne impun cu forţa brutală cultura lor falş şi răŭ copiată de la alte popoare, şi modul lor de gîndire şi de esprimare adecă limba lor; sunt decĭ pe lîngă Maghiarĭ şoviniştiĭ ceĭ maĭ marĭ, şi tot eĭ ne numesc pe noĭ şoviniştĭ, cînd ne încercăm numaĭ de a ne apăra limba, legea şi fiinţa noastră atacată de eĭ, de a ne apăra dreptul nostru usurpat de eĭ şi a ne manifesta de Romînĭ contestat de eĭ. Slavismul n'ar fi făcut atît de mare progres la noĭ în ţară, dacă n'ar fi fost «Şvabismul» austriac toată causa criminală care a nimicit în noĭ, prin creşterea şi cultivarea şovinismuluĭ şi a grandomanieĭ germane, toată baza morală, tot simţul naţional şi cu el toată puterea de resistenţă naţională, toată conştiinţa de sine.

Ce sunt toate şcolile *germane*, toată administraţia *germană*, toate pertratările *germane* din ţară, în scurt toată viaţa exclusiv germană, alt ceva decît *şovinismul german* cel maĭ crasant maĭ barbar din lume? maĭ răŭ decît în Rusia şi Turcia!

Relativ la ferirea tinerimeĭ noastre de influenţele străine, accentuăm aci şi necesitatea *naţionalisăreĭ vieţeĭ noastre sociale, a naţionalisăreĭ vieţeĭ noastre familiare* deja aproape de tot înstrăinate.

Decĭ dară, şcoala, familia, societatea noastră curat romînă naţională, decĭ dar numaĭ *un mediŭ esclusiv şi curat romîn*, e în stare să crească şi să formeze o tinerime romînă, tare, puternică, resistentă, energică, entusiasmată pentru mărirea poporuluĭ săŭ. O concepţie înaltă, filosofică, idealistă a vieţeĭ, acea

a *traiului pentru poporul tău în prima linie*, numaĭ o asemenea elevare sufletească poate îndruma tinerimea pe căile cele drepte și bune ale datorieĭ naționale și ale datorieĭ omeneștĭ.

Dar pentru acest scop se cere o cultură profundă, serioasă, morală, și nu o *cultură spoită*, demoralisatoare, nimicitoare de neam, adusă de pe băncile școalelor nemțeștĭ din țară... și aceasta este *cultura cea curat națională.* Prin educația tinerimeĭ noastre, prin școlile noastre naționale, prin familiele noastre, prin mediul nostru curat romînesc, se va forma pentru tinerimea noastră acea bază largă, pe care își va desvolta ea calitățile eĭ sublime, *caracterele marĭ și independente*, fără de care nicĭ un popor nu poate deveni nicĭ odată mare, ba nicĭ chiar exista. Prin o creștere națională nu se va forma ca pînă acum numaĭ automate de alimentare, mașinĭ de alegere pentru deputăție ale oamenilor egoiștĭ și exploatatorĭ, ale așa numiților democrațĭ, saŭ indivizĭ bunĭ de îngrășat și mărit rasele străine, indivizĭ cu *voința și cu gîndirea altora;* ci oamenĭ întregĭ, fermĭ, neatîrnațĭ; temperamente bărbăteștĭ, suflete alese, cu un cuvînt *individualitățĭ puternice*, *bărbațĭ întregĭ*, numaĭ aceasta poate constitui o tinerime vrednică, valoroasă, care să poată lua în mîna sa mîne, conducerea poporuluĭ nostru. Aceea ce avem noĭ astăzĭ, vedem noĭ prea bine, că nu e acea tinerime care formează mîndria unuĭ popor, conștient de sine și de puterea sa de viață. Astăzĭ aproape toată această tinerime cultă și eșită din școlĭ străine *se îneacă în nomolul*, *în mocirla glodoasă a străinismuluĭ în țara sa proprie.*

Abia atuncĭ, cînd vom avea o educație curat romînă națională, cînd principiele dominante vor fi devenit altele, cînd ideele cosmopolite, corupte, străine vor fi stîrpite dintre noĭ, cînd națiunea va propăși și mărirea eĭ va fi idealul săŭ cel maĭ sublim pe pămînt, abea atuncĭ vom putea avea o tinerime vrednică de poporul romîn, căcĭ soarta și viitorul poporuluĭ săŭ și nu interesul săŭ personal cel maĭ crasant, ce trece peste tot ce e maĭ sfînt și maĭ sublim, trebue să fie preocupațiunea primordială a uneĭ tinerimĭ adevărate.

Dar trăim în vremurĭ grele -- ni se va zice — și fie-care Romîn să fie bucuros că poate exista, și cu cît se va îngrășa el maĭ bine, cu atîta propășește maĭ mult o «parte constitutivă» a poporuluĭ întreg, căcĭ poporul constă totu-șĭ numaĭ din indivișĭ.

E falş! e de tot falş! Tocmaĭ vremile grele pretind oamenĭ marĭ, caractere puternice intacte, suflete morale, iar nu inimĭ putregăite, suflete corupte, caractere venale, monstre de răutate, nu indivizĭ fără inimă, fără suflet, fără morală.

Tocmaĭ, fiind-că vremile ce le trăim sunt extrem de grele, pot fi ele chiar fatale pentru viitorul nostru național, pentru acea trebue individul să se subordineze intereselor obşteĭ, tocmaĭ fiind-că noĭ romîniĭ bucovinenĭ am ajuns prin egoismul nostru personal crasant, prin indeferentismul național, stadiul unde nu maĭ poțĭ spera in viitorul nostru național.

In răsboiŭ numaĭ lașiĭ se gîndesc la sine, ear aceștia sunt împuşcațĭ ca nişte nemernicĭ. Ostașiĭ bunĭ nu se maĭ gîndesc la sine, ci numaĭ la *învingerea din urmă*. Şi noĭ purtăm un răsboiŭ foarte greŭ, foarte teribil, foarte amar şi tot odată şi foarte inegal. Un resboiŭ de existență națională, purtat fără arme fisice, dar pentru aceea cu atît maĭ crud, pentru-că armele legiĭ nu trec astăzĭ în Bucovina, nu trec astăzĭ în Austria in statul cel de legĭ şi de ordine, nu trec astăzĭ în timpul cel grozav lăudat şi ciuciulit, de cultură, de umanism de dreptate, pe cînd asasiniĭ noştriĭ usează după plac de toate armele fără-delegiĭ, ale mişelieĭ şi de forța majoră. Şi totuşĭ trec eĭ de oamenĭ cinstițĭ, de popoare, de state cinstite, pentru-că aŭ *deocamdată* puterea şi forța brută în mîna lor, eară forța primează dreptul; decĭ să apelăm şi noĭ la forța brută, ca să revenim la dreptul nostru usurpat.

Impărtăşească-se decĭ tinerimea noastră de o educație firească, potrivită imprejurărilor noastre romîneştĭ şi starea noastră politică, culturală, socială, economică îşĭ va schimba fața. Cînd fie-care Romîn va fi la locul săŭ, atuncĭ noĭ cu toțiĭ ne-am tras bine seama cu noĭ înşine şi cu datoria noastră. Atuncĭ în sfîrşit am clădit aceea ce ne-a dat soarta să clădim şi noĭ o *generație sănătoasă*, o tabără care are să garanteze că pămîntul romînesc din Bucovina, obîrşia, raiul Moldoveĭ, pămîntul de glorie străbună, a istorieĭ Moldoveĭ, numaĭ *romînesc* poate fi şi maĭ departe, şi că neamul nostru romînesc nu va maĭ avea să ne acuze vre odată că n'am fi îngrijit bine talentul cel maĭ scump ce ni l-a încredințat strămoşiĭ noştriĭ.

Aceste ideale sfinte, şi nu indeferentismul, egoismul personal, lupta puternică cu bărbăție pentru nație şi limbă, şi nu lupte

pentru ciolanul carierii, pentru ciolanul ros deja de 100 de anĭ, de toțĭ cîiniĭ Austrieĭ și acela numaĭ promis de guvern și de conducătoriĭ soarteĭ noastre, nu pentru titlurĭ și ranguri efemere, trecătoare, cîștigate prin vînzarea poporuluĭ, și a tot ce e maĭ sfînt național, eată norma pe care trebue să se așeze o reformă salutară a spirituluĭ tinerimeĭ noastre. Minte, suflet, inimă sunt organele vieţeĭ, eară viața rămîne păstrată în istoria timpurilor.

Era de lipsă să facem aci în acest capitol aceste micĭ comunicărĭ, ca să arătăm numaĭ în scurte liniamente ce resultate teribil de fericite aŭ adus în inteligența și în tinerimea noastră, cultura străină austro-nemțească. Eată! că putem fi decĭ cu toții inspirațĭ și entusiasmațĭ pînă la desperare.

Cînd vom ști însă cu toții să luptăm pentru *dreptate*,
Cînd va fi devisa noastră: *națiunea*, *libertate*
Și vom ști să ne conducem de-al patrieĭ amor,
O, atuncĭ viitorul ca o flacără 'n tunecime
Lumina-va calea noastră și frumoasa *Romînime*
Va fi mare, învingătoare, și Romîniĭ *un* popor.

---

2) EDUCAȚIA POPORALĂ.

Un popor nu se poate cultiva într'o limbă străină: cultura nu înflorește decît numaí pe terenul limbeĭ proprie.

Fischof. (Öst. und die Bürgschaften seines Bestandes).

Azĭ nu maĭ vezĭ Rominca țesînd ca altădată
La stadive, camașă subțire și curată,
Ițarĭ albĭ ca neaua, sumanul roșcovan
Orĭ borangicul galben cu firul diafan;
Azĭ, nu maĭ vezĭ flăcăul mergînd pe lîngă plug
Doinind vre-o «frunză verde» voinic ca un Titan,
Ci, palid, stors de vlagă, el trage greŭ la jug.

IOAN DAFIN.

Cum se face educația poporală? Michelet zice la 1848 auzitorilor săĭ de la «Collège de france» între altele următoarele: «Creșterea națională trebue să se adâncească și să pătrundă,

ea trebue să intre în fundul omuluĭ, să lucreze asupra sufletuluĭ, să atingă voințele, să fie o revoluție de inimă, o transformare intelectuală și morală, această educație a voințelor și a inimeĭ trebue să-șĭ iee de bună voie asupră-le societățile de învățămînt și pe care și-aŭ propus-o ca țintă a activitățiĭ lor patriotice.

«Orĭ-cîte sacrificiĭ ar face statul în favoarea instrucțiuneĭ publice vor rămîne în totdeauna golurĭ și abisurĭ marĭ (cînd la noĭ chiar statul ne împiedică cu desăvîrșire în cultura și creșterea noastră națională. Aut.), cîtă vreme el nu va căuta ca acea instrucțiune să fie națională aplicată fireĭ și națiuneĭ fiecăruĭ popor, căruĭ i se dă o instrucțiune.

«Nicĭ școala, nicĭ colegiul nu poate fi de ajuns pentru opera imensă a *educațieĭ naționale*, (și totu-șĭ la noĭ nicĭ una din amîndouă nu urmează creșterea poporuluĭ, ci numaĭ corumperea luĭ. Aut.). Școala este numaĭ un loc de trecere, în viața omenească; ea reține cît-va timp copilăria; nu e decît o amintire pentru tinerețe, e pe jumătate uitată la maturitate. E sarcina inițiativelor private de a împrejmui școala și colegiul cu toate instituțiunele complimentare cari poate să secundeze și să fortifice acțiunea învățămîntuluĭ public».

Dar acuma e întrebarea principală în ce formă să se facă acea educație? E oare cu totul egal în care limbă și în care spirit se face dănsa? Nu! Educația adevărată a poporuluĭ nu se poate face decît numaĭ în limba și în spiritul săŭ propriŭ. Un popor — zice Fischof — («Oesterrcich und die Bürgschaften seines Bestandes» politische Studie. Wien 1879 pag. 55—56) nu se poate cultiva într'o limbă străină; cultura nu înflorește decît numaĭ pe terenul limbeĭ proprie. I. I. Rousseau în «Le gouvernement pologne» zice așișderea că: Instituțiunele naționale sunt acelea care desvoltă spiritul, caracterul, gustul nobil, estetica, moravurile frumoase, și uzurile unuĭ popor, care toate îl fac pre el numaĭ sie-șĭ asemene și nicĭ odată altuĭ popor; care îĭ inspiră acea iubire înfocată de patrie bazată pe creșterea și desvoltarea limbeĭ sale, pe datinĭ neresturnabile și care îl face să iubiască atît de mult patria și națiunea sa preste toate».

Eară, Schöfle, (Almanach für deutsche Kultur und Bildung pro 1894) zice și maĭ marcant și anume, că: «Limba e odorul cel maĭ scump al spirituluĭ unuĭ popor și cine vrea să intre în acest sanctuar al națiuneĭ, acela trebue să fie maĭ întîĭ naționalisat

pănă la un grad oare-care. Dacă se aude așadară din oareșĭ-care parte zicîndu-se că ținerea cu tenacitate la particularitățile și însușirele sale naționale, e numaĭ o «*prostie națională*» apoĭ cutarele dovedește prin această sentință pripită o crasantă decadență morală și o *ignoranță psichologică*, tot așa precum e absurditatea cea maĭ mare, de a zice: că dăm unuĭ sclav libertatea și într'un respiriu îl aruncăm în fiare, saŭ dacă zic, că daŭ unuĭ popor libertatea, și tot-odată îĭ și răpesc naționalitatea, va să zică îl silesc pre acel popor ca să se facă fericit după fasonul străin. In limba uneĭ naționalitățĭ culte, se păzește ființa natureĭ sale spirituale. Apăsarea, nimicirea limbeĭ e simțită de fiecare popor tot așa ca și cînd i-s'ar rupe limba din gură și numaĭ calfe sălbatice, lipsite de orĭ-ce națiune și judecată coaptă pot comite o atare crimă față de un întreg popor. *Cine nu stimează națiunea străină nu e vrednic nicĭ de a sa proprie.*»

Aceasta zice un neamț. Ce cuvinte frumoase! numaĭ lucrul de tot ciudat e, că el o vorbește ast-fel totdeauna atuncia cînd se află afară din Bucovina, cînd se află el singur în strîmtoare, adecă cînd se află el între majorităţĭ sdrobitoare de alte națiunĭ, carĭ îl turtesc cu totul la părete, saŭ atuncĭ cînd n'are ocaziune de a documenta și prin fapte că dînsul e destul de onest de a și face aceea ce o zice, că e capabil de a se ținea după principiele care le exprimă. Tot acel neamț cum ajunge el numaĭ în Bucovina, unde soarta 'ĭ-a jucat un noroc prea prost, făcîndu-l stăpîn absolut într'o țară unde se află el în o minoritate sdrobitoare față de alte națiunĭ, față de națiunea autochtonă romînă, pe loc îșĭ schimbă această rasă superioară și nobilă găndirea, purtarea și nobleța sa atît de lăudată. Și e lucru evident, pentru-că Bucovina e o țară, unde prin influența seculară a cultureĭ șvabo-austriace totul se schimbă, totul se corumpe ce intră în ea, unde legea, limba, dreptul sunt pentru «Kulturträgeriĭ» noștri faimoșĭ, față de românĭ numaĭ niște concepte de bajocură.

Trebue să se știe că neamțul austriac e, bazat fiind pe rasa sa închipuită superioară (hochwärtig), față de celelalte naționalitățĭ din țară, brutal, sălbatic, arogant, prepotent, și maĭ presus de toate *laș*. Pănă ce eștĭ blînd cu el și nobil, te calcă în picioare fără cruțare, și îțĭ stoarce din tine chiar și ultima

picătură de sînge. Cum îi arăţi însă numaĭ dinţiĭ, pe loc tremură şi pică pe băncĭ, tot calităţĭ nobile ce le-a adoptat de sigur dela valorosul popor a luĭ Israel, amicul cel maĭ bun al neamţuluĭ din Austria, şi baza statuluĭ austriac. Jidaniĭ noştri din Bucovina sunt toţĭ numaĭ *Jidanĭ-Nemţĭ* şi după orĭ-ce statistică din ţară, numărul Nemţilor de la noĭ capătă o valoare deosebită abea prin comulaţiunea şi augmentaţiunea considerabilă a Jidanilor.

Germanul din Austria n'are nicĭ o asemănare, nicĭ în clin nicĭ în mînecă cu neamţul din Germania. Aci în Austria, dar maĭ ales în Bucovina este el un element corupt, decăzut, o rasă pierdută, de o superioritate închipuită care închipuire a nutrit-o el în sine deja de secole de anĭ, faţă de popoarele celelalte, din a căror muncă şi sudoare creşte el şi se hrăneşte.

Germanul din Austria n'are nicĭ idee despre aceea ce va să zică cultură, despre aceea ce e a fi mare nobil şi sublim, şi de aceea urăşte el din suflet pre tot acel popor care posedă aceste calităţĭ sublime, de aceea nu voeşte el desvoltarea poporuluĭ român, ci din contră el vrea ca Românul să-'ĭ fie luĭ un fel de mediŭ (gunoiŭ) îngrăşător pentru interesele sale, un fel de «Culturdinger» pentru naţiunea luĭ saŭ cel puţin al altora, şi sub nume de cultură nemţască a adus el în ţară barbarism, rafinism corupţiunea totală a moravurilor romîneştĭ, o decadenţă teribilă a moraluluĭ, nelegiuirĭ, ruinare materială, morală, religioasă şi etnică. E lucru constatat de fie-care român din ţară că aceea ce aŭ maĭ rămas în noĭ sănătos, intact şi neatins de distrugerea hoardelor barbare de pe timpul invasiunelor ale Vandalilor, Goţilor, Hunilor, Maghiarilor, ale Turcilor, Tătarilor, Grecilor şi ale Polonilor (sub era austriacă) etc..., carĭ aŭ trecut de-a valma peste firea noastră de granit şi anume: limba, legea, moşia, consciinţa de sine, energia; că aceste toate le-aŭ nimicit în noĭ aproape cu desăvîrşire Austria pionul germanismuluĭ şi a papismuluĭ în Orient. Şvabul de aicĭ respectiv Austria nu voeşte cultură, ci nimicirea caracterelor şi a calităţilor marĭ şi puternice ce le posede un popor, ca aşa să poată dînsa urma maĭ bine deviseĭ sale sublim-morale «divide et impera», în scurt, nimicirea cu forţa ale acesteĭ rase, care e superioară luĭ, şi acest popor (şvabul), deşi se află el la noĭ în o minoritate covîrşitoare, deşi este el inferior de tot, atît ca rasă cît şi ca popor tuturor popoarelor din Monarchie prin calităţile sale joase,

decăzute, prin apucăturile sale rapace, prin incapacitatea sa totală spirituală constatată și cunoscută prin toată esistența Austrieĭ pănă astăzĭ, [vezĭ politica de tot buimăcită fără sens și logică de a slavisa pre romîniĭ din Bucovina etc.: Șvabul e prost și tîmpit din fire, și își poartă cu mîndrie epitelul săŭ bine meritat «der dumme Michel». La poporul român șvabul începe a deveni maĭ cuminte abea după 40 de anĭ] totu-șĭ se crede el menit aci pe pămînt de a domina toată lumea. Și totu-șĭ pe un atare popor inferior, inferior de rasă, inferior de cugetare, inferior de simțăminte maĭ nobile, inteligența noastră română îl adoară și îl preamărește până la al zecelea cer! De ce? Pentru-că această inteligență n'are creștere națională.

Decĭ creșterea adevărată, națională, morală, sublimă, care deșteaptă simțul nobil, inima, puterea, îndemnul spre lucrurĭ marĭ și sublime, care desvoltă mintea spre o cugetare profundă, e numaĭ *cea națională*.

Eară creșterea adevărată, națională e aceea care se basează *pe istorie*. Motivele principale ale uneĭ creșterĭ naționale din partea instrucțiuneĭ sînt așadar studiul temeinic al istorieĭ poporuluĭ, al istorieĭ țăriĭ sale propriĭ pe care locuește el din moș strămoș, apoĭ *cultivarea limbeĭ sale materne*, apoĭ *cetirea și ocuparea cu opurile cele de căpetenie ale literatureĭ naționale*, ale aceleĭ literaturĭ care a purces nemijlocit din consciința națională și nu alta; ale aceleĭ literaturĭ, care nu se adresează numaĭ cătră unele stărĭ și interese, ci cătră întregul popor.

Creșterea națională întărește temelia unuĭ popor, e baza existențeĭ luĭ. Ea îĭ ridică vaza înaintea lumeĭ, îĭ mărește stima înaintea celor-lalte popoare, îl face puternic, energic, conscient de sine, și prin aceasta resistent contra tuturor puhoilor glodoase, contra tuturor torentelor nimicitoare contra tuturor tentativelor de nimicire etnică. Creșterea națională îl face pre acel popor mare și dotat cu calitățile cele maĭ frumoase. In toată lumea vedem pe toate popoarele maĭ de samă desvoltîndu-se și ridicîndu-se la valoarea lor puternică numaĭ prin creșterea și desvoltarea lor proprie națională. Ca exemple, avem Francia, Anglia, Italia eară maĭ ales Germania. Acest stat a fost până aproape la anul 1830 cu totul sub dominațiunea cultureĭ franceze, eară de cînd a venit dînsa la consciința eĭ națională, maĭ cu seamă de la 1870 încoace, ce avînt mîndru

și frumos și-a făcut dînsa pe toate terenele? Ce respectat și cît de puternic a devenit acest stat? Dar să-ĭ privim și simțul și creșterea eĭ națională curat germană și atuncĭ vom afla și enigma avîntuluĭ eĭ atît de mare.

Chiar în Romînia, renăscută se poate zice abea de la 1860 saŭ maĭ bine zis de la 1880 încoace de la încoronarea luĭ Carol ca primul rege al Romînieĭ, de și acolo creșterea, simțul și conștiința națională e încă foarte departe de a putea fi comparabilă cu acea a Germanieĭ, de și naționalismul adevărat e pe acolo încă de tot mic și *în fașe*, și numaĭ nutrit și susținut încît-va de frațiĭ din Ardeal, și numaĭ de unele persoane foarte sporadice, deși creșterea curat națională romănească cu părere de răŭ — din causa prea mareĭ adorațiunĭ încă pentru franțuzism și străinism — e puțin băgată în samă, totușĭ dînsa ne-a întrecut pe noĭ romîniĭ bucovinenĭ nu numaĭ cu 130 de anĭ, timpul cînd suntem sub Austria, ci devenind noĭ sub acest imperiu decăzuțĭ și pierduțĭ, am dat chiar grozav înapoĭ ast-fel, că astăzĭ se poate cu tot dreptul zice că Romînia ne-a întrecut în cultură și progres cu 200 de anĭ, de și ne aflăm sub un imperiu, așa numit uman, liberal, cult, just, deși ne aflăm sub un imperiu despre care se zice că posedă o cultură veche de atîtea secole; fiind-că existența Romînieĭ, fiind-că cultura eĭ stă pe o bază națională, fiind-că dînsa posedă o limbă de care se servește în toate afacerile eĭ, pe cînd noĭ romîniĭ bucovinenĭ n'avem nicĭ creștere, nicĭ limbă, nicĭ gîndire romînească. Sărmanul umanism, sărmanul liberalism austriac!!! Chiar sălbaticiĭ de prin țările foculuĭ, chiar Cangoleziĭ mîncătoriĭ de oamenĭ de prin centrul Africeĭ și Hotentoțiĭ, se desvoltă și trăiesc în limba lor proprie, numaĭ romînul bietul, poporul cel maĭ blînd, cel maĭ nobil, cel maĭ liniștit, în acest secol înaintat, așa numit al cultureĭ, al umanitățiĭ, aci în Europa, pe pămîntul săŭ strămoșesc ce'l posedă de peste 2000 de anĭ, e răpit de acest drept sfînt omenesc.

Oare cînd va ajunge poporul romîn bucovinean să înțeleagă aceasta, oare cînd va fi așa numita inteligență română din Bucovina pătrunsă pănă în fundul inimeĭ de acest adevăr sfînt și va lucra astfel, cum trebuie să lucreze un popor demn și conscient de sine și de drepturile sale? E deja ceasul al unsprezecilea, e deja timpul suprem unde ne stă alternativa înainte, aŭ voim să fim, saŭ renunțăm la existența noastră. Nepăsarea,

să cunoaştem odată veninul ce ne omoară şi să lucrăm din răsputerĭ de a ne elibera de acest venin omorîtor.

După mine nu e rusismul care ne pierde, după cum se plîng mulţĭ tiradiştĭ, carĭ judecă lucrurile numaĭ după aparinţă şi după efecte, fără ca să încerce a pătrunde maĭ profund, care şi unde e causa tuturor relelor ce le suferim, ci şvabismul, şcoalele străine, aşa numita cultură şvăbească-străină, nimicirea limbeĭ şi a naţiuneĭ noastre prin regimul austriac-şvabesc, instrucţiunea şi cultura străină, în limbă străină, decĭ dară tîmpirea şi demoralisarea noastră prin străinism, prin şvabism, sistemul tendenţios şi nimicitor ce se practică la noĭ faţă de poporul romîn, e în scurt guvernul străin înarmat pînă 'n creştet cu toate mijloacele şi rafineriele până şi cu forţa majoră împotriva noastră, faţă de carĭ suntem noĭ nu numaĭ desarmaţĭ dar chiar şi desbrăcaţĭ, de toate armele de apărare, pe cînd acest guvern e înarmat cu sistemul cel maĭ duşmănos şi maĭ tendenţios de creştere şi de administrare. Să luptăm decĭ din toate puterile noastre morale şi spirituale, ca să le depărtăm causele, şi atuncĭ şi efectele de tot amare vor fi depàrtate, atuncĭ şi noĭ vom fi salvaţĭ de corupţiunea şi de peirea noastră naţională.

Creşterea face decĭ din om două lucrurĭ marĭ, saŭ un semizeŭ saŭ pre diavolul cel maĭ răŭ. E vorba numaĭ că ce fel de creştere o dăm noĭ copiilor, viitoruluĭ poporuluĭ nostru? Un om, o familie, un popor, un stat devine mare şi puternic numaĭ prin creşterea ce şi-o dă el singur creîndu-şĭ ast-fel fie-care singur posiţiunea, prestigiul, puterea şi fericirea sa proprie. Cît de norociţĭ, cît de fericiţĭ am fi noĭ astăzĭ, cînd n'am imita în toate acţiunele noastre numaĭ acea ce e străin, cînd n'am fi atît de orbiţĭ de străinism, şi n'am crede că numaĭ prin el se poate ajunge la Dumnezeŭ, cînd n'am fi noĭ maĭ papalĭ decît papa, şi n'am ridica cultura străină până la al zecilea cer, pe cînd în realitate toată această cultură, e numaĭ o copiatură de prost gust de la francezĭ, şi partea cea mică ce-o numesc eĭ al lor propriŭ, numaĭ o spoitură, o însghiebare de minciunĭ şi de obrăznicie, şi care cultură datează precum am zis maĭ sus, abea de la 1830 încoace.

Numaĭ acela care cunoaşte literatura şi cultura celor-lalte popoare (franceză, engleză, italiană, romănă, spaniolă, rusească etc...) numaĭ acela ştie cît valorează lăudăroasa cultură germană,

numaĭ acela știe a aduce la reson și la locul ce i se cuvine îngîmfata și închipuita cultură germană profesată la noĭ în țară cu atîta aroganță, cu atît barbatism. Egoismul, nemernicia noastră, tot caracterul nostru, toate calitățile noastre rele, perverse și corupte sunt infiltrate în corpul nostru național numaĭ prin instrucțiunea și cultura străină, cu care avem fericirea de a fi îndopațĭ deja de 130 de anĭ. Această boală venită din toată lumea ne-a strivit deja de tot, și începe a roade deja la măduva existențeĭ noastre. Oare nu e timpul suprem ca să ne eliberăm de acest *străinism*, de acest *venin* cu toate puterile noastre intelectuale și morale de care maĭ dispunem?

Dacă noĭ în orbirea noastră pentru cultura cea șvăbească saŭ șvabo-austriacă, care nu recunoaște o altă cultură, și care în grandomania eĭ, declară pe cea romînă chiar de neexistentă, n'am călca noĭ singurĭ sub picioare limba, nația și cultura noastră proprie, *care e cu mult maĭ profundă și maĭ sublimă, cu mult maĭ nobilă și maĭ gingașe*, decît cea austro-șvăbească și care se deosebește de această cultură atît de favorabil, și tot-odată atît de drastic deja prin acea, că cultura romînă, nu numaĭ că e curat națională, *dar și sublim umană* și nu arogantă, agresivă, tendențioasă, conrupătoare, nimicitoare, de caractere nobile și de simț național, (și e cu totul evident, pentru-că Austria există numaĭ prin corupțiune), precum e cea germană profesată la noĭ; atuncĭ negreșit că națiunea noastră, ar însemna în Bucovina ceva maĭ mult, decît însemnează ea astăzĭ, atuncĭ Romînul ar susține astăzĭ posițiunea ce i se cuvine aci în țara sa proprie, ca un popor de zecĭ de secole moșnean pe acest pămînt, udat cu sîngele străbunilor săĭ, atuncĭ cu toțiĭ nu numaĭ că am avea voința, ci am avea și puterea atît morală cît și spirituală; dar așa puținĭ numaĭ voiesc și maĭ puținĭ încă pot ceva pentru-că sub influența acesteĭ culturĭ străine n'avem putere, n'avem inimă, n'avem suflet, n'avem viață, suntem morțĭ.

Acesta e efectul destul de amar al cultureĭ străine care apasă și strivește țara și poporul romîn deja de 130 anĭ, și din acest punct de vedere al creșteriĭ noastre naționale avem noĭ de a privi puterea noastră de resistență față de puhoiul glodos și distrugător ce inundează necontenit, de cînd se află această țară îmbucată de un vultur cu două capete, peste aceste plaiurĭ mănoase și sfinte ale patrieĭ noastre, din acest punct de

vedere e de a privi viitorul nostru, existența noastră ca popor romîn pe vechiul nostru pămînt strămoșesc.

Chestia națională a ajuns la noĭ în Bucovina într'un fel de zodie a pesimismuluĭ. Tineriĭ și bătrîniĭ de și nu toțĭ, dar aproape și aceștia aŭ început deja a amuți cu totul, saŭ lamentează și tînguesc peirea noastră națională.

Dar care este rostul acestor vaiete? Cum am ajuns noĭ astăzĭ atît de umilițĭ și de dejosițĭ înaintea noastră propie?

Orĭ-cine dintre noĭ care privește cu atențiune manifestațiile vieții noastre private și publice, trebue să constate, că de un timp încoace slăbesc teribil în noĭ și între noĭ sentimentul național și conștiința de rasă. Încetul cu încetul s'a vîrît în sufletul nostru credința foarte greșită — tot numaĭ din cauza cultureĭ străine, și a creștereĭ străine — că străiniĭ ne sunt superiorĭ, și că în măsura în care a crescut respectul și admirațiunea pentru străinĭ, în aceiașĭ măsură a scăzut dragostea *și încrederea în noĭ înșine* și prin urmare însuflețirea pentru afacerile noastre naționale.

N'a fost de ajuns, că, străiniĭ cu ajutorul școalelor, oficielor, prin toate mijloacele morale și imorale, barbare și rafinate aŭ căutat să ne corupă simțirile, inima, caracterul, din care se adapă mîndria națională și puterea de viață a unuĭ popor, — ci a maĭ trebuit să le dăm și noĭ, în mod inconștient, mînă de ajutor. A fost, și există la noĭ acea manieră detestabilă, de a căuta să compromițĭ, să batjocureștĭ și să subminezĭ autoritatea persoanelor romîne de rasă conducătoare, și a instituțiunelor de sub conducerea lor.

Lipsește din viața noastră publică aproape cu desăvîrșire oposiția sinceră și salutară și în numele oposițieĭ, uniĭ din aĭ noștri servesc o muncă primejdioasă care însemnează negațiunea și zădărnicirea orĭ-căreĭ întreprinderĭ menite bineluĭ național atît de abandonat. Adevărate fărădelegĭ și crime s'aŭ comis la noĭ în această direcție și se comit neîncetat.

O priveliște foarte tristă am avut chiar acuma nu de mult și urmează înainte de a esista. Sub cerul cald al Bucovineĭ aŭ răsărit două ciupercĭ nu în aerul curat și sănătos al pădureĭ de brazĭ și de stejarĭ aĭ Bucovineĭ, ci la respirarea ofticoasă a doĭ doctorĭ în drept, foarte ambițioșĭ și foarte interesațĭ, unul cu șederea în Brün și altul în Cernăuțĭ, unul e director de

bancă, altul e consilier de tribunal. Aceste două ciupercĭ botezate de aceștĭ doĭ doctorĭ cu numele de «Privitorul» (din fericire a încetat deja) și de «Voința poporuluĭ» fațăresc naționalism, laboare, principiĭ marĭ, dar în realitate asmuță țărănimea și învățătorimea romînă în contra preoțimeĭ și a boerimeĭ din țară, propagă cu o furie și cu o brutalitate nespusă, în loc de unire și armonie, în loc de o cooperare comună în causa națională, numaĭ gălceavă, blasfemie, batjocură și o ură neînpăcată în poporul romîn, pregătind astfel dușmanuluĭ și maĭ mult terenul, ca să ne strivească și maĭ ușor. Căcĭ în astfel de lupte nemernice dintre olaltă, numaĭ străinismul, numaĭ dușmanul trage folos, și totușĭ aceștĭ doĭ nobilĭ bravĭ romînĭ aŭ aerul de a se lăuda că lucrează în binele poporuluĭ romîn.

Romîniĭ din Bucovina sunt numaĭ *«o mînuță»* de oamenĭ, și *aceștia* sunt divisațĭ în o mulțime de grupurĭ și partide, în o mulțime de capete geniale și încornorate, fiecare partid saŭ individ cu mofturile sale aparte, cu tendințĭ separate, cu aspirațiunĭ eminamente personale, fie-care condus de egoismul cel maĭ crasant. Ambițiunea personală potențată și desvoltată până la exces — ca la ceĭ doĭ doctorĭ luceferĭ Dr. Aurel Onciul și Dr. Florea Lupu — e tot motivul lor sublim, e tot naționalismul lor sfînt, și totușĭ țipă astfel de oamenĭ în gura mare că lucrează pentru binele poporuluĭ, pentru fericirea țăranuluĭ. Sărmanul țăran romîn, cum e luat el în rîs și batjocură de fie care nemernic, chiar și de fiĭ săĭ, ce-aŭ devenit prin o cultură străină tendențioasă, nimicitoare de simț național, deja cu totul conrupțĭ și prăpădițĭ. Pe spatele luĭ își găsesc toțĭ prăpădițiĭ arena pentru jocurile lor mîrșave.

În chipul acesta este lucru firesc, că societatea romînească îșĭ pierde gustul și însuflețirea pentru munca națională, îșĭ pierde încrederea în viitorul neamuluĭ săŭ.

Respectați-vă pe voĭ inși-vă dacă voițĭ ca străiniĭ, ca dușmanul să vă respecte pe voĭ». Aceasta este principiul pe care maĭ ales l'am desconsiderat și l'am călcat în picioare în paguba demnitățiĭ noastre naționale. Am ajuns pe drumul acesta prăpăstios până acolo, încît, uniĭ dintre noĭ sunt așa de zăpăcițĭ și de lipsițĭ de duhul conștiințeĭ de rasă, încît de la început declină de la orĭ ce amestec în afacerĭ publice romîneștĭ și țin

de ridicolĭ şi-ĭ declară de nebunĭ pe ceĭ-ce se disting prin sentimentul lor naţional în mijlocul societăţiĭ.

Este datoria supremă a tuturor conducătorilor poporuluĭ romîn să-şĭ dee samă de primejdia ce involvă în sine slăbirea sentimentuluĭ naţional. Să căutăm din noŭ de a'l pune acest sentiment în drepturile sale şi de a-ĭ da locul cuvenit în lupta pentru menţinerea poporuluĭ romîn. Nu voim să aducem înainte exageraţiunĭ şi laude deşerte, nicĭ dovezĭ mincinoase, precum o fac străiniĭ şi faimoşiĭ «Holzpanfofliĭ» adică Nemţiĭ, de la noĭ, renumiţiĭ purtătorĭ de cultură, carĭ aŭ venit la noĭ în ţară cu papucĭ de lemn în picioare, ca să ne zăpăcească şi să ne ţie ignoranţĭ ca şi pănă acum în toate ce se atinge de istoria şi de viaţa noastră naţională, ci voim numaĭ adevărul să'l mărturisim în năzuinţele noastre de a cultiva şi a consolida acest sentiment naţional dătător de viaţă. Şi de vom deschide cartea trecutuluĭ a poporuluĭ romîn, de vom citi istoria profundă, duioasa istorie de martir a poporuluĭ nostru, umplut pe toate paginele cu fapte marĭ şi glorioase, dacă vom citi istoria literatureĭ romîne, de vom pătrunde în sufletul neamuluĭ romînesc, vom afla pretutindenea, pas de pas, fapte sublime, bogăţie intelectuală şi morală, calităţĭ şi aptitudinĭ, care ne pot cualifica în şirul neamurilor alese, de poporul care de optsprezece veacurĭ locueşte cîmpiele, plaiurile frumoase ale patrieĭ romîne, vom afla maĭ pe sus de toate, că poporul romîn este o rasă superioară de oamenĭ, o seminţie distinsă între toate seminţiele cu cari este el învecinat.

Nu ne vom provoca la naţiunele surorĭ, cu care împreună alcătuim ginta latină atît de splendid caracterisată de marele poet Alexandri, pentru a stabili şi pentru noĭ superioritatea etnică, ci vom aduce ca mărturie a forţeĭ noastre etnice minunatul adevăr istoric, că noĭ Romîniĭ, o mînă de oamenĭ bătuţĭ de vijeliile vremurilor, am fost în stare nu numaĭ să ne conservăm întreaga naţionalitate în mijlocul atîtor popoare vrăjmaşe şi numeroase, ci am reuşit chiar să ieşim biruitorĭ din lupta firească de asimilare ce se desvoltă între popoarele vecine; am împregnat chiar limba noastră romînească celuĭ maĭ periculos vecin, Slavilor, cu care sute de anĭ am trăit împreună pe acest pămînt, şi a căror urmă se maĭ arată numaĭ în numele geografice de prin părţile astăzĭ deja slave şi în dicţionarul limbeĭ romîneştĭ. Procesul acesta de asimilare al maselor slavice în corpul naţiuneĭ ro-

mîne se pare aproape de necredut astăzĭ, cînd maĭ ales poporul slav amenință să cutropească întreg orientul european, și care a lovit astăzĭ cu atîta furie, (negreșit prin împrejurărĭ excepțional de favorabile, adică prin guvernul austriac, prin rafinamentul și puterea brută austriacă, puse toate în serviciul salvator de stat, adecă pentru Slavisarea Bucovineĭ), asupra poporuluĭ romîn din Bucovina.

In fața acestuĭ *triumf de odinioară al romînismuluĭ asupra slavismuluĭ*, înțelegem cu atît maĭ lesne, pentru ce Bonfinius, istoricul regeluĭ Mateiŭ Corvinul a însemnat în analele sale, că «*Romîniĭ par a se lupta maĭ mult pentru limbă, decît pentru viață,*» înțelegem și teama ce o aŭ de noĭ atît guvernul din Austria cît și cel din Ungaria, sermanul imperiŭ puternic. Această împrejurare ne întărește maĭ mult numaĭ credința, că nicĭ pe viitor procesul de asimilare nu se va desvolta în paguba naționalitățiĭ noastre. Căcĭ un proverb vechiŭ romîn și foarte adevărat dice: «De ce te temĭ, de aceea nu veĭ scăpa». Se teme sărmana Austrie puternică că va peri, dacă se vor trezi cele cîte-va milioane de Romînĭ, dar ce va fi atuncĭ cu fricoasa Austrie, cînd se vor trezi toțĭ slaviĭ din Austria, ceĭ de atîtea-zecĭ de milioane, dar maĭ ales cînd va curge peste dînsa *puhoiul slav* din Nord?

Nu încape în coloanele acesteĭ lucrărĭ, care lucrare are menirea numaĭ de a înfățișa lumeĭ celeĭ marĭ, starea de tot deplorabilă a Romînilor din Bucovina, de a produce aci toate atestatele de glorie și de mărire națională din trecut și din present. Amintim numaĭ în treacăt pe autorul «Ginteĭ latine» pe învingătorul de la Montpellier, Vasile Alexandri, și insistăm din noŭ asupra sentințeĭ mareșaluluĭ *Beck*, șeful statuluĭ-major-general al armateĭ austro-ungare, despre bravura militară romînă dela Plevna, săvîrșită de Regele Carol și de viteaza oaste a dorobanților, carĭ aŭ scăpat în anul 1878 din ghiarele peireĭ sigure, pe trufașa armată rusească din Balcanĭ. Oare această armată bravă, oare acest popor mic, dar puternic prin conștiința pătrunzătoare în misiunea sa sublimă la poarta Orientuluĭ, să nu fie chemată ea vre-odată de provedință, la acțiunĭ marĭ și puternice, să nu fie dănsa chiemată să realiseze salvarea și consolidarea neamuluĭ săŭ atît de reslățit și atît de tiranisat, să

cooperereze în mod eminamente la deslegarea cestiuneĭ în Orient, ce se prepară deja de atît lung timp?

Aceste și altele sunt isvoarele nesecate, din carĭ să căutăm a ne întări sentimentul nostru național. Să mărturisim cu energie și nesfioșĭ totdeauna adevărul, și adevărul este, că poporul romînesc în nicĭ o privință nu este inferior vecinilor săĭ. Acest popor este vrednic de a trăi și de a ne alipi cu dragoste și cu credință cătră el! Eată cuvîntul de toate zilele ce trebuie să iasă necontenit din graiul nostru al tuturor, carĭ avem chemarea să dăm creștere fiilor acestuĭ popor.

Nu ne îndoim un singur moment, că pretutindenĭ între Romîniĭ din Bucovina, carĭ aŭ fost odată mîndria vitejieĭ romîneștĭ, își va face iarășĭ curs puternic, curentul sănătos al iubireĭ învăpăiate de neam și sentimentul național va încălzi iară-șĭ inima noastră cu căldura sfîntă a Romînismuluĭ. Veni-va cu ajutorul luĭ D-zeŭ timpul cînd îndrăsneala și strigătele jigăniilor nu se vor maĭ vedea nicĭ auzi de loc.

Sunt momente de eclipsă trecătoare care pot să ne mâhnească, dar acele momente amare nu aŭ de ce să ne descurajeze. Un ast-fel de moment espiăm și acuma.

E teribilă legea, legea divină universală, după care fie-care organism e necesitat a se manifesta în lupta sa pentru existență și a-șĭ argumenta prin ea destoinicia sa, pentru existență. Și eŭ cred, că această lege există pretutindene, tot așa și în viața popoarelor. Și ele trebue să lupte necontenit și cu cea maĭ mare abnegațiune, pentru a-șĭ elupta independența lor usurpată, și eluptată odată pentru a o și menținea. Dacă întîmpinăm această împrejurare la un popor care posede o istorie atît de extraordinară și glorioasă, și o disposițiune naturală atît de excepțională și atît de grandioasă tot-odată, precum e poporul romîn, și dacă vedem că acest popor e nevoit să se lupte cu deosebire atît de greŭ pentru libertatea sa, și pentru existența sa etnică, apoĭ această împrejurare îmĭ apare ca un prognostic, ca o necesitate *internă-sufletească*, ca o oțelire perpetuă, și ca o pregătire pentru lupte și acțiunĭ viitoare maĭ marĭ, și maĭ puternice, ce are provedința de gînd să săvîrșească cu noĭ. Eată enigma, pentru-ce sîntem noĭ atît de mult urmărițĭ și luațĭ la goană; pentru-ca să devenim cu atît maĭ tarĭ, cu atît maĭ

marĭ şi maĭ puternicĭ, să devenim *spaima şi biciul celor ticăloşĭ şi tiranĭ.*

Inainte decĭ, numaĭ înainte în luptă puternică poporule romîn prin necaz, dureri şi suferinţe. Nu şovăi, nu slăbi, nu te descuraja, căcĭ *provedinţa te-a ales ca să facă prin tine lucrurĭ marĭ şi puternice.* Prin caractere marĭ, sublime, prin lupte grozave, prin fapte marĭ şi puternice trebue să arătăm lumeĭ şi să dovedim, că sîntem urmaşĭ aĭ Romeĭ antice, şi demnĭ de a fi un popor liber, mare şi conştienţĭ de demnitatea noastră. Fără grele sacrificiĭ şi suferinţe marĭ nu s'a făcut nimic mare şi grandios pe lume, n'a devenit nicĭ un popor mare şi puternic. Până acuma poporul romîn multe le-a încercat, multe le-a suferit şi maĭ mult a şi jertfit pentru existenţa sa, dar situaţiunea tristă şi amară în care se află încă cea maĭ mare parte din poporul romîn, ne arată, că romînismul nu şi-a pus încă tot capitalul săŭ disponibil, că el n'a întrebuinţat încă toate puterile sale pentru a elupta posiţiunea sa ce i se cuvine aci pe pămînt.

Viaţa e lupta, iar lupta e viaţa. In viaţă zace tot viitorul iar în luptă toată isbînda. Decĭ înainte poporule romîn! Inainte la *luptă* continuă şi fără răgaz spre oţelirea vieţiĭ, spre întărirea bazeĭ puternice pentru marele viitor ce te-aşteaptă!! Decĭ la *luptă* cu toate puterile noastre spirituale, *la luptă* cu tot sufletul şi cu toată inima curată şi bărbătească pentru recîştigarea drepturilor şi a posiţiuneĭ noastre ce ni se cuvine — aceasta să ne fie *devisa* noastră a fie-căruĭ romîn bucovinean.

Dacă există un principiŭ la care avem să ţinem fie pe terenul politic, fie în orĭ-ce timp şi sub orĭ-ce împrejurare cu o consecinţă neinvincibilă apoĭ după mine e numaĭ acela: *«de a nu ne despărţi niciodată de naţiunea noastră.*

Drepturile acolo se afirmă, când sunt trase la îndoială, simţimîntul, consciinţa naţională se deşteaptă şi se desvoltă atuncĭ maĭ repede cînd sunt ele maĭ vehement atacate. Este o lege firească aceasta pre care nu o pot schimba nicĭ miniştriĭ nicĭ guvernele austriace.

Ca tot ce e în univers şi idea de naţionalitate are şi ea un rost oare-care în funcţionarea perfectă şi armonică a minunatuluĭ univers. Naţiunele sunt producte istorice cu drept, însă nu întîmplătoare, ci resultatele voinţeĭ aceluia, care a făcut şi a zidit toate şi care le cărmueşte cu nesfîrşita luĭ înţelepciune.

Din punctul acesta de vedere cultul naționalitățiĭ propriĭ e o datorie de ordine maĭ înaltă. Și ca împlinirea acesteĭ datoriĭ să ne fie cît se poate de ușoară, i-s'a dat ideeĭ de naționalitate acel nimb de poesie și de idealism care, ca orĭ-ce alte ideĭ marĭ și înalte e în stare să nască luptători aprigĭ și martirĭ aĭ causeĭ. Limba, legea aŭ fost la străbuniĭ noștri odoarele cele maĭ scumpe pe pămînt. «Străbuniĭ noștri se luptaŭ maĭ mult pentru limbă decît pentru viața lor așa zice Bonfinin....... .... și pentru ele și-aŭ pus eĭ atît de adese-orĭ totul chiar și viața. De acea zice cu tot dreptul G. Sion. «Limba, legea, vorbe sfinte la străbunĭ era....»

Idea de naționalitate are un rol însemnat și poate chiar cel maĭ însemnat în viața popoarelor culte și dornice de propășire. Naționalitatea are un rol însemnat în evoluția omeniriĭ, ea e un isvor de idealism și de nobilă concurență între popoare. Numaĭ un popor sclav, moral decăzut, fără idealurĭ, fără rîvnă și fără aspirațiunĭ la o viață maĭ expresivă maĭ înaltă, la o țintă maĭ sublimă, nu știe ce e a fi o națiune.

Națiunele nu se mișcă ca visurile fără rațiune, fără logică și fără ordine maĭ înaltă, ci există pentru fiecare o cale, o țintă sfîntă și predestinată, cătră care năzuește toate în o mișcare continuă în un progres perpetu și iresistibil, întîmpinînd și suferind în mersul eĭ evoluționar inevitabil o sumedenie de greutățĭ, lupte, suferințĭ și întîmplărĭ. Și noĭ trebue să preîntîmpinăm în mersul nostru biologic-etic, în evoluțiunea noastră spre mărire acele greutățĭ, lupte, suferințĭ și întîmplărĭ, dar să avem puterea de a resista și de a le învinge și numaĭ atuncĭ vom fi ajuns ținta noastră măreață, numaĭ atuncĭ vom fi împlinit misiunea noastră providențială aci pe pămînt.

Decĭ dară, dacă e să fac o prognosă, o sentință asupra situațiuneĭ noastre etnice din Bucovina, apoĭ pot zice cu toată siguranța că: «Viața noastră publică romînească va fi numaĭ atuncĭ curată de miazmele ce ne încunjoară și ne otrăvesc, numaĭ atuncĭ va sta pe un nivel maĭ ideal, ear' progresul neamuluĭ nostru va fi abea atuncĭ asigurat, cînd spiritul de care va fi dominat singuraticul, ca și masele române, va fi săturat esclusiv de idea «*Naționalitatea romînă*», «*Romînismul*», care unica ne dă garanțiĭ și basa fundamentală pentru existența, întărirea și înaintarea noastră».

Decĭ în numele luĭ Dumnezeŭ pentru nație și țară ! Părințĭ romînĭ bucovinenĭ, înțelegeți odată și învățațĭ pre copiiĭ voștri *a gîndi, a simți și a vorbi romînește*, și atuncĭ zadarnic vor fi toate tentativele dușmanilor noștri, de a conrupe și de a desnaționalisa poporul nostru sub titulul de cultură, de creștere și instrucțiune, și de-al face un gunoiŭ bun de îngrășarea streinilor și a opresorilor noștri, abea atuncĭ vom deveni un popor respectat, abea atuncĭ vom ajunge ținta la care aspirează un popor brav și plin de viață.

In fine voim să aducem aci înainte niște momente prin cari se poate vedea maĭ clar ființa în care constă creșterea adevărată națională-romînă și anume:

1. Creșterea romînă să nu ignoreze caracterul cultureĭ generale a omenireĭ. Romînul e eminamente uman, e profund și fin simțitor, e dotat cu un strămur spre sublimitate; el poartă astfel în sine eminamente aptitudinea escelentă și dispositiunea naturală pentru o cultură universală general-umană.

2. Creșterea romînă posede în sine impregnațiunea umanitățiĭ generale care năzuește în forma națională de a ținea departe dela sine, și maĭ cu seamă deja din junie tot caracterul națiunelor străine.

3. Creșterea romînă favorisează desvoltarea individuală, conștiința de sine, spontaneitatea și independența sa individuală.

4. Creșterea romînă apără și păzește nu numaĭ individualitatea romînuluĭ ci dînsa respectează și însușietățile provinciale și varietățile de rasă, ea subordinează relațiunele unitățiĭ naționale.

5. Creșterea romînă deșteaptă conștiința națională, simțimîntul pentru tot ce e național, pentru tot ce e mare, nobil și sublim, ea îl duce la cunoștința tesaurilor naționale, deșteaptă gîndirea și aspirațiunea unitățiĭ naționale, repulsează așa dară deosebirele separatistice atît cele istorice, teritoriale (provinciale) cît și cele religioase.

6. Creșterea romînă lucră din lăuntru spre afară.... și nu din afară spre lăuntru..... adecă prin inimă, simț, rațiune și pricepere, și nu prin forme goale și apucate, prin o limbă străină neînțeleasă, prin apucăturĭ conrupte denaturate, prin o cultură putredă, falsă, arogantă etc.... Ea servește eminamente principiuluĭ evoluțiuneĭ.

7. Creșterea romînă lucră cu putere în inima omuluĭ la desvoltarea și întărirea simțimîntuluĭ, la deșteptarea interesuluĭ viŭ pentru tot ce e bun, adevărat nobil, frumos și sublim.

8. Creșterea romînă pune prețul principal nu pe mulțimea cunoștințelor, ci pe cultivarea caracteruluĭ ferm, mare și puternic, pe creșterea inimeĭ înpreunată cu formarea unuĭ suflet nobil și totodată și cu cultivarea corpuluĭ.

9. Creșterea romînă se face sub patronagiul disciplineĭ, blîndețeĭ și a pietățiĭ combinată cu încordarea spre muncă și spre sîrguință, ea e serioasă, profundă și exactă.

10. Creșterea romînă e o educațiune spre simplicitate, spre sinceritate și veracitate.

11. Creșterea romînă e o educațiune după modul, după firea, după spiritul și inima romînă după datinele și ființa romînă.

12. Creșterea romînă năzuește de a pune la cale evoluțiunea perpetuă a juneluĭ pentru toată viața sa.

---

3. Ce rol are tinerimea romînă.

Romînul trăește in lume pentru neamul său, și nu în deordinar numaĭ pentru sine, căcĭ de ar fi trăit el astfel, el astăzĭ de mult n'ar maĭ fi.

EMINESCU.

Și dacă totu-șĭ ni-a maĭ rămas ceva, ce nu ni-aŭ putut răpi reutăcioșiĭ infernalĭ, atuncĭ să știțĭ că provedințeĭ 'i-a fost milă de așa un neam căzut. Gîndiți-vă vlăstare tinere a unuĭ popor nenorocit, că sute de miĭ de Romînĭ, părințiĭ voștri însu-șĭ privesc plinĭ de grije și de nădejde spre voĭ, vă amintesc în sfintele lor rugăciunĭ ca să le statĭ de ajutor, vă pomenesc, ca să nu lăsațĭ ca să-șĭ bată joc de eĭ streiniĭ îngămfațĭ. Cu eĭ națiunea întreagă se roagă pentru voĭ: fițĭ demnĭ fiĭ și luptătoriĭ puternicĭ aĭ națiuneĭ care v'aŭ născut și v'aŭ crescut.

DOKMIDONT POPOVICI.

XXIV-a aniversare a soc. academice «Junimea» din Cernăuțĭ 1903.

Cred că asupra acesteĭ întrebărĭ toțĭ Romîniĭ pot să aibă numaĭ o singură părere și anume aceea de a nu altera nimic rolul, pe care natura 'i-a împregnat-o tinerimeĭ din toate timpurile.

Și rolul eĭ nu poate fi altul decît a fi pururea personificarea *entusiasmuluĭ* (sincer, sfînt și curat) pentru idealul poporuluĭ

din care a eşit. Insufleţirea curată să lumineze ca o făclie aprinsă în calea vieţeĭ tinerimeĭ şi a celor-ce se învîrtesc în jurul eĭ. Şi această însufleţire să o pună în serviciul neamuluĭ lor, în măsura împrejurărilor în care se găsesc.

Să se facă ca tinerimea să înţeleagă că ea este abia în stadiul de pregătire pentru lupta ce va avea să o iee în seamă de la antecesorii săĭ în timpul bărbăţieĭ, la timpul cînd fie-care dintre tineriĭ de erĭ şi-a asigurat existenţa şi ocupă un post, o posiţiune în societatea romînească, care ĭĭ dă şi autoritatea şi îndreptăţirea de a păşi pe cîmpul de luptă.

Tineriĭ aŭ să petreacă toate evenimentele ce se ivesc în viaţa poporuluĭ lor cu aceea-şĭ atenţiune şi interesare, să susţină viŭ şi cald entusiasmul pentru causă, dar greul lupteĭ să'l lase bărbaţilor, carĭ sunt chemaţĭ de a purta această luptă.

Eĭ pot alarma lumea, eĭ pot îmbărbăta pe ceĭ fricoşĭ, eĭ pot adera la acţiunile bărbaţilor, ba, între împrejurărĭ, cînd momentul ĭĭ sileşte, eĭ pot să intre direct în şirul activ al luptătorilor, eĭ însă-şĭ pot inaugura o luptă precum de atîtea orĭ a făcut-o tinerimea tuturor popoarelor în timpurĭ viforoase.

In timpurĭ de pace numaĭ acela poate purta o luptă cu şansă de reuşită, care este deja ceva, care înseamnă deja ceva, în societatea omenească, care ocupă un post, o funcţiune în urma căreia nimenĭ nu-ĭ poate disputa dreptul de a se intrepune în o causă saŭ alta, maĭ ales în o causă sfîntă naţională. Alt-fel stă lucru cu tinerimea. Aceasta e numaĭ pe cale de a fi, de a deveni ceva în viaţa socială, şi în această tendinţă a eĭ, trebue dînsa să fie maĭ ales sprijinită şi nu de a se face tocmaĭ contrarul, de a împiedeca saŭ de a periclita chiar întreg viitorul unuia saŭ al altuia prin angajarea fără rost la o luptă care întrece puterile eĭ, şi pe care alţiĭ chemaţĭ sunt să o ducă. Şi maĭ ales să nu angajăm la astfel de lupte prea timpuriĭ tinerimea atuncĭ, cînd stăm faţă în faţă cu un contrar care nu cunoaşte nicĭ lege, nicĭ morală, nicĭ cruţare nicĭ consideraţiunĭ, precum sunt stăpînitoriĭ de azĭ aĭ sărmaneĭ noastre ţărĭ.

Pe terenul politic va fi bine dacă tinerimea noastră se va ţine maĭ reservată în manifestaţiunile eĭ şi se va mărgini la urmărirea cu interes viŭ a tuturor acţiunilor politice şi participarea la acestea întru cît posiţia eĭ ĭĭ permite, a studia şi a munci, pentru-ca intrînd în viaţa practică să-şĭ poată pune toate forţele

sale în serviciul causeĭ, pentru care pînă aci s'aŭ ştiut numaĭ a însufleţi.

Dar cu această reservă, nu înţeleg eŭ, ca dînsa (junimea) să stea mută, nemişcată poate chiar tîmpită şi să doarmă somnul letargieĭ şi a nepăsăreĭ la toate desastrele, la toate atentatele ce se fac la viaţa noastră etnică, la toate loviturile ce vor pica cu forţa brutală peste capul nostru dela tiraniĭ zileĭ; nu înţeleg ca dînsa să stea nepăsătoare faţă de tot ce se întîmplă în jurul eĭ, ci ea trebue să fie totdeauna trează şi veghietoare, să aibă totdeauna un simţ fin şi viŭ. Dînsa nu poate nicĭ nu e permis să stea acolo nepăsătoare, unde stă în joc toată existenţa noastră naţională, acolo tinerimea păşeşte înainte cu entuziasmul eĭ sfînt şi înfocat pentru patrie şi limbă, de oare-ce tinerimea e focul vestalin divin care arde constant, şi păstrează nepătat în pieptul săŭ căldura şi lumina pentru tot ce e ideal, sublim şi înălţător.

Dacă decĭ pe terenul politic se impune oare-care limitare a entuziasmuluĭ nevinovat al tinerimeĭ, pe toate celelalte terene căile îĭ staŭ deschise; dar maĭ ales pe cel cultural şi social. Spre acest scop se impune — după părerea mea — tinerimeĭ, întocmaĭ ca şi întregeĭ societăţĭ romîneştĭ, o organisaţie specială, care să-ĭ dea posibilitatea de a lucra într'un gînd, într'o direcţie uniformă, pe una şi aceia-şĭ basă cu aceleaşĭ mijloace şi spre unul şi acelaşĭ scop, înrolînd la această activitate a eĭ toate puterile juvenile, de care dispune şi atrăgînd la sine şi pe aceia, carĭ azĭ rătăcesc încă afară de sfera idealuluĭ nostru, fără scop şi şansă, trăind numaĭ şi numaĭ pentru ziua de azĭ.

Prin o astfel de activitate, ţelina împetrită a politiceĭ noastre naţionale s'ar sparge maĭ curînd de cum am crede, şi luptătorilor noştri politicĭ — cu părere de răŭ pînă astăzĭ puţinĭ sincerĭ şi fără şovăire devotaţĭ causeĭ naţionale — li s'ar da posibilitatea cu un ceas maĭ curînd a se vedea puşĭ în posiţia de a înteţi lupta tot maĭ mult. O activitate de zece anĭ numaĭ în acest sens şi atuncĭ aceia carĭ vor veni după noĭ vor fi în stare a continua lupta în condiţiĭ cu mult maĭ marĭ şanse de reuşită.

Oare n'ar putea tineriĭ noştri pe timpul vacanţelor, cînd se reîntorc în mijlocul poporuluĭ, să împlinească o grandiósă misiune culturală şi socială? Ceea ce o face astăzĭ tinerimea noastră studioasă cînd intră în vacanţe pe la ţară şi prin provincie, e

ceva, dar nu e de loc destul, ci de tot puțin, când considerăm, că pe la orĭ-ce aranjamente și intreprinderĭ naționale, dînsa nu se poate desbăra, nu se poate emancipa de străinism, de *germanism*, (pretutindenea conversațiunea și petrecerea eĭ e numaĭ în limba germană, spiritul, idea, datinele, aranjamentul, societatea etc. toate sunt germane) documentînd ast-fel «ad oculos» lumeĭ întregĭ, că dînsa nu e «*junimea română*», ci junimea internațională a creștereĭ austro-svăbeștĭ din Bucovina, unde sub titula de romîn poțĭ să fiĭ ce pofteștĭ numaĭ nu romîn; cînd comparăm activitatea și progresul înspăimîntător ce'l fac națiele venetice la noĭ în țară, care sunt toate sub patronagiul și sprijinul puternic al guvernuluĭ și al statuluĭ austriac, pe cînd poporul romîn, poporul autochton și unicul cu drept istoric de existență pe acest pămînt e luat la goană tocmaĭ de acest guvern, tocmaĭ de acest stat austriac nobil, cult și uman.

Cu cît e maĭ mare presiunea și atacul cu atîta maĭ mare trebue să fie și reacțiunea și repulsiunea. Asta e legea natureĭ, și abea prin această reacțiune și repulsiune se poate vedea și calcula puterea de resistență, puterea de viață a unuĭ popor.

Decĭ între multe întreprinderĭ necesare și salutare, carĭ ar trebui să fie organisate cu temeĭ și putere, după un sistem bine cugetat, oare nu s'ar putea deobliga fie-care tînăr de a ținea măcar o singură prelegere publică pe an, despre o anumită temă ce cade în specialitatea sa, saŭ care ar fi designată de comitet de a se ținea în întreaga țară la fel, spre a crește și instrui poporul peste tot teritoriul locuit de el într'o formă, în aceea-șĭ idee și la fel?

Am zis prelegerĭ publice și le înțeleg așa precum eraŭ ele la străbuniĭ noștri, Romanĭ și Grecĭ, sub cerul liber, în curtea bisericeĭ saŭ a școaleĭ, ziua la auzul întregeĭ comune, iar nu a constrînge aceste prelegerĭ la ceĭ 4 părețĭ aĭ uneĭ școale d. e.

Ar fi totodată aceasta o școală pentru tineriĭ noștri de a se exercita în întrebuințarea limbeĭ romîne, în retorică, de care aŭ atîta lipsă în viața lor ulterioară, maĭ ales atuncĭ cînd pășesc ca conducătorĭ aĭ poporuluĭ, maĭ ales la noĭ în Bucovina unde limba romînă ni e smulsă prin cultura străină cu rădăcină cu tot, nu numaĭ din gură dar și din inimă, unde totul se face din partea guvernămîntuluĭ austriac sub tertip de cultură și în modul cel maĭ rafinat ca să nu existe în țară nicĭ limbă ro-

mînă nicĭ popor romîn. Şi cînd aceste prelegerĭ ar fi împreunate cu petrecerĭ sociale, dar nu cu conversaţiunĭ străine, cu o viaţă, cu o simţire străină, eată că aŭ lucrat atuncĭ în două direcţiĭ de-odată. Aşa tineriĭ vara şi tot aşa bătrîniĭ iarna, şi preste un deceniu am dispune de o masă conştie şi consolidată, la al căreĭ glas s'ar cutremura toţĭ asupritoriĭ noştri şi realisarea dorinţelor noastre de a ne şti singurĭ stăpînĭ pe soarta noastră, n'ar fi decît chestie de timp.

Tot aşa ar trebui ca tinerimea noastră să înveţe a scrie, precum am zis maĭ sus. Chestiunĭ şi materiĭ despre care am putea scrie avem destule. Ar trebui să tratăm causa noastră naţională devenită atît de ticăloasă sub acest stat, prin foĭ, prin articole, prin broşurĭ, prin opurĭ etc., ca să vadă şi să cunoască şi lumea cea mare, că nu fie-care stat care are constituţiune şi libertate pe hărtie, e în adevăr şi constituţional şi liberal. Tinerimea noastră ar trebui să fie aceea care posede cea maĭ mare putere de acţiune, de îndemn, de simţimînt şi de perseveranţă, nefiind dînsa încă tocită şi consumată ca ceĭ bătrînĭ.

Pe timpul vacanţelor ar trebui tinerimea noastră să se răslăţească prin toate colţurile ţăriĭ noastre şi să adune de pretutindenĭ uricele, isvoarele, documentele ce se vor fi aflînd prin ţară, maĭ ales peste Prut, şi ce aparţin trecutuluĭ nostru istoric. Dînsa ar trebui să aibă în vedere în escursiunile eĭ prin ţară maĭ ales partea de Nord de peste Prut. Acolo zac mormintele strămoşilor noştri, acolo zac îngropaţĭ, eroiĭ naţiuneĭ noastre ce aŭ vărsat şiroaie de sînge pentru apărarea ţăriĭ noastre de năvălirea hoardelor: slave, tătare şi păgîne, acolo e partea cea maĭ mare a trecutuluĭ nostru glorios. Pentru-ce a părăsit tinerimea şi inteligenţa noastră tot interesul pentru aceste locurĭ atît de sfinte pentru noĭ romîniĭ? Pe acolo zac în părăsire şi uitare, în posesiunea maĭ multor rezeşĭ romînĭ, o mulţime de documente, urice, hrisoave, atîtea dovezĭ bătătoare la ochĭ despre romanitatea complectă de odinioară ale acesteĭ parţĭ de ţară. Adunate aceste toate la un loc ar forma o istorie întreagă aparte bucovineană, din trecutul nostru naţional social-romîn. E de mare urgenţă de a le strînge aceste documente atît cele din perioada statuluĭ moldovan, cît şi cele din timpul răpireĭ Bucovineĭ de Austria, căcĭ toate acestea se află în mare pericol de a fi nimicite de fanaticiĭ şi panslaviştiĭ Rutenĭ, căror

li sunt atare documente o groază națională, carĭ nimicesc și sfarmă în panslavismul lor fanatic chiar și pietrele mormintelor ce conțin vr'o inscripție românească.

Tinerimea noastră ar maĭ putea aduna de prin diferitele părțĭ ale țăriĭ în mod folcloristic, toată literatura poporală care e pe cale de a fi înstrăinată, stricată și diformată prin invasiunea colosală a străinismuluĭ, care e în pericol de a fi uitată și pierdută, etc. etc. Ce n'ar putea face tinerimea noastră, este fapte și intreprinderĭ marĭ pentru poporul romîn, ce n'ar putea dînsa săvîrși, dacă ar avea numaĭ maĭ multă seriozitate, maĭ multă tragere de inimă, multă inițiativă, maĭ mult caracter.

Prin ast-fel de acțiunĭ, și maĭ cu samă prin atingerĭ, cu poporul, l-am ridica pe acesta, l-am face să se intereseze și el maĭ dinadins de soarta sa proprie, 'l-am face să-șĭ cunoască trecutul săŭ, să înțeleagă rostul lumeĭ și menirea sa specială *ca romîn*, pe pămînt, ne-am învăța unul pe altul a ne cunoaște în totalitatea noastră maĭ în detail, ne-am învăța a ne iubi și ne-am îndemna unul pe altul la muncă, căcĭ pănă ce nu va intra cunoștința și istoria trecutuluĭ nostru în cercurĭ tot maĭ largĭ, și nu ne vom cunoaște uniĭ pe alțiĭ cît maĭ bine, nu se va putea produce însuflețirea de neam, de care avem atît de multă trebuință în luptele crîncene și teribile ce avem de purtat pentru existența noastră națională. Abea atuncĭ cînd va fi poporul deșteptat în simțimîntul săŭ național, cînd va fi conștient de sine și de valoarea sa, cînd va ști el cine a fost, și ce este el astăzĭ, abea atuncĭ va ști și va putea resista puhoiuluĭ glodos străin ce inundează necontenit această sărmană țară, abea atuncĭ va resista cu putere rusificăriĭ atît de grozav impuse de guvernul și de statul străin.

Misiunea noastră a tuturor, dar maĭ ales a tinerimeĭ și a inteligențeĭ romîne e decĭ, de a deștepta masele poporuluĭ, de a ridica pe țăranul nostru la conștiința de sine, să'ĭ dăm hrana spirituală, să-'ĭ dăm cultură, dar o cultură romînă și nu străină, căcĭ cultura străină, școlile străine din țară sînt tocmaĭ acel factor care l'a corupt, care l'a molipsit și l-a prostit numaĭ; iară cultura națională-romînă va aprinde în el făclia pururea arzătoare a conștiințeĭ sale de romîn, a conștiințeĭ sale de sine și a potereĭ de viață, decĭ în prima linie și lucrul principal al deșteptăriĭ poporuluĭ nostru e cultura națională, care are să

ne lumineze pe căile neumblate ale politicei noastre adevărat naționale.

Să ținem din răsputeri și cu tot sufletul nostru la puritatea culturei noastre naționale, să ținem cu gelosie la ea, căci numai cultura curat națională e *baza*, e *mărirea unuĭ popor*. Biserica și școala, sunt instituțiunĭ culturale de primul ordin. O împlinire conștiincioasă a misiuneĭ lor ne-ar duce, maĭ ales pe tărîmul cultural, cu sute de anĭ înainte.

Să se renunțe în aceste instituțiunĭ dela *șablonul șvăbesc tendențios*, *desnaționalisator*, *corumpător* și să se dea țăranilor noștri o școală curat romînească, să li se dea o instrucțiune romînească, care li lipsește cu desăvîrșire, să li se dea toate cunoștințele necesare pentru viața lor în limba lor proprie și nu în limbĭ streine și nepricepute. Nu cerem doar alt-ceva decît numaĭ dreptul nostru natural și sfînt, nu alt-ceva decît acea ce o aŭ chiar și popoarele din Turcia, chiar popoarele mâncătoare de oamenĭ din Africa, despre carĭ zice Austria neîncetat că sunt barbare.

Orĭ-cît i-ar vorbi cineva țeranuluĭ nostru despre nedreptățile ce ni se fac pe toate terenele, dară maĭ ales referitor la limbă prin germanisare și rutenisare, acesta nu va putea înțelege pe cît timp el n'are pricepere pentru aceasta, pe cît timp el nu știe a prețui limba sa.

Pentru aceea *conversațiunea romînă* pretutindenĭ și în toate fasele viețeĭ noastre, dar maĭ ales în viața noastră scocială, maĭ ales acolo unde e și țărănimea noastră represintată în mijlocul nostru, trebue să fie *principiul nostru cel maĭ sfînt*, căcĭ ce romîn e acela care nu știe, saŭ nu vrea să vorbească romînește?

Enunțiunea cea foarte șireată, ce se aude pe la noĭ foarte adese-orĭ, cu scop numaĭ de a ascunde o slăbiciune, de a masca numaĭ un păcat foarte regretabil, comis aproape de toată inteligența bucovineană, cînd vorbesce cu o predilecțiune înfocată pretutindenĭ, chiar și în familia sa cu copiiĭ săĭ numaĭ șvăbește; că «cunoștința și vorbirea limbeĭ romîne e numaĭ un ce secundar, că din contră lucrul principal e, de a simți romînește», e de tot falș, și dovedește o lipsă totală de un simț, maĭ profund, de o judecată maĭ serioasă. Cel ce simțește numaĭ, pentru poporul romîn, e numaĭ *filoromîn* dar nicĭ-cum *romîn*, căcĭ pe lîngă simțeminte e de lipsă neapărată și cunoștința și întrebuințarea esclusivă a limbeĭ romîne,

de aceea numaĭ *ţăranul e romîn*, căcĭ el pretutindene se serveşte numaĭ de limba romînă. Eŭ pot d. e. foarte bine simţi astă-zĭ pentru poporul japonez, pot chiar fi atît de inspirat pentru el, încît voĭ putea sacrifica chiar şi viaţa mea pentru el, (luînd d. e. parte la răsboiul contra Ruşilor) totu-şĭ eŭ nu sunt japonez pentru că'mĭ lipseşte datinele, *limba* şi spiritul japonez etc.... Decĭ e constatat de toţĭ oameniĭ serioşĭ că *limba*, numaĭ *limba* e criteriul uneĭ naţiunĭ, e acea ce distinge pe un popor de altul.

Decĭ e de o datorie imperioasă a inteligenţeĭ romîne, ca să arătăm ţăranuluĭ că limba romînă, e odorul cel maĭ scump ce'l avem pe pămînt; dar cum? prin acea că vom vorbi neîncetat şi pretutindene numaĭ *şvăbeşte?* că nu cunoaştem, şi nu putem vorbi limba noastră proprie?...

Din contra, o ştim cu toţiĭ cît de *făloşĭ* sunt ţeraniĭ noştri cînd îşĭ aud copiiĭ lor vorbind şi în alte limbĭ, ba chiar ceĭ bătrînĭ întreolaltă sunt mîndri pe acea că sciŭ a încurca în vorba lor şi nişte cuvinte străine, cînd şvabeşte, cînd ruseşte, pocind astfel frumoasa limbă romînă. De acea trebue să li se spuie, că limba sa proprie e tot aşa de scumpă ca şi ochiĭ din cap, ca şi inima din piept; că limba la un popor e tot acea ca şi inima la un om, fără limbă nu poate trăi nicĭ un popor, că fără limba romînă nu maĭ eştĭ *popor romîn*, ci gunoĭ, cum zice şvabul «*Culturdünger*» pentru alte popoare. Trebue ţăranuluĭ să-ĭ deschidem ochiĭ, şi să-ĭ arătăm că noĭ susţinem cu sudoarea noastră toate şcolile din ţară, că străiniĭ, că statul străin, caută din resputerĭ să ne rusifice, să ne germaniseze, să ne corumpă, să ne tîmpească, în scurt să ne piardă, că noĭ suntem de tot vitreg trataţĭ din partea statuluĭ.

Cînd îĭ vom spune, că noĭ plătim dare de stat, şi că din baniĭ noştri statul este obligat să ridice şcolĭ romîneştĭ poporale, medie şi înalte pentru poporul romîn, prin tot locul în ţară unde s'ar afla el, dar că statul austriac nu o face, cu intenţiune, cu răutate numaĭ ca să ne facă ruşĭ şi nemţĭ, ca să ne facă proştĭ şi incapabilĭ, ca apoĭ sub tertipul mişelesc austriac să ne poată zice că noĭ suntem proştĭ, incapabilĭ, neculţĭ, etc. atuncĭ ţăranul va înţelege perfect unde ne doare şi el va şti să-şĭ însufleţească lupta ce ar fi să se poarte contra aceste̮ĭ dreptăţĭ austriace, pe care el de aicĭ înainte o simte îndoit, fiind-că ştie că este nedreaptă.

Alt exemplu. Cum să'l facem pe țăran, ca el să se însuflețească pentru lupta ce o purtăm contra limbeĭ germane în judecătorie, la magistratură, la tribunal, în școală, în oficiŭ, în scurt în toate oficiele publice, căcĭ pretutindene chiar și în cancelaria comunală, la sat e exclusiv întrebuințată numaĭ limba șvăbească. Să-ĭ spunem că aceasta nu e numaĭ o nedreptate strigătoare la cer, ci și o demoralisare și o pierzare a poporuluĭ, pentru-că o atare administrațiune, cu totul străină și neînțeleasă de popor e pe o parte o povară ce cade maĭ greŭ asupra sa, căcĭ neștiind țăranul limba germană prin toate aceste oficiĭ, el este pretutindene înșelat, prădat, batjocorit, nedreptățit ba chiar și bătut de amploiațiĭ străinĭ, precum prea adesea se întîmplă pe la noĭ, pe altă parte pe la judecătorie, pe la tribunale, dînsul e nevoit din causa limbeĭ străine să'șĭ iee un apărător, un avocat, cu spese și cu chieltuelĭ marĭ, care în fine și acesta nepricepîndu'l bine, el apără răŭ, îl vinde, și astfel iese el de regulă osîndit, de regulă nedreptățit, prădat și jăfuit de toată averea sa, pe lîngă aceea și batjocurit, pe cînd dacă ar fi oficiele toate în limba luĭ romînă, el ar ști a se apăra singur în limba sa propie și cu maĭ bun succes, iar în școală învățînd în limba sa proprie, ar înțelege ce învață, și n'ar învăța totul *dearost*, adecă fără rost ca papagalul, și nu și-ar tîmpi astfel mintea și toată priceperea rămînînd tot îndărăt în cultură și învățătură, pe cînd străiniĭ *șvabiĭ veniticĭ*, *lăcustă străină*, *jidaniĭ*, dușmaniĭ luĭ, înaintează mereŭ.

Să'ĭ arătăm că noĭ romîniĭ și maĭ ales el țăranul, e tras la toate îndatoririle la toate obligamentele, eară că în schimb nu avem nicĭ un drept și că suntem necesitațĭ să facem numaĭ aceea la ce ne silesc opresoriĭ noștri, că în schimb ne face guvernul austriac toate tiraniele, toate nedreptățile fără cel maĭ mic scrupul.

Noĭ nu le turburăm apa, pentru ce dar ni-o turbură eĭ?! Dacă eĭ aŭ drept să trăiască pe acest pămînt ca oamenĭ liberĭ, de ce n'am avea și noĭ tot acela-șĭ drept, când știut este de toțĭ, că al nostru este pămîntul acesta, și că noĭ plătim dare întocmaĭ ca și eĭ în banĭ și în sînge, ba chiar de oare-ce noĭ suntem maĭ mulțĭ, decît dînșiĭ plătim toate acestea cu atîta maĭ mult. Noĭ susținem nu numaĭ statul, dar și pe toțĭ amploiațiĭ străinĭ, pe toțĭ veneticiĭ, și aruncătura străină.

Avem acelaşĭ drept la toate libertăţile omeneştĭ şi la favorurile cetăţeneştĭ precum le aŭ şi opresoriĭ noştri, şi nu esistă nicĭ un cuvînt, nicĭ un motiv binecuvîntat care să le dea lor dreptul de a ne apăsa şi a ne nimici, afară doară că *aceasta* ar fi dreptatea austriacă ce a promis-o Austria Romînilor cînd a răpit Bucovina.

La răspîndirea lumineĭ trebue să ia parte şi presa. Ar fi într'adevăr un folos nepreţuit ce l'ar aduce presa noastră cauzeĭ, dacă am avea un ziar romînesc, care ar apărea în fie-care zi şi ar fi maĭ mult îmbrăţoşat de toţĭ romîniĭ din Bucovina şi maĭ ales de ţărănime, dacă în coloanele sale s'ar deschide o rubrică anumită în care să se trateze la înţeles sarcinele care ni sunt impuse în urma situaţiuneĭ noastre în care ne-a adus cutezanţa guvernuluĭ străin şi duşman.

Tinerimea noastră are toată îndatorirea de a lua parte activă la presa din ţară, fie prin scrierĭ şi meditaţiunĭ asupra stăriĭ şi situaţiuneĭ noastre politice de tot decăzute, fie prin studiĭ şi cercetărĭ istorice-naţionale-sociale, deprinzîndu-se dînsa astfel de cu timpuriŭ la o viaţă serioasă, contemplativă, la o activitate rodnică pe terenul literal-naţional, de care avem noĭ romîniĭ maĭ ales ceĭ din Bucovina mare lipsă. Pe acest teren stăm de tot răŭ, suntem îndărătul nu numaĭ a celor-lalte popoare dar şi îndărătul celor-l'alţĭ fraţĭ din provinciele romîne, Transilvania, Banat, Romînia, afară de Basarabia, unde elementul absolut romînesc e astăzĭ deja pe cale de a fi strivit de nobilul stat creştinesc, de «pravoslavnica» Rusie.

Presa are fără îndoială un rol foarte însemnat în viaţa popoarelor celor subjugate, tiranisate şi nedreptăţite, iară cît pentru interesele noastre naţionale ea este indispensabilă maĭ ales în zilele şi în împrejurările de tot nefaste în care trăim. Dacă presa noastră ar fi destul de răspîndită, ea ar fi un important factor al şcoaleĭ noastre politice, de care avem lipsă fără asemănare, dacă voim ca să ne putem cînd-va avînta la o luptă maĭ mare, maĭ ideală. Şcoala politică trebue să aibă de bază un fond puternic, cultural, economic şi social. Cultura, buna starea şi o afirmare demnă în concertul popoarelor sunt premise indispensabile pentru-ca şcoala politică să fie capabilă a prinde rădăcinĭ în societate şi a aduce fructele la care trebue să aspirăm.

Cu cît vom înainta în cultură, cu cît vom progresa în bună

starea materială și cu cît ne vom ști afirma maĭ cu demnitate în viața socială a popoarelor, cu atît maĭ vast va fi terenul pe care vom putea instala, prin școala noastră politică. Ear aceasta trebue pusă pe base cît se poate de largĭ spre a încălzi la sînul său tot sufletul de Romîn. Prin contactul zilnic, prin prelegerĭ publice, prin școala națională, prin biserica, prin exemplu viu, prin presă, prin scrisorĭ carĭ tratează starea noastră, prin întrunirĭ, și pe toate căile ce ne stau la disposițiune trebue să năzuim a pătrunde pănă și inima maselor spre a le lumina, spre a le instrui, spre a le face să se închine idealuluĭ unic, «*națiunea*» care se resumează în năzuința de a putea dispune noĭ singurĭ de soarta noastră.

Și pentru a putea realiza toate acestea tinerimea noastră are misiunea cea maĭ importantă și cea maĭ nobilă. Dînsa are de regulă mult timp liber și mult timp de pregătire, dînsa convine maĭ des cu poporul în contact, apoĭ poate fi și maĭ însuflețită în lucrarea sa, de oare-ce dînsa nu e conturbată ca bătrîniĭ în îndeletnicirea misiuneĭ lor, prin atîtea împrejurărĭ grele, precum e familia și funcțiunea. Tinerimea e armata care în lupta eĭ purtată are numaĭ o țintă înaintea ochilor eĭ, «*Isbînda*»!

Trecînd la atitudinea noastră ce trebue s'o avem pe *terenul social* față de străinĭ carĭ aŭ înăbușit ca potopul peste plaiurile țăriĭ noastre, unul maĭ antagonist decît altul, față de tot ce e romîn în țară, și în special față de vrăjmașiĭ nemțĭ și rușĭ, avem noĭ datoria să ne ținem cît se poate de departe de toate manifestațiunile lor, dar maĭ ales de manifestațiunile lor sociale. *Exclusivismul social* în situațiunea noastră de tot excepțională, de tot pierdută în care ne aflăm, ni-e *imperioasă*, *ni-e o chestie de resistență și de existență națională*, e un bastion neînvins al conservăriĭ noastre etnice. Pe străinĭ, și maĭ ales pe nemțĭ cu guvernul său de tot dușman și vrăjmaș nouă de moarte, care voiește să șteargă existența Romînuluĭ de pe pămîntul său strămoșesc, și să ne prefacă în un gunoĭ de îngrășare pentru rasa și trebuințele lor, să-ĭ facem să simță în fie-care zi că sîntem și vom rămînea Romînĭ în vecĭ și pururea. Să luăm exemple dela Cechĭ, Polonĭ, Jidanĭ, Maghiarĭ etc... Aceștia numaĭ prin exclusivismul lor teribil sînt în stare de-a impune cu atîta forță străinuluĭ, de-și sînt eĭ pretutindene în minorĭtățĭ atît de marĭ. Eĭ sînt prin exclusivismul lor în stare de-a

resista tuturor atacurilor și asalturilor ce o fac străinii la existența lor națională. Pentru noi e acest *exclusivism* hermetic și mai necesar, pentru-că noi ne aflăm astăzi în situațiuni cu mult mai amare și mai pierdute decît ei, pentru că ne aflăm în o posițiune de apărare, desperată.

Deci în lături cu mofturile falșe și mincinoase, și de noi cei mai mulți foarte răŭ înțelese, în lături cu convențiuni de galanterie și de curtenire socială, curtenire și galanterie la aceia cari voiesc să ne rupă capul, prin cari apucături iraționale ne nimicim noi singuri, cari zăpăcesc pe cei slabi de îngeri dintre noi, *cari cred*, că de-a fi concilianți față de străini, (nemți, ruși) că amestecîndu-ne cu ei pe la petreceri, pe la întreprinderile lor sociale, ba chiar amestecîndu-ne cu familia lor, luînd de la ei femei, pentru ca acestea să ne fie mame, soții, ca apoi să ne conrupă, să ne desnaționaliseze, cari cred, că a fi prevenitor, fin, nobil, bun cu ei, este, a ne arăta că sîntem un popor cult, fin nobil, etc. că-i vom înblînzi, că-i vom atrage către noi, pe acești dușmani neîmpăcați pe aceste vipere veninoase.

Ce greșală mare! Ce lipsă totală de pătrundere psichologică, și de cunoștință omenească. Sunt deja 130 de ani, de cînd sîntem necontenit tot fini, nobili, buni, darnici, prevenitori, concilianți etc. și totuși nu am fost în stare să înblînzim pe această rasă rapace, pe aceste hiene nesățioase ce se numește pe sine «deutsches Kulturvolk» (căci numai dela el avem tot răul) ci din contra, această rasă ce se pretinde a fi superioară nouă a devenit necontenit tot mai obrasnică, tot mai sălbatică, cu atît mai mult ne-am lăsat a fi batjocoriți, cu cît mai mult ne-aŭ călcat în picioare. Nu! nu! Nu e adevărat! de o mie de ori nu e adevărat! In zadar! Proverbul romîn dice: «Din coadă de cîine nu faci sită de mătase». Cum poate fi un om cuminte, fin, prevenitor, blînd, conciliant, cu o fiară sălbatică, cu un balaur saŭ cu o hienă, care trăește numai din prădăciuni, care caută numai să te mănînce, să te piardă? N'ar fi oare o atare purtare, o sinucidere? Tot așa denotă această apucătură o lipsă totală de judecată coaptă și de o prevedere mai profundă, dacă ne încredem în străini cari ne dovedesc în fie-care zi, la fie-care pas, că ne sunt dușmanii cei mai înverșunați. Noi suntem prea naivi, dacă credem că toată lumea e blîndă, justă, onestă, inocentă pentru că noi suntem așa. Nu vedeți voi Romînilor bucovineni, că fie-care

șvab saŭ șvaboaică, chiar cel maĭ prăpădit, cel maĭ mare ticălos, cel maĭ mare potlog, de-ar fi fost în țara sa, cum numaĭ a sosit el aci între noĭ, pe loc a devenit el un geniŭ de primul rang. El a sosit aci sdrențuros, plin de parasițĭ, espulsat din țara sa și totușĭ el se ține față de romînul autochton de o rasă superioară, de o ființă picată direct din cer, pe cînd romînul, care îngrașe pe această lepădătură străină, e pentru această lepădătură (Kulturträgeri) numaĭ o ființă de batjocură, un *parias* cu care poate face ce vrea. Nu vedețĭ voĭ Romînilor, cît de arogant, cît de sălbatic, cît de rapace și avid e șvabul, această rasă care se numește singură înaintea noastră de «hochwärtig» de superioară? Dar aceste calitățĭ nu sunt de fel calitățile unuĭ popor mare, cult, superior precum se pretinde el a fi.

Decĭ dară înlăturĭ cu societatea șvabească și cu toată cultura lor. Avem noĭ Romîniĭ a noastră societate, a noastră cultură mult maĭ nobilă, mult maĭ fină și maĭ onestă, numaĭ să știm a o stima și a o prețui. Inlăturĭ cu jocurile, cu limba și literatura (poesia) șvabească! Avem noĭ jocurĭ mult maĭ gingașe, avem noĭ o limbă mult maĭ dulce, mult maĭ mlădioasă, avem noĭ o literatură mult maĭ atrăgătoare, mult maĭ sublimă pentru că e romînă, avem noĭ fetele noastre mult maĭ gingașe și maĭ fermecătoare, mult maĭ poetice și mult maĭ morale de cît toate cele străine. Frumoasă și fermecătoare ca femeea romînă nu e altă femee pe pămînt, pentru că e romînă, pentru că e sînge din sîngele nostru, și viață din viața noastră, avem viața noastră proprie, viața romînă, care e cea maĭ firească, care e sfîntă și dumnezeească. In lăturĭ, pentru Dumnezeŭ cu străinismul corumpător și nimicitor, că de nu, apoĭ săvîrșim păcatul strigător la cer, ne aservim cu totul și facem un răŭ nespus fireĭ noastre etnice, întregeĭ noastre existențe, ne sinucidem.

Peste tot, viața largă a societățiĭ romîneștĭ, se cere să fie dominată de ideile și de principiile *naționale*, esclusiviste față cu ceea ce 'ĭ străin fireĭ noastre etnice și ostile orĭ-căruĭ curent de preocupațiunĭ primejdioase bineluĭ nostru deobște.

De aceea, trebue combătut cu ultima energie și trebue exterminat cu tot focul uneĭ inime curate fatalul *curent cosmopolitist* și *internațional* introdus de străinĭ la noĭ în mod tendențios, cu scop de a ne înstrăina sub masca falsă de cultură și de progres, pe cînd aceĭ corifeĭ ce propagă aceste ideĭ corupte

nu voesc să fie și să se facă *Romînĭ*, de și mănîncă pîinea romînească. Eŭ repet decĭ de o mie de orĭ, că trebue să fie exterminat cu desăvîrșire acest curent contagios cosmopolitist, această boală molipsitoare, pe care fanaticiĭ naivĭ saŭ speculanțĭ, maĭ îndrăsnesc să-l agite în sînul societățiĭ noastre. *Cosmopolitiștiĭ* și *internaționaliștiĭ* și maĭ ales ceĭ din rîndurile noastre, trebue să fie țintuițĭ la stîlpul *infamieĭ*, ca oamenĭ moralĭ și naționalĭ cu totul decăzuțĭ, fără de considerare și fără de întîrziere, iată o datorie sfîntă a societățiĭ noastre în urmarea idealuluĭ naționalitățiĭ noastre, maĭ ales aci în Bucovina.

Avînd o societate ast-fel naționalisată, avînd un corp social care să fie pătruns de sfințenia pentru tot ce-ĭ romînesc și care să urască ce-ĭ *anti-romînesc* — ne va fi ușor să *armonisăm* forțele individuale ale societățiĭ noastre și să delăturăm certele meschine și desbinările nefaste intre frațĭ. Atuncĭ cînd problemele sociale de interes obștesc și nobil ne vor preocupa, vor peri de la sine nemernicele preocupațiĭ de ordin egoist și tendințele grețoase de vrajbă și de ură între frațĭ.

Dar ca să putem avea garanțiele uneĭ viețĭ închegate a societățiĭ romîneștĭ, se cer caractere ferme, iar nu lașĭ și lingușitorĭ perfizĭ. Prin urmare, familia, școala, biserica și conducătoriĭ noștri naționalĭ (cu deosebire ceĭ din fruntea așezămintelor noastre naționale, cu deosebire deputațiĭ noștri, dar nu de aceĭ deputațĭ carĭ ar fi asemenea celor un-spre-zece, din ceĭ patru-spre-zece pactiștĭ-bourgiogniștĭ, saŭ de aceĭ așa numițĭ *democrațĭ* puțin conștiențĭ de misiunea lor sfîntă și grav responsabilă înaintea conștiințeĭ lor proprie), trebue să poarte cea maĭ mare grije de scăparea poporuluĭ de sub jug, și de peire etnică, de creșterea bărbătească a generațiilor noastre tinere, și să combată ca pe o lepră contagioasă mania de a face servilă tinerimea noastră.

Iar cît pentru funcționariĭ romînĭ, puținĭ și cu posturĭ destul de inferioare, ce-ĭ maĭ avem, față de posturile înalte și conducătoare în țară, toate acaparate de străinĭ, de și toate aceste posturĭ conducătoare de țară ni se cuvin în primul rînd numaĭ nouă ca popor autochton și nesubjugat, carĭ funcționarĭ romînĭ se căciulesc puternicilor străinĭ, se aștern înaintea picioarelor lor — să nu uite că pîinea ce o mănîncă aceștĭ romînĭ grozavĭ, e pîinea dospită cu sudoarea romînuluĭ, și că *noĭ, poporul romîn*, și nu

despoţiĭ, nu regimul austriac, nu politica centrală din Viena coruptă şi ticăloasă, iĭ hrăneşte şi iĭ susţine în realitate.

Clasele noastre culte, realisînd aceste cerinţe primordiale ale închegăriĭ societăţiĭ romîneştĭ, vor contribui cu fapte la creşterea serioasă şi morală a obşteĭ poporuluĭ, care va deveni luminat şi el asupra miserieĭ certelor intestine cu şefiĭ săĭ saŭ între sine şi asupra păcatuluĭ de a maĭ întări pe străinĭ.

In sfîrşit, pentru ca închegarea societăţiĭ romîneşti să devină completă şi indisolubilă — clasele noastre superioare n'aŭ să piardă din vedere nicĭ pe o clipă datoria lor de a democratisa din convingere, iar nu de paradă raporturile lor sociale cu păturile noastre de jos, orăşeneştĭ şi săteştĭ. Să nu-şĭ uite nicĭ o dată cărturarul nostru, că s'a născut din opincă, iar cea-l'altă parte care nu se simte că se trage din onesta şi brava opincă, să nu uite că e trup din trupul, şi sînge din sîngele naţiuniĭ, a poporuluĭ romîn, cu o istorie, cu un trecut mîndru şi glorios, că noĭ n'avem şi nicĭ nu putem avea *o aristocraţie* a naşteriĭ, a trîndărieĭ, a risipeĭ, a corupţiuneĭ şi a decadenţeĭ naţionale, ci o aristocraţie a energieĭ, a nobleţeĭ în gândire, în simţire şi în fapte, a caracteruluĭ mare şi puternic ; precum e Dr. Iancu, cavaler de Flondor, care pînă acuma nu s'a dat înapoĭ de la nicĭ o luptă naţională, o aristocraţie a lupteĭ bărbăteştĭ, şi ale acţiunilor marĭ şi puternice.

Să nu uităm nicĭodată de poporul de rînd, pentru că numaĭ el ne-a conservat şi salvat pînă astă-zĭ limba şi existenţa noastră etnică, ca să nu uite şi el de noĭ.... Să-l iubim şi să-l cinstim, fie el la sat, fie el la oraş, că aceasta e o cerinţă atît a raţiuneĭ cît şi a moraluluĭ. Să nu ne uităm peste umerĭ la ţăranul în opincă, precum o fac şi azĭ încă cu mare părere de răŭ tocmaĭ aceĭ aşa numiţĭ culţĭ şi crescuţiĭ preoţĭ, amploiaţĭ şi boerĭ romînĭ, şi nicĭ să nu ne facem haz de meseriaşul romîn — foarte puţin şi foarte debil ce-l maĭ avem — cum le place unor înfumuraţĭ nemernicĭ, • carĭ se cred lucru mare după ce s'aŭ îmbogăţit din.... punga omuluĭ de rînd, pe care îl dispreţueşte în urmă.

Este un noroc, dar este şi o lege socială nestrămutată, că noĭ nu putem fi logiceşte de cît democraţĭ, maĭ ales în împrejurările nefaste şi amare în carĭ ne aflăm noĭ romîniĭ din Bucovina, unul pentru altul şi toţĭ pentru unul, de la vlădică pînă

la opincă. Deci să remînem *democrați*, dar să devenim *serioși democrați*, iar nu democrați de talia D-rilor Aurel Onciul și Florea Lupu, desperați după mandate și după ambițiuni personale, nu democrați din interes mărșav personal, pînă cînd avem lipsă de țăran, spre a fi numai ales la deputăție, adică democrați pentru chimir și pentru vițelul de aur jidovesc, ci să fim totdeauna aristocrați în simțiminte nobile, în cugete și acțiuni mari și puternice, pentru salvarea națiunei noastre. Să iubim poporul de rînd cînd nu e vorba să exploatăm, și să-l cinstim, cînd nu e vorba să-l amăgim. Să-l iubim ajutorîndu-l, să-l cinstim coborîndu-ne la el.

Să păstrăm legăturile cele mai frățești cu poporul de rînd. Fără de el, noi cărturarii suntem morți, el însă n'a perit nici cînd n'avea cărturari. În chipul acesta societatea romînă din Bucovina nu va mai oferi acele triste priveliști care ne înfățișează dînsa azi, priveliștea «*domnilor*» de o parte, și a «*proștilor*» de altă parte, ci va oferi tabloul salvator al fraților în armonie uniți în gînduri și simțiri, deopotrivă cinstitori și iubitori unul de altul; ceia ce va însemna tăria de oțel a vieței viitoare sociale, care nici porțile iadului nu o vor putea frînge.

Astă-zi trebue să pue Romînul pe altarul națiunei sale toate puterile sale spirituale, materiale și morale, fiind-că astăzi suntem mai mult de cît or și cînd încunjurați și atacați din toate părțile și prin toate modurile, nu numai cu forța brutală ca odinioară pe timpul invasiunilor barbare, ci mai mult încă, de pe la spate, în modul cel mai clandestin, cel mai mișelesc și mai rafinat, prin corupțiune și prin o așa numită cultură și instrucțiune străină, cu forță octroită. Și spre a putea resista tuturor acestor lovituri, ne trebue mai presus de toate *caractere*, *caractere* și ear *caractere* mari, sublime, puternice, fără de care calitate dumnezeiască nu poate face nimeni lucruri mari, cu atît mai puțin un popor mic. Nici inteligența cea mare, nici geniul nu ajută atîta, cît ajută caracterul și inima cea mare. Romînismul cere astă-zi *sacrificiu*, *abnegațiune*, ba chiar *martirism*, și aceasta o daŭ numai caracterele mari cari cu durere o zic, nu le posedăm încă.

Cînd vom fi toți Romînii profund încredințați și profund conștienți că noi ca Romînî avem o misiune și o menire sublimă aci pe pămînt, abia atunci vom începe a lucra din inimă, din

pătrunderea sufletească, cu fapte marĭ și sublime. Dar astă-zĭ Romînul e încă departe de acest stadiu, astă-zĭ vedem numaĭ cum pe la uniĭ le umblă gura moară, precum s'aŭ adeverit acestea aproape pretutindenea, între Romînĭ. Fapte, fapte iar nu vorbe se cere astăzĭ de la fie-care Romîn bun și adevărat.

Tot așa trebue să amintesc aci, că neunirea cea grozavă ce am aflat pretutindenĭ între Romîniĭ ceĭ așa numițĭ inteligențĭ și purtătorĭ aĭ destinuluĭ poporuluĭ romîn, etc...., carĭ totodată voiesc să fie numaĭ decît și conducătorĭ aĭ poporuluĭ, spiritul de opoziție în trebile cele maĭ vitale, predilecțiunea la gîlceavă, ambițiunea personală ce predomină grozav toate acțiunile lor, maĭ ales aci în Bucovina, în această mînuță de oamenĭ, mă pune foarte mult pe gîndurĭ, și nu-mĭ dă de fel speranță în o bună reușită față cu dușmanul organizat și tot o dată puternic. Dar ce vreĭ, așa e Romînul de pretutindene, și totușĭ el crede că cu ast-fel de calitățĭ va impune dușmanuluĭ, va reabilita situațiunea sa.

Negreșit, bună e și vorba, dacă e puternică și la timpul eĭ. Avem dovadă că puținele cuvinte rostite de delegatul român din Bucovina, Baronul George Vasilco în delegațiunile din Budapesta la anul 1899, aŭ avut un efect grozav, pătrunzător în toată Austro-Ungaria, dar maĭ ales între sălbaticiĭ șoviniștĭ Maghiarĭ. Baronul Vasilco a vorbit la timpul săŭ, și a nimerit pe Huniĭ de ediție nouă tocmaĭ acolo unde iĭ doare maĭ tare; dar tot decisivă e numaĭ fapta.

Maĭ este încă ceva, ce trebue să relevez aci, căcĭ condiționează viitorul, puterea și mărirea noastră etnică. Noĭ trebue să avem cu toțiĭ un «*ideal*», o «*deviză*» care are să ne conducă pe toțĭ, pe fie-care suflet de Romîn prin toată viața noastră, fără ideal nu trăiește nicĭ nu poate deveni mare nicĭ un individ, nicĭ un popor. Poporul care n'are ideal înaintea sa, saŭ care și-a împlinit deja acel ideal fără să aibe vre un altul, acela e plecat spre mormînt. Ast-fel a fost poporul cel maĭ puternic din lume, poporul roman, pierdut cînd și-a pierdut și idealul săŭ. Cu atît maĭ mult trebuie să aibă tinerimea noastră idealurĭ marĭ, căcĭ ea e viitorul poporuluĭ. Insă idealul, deviza noastră a tuturora trebue să ne fie «*Romînismul. Patria Romînă*». Două concepte ce se confund în una, căcĭ până unde se estinde limba romînă, până acolo e și patria romînă, și până

cînd nu vom avea cu toții o patrie comună, existența Romînilor va depinde totdeauna numaĭ de la bunăvoința acelora ce dispun de puterea brută fisică, și de soarta noastră. Și cît valorează această bunăvoință, despre aceasta avem pănă astăzĭ destule dovezĭ. În Transilvania și în Ungaria (pănă la Tisa) în Bucovina, în Basarabia, în Rusia pînă la Cherson și Djeper, în întregul Balcan (Serbia, Bulgaria, Macedonia, Tesalia, Epir etc...,) patria romînă e furată, e chiar pe cale de a fi cu totul strivită și devastată, căcĭ Romînul e pretutindene luat la goană, de și el este poporul cel maĭ loial, cel maĭ blînd și maĭ deștept, dar tocmaĭ pentru aceste calitățĭ marĭ, el este luat la goană.

Și Romînia liberă nu dă de fel importanța cuvenită acesteĭ împrejurărĭ ce se joacă împrejurul eĭ, și totușĭ e acĭ în joc existența eĭ proprie, căcĭ perind noĭ, va peri și ea, deși ceva maĭ tîrziŭ, dar cu atît maĭ sigur. Dînsa caută să apere existența eĭ în modul foarte șiret al strutuluĭ, care ascunde capul în nisip, cînd vede venind fortuna. Un curios mod de apărare! Oare ce-ĭ va ajuta capul salvat în nisip, cînd tot corpul iĭ va fi sferticat de vulturiĭ nesățioșĭ. Dar din contră ce minunĭ de efecte ar putea face Romînia, care cum este ea astă-zĭ, tot plătește ceva în concertul european, cînd dînsa ar avea maĭ multă putere de voință, maĭ multă energie. De ce oare nu s'a pus Romînia cu toată forța eĭ, cu toată autoritatea eĭ ce o are în Europa ca să se introducă în fine Archiepiscopatul romîn cel atît de mult dorit, și atît de necesar în Macedonia? Rusia n'ar fi putut în fine împiedeca acest drept ce-l aŭ deja de mult Sîrbiĭ și Bulgariĭ (prin mijlocirea Rusieĭ) și Romînilor din Macedonia, dacă Europa ar fi ordonat aceasta. Romînia ar fi trebuit să arete Europeĭ că aceasta e eminamente numaĭ în folosul Europeĭ. Astăzĭ nu s'ar tăcea atît de mult despre Romîniĭ din Balcanĭ și nu s'ar vorbi numaĭ despre Slaviĭ din Balcanĭ. Și dacă guvernuluĭ Romînieĭ îĭ lipsește această prevedere atuncĭ poporul romîn ar trebui se pășască înainte, nu cu arma în mînă, căcĭ pentru aceasta sunt eĭ prea puținĭ, ci cu spiritul profund, prin foĭ, broșurĭ și opurĭ lățite în toate limbele și în toată Europa deșteptînd și informînd Europa ignorantă și sedusă de *Panslavism*, ect. Multe, multe ar putea face Romînia liberă, dacă dînsa ar avea maĭ multă inimă, maĭ mult simț național.

Fraților din Regat! la luațĭ exemplu de la fostul regat

cu numele Prusia. Germaniĭ din această țară aŭ cîntat prin poetul lor înainte cu vre-o cîțĭ va zecĭ de anĭ, înainte de ce statele germane de pe Rin «der Rheinbund», devenise unite cu Prusia «*unirea tutulor germanilor*»: Poporul german a cîntat neîncetat și pretutindenĭ cîntecul lor: «So weit die deutsche Zunge klingt, so weit die deutsche Sprache dringt, so weit reicht das deutsche Vaterland». Și totușĭ nicĭ un german, nicĭ o societate germană nu s'a rușinat să poarte în public cu litere marĭ scrise pe stindardul lor această devisă, deși exista și pe atuncea Austria, care poseda și atuncĭ provinciele hereditare germane de astăzĭ Carintia, Stiria, Tirolia, Austria de jos și de sus, ect. deși, exista pe atuncĭ un ciclu de state libere «der deutsche Rheinbund» și Francia era protectoarea lor. Și eată astăzĭ vedem visul realisat al Germanilor. Germania e azĭ formată pe bază curat-națională și ce stimată, ce pernică e dînsa astăzĭ prin patria unită, ba încă maĭ mult, Germania și poporul ajuns la conștiința de sine nu se jenează astăzĭ de fel cu toată frăția de cruce ce o are cu Austria, de a ochi neîncetat peste frontierele eĭ, la provinciele germane ce maĭ există în Austria. Dar nicĭ nemțiĭ din aceste țărĭ, patrioțiĭ patentațĭ aĭ Austrieĭ, ceĭ «Hochwärtig» cînd se asemănează eĭ cu noĭ, nu se scandalizează de fel de a se declara franc și la lumina zileĭ de bismarchianĭ și de aderențĭ aĭ visuluĭ de aur al Germanilor adecă: «das römisch deutsche heilige Reich bis zur Adria». Evenimentele de la Universitatea din Gratz și din Viena din anul 1896 cu studențiĭ universitarĭ nemțĭ, și multe altele ne daŭ destulă dovadă despre patriotismul înfocat al nemților austriacĭ pentru imperiul austriac.

Chiar vorbele pompoase și îngînfate ale împăratuluĭ German Wilhelm din anul 1901, cu ocaziunea inaugurăriĭ unuĭ museŭ de antiquitățĭ romane săpate și adunate în un vechiŭ oraș roman descoperit pe teritoriul german, ca: — «Unser Pflicht aller Deutschen ist, die Verwirklichung des «alten heiligen römischen deutschen Reiches» stets vor Augen zu halten», — ne arată în destul în cotro ținteşte deja de pe acuma poporul german chiar prin gura împăratuluĭ lor — la provinciele germane austriace,— și nimenĭ nu i-a luat în nume de răŭ.

Cu aceasta voiŭ să zic, că tinerimeĭ și inteligențeĭ noastre romîne, a tuturor romînilor de pretutindene ca și celor din Regat,

ne trebuie acea energie, acea putere de viață ce le-aŭ avut și le aŭ Germanii în urmărirea ținteĭ lor. «Unirea tuturor Germanilor»; că nu vorba multă e rolul adevărat al tinerimeĭ, și al inteligențeĭ române ci rolul munceĭ oneste și severe înpreunată cu perseveranță, cu inspirațiune și entuziasm sfînt în luptele noastre pentru existență, față de curentul distrugător ce ne înconjoară. Indrăzneți și tot odată și cu prudență trebue să fim în lupta ce o avem de purtat pentru salvarea națiuneĭ noastre comună punîndu-ne astfel baza solidă, pe care se poate edifica și prevedea puterea și viitorul națiuneĭ romîne, rolul eminent ce ar putea să aibă Romînismul în această parte a Europeĭ; rolul de salvatoarea Europeĭ întregĭ, de stavilă puternică, contra puhoiuluĭ slavic din nord ce așteaptă de a se rostogoli peste Europa întreagă. Datoria noastră e tot odată ca să facem atentă pe Europa nepăsătoare, ca dînsa să înțeleagă misiunea noastră importantă aci la poarta orientuluĭ, ca dînsa să cunoască pericolul eĭ propriŭ ce o așteaptă, dacă dînsa ne lasă sacrificațĭ slavismuluĭ, saŭ politiceĭ nefaste ale Austrieĭ.

Iată o țintă măreață, eată un ideal sublim pentru întreaga tinerime romînă.

Din opiniele modeste ce am desfășurat aci privitor la unele din problemele de căpetenie ale vieţeĭ noastre naționale contemporane, sperăm că ne degagează limpede acest principiŭ al *munceĭ*, al munceĭ neobosite, care singură ne poate mîntui încă de primejdia amenințătoare care mereŭ se grămădesce peste poporul nostru, și care singură ne poate mîntui curăți și feri pentru viitorul apropiat, cînd după toată probabilitatea, momente istorice decizătoare în monarchia nostră, ba chiar în întreaga Europă, vor pune la ultima încercare și puterea noastră etnică.

Sunt tot evenimente politice acelea, carĭ aŭ scos din alvie viața de stat în această parte a monarchieĭ și carĭ sgudue rărunchiĭ diferitelor popoare din provinciele austriace, departe de a însemna o nenorocire trecătoare — represintă presemnele clare ale uneĭ prefacerĭ a imperiuluĭ habsburgic în conformitățĭ condiționate cu principiile de naționalitate.

Politica noastră firească se bate în cap cu politica nefirească a guvernuluĭ austriac. Ear politica centrală, vrea cu orĭ-ce preț

desnaționalisarea noastră, noĭ pretindem libertățĭ naționale neschimbate pe pămîntul nostru strămoșesc.

Dominațiunea esclusivă și barbară a guvernuluĭ austriac de o mie de orĭ maĭ periculoasă pentru romîniĭ din Bucovina, decît acea a maghiarilor pentru romîniĭ din Transilvania și Ungaria, este partea provocătoare a conflictuluĭ, noĭ stăm în *defensivă*. Pănă-ce nu desarmează el, noĭ ca să desarmăm nicĭ vorbă nu poate fi, nicĭ nu ni e permis, după legea și dreptul nostru de existență.

In vederea acestor momente, guvernul austriac, politica austriacă, zăpăcită, se pregătește cu grăbire spre poverniș, întreaga puterea de stat li stă la disposiție spre această cădere mortală. Noĭ carĭ am ajuns în pămîntul nostru strămoșesc la gradul de «*parias*» prin guvernarea prea grațioasă a Austrieĭ umane, am săvîrși un păcat de moarte dacă ne-am lăsa maĭ pe jos în pregătirele de luptă. Cu atît maĭ vîrtos cu cît întreaga putere de stat se îndreaptă *contra noastră.*

Unde avem să căutăm și unde vom găsi oțelul puterilor noastre de luptă? *Numaĭ în noĭ înșine.* Numaĭ în munca și ear munca uriașe care ni să cere să o lărgim pe toate tărămurile viețeĭ noastre naționale.

Poate fi puțin îmbucurătoare, această soarte. Este destul de fatal și inevitabil tot odată, că nouă, generațiunelor romîneștĭ de astăzĭ nu ni-e îngăduit o clipă de repaos saŭ de visărĭ sterile — întocmaĭ cum nicĭ o clipă de repaos nu le-a fost îngăduit predecesorilor noștri și nu li-e îngăduită nicĭ fraților noștri liberĭ, nicĭ fraților subjugațĭ de alte dominațiunĭ.

N'avem însă dreptul să ne plîngem; acest drept li-se recunoaște numaĭ nemernicilor și lașilor, femeilor și neputincioșilor. Dreptul nostru firesc, dreptul nostru care nu ni-l poate răpi nicĭ statul nicĭ diplomația nicĭ vre-o altă «mare putere», europeană nicĭ chiar Austria, — este *dreptul lupteĭ:* vigoarea mințiĭ, tăria sufletuluĭ, generositatea inimeĭ, puterea brațelor.

Lupta ni e dată, decĭ s'o purtăm. Lupta e muncă, — și muncind vom lupta, căcĭ lupta e viață și în luptă zace toată isbînda noastră, căcĭ munciaŭ cu sudorĭ de sînge antecesoriĭ noștri, pentru ca maĭ lesne să putem noĭ munci, luptaŭ cu sacrificiĭ miĭ de miĭ de vieți ca să avem de unde lua nouĭ pilde de virtute romînă.

Nu-ĭ grea lupta noastră, dacă vom fi bărbațĭ. E superbă lupta noastră dacă maĭ purtăm o scîntee de idealism în suflet. Glorioasă va fi lupta noastră dacă vom munci și dacă ne vom întări pentru a deveni neînvinșiĭ de mîne din împilațiĭ de azĭ.

Ne prigonesc satrapiĭ politiceĭ austriace. Ne prigonesc pe zi ce merge tot maĭ turbat. Dar să nu ne pasă, ci din contră prigoanele lor să ne îndemne cu atît maĭ mult la o muncă națională, înzecit maĭ roditoare, la o luptă fără de înclinare contra orĭ-căruĭ care ar voi să ne suprime naționalismul sfînt, deodată, fie pe unul cîte unul.

Devisa noastră sfîntă să ne fie întîĭ, nimănuĭ închinare, numaĭ luĭ Dumnezeŭ, apoĭ *lupta de treĭ orĭ luptă energică pe toate terenele și cu toate forțele noastre.*

Evenimentele marĭ, ce se pot desfășura în orĭ-ce moment, și carĭ decid de soarta popoarelor, cine le-ar putea profeți cu siguranță, și cine le-ar putea prevedea fără să fie înșelat? Dar *presimțirea* lor s'a înrădăcinat în sufletele tuturor popoarelor robite, din monarchie și s'a certificat de mult prin evoluția mișcărilor naționale în imperiul habsburgic.

Un lucru decĭ îl putem ști cu precisiune și nu-l putem scăpa din vedere nicĭ în somn: dacă voim să nu fim înfrînțĭ de vrășmașĭ și dațĭ de o parte de viitoarele evenimente, — să ne pregătim din greŭ și să ne fortificăm pe toate terenurile vieții publice și să nu cedăm o iotă din legitimitatea aspirațiunilor noastre naționale — odată cu capul.

Lupta noastră e o luptă dreaptă, ea ne e impusă cu o necesitate inevitabilă, ca o condițiune, de existență, — și noĭ o vom purta până-ce va fi cu putință, și pînă nu ne vor sili guvernanțiĭ noștri dușmanĭ, cu forță la o altă procedură de ocamdată cu «arma legilor» cu «mijloacele legale» deși am avea și noĭ tot dreptul să întrebuințăm cu atît maĭ mult mijloacele guvernuluĭ nostru prea părintesc adecă: «*mijloacele nelegale*», «*barbarismul*» și «*forța majoră*» fată de el, în mod reciproc, și maĭ potențat în acțiune, de oare-ce noĭ nu suntem stăpîniĭ, ci ceĭ stăpînițĭ pe pămîntul nostru propriŭ, de oare-ce noĭ suntem ceĭ usurpațĭ în modul cel maĭ mișelesc, și răpițĭ de toate drepturile noastre, ale unuĭ popor liber ce am fost înainte de ce ne-a isbit soarta amară de Austria perfidă și barbară de oare-ce noĭ nu suntem subjugațĭ cu arma în mînă, ci înșelațĭ și trașĭ pe sfoară în modul ceĭ

maĭ infam. Şi totuşĭ voim încă să urmăm, precum am zis, calea legală, deşi nu maĭ are în Austria cea aşa numită constituţională trecere, legea şi dreptatea, ca să vadă lumea cît de *îndelung răbdător* e Romînul. E un joc *frivol* şi prea riscat jocul ce-l joacă Austria cu noĭ. Şi funia se rupe dacă o întinzĭ prea tare, şi fierul plesneşte dacă puĭ prea marĭ greutăţĭ pe el. Dacă vom fi aduşĭ însă cu forţă la desperare, — şi pe această cale ne-aŭ adus deja foarte departe guvernul şi toată administraţiunea austriacă — atuncĭ nu maĭ garantăm nicĭ unul din noĭ de acţiunele ce le poate face un popor complet desperat, nicĭ de urmările ce pot aduce cu sine un guvernămînt atît de rafinat, atît de barbar şi sălbatic, care întrece pe atîtea părţĭ pre cel din Rusia, din Turcia, ba chiar cel din ţările sălbatice ale Africeĭ centrale, dar care totuşĭ se lăuda singur din răsputerĭ că e uman şi nobil ect., şi cărui guvern şi stat totuşĭ îĭ place a rîde de Rusia şi de Turcia etc... ce's cu mult maĭ oneste şi maĭ sincere decît Austria.

Ear celor ce's cu pînea şi cu cuţitul în mînă, şi-ar face si-eşĭ un bine enorm de mare, dacă n'ar uita, că noĭ am ştiut a lupta şi cu *arma ostaşuluĭ;* am dovedit aceasta adese-orĭ, am dovedit-o nu numaĭ faţă de barbariĭ timpurilor trecute, carĭ aŭ năvălit ca uragane preste firea noastră de granit, ci şi de atîtea orĭ în timpurile maĭ de aproape, cînd Austria era de atîtea-orĭ în situaţiunĭ nu prea fericite, de a-şĭ pierde existenţa sa ca stat mare şi puternic. Romînul sărmanul a vărsat nu şiroaie, ci răurĭ marĭ de sînge pentru întărirea şi susţinerea acestuĭ stat *atît de ingrat*, şi că romînul ştiu pe altă parte a lupta şi cu *arma cetăţeanuluĭ.* Prin urmare suntem deja de veacurĭ deprinşĭ şi cu *dreptul natural*, cu *dreptul legal*, şi cu dreptul putereĭ, (a forţeĭ majore). Nu e bine decĭ, de a pune la probă, în mod provocator şi prin o aroganţă frivolă, nicĭ pre individul cel maĭ desconsiderat, căcĭ nu poţĭ şti înainte ce putere dumnezeească poate zace în el, care te poate apoĭ străvi cu totul. Vaĭ de acel stat saŭ de acel popor unde nu există nicĭ drept, nicĭ lege, nicĭ morală, acel popor, acel stat şi-a decretat singur sentinţa peireĭ sale.

La muncă decĭ cu toţiĭ, tinerime romînă, unul pentru fiecare şi toţĭ pentru neamul întreg, prin energie, prin spirit, prin *morală*, şi prin acţiunĭ puternice. La muncă şi ear la muncă, la muncă fără de răgaz. Cuvîntul nostru de ordine maĭ înaltă,

singurul cuvînt astă-zĭ, ni'l indică lumina adevăruluĭ: «*Mîntuirea prin muncă, muncă prin idealism, idealism prin sacrificiĭ, sacrificiĭ prin martirism, ear martirism prin caractere marĭ și puternice*».

Eară tinerimeĭ noastre romîne, maĭ ales celeĭ din Bucovina le-așĭ pune la inimă următoarele cuvinte:

Fițĭ credincioșĭ națiuneĭ voastre sfinte
Ce indivizĭ nemernicĭ o calcă în picioare,
Plecațĭ neînfricațĭ la luptă, la luptă înainte
Căcĭ cu bravĭ ficiorĭ nicĭ un popor nu moare!

4. Viața socială la inteligența romînă din Bucovina.

Dacă există un principiu la care avem să ținem, fie pe terenul politic, fie social, fie în orĭ-ce timp și sub orĭ-ce împrejurare cu o consecință neinvingibilă, apoĭ după mine e numaĭ acela: de a nu ne despărți nicĭ-odată și cu nicĭ un preț de națiunea noastră, care e baza existențeĭ noastre.

I. I.

Gîndiți-vă, că ceea ce simțițĭ e simțul unuĭ neam întreg. Gîndiți-vă că dacă îĭ putred între voĭ, atuncĭ e putredă și baza, pe care se înalță speranța ce o nutrim.

Dormidant Popovici.

(*Orațiunea la ședința festivă a soc. ac. Junimea din Cernăuțĭ din 1903*).

Piedica principală în desvoltarea noastră națională culturală și morală, este regretabila împrejurare, că la noĭ Romîniĭ bucovinenĭ viața socială este aproape de tot influențată de *mediul social străin*, și această influență străină crasează maĭ ales *la inteligența Romînilor bucovinenĭ*, la care o creștere națională, o viață socială națională nu există aproape de fel.

Poporul este pănă acuma încă ferit încît-va de acest venin distrugător, afară de satele mixte (romîne-rutene) unde rusismul se viră, din causele arătate maĭ sus (în capitolul special care tratează «Rusificarea Bucovieĭ»,) ca un virus contagiosus chiar și în intestinele poporuluĭ romîn. Dar la popor se maĭ face toată mișcarea socială încă în cercul restrîns al rudelor, al cumetrilor, al cuscrilor, finilor și aĭ altor consîngenĭ ce li staŭ aproape la inimă, și limba lor de petrecere e încă cea romînească.

Nu tot așa e însă la inteligența romînă. Aceasta, cu prea puțină excepție [1]), împreună cu cultura străină aŭ sorbit și o por-

[1]) Aci trebue să înfățișez ca aproape unicul și cel maĭ frumos exemplu,

țiune prea mare de cosmopolitism, care dacă nu i-a făcut de tot apaticĭ pentru orĭ-și-ce lucru romînesc, apoĭ le înfiltrează totu-șĭ destulă indiferență pentru orĭ-ce mișcare socială a neamuluĭ lor. Aci ni se va putea obiecta că doară contribue și inteligența romînă din țară la întreprinderile naționale. Da, e drept, nu contestăm. Incît-va o face ea aceasta, dar această contribuire e tristă de tot atît în concepțiunea eĭ, cît și în executarea eĭ.

Susținem, că contribuirele nu sunt a se lua totdeauna ca măsură pentru naționalismul cuiva, întocmaĭ cum nu sunt a se ținea miluirele săracilor ca termometru pentru credința saŭ evlavia cuiva. Daĭ de multe orĭ săracului, pentru-că să nu fi incomodat de el. Tot astfel poțĭ să aruncĭ în talgerul național pentru ca să scapĭ de molistarea luĭ. A contribui, este așĭ împlini o datorie, fie numaĭ morală.

A participa însă la convenirĭ sociale naționale, a tinde să te întîlneștĭ cu de aĭ tăĭ, să schimbĭ cu el o vorbă în limba maternă, și nu în cea șvabească, este semn pentru tragere de inimă pentru limbă și neam, este dovada pentru trebuința cuĭva de a se manifesta ca Romîn. Și în punctul acesta stăm răŭ, de tot răŭ. Și-apoĭ e cu atît maĭ regretabil acest obiceiŭ, cu

---

familia D-ruluĭ Iancu cavaler de Flondor proprietar mare în Storojineț. Soția luĭ e o romîncă foarte bună, din viță curat romînă, copiiĭ luĭ sînt crescuțĭ curat romînește, chiar și guvernantele pentru copiĭ săĭ, sînt copile (fete) romînce, absolvente din școala superioară de fete din Bucureștĭ, Asilul «Elena Doamna» și nu străine adunate din Germania saŭ Francia, și din toată lumea, precum o fac alțiĭ (ceĭlalțĭ) romînĭ neaoșĭ și foarte marĭ. In casa luĭ se vorbește numaĭ romînește, pe masa luĭ de citire se află foĭ cuotidiane și gazete ilustrate numaĭ romîne, biblioteca luĭ constă în mare parte din opere romîne, aproape toată ediția academieĭ romîne se află la el. Orĭ-cine ar veni în casa luĭ, vine într'o casă romînească, și e obligat să vorbească romînește, contrar casuluĭ amintit de mine cu societatea Doamnelor Romîne din Suceava. El, și casa luĭ întreagă se încunjoară numaĭ cu Romînĭ, în serviciul moșieĭ sale, se află maĭ cu samă Romînĭ. In toamna anuluĭ 1900 cînd am fost în Storojineț la el în concediŭ și am stat la el aproape o lună de zile am fost încîntat de romînismul luĭ sublim, curat și conștient, ceea-ce foarte rar se întîmplă pe la boieriĭ noștri din Bucovina. Afară de boieriĭ Hurmuzachienĭ n'am maĭ avut alțĭ boieri atît de bravĭ romînĭ, precum e amintitul Dr. J. Flondor. De acolo e și explicabil, dece acesta e dintre toțĭ deputațiĭ romînĭ din dieta țăriĭ cel maĭ aprig și maĭ energic luptător pentru drepturile poporuluĭ romîn călcate în picioare.

cît exemplele zilnice triste din jurul nostru nu ne îndreaptă, nu ne învață a fi maĭ bunĭ. Toate națiunele conlocuitoare ar fi să ne servească în privința aceasta ca model.

Poloniĭ deceniĭ întregĭ se adună regulat în «Czetelnia Palska» unde zilnic e concentrată toată viața lor etnică. Acolo se discută, acolo se cîntă, acolo se petrece, acolo se învață, acolo se joacă, acolo se vorbește numaĭ și *numaĭ în limba lor maternă.* Și cînd fac eĭ o petrecere publică, un bal, saŭ cînd daŭ eĭ un concert saŭ un teatru diletant etc... pretutindene în societatea lor nu auzĭ o altă limbă vorbindu-se, decît limba lor polonă. Dar nu numaĭ acolo vorbesc eĭ numaĭ în limba lor, ci pretutindene orĭ-în-ce casă străină s'ar duce, eĭ nu vorbesc demonstrativ altfel decît numaĭ leșește. Eĭ ni-o impun cu sila limba lor chiar și atuncĭ cînd vin eĭ în casa noastră ca să ceară milă și ajutor. Asta nu e maĭ mult o conservare a limbeĭ sale pe pămînt străin, ci e o aroganță, o obrăznicie ne maĭ pomenită, o aroganță curat polonă. Oare am putea noĭ face tot așa la eĭ în Galiția? E constatat, că nu, căcĭ fanatismul arogant al polonilor îl cunoștem cu toțiĭ. De ce nu o facem și noĭ ca dînșiĭ, unde avem nu numaĭ tot dreptul, ci și datoria pentru-că limba noastră e desconsiderată, e luată la goană de autoritățile statuluĭ în modul cel maì rafinat, pentru-că ne aflăm pe pămîntul nostru strămoșesc, pentru-că suntem ce privește limba și cultul nostru național, între ciocan și nicovală.

Tot așa o fac și Rușiĭ, «Narodny dym» a lor este centrul întregeĭ lor viețĭ naționale. In el nu numaĭ că se petrec toate mișcările înscenate de Rușĭ, dară chiar internatul de băiețĭ, tipografia, institutul de credit, țăraniĭ din apropiere și din depărtare îșĭ aŭ locuința lor. Dacă vin aceștia în oraș nu sunt lăsațĭ pe drumurĭ ca să se tăvălească din cîrșmă în crîșmă, din speluncă în speluncă precum o pățesc țăraniĭ noștri venițĭ de la țară, de oare-ce nimenĭ nu se interesează de eĭ. Că crîșmele și speluncele îl desmoralisează pe țăranul nostru și maĭ mult, asta e lucru de tot clar.

Tot astfel și «Deutsches Heim» al germanilor se interesează de aĭ săĭ. Nu trece o zi, ca să nu fie umplute odăile și grădina luĭ de germanĭ. Toate națiele străine la noĭ în țară se grupează în jurul unuĭ focar, aci se constituesc, se întăresc și înaintează mereŭ. Intre eĭ nu vezĭ diferințe de rang de castă, de posițiune

etc... toţî sunt conştienţî că sunt fraţî între-olaltă, că aparţin aceleiaşî naţiunî, cu aceleaşî aspiraţiunî, cu acelaşî ideal, etc. numaî la Romînî nu vezî aceasta.

Acolo consilierul şi diurnistul, advocatul şi chirigiul, doctorul şi ţăranul, profesorul de la universitate şi ciobotarul cu copiî şi cu femee, toţî şed amestecaţî între-olaltă aşezîndu-se acolo unde găsesc loc gol după timpul în care aŭ sosit, îşî petrec, conversează împreună fără ca bogatul să se scandaliseze de vechimea straiuluî celuî sărac, saŭ fără ca să se teamă învăţătorul că-şî va mînji gingaşele sale degete de răşina lipită de mîna cismaruluî, fără ca să se teamă învăţatul, că-'î va lua din cap toată ştiinţa cel neînvăţat, fără ca să se simtă vătămat în demnitatea sa, ofensat şi desonorat în *excelenţia sa* cel mare de cel mic, vlădică de opincă, boerul de mojicul, amploiatul de meseriaşul etc... precum se practică cu atîta predilecţiune, cu atîta răutate de inimă, cu atîta îngîmfare şi atîta lipsă de o judecată coaptă, pe la noî romîniî. Unul e maî înfumurat şi maî umflat decît altul. Deosebirea de castă e pe la noî romîniî din Bucovina maî marcantă, maî radicală, maî ridicolă, maî simţitoare, decît precum a fost odată la Egipteniî ceî vechî. De acolo apoî disarmonia, neînţelegerile, de acolo ura şi dispreţul unuia către altul, de acolo ruina şi decadenţa noastră pe toate terenele, de acolo decadenţa noastră naţională,

Rusul e mîndru că e Rus, Polonul e mîndru că e Polon, chiar Ţiganul e mîndru că e Ţigan, numaî Romînul nu e mîndru că e Romîn şi ar avea pe ce a fi mîndru. Neamţul, e maî ales mîndru, *că e neamţ*, şi aceasta e toată mîndria luî, aceasta e chitul ce-î închiagă pe toţî nemţiî la un loc, e legătoarea ce leagă prietenia lor. Şi uniţî cum sunt, prin alte ţărî (precum aci în Bucovina) sub alt cer, în o altă climă, dar sub devisa lor «Wir sprechen eine Zunge, wir sind ein Volk» se simt veselî şi fericiţî. Sociabilitatea lor e esemplară. Ea are atîta atracţiune, încît şi oameniî de altă limbă ce din întîmplare vin printre Nemţî nu se satură a lăuda amicabilitatea şi simpatia ce domneşte între olaltă în casa naţională a nemţilor. Cunosc o damă romînă măritată după un Neamţ, pe care l'a făcut nu fără multă greutate filoromîn, şi aî căreî copiî toţî sunt crescuţî în limba romînă, care femee romînă se ţine de devisa: «Totul pentru naţia romînă». Dînsa se află în Cernăuţî. Ea jertfeşte pe altaʼ

rul romănismuluĭ maĭ mult decît mulțĭ alțĭ romînĭ (deja aceasta e un merit mare pentru dînsa că a crescut copiĭ eĭ numaĭ în limba romînă, fiind dînsa femeea unuĭ neamț, ceea ce o altă mamă romînă bucovineană deși măritată după un Romîn, nu prea o face), dar cînd e vorba de societatea la Nemțĭ se duce bucuroasă zicînd: In societatea Romînilor vezĭ numaĭ deosebirea de stare și breslă, numaĭ o mîndrie și o îngîmfare nebună, pe cînd în a Germanilor numaĭ prietenie adevărată și frăție. In societatea cea dintăiŭ trebue să te ieĭ în samă, în astălaltă însă petrecĭ, te mîngăĭ, te simțĭ fericit, dar aceasta e, negreșit, pentru-că se află în foarte mare minoritate pe un pămînt străin.

Iată un testimoniu clar cît nu se maĭ poate, cît plătește și unde a ajuns viața noastră socială romînă din causa atîtor înfumurăturĭ străine ce le-am adoptat.

Dacă vedem noĭ în fine, unde și cît de departe am ajuns, și ce am devenit prin influența străină, suntem în drept de a ne intreba cu toată sinceritatea, suntem noĭ Romîniĭ, o națiune, un popor care e conștient de sine și de menirea sa pe acest pămînt? Iată o întrebare, la care, cu greŭ se poate răspunde afirmativ, și foarte ușor numaĭ negativ. Pentru-ce? — va intreba cineva? Pentru-că orĭ-ce răspuns ar vrea cineva să dea, are nevoie să fie ajutat de fapte; și, la un răspuns afirmativ ne lipsesc în această privință faptele aproape cu totul, pe cînd la un răspuns negativ, faptele negative sunt de tot abundente. Trist adevăr, o recunoaștem, dar faptul că el este trist, nu ne împiedică de a'l recunoaște și de a'l mărturisi.

Ce este o națiune? Orĭ-ce sociolog va trebui să definească națiunea «O mare familie, compusă din un întreg popor, împărțit în clase, subordonate și suprapuse în mod ierarchic, însă carĭ se recunosc surorĭ, și ca atarĭ solidare unele cu altele, atît în zilele de bucurie cît și la casurĭ de restriște».

Originea și temelia națiuneĭ este familia mică, alcătuită din părințĭ și fiĭ. Puntea de trecere la națiune este *tribul* saŭ *clanul*, cari cuprind pe toțĭ ascendențiĭ și descendențiĭ direcțĭ saŭ colateralĭ, și cari toțĭ recunosc autoritatea șefuluĭ de trib, în schimbul protecțiuneĭ ce acesta acordă membrilor tribuluĭ. Iar cînd triburile s'aŭ înmulțit și unul din ele s'a desvoltat maĭ mult, el a devenit preponderant, și a ajuns a forma clasa de

elită a națiuneĭ, din sînul căreĭ clase trebue cu necesitate să se recruteze șeful națiuneĭ.

Acest șef el cel dintăiŭ, trebue să cunoască, spiritul națiuneĭ peste care e chiemat să domineze; el trebue să știe foarte bine partea slabă și partea de merit a poporuluĭ săŭ, pentru-ca la orĭ-ce împrejurare să poată conduce pe poporul săŭ cu succes. Sę poate însă aplica acest principiu și la poporul nostru din Bucovina? Nu! Oamenĭ cu totul străinĭ ni sunt șefĭ și conducătorĭ, oamenĭ carĭ nu ne cunosc, nu ne înțeleg, (cari ne urăsc până în suflet) conduc destinele noastre, de aceea am ajuns pușĭ atît de bine, încît abea se maĭ observă viață in noĭ.

Ce este cu noĭ Romîniĭ din Bucovina? Avem noĭ toate caracterele amintite de maĭ sus ce formează un popor; istoria trecutuluĭ nostru denotă numeroase caractere proprie uneĭ națiunĭ marĭ și puternice; însă de cînd ne-am înstrăinat de națiunea noastră proprie adecă de cînd ne-am «*cosmopolisat*», de cînd ne-am «*nemțit*» după scopul și intențiunea instrucțiuneĭ și a cultureĭ nemțeștĭ perverse, rafinate, de tot nefireștĭ impuse cu forță poporuluĭ romîn — și aceasta datează deja de cînd am ajuns sub fericita dominațiune austriacă — un spirit străin dę simțul național, domnește între noĭ, așa că actualmente nu maĭ presentăm aspectul uneĭ marĭ familiĭ, ci a unuĭ popor, ale căruĭ clase staŭ în așa de slabe raporturĭ între ele, în cît una nu vrea să știe de nevoile celorlalte; una nu împărtășește, saŭ cel puțin nu poate suferi măcar bucuriele claselor surorĭ, la rîndul lor, familiele presentă acelașĭ hidos aspect, și pogorîndu-ne în fie-care familie găsim o prăpastie între vederile politice și morale ale membrilor ce o compun.

La adăpostul acestor ruine morale și-a făcut cuib spiritul străin, corumpător, demoralisator, desnaționalisator, care surpă mereŭ, mereŭ, aceea ce a maĭ rămas din vechiul zid al familieĭ. Ce bucurie simția odinioară poporul din clasa de sus, cînd era martor la vr'o serbare populară romînă a claseĭ țăraneștĭ saŭ orășeneștĭ. Și astăzĭ nimic din acestea nu se vede, în locul bucurieĭ a venit ura și prigonirea; ear clasele saŭ păturile cele maĭ inferioare ale poporuluĭ, privesc și cu maĭ multă ură, — îndreptățite sunt chiar — la bucuriile și sărbătoririle ce-șĭ fac clasele supra-puse.

Păturele de jos ale poporuluĭ nostru, de și aŭ rămas încă

cele maĭ credincioase principiilor religioase și naționale, așa cum le înțeleg ele, credincioase moravurilor și deprinderilor bătrîneștĭ, n'aŭ conducătorĭ conștiincioșĭ, numaĭ cu foarte puține abaterĭ, toțĭ conducătoriĭ săĭ sunt numaĭ creaturĭ egoiste, unde numaĭ interesele lor personale e tot avîntul lor național, și orĭ ce membru al statuluĭ nostru austriac, care nu e romîn nu se sfieşte în fața autorității, de orĭ-ce nelegiuirĭ, de orĭ-ce nedreptate, de orĭ-ce rafinism și crime morale, știindu-se sprijinit și apărat chiar de către instanțele oficioase care aŭ să vegheze asupra ordineĭ și dreptății în țară, de ce? Pentru-că legile austriace la noĭ în Austria și maĭ ales în Bucovina sunt foarte tensibile, ele pot fi aplicate cum pofteștĭ. Și totușĭ e Austria, așa se zice, un stat de ordine.

Școala, care altă-dată, pe cînd eram încă Romînĭ și nu eram sub Austria, insufla un respect aproape religios, ca una ce era considerată a înălța sufletul omenesc, este astăzĭ un lucru profan de tot, și mereŭ profanat prin faptul, că din un focar de creștere și cultură morală-națională, se face un focar de agitațiune politică, un remediŭ de corumpere, de demoralisare și de desnaționalisare, saŭ un loc, unde mulțĭ îșĭ găsește aci numaĭ un asil la adăpostul uneĭ lefĭ grase, încolo distrugerea caracterelor sănătoase ce-a maĭ rămas în popor. Toțĭ aceĭ ce numaĭ vocațiune nu aŭ pentru această misiune, sunt adunațĭ numaĭ de către grija vieţeĭ în acest asil și fać lucrul lor numaĭ de haimana, sunt primițĭ bine și bine remunerațĭ, iar învățătorilor cu vocațiune li se face pentru acest defect viața amară, și în urmă li pare răŭ, că s'aŭ făcut ilusiĭ despre școală și fiind eĭ în școală, nu se maĭ simt de loc în templul lor.

Apoĭ luxul și ambițiunea de a parveni și de a se ridica — independent de merit — în clase din ce în ce maĭ superioare — încă o calitate agonisită eminamente de la străinĭ și de la cultura lor adusă cu sine *în bocancele lor de lemn* (Holzpantofeln), sunt considerate ca mijloc de scăpare, și odată ajunșĭ acolo, unde numaĭ talentul și geniul trebue să ducă pe cine-va, aceștĭ oamenĭ nu știŭ să facă alt-ceva de cît să încurce interesele altora și să-șĭ rotunzească pe ale lor propriĭ. Școala, care nu trebue să fie de cît pentru ceĭ aleșĭ dintre ceĭ chiemațĭ, a ajuns a fi numaĭ un biuroŭ de înregistrare și un focar de descompunere etnică.

Și după toate acestea să ne maĭ mirăm de crisa morală ce bîntue sărmana noastră țară, și care crisă morală nu este nimic maĭ puțin de cît adevărata causă a criseĭ financiare și economice datorite situațiuneĭ noastre de tot decăzute pe toate terenele în care ne aflăm, un product de tot natural al străinismuluĭ și al cultureĭ străine.

Cel care va recunoaște că sunt adevărate toate acestea, se va întreba: dar, atuncĭ care e remediul? Remediul este, ca fiecare să-șĭ facă datoria sa ca romîn bun și cu inimă adevărată, nu numaĭ în conștiință cum se zice, ci din răsputerĭ, și nu de ochiĭ lumiĭ. Iar lucrul cel maĭ principal e, ca să se lepede fie-care suflet de romîn ca de duch răŭ, ca să se ferească ca de ciumă de tot ce e străin și nu e curat romînesc. Atuncĭ și numaĭ atuncĭ se va simți abea o ameliorare în starea poporuluĭ și maĭ ales în gradul de cultură adevărată a inteligențeĭ noastre romîne. Căcĭ fără *naționalitate* nu există nicĭ cultură adevărată nicĭ creștere, nicĭ morală, nu există nicĭ caractere, nicĭ acțiunĭ marĭ.

Și fiind-că omul are atît de numeroase datoriĭ morale și sociale, el trebue să le subordoneze pe toate acestea, datorieĭ către «*națiune*», care cuprinde în sine iubirea și solidaritatea pentru ceĭ de un neam cu sine, și în care suflă un spirit specific raseĭ. Numaĭ cu acest preț vom fi respectațĭ de străinĭ, și de păturile de jos ale poporuluĭ nostru.

Naționalitatea fiind un postulat al natureĭ, care a creat speciĭ și le-a înzestrat cu însușirĭ caracteristice, menite a fi menținute și perfecționate, și formînd drept acea baza esistențeĭ individuale și fundamentală condițiune a desvoltăriĭ omeniriĭ, apărarea și întărirea eĭ este prima și cea maĭ sîntă a noastră datorie. Implinindu-o, corespundem unuĭ dictat al provedințeĭ, care ne-a încredințat talentul naționalitățiĭ spre păstrare și mărire; neglijînd-o am deveni nemernicĭ și ne-am despoia însu-șĭ de demnitatea omenească.

f) Rolul străinilor în țară.

Cine a îndrăgit străinii
Mînca-i-ar inima cînii,
Mînca-i-ar casa pustia
Și neamul nemernicia.

Eminescu, Doina

Pentru noĭ sunt *străinĭ toțĭ aceĭ locuitorĭ aĭ uneĭ țărĭ, carĭ merg împotriva curentuluĭ naționaľ al poporuluĭ autohton.*

Susținem și vom susține această părere și suntem gata a o aplica chiar acelor romînĭ, carĭ pentru cuvîntul că sunt nutrițĭ cu o idee greșită, caută să dovedească că națiunea romînă înțelege greșit mersul săŭ. Cu atît maĭ mult cînd aceĭ romînĭ ar susține o asemenea teorie din punctul de vedere al folosuluĭ lor personal; aceștia sunt niște trădătorĭ aĭ proprieĭ lor națiunĭ, și sunt maĭ periculoșĭ și maĭ vrednicĭ de disprețul romînuluĭ adevărat, de cît străinii ceĭ maĭ pretențioșĭ.

Intemeiațĭ dar pe necesitatea de a se desvolta un popor in toată libertatea sa, pretindem ca poporul romîn să fie suveran pe drepturile sale propriĭ, fără a'l scuti de obligațiunele la carĭ s'a angajat, dar liber, *sua sponte* și din bună voința a sa proprie. Carĭ sunt drepturile romînuluĭ în țara sa proprie? Carĭ sunt obligațiunele luĭ naturale saŭ sociale?

Iată ceea ce voim a lămuri aci cu această ocazie.

Drepturile Romînuluĭ în țara sa proprie, moșnean de miĭ de anĭ pe acest pămînt udat cu sîngele strămoșilor săĭ, sunt drepturĭ la viață și nu numaĭ la viața naturală ci și la *viața națională*, căcĭ pentru un popor cu o patrie istorică, cu un trecut glorios, viața naționala este *adevărata* sa viață. Un popor care a răsbit prin peripețiele unuĭ trecut atît de înfricoșat și a scăpat la toate acestea curat, care nu și-a pătat trecutul săŭ istoric, nicĭ cu lupte sîngeroase pentru a *persecuta pe ceĭ slabĭ, pe ceĭ de altă limbă, de altă lege, nicĭ n'a usurpat drepturile altor popoare, nicĭ n'a subjugat teritoriele vecine din simplul motiv pentru că acele țărĭ sunt avute și grase eară locuitoriĭ lor maĭ slabĭ în apărare; spre a se îngrăşa pe sine cu muncă furată și prădată, din simplu motiv, pentru că poporul din aceste țărĭ e blînd, bun și nobil, nicĭ n'a adus acele popoare blînde, nobile ca drept* mulțumire pentru toate cele bune aflate la eĭ, *în sclavie*

și la rolul de proletariat, nicĭ n'a vîrît intrigĭ în guvernele altor state, cu scop de a pescui în tulbure, într'un cuvînt n'am făcut nimic criminal și demn de reprobare în toată istoria poporuluĭ nostru, precum a făcut necontenit statul care ne subjugă și ne omoară; ci din contră, el a dat încă *de la sine, a făcut parte din avutul săŭ din corpul săŭ statelor și națiunelor rapace;* Romînul a fost în trecutul săŭ până astăzĭ deja de atîtea veacurĭ pline de durerĭ și de suferințe, pe rînd: visteria Grecieĭ, hambarul Turcieĭ, casarma Rusieĭ, panda și luptătorul pentru mărirea și gloria Austrieĭ, îmbogățirea materială și spirituală a Ungurilor, susțiitorul conștiințeĭ naționale și a credințeĭ Bulgarilor și a Sîrbilor, exemplu de iubire de neam al Polonilor, în scurt hrana cea maĭ sănătoasă, materialul cel maĭ apt, forța cea maĭ puternică de existență, de întărire și de progres ale tuturor popoarelor încunjurătoare, dar totodată pentru sine stagnațiunea și nepăsarea sa proprie; atuncĭ avutul nostru de astăzĭ este ca o pîne frămîntată cu sudoarea noastră, este un patrimoniu sacru, care atestă nobleța caracteruluĭ romînesc. A maĭ împărți și dreptul de viață, a vedea călcate în picioare drepturile cele maĭ sfinte omeneștĭ, limba, legea, moșia; a maĭ da tot ce avem fără să ne maĭ rămîe ceva, pămînt, țară, avere, spirit, inteligență, *sînge chiar și viața* streinuluĭ care înțelege numaĭ a răpi; streinilor pe carĭ alte țărĭ 'ĭ-a alungat aicĭ la noĭ, pe acest pămînt romînesc mic, neînsemnat, dar bun, gras și mănos, este a pune în mîna străinismuluĭ cuțitul pe care de un secol de anĭ, să ni-l înfigă tot mereŭ în gîtul, în pieptul nostru!

Dar nu, poporul romîn n'a voit aceasta nicĭ-odată, nicĭ va voi așa-ceva cînd-va, ci împrejurările barbare, ticăloase sub nume de cultură dar cu scopul adevărat de a jefui și de a nimici, ne-a adus străinismul, această lepră în țară.

Popoarele vechĭ, aveaŭ nemăsurat de mare grije, și luaŭ serioase precauțiunĭ, ca să nu se stabilească la ele mulțĭ streinĭ. Precum era familia la acele popoare un ce sacru, ale căreĭ mistere nicĭ un străin nu le putea pătrunde, așa și națiunea însă-șĭ era neaccesibilă streinilor.

Cît de justificat era principiul acesta de care ele se călăuziaŭ, numaĭ bunul simț și inteligența unuĭ om în toată firea, o poate pricepe. Nu se primea în sînul poporuluĭ, cum nicĭ în sînul

familiei, oameni, cari erau și prin limbă și prin obiceiuri, străini. și aceasta pentru cuvîntul, că acei străini parvertau și profanau prin obiceiurile lor diverse și arogante, spiritul de omogenitate, ce caracterisează pe un popor, și grație căruia domnea buna ordine și prospera națiunea. Cîtă dreptate aveau acele popoare să facă așa, ne-o arată un proverb străvechiu care zice: «Să nu-ți vîri spini în casă», sau altul «să nu încălzești la sîn șarpele înghețat»; ne arată situațiunea de astăzi a sărmanei Bucovine, care a ajuns astăzi a fi scursura cea rușinoasă a tuturor litvelor aruncate de prin alte părți ale lumei, iar Romînul, autochtonul țării, sclav și străin în țara sa proprie. Minunat de bine, și din o inimă adînc simțitoare, ne-o zice Eminescu în doina sa prin cuvintele:

Cine-a îndrăgit străinii
Mînca-i-ar inima cînii,
Mînca-i-ar casa pustia
Și neamul nemernicia.

Aceste proverbe, cîntece etc... cari se găsesc la toate popoarele moderne, nu sunt luate din aer, nici sunt create din vînt, ci sunt moștenite de la strămoșii lor cei mai îndepărtați. Dovadă despre aceasta este că atare proverbe, astăzi se citează numai, fără să se aplice, și proverbele n'au putut lua creștere, de cît din experiența individuală, sau colectivă, la un popor.

Streinul era deci considerat ca un element primejdios, dăunător, și cu drept cuvînt; căci, nici într'un caz streinul care se introduce, fie într'o familie, fie într'o țară, nu o face aceasta pentru folosul celui ce'l găzduește, ci numai și numai pentru nevoea ce o simte el de a fi găzduit.

Prin urmare el, străinul, nu aduce nimic bun cu sine, cînd se pune la dispoziția găzduitorului, aceasta se constată întiiu din experiență — și noi sărmanii romînі bucovineni avem deja destulă și prea destulă experiență în această privință; o experiență foarte amară deja de la anexare și al doilea din logica care nu este de cît *filosofia experienței;* că nevoia, lipsa îl silește pe strein ca să caute un adăpost la alții.

Deci principiul rămîne neclintit: *că streinul nu aduce folos nici odată*, că streinul tot strein rămîne, măcar de l'ai învăli în mătasă și l'ai face împărat.

Și dacă într'o țară, ori-care ar fi ea, se va vedea că băști-

nașul fraternizează cu veneticul, să se știe bine că unul din două lucrurĭ trebue să fie în joc, și anume: orĭ că băștinașul este un om neexperient, novice, înveninat (hipnotisat) de cultura străină, și nu știe încă cine și ce e străinul, orĭ-că el e singur un venetic, decĭ tot un strein, și ca atare dușman conștient, saŭ inconștient, al poporuluĭ autochton.

Pentru cazul întăiŭ, o zicătoare pare-mi-se chineză, ni oferă sentința următoare: «Cine iubește viciul și urăște virtutea, acela este un novice și în una și în alta».

Că popoarele primitive eraŭ maĭ egoiste de cît popoarele moderne o dovedește și faptul că evreiĭ chiar până astăzĭ fac alianțe de căsătorie numaĭ *între rude*, și încă între cele maĭ de aproape. Cum vrea cine-va și cum cutează cine-va a crede că alianțele prin căsătorie cu nejidanĭ să fie bine văzute la evreĭ, cînd eĭ n'aŭ încredere nicĭ în ceĭ de același sînge cu dînșiĭ?? Ceea ce dînșiĭ fac nu se poate spune că este un răŭ. Dar de ce nu fac și cele-lalte popoare tot așa?

La traiul în concubinaj ovreicele se primesc bucuros: dar ele nu păstrează un singur copil din această alianță provizorie. Dar după ce s'a căsătorit cu un evreŭ îndată le vede cine-va cu o casă de copiĭ purtînd toțĭ pecetea semitică. In timpurile moderne istoria a devenit maĭ instructivă de cît era ea în anticitate, de oare-ce istoria vechie este învălită cu multe legende, ba chiar cu minciunĭ, fie din partea celor ce o scriaŭ, fie din partea poporuluĭ, care făcea din ea un amalgam indescifrabil, logic vorbind. Așa de pildă:

«Abraham a părăsit Chaldeia pentru că l'a chiemat Dumnezeŭ în Chanaan? Dar cînd a părăsit jidovimea Canaanul și a năvălit la oalele cele pline cu carne ale Egiptenilor tot Dumnezeŭ i-aŭ chiemat într'acolo? și cînd aŭ plecat și de acolo eară droaie la Canaan înapoĭ, unde după o muncă onestă și stăruitoare ale autochtonilor *curgea earășĭ lapte și miere*, tot Dumnezeŭ i-aŭ chiemat înapoĭ într'acolo? Mie 'mĭ pare maĭ de grabă că mirosul lor foarte ager și pronunțat după lapte și miere i-aŭ atras de nas la Canaan pe care l'aŭ supt și pustiit eĭ, înainte încă, și cu atît maĭ mult, de oare-ce pe sermaniĭ Egiptenĭ, eĭ, poporul luĭ Dumnezeŭ i-aŭ fost supt deja cu desăvîrșire; saŭ cînd aŭ părăsit jidovimea din noŭ Canaanul — unde a fost din noŭ secat laptele și mierea — și aŭ plecat la Europa cea bogată,

tot Dumnezeŭ i-aŭ chiemat și aci? Dar atîția jidanĭ, carĭ se varsă pe furiș în Bucovina, Romînia, unde se îmbogățesc și se fac milionarĭ, saŭ aceĭ jidanĭ carĭ se duc în America tot Dumnezeŭ îĭ chiamă și acolo? Atuncĭ Dumnezeŭ trebue să fie un iubitor de hoțĭ, o gazdă de tîlharĭ, un protector înfocat al mișeilor, al ticăloșilor și al înșelătorilor celor maĭ rafinațĭ, un Dumnezeŭ al potlogarilor, carĭ fură mereŭ, carĭ sug, storc și pustiesc pretutindene pe unde sosesc și apoĭ fug din loc în loc căutînd neîncetat țărĭ unde *curge lapte și miere*, pentru a chiema apoĭ acolo după sine pe toțĭ ceĭ-lalțĭ pungașĭ.

O țară se poate cuceri și nimici în multe felurĭ; pe cale *economică* pe cale așa numită *culturală* și pe cale *morală*, dar cucerirea decisivă este, cea pe calea militară, fisică și brută. Aceasta e cucerirea în ultima instanță, căcĭ omenirea cedează la toate în favoarea interesuluĭ de a-șĭ prelungi miserabila viață pămîntească. O dovadă recentă o avem în poporul bur din Africa de sud, și în alte popoare istorice.

Noĭ suntem nimicițĭ însă pe toate căile: economice, culturale. materiale și morale ba chiar și fisice, numaĭ pe calea militară și eroică nu. Noĭ suntem nimicițĭ, dar nu cu arme oneste, ci cu rafiniment și perfidie de către guvernul și statul austriac care a fost totdeauna, este și va fi cît va exista el, *străin* și *dușmanul* nostru al Romînilor. Acest stat s'a îngrijit din resputerĭ deja de 130 de anĭ pentru a ne nimici pe toate căile numaĭ *pe calea militară nu ne-a putut nimici*, și asta vra să zică ceva, de oare-ce Austria n'a fost nicĭ odată în stare în toată existența eĭ nupțială, coruptă și perfidă, de a se manifesta prin acțiunĭ oneste, puternice și glorioase, de a cuceri popoare prin eroism și bravură, prin cultură și calitățĭ sublime, ci numaĭ prin viclenie, prin șarlatanie și perfidie, precum sunt exemplele: cîștigarea Galițieĭ, răpirea Bucovineĭ, etc.

Ca conclusiune facem întrebarea: «Ce trebue de făcut cu streinul? și tot ca conclusiune trebue să zicem:

«*Străinul trebue să fie alungat din țară prin toate mijloacele posibile, de a-ĭ lua din mînă toate mijloacele de esistență ce le fură și le pradă el de la gura poporuluĭ autochton, ținut aspru și strîns în frîŭ, căcĭ în caz contrar te pune el pe tine în frîŭ.* Streinul trebue să fie ținut departe, departe de tot ce e al nostru propriŭ și național, departe de casa, de masa, de legea,

de limba, departe de țara noastră, dar maĭ ales departe de societatea noastră, căcĭ aceasta e constatat, că numaĭ *străinismul,* numaĭ *streiniĭ*, ne-aŭ mîncat, și ne-aŭ gătit de zile.

g) Ruteniĭ tinerĭ.

Și e plină de străinĭ
Ca iarba de mărăcinĭ.
Și e plină de dușmanĭ
Ca iarba de bolovanĭ.
EMINESCU, *Doina*

Aceștia se chiamă de poporul romîn altmintrelea și «Uniațĭ [1])» adică după credința lor «greco-catolică», care credință are în dogma eĭ pe Papa din Roma, de cap al bisericeĭ lor, așa dară de aceĭ ortodoxĭ carĭ cred în Papa din Roma. Acest popor e de tot străin și venetic pe pămîntul nostru, el e aci refugiat din Galiția, de apăsarea polonă, de jefuirea jidanilor, de miliția austriacă, ba strecurațĭ pe aci chiar de urmărirea multor crime și fărădelegĭ, și se recrutează pe lîngă Ruteni propriu zis și din *Boicĭ*, *Mazurĭ*, *Polecĭ de baltă* (Wasserpolaken) etc..., tot niște triburĭ de slavĭ, obscurĭ, stupizĭ, nătîngĭ, și capabilĭ de toate relele, moralminte de tot decăzuțĭ. Acest popor (împreună cu aceste triburĭ amintite) e născut și predestinat spre a fi cerșitor și vagabond, e foarte trîndav, și aplicat la faptele cele maĭ criminale [2]) și numaĭ în caz foarte favorabil este el apt, dar numaĭ pentru a fi

[1]) Poporul romîn zice și «Voniatĭ» o expresiune hazlie ce însemnează în limba ruteană «puturoșĭ».

[2]) Avem cazurĭ foarte multe, unde ologĭ, schiopĭ, schilozĭ etc..., (de regulă numaĭ prefăcuțĭ) aŭ urmărit pe țăranĭ dela tîrg, carĭ duceaŭ cu sine o sumă oare-care de banĭ, ce și le-a făcut vînzînd cîte-ceva de acasă, pînă la locuință, unde apoĭ se ascundeaŭ, și în tîrziul nopțiĭ iĭ omoraŭ și iĭ luaŭ toate paralele. Amintesc aci numaĭ de un caz ce s'a fost petrecut în 1888, pe soseaua ce duce de la Cernăuțĭ cătră Tarașenĭ, cum un olog, ce zăcea în o taraboanță și era tras de un băiat, tot din neamul cerșitoresc, a omorît ziua mare, pre un proprietar, tăindu-ĭ grumazul cu un briciŭ, în momentul cînd se plecase proprietarul ca să-l vadă și să-l miluească pre hoțul galițian.

hargat, în limba lor «*struţĭ*» pentru lucrurile cele maĭ proaste [1]). In zile de tîrg şi de sărbătoare se pun aceştia pe la toate răspîntiele drumurilor şi cerşesc de la fie-care trecător molestîndu-ĭ. Inbulzeala lor e atît de mare în acele zile încît te loveştĭ de eĭ la fie-care pas, şi unde e grămădeala de oamenĭ maĭ mare, acolo de sigur găseştĭ vr-o cîţĭ-va din acest nobil neam, făcînd *industrie de pungă*. Nu unul, sărmanul om se trezeşte deodată că ĭĭ lipseşte saŭ punga cu paralele, saŭ alte lucrurĭ preţioase ce aŭ avut pe lîngă sine. La mişelie sunt aceştĭ mosafirĭ din Galiţia neîntrecuţĭ. Pela toate crucile drumurilor ĭĭ vezĭ tot cîte unul saŭ cîte doĭ, fie-care cu cîte o «*lervă*» în mînă — un fel de instrument naţional al lor, cu care scîrţie eĭ neîncetat la nişte melodiĭ lamentabile quasi-religioase, ce conţin numaĭ cuvinte de cerşire, nişte melodiĭ de tot aparte caracteruluĭ acestuĭ popor cerşetor şi răutacios-sălbatic — saŭ cu o cioantă de mînă goală, saŭ cu ochiĭ învîrtiţĭ pe dos, simulînd a boală, saŭ orbire, saŭ arătînd un alt defect corporal, pe care de regulă, dacă'l are, şi-a făcut singur în adins, ca să înşele ast-fel maĭ lesne lumea, că nu poate lucra, şi să exciteze ast-fel schilodat înadins, numaĭ milă şi compătimire dela trecătorĭ. Aceştia se iaŭ apoĭ, maĭ ales duminicele şi sărbătorile saŭ în zile de tîrg cînd bărbaţiĭ nu sunt pe acasă, droaie pe la casele omeneştĭ [2]) molestăndu-le neîncetat, făcînd nesigure toate locurile pe unde trec eĭ.

[1]) Mi se pare de tot probabilă, dacă facem un studiu fisiologic maĭ profund, asupra acestuĭ popor slavic din nord, şi studiăm caracterul luĭ special, părerea maĭ multor învăţaţĭ, ca cuvîntul «Slav» are originea sa încă din timpurile Romanilor, şi că acest cuvînt «Slav» nu e nimic alta decît numirea colectivă de «sclavus» «sclavĭ» ce le-a dat deja Romaniĭ, ca epitet ornans aptitudineĭ şi fireĭ lor adevărate; că deja pe atuncea acest popor nu era pentru alt-ceva bun, decît de a fi sclav, şi că tot contingentul cel mare de sclavĭ ce-'ĭ avea vechiĭ Romanĭ, formaŭ negreşit în mare parte aceste soiurĭ de rase, ce eraŭ cunoscute la Romanĭ sub numirea de Schiţĭ şi Sarmaţĭ, saŭ paganus. Poporul romîn le zice şi astă-zĭ încă acestor rase de oamenĭ «păgîn» (paganus) şi «varvar» (barbarus).

[2]) La noĭ în Bucovina, nu vezĭ peste tot din atîtea naţiunĭ, cîte se află în ţară (un Babilion întreg) nicĭ pe unul din o altă naţiune, afară doară pe Polonĭ, carĭ ar esercita această meserie cu atîta rafinism şi cu atîta obrăsnicie precum o face acest popor nobil venetic din Galiţia. Foarte rar vezĭ pe un Neamţ, Lipovan, Jidan, Ungur, dar nicĭ odată pe un Romîn. Romînul va muri maĭ bine de foame, dacă a ajuns atît de scăpătat dar nu va merge la cerşit. Pentru Romîn e ruşinea cea maĭ mare pe pămînt «de a umbla pe drumurĭ cerşind», chiar şi cel maĭ mare blestem pentru un

Poporul, rutean galițian e tot-odată un element puternic de desordine publică, răsvrătitor, turburător, răutăcios-sălbatic, vehement arogant, și guvernul local a fost deja adese-orĭ nevoit de a lua măsurĭ energice de apărare contra apucăturilor nu prea patriotice și puțin dinastice, atît a poporuluĭ de rînd din Galiția, — ca dovadă avem rescoalele neîncetate ale țăranilor din Galiția, și maĭ ales cele maĭ nouă din 1902 urmate cu devastațiunĭ marĭ, — cît și a tinerimeĭ studioase ucraine, care joacă la noĭ două fețe una ca agențĭ aĭ Sfinteĭ Rusieĭ și pentru acea mulțumițĭ în gros cu ruble ruseștĭ, alta ca agențĭ aĭ guvernuluĭ local, și agitatorĭ bravĭ rutenĭ și pentru aceea și aci bine mulțumițĭ, prin remunerațiunĭ, subvențiunĭ, stipendie de stat etc.... și alte favorurĭ. Negreșit toate bine meritate.

In cele expuse aci, m'am oprit cu intențiune spre a discuta nițel valoarea primordială a elementuluĭ rutean-galițian, împreună cu cel din țară, ca element social, alcătuitor de țară și de Stat. Cum că aceea ce am zis aci despre acest popor rutean corespunde cu totul adevăruluĭ, voiŭ reproduce aci ca dovadă unele date istorice, amintite și de alțĭ istoriografĭ, carĭ vor caracteriza și maĭ bine calitățile grandioase ale acestuĭ popor destrăbălat, dar atît de mare amic al guvernuluĭ.

Prea mare este mîndria pentru trecutul lor, maĭ ales a Rutenilor tinerĭ de azĭ, prea încăpățînată este grandomanioasa lor îngîmfare neîndreptățită, în cît să nu simțim noĭ o plăcere supuindu-le acum și niște texte ce de sigur nu le vor fi pe plac.

La 1845 muri împușcat de bărbatul amanteĭ sale *Dobus*, vestitul tîlhar și hoț, care a fost devenit la Rutenĭ o figură mitică-națională, cîntată de poețiĭ lor. Se pare însă, că el a fost numaĭ

Romîn e dacă îl blesteamă cineva: «Să te văd umblînd cu torbele pe umăr» adecă cerșind pe la casele oamenilor. Romînul va lucra, va munci cît de greŭ ar fi și își va agonisi cum va putea pîinea luĭ de toate zilele, dar nu va merge la cerșit. Numaĭ Ruteanul și Polonul, două popoare slave cele maĭ nobile din Austria, le face onoare deosebită de a umbla cu torbele pe spete, și de a cerși mereŭ pe la casele omeneștĭ. Eĭ fac din cerșetorie chiar o meserie de tot lucrativă, și adese-orĭ saŭ aflat pe la noĭ casurĭ, unde un atare cerșetor (Polon, Rutean) murind, a lăsat după sine maĭ multe miĭ, ba chiar maĭ multe zecĭ de miĭ de florinĭ avere, banĭ strînșĭ.

o potențare a unor calități pe cari le-am indicat deja mai sus, ca aparținitoare poporului rutean în un grad atît de înalt, ce caracterisează mai ales toată partea «munților rusești». Căci iată ce găsim în *Haquet*, care a visitat munții de către Putila, astăzi deja un loc pe deplin rusesc.

Haquet vorbește cu căpitanul saŭ judele «locului, care avea un mic harem la casa lui» și îi povestește: Acest om care ca și cei-l'alți compatrioți nu aveaŭ o fisionomie prea cinstită, a fost însă destul de sincer să ne zică într'o convorbire: «*Inainte vreme noi cei din munții aceștia eram ucigași și tîlhari*, dar acuma ne-am cam deprins la muncă și ne-am făcut mai buni!» Iar cînd zise el acestea, eŭ am gîndit: «ar fi de dorit să fie adevărat, ce zici, pentru că aproape jumătate din locuitori aŭ rămas încă credincioși vechiului lor fel de viață!»

Așa a scris Haquet la 1790, aproape a doua decenie după anexarea Bucovinei. Iată ce zicea însă, ca să aducem numai un singur exemplu, Enzenberg, ceva mai înainte despre Romînî (vezi dr. Zieglaner, Geschichtliche Bilder, pag. 151). «Obwohl niemals widerlegt werden kann, dass der Wallach überhaupt besonderen Witz und Geschiklichkeit besizt und wenn solcher eben mit der grössten Gedult und Gelassenheit geführt wird, rechtschaffen sich bildet».

Să revenim acuma la al doilea text. Noțiunile de drept aruncă o lumină acută asupra inimei și a caracterului poporal. Care sunt aceste noțiuni la poporul rutean? Aceasta o cunoaștem noi dintr'o scrisoare, chiar de la un incarnat rutean, Alexandru Manastyrski, și de la profesorul universitar ruteanofil, care toate ce le-a scris, le-a scris *ca neamț* exclusiv în favorul rutenilor, d-rul Reimund Friedrich «Kaindl» die Ruthenen in der Bucovina, vol. I, pag. 76—83. Ei zic: «Mai remarcabil este faptul că uciderea unei femei certărețe, saŭ a unui jidov, este judecată cu foarte mare blîndețe. După credința poporului nu-i păcat să omori pe un Ovreŭ, pentru că el nu are suflet. Tot așa de remarcabilă este și laxa noțiune de drept, pe care țăranul o are despre moralitatea persoanelor necăsătorite. Cîtă vreme rodul unei înțelegeri secrete nu-i pe cale, nu se face vorbă multă despre relațiuni de acest fel. Seducătorul este silit cel mult să se cunune «dacă a făgăduit aceasta, alt-fel plătește numai o desdaunare. Și violarea este judecată de țărani mai

blînd de cît de lege. Furtul comis din pricina sărăcieĭ marĭ, furtul de cîmp, de vînat și maĭ ales contrabanda, sunt tot atît de puțin condamnabile».

Dacă e așa, apoĭ de sigur, avem tot dreptul imperios, ca să povățuim pe poporul romîn, ast-fel ca el să nu maĭ fie influențat de un element care degenerează pe individul amalgamat cu el.

Incă o probă de degenerare morală, o găsim în arta poporală ruteană. O femee cunoscătoare de referințele din Bucovina, doamna *Sofia Ștefanovicĭ*, scrie într'o broșură «Exposiția de covoare orientale și de lucrurĭ de industrie de casă bucovineană», Cernăuțĭ 1891, pag. 7, următoarele: «*Gustul degenerează însă pretutindenĭ, pe unde sunt Romînĭ în contact cu Ruteniĭ.* Acolo sub pretextul de tricolor, îșĭ fac eĭ un curcubeŭ întreg; desemnurile încetează de a fi simetrice, liniare, și se înlocuesc cu niște frunze și florĭ pe carĭ Romîncele le numesc în derădere «*talpa gîștelor*». Aceste trăsăturĭ luate din caracteristica atmosfereĭ *morale* și *artistice* a poporuluĭ rutean — a căruĭ desvoltare tocmaĭ pentru aceea este *uman* să o dorească orĭ-cine — sunt suficiente, pentru a atîrna cîte-va greutățĭ de aripele, cu care de alt-fel greoiŭ în cugetare, Ruteniĭ-tinerĭ, totușĭ voesc să sboare în văzduhurĭ înalte. Dar nu numaĭ atîta, ci și aceasta se poate observa pretutindenĭ în Bucovina, că acolo unde un romîn devine rutean, acceptînd și însușindu-șĭ deja pe deplin limba ruteană, fără să știe maĭ mult pe cea romînă, devine cu totul bolînd, stupid, tîmpit la minte, ințănat, moral — și intelectualminte de tot decăzut, degenerat și tot-odată sălbatic; în scurt el capătă cu prefacerea sa totală în nația nobilă de rutean — și aceasta e notoric și de tot semnificativ, nu exaltez, ci mărturisesc un adevăr ce nu l'am aflat numaĭ eŭ singur, dar de care adevăr se poate încredința fie-care cercetător obiectiv fisiologic și etnografic, — toate însușirile, toate calitățile decăzute ale ruteanuluĭ. El devine ca prin o minune cu totul transformat în un om care stă pe o treaptă de tot joasă a cultureĭ, și care înfățișează o rasă a omenimeĭ de tot inferioară. — *Asta aduce cu sine Rutenismul.*

Acest popor năvălit ca locustele în țară la noĭ e în scurt tot ce poate fi maĭ rău, maĭ prost și maĭ abiect din Austria întreagă, e în scurt scursura omenimeĭ, și acea ce e de tot amar pentru Bucovina e, că această aruncătură omenească e necontenit nutrită

din Galiția din acest reservor al oamenilor prăpădiți. Și totuși, oribile dictu, cu acest soi de oamenĭ, cu acest «sfex et cords hominum» a legat guvernul local deja de multe decenii de ani «frăție de cruce» așa zicînd «legătură de sînge», numaĭ spre a se putea folosi de eĭ în contra noastră. Acest popor e un «petec» saŭ maĭ bine zis un «potlog» demn de «cojocul» de pe piața Austrieĭ, care cojoc manifestă o deosebită plăcere de a se împrieteni cu ast-fel de parasițĭ admirabilĭ. Un proverb romîn zice: «Spune'mĭ cu cine umbli și eŭ îțĭ voĭ spune cine eștĭ» dar guvernuluĭ nostru faimos și mîndru puțin îĭ pasă de rușinea și de batjocura ce și-o culege el din o atare societate aleasă.

Și să nu uităm că aceștĭ Rutenĭ galițienĭ, carĭ împreună cu ceĭ de la noĭ, vroiesc să ne rupă capul, sunt bejenarĭ, aduși de boeriĭ moldovenĭ și chiar de către ceĭ de astă-zĭ, ca să le cultive moșiele, lucru de care se obicinuia în Moldova pănă la 1845 pe cînd în rolurile de contribuție din Moldova era o rubrică deosebită pentru «bejenariĭ rutenĭ». Aceștĭ oamenĭ din vechime se puse de bună voie sub autoritatea Mitropolituluĭ Suceveĭ căcĭ popiĭ lor veneaŭ din fundul Polonieĭ ca să se sfințească la Suceava, servind eĭ totodată și de spionĭ Domnilor Moldoveĭ, încît regiĭ Polonieĭ aŭ fost siliți, să oprească pe «popones Ruthenorum» de a merge la Moldova să se sfințească. Dar din aceste serviciĭ oculte aduse Domnilor Moldoveĭ de către aceștĭ «popones» nu se poate deduce un drept esclusiv al bejenarilor rușĭ și asupra fonduluĭ religionar-romîn nicĭ asupra întregeĭ Bucovinĭ.

Afară de aceea Romîniĭ, nicĭ nu le refuză ajutoarele necesare pentru întreținerea școalelor rurale, deși ar avea Romîniĭ tot dreptul de a le refuza totul, de oare-ce Ruteniĭ împreună cu frațiĭ lor din Galiția n'aŭ participat cu nicĭ o para la fondul nostru religionar, numaĭ egalitate nu vor eĭ s'o admită — și cu drept cuvînt! Pe altă parte Rusia îșĭ are agențiĭ săĭ printre aceștĭ oamenĭ foarte cinstițĭ «Ucraincichiĭ», iar guvernul în loc de a vedea cum staŭ lucrurile, îĭ încurajează încă tot maĭ mult în aspirațiunile lor care voiesc, să facă din Bucovina un focar de agitație rusească, și rutinisînd pe Romînĭ — unica stavilă în Orientul Europeĭ contra puhoiuluĭ slav — să'șĭ vadă realisată cît maĭ curînd idealul lor aspirat, «Ucraina magna

usque ad Volgam» saŭ maĭ corect zis «Rusia magna usque ad Adriam».

Ast-fel am văzut noĭ din cele expuse maĭ sus că în decursul unuĭ secol și maĭ puțin, slavisarea Bucovineĭ a progresat într'un mod atît de repede, încît azĭ Romînismul Bucovineĭ e pe cale de fi cu totul înghițit de valurile slavinismuluĭ. La ocuparea Bucovineĭ prin Austria, număra țărișoara aceasta precum am văzut 75.000 de Romînĭ și numaĭ abea 2000 de Rușĭ chiar și aceștia după documente vechĭ neconstatațĭ. Dacă presupunem că în decurs de 100 de anĭ, populațiunea se quadruplică, Romîniĭ ar trebui să represinte azĭ un număr de peste 300.000 de locuitorĭ pe lîngă 8—10.000 de Rutenĭ. Cu alte cuvinte poporul romînesc al Bucovineĭ, sub rapoarte normale, ar trebui să fie cel puțin de douăzecĭ de orĭ maĭ numeros de cît cel rutean.

De fapt, adecă după stastistica cea «oficioasă», arătată maĭ sus, astăzĭ numărul Rutenilor întrece pe cel al Romînilor. Suntem prea convinșĭ, le-am repetit adese-orĭ și le vom repeti necontenit, că datele statistice nu corespund adevăruluĭ și negreșit *că unele zecĭ de miĭ ba hiar o sută de miĭ de Romînĭ*, aŭ fost contra-bandațĭ în tabăra Rutenilor. Facerea statisticeĭ pentru populațiunea țăriĭ în Bucovina aŭ fost totdeauna un act politic de mare importanță *austriacă* pentru deosebite scopurĭ ale putereĭ statuluĭ, precum ne-o mărturisește însușĭ istoriograful Dr. Ziglaner, fostul profesor de istoria Austrieĭ la Universitatea din Cernăuțĭ, care zice: «Lucrul e constatat, că (Spleny și Enzenberg) aveaŭ convicțiunea oamenilor de stat de pe timpul acela, că numărarea poporuluĭ trebue să fie privită din punct de vedere al uneĭ neapărate ridicărĭ ale feluritelor scopurĭ aĭ putereĭ statuluĭ [1]). În cazul cel maĭ bun, dacă am nivela diferința ambelor popoare, Romîniĭ ar dispune, sunt sigur dacă nu maĭ mult dar de sigur cel puțin de aceiașĭ putere numerică de care se laudă Rușiĭ că o aŭ sub patronagiul guvernuluĭ, adecă rotund 297.000 de suflete. De aicea resultă că pe cînd Ruteniĭ

[1]) Die Thatsache steht fest, dass sie (Spleny und Enzenberg) die Überzeugung der Staatsmänner jener Zeit theilten, es müsse die Volkszählung aus dem Gessichtspuncte einer für verschiedene Zwecke der Staatsgewalt unentbehrlichen Erhebungen aufgefasst werden. Zieglauer Geschichte. Bilder aus der Bucovina, Czernowitz 1893, pag. 30.

saŭ înmulţit de 28 de orĭ, Romîniĭ aŭ scăzut în mod simţitor, înmulţindu-se în acelaşĭ timp de abea de treĭ orĭ.

Evident, că sporirea Rutenilor n'a putut urma pe cale firească. În privinţa fecundităţiĭ Romîniĭ staŭ cel puţin pe aceia-şĭ treaptă ca Ruteniĭ. Admitem că o mare parte a emigrat şi emigrează necontenit din Galiţia; însă aceste elemente fluctuante nu se aşează toate statornic în ţară, decĭ nicĭ nu pot altera raportul numeric într'un mod atît de simţitor. E evident că acel enorm plus e resultatul slavisăriĭ poporuluĭ nostru. Aceasta e un fapt necontestabil pe care 'l-am argumentat deja maĭ sus. Noĭ vom dovedi maĭ la vale că elementul romînesc se estindea odinioară peste frontierile nordice de azĭ ale Bucovineĭ până adînc în Galiţia de Vest (spre San) şi Galiţia de Est dincolo de Liov, până la Kiev şi Dnjeper, formînd aparte maĭ multe cnezenate romîne independente, precum era «*cnezenatul Bolechovuluĭ*» şi «*cnezenatul Brodniculuĭ*» etc... vezĭ maĭ la vale capitolul «Rutenizarea inteligenţeĭ romîne». Şi astăzĭ reamintesc multe localităţĭ din întreaga Galiţie şi din Rusia de astăzĭ, originea lor curat romînească, şi cu atîta maĭ mult e aceasta în nordul Bucovineĭ. Că în Sastavna, astăzĭ deja un sat de tot rus, a fost, încă pe la anexare şi pe la începutul seculuĭ trecut, prima şcoală romînească din Bucovina, aceasta nu o vor denega nicĭ şoviniştiĭ ceĭ maĭ încarnaţĭ aĭ Rutenilor. Ce am pierdut peste Prut, o ştie istoria, o ştie lumea întreagă. E dovada o sută de sate şi toată răzeşimea noastră.

Şi cu toate acestea, adversariĭ noştri ipocriţi, trîmbiţă în lumea largă, că noĭ romanisăm, că noĭ suntem agresivĭ, că noĭ zugrumăm sărmanul popor rutean, şi guvernul local cu ereditatele sale înclinaţiunĭ anti-romîne, în frunte cu presidenţiĭ străinĭ de ţară, de lege, de spiritul ţăriĭ, fără pic de cunoştinţă a raporturilor factice, ia lamentarea aceasta simulată şi intenţionată de a înşela opiniunea publică uşor crezătoare, drept o monedă bună, şi însceneazà în contra noastră o goană de exterminare, precum nu se maĭ pomeneşte nicĭ în cele maĭ înapoiate paşalîcuri ale Turcieĭ. Toate acestea sub rafinatul pretext că romanisăm.

E doar cunoscut de toată lumea onestă din ţară că lupta noastră nu-ĭ luptă de cucerire, ci de apărare. Şi pentru-ca în această privinţă să nu încapă nicĭ umbra uneĭ îndoelĭ, decla-

răm că suntem gata în tot momentul la o separare pe baze etnografice a părților rutene de cele romîne. Rapoartele de azĭ odată constatate, districtele limitate în romîneștĭ și rutene, credem că adversariĭ noștri nu ne vor maĭ putea reproșa tendințĭ de expansiune. N'avem de cît să urmărim exemplul ce ni-l daŭ Cechiĭ și Germaniĭ din Bohemia, și pacea între cele maĭ puternice elemente ale Bucovineĭ va fi stabilită pentru totdeauna. Intr'un mod maĭ *loial* credem că nu putem procede.

Știm noĭ că prin o fixare a limiteĭ etnografice între Romînĭ și Rutenĭ am da *tendințelor agresive ale slavismuluĭ* lovitura de moarte. De acea suntem prea sigurĭ, că aceștia vor opune uneĭ eventuale înțelegerĭ toate obstacolele posibile. Eĭ nu voiesc o împărțire etnografică limitată, ci eĭ voiesc deocamdată pro-forma o împărțire, în părțĭ considerabile și anume a fonduluĭ nostru religionar, a dieceseĭ în două episcopate, o împărțire a consistoruluĭ, a teologieĭ, etc. ca apoĭ cu timpul să le acapareze cu desăvîrșire pe toate. Atît de departe merge obrăznicia unuĭ popor venetic și străin de țară!! De ce? Pentru-că sunt sprijinițĭ cu atîta putere de către guvernul nostru.

Supt împrejurările actuale eĭ cîștigă zi de zi noŭ teren pe contul nostru. Sat după sat cade prada uneltirelor slavisatoare, și dacă faimosul prefect **Würfel** [1]) a zis odată: «*că timpul în care Romînismul Bucovineĭ se va coborî în mormînt se poate calcula cu siguranță matematică*», n'a exprimat de cît dorința cercurilor guvernamentale din loc, exprimată sub influența celeĭ din Viena, și adevărata tendință a conducătorilor Rutenĭ.

O atare situațiune a acestor tendințĭ minunat de favorabilă. Pînă azĭ a obținut Ruteniĭ de la guvernul nostru totul, totul ce aŭ voit, pe cînd noĭ am fost de la toate, zic de la *toate* respinșĭ. Pe tot terenul se slavisează mereŭ. Sub pretextul că n'avem oamenĭ de aĭ noștri ni se importă din Galiția legioane de funcționarĭ. Aceștia cunosc saŭ numaĭ limba polonă, saŭ numaĭ polonă și ruteană, iar cît despre cunoașterea limbeĭ romîne

[1]) Incă un fiu al acelor eroĭ purtătorĭ de cultură germană (Kulturträger), cu pantofĭ de lemn în picioare (Hobspantofel), ce a venit de la anexare încoace din Boemia cu o scripcuță pe sub subsuară făcînd artă, pe la ușile Romînilor pentru 2 crucerĭ. Astăzĭ aceștĭ fiĭ de eroĭ, și maĭ ales cuconul Würfel, sunt drept mulțumire pentru mila ce aŭ aflat aceștĭ oamenĭ fără căpătîiŭ la Romînĭ, ceĭ maĭ marĭ romanofobiĭ.

eĭ n'aŭ nicĭ o idee, ba limba romînă e chiar urgisită din toate funcțiunile și oficiele statuluĭ, trecĭ chiar precum am zis maĭ sus, de daco-roman, și eștĭ trimes la regele Carol din Romînia, dacă îndrăsneștĭ a vorbi romînește în vre un oficiu public, cu vre un amploiat străin, cu motivarea foarte onestă, că aci e Austria și nu Romînia, dară față de Ruteni nu se zice *că aicĭ e Austria și nu Rusia*. Afară de aceea aĭ de a aștepta toate șicanele și cele maĭ rafinate din partea superiorilor tăĭ, carĭ sunt toțĭ străinĭ, cum numaĭ aŭ înțeles eĭ, că eștĭ romîn, saŭ că simțĭ romînește. Sub pretext, că poporul romîn e trîndav, leneș, prost, incapabil, că nu e bun de lucru, se impoartă pentru toate întreprinderile industriale și agricole din țară, maĭ ales proprietariĭ marĭ străinĭ ce s'aŭ încuibat în țară (Polonĭ, Armenĭ, Jidanĭ din Galiția) potop de golanĭ, de oamenĭ fără căpătiĭ, curgînd din reservoarul abundant al Galițieĭ. Pe toate drumurile și colțurile din țară, pe toate stradele din orașe vezĭ tot pîlcurĭ pîlcurĭ de oamenĭ străinĭ, tîrîndu-se ruptĭ, sdrențuroșĭ, hămisițĭ, cu o înfățoșare ce-țĭ insuflă spaimă de a te apropia de eĭ, și aceștia i-aŭ apoĭ, protejațĭ fiind de guvern, în loc ca aceștia să fie expulsațĭ din țară, toată pînea din gura țăranuluĭ romîn, iar bietuluĭ romîn nu-ĭ rămîne nimic alta de cît de a lua lumea în cap, și de a-șĭ căuta în America o bucățică de pîne, eară pînea din patria sa strămoșească i-o mănîncă străiniĭ, ce i-aŭ rupt-o cu sila din gură.

Toate oficiele din țară sunt îndesate cu litve străine. Pe la guvern, la tribunal, la magistrat, la direcțiunea poștelor, finanțelor, a bunurilor-religionare, în școală, în breasla advocaților și a notariaților, la direcțiunea trenurilor în scurt pretutindene, dar maĭ ales la finanțele țăriĭ, grănicerii și revisoriĭ de dare și de contribuțiunĭ, și la căile ferate, acestea sunt la noĭ în țară deja o instituțiune curat galițiană, pretutindene dar maĭ ales la drumurile de fer din Bucovina, nu veĭ auzi la nicĭ o stațiune din țară din partea tuturor funcționarilor pînă la cel maĭ de pe urmă cantonier saŭ hamal, altă limbă vorbindu-se de cît cea ruteană și polonă. Și totușĭ zic Dumnealor, că noĭ romanisăm!! Vorba romînuluĭ: «Turcul te bate, Turcul te judecă».

O îndreptare a acestor împrejurărĭ atît de nenorocite, din partea guvernuluĭ nu se poate aștepta, căcĭ tocmaĭ el e dușmanul nostru. Suntem decĭ avisațĭ la propriele noastre puterĭ. Să nu

creadă însă unul saŭ altul, că numaĭ deputaţiĭ sînt chemaţĭ a apăra poporul nostru; fie-care din noĭ are această misiune sfîntă, această sacră datorie. La orĭ-ce pas, trebue să avem pururea de remonstrare, de contracţiune, de unire în vederea pericoluluĭ ce ne amenință, la fie-care ocasiune binevenită trebue să instruim poporul. Asemenea trebue să reorganisăm pe baze maĭ largĭ, prin crearea de societățĭ districtuale, economice, politice, culturale, etc... Inteligenţa romînă are aci o misiune foarte grea dar cu atîta maĭ nobilă şi maĭ sfîntă. Inteligenţa romînă, care maĭ are niţică tragere de inimă pentru poporul săŭ, şi nu e încă de tot infectată de cosmopolitismul jidano-şvabesc şi de străinismul adus în țară spre ruina noastră, să nu-ĭ fie ruşine de popor precum a făcut-o, cu durere fie zis, pînă acuma, ci trebue să lucreze mînă în mînă la un loc, în armonia cea maĭ perfectă cu întreg poporul romîn, cu țărănimea care e baza existenţeĭ noastre naţionale, căcĭ numaĭ ast-fel ne putem salva. Societăţile create vor mijloci maĭ departe contactul între clasele conducătoare şi între popor, care contact, cu părere de răŭ, lipseşte astăzĭ atît de mult, şi care e unicul mijloc, care ar putea cimenta armonia şi puterea noastră naţională, pe de altă parte vor forma acele societățĭ isvoarele de informaţiune, carĭ vor reoglinda adevăratele necesitățĭ ale poporuluĭ.

Dar şi deputaţiĭ noştri romînĭ n'aŭ fost totdeauna la înălţimea chemăriĭ lor, căcĭ eĭ singurĭ aŭ dat de multe orĭ avansurĭ elementuluĭ rutean. Aşa d. e. cu înființarea gimnasiuluĭ rutean în Coţman şi a celuĭ din capitala țăriĭ (Cernăuţĭ) pentru anul 1896. Cînd era ministru de instrucţiune neamţul *Gautsch*, el tot a refuzat înființarea acestuĭ institut. Abea polonul Madeyski îl încuviință, pe cel rutean, dar cît despre complectarea celuĭ *romîn din Suceava*, ce zace deja de 30 de anĭ necomplect, şi unge numaĭ de ochiĭ lumeĭ, că avem un gimnasiu romîn numaĭ cu 4 clase, cercurile conducătoare din Viena nicĭ în gînd n'aŭ avut, toate cererile şi pocloanele noastre aŭ fost luate necontenit tot în rîs, de către mărinimosul guvern din Viena. Crearea unuĭ gimnasiŭ romîn în *Cernăuţĭ*, încă nu s'a încuviinţat pe cînd Ruteniĭ îl aŭ deja. Şi acı revine faptul pe cît de uimitor pe atît de întristător, că şi uniĭ deputaţĭ romînĭ aŭ sprijinit această cerere a Rutenilor atît în dieta țăriĭ, cît şi în dieta

imperială [1]). In împrejurările de astăzĭ în care se află poporul romîn din Bucovina, față de străinismul năvălitor, față de guvernul de tot dușmănos și maĭ ales față de Rutenismul inundat din Galiția, această purtare a deputaților romînĭ din Bucovina e cu totul neexplicabilă, nefirească. Oare o fac aceasta și Ruteniĭ față de Romînĭ, cînd e vorba ca și Romîniĭ să capete ceva? Nicĭ odată!!

Chiar în timpul maĭ noŭ, la 21 Iulie 1902, cînd Ruteniĭ, 4 deputațĭ, toțĭ aleșĭ numaĭ prin grația guvernuluĭ și cu sprijinul baionetelor, aŭ jucat farsă ridicolă, cu eșirea lor din dietă, și aŭ cerut apoĭ din noŭ reprimirea lor, s'aŭ aflat, cu ocasiunea desbateriĭ de a obliga pe funcționariĭ publicĭ aĭ țăriĭ, ca să învețe limba romînă, tot un romîn neaoș, baronul George Vasilco, care a vorbit cu mare înfocare pentru drepturile Rutenilor, cerînd cu insistență, ca toțĭ amploiațiĭ din țară să învețe și să cunoască nu *limba romînă*, ci limbele țăriĭ «adică cea romînă și cea ruteană, deși limba ruteană, o cunosc, și o vorbesc, aproape toțĭ funcționariĭ publicĭ, numaĭ pe cea romînă nu, deși era aci necesitatea, totodată și maĭ natural de a remarca maĭ cu seamă necunoștința limbeĭ *romîne* și nu ale celeĭ rutene. Ce comedie rușinoasă e această procedură! Saŭ sîntem noĭ romîniĭ prea naivĭ, saŭ ne lipsește de tot conștiința de sine și ne place a juca numaĭ o farsă după alta, făcîndu-ne numaĭ înși-ne de rîs și de batjocură. Ce le trebue Rutenilor sprijinul nostru, cînd guvernul le concede lor toate, cînd însușĭ guvernul austriac cel foarte genial, li-e sprijinul lor cel maĭ bun, pe cînd nouă nimica? Oare cînd ne vom emancipa odată de scumpiĭ noștri Rutenĭ, lucrînd numaĭ în interesul nostru propriu?

Avem speranță, că poate cel puțin de acuma înainte o să se facă o îndreptare radicală în politica deputaților romînĭ. Căcĭ destul am fost până acuma tot bunĭ de inimă și necontenit darnicĭ adică slugă la dîrloagă, și coadă de topor, pentru-că din atîta bunătate am devenit deja proștĭ și din atîta dărnicie am devenit, că deja singurĭ nu maĭ avem nimica.

[1]) Deputatul de pe atuncea era Iancu Lupu, aztăzĭ devenit excelență negreșit drept recunoștință pentru meritul deosebit, că a adus la cale sub era Bourguignon în 1901, renumitul pact, «romîno-bourguignist» făcut între guvern și 11 deputațĭ dietalĭ romînĭ, cu care ocaziune a scos la maidan toată pielea poporuluĭ romîn.

O eră nouă, maĭ demnă, maĭ bărbătească se părea că s'a inaugurat în timpul de la anul 1895 încoace, cînd noĭ deputațĭ romînĭ plinĭ de energie tînără, plinĭ de viață, (și între aceștia maĭ ales Dr. Iancu cavaler de Flondor, Dr. G. Popovicĭ) aŭ intrat în dieta țăriĭ [1]. Se părea pentru un moment, că o eră nouă binecuvîntată a apărut, în lupta aprigă și grea pentru recîștigarea drepturilor călcate în picioare ale Romînilor bucovinenĭ și în care romînul bucovinean începea a pune toate speranțele sale, dară se vede că așa trebue să fie soarta romînuluĭ bucovinean, tot o sbuciumare din o neputință în alta, croită după voința a tot-puterniculuĭ imperiŭ sub care are el fericirea de a fi strivit. (Și Rusia încă nu face alt-ceva decît că strivește națiunile care nu sunt ruse, dară Rusia nu e un stat constituțional și liberal și nicĭ nu pretinde dînsa a fi aceasta, ci e și se numește un stat absolutistic). Guvernul austriac a știut să facă o scisiune în rîndurile Romînilor și să formeze din 14 deputațĭ două tabere, contrare una alteia. Doĭ frațĭ gemenĭ din aceiașĭ mumă, se mănîncă unul pe altul *de hatîrul dușmanuluĭ prefăcut* care apoĭ îĭ mănîncă pe amîndoĭ.

Guvernuluĭ adică nu 'i-a plăcut de fel falanga puternică ce începu a se forma sub conducerea celor doĭ deputațĭ bravĭ și energicĭ, Dr. Iancu de Flondor și Dr. G. Popovicĭ, și ca Romîniĭ să fie paralisațĭ, ca să nu fie de nimica toată acțiunea lor, trebuea numaĭ decît să fie aceștia conrupțĭ, dacă nu toțĭ cel puțin o parte, și asmuțițĭ unul contra altuia; și guvernul austriac 'e meșter neîntrecut în aceste acțiunĭ glorioase, aceasta a dovedit-o el îndestul prin tot decursul existențeĭ Austrieĭ (nouă ni e bine cunoscut modul anecsăriĭ recte a răpireĭ Bucovineĭ). Guvernuluĭ local, filiala celuĭ central, ĭ-a succes de minune această nouă bravură, ast-fel că din 14 deputațĭ romînĭ, unspre-

[1] Dr. I. cav. de Flondor e deputatul cel maĭ energic și cel maĭ național dintre toțĭ dep. rom. în dieta țăriĭ. El a adus în fine cam pe la 1 Iulie 1902 unirea în principiŭ, și cooperarea unită ale amînduror partide romîne desbinate fiind cu ocasiunea pactuluĭ renumit, «bourguignist» și a influențat formarea majoritățiĭ dietale cu Romîniĭ în frunte, care se afla de present în dieta țăriĭ. El se poate privi deja de pe acuma de *eroul* național al Romînilor din Bucovina. El se poate pune cu tot dreptul în rînd cu familia Hurmuzachenilor, carĭ aŭ luptat cu atîta energie și bravură, pentru drepturile călcate în picioare ale poporuluĭ romîn bucovinean.

zece aŭ fost ademeniţĭ şi puşĭ, prin tot felul de promisiunĭ egoistice şi avantagiurĭ personale, la adăpost, adecă li s'a legat gura şi capul, se zice, numaĭ în binele şi salvarea poporuluĭ romîn. Aceştĭ unsprezece romînĭ eroĭ naţionalĭ, aŭ făcut adecă şi un pact cu guvernul, aşa se vorbea pe timpul acela, despre a căruĭ existenţă şi continuare nime n'a putut lua cunoştinţă afară de pactiştiĭ deputaţĭ. Despre totul s'aŭ ţinut un secret mare, desigur ca nu cum-va să cunoască poporul romîn ce politică minunată, o fi fost şi acest pact, făcut după principiul nobil austriac, tot-dea-una bine probat, «de nobis sine nobis» şi aceasta tot numaĭ pentru binele şi salvarea poporuluĭ romîn din Bucovina. Aceştĭ deputaţĭ romînĭ bravĭ şi vrednicĭ s'aŭ decis adecă să observe şi maĭ departe politica de oportumitate, care politică străveche încă dela 1848, de tot tocită, de tot condamnabilă, a îngenunchiat cu desăvîrşire poporul romîn şi l'a adus la sapă de lemn. Eĭ s'aŭ decis să fie din noŭ prevenitorĭ în toate guvernuluĭ ca ast-fel să poată el maĭ uşor şi maĭ repede ajunge ţinta sa *glorioasă*, aspiraţia şi urmarea sa de peste un secol de anĭ, «*slavisarea Bucovineĭ*» şi împlinirea opereĭ sale măreţe «*Ucraina usque ad Volgam*» despre care vom vorbi maĭ la vale.

In fine după ce aŭ văzut pactiştiĭ, că prevederile clare ale celor treĭ bărbaţĭ naţionalĭ maĭ tinerĭ, dar mult maĭ serioşĭ şi maĭ profunzĭ, bărbaţĭ de un caracter maĭ puternic, de o minte maĭ ageră, se adeveresc, că întregul pact bourguignist nu e nimic alta decît o nouă farsă, jucată cu mult talent poporuluĭ romîn, decît nouă tragere pe sfoară, neruşinată din partea guvernuluĭ, că acel pact era numaĭ o ruşine la adresa bătrînilor oportuniştĭ, şi-aŭ maĭ revenit în fire, şi s'aŭ maĭ înduplecat cu mare chiŭ şi vaĭ, şi după o muncă teribilă a bravuluĭ president al comitetuluĭ naţional Dr. Ianĉu cav. de Flondor, la o înţelegere în unele puncte cu comitetul naţional poporal, unindu-se pactiştiĭ la început numaĭ de formă cu partida naţională rămînînd în esenţă însă, fie-care grup pentru sine, adecă două fracţiunĭ separate. Ce ironie amară! ce aparenţă ridicolă!..

O curioasă icoană ne înfăţişează acestă viaţă politică a romînilor din Bucovina, pentru dejudecarea fireĭ şi al caracteruluĭ lor ferm, puternic şi naţional. Sărmanul romîn bucovinean!! Luĭ îĭ place a tot juca o farsă după alta, a face o prostie după alta

în politică. El e maĭ întâĭ *Pactist*, apoĭ *Goist*, apoĭ *Bourguignonist*, apoĭ *Pactist* etc., și peste tot *Oportunist* fanatic, adecă tot slugă la dărloagă, sluga cea maĭ plecată guvernuluĭ mameluc, și aceasta o numește el o *politică națională*, o politică salvatoare de țară și de neam. Romînul bucovinean are o calitate puțin genială tot odată și puțin onorabilă și anume: de a nu învăța nicĭ odată din suferințele și experiențele amare ce le face el deja de peste o sută de anĭ. Apoĭ ce armonie minunată de ideie, de aspirațiunĭ, de idealurĭ comune se află în aceștĭ Romînĭ. Numaĭ o mînă de Romînĭ, abea îĭ vezĭ, abea îĭ cunoștĭ și *aceștia*, încă se divizează în zecĭ și sute de grupurĭ, fie-care cu interesele lor personale separate. De unde să vie atuncea un Doamne-Ajută peste un popor impilat, cînd el înfățișează cu atîta abundență ast-fel de aparințe, ast-fel de calitățĭ nenorocite, cînd pe lîngă toate încă, guvernul și birocratismul săŭ, e a tot puternic în Bucovina, și sdrobește tot ce e romîn.

In fine prin un anunț apărut în «Deșteptarea» din 31 Iulie 1902, s'a comunicat publiculuĭ romîn bucovinean, că dirigența partidelor romîne unite saŭ constituit în ședința de Mercurĭ 30 Iulie 1903 în următorul mod: de președinte pe Baronul Eudoxie Hurmuzachi, de vice președinte Dr. Iancu cav. d. Volcinscki, de secretar Ilarión Onciul. Va să zică scesiunea renumită «separatismul», boala vechie, există și maĭ departe. Sunt de-o camdată două partide romîne, deși Bucovina e o țară mică, deși Romîniĭ sunt numaĭ puținĭ, adecă acea conservativă oportumistă și cea națională, de astă-dată cu o dirigență comună, compusă din cîte cincĭ delegațĭ aĭ ambelor partide, și această dirigență stă în fruntea națiuneĭ, îngrijind pentru cooperarea *unitară* (??) în afacerile naționale! O curioasă aparență e această formațiune, această activitate de o viață politică în istoria unuĭ popor atît de mic precum e romînul din Bucovina, *un popor mic*, *cu acțiunĭ încă și maĭ micĭ!!!*

Ba ceva maĭ mult! Astăzĭ putem inregistra la activul trist al separatismuluĭ, al scisiunelor și al dușmănielor de tot condamnabile între-olaltă, deja o nouă aparență de partid, ce se pretinde a fi sincer și poporal, un partid așa numit democrat, în realitate însă numaĭ o secătură nerușinoasă și de tot compromițătoare întreprinsă de două persoane malcontente și inspirate de egoismul cel maĭ crasant, cel maĭ ticălos ce s'a putut

ivi vr'odată între romînii din Bucovina, de d-rul Aurel Onciul și d-rul Florea Lupu. Cel dintîi cu năcazul în inimă că în anul 1898 n'a fost ales deputat în parlamentul din Viena, cel-l'alt cu năcazul în suflet, că a fost condamnat de către tot poporul romîn din Bucovina, din causa purtării sale de tot nerușinoase și neromîne în afacerea tricolorului romîn, și din causa apărăreĭ foarte triste și condamnabile a poporuluĭ romîn din țară, din partea luĭ, reclamînd el în parlamentul din Viena cu toată insistența și într'un mod de tot ridicol, germanizarea in capita et membris a poporuluĭ romîn din Bucovina, devenind el astfel maĭ papal de cît însușĭ Papa, care nicĭ atîta n'a înțeles până astăzĭ, de genial ce-ĭ, că tocmaĭ viața noastră socială de tot germană, că tocmaĭ germanismul ce se propagă cu atîta vehemență la noĭ în țară prin tot sistemul școlar, administrativ și așa numit cultural, e toată causa stagnațiuneĭ noastre culturale, că tocmaĭ germanismul e toată causa slavisăriĭ poporuluĭ rural, e toată causa decadențeĭ noastre materiale, morale și naționale.

Acest partid pretins democrat edă două foĭ «Privitorul» și «Voința poporuluĭ», două foĭ alt-fel numite «Bajocure» din carĭ cea dintîĭ, din norocire a perit deja.

Cum că pentru aceștĭ doĭ romînĭ pretinșĭ luptătorĭ marĭ pentru causa națională, îĭ conduce în toate acțiunele lor numaĭ egoismul cel maĭ mîrșav (potențat), și dorul înfocat de a juca cu orĭ-ce preț un rol politic în țară, (deputațĭ în parlamentul din Viena) ne servește spre dovadă modul în ce fel aŭ fost și sunt redactate aceste două foĭ — din sudalme, feșteliturĭ, bârfelĭ, defaimărĭ și atacurĭ personale nu maĭ iesă — tendința lor specială de a batjocurî și de a mistifica toată lumea și intențiunea de tot națională sublimă, de a desbina poporul romîn din Bucovina, și așa destul desbinat între sine, de a vârî zizanie, ură, dușmănie între o laltă, de a călca în picioare în pasiunea lor vehementă și fără marginĭ, în egoismul lor teribil, în modul cel maĭ brutal, principiele naționale cele maĭ sfinte, unirea, concordia, stima și iubirea reciprocă, și de a ne descredita pre noĭ înși-ne înaintea străinilor și a guvernuluĭ, care și așa nu ni-e amic.

Chiar o foaie germană din Viena, dă o adevărată expresie asupra calităților noastre politice de tot decăzute. Sub titula

«Bruderzwist im romänischen Lager» a apărut în foaia germană din Viena «Parlamentarische Correspondenz» din 18 Maĭ 1903 următoarea notiță:

«Pe cînd din partea Rutenilor se poartă de după culise, cu un calcul precis și de tot rece, un războĭ energic și cu forțe unite, contra coalițiuneĭ noue romîno-germane (?) în Bucovina, s'a iscat în castrul Romînilor cu părere de răŭ, o sfîșiere întreolaltă atît de vehementă, în cît spre a se răpune vice-verse nu se cruță niciĭ armele cele maĭ rușinoase și maĭ condamnabile. Maĭ ales din partea așa numită și pretinsă democratică, se încearcă de a provoca în un mod de tot uricios și nedemn, între boerimea și democrația romînă o ură și o contrarietate neîmpăcată și de tot ridicolă. Conducătoriĭ lor se sfîșie întreolaltă și denunciațiunele cele maĭ pătimașe și maĭ nerușinate celebrează orghiele sale. Această apucătură (bravură) a ajuns deja atît de departe încît Romîniĭ-tinerĭ și Romîniĭ bătrînĭ, se acusă vice-verse pe neîntrecute, în bucuria și plăcerea inimiculuĭ ce stă pînditor înaintea ușeĭ, de *iredentism*, de *neloialitate* ect., în un mod atît de ușuratic și necualificat în cît fiecare chiar cu totul strein de ar fi, e necesitat să se întrebe, unde e precugetarea, unde e moralitatea și maturitatea politică a poporuluĭ romîn bucovinean. Pentru eĭ nu există principiul vechiŭ și în etern adevărat pe care deja vechiĭ Romanĭ l'aŭ stimat atît de mult «Concordia parvae reses crescunt...»

«Corupțiunea politică și pasiunea personală a ajuns deja atît de departe, în cît din partea partideĭ pretinse democrate, (dar în realitate vînătoare fără scrupul după reclame și după mandate în țară prin ajutorul țărănimeĭ, pe care caută a o ademeni), s'a fost lansat prin grozav ambiționatul patronagiŭ D-r A. Onciul, o epistolă deschisă adresată savantuluĭ literat, politicianuluĭ probat al Romînieĭ, conducătoruluĭ partideĭ junimiste din Bucureștĭ D-luĭ T. Maiorescu, care epistolă a fost ținută în un stil cu totul vehement și obraznic, și prin care susținea d-rul A. Onciul că conducătoriĭ politicĭ aĭ Romînilor din Bucovina, baronul Stărcea și baronul Hurmuzachi ar fi implorat ajutor bănesc și politic de la ceĭ din Romînia. Asta e bravura cea maĭ glorioasă-națională ce aŭ putut presta această partidă pretinsă dimocrată-națională, abia însă în formațiune, în denunciațiunele eĭ voinicioase își ajunge culmea acțiunelor eĭ adevărat naționale, cu care se

laudă dînsa prin foile eĭ că le săvîrșește. Ne putem face deci numaĭ o palidă închipuire ce referințĭ desolute politice există între Romînii din Bucovina și de care maturitate politică se bucură eĭ. Decĭ, dacă se plîng eĭ, că soarta lor din țară le e atît de amară, atuncĭ cine e de vină?... cînd eĭ singurĭ se sfîșie și se mănînc întreolaltă?»

Iată, aceasta e acțiunea politică matură a bărbaților noștri din țară, carĭ se țin încă la acea singurĭ predestinațĭ de provedință de a conduce soarta acestuĭ popor atît de nenorocit, și de a-l mîntui din situațiunea sa atît de amară, și aceasta se chiamă în jargonul redactoruluĭ de la «Privitorul» și «Voința națională» patriotism, *naționalism*, drepturile țăraneștĭ, abnegațiune, desinteresare, sacrificiŭ, sinceritate, martinism, etc... atîtea mofturĭ tipărite cu litere marĭ pentru a seduce publicul romîn cel naiv, și nedeprins încă de a judeca maĭ profund, de a aprecia pe adevăratul romîn nu după vorbe late și umflate, nu după vorbe de chimer, ci singur numaĭ după faptele luĭ.

Oare ce scisiunĭ, separațiunĭ, schimbărĭ și formațiunĭ fatale va maĭ parcurge viața politică a sărmanilor Romînĭ din Bucovina încă de acu 'nainte? Unde e unirea, unde e concordia, unde sunt principiele, cele sănătoase, unde e baza care poate face și din un popor mic un popor mare?...

Frumoase fructe maĭ sunt aceste aparințe la un popor atît de mic și atît de desconsiderat precum suntem noĭ Romîniĭ din Bucovina, drept efecte grandioase și sublime ale cultureĭ și creșteriĭ nemțeștĭ-cosmopolite, cu carĭ suntem noĭ fericițĭ cu silă de o sută de anĭ. Aceste caractere sublime în poporul nostru maĭ ales la inteligența romînă din țară, sunt numaĭ efectele cultureĭ nemțeștĭ, adusă cu atîta pompă, emfasă și grandomanie, cu atîta barbarism în țara noastră.

Cel persecutat, precum e romînul din Austria și Ungaria, nu poate vedea de cît într'un fel, nu poate avea de cît o dorință, nu poate avea de cît o partidă, partida mîntuiriĭ națiuneĭ de relele ce-o bîntue și garantarea viitoruluĭ eĭ. Iată drapelul, în jurul căruia tot romînul bucovinean este dator a se grupa și pentru a căruĭ isbîndă să fie gata **la sacrificiŭ.** Invățămintele istorieĭ nu pot și nu trebue să se dea uităriĭ. S'a văzut, că pînă acum de la Maghiarĭ nimic nu s'a putut dobîndi prin frățeasca înțelegere, tot așa nu se poate căpăta nimica nicĭ de la guvernul

(central) austriac prin politica noastră oportunistă, prin maniera noastră blîndă conciliantă, servilă, plecată și neîncetat gata a tot zice «Amin» la toate ce face guvernul cu noĭ. Prin urmare, după a noastră părere, orĭ-ce speranță de a dobîndi ceva fără o luptă teribilă și lungă, susținută cu *iubire și unire între-olaltă de toțĭ Romîniĭ*, este o ilusiune. Iată aceea ce, ca romîn, îmĭ permit a zice fraților meĭ din Bucovina.

Vedețĭ, fraților! că meritul nostru al fie-căruia, să fie: că ni-am făcut cu toțiĭ datoria sinceră față de nația noastră care e lovită atît de amar, chiar de aceia carĭ ne sunt datorĭ gratitudine, stimă și recunoștință. Ceĭ ce n'aŭ servit poporul romîn cu cel maĭ mare devotament, n'aŭ altă culpă maĭ grea, de cît aceea că n'aŭ voit să-l cunoască pe deplin, căcĭ atuncĭ ar fi aflat, că nu e nimic maĭ frumos și maĭ sublim de cît de a servi cu toată abnegațiunea, cu toată puterea sufletuluĭ săŭ, pe acest popor atît de bun, atît de blînd, atît de nobil și atît de recunoscător. Dar e de lipsă să-l cunoaștem pe deplin, să-l pătrundem, nu prin prizma uneĭ culturĭ și creșterĭ străine tendențioase, nimicitoare de simț național, ci prin o creștere curat națională dătătoare de lumină, de noblețe, de caractere marĭ și sublime.

Datoria noastră a fie-căruĭ romîn adevărat este să lucrăm din răsputerĭ nu de a ne desbina, nu de a ne învrăjbi și de a ne urgisi unul pe altul, în detrimentul nostru și în folosul dușmanuluĭ, ci de a întocmi și a cimenta între noĭ solidaritatea națională, făcînd pe toțĭ Romîniĭ bucovinenĭ să înțeleagă, că puterea lor, a țăriĭ lor, a națiuneĭ lor, se poate găsi numaĭ în iubirea și frăția tuturor, că numaĭ armonia inimelor lor va face tăria neamuluĭ.

La lucru decĭ frațĭ Romînĭ, la lucru serios și cu inimă curată și plină de un entuziasm juvenal, ca să ne suim cu mintea maĭ pre sus de sfera cea strimtă a patimilor individuale și ridicînd în inima noastră un templu națieĭ și libertățeĭ noastre, să pășim cu toțiĭ înainte, sigurĭ fiind, că aceea ce vom avea bine sădit în minte și în inimă, maĭ curînd saŭ maĭ tîrziŭ va răsări cu o putere cu atît maĭ mare în viața, în viitorul nostru național.

Să nu credețĭ fraților Romînĭ bucovinenĭ, că ursita țăriĭ noastre este, ca dînsa să fie, în vecĭ smerită, în vecĭ călcată în picioare! Nu! Trebue să lovim în aceștĭ profețĭ mincinoșĭ carĭ propovăduesc aceste herezii, cu scop numaĭ de a ne descuraja în lupta cea

grea ce avem de a o purta, să lovim, cu puterea adevărului, cu puterea credinţei pătrunzătoare şi fermă în viitorul neamului nostru, căci nesfîrşită şi nemărginită este acea putere.

Devisa noastră a fie-căruï romîn bucovinean în lupta noastră crîncenă de existenţă naţională ce o purtăm aci în Bucovina, să ne fie: să iubim cu o inimă curată poporul romîn (ţărănimea, baza existenţei noastre), să avem credinţă nestrămutată în viitorul neamului nostru, să fim uniţi în cugete şi în simţiri, şi să muncim, muncim mereŭ în unire, ca să păstrăm, să întărim şi să mărim aceea ce ne-a lăsat *strămoşiĭ* noştri, străbătînd veacurĭ întregĭ prin atîtea peripeţiĭ, prin atîtea suferinţĭ şi lupte.

Să părea pentru lumea străină şi neversată în maşinaţiunele şi referinţele noastre special guvernamental bucovinene, că dela sesiunea dietală, din 1 Iulie 1902 încoace, totul s'ar fi schimbat deja în favorul romînilor pentru-că s'a văzut în dieta ţăriĭ înjghiebîndu-se o majoritate constînd din Nemţĭ, Armenĭ, Polonĭ şi Romînĭ, în fruntea căreĭ majorităţĭ ar sta astăzĭ Romîniĭ, eară Ruteniĭ ar fi de astă dată cu totul escluşĭ din majoritate. S'a legat o alianţă, s'a făcut o legătură fără obligaminte contrare, adecă unde Romîniĭ vor juca şi maĭ departe rolul lor obicinuit şi tot-odată genial de a scoate altora castanele din foc, numaĭ ca toţĭ să poată folosi de sprijinul lor, dar de sinceritate reciprocă, nicĭ vorbă, pe cînd guvernul, maĭ ales cel central, cochetează mereŭ cu Ruteniĭ, cu Slavismul, cu salvatoriĭ!! puternicĭ aĭ Austrieĭ. S'a făcut, zic, un pact între Romînĭ pe o parte şi între Germanĭ (Jidanĭ), Polonĭ pe altă parte, dar fără stipulaţiunĭ, fără *obligaminte precise*, căcĭ vezĭ Doamne amorul acestor grupurĭ, până acuma atît de romanofobe, faţă de Romînĭ e atît de mare, încît nu e de fel lipsă de asigurărĭ maĭ solide.

Spre dovadă cîtă valoare are această înjghebare politică nouă în dieta ţăriĭ unde Romîniĭ formează majoritatea, avem la mînă o mulţime de date maĭ recente. Voim să arătăm o mică parte din ele.

Maĭ cu seamă pe terenul şcolar nu putem înregistra nicĭ o schimbare în maĭ bine, în sensul promisiunelor făcute cu atîta emfază de către noul preşedinte al ţării, prinţul Hohenlohe. Ba încă maĭ mult. Dela această majoritate aşanumită filoromînă s'aŭ făcut şi maĭ departe adevărate crime, crime strigă-

toare la cer. Amintim în treacăt că numaĭ pentru a satisface un capriciu al Rutenilor, postul de științele naturale dela filiala romînă a liceuluĭ din Cernăuțĭ fu ocupat în 1903 cu un *polon*. Iar postul de istorie tot dela filiala numită cu toate că concursul fu publicat pentru ocuparea luĭ în mod definitiv, și cu toate că eraŭ chiar doĭ competențĭ romînĭ carĭ împlineaŭ toate condițiunile cerute de lege, totușĭ fu și acesta ocupat cu un străin adecă cu un Rutean, care nicĭ n'a fost propus de consiliul școlar. Apoĭ Ruteanul care era supleant la liceul rutean, a rămas, și după numirea sa la filiala romînă, tot la liceul rutean dar formal ocupă postul unuĭ Romîn dela filiala romînă, sustrăgînd prin aceasta Romînuluĭ și post și banĭ și împiedecîndu-l în avansare.

Tendința celor ce-aŭ uneltit acest fapt unic în felul săŭ, se cunoaște decĭ cale de o poștă. Trecînd maĭ departe, vedem că filiala romînă a liceuluĭ prim din Cernăuțĭ a rămas filială pînă astăzĭ, cu toate stăruințele poporuluĭ și a deputaților romînĭ. Ideea înființăriĭ unuĭ liceŭ romînesc în Cîmpulung cu toate că e admisă, totu-șĭ nu se fac din partea guvernuluĭ pașiĭ necesarĭ pentru realisarea eĭ. Toate acestea însă nu împiedecă pe guvern de a se gîndi la crearea uneĭ nouă școlĭ reale inferioare în Cernăuțĭ și a unuĭ gimnasiu în Cîmpulung, amîndouă pur germane, și de a satisface pretențiunele Rutenilor completînd cu desăvîrșire în Septembre 1904 gimnasiul rutean din Coțmanĭ. Intrebăm acuma: Aceasta e dreptatea promisă cu atîta perfidie la sosirea luĭ Hohenlohe în țară. Asta e dreptatea și bunăvoința ce o are Austria pentru Romînĭ, și pre care a promis-o cu atîta înșelăciune în anul 1777, la anecsare?

Catedrele romîneștĭ de la facultatea teologică de aicĭ nu se ocupă definitiv, pînă ce nu vor fi competențĭ și pentru catedrele rutene? Dar posturile de profesorĭ dela școalele secundare romîne se pot ocupa cu profesorĭ rutenĭ, cu toate-că avem destuĭ candidațĭ romînĭ? Școale secundare nouă se pot crea pentru Rutenĭ, eară pentru Romînĭ nicĭ una. Ba în curînd se vor crea chiar 10 burse din averea fonduluĭ religionar, pentru eleviĭ ortodoxĭ de pe la licee, și că în resoluțiunea relativă e fixat că maĭ ales eleviĭ rutenĭ să fie considerațĭ. De-ce atîta răutate, ură, goană și nimicire față de Romînĭ unde e maĭ ales vorba de fondul religionar, creat numaĭ și numaĭ din moșiĭ

romîneşti, şi de ce atîta prevenire şi favorurĭ nelegale Rutenilor cari sunt străinĭ în ţara noastră, ba chiar duşmanĭ pronunţaţĭ aĭ statuluĭ austriac? pentru-că la spatele Romînilor nu se află o *sfîntă Rusie*, «*batuşca*,» tutorul cel puternic al slavilor din Austria şi din Balcanĭ.

Aşa e d. ex. cazul cu şcoala Romînă din Roşi, suburbiul Cernăuţuluĭ, unde sub nasul dieteĭ cu majoritatea aşa zisă «romanofilă», rutenisarea şcoaleĭ romîne se prourmează cu aceiaşĭ vehemenţă ca şi înainte de coaliţie. Şi anume în Roşi s'a fost creat o şcoală nouă în regiunea coloniştilor germanĭ, care avea să se deschidă cu începutul anuluĭ şcolar 1902/3. Prin această şcoală nouă, şcoala din vatra satuluĭ rămîne pentru copiĭ aproape esclusiv romînĭ, căcĭ populaţia Roşişeĭ este curat romînă. Pănă acum limbele de instrucţiune eraŭ limba romînă şi limba germană. Conducătorul definitiv de pănă acuma de la această şcoală este mutat, la cererea proprie, la o şcoală din centrul oraşuluĭ. Acum era de a se face numirea unuĭ alt conducător în locul celuĭ dus, şi acesta *altul* s'a aflat *imediat* în persoana luĭ *Ilnitzki* a unuĭ *rus fanatic-incarnat*.

Invăţătorul Ilnitzki era absolut ne-cualificat pentru postul de conducător la şcoala din Roşĭ. El este de naţionalitate Rutean, nu este cualificat pentru limba romînă şi nicĭ nu o cunoaşte de fel, afară de acea înainte de vr'o 12 anĭ, a fost, în urma unuĭ conflict cu o învăţătoriţă Sauerquell, descualificat pentru totdeauna, pentru postul unuĭ conducător şcolar, şi totuşĭ este el denumit conducătorul uneĭ *şcoale romîne*, căcĭ pentru o şcoală romînă acest învăţător e destul de bun. (Aşa o află ceĭ puternicĭ de sus). Pe lîngă acea e încă de considerat că acest Rus, e pus în acest post, fără împlinirea formalităţilor recerute, fără escrierea concursuluĭ, va să zică: tot aceia-şĭ volnicie şi nedreptate strigătoare la cer, ca şi maĭ înainte.

Ear tu poporule naiv, romîn bucovinean, crede numaĭ tot mereŭ în onestitatea nemţilor şi a forurilor conducătoare romano-file, crede tot mereŭ în onestitatea guvernuluĭ austriac, şi veĭ ajunge de sigur tot aşa de departe precum aĭ ajuns pănă acuma, adecă la decadenţă totală.

O altă dovadă, ce valoare pentru romînĭ are curentul noŭ aşa numit *romanofil*, avem denumirele posterioare din luna luĭ Martie 1903 la fondul religionar, unde din 23 de posturĭ de

ajutorĭ de cancelarie, nicĭ un unic romîn nu a fost denumit, deşĭ ceĭ maĭ mulţĭ competinţĭ eraŭ Romînĭ.

O altă dovadă tipică, de ce mijloace rafinate se servesc instanţele superioare şcolare adică guvernul, spre a rutenisa comunele chiar cele maĭ curat române în ciuda ereĭ nouă aşa numite favorabile Romînĭlor, ne serveşte o scrisoare publicată în «Deşteptarea» din 30 Ianuarie 1903. In acea scrisoare ce o publicăm maĭ la vale, se arată modul ipocrit în care se răpesc învăţătorilor romînĭ locurile ce li se cuvin lor, spre a se înlocui cu alţiĭ slavĭ în scopul propagandeĭ slave. Nouă ni se vîră cu dea sila învăţătorĭ rutenĭ ascunşĭ sub masca romînismuluĭ «calificaţĭ» din limba romînă, carĭ nu cunosc nicĭ o boabă romîneşte, şi nu învăţătorĭ romînĭ devotaţĭ şi conştiincioşĭ causeĭ naţionale.

Iată scisoarea :

De un şir de deceniĭ încoace la şcoalele comunale poporale de băieţĭ din centrul oraşuluĭ din Cernăuţĭ nu s'a stabilit nicĭ măcar să zic «un unic» învăţător de naţionalitatea romînă. Aceĭ carĭ nu-s versaţĭ în chestiile şcolare, vor crede, că poate sunt destuĭ învăţătorĭ romînĭ. Că-ĭ contrarul, dovedeşte faptul, că în tot centrul oraşuluĭ — şi aci sunt nu maĭ puţin decît 12 şcolĭ poporale — sunt numaĭ doĭ învăţătorĭ activĭ, aplicaţĭ la şcoala poporală de băeţĭ de pe strada Transilvanieĭ. Aceştĭ doĭ domnĭ sunt însă stabilițĭ — cum am zis — de deceniĭ întregĭ. De atuncĭ încoace nimica nu s'a făcut pentru noĭ Romîniĭ, ci totul pentru Rutenĭ. Pentru dînşiĭ s'aŭ sistemisat pe la aceste şcolĭ cîte 2—3 posturĭ, pentru fie-care şcoală.

Ingîmfaţĭ de succesele lor splendide, Ruteniĭ reuşiră să facă pe mulţĭ a crede, că prin şcoalele poporale comunale nicĭ n'ar fi băeţĭ de naţionalitatea romînă, şi aceste stărĭ se susţin şi de faţă. Credem decĭ, că referinţele acestea sunt destul de importante spre a face Romîniĭ a înţelege că e timpul suprem spre a pune stavilă acestor tendinţe desnaţionalisatoare.

Avem în privire maĭ ales şcoala poporală comunală de băeţĭ de pe strada «Palatul ţăriĭ», căcĭ aice se află ceĭ maĭ mulţĭ copiĭ romînĭ ale familiilor romîne din oraş.

Limba romînă la şcoala aceasta se predă de cîţĭ-va anĭ de un *Rutean*, atît de insuficient în cît atrase în maĭ mulţĭ anĭ atenţiunea publică. Articolele din 1896—99, ale gazeteĭ «Deşteptăriĭ» carĭ desfăşurase maĭ pe larg neajunsurile acestea, cerură

cu toată insistența sistemisarea măcar a unuĭ *unic* post pentru un învățător romîn.

Pretențiunea aceasta de tot modestă avu drept urmare, că forurile competente cercetară chestia, și convinse fiind în fine, de cererile juste ale Romînilor, scriseră în 1899 un concurs destinat pentru un Romîn, adecă cu limba de propunere germană și romînă. Dar ce folos! Dacă dreptate nu există pentru Romînĭ în împărăția austriacă! Pînă în anul acesta s'aŭ tot tărăgănat cu ocuparea acestuĭ post, și în fine l'a primit *Ostaficzuk* un *rutean* încarnat, care pe tot timpul cît a durat concursul se dedea mereŭ de romîn, și care afectează a ști romînește, pe cînd el nu știe nicĭ un cuvînt romînesc, și totușĭ e cualificat și din limba romînă. O atare minune se poate afla numaĭ la noĭ în Bucovina, în țara minunilor austriace. Nicĭ un Romîn nu-l recunoaște de al săŭ, și nicĭ odată n'a stat în legătură cu Romîniĭ. Oare e în stare Ostaficzuk saŭ prepozițiĭ săĭ să dovedească contrarul?

Totușĭ la această școală maĭ este cunoscutul profesor de romînism *Rusneak* de maĭ înainte, și ca noŭ prieten *Bekul*, care încă se dă de Romîn, pînă-ce va ajunge ținta ca Ostaficzuk, frațiĭ și părințiĭ luĭ sunt toțĭ Rușĭ, în cît nu știŭ nicĭ o boabă romînă.

Eată decĭ cum ni s'a satisfacut cererea justă! Ni s'a satisfăcut prin instituirea unor persoane de tot apatice pentru națiunea romînă, carĭ se silesc pe din dos din resputerĭ a infiltra veninul antinațional sistematic. Căcĭ Rușiĭ învață, că limba romînă e bună pentru țiganĭ și prostime, iar pe a lor o vorbește chiar D-zeŭ însușĭ cu îngeriĭ, fiind ea în toate cărțile bisericeștĭ.

Cu asemenea doctrine desvoltă aceștĭ învățătorĭ rușĭ denumițĭ pentru școale poporale romîne, *simțul național* la eleviĭ romînĭ și toate acestea se întîmplă în vatra tîrguluĭ, sub poalele palatuluĭ național, astăzĭ în era așa numită favorabilă Romînilor și Romînul atît de blînd, atît de îngăduitor, le rabdă.

Pericolul ce amenință simțul național, l-aŭ întrevăzut părințiĭ și cu tot dreptul se sfiesc a maĭ înscrie copilașiĭ acolo. Nu'ĭ decĭ mirare că dispare numărul alfabeților Romînĭ la școala aceasta din ce în ce.

Și în modul acesta s'a procedat cu noĭ Romîniĭ pînă acuma pretutindene, numaĭ de tot ilegal și nejust, decĭ e timp odată, ca să ni se facă dreptate. Cererea noastră este, ca să se înlo-

cuiască cu un Romîn acel post escris pentru un Romîn şi dorim ca oficiele competente să considere aceasta».

Şi aceasta se face cum zice corespondentul foarte just astăzĭ, în ciuda politiceĭ nouă a guvernuluĭ, aşa numite favorabile Romînilor. Aşa dar cît preţ putem noĭ pune pe această sinceritate guvernamentală?

Un alt exemplu tot din timpul maĭ noŭ citat în «Deşteptarea» din 13 Aprilie 1903 ne arată încă un atare mod de o procedură rafinată guvernamentală în afacerea limbeĭ romîne în şcoala poporală din *Volcineţĭ*.

Notiţa zice următoarele: «Afacerea cu schimosirea limbeĭ materne şcolare prin organele diregatorielor c. r. a copiilor romînĭ din clasa paralelă romînă în Volcineţĭ este prea bine cunoscută. In urma constatăriĭ oficioase a acesteĭ schimosirĭ a stabilit consiliul şcolar al ţăriĭ principiul, că pe viitor învăţătorul nu are dreptul de a decide asupra limbeĭ materne a copiilor de şcoală, ci părinţiĭ aŭ a decide aceasta.

Schimosirea limbeĭ materne la copiiĭ romînĭ din clasa paralelă romînă în Volcineţ a rămas însă pînă astăzĭ în pracsă, deşi inspectorul şcolar districtual din Seret, un rutean înfocat, a inspectat această clasă în urma emisuluĭ consiliuluĭ şcolar al ţăriĭ. Se vede că această afacere nu-l importă pe respectivul domn. Astfel creşte numărul copiilor rutenĭ şi se favorisează cu toată puterea slavisarea totală a comuneĭ Volcineţ prin organele dregătorieĭ c. r. şcolare.

De nenumărate orĭ aŭ colindat Romîniĭ Volcineţenĭ pe la consiliul şcolar c. r. al ţăriĭ dar de geaba, căcĭ el din ale sale nu voeşte să iasă. De nenumărate orĭ aŭ molestat Romîniĭ Volcineţenĭ consiliul c. r. şcolar din Seret, aŭ fost şi la fostul preşedinte d. Bourguignon dar rugămintele noastre aŭ fost pretutindenĭ de geaba. Acum cine să ne ajute?» In zadar! Romînul nu află dreptate în ţara sa sub scutul puternic al Austrieĭ».

Astfel sună corespondenţa din Volcineţ. Ea vorbeşte de sine, nu ne trebue nicĭ un comentar. In Austria se face mereŭ la legĭ, se dă ordonaţiunĭ etc. precum am văzut maĭ sus, cu scop ca nimic să nu fie băgate în samă, ci spre a îmbăta numaĭ lumea cu apă rece.

O altă dovadă că tendinţa nobilă a guvernuluĭ central şi după porunca luĭ şi cel local, de pînă acum, de a ne rusifica

cu desăvîrşire nu s'aŭ schimbat de loc, ci din contră saŭ maĭ agravat cît s'a putut, ne serveşte şi următorul cas maĭ noŭ, care aŭ fost adus chiar în forma uneĭ interpelărĭ, înaintea dieteĭ ţăriĭ în şedinţa din 29 Octombrie 1903. Eata interpelaţiunea către preşedintele ţăriĭ Hohenlohe, privitoare la introducerea limbeĭ romîne ca obiect de propunere la şcola poporală din Vilancea.

«Onorată casă»! Cu patru anĭ în urmă aŭ făcut rezeşiĭ din Vilancea, într'o petiţie către consiliul şcolar al ţăriĭ, ca să se introducă la şcoala de acolo limba romînă ca limbă de propunere pentru copiĭ de rezeşĭ de acolo. Această cerere a fost urgentată de repeţite orĭ, prin deputaţiĭ, la domul I. R. president al ţăriĭ predecesor şi ele aŭ primit întot-deauna asigurarea, ca afacerea se va regula curînd şi se va ţine cont de dorinţa răzeşilor din Vilancea.

Fiind-că cu toate aceste afacerea pînă astăzi a rămas neresolvată şi este cunoscut subsemnatuluĭ, că cu prilegiul cercetărilor făcute la Vilancea în această afacere, invaţătorul superior de acolo Czechovski a esercitat asupra acelor rezeşi prin batjocurire şi ameniţărĭ presiunĭ, spre a-ĭ îndupleca la retragerea ceseriĭ lor şi fiind-că aceasta a rămas zadarnic, îşĭ permite agitaţiĭ şi asmuţărĭ, spre a semăna între locuitoriĭ din Vilancea discordie şi duşmănirĭ;

considerînd, că răzeşiĭ din Vilancea, cari numără 114 case cu circa 700 de locuitorĭ şi peste 120 de copiĭ de şcoală, sunt de naţionalitatea romînă şi doresc să rămînă la această naţionalitate;

considerînd, că la şcoala din Vilancea este introdusă limba ruteană şi din această causă rezeşilor de acolo nu li este dată posibilitatea a da copiilor cel puţin în parte o educaţie romînească, spre a-ĭ creşte maĭ bine în cunoştiinţa limbeĭ strămoşeştĭ;

considerînd, că este un drept inalienabil al fie-căruĭ cetăţean austriac, a da copiilor săĭ acea educaţie şi cultură şcolară, care o crede pentru viitor de cea maĭ bună şi maĭ potrivită, şi că orĭ căror altor persoane, chiar şi dirigătorielor nu le competă dreptul de a interveni privitor la hotărîrile părinţilor spre a le opune piedicĭ şi oprirĭ, adresează subsemnaţiĭ către ilustritatea sa d. I. R. president al ţăriĭ întrebarea:

Este această afacere cunoscută ilustrităţiĭ sale?

Ce are de gînd Ilustritatea sa să dispună, ca drepturile răze-

șilor din Vilancea, de a li se da copiilor lor la școala de acolo instrucția în limba romînă ca obiect de învățămînt, ca această instrucțiune să nu fie maĭ departe împiedicată și jignită.

Cernăuțĭ în 29 Octombie 1903.

Dionisie cav. de Bejan, dr. Iancu de Flondor, George Balmoș, Grigorcea Toader Flondor, dr. Volcinschi, Ilarie Onciul.

Să vorbim acuma cum e representat poporul romîn în consiliul școlar al țăriĭ și după așa numita eră romînofilă.

Poporul romîn cu o populațiune de peste 229.000 (după statistica oficioasă ?), e represintat în acest consiliŭ numaĭ prin treĭ membriĭ din totalul de 12. Abstrăgînd împrejurarea de tot nedreaptă, că numărul de 3, din 12 nu corespunde de fel cu numărul populațiuneĭ noastre, pe cînd Germaniĭ și Poloniĭ carĭ sunt în o minoritate obscură, posed o mulțime de voturĭ, maĭ este și împrejurarea fatală că un membru delegat al comitetuluĭ țăriĭ, baronul Musteaza, a fost aproape în tot anul 1902 și 1903 împedecat a participa la ședință, din causă de boală, iar membrul delegat al Consistoriuluĭ fiind deputat în parlament, a lipsit din Bucovina maĭ multe lunĭ în decursul aceluĭ an; apoĭ de la numirea I. P. S. Sale a D-luluĭ V. de Repta de archiepiscop și mitropolit, nicĭ măcar un represintant nominal romîn din partea Consistoriuluĭ în consiliul școlar al țăriĭ nu există.

Representarea noastră în consiliul școlar al țăriĭ e așa dară *nulă*. Că națiunea noastră să rămîe cu lunile, cu aniĭ nerepresintată acolo unde e în joc chestia noastră cea maĭ vitală, școala, limba, nația, e o batjocură ce întrece toate marginele uneĭ ere constituționale cu care ne lăudăm că suntem înzestrațĭ.

Consecința funestă a acesteĭ situațiunĭ e, că maĭ ales din partea ruteană se fac abusurĭ ne maĭ pomenite, ca cele arătate maĭ sus. Se decretează aprigĭ agitatorĭ rutenĭ ca învățătorĭ, se cualifică învățătorĭ rutenĭ pentru limba romînă, carĭ nu știŭ nicĭ un cuvînt romînesc, că adecă, ca să se corespundă legeĭ de instalare a învățătorilor, se pradă copiĭ romînĭ de la naționalitatea lor și se înrolează în cetele rutene, limba de propunere romînă se estirpează tacit, înlocuindu-se deplin cu cea ruteană, etc.

Pe cînd noĭ nu suntem de fel represintațĭ în acest consiliŭ al țăriĭ, Ruteniĭ sunt acolo neîncetat representațĭ prin aprigul propagator al Panslavismuluĭ dr. Stocki prin un membru delegat

rutean al Consistoriuluĭ (Manastyrski) şi prin Omelian Popovicz, care e încă un agitator renumit şi bun organ executiv al Rutenilor în numele guvernuluĭ.

Avem şi noĭ, pe al treilea, (de present profesorul Simionovicĭ). Dar starea acestuĭ al treilea e de tot ciudată. Acesta se află totdeauna ca inspector şcolar în *calitate provisorie*, fără vot decisiv în consiliul şcolar al ţăriĭ. Acesta nu are dreptul de a face propunerĭ; Dacă propunerile acestuia nu sunt adoptate de vre-un membru al consiliuluĭ şcolar al ţăriĭ, atuncĭ propunerile inspectoruluĭ romîn nicĭ nu pot ajunge la discuţie. Zadarnică rămîne toată truda bietuluĭ inspector romîn. Ce folos avem noĭ aşa dară, de un inspector-referent, *provisoriŭ*, peste care se poate trece la ordinea zileĭ fără scrupul? O atare dispoziţiune nu există pentru ceĭ-l'alţĭ delegaţĭ, ci numaĭ pentru delegatul romîn. Decĭ, iată cu ce dreptate excepţională e tratat romînu în Bucovina de către guvern şi Stat.

Să amintim acum un caz, cum sunt tratate de către instanţele oficioase, biserica şi poporul nostru.

In «Deşteptarea» din 26 Aprilie 1903, citim următoarele:

«Pe ziua de 17 Aprilie 1903, la 4 oare după amiazăzi a fost parochul din Volcineţ citat de către judecătoria c. r. din Seret ca martor în o afacere de interes privat. Pe ziua de 17 Aprilie, 1903, a picat *Vinerea mare* saŭ Vinerea patimelor la confesiunea ort. orientală, şi în această zi în timpul dintre 3—5 oare după amiazĭ *se scoate aerul în biserica ort. orient.*, la care funcţiune bisericească preotul nu are voie să lipsească, căcĭ aci se adună credincioşiĭ în un număr de tot mare.

Parochul era decĭ în mare nedumerire ce are de făcut? Să urmeze *chemăriĭ sale ca preot*, saŭ să urmeze *citaţiuniĭ judecătorieĭ* c. r. Pe de o parte îl aşteaptă mare răspundere dacă nu împlineşte datoria sa faţă de biserică, pe de altă parte îl aşteaptă pedeapsa de 20 cor. dacă nu urmează citaţiuneĭ judecătorieĭ c. r. din Seret.

Parochul a făcut aşa cum iĭ dictează chemarea sa ca preot, şi ca urare de ziua de Paştĭ, primeşte el de la judecătoria c. r. din Seret un «Urtheil» că are să plătească 20 coroane pedeapsă pentru că nu a fost la «Tagsatzung». Tot-odată este citat pentru 21 Aprilie, dimineaţa, la 10 ore, ca martor cu ameninţarea că dacă nu va veni va avea de plătit alte 40 de cor. ca pedeapsă.

21 Aprilie 1903, a picat însă în Marțea Paștilor. La confesiunea ort. orient., este această zi o sărbătoare mare. Parochul n'a fost la termen, căcĭ ca preot ort. orient. nu poate să desconsidere instituțiunile bisericeĭ, căcĭ biserica e primul obligament al săŭ. Ėĭ bine, acuma pentru că și-a împlinit obligamentul săŭ ca preot, el așteaptă din partea *autorităților austriace* pedeapsa de 40 plus 20 la un loc 60 de coroane.

Acuma ne întrebăm, oare de ce judecătoria c. r. din Seret a citat pe parochul din Volcinețĭ la pertratare judecătorească pentru *Vinerea Mare* și pentru *a treia zi de Paștĭ*, o dată pentru după amiazĭ, altă-dată pentru dimineață, cînd parochul în amîndouă dățile a avut să servească cultul săŭ religios? Saŭ poate judecătoria austriacă prea justă, care e stabilită în țară deja de 130 de anĭ, de la anecsare n'a avut încă ocasiunea să știe că Vinerea-Mare și ziua a treia după Paștĭ sunt la poporul rom. ort. orient. *sărbătorĭ marĭ* și că aceste zile sunt ținute cu mare sfințenie chiar de către tot poporul oriental?? Oare ce zic legile de Stat în această privință? Oare aceasta e libertatea cultuluĭ pentru poporul romîn în Austria?

Infățișăm aci un alt cas, din o mie și o sută, spre dovadă cum autoritățile austriace își bat joc de limba romînă, deși există aci în Austria, pe hîrtie, legĭ fundamentale de Stat.

Sub notița «Limba romînă» la «Oficiul pentru măsurarea dărilor» cetim în «Deșteptarea» din 16 April 1903 următoarele: «Cu emisul din 25 Martie 1901 No. 5371, a fost provocată însoțirea de păstrare și credit din *Arbore*, să supuie oficiuluĭ pentru măsurarea dărilor încheiarea conturilor anuale, spre a hotărî birul ce are să'l solvească însoțirea. Neputîndu-șĭ începe însoțirea din Arbore pînă în anul trecut activitatea eĭ, s'a corespuns provocăriĭ de maĭ sus la 14 Martie a. c. supunîndu-se încheierea conturilor anuale. Oficiul pentru măsurarea dărilor din Cernăuțĭ s'a simțit așa de indignat cînd a primit încheiarea conturilor de la însoțirea din Arbore scrisă în limba romînă, în cît nicĭ n'a voit a le înregistra, ci le-a respins în 21 Martie a. c. cu observarea scrisă cu plumb «Schreiben Sie soll jeder verstehen». Această aroganță și bajocură față de *limba romînă*, din partea amploiaților de la oficiul pentru măsurarea dărilor n'o putem trece cu vederea, din care causă ne aflăm constrînșĭ a atrage atenția domnilor acestora asupra art. 19 din legea

fundamentală de stat din 21. XII 1867 fascicula 41, j. l. 1 No. 142, care spune limpede, că toate limbele din imperiŭ aŭ în şcoală şi oficiŭ dreptul egal. Tot odată trebue să observăm, că poporul romîn nu e numaĭ pentru acea de a purta sarcina statuluĭ în spate, ci dacă o face aceasta, pretinde ca şi drepturile sale garantate prin lege să fie respectate de orĭ şi cine. Afară de aceasta nu e poporul pentru amploiat, ci amploiatul pentru popor şi dînsul trebue să cunoască limba poporuluĭ şi nu poporul limba amploiatuluĭ (aşa cel puţin o spun în ipocrisia lor proverbială toţĭ preşedinţiĭ trimişĭ din Viena, cînd vin să se instaleze la noĭ în ţară. Aut.). Această batjocură se face necontenit deja de atîtea zecĭ de anĭ de către autorităţile austriace, fără ca acelor autorităţĭ să le fie ruşine de o atare purtare, fără ca ele să fie trase la răspundere că calcă singure în picioare legile pe care tocmaĭ ele ar trebui să le păzească.

Protestînd cu toată energia contra acestuĭ abus din partea amploiaţilor de la măsurarea dărilor, provocăm pe toţĭ deputaţiĭ romînĭ, atît din dietă cît şi din parlament, ca să facă în fine un capăt acestor şicane înfinite.»

In fine spre a ilustra numaĭ în cît-va ce justiţie avem noĭ în ţară pentru poporul romîn, înfăţoşez aci o notiţă apărută în «Deşteptarea» în luna luĭ Maĭ 1903 sub titlul «Judecătoria districtuală şi limba romînă» care sună:

«Nu-ĭ vine omuluĭ a crede, dar este fapt *că la judecătoria districtuală secţia civilă din Cernăuţĭ, nu este aplicat nicĭ un singur judecător care să cunoască limba romînă* şi care să poată purta pertractările cu părţile litigante romîne din districtu, Cernăuţuluĭ. D-niĭ judecătorĭ sunt: Terlecki, Horten, Wanial Angermann şi Weiselberger. Aceştia toţĭ nu cunosc nicĭ o boabă romîneşte, tot aşa nu este aplicat acolo nicĭ un singur ascultant care să cunoască limba romînă; chiar şi toţĭ ceĭ-l'alţĭ oficialĭ şi cancelişti nu cunosc limba romînească, afară de unicul corb alb între dînşiĭ, Naftali Wender, care rupe, taie, încurcă romîneşte cum poate.

Din causa acestor referinţĭ poporul din comunele romîneştĭ ale districtuluĭ Cernăuţĭ trebue să sufere, pentru că nu poate fi înţeles în limba în care se exprimă; şi dacă poporul romînesc pentru a fi înţeles — se serveşte *de sila* de o altă limbă d. e. de cea *ruteană*, atuncĭ sufere el şi maĭ mult, pentru că

nu-şĭ poate apăra cauza sa cum se cade, într'o limbă pe care nu o cunoaşte, şi în fine ce judecătorie e acea într'un stat atît de propăşit precum se crede Austria a fi, unde judecătoriĭ nu cunosc de fel limba poporuluĭ căruĭ are să facă dreptate?»

Ce resultate nenorocite şi corumpătoare poate avea o atare judecătorie pentru un popor. Că o atare judecătorie nu e simbolul dreptăţiĭ, ci a nedreptăţiĭ pentru un popor e prea evident. Dar ce vreĭ. Aceasta e dreptatea şi bunătatea austriacă care ne-a promis-o Austria la anecsare, şi cu care suntem fericiţĭ deja de 130 de anĭ.

O altă dovadă că nedreptăţile şi crimele faţă de poporul romîn cură şiroae ca şi maĭ înainte, e cazul din anul 1903, cînd la filiala gimnasiuluĭ I de stat cu aşa numitele paralele romîne, s'a fost numit profesor, fără de nicĭ un drept, fără de o competenţă, un rutean venetic din Galiţia D. *Korduba*, unde se recere puterĭ didactice cu cunoştinţa limbeĭ romîne, deşi era propus de către consiliul şcolar un *candidat romîn*, un fiŭ al ţăriĭ, în primul loc, cu maĭ bune calităţĭ, cu maĭ multă ştiinţă, decît o avea veneticul. Şi aceste denumirĭ s'a fost făcut în Viena de către Ministeriul de culte la propunerea presidentuluĭ ţăriĭ Hohenlohe, care a promis, cînd a sosit în ţară, ca toţĭ presidenţiĭ, conform obiceiuluĭ austriac, de a îmbăta lumea cu apă rece, şi de a înşela pe poporul romîn cu promisiunĭ vage, pe carĭ nicĭ cînd n'aŭ avut intenţiunea de a le împlini, că va urmări dreptatea, echitatea, şi că amploiatul e pentru popor şi nu poporul pentru amploiat etc., tot numaĭ fleacurĭ. Ear noĭ Romîniĭ le credem toate, ne facem tot speranţe marĭ, şi ne lăsăm tot purtaţĭ de nas.

Un alt exemplu!

Deputatul Constantin Popovicĭ a intervenit în vara anuluĭ trecut 1903 la minister pentru numirea D-luĭ V. Gaina ca profesor ordinar — sunt deja treĭ anĭ decînd facultatea teologică a propus această numire — şi deputatul Popovicĭ a primit dela ministru răspunsul: că numire nu va urma, decît odată cu numirea ruteanuluĭ, Dr. «Kozak», căcĭ aşa ar fi dorinţa «*coroaneĭ*» Aferim! Acuma şi coroana e pusă în joc de dragul rutenilor din Bucovina. Dar de cînd a început coroana a se amesteca cu atîta plăcere în afacerile teologice gr.-ortodoxe din Cernăuţĭ, susţinînd atît de înfocat pe Ruteniĭ în detrimentul

Romînilor? unde Rutenii n'aŭ nicĭ un drept, unde eĭ sunt cu totul străinĭ pe pămîntul nostru. Acest caz, cu amestecul *Coroaneĭ* în favorul Rutenilor pe pămîntul nostru romînesc e foarte instructiv, pentru aceĭ, carĭ încă tot nu ştiŭ, şi nu cred, cîtă bunăvoinţă cît simţ de dreptate, are coroana pentru noĭ Romînii, drept mulţămită şi recunoştiinţă pentru loialitatea noastră proverbială, pentru sacrificiele noastre seculare, perpetu aduse tronuluĭ şi imperiuluĭ austriac ingrat. Foarte nedreaptă, de tot barbară a fost procedura guvernuluĭ înainte de vr'o 5 anĭ, cînd aŭ urmat numirele rutene în Consistoriŭ doĭ, şi la facultatea teologică încă doĭ. Şi astăzĭ sunt deschise încă ranele, căcĭ noĭ Romînii am fost ca de regulă bruscaţĭ, bajocorîţĭ, ear interesele bisericeĭ noastre aŭ fost jignite în modul cel maĭ păgîn. Nu resimţeşte oare guvernul cel din Viena necesitatea de a contribui la *tămăduirea ranelor* prin o procedură justă, faţă de biserică şi faţă de poporul nostru?... În zadar!! Acesta e doar dreptatea austriacă faţă de romînĭ!

Un alt exemplu!

Spre dovadă că rutenisarea şcoalelor poporale merge cu tot aceiaşi furie, ca şi înainte de formarea numiteĭ majorităţĭ dietale romanofile, şi după pactul aerian făcut cu Germanii noştrii ceĭ oneştĭ şi plinĭ de caracter, înfăţişez aci un articol apărut în «Deşteptarea din 18 Ianuarie 1904 No. 16 întitulat: «Scoala din Mileşeuţĭ» Rădauţĭ 25 Ianuarie 1904.

«Cu şcoalele din districtul nostru, acele din comunele mixte, ducem noĭ mare nevoie, şi nu maĭ ştim ce să începem ca forurile competinte să facă o ordine cu chestiele şcolare de pe la noĭ.

Ca să se vadă cum staŭ treburile pe la şcoalele din comunele mixte, ne vom ocupa de astă dată cu afacerile de la şcoala din *Milişăuţĭ*.

Şcoala poporală din Mileşeuţĭ a fost înfiinţată la anul 1860 cu limba de propunere *romînească*. Învăţămîntul regulat în această şcoală a început la 16 Decembrie 1860, şi a fost predat de învăţătorul Samson Tarasievicĭ. După Tarasievicĭ a urmat învăţătorul Ilie Scraba, numit la 18 Octombrie 1866, care a stat la această şcoală până la anul şcolar 1872/74 cînd a fost transferat la Arbora. Instrucţiunea se preda în limba romînă. Tot aşa a fost şi sub învăţătorul George Olinic, care în anul 1893 a fost numit învăţător la Mileşeuţ.

Pănă la 24 Maĭ 1895 această şcoală a fost comună pentru ambele comune Milişeuţĭ şi Badeuţĭ a parochieĭ Milişeuţĭ şi limba de propunere la şcoală a fost acea romînă. Prin diferite machinaţiunĭ copiiĭ romînĭ din Badeuţĭ aŭ fost îndepărtaţĭ dela şcoala din Milişeuţĭ şi apoĭ s'a introdus la această şcoală pe lîngă limba romînă şi *limbă ruteană*. Pe încetul şi nesimţite s'a neglijat cu totul limba romînă la şcoală, aşa că în timpul cînd şcoala din Milişeuţĭ a fost lărgită dela 2 la 4 clase, s'a scos chiar din uricul de fundaţiune al şcoaleĭ limba romînă cu totul afară, fără ca comuna să fi fost întrebată de consimte dînsa la aceasta saŭ ba. Şi de atuncĭ chiar şi la escrierea unuĭ concurs pentru ocuparea locurilor de învăţătorĭ, se cere curat numaĭ limba ruteană.

Şcoala din Milişeuţĭ e astăzĭ de 5 clase şi sînt aplicaţĭ la ea patru învăţătorĭ şi o învăţătoare carĭ cu toţiĭ sînt ruşĭ. In Milişeuţ nu se află un om, care ar spune că nu-ĭ trebue limba romînă, şi că nu este dînsa necesară la instrucţiune în şcoală. Dar maĭ ales Romîniĭ din această comună simţesc maĭ mult acest neajuns. Uniĭ din eĭ aŭ fost nevoiţĭ să trimeată copiiĭ lor la şcoala din Badeuţĭ, unde copiĭ aŭ şi fost înscrişĭ în şcoală de învăţătorul Serotean. Dar greutăţile cu carĭ aŭ acuma a se lupta aceştĭ oamenĭ sînt marĭ, pentru că cu toate că învăţătorul superior Seritean a anunţat la timp conducereĭ şcolare din Milişeuţĭ, cum-că cutare şi cutare copil umblă la şcoala din Badeuţ, totuşĭ conducerea şcolară din Milişeuţĭ a trimes copiĭ la pedeapsă şi părinţiĭ lor aŭ fost chiar împliniţĭ pentru pedepsele şcolare, adecă pentru că nu-şĭ trimet copiĭ lor la şcoala ruteană din Milişeuţĭ. Decĭ dară noĭ avem în ţară o rutenisare cu forţa sub presiunea organelor oficioase ale guvernuluĭ.

Poftim! asta e, libertatea instrucţiuneĭ poporale în un stat de ordine precum e Austria.

Un alt exemplu:

Afacerea filialeĭ (paralele romîne) este pendintă acum de treĭ anĭ încoace. Şi în acest restimp aşa de lung nicĭ guvernul local nicĭ cel central n'a aflat încă atîta timp să finaliseze această chestiune adică să încuviinţeze predare a tuturor disciplinelor în limba romînă, şi crearea celor-lalte patru clase superioare adică formarea unuĭ gimnasiŭ complet romîn, asemenea şi cel din Suceava.

Vina acesteĭ nepăsărĭ (bagatelisărĭ) pică maĭ ales în sarcina guvernuluĭ central, căcĭ dacă guvernul central ar fi călăuzit de un sentiment de dreptate și de un spirit de echitate, și aceasta ar fi fost împreunate măcar cu foarte puțină bunăvoință față de Romînĭ, atuncĭ, de bună seamă, chestia filialeĭ romîne ar fi fost deja de mult resolvată. Așa vedem însă că guvernul central și cel local s'a gîndit la toate, numaĭ la tranșarea acesteĭ chestiunĭ atît de ardente nu. Ba planurile ce aŭ agitat mințile celor competențĭ în direcția aceasta sînt tot atîtea simptome de o lipsă totală de imparțialitate și bunăvoință față de Romînĭ.

Se vorbea odată despre înființarea uneĭ școale reale în Gura-Humoruluĭ, se vorbea despre crearea uneĭ școale reale inferioare în Cernăuțĭ, negreșit toate numaĭ germane, și toate acestea într'un timp cînd filiala romînă a liceuluĭ din Cernăuțĭ, numărînd ca singură aproape 540 elevĭ, tot filială a rămas, și nicĭ până astăzĭ gimnasiul romîn în Cernăuțĭ promis de atîția anĭ Romînilor, nu s'a complectat, pe cînd rușiĭ îl aŭ deja de mult. Ne maĭ trebue oare maĭ bună dovadă de bunătatea și dreptatea austriacă pentru poporul romîn din Bucovina?

Comuna Cuciurmare de lîngă Cernăuțĭ ce era înainte cu totul romînă e astăzĭ pe cale de a fi cu totul slavisată, sub era nouă romanofilă. Pentru școala aceasta, s'a fost hotărît prin uricul eĭ de fundare, precum am amintit maĭ sus, limba romînă ca limbă de instrucțiune. Ce este astăzĭ acolo? Nicĭ o putere didactică nu se află astăzĭ acolo, care ar fi cualificată pentru limba romînă. Și nu numaĭ atîta, pedagogiĭ de acolo numaĭ pedagogie nu fac. Cu creșterea și instrucțiunea romînească puținĭ își bat capul. Și este de ajuns dacă școala este rutenisată. Idealul lor este împlinit.

In comunele romîneștĭ pentru copiĭ cîtor-va părințĭ, carĭ cunosc și limba ruteană, se cere astăzĭ de către matadoriĭ ucrainiștĭ numaĭ decît întroducerea limbeĭ rutene, și aceasta nu din cause pedagogice, ci pentru a face un cuib de agitațiune. Afirmăm aceasta în deplină cunoștiință de causă, pentru-că copiĭ pentru care se pretinde întroducerea limbeĭ rutene abea știŭ a întortochia vre o cîte-va cuvinte din limba aceasta, pe cînd tațiĭ lor o cunosc maĭ bine, nu din causa că ar fi învățat-o de la maicele lor, ci cunoștința aceasta aŭ adus-o din Galiția, unde adese orĭ trebuiaŭ să petreacă anĭ îndelungațĭ ca soldațĭ în re-

gimentele dislocate acolo. Cîți Romînii din Pătrăut, din Costina, din Scheia, unde nicĭ urmă de Rutean nu se află, știŭ a vorbi bine și limba ruteană, a căreĭ cunoștință aŭ adus-o ci ca dragoni saŭ ulanĭ de pe la Brzezany saŭ Czortkow saŭ alte orașe Galițiene.

Exemple de aceste anomaliĭ, de aceste barbariĭ și fără de legĭ ce se comit la adresa poporuluĭ romîn, sunt sute de miĭ, și ele se țin lanț deja de un secol întreg. Nu avem de scop de a le înșira pe toate, căcĭ pentru aceasta, s'ar cere volume întregĭ, fără să avem pretențiune că le-am înșirat pe toate, ci am voit să înfățoșăm numaĭ unele fapte ca exemple, ce se comit și astăzĭ în era așa numită filoromînă, ca să arătăm numaĭ, că neîncrederea ce o avem în această nouă constelațiune e de tot întemeiată.

Tot ca o atare dovadă de mare bună-voință față de noĭ ne poate servi chiar și această numire a prințuluĭ Hohenlohe de președintele țăreĭ noastre. Căcĭ cum numaĭ a aflat guvernul central că Bourguignon, care ne-a făcut în țară o viață de tot amară, aŭ apucat în fine a observa o politică maĭ conciliantă față de Romînĭ, pe loc a fost acest președinte, care în fine s'a abătut de la intențiunele guvernuluĭ central, delăturat din postul săŭ de președinte al Bucovineĭ, și înlocuit cu un altul noŭ, cu instrucțiunĭ precise și nešovăitoare. Cum se poate dară ca politica centrală austriacă să fie desavuată prin organele sale propriĭ? Asta e doar imposibil. Exemplele de bunăvoință, de dreptate și de echitate austriacă față de urgisițiĭ de Romînĭ sunt precum vedem și in urma acestuĭ pact grandios, o mulțime, *un legion !*

Precum vedem constelațiunea dietală de astăzĭ inscenată abea de la 1 Iulie 1902, unde Romînii formează partea majorităţiĭ e după mine numaĭ o formațiune, de o nouă transițiune către o situațiune poate și maĭ nefavorabilă, maĭ nenorocită. Astăzĭ această constelațiune e numaĭ în aparență în favorul Romînilor, căcĭ de fapt se face *și astăzĭ* ca și maĭ înainte, ba chiar și maĭ răŭ și maĭ ales pe terenul școlar, toate numaĭ în contra Romînilor. Politica ereditară austriacă nu s'a schimbat de fel, cu schimbarea majorităţiĭ în dieta țăriĭ. De geaba se svîrcolesc bieţiĭ romînĭ bucovinenĭ. Cari din politicianiĭ romînĭ cred că din această constelațiune și în acest mod se va desvolta o ameliorare a referințelor

deja insuportabile ale poporuluĭ romîn, e naiv de tot. In Bucovina n'a jucat în afacerile dietale, saŭ în conducerea țăriĭ, nicĭ partidele politice din țară, carĭ sunt numaĭ niște marionete (păpușe) la comanda guvernuluĭ, nicĭ convingerile propriĭ ale delegaților, vre-o rolă independentă și decisivă, ci simplu numaĭ voința guvernuluĭ și biurocratismul, care biurocratism are în Austria maĭ mult înfățișarea uneĭ companiĭ de exploatare de cît înfățișarea unuĭ corp, care ar trebui să aibă obligamentul și misiunea înaltă, de a stima și a apăra legile și de a ținea sus stindardul dreptățiĭ.

Austria întreagă constă numaĭ din două grupurĭ de oamenĭ, din exploatatorĭ și din ceĭ exploatațĭ și la această categorie din urmă aparțin nu numaĭ indivizĭ ci și popoare întregĭ, atît în Austria cît și în Ungaria, și poporul romîn are fericirea de a aparținea în amîndouă jumătățile imperiuluĭ grupuluĭ din urmă.

Ce este Austria? Austria e o asociațiune cosmopolită de interese foarte deosebite, dar maĭ ales de interese de exploatare; formată din dărămăturele și risipirile maĭ multor popoare, desmembrate, rupte cu forță prin intrigĭ și corupțiunĭ din focarele lor naturale, dînsa (Austria) este dușmanul născut al naționalităților. Austria n'a fost nicĭ odată o națiune, ea nu este astăzĭ și nicĭ nu va fi nicĭ odată, dînsa nu este atît un guvern, cît o companie de exploatare, Austria este maĭ reacționară decît Rusia, căcĭ deși Rusia este o națiune ambițioasă, cuceritoare, barbară, ba chiar și brutală, dară dînsa e cel puțin onestă de a și mărturisi că nu e umană, că nu e liberală, pe cînd Austria se laudă cu toate titlurile și calitățile cele maĭ frumoase spre a face din toate aceste titlurĭ și principiĭ numaĭ rîs și bajocură, pe cînd Austria nicĭ nu cucerește, ci caută să cîștige numaĭ prin corupțiune și rafiniment, prin molipsire și destrăbălare prin intrigă și desbinare ba chiar prin mijloacele cele maĭ deplorabile și maĭ neoneste, de a nimici totul ce e sănătos. De acolo vine proverbul cel special austriac: «divide et impera» saŭ cel maĭ faimos încă de «Alii bella gerant, tu felix Austria nube», adecă: corupe, demoralisează, nimicește, fă mișelie. Scopul esistențeĭ eĭ este de a tot roade și de a tot distruge sub titlul de cultură. Astfel dînsa a cîștigat maĭ mult prin manopere, corupțiunĭ, mituirĭ, coteriĭ, etc... decît prin eroism, prin arme și mijloace oneste.

Politica austriacă a fost din capul loculuĭ perfidă pentru-că ea este politica omuluĭ ce se simte de tot debil corporal, spiritual și intelectual. Dacă a făcut Austria și guvernele eĭ cîndva bine și dreptate pe undeva, apoĭ aceasta a făcut-o dînsa saŭ numaĭ de frică, saŭ din interes de a seduce și de a corupe prin aceasta și maĭ mult, dar nicĭ odată din un sentiment nobil, dintr'un sentiment de dreptate. Acolo unde se simte Austria forte și puternică, acolo dănsa crasează prin crime, făgăduelĭ, corupțiunĭ, devastărĭ, nimicirĭ etc... orĭ-ce mijloc fie cît de răŭ, fie cît de mișel, pentru dănsa e bun, e nobil. Ca stat pur iesuitic, doctrina Jesuiților *«orĭ-ce mijloc sfințește scopul»* e pentru dînsa maxima cea maĭ sfîntă. Dovadă avem toată istoria Austrieĭ pînă astă-zĭ, avem adunarea țărilor așa numite hereditare cîștigate numaĭ prin măritiș, intrigĭ, fraude, omorurĭ și răpirĭ, adică toate numaĭ prin haram, dovadă avem răpirea Galițieĭ, răpirea Bucovineĭ, avem situațiunea de astăzĭ a țăreĭ și a poporuluĭ romîn din Bucovina. Unde se simte însă Austria slabă și infirmă, acolo, fățărește dînsa prietenie, noblețe, bunătate, generozitate, dreptate etc... Cu astfel de apucăturĭ perfide, cu astfel de fapte eroice, saŭ ca să zicem în jargonul austriac (g!orreich) și-a menținut dînsa dominațiunea eĭ, pînă astăzĭ asupra altor popoare.

Și de oare-ce Bucovina e deja de 130 de anĭ încoace dominată de Austria, apoĭ și politica profesată de Austria în Bucovina, trebue să fie săturată de toate aceste calităţĭ grandioase special austriace. Astfel formează Bucovina prin influența și îngrijirea părintească și prea nobilă a Austrieĭ astăzĭ complect o Austrie-Mică, adică un *Microcosm* din *Macrocosmul* austriac. Bucovina a devenit decĭ dară precum am văzut după cele expuse de pînă acuma, fiziologic o miniatură din Austria, dar totodată un centru de corupțiune egal de mare ca și întreaga Austrie. Eată decĭ ce e Austria, ce e politica și guvernamentul eĭ, eată cît e de mare și cît însemnează onestitatea eĭ.

Mă tem decĭ tare, că acest așa numit pact ne va aduce tot acele fructe amare și nenorocite, cari ne-a adus totdeauna oportunismul nostru de tot condamnabil, care ne-a adus renumitul pact bourguignonist.

Zic mă tem tare, că avem de a face cu o nouă tragere pe sfoarăa Romînilor, și e lucru prea lesne acesta cu Romînul bu-

covinean; pentru că el nu prea e deprins de a fi cu ochiĭ în patru pentru că el e prea și din cale afară ipnotisat de matahna de pe piața Austrieĭ. Romînul e bun pentru toțĭ și pentru toate numaĭ pentru sine nu, adică numaĭ pentru existența și viitorul săŭ propriŭ, n'are el multă pricepere, căcĭ de ar avea n'ar umbla după copitele cailor morțĭ, n'ar umbla tot cerînd în zadar grație și protecțiune pe la toate guvernele, n'ar face pacturĭ de acelea, cum a fost cel bourguignonist etc., n'ar striga osana de laudă guvernuluĭ și regimuluĭ din Viena, pe cînd acasă *țara și poporul romîn* e terorisat, e călcat în picioare, e nimicit de barbarismul austriac.

In fine e interesant de a ști cine și-a schimbat gîndul peste noapte, de s'a spart majoritatea ruteanofilă. Romîniĭ saŭ baronul Bourguignon ce a trecut deja între președințiĭ ceĭ pușĭ la răbоșul poporuluĭ romîn din Bucovina? Adevărat că apropierea între guvernor și politicianiĭ romînĭ nu s'a făcut direct, ci prin mijlocirea deputaților germanĭ, așa în cît *formal* nu s'a fost încheiat nicĭ o pace cu guvernul trecut, și de oare-ce politica în Bucovina rămîne în etern tot acea, decĭ și a guvernoruluĭ noŭ — căcĭ eŭ îl văd și pe prințul Hohenlohe înaintea ochilor meĭ, cum va păși de sprinten, de drăgălaș și de amabil pe cărărușa indicată din Viena și bătută deja bine de antecesoriĭ săĭ ca Pino, Pace, Goës, Bourguignon etc. deși Romîniĭ staŭ astăzĭ pe aceașĭ parte pe care se află guvernul, și noĭ Romîniĭ Bucovinenĭ, ceĭ naivĭ, carĭ n'am învățat nicĭ odată în viață, din toate suferințele noastre, îĭ vom da, ba chiar i-am dat și luĭ, ca și la toțĭ ceĭlalțĭ (ca de regulă), o dosă mare de avans de încredere. Tot firea proastă a romînuluĭ bucovinean.

Nu ne-a prea prins mirarea, că majoritatea ruteanofilă s'a spart deocamdată. Nu puteaŭ să vină altcum lucrurile de cît așa. Era doară imposibil ca să rămîie Germaniĭ în dieta Bucovineĭ chiagul uneĭ alianțe slavofile, cînd Germaniĭ și Poloniĭ din Bucovina eraŭ necontenit atacațĭ, cînd în parlamentul din Viena, cînd prin presă, cînd prin toate părțile, de Rutenĭ, de aceiașĭ amicĭ sincerĭ, de aceiașĭ frațĭ de cruce aĭ guvernuluĭ, și salvatoriĭ neprețuițĭ aĭ statuluĭ austriac. Desfacerea era imperioasă și foarte urgentă dar nicĭ Armeano-Poloniĭ, nicĭ Germaniĭ nu pot alcătui de capul lor un grup independent în dietă, și

dacă nu pot fi cu Rutenii a urmat de sine ca să se apropie de Romînii, carî constitue cel maî puternic grup în dietă.

Ce însă ne surprinde mirarea era, că baronul Bourguignon, fostul preşedinte, creatorul genial al maiorităţii anti-romîne, a devenit în urma urmelor nănaşul majorităţii filo-romîne. Se poate ca un bărbat atît de energic, cu directive atît de precise şi severe din Viena să se schimbe peste noapte atît de radical? De aceea eŭ unul nu cred şi n'am crezut nicî odată însinceritatea guvernuluĭ nostru. Faptele sale deja de multe decenii de anĭ, ne-a întărit prea destul în această neîncredere. De geaba a declarat guvernul, pe atuncea, că nu a îngerat asupra formaţiuneĭ nouĭ de partid în dietă, căcĭ cine cunoaşte împrejurările din Bucovina, ştie să reducă această declaraţie la valoarea eĭ adevărată. Este simplamente imposibil, ca Germaniĭ din Bucovina să întreprinză ceva fără aplacidarea guvernuluĭ, căcĭ tot rostul lor politic e legat de palatul guvernial de pe piaţa Austrieĭ.

Germaniĭ din Bucovina se constituesc din Ovreĭ, carĭ fac partea cea maĭ considerabilă, apoĭ din vre-o cîte-va sate, coloniĭ germane, şi pe urmă droaia nesfîrşită a funcţionarilor importaţĭ din toată lumea. Germanĭ de baştină nu există în Bucovina. Eĭ bine, acest amalgam cu spoitură germană, nu poate face altă politică, de cît aceea ce i se dictează din palatul guvernial.

Urmează decĭ, că readucerea Romînilor la putere s'a întîmplat cu aplacidarea guvernuluĭ, tot astfel cum s'a întîmplat şi abandonarea Rutenilor alintaţĭ. Dar dacă nu am luat în serios declaraţia baronuluĭ Bourguignon, nu putem lua în serios nicĭ *isolarea momentană* a Rutenilor. Tare mi-e teamă că isolarea aceasta a Rutenilor e *pe sub mînă* susţinută de guvern şi protegearea continuă a Rutenilor, favorurile continue ce le capătă eĭ dela guvern totdeauna în detrimentul Romînilor ne dovedesc aceasta. Decĭ politica nouă, pe cari se basează atît de mult Romîniĭ noştri naivĭ, inaugurată de la deschiderea sesiuneĭ dietale din 1 Iulie 1902 nu e ceva alta, de cît, o repet de maĭ multe orĭ, *numaĭ o nouă tragere pe sfoară a Romînilor*, şi care s'a dovedit deja de multe orĭ.

Germanul şi Polonul din ţară n'a fost nicĭ odată sincer, nicĭ odată amic al Romînilor ci, lucru de tot curios, ceĭ maĭ marĭ duşmanĭ pînă la exces, aĭ Romînilor, din simplu motiv că unițĭ la un loc pot lovi cu atît maĭ puternic în Romînĭ. Aceste două naţiunĭ

Germanul și Polonul, dar maĭ ales Germanul, ca un popor străin în țară, și tot-odată cu aspirațiunea îngîmfată de domnitor în țară, nu a putut privi nicĭ-odată cu ochĭ bunĭ, masa puternică și inteligentă a poporuluĭ autochton romîn.

In Germanul din Bucovina te poțĭ maĭ puțin încrede decît în Polon, deși se zice despre Polon totdeauna «Polonica fides nulla fides». El nu-ĭ, cel puțin la noĭ în țară, nu-ĭ el caracterul acela, cu care se laudă Neamțul în vanitatea sa că ar fi, e cam caracteristică vorba aceasta, «der gerade Michel» saŭ maĭ corect zis, după calitatea sa spirituală «der dumme Michel». Dovadă avem noĭ toată purtarea guvernuluĭ, care e în esență german, dovadă e perfidia luĭ neîncetată, dovadă soarta noastră presentă decăzută în toată privința, dovadă e șovinismul luĭ crasant, usurparea tuturor drepturilor noastre, octroirea în mod perfid a limbeĭ luĭ, dovadă e modul fățarnic și perfid cum s'a purtat prea adese-orĭ grupul german dela formarea pactuluĭ în coace în dietă cu Romîniĭ, cum s'a purtat acest club maĭ cu samă cu ocasiunea complotuluĭ mișelesc în dieta din vara anuluĭ 1903 urzit de partidul așa numit democrat cu faimosul Dr. A. Onciul și cu jupănul Dr. Strancher în frunte, contra șefuluĭ partiduluĭ poporal Dr. Iancu cav. de Flondor. La ședința a doua, adecă cînd avea să se citească raportul comisiuneĭ instituite în această afacere în care se demascaŭ procedeurile mîrșave ale democraților fictivĭ întrebuințate în contra D-ruluĭ I. Flondor, întreg clubul german aŭ lipsit demonstrativ de la această ședință, dovedind astfel «ad oculos» cîtă valoare cîtă sinceritate are alianța germanilor jidovițĭ pentru Romînĭ, și că toată această înjghiebare e numaĭ o apucătură de ochĭ o tragere din noŭ pe sfoară a Romînilor de cătră germanĭ respective de către guvernul austriac.

In ultima analisă dușmanul Romînilor cel maĭ periculos din Bucovina nu e Ruteanul, ci singur «*Guvernul*» și «*biurocrația austriacă*» de care am amintit deja maĭ sus, și care stăpînește astăzĭ în mod absolut Bucovina, și care — fără de a declara formal — a suspendat toate drepturile poporuluĭ romîn și cele autonome ale țăreĭ.

Biurocrația austriacă, ca să-șĭ menție puterea, ține în balanță cele două elemente astăzĭ maĭ puternice în țară, pe Romînĭ și pe Rutenĭ tot departe unul de altul, asmuțindu-ĭ necontenit

unul contra altuia, ţiindu-se astfel regimul austriac strict de maxima sa probată de atîtea orĭ în viaţa sa, «duobus litigantibus tertius gaudet» și de devisa foarte morală austriacă, susţinătoare de stat, «divide et impera». De aceea e timpul suprem ca Romînii din Bucovina să nu maĭ facă politică din graţia guvernuluĭ, a căruĭ dragoste și afectaţiune gingașe pentru poporul romîn bucovinean ni e prea cunoscută deja de mult și foarte simţitor, ci să pregătească terenul astfel, ca în politica Romînilor, *să se afirme adevărata voinţă a Romînilor din ţară.*

Am făcut o mică digresiune, dar era de lipsă, să o facem, pentru ca să înţelegem maĭ bine importanţa acţiunilor marĭ și puternice ce le face guvernul austriac cu noĭ Romînii, ca să înţelegem și maĭ bine, de ce acest popor atît de decăzut, acest popor de «golanĭ» și de «cerșetorĭ» — *Uniaţiĭ* — joacă la noĭ în ţară, cu totul străinĭ fiind, un rol atît de însemnat în împrejurările noastre politice bucovinene.

---

h) Rutenisarea inteligenţeĭ române.

> Prin studiŭ temeinic a istorieĭ și a literatureĭ române, să se aprofundeze nobleţa sentimentelor căcĭ din ele se alcătuesc caracterul naţional al poporuluĭ. Numaĭ din cunoștinţa acestora, răsare iubirea cea adevărată de neam. Istoria și literatura sunt fortăreţele contra atacurilor cosmopolitismuluĭ.
>
> *I. I.*

A fost un timp, cînd publicul nostru romîn, adus și amăgit prin învăţăturele greșite ale unor conducătorĭ cu ideĭ cosmopolite nu maĭ era în stare să priceapă importanţa chestieĭ celeĭ maĭ ardente, care, dacă am negligea-o și maĭ departe, ar duce la peirea neamuluĭ nostru, adecă la înstrăinarea înspăimîntătoare și progresivă a poporuluĭ nostru de la ţară. Astăzĭ putem zice, că prin acţiunea noastră publicistica romînă[1]) din ţară mult

[1]) Aci trebue să escludem cu toată indignarea ceĭ doĭ bureţĭ veninoșĭ ce aŭ rasărit înainte cu vre-o doĭ anĭ, în nenorocitul ocol romînesc din Bucovina, și anume «Privitorul» (înainte cu vre-o două lunĭ a trecut ad inferos, de unde a venit) și «Voinţa naţională» redactată și condusă de doĭ

puțin cît este, și prin regenerarea deși numaĭ slabă și prea trecătoare a representanților noștri parlamentarĭ, am ajuns în fine, în orĭ-ce cas cu un mic pas înainte ; astăzĭ suntem în parte: pentru o parte din inteligența romînă, dispensațĭ de a maĭ dovedi că pericolul ne amenință prin rutenisarea poporuluĭ nostru rural, căcĭ aceasta o vede și o înțelege deja fie-care romîn, și chiar fie-care străin, fără ca el să aibă de lipsă a poseda un spirit maĭ profund, maĭ genial.

Este decĭ un progres, dacă cu toțiĭ am cunoscut unde zace răul. Dară cu aceasta nu e de fel suficient, ci ni se cere o acțiune cu mult maĭ mare ca să căutăm remediele necesare, să punem toată mintea și puterea noastră, ca să sanăm și să îndreptăm răul de care bolește corpul nostru național, trebue să îndreptăm toată atențiunea noastră asupra acestuĭ fenomen fatal și nenorocit, să facem totul ca să înceteze odată acest răŭ, dacă voim ca să maĭ trăim în această țară strămoșească.

Este pe deplin cunoscut, că întreaga Bucovină pînă la Nistru în sus și până la horarul Galițieĭ era locuită de Romînĭ, cari în puține decenii aŭ perdut limba lor.

Dar nu numaĭ Bucovina întreagă era odată locuită de Romînĭ, ci și Teritoriele de peste Nistru în sus și spre Vest pînă la rîul San, pînă aproape de Liov, numit fiind acel teritoriŭ *Pocuția* care teritoriu era după Ștefan încoace împărțit în Pocuția-romînă și Pocuția-polonă, apoĭ dincolo de Livo spre Nord, ceea ce ne documentează și astăzĭ încă nomenclatura în mare parte

---

din ceĭ maĭ corupțĭ și naționalminte ceĭ maĭ decăzuțĭ romînĭ din Bucovina cari aŭ inveninat deja multe suflete naive și inocente romîneștĭ, cari a stârnit în rîndurile Romînilor (între frațĭ) numaĭ gîlceavă, ură și dușmănie neîmpăcată, carĭ urmăresc în existența lor numaĭ egoismul cel maĭ mîrșav personal sub masca ipocrită de naționalism țărănesc, cari prin toată existența lor până astăzĭ s'aŭ ocupat cu cea maĭ mare predilecțiune numaĭ cu batjocurile și fășteliturile cele maĭ murdare, în modul cel maĭ nerușinos, (curat jidovesc) cari s'aŭ acățat chiar și de toțĭ aceĭ Romînĭ, orĭ din care parte ar fi fost eĭ, numaĭ dacă aceștia nu eraŭ aderențiĭ acestor doĭ depravațĭ, — în loc să propage unire, armonie, conțelegere, energie și muncă comună, în loc să îndemne pe toțĭ, cu exemple bune, cu puterĭ unite să pășim cu toțiĭ în contra dușmanilor agresivĭ și periculoșĭ; din contra eĭ singurĭ s'aŭ unit cu aceștĭ dușmanĭ neîmpăcațĭ în contra existențeĭ noastre, care ne-a compromis cu o răutate și frivolitate nedescriptibilă înaintea străinilor, și a guvernuluĭ, care ni-e cel maĭ mare dușman.

romînă din acele părți, că elementul romîn era odată pe acolo foarte estins. Espansiunea romînă apucase cîmpiĭ chiar și pînă la Dneper, Don și Cherson, înființînd maĭ multe cnezenate romîne. Din aceste multe cnezenate despre două ne-aŭ rămas încă o amintire istorică. Așa era pe la anul 1150 înființat *cnezenatul Bolechovuluĭ* (dela orașul Villa-Vallachorum care i-a servit acestuĭ cnezenat, de oraș capital) ce se estindea spre Nord pînă dincolo de Liov, Bjelcec, Socal și Alexandria (în Polonia rusească), spre Ost pînă la Movilev, Kiev și Dneper (Nepru), pînă la Don, ce cuprindea teritoriele în sine ca Bucovina, Pocuția romînă, Pocuția polonă (Galiția de Vest și Ost) apoĭ Podolia cu capitala *Balechov*, (Villa Vallachorun). Bolechveniĭ sunt arătațĭ prin uricele vechĭ aflate de curînd, ca locuind în vecinătatea principatelor rusești ce existaŭ pe atuncea, de Halicĭ, Volhynia și Kiev, întinzîndu-se precum am zis pînă peste Bug și Dneperul superior. Eĭ sînt evident identicĭ cu Valachiĭ de la hotarul ostic al Galițieĭ, cunoscuțĭ și Byzantinilor la anul 1164. Pe teritoriul ocupat de eĭ, Bolechoveniĭ se bucuraŭ de o independență completă, *trăind sub conducătoriĭ propriĭ* numițĭ cum am zis maĭ sus, *cnezi*, ca și la Romîniĭ din Ardeal și Ungaria.

După expedițiunea din 1231 în contra Rușilor, făcută în unire cu Unguriĭ, maĭ întîlnim pe cneziĭ Bolechovenĭ în luptele *purtate de eĭ singurĭ* în contra principilor de Volhynia și de Masovia în anul 1235—1249; încă după invasiunea Tătarilor, eĭ susțin o luptă îndelungată cu Volhyneniĭ. După această dată numele lor nu maĭ reapare în analele rusești, dar a continuat să existe în nomenclatura topografică a teritoriuluĭ lor de răspîndire (în Galiția, Podolia, Volhynia, Masovia, etc.). Ceĭ maĭ mulțĭ înaintațĭ spre Nord-Est, pentru carĭ maĭ ales se întrebuințează numele de Bolechovenĭ, dispar apoĭ între Rușĭ; *ceĭ maĭ aproape de Carpațĭ, numițĭ de vecinĭ Vlachĭ, se mențin în cnezenate romîneștĭ pînă la întemeerea principatuluĭ Moldoveĭ.* Incă din cele dintîiŭ documente interne ale domnilor Moldoveĭ, dăm pe icĭ pe colo de cîte un cnez, ultimele resturĭ din timpurile de maĭ 'nainte (vezĭ D. Onciul «Originele Principatelor romîne). Eară celălalt stat roman înainte de descălecarea Romînilor în principate, despre care stat ne amintește încă uricele cele maĭ vechĭ, era *cnezenatul Brodniculuĭ*, care apare în părțile de miază-zi din sudul Moldoveĭ, alăturîndu-se de cnezenatul

Bolechovuluĭ, cuprinzînd Moldova de sud și se estindea peste toată Ucraina peste Bug pînă la Dneperul de jos, Cherson și Crimia, cu capitala *Proilabum* astăzĭ Brăila.

Pentru prima dată întîlnim acest nume în analele rusești la anul 1147 unde Brodniciĭ sunt numițĭ alăturea cu Cumaniĭ și cu Valachiĭ. Eară în o diplomă papală din anul 1222 în care se reproduce diploma luĭ Andrein II regele unguresc, numele Brodnicilor este înlocuit cu cel al Blachilor.

Aceștĭ Brodnicĭ luptă la 1223 împreună cu Tatariĭ în contra Rușilor și a Cumanilor sub conducerea voevoduluĭ lor *Ploscăn-cea*, și s'aŭ susținut încă la descălecarea luĭ Dragoș. Dragoș a ocupat țara Moldoveĭ și a Brodnicilor isbîndită dela Tatarĭ la anul 1343. Decĭ dară romîniĭ aŭ fost aceia cari aŭ contribuit în primul rînd la înfrîngerea Tatarilor (din anul 1343). Biruința a fost strălucită. Principeluĭ tatar *Athlamos* i s'a fost tăiat capul, și mulțĭ tatarĭ aŭ căzut în robie, iar din ceilalțĭ mulțĭ aŭ fugit în părțile depărtate de lîngă mare. Această *isbîndă strălucită* în care Romîniĭ Maramureșenĭ aŭ fost forța decisivă, luptînd cu vitejie în primul rînd, este și substratul legendeĭ vînătoareĭ luĭ Dragoș și uciderea zimbruluĭ, (vezĭ volumul «Originele Principatelor Romîne» de dr. D. Onciul, Bucureștĭ 1899).

Așa dară n'aŭ nicĭ un drept Ruteniĭ bucovinenĭ să zică, că eĭ aŭ fost odată, înainte de noĭ, stăpînĭ pe acest pămînt, ci din contră, eĭ n'aŭ fost nicĭ odată pe acest pămînt, și numaĭ Austria și politica eĭ foarte genială 'i-aŭ adus în mase marĭ abea dela anecsare încoace pe acest pămînt, și că nu numaĭ Galiția de Ost până la San ci și Podolia și Ucraina, așa numita vatră a Rutenilor a fost odată pămînt romînesc; că pămîntul nostru, Bucovina e un pămînt istoric și străvechiŭ romînesc de peste 2000 de anĭ, așa-dară de la un timp cînd Podolia și Ucraina a Rutenilor nicĭ n'a existat pe pămînt.

Miklosich, în scrierea sa comemorativă către academia de știință din Viena, volumul XIX (Wanderungen der Romänen in den dalmatinischen Alpen und den Karpathen), zice: «că rutenisarea s'a început maĭ întîĭ pe la părțile (teritoriale) de Ost dincolo de Galiția de astăzĭ, și dincolo de Bug, și cuprindea Galiția de azĭ din partea Ostuluĭ, Podolia și Ucraina, care populație era pe la secolul al 12-lea pînă la al 18-lea încă curat romînească apoĭ venise la rînd teritoriele de Vest ale Galițieĭ,

Pocuția și Bucovina și amintește despre un *ducat al Bolechovuluĭ*, (în concordanță cu Dr. D. Onciul, care încă vorbește precum am văzut maĭ sus, despre un *cnezenat)* cu capitala Bolechov, și care se chiema în uricele de pe atuncea «Villa Wallachorum». Cum că Miklosich are dreptate, ne-o mărturisește aceasta precum am văzut maĭ sus și distinsul nostru istoriolog Dr. D. Onciul. Cum că prin Bolechov și prin împrejurime se vorbea rominește chiar încă și pe la prima jumătate din secolul al 19-lea, e dovadă că și astăzĭ trăește încă amintirea prin poporul romîn din Bucovina despre o țară romînă în nordul Bucovineĭ spre Galiția cu numele *Buleachva*, și de oare-ce aceĭ Romînĭ vorbeaŭ deja stricat romînește, o limbă amestecată cu slavism, apoĭ se zice în rîs, pe la noĭ în Bucovina de către poporul romîn tuturor acelor Romînĭ carĭ nu vorbeaŭ bine romînește că *«el e un Romîn din Buleachvà»*.

Tot așa e destul de cunoscut că comitatul Maramureș din Ungaria care se învecinează în Vest cu Bucovina a fost încă în secolul al optsprezecelea și la începutul seculuĭ al nouăsprezecelea în preponderanță romîn, el astăzĭ este aproape tot rutenisat. Dacă observăm decĭ tot teritoriul care se mărginește către Apuș din partea Bucovineĭ astăzĭ încă romînă, care abea în decursul secoluluĭ al XIX-lea s'aŭ rutenisat, apoĭ vedem, că prevalează acest teritoriŭ, părțile romîne, de azĭ din Bucovina întru-atîta în estindere, încît se poate conchide cu toată precisitatea că o rutenisare viitoare ne va înghiți și acest teritoriŭ încă neinfectat.

Ca dovadă despre aserțiunele noastre de maĭ sus, e de remarcat provenirea terminațiunilor romîne, a topografieĭ, a orografieĭ și a hidrografieĭ etc... prin țările de azĭ locuite de Rutenĭ, așa prin Galiția din Est, Nord și Vest pînă la rîul San, apoĭ dincolo de frontierele Galițieĭ spre Ost, prin Podolia, Ucraina pînă aproape de rîul Nipru și de peninsula Cherson. Prin părțile Ucraineĭ, prin guvernamentul rusesc *Podolsk* și *Cherson* sunt și astăzĭ încă o mulțime de sate romîneștĭ, ce se țin lanț pînă la apa *Bug*, ba chiar pînă la rîul Nipru și Don. Iată ce zice în această privință profesorul *Toader T. Burada* care a făcut o călătorie prin părțile Chersonuluĭ în descrierea sa «O călătorie prin satele moldoveneștĭ din gubernia Cherson (Rusia)» Iașĭ 1893.

«.... Toate aceste sate, pe care le-am văzut, aŭ un caracter romînesc destul de bine păstrat, fiind marea majoritate a populaţiuneĭ de origine romînă. Afară de acele descrise, maĭ enumărăm Mălăeştĭ, Floarea, Teiu, Coşarca, Slobozia, Buţuru, Perpeliţă, Goiana, Siclia, Prăjina, Balta, Coratna, Cioburcenĭ, Scheia, Bioclenĭ, Caragacĭ, Taşlic, Doroţcaia, Lunguleţ, Voznisenca pe rîul Bug, şi alăturea cu aceste sate peste Bug *Moldovca Cantacuzinovca*, Malaĭ, aproape lîngă Kurak, şi alte multe peste 300 numaĭ cîte le-am văzut eŭ, — căcĭ eŭ n'am putut de astădată călători pretutindene pe unde sunt Romînĭ, aşa de tare e estins terenul pe unde locuiesc Romîniĭ, şi eŭ am cercetat numaĭ satele carĭ sunt maĭ bogate, avînd după cum am văzut, unele din ele peste 1200, pînă la 2000 de case.

«Se maĭ află un număr foarte însemnat de Romînĭ şi prin oraşele şi satele dealungul rîuluĭ Nipru (Dneper) unde poporul romîn e un element important al populaţiuneĭ, astfel în: Tiraspol, Grigoriopol, Dubaşarĭ, Ocna, Cănenĭ, Pavlovka, Anania, Nikopol, Iekaterinoslav şi multe altele».

«Sate moldoveneştĭ se maĭ află încă foarte multe şi în gubernia *Podolsk*, în care asemenea elementul preponderant al populaţiuneĭ este cel romînesc; nu maĭ púţin se găseşte şi în oraşele aceleĭ gubernie o importantă populaţiune romînească. Această populaţiune romînă trebue să fie deosebită de coloniele şi de aceĭ Romînĭ, care se află în alte părţĭ ale Rusieĭ, şi ale căror origine este maĭ apropiată. Asemenea coloniĭ şi sate moldoveneştĭ romîneştĭ se află şi în jurul luĭ *Elisabetgrad*, unde satele, pe lîngă numele lor se maĭ numesc şi *roate* (numirea de *roate* a rămas de la miliţia veche moldovenească. Regimentele eliberate, saŭ roate aŭ fost întemeiat acele sate), roata II, roata III şi aşa maĭ departe pînă la roata XII; tot ast-fel se maĭ află Romînĭ împrăştiaţĭ şi prin Crimea chiar şi prin Caucas·

S'ar părea că aşezările Romînilor în aceste părţĭ, şi în deosebire acele din gubernia Podolsk, îşĭ aŭ originea de pe timpul luĭ *Duca-Vodă* în a treia a sa domnie, la anul 7186 (1679); căcĭ acest domn, după cum spune cronicarul *Niculaĭ Costin* (Cogălniceanu, Letopiseţile, Iaşĭ 1852, tom. II p. 24) «primise de la împărăţia turcească şi *hatmania la Ucraina* dîndu-ĭ şi buzdugan aceleĭ ţărĭ». De unde apoĭ el se întitulă: «gospodar zemli Moldovskoi i zemli Ukrainskoi».

Maĭ adaogă cronicarul *Costin*: «Şi tot într'acest an aŭ mers Duca-Vodă la *Nemirova* cu Doamna-Sa şi cu ginere-săŭ şi cu multă gloată, apoĭ întorcîndu-se pe la *Soroca* aŭ făcut case domneştĭ, cu beciurĭ de piatră la Ţiganca (astă-zĭ Ţiganuvca) împotriva Soroceĭ peste Nistru, şi alte case la *Peştere* lîngă Buga, aproape de *Nemirova*, iară la Nemirova aŭ început a-şĭ face stupĭ, vacĭ, oĭ, plugarĭ de boĭ, pe la toate tîrgurile, pe de cea parte de Nistru pînă la Bug, de a zidi velniţe de holercă, de bere şi de altele, cumpără miere şi domnească ce era şi ducea la *Ucraina* de făcea miezurĭ de vindea, şi orĭ-că avea în gînd să se mute acolo, cum şi era cuvînt între oameniĭ luĭ cum să părăsească Moldova şi să se mute cu toată casa luĭ, la *Ucraina*, şi de acolo să tragă la «Moscu».

Cronicarul *Niculai Muste*, Cogîlniceanu, (Litopiseţele maĭ sus citate tom. III pag. 23) dă o altă versiune asupra acesteĭ strămutărĭ a Romînilor din Moldova peste Nistru, peste Bug şi pînă dincolo de Nistru. In loc de a atribui uneĭ colonisărĭ ale acestor părţĭ de către Ducă-Vodă, după cum spune Neculaĭ Costin, el dă ca pricină ale aceleĭ strămutărĭ, fuga Romînilor peste Nistru din causa jafurilor făcute de Ducă-Vodă. El spune: După-ce a venit Ducă-Vodă la Iaşĭ, îndată iară a început a sili pe boerĭ şi pre toată ţara, şi a o asupri cu dajdiĭ, şi fugea oameniĭ la *Ucraina* peste Nistru, şi peste Bug pînă la Nipru, şi nicĭ Zlotaşiĭ nu puteaŭ să-ĭ oprească, şi ziceaŭ oameniĭ atuncea, că Ducă-Vodă avea de gînd să lase Moldova, şi să meargă să se aşeze la *Ucraina*; şi acest lucru era de crezut, că făcuse şi curţĭ Ducă-Vodă în Ţigancă peste Nistru şi în satul Pecera pe malul Bohuluĭ» (adică apa Bug. Aut.).

Noĭ totu-şĭ credem, fără a afirma, că aşezarea Romînilor peste Nistru şi reslăţirea lor peste Bug, dealungul Ucraineĭ pînă la Nipru pînă la Cherson şi Crimea trebue să fie mult maĭ vechie de vreme ce aflăm două nume ce se întîlnesc şi astăzĭ la două localităţĭ romîneştĭ în *Ucraina* şi anume, satul numit de Romînĭ *Caialaia* şi lacul numit de eĭ *Cuciurgan* încă în harta Moldoveĭ, făcută de *Reicherdorf* la anul 1541» (vezĭ Papiu Ilarian, Tesaur de monumente istorice, Bucureştĭ 1862 tom. III pag. 122).

Profesorul T. Burada zice maĭ departe: «Această întindere a populaţiuneĭ romîneştĭ atît de departe spre răsărit, departe,

departe peste vechia margine a Moldoveĭ, Nistrul, arată cît de spornică a fost lățirea Romînuluĭ, ce s'a coborît din munțiĭ Transilvanieĭ către șesul oriental al Europeĭ, și cea maĭ vie dovadă, despre unitatea neamuluĭ Romînilor din gubernia Cherson-Podolsk, și Crimea cu aceĭ din Moldova și din Maramureș, ne-o dovedesc identitatea aproape absolută a tuturor elementelor de căpetenie, care alcătuesc pe un popor, limba, credința, obiceiurĭ, moravurĭ, cîntece și altele asupra cărora reproduc maĭ jos observațiunele ce le-am putut face în scurta mea călătorie».

Așa dară *Ucraina* a visătorilor noștri după utopiĭ, nu-ĭ nicĭ astăzĭ atît de ruteană precum o voiesc Domnia-lor Ruteniĭ tinerĭ a ni-o înfățișa. Eară ce se atinge de numirele romîne din Ostul, din Sudul și Sud-Vestul Galițieĭ până aproape de rîul San, apoĭ înfățișez aci după cartea militară specială (Special-Karte), editată de institutul geografic c. r. militar din Viena măsură 1 : 175.000 *cm.* ca dovadă următoarele:

In Galiția de Ost: Pietrosu, Stogu, Turcul, Tomnatic, toate tot numirĭ de niște vărfurĭ de munțĭ, apoĭ Argelușa, numele uneĭ poenĭ, Cucul un vîrf de munte, apoĭ Tecuciu, Acrișor, Brustur locurĭ lîngă Pystyn în Galiția de Ost, maĭ departe Copilaș Ladescu, vărfurĭ de munțĭ în Sud-Ostul de Tșorna-gora odată numit «Dealul-negru», maĭ departe Rungur un sat, apoĭ Spinu, Teuș, Secatura, Rucu, munțĭ lîngă Jablanov, apoĭ Bujor și Sihleanu lîngă Pystyn, Secatura și Paltin lîngă Kossow, Copilaș un munte lîngă Jasinov, Pușcariu munte lîngă Zabic. *Plain* lîngă Jablonica. Mencel (cuvînt stricat din Muncel saŭ un munte mic) Rotunda, Stevioara, Hniteasa, munțĭ pe Ceremușul de sus, Balașenĭ, Alpe, tot acolo etc. etc. (vezĭ maĭ pe larg: Numirile și rămășițele romîneștĭ de prin Galiția de I. Vorobchievicĭ, fost capelan la capela romînă din Liow, 1894).

Dară nu aceste regiunĭ le luăm noĭ astăzĭ în considerare ci Bucovina. Cu cele amintite maĭ sus, am voit să arătăm numaĭ, că toate aceste țărĭ, cu carĭ se laudă atît de mult Ruteniĭ tinerĭ că sunt ale lor, aŭ fost odată de veacurĭ întregĭ cu totul Romîne și sub stăpînirea Romînilor cînd încă nicĭ vorbă nu era de existența Rutenilor, și sunt și astăzĭ în parte locuite de romînĭ, că încă pe la capătul seculuī trecut se lățea teritoriul locuit de romînĭ în Bucovina neîntrerupt până dincolo de fron-

tierile Bucovineĭ de azĭ, în Galiția de West-Nord și Ost dincolo de Părăul-negru astăzĭ Ciorneĭ-potop pe Nistru în sus, cuprinzînd districte întregĭ astăzĭ deja privalent rutene, precum: Stăneștĭ, Vașcauți, Putila, Sadagura, precum și partea cea maĭ mare din Nordul și Sudul cerculuĭ Viznit.

Deja în anul 1780 eraŭ regiunele limbeĭ romîne găurite de maĭ multe orĭ prin colonisările întreprinse de către guvernul austriac, despre care am amintit deja la început [1]).

Nu putem face aci descrierea colonisațiunelor făcute, în țară — pentru agricultura pămîntuluĭ și pentru a aduce cultura în țară, așa se zice, cu litvele oamenĭ superfluĭ, cu tot ce era maĭ prost și maĭ decăzut din apusul Austrieĭ cu Nemțĭ, Ungurĭ, Țipțerĭ, Cechĭ, Slovenĭ, Bavarezĭ apoĭ din megieșita Galiție cu Rutenĭ, Polonĭ, Lipovenĭ, Boicĭ, Mazurĭ, etc. pentru aceasta nu'mĭ permite spațiul scurt de care dispunem în această mică broșură — aceasta o facem la începutul lucrăriĭ din care e luat acest fragment, la opul «Romînii din Bucovina», ci amintim numaĭ că și aceste coloniĭ se află, deși puse odată în ținuturĭ curat romîneștĭ, astăzĭ însă cu desăvîrșire pe terenul rutenisat, pe cînd în regiunele limbeĭ rutene din munțiĭ Vijnițuluĭ și a Seletinuluĭ cît și a ținutuluĭ de peste Nistru nu se află atare coloniĭ. Deja de aice se poate vedea tendința cea bunăvoitoare și părintească a guvernului central (Austrieĭ), amintită de maĭ sus, de oare-ce *dînsa a țintit direct la îmbucățirea și slăbirea neamuluĭ nostru.*

Insă maĭ bătător la ochĭ e împărțirea geografică a unuĭ cerc de insule rutene, despre care încă am amintit deja maĭ sus, despre estinderea și frontierile lor, vezĭ maĭ apriat *Ficker*: «Hundert Jahre» 8, 7, Anm. 18) deja în parte contopite în molochul slav, prin rutenisarea ținuturilor ce eraŭ între ele dealungul frontiereĭ de către Romînia, din văile Prutuluĭ până la Suceava și până în valea Sucheĭ (în munțiĭ Cîmpulunguluĭ). Cele maĭ multe din aceste sate astăzĭ deja rusești (Lucavița, Rogozeștĭ, Negu-

[1]) Colonisațiunea întreprinsă sub Impăratul Iosef II din guvernorul pe atuncĭ Ensenbery cu Romînii din Transilvania se mărginise numaĭ la mici începute, și a fost în curînd părăsite, fiind-că nu corespundea de loc scopuluĭ și *intențiuneĭ* politiceĭ guvernuluĭ central, în deciderea asupra soarteĭ Bucovineĭ, vezĭ Wiekenhammer, die deutschen Siedelungen in der Bucovina. Czernowitz 1888, etc.

şina, Gropana, Călineşti, Ipoteşti etc. etc.) sunt foarte aproape de frontierele ţării, astfel că ele se acoper totodată cu frontiera limbei, şi Romînii cei din Bucovina se află aşa zicînd despărţiţi de fraţii lor de Romînii din Moldova (de Romînia) prin aceste regiuni rutene. De oare-ce însă înainte de ocupare nu a existat de fel o frontieră a Bucovinei şi încă în forma de astăzi, apoi e uşor de cunoscut planul ingenios al Austriei care l'a conceput la colonisarea Bucovinei, şi se adevereşte deci cu totul susţinerea noastră adese-ori amintită, că tot firul de aur după care e condusă Austria în guvernarea Bucovinei este numai şi numai nimicirea elementului romîn din ţară şi cu el şi ştergerea istoriei romîne de pe acest pămînt clasic istoric şi sfînt, care istorie nu-i convine Austriei, de oare-ce destăinueşte un fapt foarte puţin onorific, dar în terminologia austriacă numită «glorreich», şi aci zace şi toată *enigma*, de ce în nici o şcoală din Bucovina nu se învaţă nici «*Istoria Bucovinei*» şi nici «*Istoria poporului Romîn*» .pe cînd prin toate celelalte ţări din Austria chiar şi în Bosnia, pretutindene se învaţă atît istoria ţării, cît şi istoria poporului Autochton.

Cele mai depărtate conclave rutene, care aŭ fost înaintate spre Sud, şi-aŭ însuşit în parte prin comunicaţiunea necesară cu împrejurimea şi limba romînă aşa d. e. locuitorii din Ipoteşti şi aceia din valea Sucha, fără însă să fie ei romanisaţi şi această împrejurare e de mulţumit politicei şcolare rutenisatoare special guvernamentale saŭ austriace.

După-ce astfel Rutenii, care se învecinează nemijlocit cu neamul lor din Galiţia, aŭ prins prin mai multe teritorii la putere, şi s'aŭ întărit, aŭ început astfel curiosul proces de invasiune a limbei rutene în Bucovina, cărui proces a picat jertfă, precum am văzut mai sus în un mod chiar de tot repede, în cele mai sus amintite districte o mulţime de ţinuturi odată de tot romîne.

Să ne fie iertat a aminti aci pe scurt declaraţiunile celor mai renumiţi scriitori, cărora nu le-a fost necunoscute referinţele bucovinene de pe atunci, spre a putea înlesni acelora, cari nu cunosc Bucovina din propria lor intuiţiune, o judecată clară şi nepărtinitoare.

Aşa găsim noi în scrisoarea comemorativă întitulată : Hundert Jahre de *dr. Adolf Ficker* (Şef c. r, de secţiune şi president

la comisiunea centrală de statistică din Viena 1875 ; Verlag der k. k. statistichen Centralcommission) următoarele observațiunĭ, care se basează de bună seamă pe cercetărĭ temeinice, de oare ce autorul a trăit, după cum e cunoscut, maĭ mulțĭ anĭ prin Bucovina. Pe pagină 6 zice :

«Romînii, a căror limbă *domină* *exclusiv în Bucovina* încă în cele două *deceniĭ din urmă ale veacului trecut* aŭ devenit încetul, cu încetul, prin înaintarea repede a Rutenilor [1]) în nordul și în apusul țăriĭ, așa că chiar mulțĭ de gintea romînă, maĭ ales ceĭ dintre Prut și Nistru aŭ fost inundațĭ de Rutenĭ și s'aŭ amalgamat în fine cu naționalitatea ruteană». Eară pe pagina 7 zice el maĭ departe : «Ruteniĭ carĭ deja la anecsare se aflaŭ numaĭ în un număr de tot mic dară după anecsare se înmulțiseră în un mod foarte îngrozitor — in erschreckender Weise, — la care, e de a se număra Romîniĭ rutenisațĭ......» și așa tot maĭ departe.

Tot așa se exprimă *Dr. C. Romstorfer* și *Dr. H. Wiglitzky*: (Vergleichende graphische Statistik in ihrer Anwendung auf das Herzogthum Bucovina etc. Wien 1886, W. Frik. Seite 17). apoĭ cunoscutul etnograf frances, *Elisée Reclus*). Nouvelle Geographie Universelle, tom. III pag. 399, unde zice următoarele : «. . . . le changement de regime politique a en pour consequence de repousser peu à peu l'élément latin vers le midi et de donner aux Slaves la superiorité du nombre. Les Roumains partout ailleur si envahissants ont dû céder en Buchovine sous la pression des populations ruthénes» . . . . tot așa *Bertrand* (*Auerbach*. Les races et les nationalités en Autriche-Hongrie Paris, Felix Alcan 1898, pag. 199 ff.) unde el zice : «les Ruthenes . . . . prononcent une marche victorieuse an cœur, du pays valaque . . . ces avant-gardes isolées se sont fortifiées ; aussi ne saurait on célébrer la puissance d'assimilation, dont se vantant les Roumains ; en Buchovine, ce n'est pas en faveur du roumanisme que se poursuit l'evolution ethnique».

Maĭ ales temeinic desfășură *Miklosich*, pe baza materialuluĭ linguistic, întinderea anterioară a limbeĭ romîne de care am

[1]) Va să zică, avem și astăzĭ o invaziune egală celor din secolul de mijloc numaĭ cu acea deosebire, că astăzĭ năvălește un alt soiu de Vandalĭ : Slavismul cotropitor (Ruteniĭ) și nu peste Europa, ci numaĭ peste Bucovina cea fericită.

amintit maĭ sus, în părțile astăzĭ deja rutene ale Bucovineĭ și ale învecinateĭ Galițiĭ de Ost, ale Podolieĭ și ale Ucraineĭ pe care o reclamă el de un teritoriu al limbeĭ romîne; el arată prin argumente palbabilè invasiunea rapidă a limbeĭ rutene pe teritoriul nostru, (vezĭ maĭ apriat. Miklosich, Wanderungen der Romänen in den dalmatinischen Alpen etc.) opul citat maĭ sus.

Și totușĭ pe lîngă toate aceste dovezĭ sdrobitoare îndrăsnește faimosul deputat dietal (cel ales în cercul Suceaveĭ prin mituire, demoralizarea și corumperea alegătorilor) Dr. Aurel Onciul a afirma că Bucovina a fost înainte de anecsare cu totul slavă și că abea după anecsare s'a romanisat.

Grozav ambițiosul Dr. A. Onciul, cel cu răzbunarea cumplită în inima sa, că la 1898 n'a fost ales deputat, voind în ambițiunea sa teribilă să joace cu toată forța o rolă politică în țară, și voind pentru acest scop să se lingușească Rutenilor, intrînd maĭ tîrziŭ după alegerea sa ca deputat în 1902, chiar și în tabăra lor, a scris niște năsdrăvăniĭ istorice (fleacurĭ), după închipuirea sa, foarte profunde, în foaia redigiată de el însușĭ, astăzĭ deja apusă «Privitorul» No. IV, sub titula «Condițiunele existențeĭ Romînilor» unde între altele fleacurĭ zice: «... că procesul romanisăriĭ Rutenilor . . . a continuat . . după încorporarea Bucovineĭ». Aceste lucubre sunt tot așa de ridicole, precum de ridicole și caducă este toată clădirea cifrelor din amintita teză, alcătuită pe valorosul principiŭ matematic «dacă socotim» egal cu «dacă presupunem» egal cu «dacă se poate» «o fi» etc. tot numaĭ palavre de ale unuĭ *om* ce se ține singur că e «geniu», și carĭ dovedesc îndeajuns, că renumitul istoriograf de ocaziune bolește de o teribilă ignoranță, tocmaĭ în o chestie, despre care voiește el cu toată sila să o trateze.

Cantemir zice în «Descrierea Moldoveĭ» (Cronicele Romînieĭ de Michael Cogălniceanu pag. 181. tom. II), că «ceĭ ce aŭ fost adușĭ din țara leșească *și aŭ fost așezațĭ în mijlocul Moldoveĭ, și-aŭ uitat limba lor pentru îndelungarea vremeĭ și aŭ deprins pe cea moldovenească*». Zice așa dară Cantemir că: «în mijlocul Moldoveĭ aŭ fost așezațĭ ceĭ adușĭ din țara leșească», precum tot el zice: *«că eĭ și-aŭ uitat limba lor»*. Așa dară cu totul contrar de acea ce se susține în «Condițiunele existențeĭ».

Cea maĭ puternică lovitură [1]) însă în contra celor susținute de Dr. A. Onciul o aduce însă-șĭ sorgintea din care ișĭ combate autorul ambițios al «Condițiunelor existențeĭ Romînilor» năzdrăvanele sale argumente, prin cuvintele: «Ceĭ ce locuesc la Nistru, amestecă multe cuvinte leșeștĭ, încît abia pot să se înțeleagă ceĭ-l'alțĭ Moldovenĭ». (Descrierea Moldoveĭ de prințul Dimitrie Cantemir, ediția a doua Iașĭ 1851 pag. 309),

Se poate un argument maĭ clar și maĭ hotărît?! Nu, mărturisește aci Cantemir singur, cu cea maĭ deplină precisiune, că la Nistru locuiaŭ «Moldovenĭ»? Să maĭ încapă dară îndoială, că nu Rușiĭ locuiaŭ pe la Nistru și chiar peste Nistru, înainte de anecsare prin aproape două miĭ de anĭ, ba chiar până la jumătatea seculuĭ trecut, ci Romîniĭ, Moldoveniĭ, carĭ amestecă acuma multe cuvinte leșeștĭ în limba lor?...

Dar e în zadar de a discuta cu un «om» care nu face știință, cu atît maĭ puțin istorie romînă, ci numaĭ mofturĭ politice, ambițioase, teribil egoistice, mistificînd numaĭ lumea naivă, ușor crezătoare. De acea noĭ nu ne vom ocupa maĭ departe cu acest renumit istoriograf de ocaziune, pentru-că noĭ nu-l luăm de un bărbat serios. Nicĭ D-luĭ singur nu s'a luat pe sine în serios cînd a scris pamfletul săŭ în apusa gazetă «Privitorul». E cunoscut doară, că toată purtarea sa este, precum în pasurile ce le-a făcut prin toată viața sa până acuma, atît și în acțiunele sale recente numaĭ o tendință crasant egoistă decăzută, și aceasta aŭ argumentat-o el prea destul prin toată viața sa deja de pe timpul săŭ studențesc, dar maĭ ales acuma ca deputat dietal de un an, devenind el chiar capul Rutenilor și al Jidanilor, a dușmanilor noștri celor maĭ înverșunațĭ din țară, numaĭ și numaĭ să lovească cu atîta maĭ furios și maĭ simțitor în Romîniĭ, în națiunea sa proprie, el singur Romîn fiind și ficior de popă. Un Ephialtes modern șĭ cel maĭ excelent pentru nația sa, pentru părințiĭ săĭ.

Despre referințele Bucovineĭ de pe timpul ocupăriĭ prin Austria, se exprimă și *Polek* în următorul mod: «După naționalitate, aparținea partea cea maĭ mare a locuitorilor naționalitățiĭ ro-

[1]) Nu numaĭ științifică ci și morală pentru că D-rul Aurel Onciul o scrise aceasta numaĭ din interes mîrșav, de a se linguși la Rușĭ ca aceștia să-l sprijinească la alegerea sa de deputat ce s'a fost făcut în Suceava în anul 1903.

mîne. Numaĭ în districtul Cîmpulungului rusesc (astăzĭ Vijnițul și Putila) și pe Nistru eraŭ maĭ mulțĭ Rutenĭ». (Die österreichisch ungarische Monarchie in Wort und Bild. Alfred Hölder 1899, Bnd. I. Bucovina pag. 124).

Tot așa declară și mulțĭ alțĭ autorĭ romînĭ maĭ însemnațĭ precum *Bogdan-Duică* în lucrarea sa critică și deosebit de instructivă «Bucovina» (Sibiŭ 1895, la institutul tipografic T. Liviu Albini) apoĭ *Dr. D. Onciul*, *D. Dan*, *C. Morariu*, Profesorul *Dr. Verenca*, *George Sion* și mulțĭ alțiĭ.

Maiorul *Himmel* documentează în lucrarea sa, cu părere de răŭ nepublicată, dar comunicată în mod extractiv, rutenisarea Romînilor bucovinenĭ pe baza materialuluĭ antropometric, și amintește: «că această aparință se observă maĭ ales în pătura largă a populațiuneĭ de la țară, pe cînd pe la stările maĭ culte e cazul contrar». Această aserțiune a sa a doua nu e de tot exactă, are însă în oareșĭ-carĭ cazurĭ aparința adevăruluĭ. Precum vom vedea încă maĭ la vale, sunt în districtele astăzĭ rutene tocmaĭ majoritatea stărilor maĭ culte infectate și apucate de molochul desnaționalisăriĭ. Provine și aceasta, e adevărat că copiiĭ familiilor vechĭ romîne de țăranĭ saŭ de răzeșĭ, car aparțin maĭ cu seamă familiilor vechĭ din istoria romînă, deși aceștia în casa lor părintească nu vorbesc cu părințiĭ lor rutenisațĭ altfel decît rutenește, totu-șĭ, că eĭ îșĭ însușesc în școalele superioare, dacă le cercetează, limba maternă a strămoșilor lor și că apoĭ se deșteaptă în eĭ, cu venirea în atingere cu tinerimea romînă studioasă din Cernăuțĭ, eară maĭ ales cu nițică cunoșință de istorie despre poporul romîn, pe care o capătă el numaĭ în mod privat și abea suficient, și simțul național romînesc. De sigur că asupra acestor fel de cazurĭ se referă declarațiunea maioruluĭ Himmel, și politicianiĭ rutenĭ fac un capital din această mărturisire inocentă, și întrebuințează acest fapt drept motiv bun pentru agitațiunea lor vehementă.

E de tot incontestabil, că unele familiĭ rutene, ce se așezară prin ținuturile curat romîne, eraŭ asimilate de populațiunea romînă, tot așa e adevărat că unele familiĭ romîne de preoțĭ pot fi privite, judecate după numele lor, că se trag de fapt din verĭ o origine ruteană saŭ polonă ca d. e. Golembiovschi (Porumbescu), Tarnovietchi, Tarnovschi, Mandicevschi, Bucevschi, Cocinschi, și cu atare familiĭ streine intrate în națiunea romînă

aproape am și gătit. Insă aceste puține familiĭ cîștigate pentru națiunea romînă nu e nicĭ un equivalent, nicĭ o recompensă pentru masa cea mare rutenisată a poporuluĭ romîn, ci sunt un punct matematic fără nicĭ o valoare, dacă comparăm *teritoriul cel mare romînesc*, cît am pierdut pe seama rutenilor, dacă privim mulțimea imensă a locuitorilor rutenisațĭ. Chiar a uneĭ unice comune ca d. e. comuna Toporauțĭ cu 5108, Rarancea cu 4275, saŭ Cuciurmare cu 8970 de locuitorĭ, carĭ toate treĭ eraŭ încă pe la anul 1850 cu totul romîne.

Pentru cestiunea noastră, unde e vorba de rutenisarea în masă a teritorielor întregĭ și a districtelor, nu vine de fel în considerare unele familiĭ romîne preoțeștĭ, saŭ de altă clasă, asimilate în naționalitatea romînă.

Atarĭ aparințe provin din causa comunicațiuneĭ de astăzĭ atît de agere pretutindene, tot în așa o cantitate mărginită și obscură, și dacă totu-șĭ o amintim aceasta, apoĭ o facem numaĭ, ca să arătăm, că suntem de tot obiectivĭ și exacțĭ în expunerele noastre, contrar calitățiĭ puțin oneste a contrarilor noștri.

Chiar cu prilejul adunăriĭ preoților romînĭ din vara anuluĭ 1899 am avut ocaziunea plăcută de a ne informa de la martorĭ clasicĭ : așa bună-oară am aflat că chiar și astăzĭ există în *Orășenĭ* sat situat în districtul Coțmanuluĭ drept la hotarul Galițieĭ, moșnegĭ și matroane bătrîne, carĭ încă n'aŭ uitat limba strămoșilor lor, limba romînească, pe cînd alt-fel acel sat trece astăzĭ de curat «rutean».

Numele familiar cel maĭ răspîndit în Orășenĭ e «Mîndrișor» de sigur tot atît de puțin un descendente al mareluĭ «*Mazeppa*», ca și familia «*Fluturescu*», cea maĭ predominantă în satul astăzĭ încă deja cu totul «rutean» Stăneștĭ pe Ceremuș, ba chiar și în Coțman (Cozminul de pe timpul luĭ Ștefan cel Mare), astăzĭ Sionul Rutenilor bucovinenĭ, saŭ familia mult răspîndită a «*Onciulenilor*» în satul *Vilaucea* astăzĭ încă deja cu totul rutean. Pretutindenĭ peste Prut se maĭ află încă prin satele rutene familiĭ romîneștĭ, pe carĭ statistica oficioasă i-aŭ făcut deja morțĭ. Eară «despre faptul, că eŭ singur am aflat în comuna Cernăuca din mărturisirea proprie a maĭ multor romînĭ din loc, aproape 100 de familiĭ romîne, așa dară cel puțin 300 de Romînĭ, pe carĭ tot statistica «oficioasă» guvernamentală și Panslaviștiĭ din Bucovina i-aŭ făcut deja morțĭ, am amintit deja maĭ sus.

Spre dovadă că peste Prut se află, în contra susținereĭ Rușilor, în contra statisticeĭ «oficioase» guvernamentale încă foarte mulțĭ romînĭ ba chiar sate, precum vedem, cu o populațiune romînă destul de considerabilă, publicăm aci o notiță apărută în «Timpul» din 21 Noembrie 1900, un jurnal romînesc, care a apus deja, și în care se publică o petițiune a locuitorilor romînĭ din Vilaucea (un sat situat peste Prut în nordul Bucovineĭ), ca să li-se introducă în școala lor din sat limba romînă ca limbă de propunere. Această notiță zice următoarele:

«Noĭ am amintit în diferite orĭ că rutenisarea Bucovineĭ progresează în mod rapid. Dacă acest proces ar urma pe cale naturală n'am putea nimic objecta; însă acest proces de slavisare este patronat de însă-șĭ forurile competente administrative. Maĭ ales pe tărîmul școlar se comit o mulțime de fapte în detrimentul Romînilor. Sîntem în posiție de a înregistra un noŭ fapt care caracterisează politica școlară profesată la noĭ în țară. Avem adecă înaintea noastră petițiunea uneĭ mare părțĭ a locuitorilor din *Vilaucea* adresată consiliuluĭ școlar al țăriĭ pentru reintroducerea limbeĭ romîne la această școală.

Ea sună:

Laudabile c. s. consiliu școlar al țăriĭ! Conform uriculuĭ de fundațiune al școaleĭ de aice ar trebui să se învețe la această școală și limba romînă. De un șir de anĭ încoace însă limba romînă a fost cu totul eliminată din școala aceasta, o împrejurare care nu ne poate fi indiferentă nouă, celor subsemnațĭ, pentru-că noĭ *aparținem națiuneĭ romîne*, suntem contribuabilĭ tot așa de bunĭ ca și Ruteniĭ, și prin urmare nu putem admite ca copiĭ noștri să învețe numaĭ limba ruteană.

Noĭ trimetem copiiĭ noștri la școală, ca să-șĭ agonisască acolo acele cunoștințe cari sunt menite a le aduce un folos oarecare în viață. Intre avantagele pre cari școala le poate aduce copiilor noștri, rangează și cunoștința limbeĭ romîne, pentru-că copiĭ noștri îndată ce vor cunoaște limba romînă în graiu și scrisoare, vor fi pușĭ în posiția de a-șĭ agonisi maĭ lesne pînea de toate zilele, fie ca preoțĭ, învățătorĭ, saŭ numaĭ ca simpli meseriașĭ și lucrătorĭ [1]).

---

[1]) Sărmanul popor romîn bucovinean! Maĭ trebue el oare încă să argumenteze Austrieĭ și guvernelor sale constituționale, liberale, umane etc.. că el, Romînul, are tot atît drept, ca și celelalte popoare, și maĭ ales

Din causele sus amintite, subsemnaţii îşi permit de a supune laudabiluluï c. r. consiliu şcolar al ţăriĭ următoarea petiţiune:

«I. r. consiliu şcolar al ţăriĭ binevoiască a lua măsurele necesare, ca stipulaţiunile uriculuĭ de fondare să se implinească întocmaĭ, şi că la şcoala din Vilaucea să se introducă încă în decursul anuluĭ acestuia limba romînă ca obiect de învăţămînt».

Vilaucea 26 Septembre 1900.

Urmează subscrierile preste *500 de persoane*, şi anume:

Dimitrie a luĭ Ivan Goian, Vasilie Şandru cantor, Dimitrie Goian Mihalachi, Constantin Domir, Alexandru Goian, Filip Goian, Ilie Vlad, George Codan, Michail Codan, Georgi Rusneac, Niculaĭ Strendehir, Ioan Hacman, *Vasilică Onciul*, Stefan Profopan, Petru Onciul, Costachi Frunză, Parfteni Hornaşiu, Leon Orlovschi, Doirda Mitruţă, Vasilie Albota, Ilarie Repta, Emilian Tejan, Teodor Gribovschi, Niculaĭ Larcan, Maftei Duman, Ioan Teutul, Georgi Onciul, Ioan Ostaşec, Niculaĭ Tcaciuc, Michail Goian, Limian Daniliuc, Vasilie Diacon, Mihaĭ Diacon, Andreiaş Lutec, Constantin Diacon, Mihaĭ Diacon, Stefan Seleschi, Ioan Mihailescu, Niculaĭ Frunză, Ilie Vereha, Petru Stefaniue, Ananie Aurel, Mihaĭ Daşchievicĭ, George Maiŭ, Maria Maiŭ, Vasilie Ioanin, Petru Şandru, George Frunză, Ioan Frunză, Ioan Albota, Niculaĭ Cornu, Vasilie Bar, George Brad, Ioan Vlad, Constantin Bejan, Ioan Ioachim, Dimitrie Bândas, Victor Cerniavschi, George Bândas, Petru Ivaniţchi, Ilie Tcaciuc, Niculaĭ Scraba, Onufreiu Curechiu, Dimitrie Galavaşehi. Dimitrie Teutul, Niculaĭ Volcinschi, Nicolaĭ Goian, Sava Curechiu, Eugeniu Romanovschi, Eugen Lastovieţchi, Georgi Marafet, Ana Marafet, a luĭ Teutul Safta Teutul Marafet, Niculaĭ Bejan, George Diacon, Teofil Roman, Toader Curechiu, Vasilie Hnetca, Alexi Hnetca, M. Lastovicĭ, Grigori Romanovschi, Petru Colotelo, Tanasi Cireş, Vasilie Caljncinc, George Cireşi Teodor Ve-

---

ca popor autochton pe acest pămînt, care nu e subjugat cu arma în mînă, că şi el are toţ dreptul de a se servi de limba sa în şcoală, în oficiu, în public etc... că şi el are drept de a fi instruit şi şcolit în limba sa proprie şi nu în o limbă străină? Nu dictează oare deja aceasta legea fundamentală de stat?? Pentru-ce oare e proclamată constituţiunea în Austria, ca dînsa să existe numaĭ pe hîrtie, saŭ să existe ca lege pentru toţĭ, numaĭ pentru poporul romîn nu?.... Aferim! dreptate austriacă! Aceasta e sensul şi practica principiuluĭ din Viena «justitia regnorum fundamentum»?

reha, Vasilie Braha, Ioan Zorilă, Mihail Zorilă, Mihail Oleinic, Vasilie Calincinc aluĭ Nicolaĭ. Petru Oleinic etc.... ect....

Negreşit că toată petiţiunea şi toată subscrierea ale celor 500 de locuitorĭ romînĭ din Vilaucea, aŭ fost în zadar. Romîniĭ din Vilaucea n'aŭ căpătat nicĭ pînă astăzĭ şcoala romînă în satul lor, eară după statistica «oficioasă» (?) satul Vilaucea e întreg şi complet rutean.

Atare exemple de dreptate austriacă avem un legion şi le tratăm maĭ pe larg în opul nepublicat încă «Romîniĭ din Bucovina».

Dar acestea toate le cunoaştem deja, şi nu vom maĭ insista asupra rutenisăriĭ poporuluĭ rural, un fapt deja destul de cunoscut şi argumentat, ci vom dovedi că consecinţa inevitabilă ale acesteĭ înstrăinărĭ ale ţărănimeĭ, e la noĭ pretutindene şi «*înstrăinarea claselor culte*», această urmare atît de întristătoare cît şi de periculoasă o vom dovedi cu date speciale, spre a atrage maĭ întîĭ atenţiunea publiculuĭ cetitor asupra eĭ, şi spre a lua apoĭ măsurĭ cît se poate de serioase şi de urgente, pentru delăturarea acesteĭ calamităţĭ, pentru conservarea şi întărirea naţionalităţiĭ noastre atît de greŭ periclitate.

Pe cît timp aparţin toate clasele societăţiĭ aceleaşĭ naţionalităţĭ, 'i-aŭ parte la acea întregire numaĭ elemente homogene. Insă la o înstrăinare a ţărănimeĭ, a populaţiuneĭ dela ţară, inteligenţa crescîndă şi desvoltîndă aparţine unuĭ popor străin, în cazul nostru poporuluĭ rutean. Contactul social şi caracterile mixte trebue apoĭ să asimileze cu desăvîrşire şi minorităţile romîne. La o rutenisare progresivă a populaţiuneĭ romîne, trebue cu timpul să iasă la lumină în întreaga Bucovină acele aparinţe, pe cari le vedem astăzĭ deja prin părţile Vijniţuluĭ şi al Coţmanuluĭ. Acolo se găsesc între preoţĭ şi învăţătoriĭ şi rezeşiĭ rutenĭ, bărbaţĭ foarte mulţĭ cari poartă nume familiare romîneştĭ, şi istorice foarte vechĭ [1], cari trăind în mijlocul uneĭ

[1] Noĭ amintim aci ca exemple: Cantemir, Bejan (Putila), Brănzan (Cernăuţĭ), Padure (Boianciuc), Spinul (Brodoc), Tomorug (Cornei-Potoc) maĭ înainte Parăulnegru, Iliuţ (Dubauţĭ), Rotopan (Chiseleu), Albota (Luca pe Nistru), Onciul (Vilaucea), Buicliu (Malatineţ), Orza (Lujeni), Braha (Mitceu) Vlad (Mosoriuvca), Pătură (Stăucenĭ), Cozmuţă (Şipeniţ), Ariciuc maĭ înainte Aricĭ în Şipeniţ, Plescăn (Sişcauţĭ), Albota (Toutri), Păunel (Valeva), de Cracalia (Vasileu), Ţanţă (Sastavna), Lupulenco (înainte Lupu în Selenen), Sorocean (Costeştĭ), Gazda (Panca), Selonar (Sişcauţĭ), Danciul (Stăneştĭ), Nanasi şi Becul (Berhomet), Tutuescu (Ispas), Ţurcan (Carapciu pe Ceremuş), Cajvann şi Vlad (Vilaucea), Tentu (Gavrileştĭ), etc... etc...

națiunĭ străine, n'aŭ maĭ putut păstra naționalitatea lor romînă. De aceiașĭ soarte n'ar putea scăpa clasele culte romîne de prin celelalte părțĭ ale țăriĭ, dacă se va rutenisa cu desăvîrșire populațiunea romînă.

Este un lucru cunoscut, că o clasă cultă nu-șĭ poate păstra pe timp îndelungat naționalitatea, dacă *trăește în mijlocul uneĭ țărănimĭ de neam străin*, și aceasta am amintit maĭ sus, pentru că s'a dovedit cu evidență, că stările culte se înmulțesc din diferite cause tot maĭ puțin, decît țărănimea și s'ar pierde cu totul dacă nu ar avea concursul din poporul rural, aĭ căruĭ fiĭ adese-orĭ maĭ talentațĭ se înalță prin studiĭ și muncă energică și serioasă la posițiunĭ materiale și spirituale maĭ înalte, și înmulțesc stările inteligente și alese. Prin înstrăinarea poporuluĭ se înstrăinează, cade și inteligența cea veche aristocrată, se înmulțește decĭ cu timpul și clasa inteligentă prin elementul străin (în cazul nostru prin cel rutean) și Romîniĭ rămașĭ singurĭ în oceanul străin, sunt avisațĭ la contactul social și încheînd legăturĭ familiare cu elementul străin, în mijlocul căruĭ sînt împrăștiațĭ, trebue în sfîrșit să disparā, asimilîndu-se naționalitățiĭ, căreĭ aparține poporul rural. *O nație fără țărănime e decĭ un lucru imposibil, și neamul lipsit de țărănime — talpa țeriĭ — e condamnat la peire.* Pînă cînd am trăit în mijlocul uneĭ populațiunĭ curat romîne puteam fi liniștițĭ. Astăzĭ vedem însă chiar și la clasele culte urmările funeste ale rutenisăriĭ poporuluĭ rural, căreia aparințĭ de tot funeste, de tot simptomatice nu i-s'a atribuit pănă astăzĭ, cu durere de zis, nicĭ o atențiune, nicĭ de anterioriĭ nicĭ de presențiĭ noștri politicianĭ, altfel uniĭ din eĭ destul de deștepțĭ și abilĭ.

Adese-orĭ auzim de la Rutenĭ vorbe rafinate, ca în schimb cu rutenisarea poporuluĭ de la țară s'ar observa o «romanisare» a stărilor culte. Nu-ĭ adevărat aceasta! Facem foarte răŭ, și dovedim puțină prevedere, puțină agerime și cunoștință a situațiuneĭ noastre proprie, dacă credem vorbelor nu lingușitoare ci răuvoitoare ale străinilor dușmanĭ. Noĭ o negăm aceasta și o vom dovedi, că și clasele noastre cele culte sînt grav atacate de rutenisare. Nu maĭ revenim asupra chestieĭ origineĭ unor nume familiare, ca Țurcunovicĭ, Andrievicĭ, Ciupercovicĭ, Popovicĭ, Procopovicĭ, etc... și altele carĭ sînt destul de cunoscute

ca slavisate, maĭ tîrziŭ maĭ ales pe timpul episcopuluĭ Vlahovicĭ[1]) și a ereĭ polone, de amară amintire de 62 de anĭ.

Cîtă durere ne cuprinde dacă vedem d. e. pe un descendent dintr'o familie istorică romînă, cunoscută încă de pe timpurile eroice de glorie națională, adecă de pe timpul luĭ Ștefan-cel-Mare, care astăzĭ e însă un rus fanatic ba chiar un aprig dușman al Romînilor, și face parte din partidul «vcniaților» adecă al «Rutenilor tinerĭ» și e deputatul nu prea isteț al Rutenilor, și anume «Pihul» astăzĭ deja «Pihuleac». Saŭ o altă familie care e de origine romînă, și toate celelalte rude ale sale de acela-șĭ nume sînt cu toțiĭ romînĭ, numaĭ el unicul s'a ales un Rutean încarnat, și e încă deputat al Rutenilor, care nu știe nicĭ o boabă rutenește, și acesta e renegatul Nicolai, altmintrelea numit și Coco Wasilco. Ruteniĭ n'aŭ avut nicĭodată vre-o aristocrație pe pămîntul nostru, eĭ nu aŭ nicĭ astăzĭ decĭ argumentul cel maĭ bun, că Ruteniĭ sînt un popor venetic și cu totul străin de țara noastră, și totodată un popor de golanĭ și de servitorĭ pe pămîntul nostru.

Tatăl al acestuĭ Coco se chiema ca și fiul, Nicolai, dar nu Wassilko ci Vasilco, era un mare și brav romîn. La anul 1869

---

[1] Și acesta a fost din viță romînă, deși venit din Dalmația, dar slavisat în urmă, ca și toțĭ ceilalțĭ Romînĭ ce aŭ descendat pe aceste părțĭ încă din secolul al 13-lea incoace, cînd Romîniĭ aŭ emigrat în mase marĭ spre Croația, Craina, Istria, Dalmația pe insula Veglia și la întreg nordul Bosnieĭ. El a fost din neamul așa numiților «Morlaci» adecă după limba sîrbă-croată «vlașĭ od more» «Romîniĭ de la mare». Chiar și numele luĭ «Vlachovicĭ» îl trădează a fi un descendent romîn, dîndu-ĭ Slaviĭ numele de «Vlach» de la originea luĭ romînă, dar în fine a devenit un slav fanatic În Bosnia se află încă și astăzĭ în cercul Banjaluțiĭ vre-o două sate romîneștĭ deja pe treĭ părțĭ slavisate, unde poporul a păstrat numaĭ vre-o cîte-va sute de cuvinte romîneștĭ în vorbirea lor, și se ocupă cu fabricarea de tipsie, căldare, de oale și tavale de aramă și de alte acareturĭ de casă carĭ acareturĭ și căldărĭ se numesc pe limba sîrbă «calaidja» eară aceĭ Romînĭ «calajdjia» (vezĭ studiul «Remășițele romîne prin Bosnia, Calajdjia» de N. Filipescu Sarajevo 1900) saŭ în districtul Dolnei-Tuzlei, și spre Zvornik pe întreaga frontieră de nord spre Sîrbia chiar maĭ multe sate unde poporul maĭ vorbește încă ceva romînește adecă pe jumătate sîrbește și pe jumătate romînește, etc., îndecomun vezĭ Miklosich, maĭ sus citatul op: Wanderungen der Romänen in den Dalmatinischen Alpen etc., apoĭ Toader Burada «O călătorie prin satele romîneștĭ din Istria, Craina, Iașĭ 1896, apoĭ «Cercetărĭ despre Romîniĭ din insula Veglio» Iașĭ 1895, apoĭ «O călătorie la Romîniĭ din Moravia» Iașĭ 1894 etc...

se lupta în dieta țăriĭ, se lupta cu entuziasmul înfocat al uneĭ inime marĭ romîne pentru drepturile poporuluĭ romîn; care bărbat și-ar fi dat și sufletul pentru neamul săŭ, pe care îl iubea din toată inima sa. Niculai Vasilco tatăl renegatuluĭ Coco era acel Romîn, care la anul 1878 aŭ plîns lacrimĭ de bucurie, cînd armatele victorioase romîne aŭ adus de pe cîmpiile Bulgarieĭ independența Romînieĭ. Astăzĭ fiul acestuĭ mare patriot dă cu pumnalul în inima națiuneĭ care l-a născut și la crescut, și care a fost pentru tătîne-săŭ, idealul cel maĭ scump pe pămînt. Astăzĭ fiul acestuĭ mare patriot strigă în parlamentul din Viena «Bucovina e o țară slavă și toată istoria eĭ, e o istorie slavă» iar în tabăra Rutenilor a zis el: «Nu'mĭ cercetațĭ descendența, nu'mĭ cercetațĭ trecutul, eŭ esist și sînt de 34 anĭ, purtat de încrederea a $3^{1}/_{2}$ milioane de Rutenĭ și cu aceasta avețĭ a conta». Ce caracter brav și onest! Numaĭ puținĭ oamenĭ, pot manifesta un atare caracter mare. Și trebue să fie în lume și oamenĭ de aceștia! Eată ce face creșterea străină [1], cosmopolită, tendențioasă, demoralisătoare ce se practică în țara noastră. De ar fi știut tatăl săŭ ce va eși din fiul săŭ, că fiul săŭ va fi trădătorul cel maĭ prăpădit al națiuneĭ sale, de sigur că l'ar fi ucis încă în fașe. Eată aceasta e și efectul, productul căsătoriilor mesalianse, amorganice cu litvele străine. Bătrînul Vasilco avea de soție pe o străină și nu pe o *Romîncă*. Avis tuturor acelora din inteligența noastră, maĭ ales din tinerimea noastră romînă din Bucovina, ce prea rătăcește pe această cale — un document foarte trist la ce grad de conștiință națională am ajuns noĭ astăzĭ prin atîta cultură străină ce-o avem în țară — carĭ nejudecînd ce fac, se înstreinează mereŭ, mereŭ și necontenit de nația romînă prin căsătoriile lor condamnabile, luînd necontenit numaĭ femeĭ din națiunĭ străine, ce n'aŭ nicĭ inimă nicĭ suflet pentru nația romînă, ba chiar adese-orĭ lepădăturele națiunelor străine. Negreșit că descendența, că productul din o atare mamă, din o atare creștere, poate toate să fie, numaĭ un român nu, ba poate fi chiar și foarte

[1] Omul acesta brav, și proverbial al Bucovineĭ, Coco, nu știe nicĭ un cuvințel, nicĭ romînește, nicĭ rusește, deși iĭ represintă pe Rușĭ ca deputat al lor, ci numaĭ nemțește. Nemțească i-a fost toată învățătura, nemțască i-a fost toată creșterea. Și ce product minunat a eșit din el, o vedem cu toțiĭ.

periculos pentru națiunea română, precum ne arată exemplul de față. O! frați români bucovinenĭ! o, tinerime studioasă română din Bucovina, o! așa numită inteligență romînă! Faptele noastre nu sunt naționale, nu sunt inspiratoare după cum vie e vorba la orĭ care moment. Cînd vă vețĭ cuminți odată, cînd vețĭ judeca odată maĭ serios, pătrunșĭ de un simț național maĭ profund, maĭ sfînt, că numaĭ *femeia romînă poate fi idealul cel maĭ sfînt pentru un adevărat romîn* că numaĭ femeia romînă *e în stare să producă o nație romînă*, și nu femeia litvelor străine!!!

Să arătăm un alt exemplu de decadență națională. La înmormîntarea d-ruluĭ Volan, fostul reprezentant al Rușilor bătrînĭ, preotul «*Cantemir*» urmașul vechilor cronicarĭ romînĭ exclamă cu emfază: «Me Rusniake!» (noĭ Rusniacĭ!), saŭ un alt renegat popă din Gavrileștĭ «*Teutu*» care încă se trage din o viță veche romînă, s'a purtat cu ocaziunea botezuluĭ unuĭ copil, de tot obraznic și revoltător. «Patria» din 17 Ianuarie 1899 No. 228 a scris sub titula «Isprăvile unuĭ renegat», următoarele:

«Din loc demn de credință ni se istorisește un fapt cu totul regretabil, pe care ținem să-l recomandăm spre deosebită atențiune consistoriuluĭ nostru. Săptămîna trecută s'a săvîrșit în biserica din Havrileștĭ (recte Gavrileștĭ) botezul unuĭ noŭ născut al uneĭ familiĭ fruntașe romîne de acolo, fiind și cumătra—o damă din societatea cultă romînă din Cernăuțĭ, o romîncă, a rugat pe preotul local d-l Teutul, să binevoiască și să ție cont de dorințele părinților noŭ născutuluĭ precum și de a d-sale, botezînd băiatul în romînește. Preotul romîn renegat n'a voit să dea ascultare acestor rugămințĭ, ci a început rusește. Pe lîngă toate protestările partidelor, precum și la admoniarea că părintele paroch este din familie veche romînească și nu se poate crede, că n'ar ști a citi și să spună măcar formele botezăriĭ în limba romînă,—preotul n'a voit nicĭ de cum să o facă, ceia ce a adus pe partide în așa o iritațiune, încît era aproape să părăsească biserica și să plece, în comuna învecinată spre săvîrșirea botezuluĭ romînesc. Aceasta e fapt întîmplat și d-l paroch nu maĭ poate avea nicĭ o scuză. Noĭ știm, că parochul este îndatorat a satisface dorințele partidelor și *trebue* să cunoască și limba romînă, maĭ ales în comună mixtă cum e comuna Gavrilești, căcĭ altmintrelea n'ar avea sens să învețe teologiĭ în seminar cetirea și cîntarea în ambele limbĭ. Maĭ ob-

servăm că purtarea acestuĭ renegat față de partide a fost necalificat de bruscă.»

Și de aceste exemple avem un legion. Noĭ voim să enumărăm aci numaĭ o clasă specială din inteligența romînă, care aŭ devenit înfocațĭ rutenĭ, de oare-ce e peste putință de a le enumăra pe toate, nicĭ nu ne-ar permite spațiul îngust de care dispunem, și anume un șir de învățătorĭ astăzĭ Rutenĭ înfocațĭ ale căror numirĭ familiare dovedesc însă, că se trag din cele maĭ vestite familiĭ romîneștĭ. Nu e vorbă, uniĭ din eĭ se consideră și astă-zĭ încă de romînĭ, dar ceĭ maĭ mulțĭ sunt astăzĭ «Rutenĭ»; uniĭ chiar fanaticĭ «Rutenĭ tinerĭ.»

E un lucru curios și trist că tocmaĭ cea maĭ mare parte a inteligențiĭ rutene se trage din aceștĭ romînĭ rutenizațĭ. Aceasta ne dovedește, că poporul rutean nu e în stare să producă inteligență din propriile sale puterĭ, ci trebue să o împrumute de la noĭ. Este atît de rușinos, cît și de întristător pentru noĭ, dacă nobiliĭ urmașĭ aĭ coloniilor luĭ Traian și aĭ vitejilor urmașĭ aĭ luĭ Ștefan cel Mare nu află altă menire maĭ nobilă și maĭ demnă, decît de a se face avantgarda — saŭ un fel de «gunoĭ de îngrășare» saŭ un «Kulturdünger» cum ar zice Nemțiĭ — pentru un popor atît de inferior, atît de stupid și atît de decăzut, care singur nu e în stare să progreseze prin propria sa putere, și care întrebuințează pe urmașiĭ noștriĭ, ca eĭ să le ajute lor a distruge neamul romîn, neamul propriŭ al acestor «ianicerĭ!» Aicea se potrivește această poreclă, de care abuzează Ruteniĭ adese-orĭ în sofismele lor amăgitoare.

Acum înșirăm o listă autentică a inteligențeĭ «rutene» adică ale unor învățătorĭ, ale căror nume vor înspăimînta chiar și pe aceia dintre noĭ, carĭ pînă acum încă tot bagatelizaŭ chestia rutenizăriĭ a poporuluĭ și a inteligențiĭ noastre, care va înspăimînta poate chiar și pe voinicosul Dr. Aurel Onciul, care susține contrariul împreună cu Ruteniĭ, că din contră, Bucovina se romanizează.

Iată cîte-va exemple:

Dimitrie Pădure în Boianciuc, Nicolaĭ Spînul în Brodoc pe Nistru, Emanuel Tomorug în Ciorni-Potoc, odinioară Părîul-Negru, Onufri Iliuț în Dubuățĭ, Gavril Rotopan în Chiseleu, Dimitrie Tomorug în Culeuț, Casian Albota (veche familie boierească romînă din secolul al 15-lea) în Luca pe Nistru. Marin

Buiucliu în Malatineț, Vasile Oarză în Lujenĭ, Ioan Braha în Mitcău pe Nistru, George Muntean în Teodoreștĭ, Emilian Vlad în Mosoriuvca, Onesim Popovicĭ în Orășenĭ, Dimitrie de Tarnavschi (familie romînească aristocrată de răzeșĭ) în Pedecăuțĭ Ilie Pătură în Stăucenĭ, Vasile Ariciuc (schimosit din Aricĭ), veche familie romînească în Șepeniț, Ilie Pleșcanu în Șișcauĭ, Dimitrie Albotă în Tontri, Dimitrie Păunel, (familie veche romînă de proprietar mare, odată posesorĭ aĭ moșiilor Hilcea, Mihovo, etc.) în Valeva, Is. Tomorug, A. de Paunel, C. Hotincean, toțĭ din Valeva, Mihaĭ de Cracalia (familie boierească romînă) în Vasileu pe Nistru. N. Țînta (acuma rus înfocat și se chiamă «Zenta»), în Șastavna, George Lupulenco (Lupul) în Zeleneu, Mihaĭ cav. de Zota în Bobeștĭ, Albertina Palade în Bobeștĭ, Vasile Becu în Cuciur-Mare, Minticĭ în Dracineț, Ponicĭ în Hliniță, Barbir (familie romînă veche) în Cobeștĭ, Ioan Șcraba (veche familie de răzeșĭ romînĭ) în Comareștĭ. Bîrsan Ilie în Nepolocăuți, Șoorvecan (Rus ucrainoman) în Costeștĭ, Mihaĭ Gozdu în Panca, I. Solonar în Costeștĭ, Casian de Zopa și Xenofon Danciul în Stăneștĭ pe Ceremuș, Stefan Nanasi, St. Zotta și Ilarian Becul toțĭ în Berhomot, Macărie Tutuiescu în Ispas pe Ceremuș, Constantin Țurcan (astăzĭ Țurcanovicĭ) în Carapciu pe Ceremuș, Vasile Andrievicĭ în Putila. C. Șcraba în Vașcauți p. C., Dimitrie Căjvanu și Tit. Vlad în Vilaucea apoĭ Semaca, Teutu, Bușură, Lazu, Vitan, Gagea, Cautiș, etc...

Iată inteligența «ruteană». Ce să zicem la aceasta? Și aceștia toțĭ sunt numaĭ din clasa învățătorimeĭ, dar ce ar eși cînd am enumăra inteligența romînă rutenisată în toate celelalte clase și stărĭ sociale? Noĭ vedem aci urmarea devastatoare a rutenisăriĭ țărănimeĭ căreĭ trebue să urmeze cu logica nestrămutabilă rutenizarea celorlalte păturĭ ale poporuluĭ înstrăinat.

La acest loc sunt nevoit să arăt în vre-o cîteva cuvinte, cum se slavizează prin toate manoperile nerușinate din partea Rutenilor, rezeșimea noastră romînă de peste Prut, de ce mijloace și mistificărĭ mișeleștĭ se servesc alintațiĭ guvernuluĭ, Ruteniĭ, numaĭ și numaĭ de a ruteniza aristocrația romînă; Răzeșiĭ, carĭ se află aproape toțĭ peste Prut.

Intreg Nordul Bucovineĭ era și este locuită de așa numita «Rezeșime» (dela cuvîntul «heres-dis»); satele: Banila-moldovenească, Igesti, Jadova, Costeștĭ, Cobeștĭ, Broscăuțĭ, Stăneștĭ, Vo-

loca, Carapciu, Vilaucea, Piedecauţ, Ivancăuţĭ, Şişcauţ, Valeva, Babinĭ, Vasileu, Cuciur-mic, Horoşauţiĭ ect... sunt sate locuite de mazilĭ şi de razeşĭ. Aicĭ afli nume romîneştĭ de tot vechĭ şi de un renume istoric strălucit, dar aĭ căror posesorĭ sunt asăzĭ deja în mare parte slavisaţĭ. Aşa găsim aci nume ca: Teutul, Teutul vel Lupulenco, Vlad, Cantemir, Hurmuzachi, Stărcea, Flondor, Şerban, Bărsan, Goian, Arbore, Tudan, Manescu, Isacescul, Baloşescul, Barbier, Lupaşcu, Ţăntă, Isar, Păunel, Păuş, Teiuş, Zotta, Zopa, Reus, Rei, Bejan, Poclitar, Tabora, Danciul, Minticĭ, Negricĭ, Negri, Sorocean, Petraşcu, Frunză, Iţculescu, Spănul, *Onciul*, Brenzan, Tatuiescu, *Stroicĭ*, Strişcă, Gagea, Tomorug, Vitan, Uron, Lupu, Ursachi, Urechie, Barbu, Gafencu, Costea, Cârstea, Cuparencu, Fraţian, *Repta*, Draghinicĭ, Dragicĭ, Semaca, Voloşencu, Albota, Cracalia, Stehan, Stăngaciu, Perjul, Cautiş, Ieşan, Ianoş, Jian, Talpă, Cocorean, Caragea, Hahon Buţurean, Tarangul, Pihul, Şeptelicĭ ect... Toate aceste nume provin la sute de familiĭ aproape deja toate slavisate. Aceştĭ mazilĭ şi rezeşĭ romănĭ eraŭ odinioară o fortăreaţă vie în contra inimicilor Moldoveĭ, aceea ce aŭ fost odată «grăniceriĭ romînĭ» pentru Ardeal şi Banat, aceia aŭ fost rezeşiĭ din satele numite pentru Moldova.

Venind Bucovina sub sceptrul habsburgic împăratul Iosif II a recunoscut drepturile şi meritele acestor familiĭ şi le-a primit în starea nobilimeĭ austriace, prin patentul din 13 Martie 1787 §. 6; dîndu-le unora titlu de «baron» (la început unicul boer Vasilie Balş) celorlalţi boerĭ şi mazilĭ «cavaler de», ear' rezeşimeĭ o scuti de boerescul (vezĭ «Josefinische Gesetzessammlungen für die Bucovina aus den Jahren, 1780—1790» aflătoare în biblioteca Universităţiĭ din Cernăuţi). Limba boerilor, a mazililor şi a rezeşilor era pe timpul ocupăriĭ ţăriĭ exclusiv numaĭ cea romînă, portul obicinuit la Romîniĭ de atuncea, adecă parte grecesc, parte turcesc (zobonul, fesul, papucĭ cu patenchĭ, dalma, şalvarĭ, ciubuc lung, matane compuse din eburneu, ce le serveaŭ maĭ ales de distracţie etc...) celelalte datine ca şi în întreaga Moldovă. Numele de botez se pronunţa saŭ romîneşte saŭ greceşte, aşa de exemplu: Mihaiu şi Mihalachi şi Mihăiţă, Vasilică şi Vasilachi; Ştefan Ştefănică şi Ştefanachi; Dumitru, Dumitraş, Dumitrachi, Mitică, Constantin, Costică şi Costachi, Toader Toderică şi Toderachi; etc. ear numele femeeştĭ; Mariuca, Ca-

tinca, Safta, Pulcheria, Irina, Eugenia, Elenuța etc.. Pronunțarea aceasta a numelor de botez a rămas până astăzĭ, de-și rezeșiĭ din timpul present — afară de o mică excepțiune — nu maĭ cunosc limba lor străbună, ci se servesc de cea rusească. Causele și motivele prin care s'a slavisat această aristocrație romînă le-am desvoltat deja maĭ sus. Cu toate acestea nicĭ un rezeș de la țară nu se gerează de alta ceva decît de Român pentru-că conștiința națională nu s'a pierdut încă în el, și el nu va maĭ dura încă dacă noĭ ceilalțĭ vom știe a-ĭ da mînĭ de ajutor și a'l scăpa de slavisarea luĭ complectă. E drept, că copiiĭ rezeșilor, venind la școalele din Cernăuț înzestrate numaĭ cu limba rusească și germană, învîrtindu-se și tăvălindu-se prin gazde străine și dușmane națieĭ noastre, se daŭ amăgițĭ de agitatoriĭ Rușĭ, carĭ îĭ desnaționalisează; așa vedem pe urmașiĭ mazililor; Semaca, Țăntă, Teutul, Buțură, Minticĭ Donicĭ, Danciul, Păunel, Vitan, Canțiș, Tutuiescu, Gagea, Tomorug etc... astăzĭ toțĭ cu desăvîrșire în tabăra Rutenilor, lucrînd din resputerĭ și cu fanatismul cel maĭ înfocat al unuĭ renegat pentru nimicirea neamuluĭ săŭ propriu.

Rezeșul neînfluințat însă nu se gerează nicĭ cînd de Rus. Eŭ singur am fost martor ocular la următoarea scenă. Venind în feriĭ un alumn seminarial — de origine mazil dar deja renegat — la casa părințască și începînd cu tatăl-săŭ, vorba despre națiune, cu scop de a'l rusifica și pe acesta, acest din urmă cu lacrimĭ în ochĭ a esclamat în limba rusească: *«fiule de știam, că veĭ bajocuri tu pe tatăl, pe moșul și pe strămoșul meŭ, carĭ toțĭ vorbeaŭ și scrieaŭ numaĭ romînește, pe care limbă o numeștĭ tu acuma «țigănească», maĭ bine te înmormîntam, decît să te fi dat la cele școlĭ din Cernăuțĭ, unde se învață a bajocuri și a feșteli neamul săŭ vechiŭ și cinstit»*. Conștiința națională a rezeșilor din Bucovina este încă atît de bine conservată, încît nicĭ chiar preoțiĭ și învățătoriĭ rușĭ nu îndrăsnesc a le zice, că-'s Rușĭ, ci numaĭ luptă prin agitatoriĭ Rușĭ din Cernăuțĭ, ca copiĭ rezeșilor, carĭ se trimit pe la școlĭ din acel oraș se devină cu timpul renegațĭ.

De abea în zilele noastre a cutezat progenitorul Jidan Șmuel Stocker din Galiția (după cum o dovedește aceasta chiar învățatul rus Archip) poreclit astăzĭ D-r Șmal (Rutean și profesor la Universitatea din Cernăuțĭ) Stocki să le vorbească rezeșilor

din Carapcin pe Ceremuş cu ocaziunea deschidereĭ uneĭ «cetelni» ruseştĭ cele maĭ descreerate lucrurĭ despre originea lor. Aduc aci, spre curiositate, discursul acestuĭ individ cuvînt din cuvînt, ca să ştie lumea întreagă ce podoabă mare are universitatea din Cernăuţĭ.

«Rezeşimea noastră (?!) — a vorbit Stocki la Carapcin — a» fost nobilitată, cînd-va nu pentru că a şezut în casă pe cuptor, ci pentru că a apărat cu pieptul şi sîngele săŭ *ţara* şi *legea noastră* (de remarcat e că Stocki e un jidan din Galiţia, botezat în legea gr. catolică. Unde pe lume are un Jidan patrie şi lege, aceasta nu esistă pe lume, aşa dară a cuĭ ţară, a cuĭ lege a luĭ Stocki? Aut.) de feluriţĭ inimicĭ (şi de un atare precum e oratorul Stocki Aut.) Antecesoriĭ rezeşimeĭ noastre aŭ lăsat urmaşilor săĭ nu numaĭ nobilitatea, ci cu aceasta împreună şi îndatorirea, de a sta în fruntea poporuluĭ *nostru*, de a'l conduce şi de a se îngriji cu toate puterile nu numaĭ pentru binele săŭ (adecă al rezeşimeĭ), ci maĭ ales pentru binele comuneĭ şi al ţăriĭ, ast-fel va arăta rezeşimea, că ea într'adevăr e nobilă şi merită acea reputaţiune de care părtaşĭ aŭ fost antecesoriĭ săĭ. Rezeşimea să nu se despartă de ţărănime, pentru-că acuma — de cînd s'a introdus constituţia — aŭ toţĭ drepturĭ egale; rezeşimea să se îngrijească a aduce pe ţăranĭ la activitate comună pentru binele poporuluĭ şi al ţăriĭ. Acuma numaĭ prin cultură se face progres, escelează unul înaintea altuia, decĭ rezeşimea să stee şi în privinţa aceasta în fruntea poporuluĭ. Rezeşimea noastră (?!) să nu uite, că ea este «*Rezeşime rusească*» (dar unde pe lume a maĭ existat vre-odată o rezeşime rusească?? Rezeşimea e o instituţiune curat romînească! Aut.) şi că ea trebuie să să apere limba şi poporul rus. Sunt amăgitorĭ — romanisatoriĭ de ceĭ cari voiesc să influinţeze rezeşimeĭ noastre (?) convingerea, că ea ar fi de origine romînă. *Asta-ĭ o minciună!* Poporul rus a trăit aice în Bucovina şi a apărat ţara noastră (?) cu pieptul săŭ încă pe vremea, cînd n'a fost nicĭ un picior de Romîn pe aice. Numaĭ 500 de anĭ aŭ trecut, de cînd aŭ descălecat Romîniĭ pe aice. Ruşiĭ însă trăiesc în ţara aceasta din vremurĭ nepomenite (?) (negreşit încă înainte de facerea lumeĭ; saŭ cel puţin încă dela Adam. Aut.) Numărul Ruşilor a fost aicĭ totdeauna maĭ mare decît cel al Romînilor, de aceea şi voevoziĭ noştri (!!) (dar oare aŭ avut cînd-va Jidaniĭ, saŭ chiar şi

Rutenii Voevozi în viața lor? Aut.) — de și de origină romînă — dar s'aŭ rusificat toți cu timpul. La curtea lor se vorbea numaĭ rusește (?). Ceĭ maĭ renumiți Voevozĭ aĭ noștri (aĭ cuĭ? aĭ luĭ Stocki? Aut.) Alexandru cel Bun, și Ștefan-cel-Mare (ce anachronism! Aut.) s'aŭ preamărit întru apărarea țăriĭ și a legeĭ noastre (sic!) în contra Turcilor, Maghiarilor, Polonilor și ale altor litve păgîne. Maĭ ales pe timpul acela și-a agonisit rezeșimea noastră nobilitatea sa. Din cărțĭ și documente vechĭ cunoaștem că Voevoziĭ aceștĭ, Alexandru și Ștefan — vorbeaŭ și scrieaŭ numaĭ rusește, pe timpul lor se servea prin biserică numaĭ rusește. *Spuneți-mĭ acuma, ce fel de rezeșime sunteți D-voastră? rusească saŭ romînească?* Cu mult maĭ tîrziŭ, cînd adecă Voevoziĭ noștri (?) și-aŭ strămutat curtea de la Suceava la Iașĭ, de abea atuncĭ aŭ început dînșiĭ a vorbi, a scrie și a se ruga romînește; dar' de atuncĭ aŭ trecut numaĭ 260 de anĭ și romanisarea Voevozilor noștri s'a întîmplat — după cum am documentat-o nu aicĭ în țara noastră, ci la Iașĭ. Rezeșimea noastră este însă maĭ veche, încă din acele timpurĭ, cînd nu se auzea pe aicĭ cuvînt romînesc, ci numaĭ cel rusesc, *ea este așa dară os din osul rusesc, sînge din sînge rusesc*, și trebue să se ție de Rușĭ, iar' romanisatorilor să le spunem, că diplomele noastre nobilitare aŭ fost scrise rusește (?) (nu-'ĭ adevărat! ci latinește, limba latină a durat în Austria până la anul 1848 Aut...), *că pentru apărarea uneĭ țărĭ ruseștĭ și-aŭ agonisit antecesoriĭ eĭ nobilitatea*, și că dînsa voește să rămînă rezeșime rusească, care e îndatorată și anume să apere *țara rusească Bucovina (?)* Numaĭ atuncĭ va arăta rezeșimea lumiĭ întregĭ, că-'ĭ adevărat nobilă, dacă nu se va rușina de limba sa rusească, dacă nu se va gera de *Romînĭ*, nu va deveni renegată — prin ce bajocurește numaĭ nobilitatea sa — și va apăra, precum antecesoriĭ săĭ, limba și poporul rus».

Astfel a glăsuit un profesor de la Universitatea din Cernăuțĭ renumitul «historiolog», de predilecțiune, Dr. Șmăl-Stocki în Carapciu p. C. în 30 Decembrie 1898 înaintea a 200 de rezeșĭ, (vezĭ «Rycka Rada» din 10/12 Iulie 1893 No. 8).

Intr'adevăr, dacă citeștĭ acest discurs, te amețeștĭ de cap, căcĭ nu știĭ ce să crezĭ, saŭ că aĭ de lucru cu un alienat, saŭ cu un om nebun, saŭ cu un *ignorant de gradul cel maĭ rușinos*. Cîtă răutate, cîtă perfidie, cît rafiniment, cîtă mistificare,

cită ignoranță crasantă, și aceste toate de la un profesor de la Universitatea austriacă din Cernăuțĭ. Iată cu ce fel de mijloace mișeleștĭ umbla Rușiĭ și slavisatoriĭ veneticĭ în țara noastră, și cu astfel de oamenĭ cărora nimic nu li e sfînt, nicĭ chiar istoria, avem noĭ de a lupta în țară, cu astfel de oamenĭ decăzuțĭ, drepravațĭ fraternisează guvernul nostru părintesc. Un Stocki, un jidan botezat, fără patrie, fără națiune, care de erĭ alaltăerĭ a pribegit în țara noastră din Galiția, din țara calicilor, a cerșetorilor, a oamenilor fără căpătîiŭ și a oamenilor celor maĭ decăzuțĭ, un Stocki, care drept mulțumire pentru oploșirea și pănea ce a găsit-o el pe pămintul romînesc e dușmanul cel maĭ aprig față de tot ce e romănesc, cutează a spune unuĭ Teutu, Vlad, Arbore, Onciul, Costin etc... «Voevoziĭ noștri Ștefan cel Mare, Alexandru cel Bun, carĭ s'aŭ luptat cu vitejie pentru țară limbă și legea noastră». Aŭ avut oare cînd-va rasa luĭ Stocki, verĭ un Voevod pe pămînt? Stocki, profesorul savant al renumiteĭ Universitățĭ din Cernăuțĭ, îndrăsnește a afirma, între multe altele, cum că Rezeșiĭ, ba chiar Voevoziĭ Ștefan cel Mare, Alexandru cel Bun, etc... trebue să fie considerațĭ de Rușĭ, pentru că întrebuințaŭ limba *slavonă vechie, și nu precum zice el cea ruteană*, la curte și în oficiu. D-luĭ e profesor de Universitate, decĭ dară corifeŭ în știință, (vaĭ de acea știință ce o aŭ profesoriĭ Rutenĭ pe la Universitățile noastre), și el nu știe atîta din istorie, că la statele din răsărit era în evul mediu, limba slavonă vechie, adică cea glagolită, astăzĭ deja de mult moartă, ce se maĭ află încă numaĭ în biserică (în liturghia) Slavilor din Sud, și nu ruteană, ca limba diplomatică, precum e astăzĭ cea franceză, el nu știe cum că prin întreg evul mediu nu se întrebuințează aproape pe la toate statele și popoare la curte și oficiu limba națională, ci o limbă moartă (clasică); în apus limba latină, la orient cea greacă saŭ cea slavonă. In seculiĭ XVI și XVII în Germania, Francia, Spania, Italia, se întrebuințează limba latină și după acea franceză; în Austria, Polonia, Ungaria cea latină, în Rusia, Moldova, Muntenia, Bulgaria, Serbia cea *slavonă*. Devenitaŭ oare prin această împrejurare Germaniĭ, Franceziĭ saŭ Poloniĭ, Unguriĭ, Latiniĭ saŭ Romîniĭ, Serbiĭ, Bulgariĭ ba chiar și Rușiĭ, Slavonĭ? Aferim de acea Universitate care ascunde în sine atare corifeĭ în știință, o atare Universitate poate fi numaĭ în Cernăuțĭ.

Pe altă parte e interesant a ști cum își cresc Rutenii inteligența lor în țară la noi. Prin luna lui Septemvrie 1900 gazetele din Galiția, și cu ele cele rutene din Bucovina aŭ publicat un apel înfocat adresat studențimei celei ce absolvează gimnaziele galițiene, să vină numai decît la Cernăuți, și să se înscrie aici la Universitate, ca apoi, deprinzînd cum se cade limba Germană, să poată ocupa aci, în Bucovina ori-ce posturi și funcțiuni, căci vezi bine, Bucovina e pentru golanii din Galiția» țara *Canaan* unde curge lapte și miere, e țara cea *destinată* pentru *Mazuri*, *Boici*, *Cechi*, *Polaci de baltă*, (Wasserpolaken), căci aci pot ei face o carieră minunată, dacă sunt numai dușmani incarnați ai Romînilor.

Nu e destul că mulțimea nomazilor galițieni curge potop zi de zi și inundează plaiurile mănoase ale acestei nenorocite țări, nu e destul că avem a purta o luptă crăncenă cu acest popor foarte abiect și moralminte foarte decăzut — precum am văzut în descrierea noastră de mai sus — ce caută a desnaționaliza, de a ne lua tot avutul, toată moșia, și de a profana totul ce avem mai sfînt și mai scump ; nu e destul că guvernul țării îi sprijinește, și îi ocolește pre Ruteni (indigeni și emigrați), iar' pre noi ne împiedică în ori-ce progres, — dar trebue încă să privim cum vin rînd pe rînd apostolii, profeții lor mincinoși, de dincolo de Ceremuș și Nistru, și ațîță, fanatisează și înveninează horînda lor mulțime în contra națiunii române, trebue să privim cum acești profeți corupți, intră cu o aroganță ne mai spusă, criminală, chiar în corpul națiunei noastre (Rezesime etc...) ca s'o învenineze, ca s'o corumpă și pe aceasta. Ei nu se îndestulează cu inteligența ce-o poate produce poporul lor din Bucovina, ci ei își comandă tot alți apostoli, de felul lui Stocki, din Galiția, pe cari îi înalță apoi cu ajutorul guvernului la cele mai înalte măriri. Iar' noi suntem avisați numai la propriele noastre puteri cari și așa ni sunt cu totul paralisate de iubitul nostru guvern părintesc.

Intre noi și frații noștri Ardeleni se ridică nenorocitul zid al dualismului Austro-Ungar, de acea nu ni este ertat a ni comanda ajutoare de peste hotarele Bucovinei, iar' de-am încerca să o facem odată, pînditorul guvern pe loc ne desparte, espulzînd ori-ce puteri de dincolo, după cum s'a întîmplat cu frații *Braniște*. Noi suntem îngrădiți pe altă parte cu un mur chinezesc

de frații noștri din România liberă, de frații noștri de un sînge, de un nume, de o mamă, de o inimă, de un suflet, de o simțire, și cine încearcă de a trece acest mur chinezesc, a comis pe loc o crimă de stat austriac și e urgisit pentru toată viața sa, de acest guvern just și nepărtinitor.

Astfel toată inteligența ce-o avem e exclusivul product al națiuneĭ romîne din Bucovina, pe cînd capiĭ ceĭ maĭ însemnațĭ aĭ poporuluĭ rutean sunt venițĭ din Galiția, întocmaĭ ca și cantonieriĭ și picheriĭ căilor ferate, lucrătoriĭ de pe la fabricĭ etc...

Pe cînd noĭ nu avem de unde împrumuta puterĭ proaspete, nicĭ intelectuale nicĭ de muncă, pe atuncĭ guvernul înlesnește contrarilor noștri năvălirea cu duiumul, asigurîndu-le înaintarea la cele maĭ amețitoare înălțimĭ, iar' bărbaților noștri celor maĭ de seamă le face prin fel de fel de intrigĭ, greutățĭ și subminărĭ, remînerea în țară absolut cu neputință saŭ le leagă mîinele pe vecie așa că dacă voesc eĭ să remîie în Bucovina, trebue atuncĭ să joace cum le cîntă *lerva* guvernamentală.

Așa poporul romîn bucovinean e atacat din toate părțile și cu toate mijloacele cele maĭ mîrșave și maĭ rafinate, și n'are de nicăirĭ sprijin, de nicăirĭ ajutor în lupta luĭ grea și desperată pentru existența luĭ, astfel am devenit în această luptă crîncenă deja puținĭ și slabĭ, pentru că prea mulțĭ și prea bestialĭ ne sunt dușmaniĭ noștri. Și e evident de ce lupta e atît de înverșunată din partea veneticilor, pentru că eĭ așteaptă o moștenire mare, frumoasă și grasă, dar în zadar!!! «Apa trece și pietrele rămîn». Vor trece și aceste *torente glodoase* peste firea de granit a romînuluĭ, și urgia ce a fost va trece, ca și hordele barbare ce aŭ trecut odată peste Europa bătrînă și va rămîne aaceste situațiunĭ barbare de astăzĭ iară numaĭ ca o amintire de urgie a timpurilor nefaste și trecute și pline de durerĭ.

Simpaticul nostru poet A. Vlahuță zice:

Nu'ĭ mormînt, în care al nostru neam să 'ncapă
Adînc și larg deschidă'l vrășmașiĭ tăĭ *Romîne*
S'or prăvăli intrînsul aceĭ, care ți-l sapă.
Fortunele rup nourĭ și soarele rămîne.

Nu ne putem mărgini însă la constatarea faptelor, ci ca Romînì serioșĭ și conștiențĭ, trebue să ne îngrijim la îndreptarea răuluĭ — căcĭ multe se pot încă îndrepta. Nu s'a stins încă în

toate familiile încunjurate de mediul străin conştiinţa naţională — şi o organizare pe baza socială şi economică ar putea să transformeze încă aceste rămăşiţe de Romînĭ într'un trup naţional, al căruĭ urmaş în loc să devie pionirii duşmanilor noştri de moarte, vor putea să fie tot atîţia stîlpĭ aĭ naţiuneĭ noastre.

Înainte de toate vom căuta însă să combatem o părere greşită, dar — durere — prea răspîndită între Romîniĭ noştri, căreia iĭ atribuim în mare parte devastaţiunele despre care vorbim.

Mulţĭ vor zice adecă, dacă vor parcurge lista Romînilor rutenizaţĭ, cam următoarele:

«Eĭ bine, doară aceasta nu ne strică, ceĭ maĭ mulţĭ doar nu ne sunt adversarĭ, sunt Ruşĭ «bătrînĭ» prietinii noştri. — Iată *greşala noastră* foarte mare, despre care am vorbit deja maĭ sus. Această nepăsare, care consideră pe Ruşiĭ «bătrînĭ» drept amicĭ şi fraţiĭ noştri, ne duce la peirea noastră. Sunt mulţĭ romînĭ, carĭ considerînd pe Ruşiĭ bătrînĭ drept «amicĭ» adoptează limba ruteană în familia lor şi cred, că fac un serviciŭ naţiuneĭ romîne, dacă cresc copiiĭ lor ca credincioşĭ Ruşĭ «bătrînĭ». Această deosebire între partidele rutene, acest principiu de a se feri numaĭ de «Ucrainomanĭ» dar a cultiva rutenismul «bătrîn» stă în contrazicere eclatantă cu elementele principiuluĭ naţional şi a susţineriĭ proprie, şi ne duce la peire. Un romîn nepreocupat prin frămîntările micĭ ale politiceĭ militante şi prin considerările de tactică ale unuĭ partid, n'ar putea să priceapă de ce oare un «Ucrainoman» să fie considerat de străin, ear un «Moscalofil» drept conaţional.

Aceste sunt rămăşiţele vechilor confusiunĭ de ideĭ greşite.

Ce să fie causa deosebiriĭ? Dacă se înstrăinează Romînul de neamul săŭ — ce-ĭ pasă atuncĭ, că cine se va pune în locul luĭ? Nu e oare tot una, orĭ de suntem alungaţĭ de pe pămîntul strămoşesc de Ruşĭ «ucrainomanĭ» saŭ de moscalofilĭ»? Saŭ poate, că considerăm pe Ruşiĭ bătrînĭ, ca şi cînd ar fi eĭ conaţionalĭ din causa ortodoxismuluĭ? ca la Sîrbĭ unde se acopere legea cu naţiunea? La noĭ Romîniĭ nu există aceasta. Noĭ avem numaĭ o limbă, numaĭ o naţie, numaĭ o lege, şi acea lege nu e cea slavă saŭ rusească ci *legea romînă.* Nu poate fi ortodoxismul slav, saŭ credinţa slavă egală legeĭ saŭ credinţeĭ romîne. Legea saŭ credinţa romînă e acea credinţă care e *nedespărţită de limba şi de poporul romîn*, o altă credinţă, o altă lege nu

e, nicĭ nu poate fi a noastră. Ortodoxismul slav e al Slavilor, dar nicĭ de cum al Romînilor. Despre acest punct trebue să fim odată cu toțiĭ clarificațĭ, mic și mare, tînăr și bătrîn, căcĭ altmintrelea ne înșelăm pe noĭ înșine, și ne săpăm singurĭ temelia de sub picioarele noastre, ne nimicim singurĭ existența noastră etnică. Să credem oare că Rusul ortodox e fratele nostru, pentru-că face cruce cu treĭ degete?... apoĭ atuncĭ am trebui să-ĭ considerăm pe toțĭ Muscaliĭ din întreaga Rusie, pe Grecĭ, Serbĭ, Bulgarĭ, Armenĭ etc... de frațĭ «aĭ noștri» pe cînd pe un milion și jumătate de Romînĭ greco-catolicĭ din Ardeal de străinĭ, de dușmaniĭ noștriĭ. Ce confusiune amară și nenorocită de ideĭ. Să încetăm decĭ odată cu aceste confusiunĭ de concepte greșite între lege și națiune, și să ne deprindem a avea odată o clară pricepere despre acea ce e legea și ce e limba pentru poporul romîn, maĭ ales în situațiunea noastră, aci în mijlocul Slavilor.

Totușĭ este un mod, care poate să ne apropie de Rușiĭ bătrînĭ — și această apropiere, înțeleasă de tot altmintrelea decît a fost înțeleasă până acuma, ar putea recuceri mult teren pierdut și ar putea să ne întărească în mod însemnat. Este o parte deși astăzĭ deja poate numaĭ mică, între grupul Rușilor numițĭ «bătrînĭ» carĭ nu pot considera de aĭ lor pe Ruteniĭ de origine emigrată din Galiția, carĭ se trag din altă viță și nu din vița de romîn. Aceștia rămîn streinĭ față de Ruteniĭ adevărațĭ, pe cînd inclinează mult spre conlocuitoriĭ lor romînĭ. Nu sunt însă de loc considerărĭ confesionale, carĭ îĭ condamnă la o așa atitudine, ci simplu împrejurarea, că aceștĭ «Rușĭ bătrînĭ» nu sunt alta, decît Romînĭ romînisațĭ, Romînĭ carĭ, de și aŭ perdut limba, totușĭ îĭ trage inima după neamul lor, încă totușĭ nu pot uita legăturile de sînge. Acest adevăr bine exploatat ar putea să devie un isvor de înțelegere pentru noĭ. Este însă o *greșeală mare*, dacă de dragul acestora Romînĭ rutenisațĭ ne-am alătura noĭ și mulțĭ alțĭ dintre Romînĭ, dintre districtele mixte, către Rușiĭ bătrînĭ, căcĭ atuncĭ am perde naționalitatea și în sfîrșit cine știe dacă urmașiĭ Rușilor bătrînĭ nu vor deveni odată și eĭ «Ucrainoman» adecă «Rutenĭ tinerĭ». Aceasta e chiar foarte probabil, precum ne arată exemplele nenumărate.

Pentru noĭ nu poate decĭ să existe un alt punct de vedere, decît «aut-aut» saŭ a privi pe toțĭ Rușiĭ — fie eĭ «bătrînĭ» fie

eĭ «tinerĭ» deopotrivă — de *străinĭ*, dacă sunt eĭ hotărîțĭ ca să rămîe Ruşĭ, aŭ să vie iară la sînul mameĭ romîne de unde s'aŭ depărtat eĭ prin o împrejurare numaĭ de tot fatală şi artificioasă. Dar aceĭ dintre «Ruşiĭ bătrînĭ» carĭ inclinează spre noĭ, aceştĭ prietenĭ adevărațĭ, să nu ne tragă şi pe noĭ în abisul prăbuşit al Slavismuluĭ, de unde nu maĭ este scăpare, ci din contra noĭ să scoatem pe aceştĭ nenorocițĭ din abisul lor pierzător, să-ĭ atragem pe eĭ cu dragoste la sînul neamuluĭ strămoşesc, să reînviem în eĭ simțimîntul şi dragostea pentru naționalitatea lor romînească. Astfel numaĭ înțelegem noĭ prietenia cu Ruşiĭ bătrînĭ, altfel nu putem nicĭ nu ne e permis, căcĭ ne opreşte chiar şi simțirea adevărată de resistență, ne opreşte strămurul firesc de a trăi. Numaĭ aceĭ carĭ se vor întoarce la neamul lor, numaĭ aceĭ carĭ vor deveni iarăşĭ aceia ce aŭ fost odată, carĭ vor fi din noŭ Romînĭ, numaĭ aceia vor fi *prieteniĭ şi frațiĭ* noştri adevărațĭ.

Dar cum să ajungem acest scop? Sunt diferite mijloace; înainte de toate să mărturisim sincer, că prea am neglijat contactul social şi intelectual, cu aceştĭ romînĭ rutenisațĭ, prea am neglijat organisarea noastră națională şi îngrijirea de soarta economică a elementelor romîne din districtele carĭ le considerăm *fără drept* de pur rutene şi deja cu totul perdute pentru noĭ, luîndu-ne numaĭ după zisa străinilor, şi ale statisticilor «*oficiale*» false şi tendențioase crezînd prea uşor vorbelor neadevărate şi tendențioase ale panslaviştilor şi a guvernuluĭ nostru, carĭ toțĭ ar voi să vadă deja cu o zi mai de grabă toată Bucovina o țară complect ruteană. Noĭ trebue din contră să-ĭ controlăm pe duşmaniĭ noştri tendențioşĭ, să cercetăm deamănuntul satele de peste Prut, să ne interesăm de neamul nostru părăsit, să-ĭ dăm mijloace spre a se deştepta, spre aşĭ veni iar în fire, să le arătăm că originea lor romînă, e cu mult maĭ frumoasă, maĭ nobilă decît aceea a luĭ Stocki et consortes şi a tot neamuluĭ săŭ, că eĭ regesiĭ romînĭ aŭ un trecut şi o istorie maĭ glorioasă şi maĭ sublimă decît golaniĭ vagabonzĭ, decît puhoiul decăzut şi abject al Boicilor al Mazurilor şi al altor Slavĭ din Galiția.

Nu e adevărat, ce a zis Panslaviştiĭ şi guvernul nostru foarte părintesc şi foarte iubitor de adevăr, că noĭ n'avem ce căuta peste Prut. Cu aceasta vreaŭ eĭ să ne paraliseze numaĭ activitatea noastră de tot îndreptățită peste Prut. Nu e adevărat! de

o mie de orĭ! Ci din contră, noĭ avem ce căuta chiar foarte mult peste Prut. Toată răzeşimea noastră, murul puternic de odinioară, contra puhoiuluĭ slavic înnainte de venirea Austrieĭ, e acolo. Cea maĭ mare parte a istorieĭ, şi a suvenirilor noastre eroice ale timpurilor vechĭ de glorie naţională sunt acolo peste Prut, sunt mormintele strămoşilor noştri, eroĭ, care s'aŭ luptat pentru ţara şi neamul romînesc. Pe aceste toate trebue să le cercetăm, să le păstrăm memoria şi să trezim în noĭ eară suvenirile mărețe ale timpurilor glorioase de lupte mari pentru mărirea neamuluĭ nostru.

O societate, după modelul celeĭ german-creştine lăţită peste toată Bucovina pînă la Nistru în sus şi Ceremuş, ar avea roade frumoase şi neaşteptate. Aci însă nu maĭ încape vorbe, ne trebue o inițiativă energică pe care o aceptăm toțĭ cu dor. Dacă maĭ posede neamul nostru în Bucovina oareşi-care vitalitate, această organizare temeinică şi durabilă nu poate întîrzia.

Într'un timp nu de mult, s'a fost auzit ca prin poveste vorbindu-se ceva despre o societate a «*Rezeşilor*» ce s'ar fi format în Cernăuțĭ.... Dar după cum sunt pe la noĭ în Bucovina aproape toate ideile, toate întreprinderile naționale maĭ bune, condamnate la moarte înnainte încă de ce s'a născut, aşa se vede că şi această societate s'a născut moartă. Nenorocirea noastră e că în mînele noastre, nicĭ o idee maĭ înnaltă, nicĭ o întreprindere națională maĭ salutară, nu e trainică, şi dacă se realisează ea cînd-va, apoĭ aceasta se face numaĭ după marĭ şi nespuse greutățĭ şi chiar atuncĭ abea numaĭ pe jumătate. Noĭ posedăm adică, şi aceasta trebue să o mărturisim franc, şi leal, în un grad foarte ridicat «*Entuziasmul de paie*», de aceia ne previn tot-deauna străinii.

i) Politica slavă a Austrieĭ în Bucovina.

> Mormîntul nostru al Romînilor din Bucovina va fi tot-odată şi mormîntul Germanilor din această ţară.
>
> *Dr. G. Popovicĭ (discurs rostit în dieta ţăriĭ din Bucovina la 1898).*

> Un popor maĭ puţin în lume, e un rapt făcut natureĭ umane. Idea de umanitate, care a apărut numaĭ ca o aureolă în dimineaţa uneĭ zile senine, spre a fi apoĭ imediat întunecată de nouriĭ groşĭ şi teribilĭ aĭ barbarismuluĭ rafinat şi al liberalismuluĭ ipocrit, conrupt, aŭ făcut onoare secoluluĭ nostru numaĭ atît timp, cît acea idee de umanitate a licurat în natura umană, cît a fost dînsa simţită şi pricepută. Dar acest sentiment nobil — dacă a existat el în adevăr vr'odată — a durat numaĭ un moment. Acea natură umană a devenit azi un flagel, o nenorocire, pentru că dînsa se sileşte din răsputerĭ să acopere cu acest frumos nume nimicirea omuluĭ în profitul specieĭ.
>
> Isidor Ieşan.

Ruteniĭ, ca și noĭ saŭ ca orĭ-și care altă naționalitate, nu pot pretinde de la stat maĭ mult, decît asigurarea condițiunilor pentru o desvoltare culturală și economică. Desvoltarea însă trebue să o facă poporul insușĭ și ar fi o nebunie de a pretinde ca evoluțiunea progresuluĭ cultural să se facă prin ajutorul guvernuluĭ, dacă poporul nu posede singur destulă putere pentru a înnainta.

Vom arăta acum, că Ruteniĭ aŭ primit un ajutor maĭ mare, decît simpla asigurare, a condițiunilor pentru desvoltarea lor, și că întărirea lor a fost forțată în mod artificial prin sistemul politic, care de altă parte ne-a asuprit pe noĭ Romîniĭ. Cu toate acestea, noĭ am fost sdrobițĭ numaĭ în privința numerică, am întrecut însă pe Rutenĭ în altă privință. Am dovedit decĭ o superioritate culturală, și pe lîngă aceasta o vitalitate admirabilă, va să zică am dovedit prin aceasta nu numaĭ superioritatea incontestabilă a raseĭ noastre, ci și dreptul de existență și de desvoltare ca naționalitate deosebită, încît vom reclama cu atît maĭ vîrtos, ca cel puțin de acu înnainte să ni se asigure *toate condițiunile*, ca să ajungem ținta misiuneĭ noastre culturale.

Dacă privim maĭ departe pedicele, în contra căror am avut de luptat în trecut, nu putem trece cu vederea o chestie importantă: *Colonisarea Bucovineĭ cu străinĭ și maĭ ales cu Slavĭ.*

Nimenĭ nu va pretinde, că coloniele străine, aşezate în corpul uneĭ naţionalităţĭ compacte, ar fi un folos pentru aceasta din urmă. Din contră, ast-fel de coloniĭ aŭ scopul de a răpi naţionalităţilor băştinaşe o parte a pămîntuluĭ şi prin concurenţa inegală, a'l strîmtori în agonisirea venituluĭ care 'l-ar avea sub împrejurărĭ normale, de a răpi autochtonilor şi ultima bucăţică de pîne din gură. Colonisarea a fost tot-deauna ultima încercare de a oprima, de a desnaţionalisa, de a desmoşteni o naţionalitate subjugată [1]) spre a bucăţi teritoriul eĭ complet şi de a o sdrobi în modul cel maĭ simţitor.

[1]) Noĭ, Romîniĭ bucovinenĭ, nu suntem însă subjugaţĭ, nu suntem învinşĭ cu arma în mînă, ca Bosnia şi Herţegovina, şi nicĭ predaţĭ prin tratate şi congrese Europene uneĭ ocupaţiunĭ precum e tot Bosnia şi Herţegovina ci noĭ am primit prin bunătatea noastră condamnabilă, pe străin şi am arătat o calitate pe care străinul adecă Austria nu e capabilă a o preţui; am primit-o pe Austria tot cu *pîne şi sare* o împrejurare ce a făcut, ca toţĭ străiniĭ să devie la noĭ în ţară obraznicĭ impetuoşĭ, agresivĭ, usurpatorĭ şi stăpîniĭ pe tot ce e al nostru, chiar şi pe acea ce nicĭ barbariia invaziunilor medievale nu ne-aŭ putut rupe adică: *limba şi legea.*

Şi totuşĭ ce deosebire grandioasă între tratarea Slavilor din Bosnia şi Herţegovina şi aceea a Romînilor din Bucovina. Acolo posed Slaviĭ toate drepturile şi guvernul se întrece pe sine însuşĭ în prevenire, pe cînd Romînilor de aice le sunt răpite şi acele drepturĭ ce le-a avut odată, chiar drepturile unuĭ om. *Pe hîrtie le aŭ însă pe toate!* Acolo toate şcolile din ţară toate oficiile ţăriĭ, toată administraţiunea ţăriĭ e purtată numaĭ în limba ţăriĭ (slavă), toată corespondenţa cu partidele se face, chiar neslav de aĭ fi, numaĭ în limba slavă, acolo nicĭ chiar ca amploiat nu eştĭ primit dacă nu cunoştĭ limba ţăriĭ, pe cînd la noĭ — ce ironie a soarteĭ — ce batjocură! Pentru-că facem astăzĭ parte integrantă de un stat constituţional şi cult, e tocmaĭ împrejurarea că eştĭ Romîn saŭ că ştiĭ limba romînă deja o crimă de stat, deja o piedică mare a fi primit ca amploiat saŭ de a fi capabil pentru posturĭ maĭ inalte în stat, eară limba romînă e chiar luată la goană de pretutindene, chiar de autorităţile statuluĭ.

Un exemplu ce'l înfăţişez aci ne dovedeşte în mod de tot drastic şi eclatant cum ştie guvernul austriac a stima limba noastră, şi cît de mult respect poartă el pentru legile sale proprie fundamentale de stat.

Cunoscut e că inteligenţa noastră romînă din Bucovina nu vorbeşte aproape de fel limba romînă că în toate convenirele ba chiar şi în cele private şi familiare se serveşte cu cea maĭ mare predilecţiune esclusiv numaĭ de limba şvăbească, că dînsa nu poate susţinea o conversaţiune în o limbă curat romînă nicĭ măcar un timp de o minută, ci pe loc se afundă în cea germană, abstrăgînd şi acea împrejurare, că toată vorbirea şi toată construcţiunea şi sintaxa limbeĭ aşa numite romîne ce o vorbeşte această inteligenţă

Aşa o fac în aniĭ din urmă Germaniĭ cu colonisarea teritoriuluĭ polon din Posen, asemenea Englezii în Africa de Sud, ducînd cultura lor cea grandioasă încolo cu lidit cu proiectile *bumbum* (care intrînd în om explodează), cu prădăciunĭ şi dinamită, asemenea se incearcă să o facă pe o scară maĭ întinsă şi Maghiariĭ prin colonisările începute în Banat între Romînĭ dar cu puţin succes, aşa a făcut pe vremea sa imperiul german cînd a colonisat Ardealul cu Saşi, apoĭ Secui etc... Aşa a făcut şi Austria cu noĭ cînd a anexat Bucovina. Noĭ Romîniĭ din Bucovina suferim deja de mult această metodă de desnaţionalisare care s'a aplicat şi se aplică necontenit în contra noastră de la anexare încoace. Şi această colonisare forţată, acest sistem rafinat de desnaţionalisare nu încetează de fel ci ea ia chiar dimensiunĭ şi maĭ marĭ sub felurite modurĭ, titule şi întreprinderĭ în aparenţă de tot inocente. Căcĭ ce alte sunt invasiunile necontenite, puhoiul imens de Slavĭ ce curge neîncetat din calicoasa Galiţia? sub titlul prefăcut de lucrătorĭ etc. pe la fabricile de zahăr, pe la drumurile de fier, pe la ferestraie, în scurt

romînă e numaĭ o gîndire nemţească, e numaĭ o imitaţiune a sintaxeĭ şi a construcţiuneĭ limbeĭ germane.

Eĭ bine! ca în fine să se poată pune stavilă întru-cîtva acestuĭ răŭ atît de ruşinos şi de tot fatal, şi spre a ambiţiona întru-cîtva pe voinicoasa noastră tinerime romînă la întrebuinţarea limbeĭ sale proprie, s'a fost format la 4 Septemvrie 1893 la îndemnul unor Romînĭ îngrijaţĭ de soarta limbeĭ romîne din Bucovina o societate culturală, cu numele «*Romînia jună*» cu sediul în Cernăuţĭ. Scopul eĭ era: întrebuinţarea limbeĭ romîne în vorbirea reciprocă între-olaltă adică: aceĭ ce vor participa acesteĭ societăţĭ sunt obligaţĭ sub cuvînt de onoare şi sub penale băneştĭ, de a vorbi între-olaltă numaĭ romîneşte. Intenţiunea a fost ca tineriĭ şi inteligenţa romînă să se înduplece în fine a vorbi între sine romîneşte, să se deprindă măcar ceva la o viaţă curat romînească să capete niţel gust de a ceti şi a scrie romîneşte, de a se servi de limba romînă maĭ ales pe la întrunirele lor sociale, musicale, familiare şi declamatorice, şi căpătînd gust de limba romînească să înfiinţeze biblioteci propriĭ pentru a studia limba romînă şi a se servi de ea. Scopul a fost decĭ foarte salutar şi foarte necesar pentru inteligenţa noastră romînă, naţionalmente foarte decăzută.

Dar ce să vezĭ. Auzind guvernul nostru, cel prea părintesc, şi esaltat în iubirea sa nemărginită pentru poporul romîn, guvernul împăratuluĭ Franz Iosef I, de această societate, s'a cutremurat pînă în măduvă, şi crezînd că prin existenţa acesteĭ societăţĭ stă în pericol existenţa imperiuluĭ Austro-Ungar, a oprit la 24 Noembrie 1893 existenţa acesteĭ societăţĭ.

Aci nu ne trebue nicĭ un comentar, faptul în sine ne arată în totul cine

pe la toate întreprinderile din țară etc., saŭ sub titlul pompos de amploiat pe la toate funcțiunile din țară.

Distribuțiunea colonielor germane (șvăbeștĭ) sunt făcute pretutindene tot în contra Romînilor luînd de la eĭ pretutindene locurile cele maĭ bune și maĭ grase și dîndu-le acelor coloniĭ germane, vezĭ d. e. Roși, suburbiul Cernăuțuluĭ. Șvabiĭ de acolo aŭ luat nu acuma, ci deja la colonisare, prin influența autorităților oficioase (guvernuluĭ) locurile cele maĭ bune ear Romîniĭ sunt alungațĭ la rîpĭ și la băltoace, la așa numita *Stăncă*. Apoĭ toate celelalte coloniĭ germane sunt așezate parte pe pămîntul cel maĭ bun al fonduluĭ religionar, parte pe pămînturĭ luate pe timpul său, cu sila de la poporul romîn ca d. e. Mileșeuțĭ, Iacobenĭ, Huta, Franzenthal, etc., etc. Aceasta nu e o simplă întîmplare, ci ne arată precum am dovedit maĭ sus planul iscusit inventat, de a sparge teritoriul locuit de Romînĭ, de a ne adăoga niște minorităţĭ străine în mijlocul populațiuneĭ noastre; ear de altă parte a feri teritoriul locuit de Rutenĭ de o astfel de instrăinare ba de a'l preface într'un teritoriŭ *rutean complect* prin asimilarea (rutenisarea) rămășițelor de

și ce e Austria cu toate guvernele sale pentru Romînul din Bucovina, — vezĭ esemplele, amintite maĭ sus, și cele-lalte nepublicate. Vezĭ notița din «Deșteptarea» pe luna luĭ Maĭ 1903, sub titlul «Judecătoria districtuală și limba Romînă» etc., etc... Acolo în Bosnia toate suplicele şi scrierile făcute din partea părţilor se predaŭ autorităţilor scrise numaĭ în limba ţăriĭ (slavă) şi vaĭ de amploiatul acela care ar îndrăzni nu să nu primească acea suplică ci să zică că nu înţelege, aceluia afacerea înaintăriĭ în serviciŭ iar sta grozav în joc, pe cînd la noĭ, — în satul luĭ «Cremene» —, în statul de drepturĭ egale, saŭ eştĭ pălmuit și dat afară, saŭ în cazul cel maĭ bun trimis la Regele Carol din Romînia, cu motivarea constituţională că aicea e Austria și nu Romînia şi orĭ-ce reacţiune contra uneĭ atare brutalităţĭ e zadarnică, pentru-că *amploiatul străin* are tot-deauna dreptate etc. In Bosnia umblă guvernul cu patru perechĭ de mănuşĭ (glacé) pe mînă în purtarea sa faţă cu poporul slav, pentru-că îndărătul Slavilor stă **Rusia** grozavă, pe cînd îndărătul Romînilor nu stă nicĭ o Rusie teribilă. E cunoscută și de tot constatat, că Austria n'a cedat nicĭ-odată ceva *de bună voie* saŭ de simţul de equitate unuĭ popor, ci numaĭ de frică, şi necesitată numaĭ de forţa majoră. Esemple sunt o mulţime, e întreaga istorie a Austrieĭ. Eară cel maĭ bun esemplu ne dă pe fie-care zi Ungaria. Ungaria, care e în vecĭ revoluţionară, etern rebelă şi cea maĭ aprigă duşmană a Austrieĭ, e pentru acea neîncetat, cea maĭ bine renumerată de către Austria. Înaintea Ungarieĭ se pleacă cu cel maĭ profund respect toată Austria şi toată curtea imperială.

răzeşĭ romînĭ, carĭ locuiesc în acele părţĭ ale ţăriĭ. N'avem decît să privim distribuţiunea colonielor germane: toate coloniele aşezate pe *domeniele fonduluĭ* religionar şi dotate cu teritorie *gratuite* din averea noastră strămoşească, se află înpărţite între locuinţele de Romînĭ. Aşa d. e. ultima colonie germană pe valea Suceveĭ (Karlsberg), pe valea apeĭ Moldoviţeĭ (Freudenthal), a Moldoveĭ (Luisenthal), a Bistriţeĭ (Iacobenĭ) sunt situate între Romînĭ, ear de acolo în sus, unde locuesc Huţaniĭ şi Ruteniĭ, nu întîlnim nicĭ o colonie germană, fondul religionar are însă moşiĭ însemnate şi între Prut şi Nistru. — Dar şi acolo *între Rutenĭ* nu s'a aşezat nicĭ o colonie germană. Dar nu numaĭ coloniele germane carĭ sunt o mulţime, ci o întreagă hartă etnografică ne înfăţişează tot teritoriul Bucovineĭ şi anume coloniĭ ungureştĭ, ruseştĭ (Lipovenĭ) slovace, şi multe, multe sate coloniĭ ruteneştĭ ca *Ghitt* lîngă Solca prin districtele Cernăuţĭ, Siret, Rădăuţĭ, Suceveĭ, Cîmpulung în scurt dealungul frontiereĭ Bucovineĭ spre Moldova (Romînia) despre care am amintit deja maĭ sus. De ce aceasta?? O poate înţelege uşor fie-care om! E, de a ne despărţi cu totul de corpul nostru naţional-natural, e de a ne înstrăina cu totul de fraţiĭ noştri de un nume şi de un sînge.

Şi pe lîngă acestea toate, regimele cele maĭ duşmane şi maĭ barbare care aŭ trecut pînă astăzĭ peste capul nostru întrecînd în răutate şi barbarism una pe alta cînd era polonă, cînd era pangermană, cînd eară era polonă, de astă dată maĭ lungă, care se poate asemăna cu era cea maĭ sălbatică hunică saŭ vandalică, care ne-a nimicit tot ce avem maĭ scump şi maĭ sfînt, cînd din noŭ era pangermană a liberalilor ucigătorĭ de libertate, din Viena, cînd apoĭ era politică de o formă maĭ nouă represintată prin diferiţiĭ presidenţĭ aĭ ţăriĭ ce aŭ perendat pînă la presidentul Bourguignon la noĭ în ţară, fiecare înzestrat cu tot aceleaşĭ directive pentru blestemaţiĭ de Valachĭ; şi cînd ne reamintim în memorie toate aceste faze teribile şi nenorocite care aŭ trecut peste capul romînuluĭ Bucovinean de cînd suntem sub Austria şi cînd ne convingem cu atîta maĭ mult, că timpurile de invasiune ale hordelor, ale barbarilor, ale vandalismuluĭ şi ale lupteĭ desperate pentru existenţă, pentru poporul romîn n'a trecut încă de fel, ci din contră, că ele se află încă în deplină floare, atuncĭ ni se umple inima de durere, iară mintea de mirare

gîndind cît de mult e Romînul în stare să sufere; şi noĭ putem cu tot dreptul zice: că e aproape o minune, dacă noĭ Romîniĭ cu toate aceste încercărĭ grozave fatale şi forțate de a sparge teritoriul compact romîn, de a ne slăbi în privința economică şi de a ne nimici etniceşte, totu-şĭ pînă astă-zĭ nu am fost învinşĭ.

Tot aşa de inegal şi cu o măsură de tot diferită suntem tratațĭ în comparare cu Ruteniĭ şi în alte privințe, maĭ ales în cestiunele culturale.

Amintim spre exemplu, că pentru universitatea din Cernăuțĭ există o cantitate *de stipendiĭ de stat*, a căror escriere se publică din cînd în cînd în «Cernovitzer-Zeitung» (o foaie oficioasă a țăriĭ tipărită în limba germană, documentează foarte bine liberalismul austriac cel mult lăudat) carĭ sunt menite numaĭ pentru sprijinirea de studențĭ de naționalitate esclusiv ruteană. Nedreptatea care o suferim e evidentă; stipendiele se susțin din venitul statuluĭ la care contribuim şi noĭ, iar studențiĭ noştri sunt avisațĭ la susținerea prin mijloacele noastre proprie, şi necesitațĭ să supoarte deci o concurență cu arme de tot inegale. Şi cu toată această protecție nejustă, Ruteniĭ n'aŭ reuşit să producă o clasă cultă maĭ numeroasă, decît noĭ. Dacă ne provocăm noĭ în aşa un caz la «paritate» apoĭ căpătăm totdeauna răspunsurĭ negative, dacă cerem noĭ ca nu din venitul statuluĭ, ci a fonduluĭ religionar, care l-aŭ creat strămoşiĭ noştri din averea lor romînească, să fie înființată d. e. o şcoală de fetițe romîne, saŭ, un gimnaziŭ romîn saŭ un pedagogiŭ romîn etc... atuncĭ se aplică pe loc «paritatea» şi se promite o şcoală utracuistă, adecă *«colac şi pupăză»* — o şcoală romînă-ruteană care la urmă, dacă să şi încuviințează cîndva devine tot curat ruteană.

Să scrie de altă parte, că întreprinderile, societățile, ziarele ruteneştĭ se bucură de un sprijin abundant din fondul de dispoziție, adică iară-şĭ din venturile, la carĭ contribuim şi noĭ, pe cînd nouă nu ni se dă nimic. Aşa un sprijin unilateral ne face greutățĭ grozave în concurență pe terenul cultural-social.

Noĭ am văzut în cele expuse pînă acuma foarte limpede aşa zicînd firul de aur care a condus şi conduce neîncetat pe Austria în toate acțiunele eĭ față de noĭ; noĭ am văzut cum a procedat şi cum urmează necontenit a procede Austria cu poporul romîn din Bucovina, noĭ am văzut sistemul ce'l întrebuin-

ţează dînsa care nu cruţă nicĭ un mijloc, fie el cit de răŭ numaĭ de a nimici pe Romînĭ, noĭ am văzut aşa dară scopul Austrieĭ, schimbarea totală a feţeĭ Bucovineĭ, noĭ am înşirat încît-va şi mijloacele ingenioase de care se serveşte dînsa in ajungerea acestuĭ scop. Acuma e de lipsă să maĭ arătăm şi principiele sublime de care e aninată Austria în activitatea sa politică faţă de noĭ. Aceste motive iaŭ conform fiinţeĭ lor etice-morale forme aparte de expresiune, pe care parte le-am văzut, parte le vedem, şi carĭ sunt încă de prevăzut şi carĭ în întregul lor ne înfăţişază însă în totdeauna numaĭ un ce.... un ce special austriac.

Şi anume:

Austria posede prevederĭ politice foarte profunde (?), foarte marĭ (?), pe cari prevederĭ le-a născut totdeauna biurocraţia genială din Viena, unica în felul eĭ, poate, din întreaga lume, care biurocraţie se află de present sub influenţa Polonilor şi a partideĭ aşa numită «ruteană-jună» saŭ «ucraină», şi care merge într'acolo, că considerînd interesele comune, pe care le-ar putea avea în un viitor îndepărtat Poloniĭ şi Ruteniĭ, pe un teren *extern-străin;* ca o năzuinţă expansivă şi plină de succes al Rutenilor, aceste interese ar trebui să fie sprijinite pe un teren ce aparţine total politiceĭ interne a Bucovineĭ, şi că această provincie Bucovina ar trebui să fie predată la buna discreţiune a Rutenilor.

După credinţa noastră toate năzuinţele şi încercările partideĭ de maĭ sus amintite, care nu aspirează nicĭ maĭ mult nicĭ maĭ puţin, de cît la cucerirea Rusieĭ de Sud pînă la Caucas, Volga, Marea-Azovică, Crimea şi Marea-Neagră, pe altă parte despre nord la recucerirea provincielor Posen, Varşovia pînă la Riga şi Marea de Ost, aşa dară la o scisiune de două imperiĭ puternice săvîrşită prin Austria, şi la constituirea de alte două imperiĭ marĭ, unul *Polon* în Nord, şi altul *Rutean* în Sud, şi care realizare, — partida sus numită o crede aceasta de posibilă — e un nonsens şi s'ar putea transmite o atare concepţiune în imperiul utopielor fantastice, ce pot fi clocite numaĭ de nişte crierĭ putreziţĭ şi le-am putea ignora cu totul, dacă nu tocmaĭ politica internă şi maĭ ales a părţiĭ orientale a Austrieĭ şi aşa destul de slăbănoagă inaugurată maĭ ales aci în Bucovina de atîtea deceniĭ de anĭ, n'ar suferi prin aceste utopiĭ şi experi-

mente copilărești și de tot lipsite de rațiune încă și maĭ mult, dacă mergînd de la această presupunere utopică, nu și-ar fi format domnialor deja un *«program-viitor»* după care își dirigează eĭ toate acțiunile lor. Noĭ avem pentru aceasta o mulțime de dovezĭ atît în presa ruteană cît și în presa guvernamentală filoruteană-germană (vezĭ Bucovinaer-Nachrichten) din 1892, cît și discursurile publice ale deputaților rutenĭ-tinerĭ.

Acest program monstru al partideĭ ucraine e ridicat de către artiștiĭ guvernamentalĭ din Bucovina ca contrapunct contra mult temuta dar de fapt neexistenta «iridentă romînă» (dacă ar exista această iridentă, apoĭ altfel s'ar manifesta Romîniĭ bucovinenĭ, și nu atît de pacinicĭ, atît de loialĭ, ba chiar atît de nepăsătorĭ față de existența lor proprie etnică) contra fantomeĭ «Daco-România» care e văzută doară numaĭ de bolnăvicioasa și de tot nervoasa Austria și Ungaria, și de nime altul; — argumentul cel maĭ bun despre starea foarte îngrijitoare nu numaĭ fizică dar și psihică al acestuĭ puternic stat. In scurt, guvernul e foarte fericit că a descoperit în genialitatea sa un element *«susținător de stat»* pentru Austria foarte periclitată, de către populațiunea romînă din Bucovina, care e după cum se pretinde atît de periculoasă. In acest mod crede dînsa (Austria) să justifice încît-va sistemul guvernamental cel din capul locŭluĭ atît de dușmănos romînismuluĭ, care (Austrie) năzuește din răsputerĭ la nimicirea stirpeĭ romîne din Bucovina care năzuință e cu părere de răŭ acompaniată de atîta succes.

Politicianiĭ carĭ staŭ pe acest punct de vedere, cred de sigur că această formațiune de state marĭ, polon și ucrain, s'ar putea constitui prin și în legătură cu Austria căcĭ altmintrelea din alt punct de vedere n'ar avea această concepțiune nicĭ un sens.

Eroarea ce zace aci e însă prea bătătoare la ochĭ. Să nu uităm, că aci e vorba de un teritoriŭ, — să luăm maĭ întîĭ în privire pe cel ucrain saŭ rutean ca fiind cel maĭ aproape de noĭ — care are maĭ mult de 1.000.000 de chilometriĭ pătrațĭ, un teritoriŭ care întrece în întinderea sa toată monarchia austro-ungară încă pe jumătate, și că populațiunea sa de vr'o 40 de milioane, ar fi acel teritoriŭ destul de capabil de a forma un imperiŭ propriŭ pentru sine destul de mare.

Contra acesteĭ asertiunĭ se aduce de către contrariĭ noștri ucrainofilĭ altele înainte, așa d. e. saŭ adus de către deputatul

din dieta Bucovineĭ (Aprilie 1899) Smal-Stocki acea împrejurare ca contra argument, că o parte din toată naţiunea română formează deja astăzĭ un stat independent, pe cînd Ruteniĭ nu, aşa dară ar fi cu totul esclus posibilitatea ca Austria saŭ numaĭ o parte din monarchie ar putea fi periclitată de vre-o «iridentă-ruteană». Ce argumentaţiune trasă de păr!! Aceasta nu e însă nimic alta, decît numaĭ un paralogism, o sofismă foarte prost inventată şi maĭ prost desfăşurată. De admirat şi totodată de compătimit e aci numaĭ starea mentuală a organelor conducătoare din Austria, carĭ primesc atare argumente, atît ca logice cît şi ca adevărate.

Deja prin acea, că toată naţionalitatea română (dincoace de Balcanĭ) ajunge împreună cu regatul Românieĭ abea la 13—14 milioane, desigur un număr prea mic, faţă de acel al populaţiuneĭ austriace care întrece pre toţĭ Româniĭ maĭ mult de treĭ orĭ, Austria nu poate fi ameninţată din această parte, deja din causa superiorităţiĭ puteriĭ sale, abstrăgînd toate celelalte motive, că aceste 14 milioane de oamenĭ nicĭ nu sunt unite ca să poată coopera la un loc. Poate însă pe altă parte crede un politician, fie el cît de scurt de vedere în posibilitatea, că Austria şi-ar putea susţine autoritatea sa pentru lung timp, faţă de teritoriul amintit «homogen naţional» din Sudul Rusieĭ, atît de teribil estins, în aşa longitudinală aversă de Austria, şi cu o populaţiune atît de mare?

Zace doar aproape de mintea omuluĭ că aceasta ar fi imposibil, şi că această formaţiune de stat ar năzui imediat după o independenţă deplină, pe care o ar ajunge prin propriele sale puterĭ, dacă — să zicem — n'ar prefera să intre într'o situaţiune confederativă care s'ar baza pe o egalitate deplină cu Moscoviţiĭ înrudiţĭ, precum o ceruse direct, creatorul partideĭ ucraine, *Taras Şewezenko.*

Dar acestea toate sunt numaĭ mofturĭ ucraine, numaĭ un tertip de a înşela politica isteaţă a Austrieĭ. Ţinta lor a fost şi este totdeauna îndreptată spre Petersburg. Spre dovadă de ce poamă e patriotismul Ucrainilor, de ce idee sunt eĭ cuprinşĭ citez aci o notiţă apărută în «Deşteptarea» din 8 Iulie 1901 No. 52 care zice următoarele:

«In şedinţa de după amează-zi a camereĭ din 16 Iulie 1901 deputatul Pihuleak a aflat iar ocazie de a se acăţa de preo-

ţimea noastră gr. or. şi a ţinea o predică morală consistoriuluĭ, la ce deputatul d-r Volcinschi s'a aflat nevoit a-ĭ replica, că un individ ca d-l Pihuleak nu are drept a critica biserica şi preoţimea şi a-ĭ face eĭ aruncăturĭ de iloialitate, şi i-a cetit din protocoalele stenografice «istoria cu rublele» după cum a mărturisit-o Pihuleak însu-şĭ. Istoria e următoarea după protocolul stenografic al şedinţeĭ camereĭ din 9 Februar 1895.

«După ce am finit studiile în Viena şi am venit încoace, am aflat în societatea de atuncĭ «Ruska Beseda» numaĭ domnĭ carĭ eraŭ în *neîntrerupt contact cu agenţiĭ din Petersburg*. Eŭ, ca un tînăr neexpert, nu aveam idee despre curentul naţional în societate. La finea luneĭ luĭ Iunie şi începutul luneĭ luĭ Iulie aceste pasărĭ călătoare (agenţiĭ) soseaŭ regulat aci. Pe acest timp se ţinea regulat şi adunarea generală a societăţiĭ. Se întocmea adică aşa ca aceĭ domnĭ să poată lua parte la ea. Eŭ luam adeseorĭ cuvîntul în adunarea generală, şi ceream ca să se cruţe cu paralele ca să putem cumpăra «Narodnidym» (casă naţională). In Cernăuţĭ exista atuncĭ unica societate ruteană «Rusca Beseda» şi dacă se vorbeşte şi de «Narodni Dym» atuncĭ aceasta nu este esact. Dacă domniĭ din Petersburg aŭ văzut că eŭ mă întrepun pentru o administrare naţională cu paralele, aŭ început a se da pe lîngă mine, la început cu ideile lor panslaviste şi în urmă aŭ crezut a fi aflat *în mine acea persoană căreia i-ar putea încredinţa paralele*, pentru-că paralele care înainte aŭ fost date societăţiĭ, în cea maĭ mare parte, mergeaŭ pe alte căĭ. Ast-fel într'o bună dimineaţă, mi-aŭ dat eĭ 100 de ruble (dr. Strancher întrerupe: pentru apărarea Austrieĭ. Ilaritate mare) *pentru societate*. Eŭ am întrebat atuncea pe domniĭ ceĭ competenţĭ din societate, ce să fac? Mi s'a dat de înţeles să tac, şi să nu vorbesc nimic despre aceasta. Ele se vor introduce sub un titlu oare-care ca parale ale societăţiĭ. Maĭ tîrziŭ aŭ sosit ear 100 de ruble şi în iarna viitoare a sosit deodată pentru societate la adresa mea o asignaţie, un şec, pentru o mie de ruble. (Strigăte: Aha! mare mişcare). Eŭ m'am speriat! (Rîsete şi mare ilaritate). M'am adresat la conducătoriĭ societăţeĭ întrebîndu-ĭ ce să fac? Domniĭ iar mi-aŭ zis să tac; se va trimete unul dintre noĭ la Viena, care va ridica acolo paralele. Se pare că neavînd pe nimenĭ, saŭ să nu se piardă cum-va paralele pe drum (Ilaritate), saŭ poate eĭ cugetaŭ

că nu va fi nicĭ o pagubă, dacă mie mi se va întîmpla ceva, destul că eŭ am fost cel ales de a ridica paralele la «filiala Băncei din Petersburg» în Viena. Aceasta a fost pe timpul serbătorilor Paştilor în anul 1885. *Eŭ am adus rublele şi le-am dat dumnialor»!!*

Aceasta e mărturisirea proprie a luĭ Pihuleak, care face astăzĭ exces de patriotism austriac împreună cu colegiĭ săĭ ruşĭ, carĭ zic că vreaŭ să aducă Ucraina şi Podolia la Austria cea nesăţioasă de slavism şi carĭ vorbe de rîs şi descreerate aflaŭ crezămînt la politica profundă din Viena. Sermană Austrie! Departe aĭ maĭ ajuns!!

Cît de caracteristică e istoria cu rublele luĭ Pihuleak, tot atît de caracteristic e şi purtarea consululuĭ rus *Ladijewski*, care pelegrina prin Bucovina, prin toate părţile locuite de Rutenĭ, chiar şi prin insulele rutene din districtele româneştĭ, ca la *Mileşeuţĭ*, sub pretext, că el cercetează bisericele ortodoxe, făcînd darurĭ însemnate. Acel consul rus se afla nu odată şi pe la uşile săleĭ de şedinţĭ ale dieteĭ şi maĭ ales atuncea cînd avea să ajungă la discuţie chestia numirilor consilierilor consistorialĭ rutenĭ şi a renumituluĭ «profesor *Jerimyczuk!* Tainicele legăturĭ sufleteştĭ se arătaŭ pe faţă în acele vremurĭ, căcĭ politicianiĭ şi ziariştiĭ rutenĭ tot pelegrinaŭ mereŭ pe atuncĭ în strada franciscă, la consulatul rus, ca la un Mecca. Ochiul vigil nu aŭ neglijat a vedea numaĭ decît, că nu interesele austriace eraŭ acolo obiectele de preocupaţie.

Mişcarea ba maĭ occultă, ba maĭ făţişe a Rutenilor ne-a pus de mult la îngrijire; noĭ i-am şi dat din capul loculuĭ atenţia cuvenită şi am signalat-o. S'a dat însă maĭ multă credinţă Rutenilor, salvatorilor de stat austriac, carĭ ca şi *hoţul*, aŭ arătat cu degetul asupra nevinovatuluĭ strigînd cu furie «prindeţi hoţul»! şi lucru ciudat, conducătoriĭ genialĭ aĭ statuluĭ austriac s'aŭ ataşat hoţuluĭ, ear ceĭ urmăriţĭ, ceĭ oprimaţĭ suntem noĭ, ceĭ inocenţĭ şi oneştĭ...

Dar şi din altă parte privită această gogoriţă Ucraină cu care se lasă ademenită Austria, ne arată cît de mare e incapacitatea şi nepriceperea Austrieĭ în conducerea destinelor eĭ propriĭ.

Căcĭ în toate cazurile e maĭ verosimil, că o formaţiune de două state ucrain şi polon, care se fac independente de Rusia

cu o populaţiune de peste 80 de milioane de locuitorĭ fie-care, se va desface prin propria sa putere şi de Austria maĭ degrabă, decît ar putea s'o facă acele patru milioane de Românĭ, ce sînt astăzĭ atît de fericiţĭ sub Austro-Ungaria. Că există astăzĭ deja un stat naţional român, ear un rutean nu, n'are nimic de zis, pe lîngă nişte estinderĭ teritoriale şi naţionale atît de marĭ, precum e Rutenismul cu aproape 40 de milioane şi Polonismul încă cu aproape atîtea milioane. Sub această împrejurare istorisite de maĭ sus, adecă în cazul «constituireĭ imperiuluĭ ucrain» ar fi o parte însemnată din Austria precum Galiţia, Bucovina, nordul din Ungaria şi partea Ostică din Silesia pentru vecĭ perdută.

Decĭ «Ucraina» e pentru Austria, deşi însemnătatea eĭ o întoarce deputatul Smal-Stocki cu intenţiune în alt mod, o «iridentă» cu mult maĭ periculoasă decît beata mănuţă de Românĭ, de care se teme Austria atît de mult.

Dacă li-a succes Rutenilor în un timp abea de 100 de anĭ — un timp relativ foarte scurt — de a se ridica în Bucovina de la numărul abea 2000 locuitorĭ la numărul considerabil după statistica oficioasă (?) de peste 296.000, apoĭ e şi foarte explicabilă speranţa lor înfocată, de a se lăţi tot prin ajutorul de moaşe al Austrieĭ! şi maĭ departe pe contul Românilor. Ruteniĭ văd în Românĭ un element incapabil de resistenţă şi asimilarea e necrezut de uşoară; pe altă parte Româniĭ din Bucovina nu pot adese-orĭ înţelege, că orĭ-ce cedare din partea lor escitează numaĭ cu atîta maĭ mult atacul contrarilor săĭ, şi că această toleranţă nu-l calmează de fel pe contrar, ci îl provoacă încă şi maĭ mult la cucerire totală. «En mangeant vien le goût» zice un proverb francez şi aceasta e prea adevărat la Ruteniĭ noştri ciuciuliţĭ de politica foarte isteaţă a Austrieĭ. Ast-fel a desvoltat cunoscuta şi proverbiala ospitalitate şi toleranţă a Românuluĭ drept recunoştinţă numaĭ duşmănia poporuluĭ vecin.

Ajungerea majorităţiĭ absolute în ţară este cu putinţă în cel maĭ scurt timp. Dacă nu va intra o schimbare neaşteptată şi radicală pentru Rutenĭ, apoĭ trebuie să meargă rutenisarea pînă la frontiera de Sud a ţăriĭ numaĭ cu atît maĭ repede şi maĭ uşor. Deja acuma dominează Ruteniĭ şcoalele poporale din toată Bucovina. Silinţele cele maĭ nouĭ ale lor (maĭ ales de la 1880 încoace) merg deja într'acolo de a ajunge dominaţiunea naţional-

ruteană în Consistoriu și în clerul ortodox-romîn, apoĭ dominațiunea asupra fonduluĭ-religionar apoĭ Archiepiscopatul în mîna lor etc. Apoĭ dacă vor fi ajuns eĭ odată majoritatea absolută în țară, atuncĭ trebue să le pice de la sine în mîna lor și dieta și autonomia țăriĭ, apoĭ e numaĭ o urmare logică și de sine înțeleasă, că limba germană oficioasă, de prin toate școalele medie și superioare, de prin toate oficiele din țară, va fi înlocuită cu cea ruteană maĭ lățită și maĭ uzată în conversațiune, ceea-ce ar avea numaĭ decît un resultat tot-odată și rutenisarea complectă a tuturor amploiaților, tot așa și toată administrațiunea politică a țăriĭ, care se face astăzĭ esclusiv numaĭ în limba germană, ar fi predată cu desăvîrșire maĭ mult decît acuma Rutenilor, și atuncĭ va fi cu desăvîrșire decretată finea dominațiuneĭ germane în țară, atuncĭ se va adeveri pe deplin cuvintele D-ruluĭ George Popovicĭ, care a rostit odată în dieta țăriĭ din 1898 că *«Mormîntul nostru al Românilor bucovinenĭ va fi tot odată și mormîntul Germanilor din această țară»*.

Coloniele germane din Bucovina vor putea atuncĭ să resiste tot așa de puțin ca coloniele germane din Galiția și de prin multe părțĭ din Ungaria, odată cu mult maĭ numeroase, astăzĭ în cea maĭ mare parte desnaționalisate cu totul. Că atuncea toțĭ Germaniĭ Bucovineĭ vor fi de tot perduțĭ e lucru prea evident, pe cînd aceștia în mijlocul uneĭ populațiunĭ române ar putea să fie conservațĭ pentru tot-deauna, pentru-că Românilor din Bucovina le lipsește cu totul puterea de asimilare. Ca dovadă avem împrejurarea că deja de 130 de anĭ de la venirea Austrieĭ se află Germanĭ în țară, dar nicĭ unul din eĭ, nu s'aŭ făcut Românĭ, ci maĭ degrabă despre contrariul putem aduce exemple înainte, ca d. e. un *Moroșan* din munțiĭ Bucovineĭ ce a servit cu mine la regimentul 41 ect. Lungu, Cărdeĭ, Ungurean care sunt astăzĭ toțĭ Germanĭ, etc.

Spre dovadă despre firea lor agresivă și brutală, amintim aci ingratitudinea, aroganța și acțiunele dușmănoase ce le săvîrșesc eĭ la fie-care pas contra aliaților săĭ Germanĭ și Polonĭ și maĭ ales contra celor d'intăiŭ, tocmaĭ față de aceia, cărora Ruteniĭ aŭ de a le mulțumi toată posițiunea lor atît de escepțională și de favorabilă de astăzĭ în Bucovina. Aceasta aŭ făcut-o și atuncea cînd eĭ depindeaŭ cu totul de la Germanĭ, dar ce s'ar alege

atuncĭ din Germanĭ și Polonĭ cînd Rutenii ar fi singurĭ stăpînĭ în țară ??...

Dacă sprijinesc așa dară nemții bucovinenĭ în unire cu Polonii expansiunea ruteană în Bucovina, precum aŭ făcut-o și prin tot timpul regimuluĭ austriac pînă astăzĭ, pînă la înjghebarea majorității dietale de azĭ ba chiar și de azĭ înainte, precum am amintit maĭ sus, apoĭ o explicare pentru o atare aparință nenaturală o găsim noĭ cel mult în acea, că partea cea maĭ mare a politicianilor activĭ germanĭ de astăzĭ aparține claseĭ birocrate și represintă maĭ mult interesele politice guvernamentale de slavisare, decît interesele naționalității proprie germane.

Fie-căruĭ privitor imparțial trebue să-ĭ vie de tot curios lucrul, dacă aude el de exemplu pe un conducător al Germanilor din Bucovina, pe profesorul de Universitate *Dr. Arthur Skedl* esclamînd cu mare entuziasm în dieta țăriĭ (Aprilie 1899) cum-că: «*Rutenii voesc să aibă, și cu tot dreptul și eĭ preoțĭ, nu numaĭ carĭ vorbesc limba ruteană, ci carĭ și simțesc rutenește*», pe cînd din partea acestor politicianĭ Germanĭ foarte iscusițĭ, carĭ aŭ fost pînă astăzĭ și carĭ de sigur sunt și de astăzĭ înainte, în ciuda coalisăriĭ lor [1]) apărute pe un moment, cu Românii și cu Armeno-Polonii, din luna luĭ Iulie a anuluĭ 1902, legațĭ de cruce cu Polonii și Rutenii — nu s'aŭ auzit pînă acuma nicĭ odată, nicĭ vorbă despre aceia, că în toate comunele germane catolice, se află preoțĭ carĭ vorbesc esclusiv numaĭ limba polonă, ba carĭ nicĭ nu cunosc limba germană, dar cu atît maĭ puțin să simțească nemțește.

Urmarea naturală a politiceĭ rutene respective slave a Aus-

---

[1]) Constelațiunea de astăzĭ în dieta țăriĭ, cu majoritatea favorabilă Românilor, e numaĭ trecătoare și eŭ nu o iaŭ precum am amintit maĭ sus, în serios, Românii aŭ fost pînă astăzĭ prea mult tot trașĭ pe sfoară, prea mult înșelațĭ de Nemțĭ și Polonĭ. Aceștia aŭ fost Românilor prea mult dușmanĭ, de și n'ar fi trebuit să fie, deja prin un secol întreg, încît ca astăzĭ noĭ Românii, să le putem la o mică cochetărie făcută nouă, (fiindcă i-aŭ bruscat nițel Rușii), *crede «fără de nicĭ o reservă»*. Noĭ am văzut, din însușĭ mărturisile prezidentuluĭ țăriĭ Bourguignon, rostite de maĭ multe orĭ, cu durere chiar în ultima ședință a dieteĭ țăriĭ din acel an, cît de nenorocit se simte guvernul austriac și cît de mult iĭ pare luĭ răŭ, că de astădată Rutenii aŭ rămas isolațĭ, că nu formează de astădată majoritatea în dietă. Dar noĭ știm și aceia că guvernul e *atotputernicia* la noĭ în țară. Decĭ va ști el doară în genialitatea sa proverbială de a face politică, să facă iar bine acolo, unde iĭ pare atît de mult răŭ.

trieĭ în Bucovina, va avea deci nimicirea etnică în timpul cel maĭ scurt a Românilor şi a Germanilor bucovinenĭ. Această nimicire etnică, poate fi Germanilor din occidentul Austrieĭ, din punctul lor de vedere de tot egal, de oarece după programul luĭ Schönerer, această ţară ostică (din ostul Austrieĭ), se poate zice: că e şi aşa sacrificată, dar că aceste permutărĭ şi schimbărĭ în Bucovina ar putea fi deosebit de avantajoase ba chiar dorită de eĭ, aceasta noĭ nu o credem, nicĭ credem că o va susţine cineva cît de mărginit ar fi el la minte; căcĭ prin aceasta s'ar preda un teritoriŭ peste 10.000 km.², cu o populaţiune de peste 600.000 de locuitorĭ cu totul Slavilor, şi prin aceasta ar fi preponderanţa slavică în parlamentul din Viena, întărită încă cu nuoĭ mandate care se află astăzĭ în parte încă în mînile române şi germane. Şi dacă şi aceasta ar fi pentru germaniĭ din Austria de o însemnătate secundară, apoĭ totuşĭ slavisarea Bucovineĭ nu le aduce lor în nicĭ un caz un avantagiu, ci iĭ predă numaĭ pe germaniĭ Austrieĭ, pierzăriĭ sigure. Eară dacă considerăm cooperarea Germanilor bucovinenĭ cu Poloniĭ şi cu Ruteniĭ-tinerĭ la planurile lor viitoare, şi ajutorul ce se dă prin germanĭ espansiuneĭ rutene în Bucovina, apoĭ trebue să ne apară această alianţă de tot abnormală ba chiar sacrilegă şi lipsită de toată logica sănătoasă. Sărmană Austrie! cît de departe aĭ ajuns!

Dacă nicĭ nu credem în posibilitatea constituireĭ de două state unul polon şi altul rutean, care ar ajunge pe o parte de la Koenigsberg şi Marienburg şi Riga pînă la Carpaţĭ şi Dneperul-de-Sus, iar altul, de aicĭ pînă la Marea-Neagră şi Caucaz, totuşĭ e de tot absurd de a vedea că tocmaĭ aceste aspiraţiunĭ carĭ sunt atît de contrare Germanilor adevăraţĭ, şi cari sunt cu totul contrare ba chiar periculoase pentru existenţa Austrieĭ să fie sprijinite de guvern şi de politicianiĭ renumiţĭ aĭ Austrieĭ, cu atita înfocare şi inspiraţiune. Deşi ajungerea ţinteĭ finale e încă destul de departe totuşĭ acea naţiune al căruĭ interes e cu totul contrar cu interesele acestor visătorĭ esaltaţĭ, n'ar trebui să ia parte nicĭ la prepararea şi cu atîta maĭ puţin la ajungerea eĭ.

Noĭ avem aci în Bucovina ocaziune să auzim destul şi pînă la desgust despre aceia ce se zice numaĭ aproximativ, despre ultimele ţinte ale politiceĭ polone-rutene, chiar de la deputaţiĭ rutenĭ tinerĭ cu totul nediplomaticĭ.

Partida rutenilor-tinerĭ, sprijinită de polonĭ (în Viena și Bucovina), merge adecă, de la acea presupunere, că toată tulpina rusă inclusiv cea ruteană nu e de privit de un membru deosebit al poporuluĭ rus care vorbește un dialect deosebit, ci de o națiune slavă aparte ca și Poloniĭ, Cechiĭ etc., și că Austria ca un *imperiu slavic* de vest, trebue să primească misiunea de a le uni cu timpul la un loc toate aceste popoare slavice, carĭ se deosibesc de Rușĭ (Moscovițĭ) în sensul maĭ restrîns, în un stat slav federativ. Intreaga politică guvernamentală a Bucovineĭ geme, așa dară precum am amintit sub influența biurocrațieĭ care e adînc convinsă despre această misiune slavică a Austrieĭ în Bucovina, și dînsa e la rîndul eĭ, precum am văzut, necontenit activă în această direcțiune, și lucrează din răsputerĭ, de a preface acest program în realitate [1]).

Planul întreg e în orĭce caz precugetat și foarte ingenios, și Bucovineĭ i s'a prevăzut (o deosebită onoare?) să joace o rolă cu mult maĭ mare decît ar părea să o aibă la prima observare superficială. Cunoscut e că astăzĭ nu esistă în toată Europa, îndecomun nicăirea o țară unde poporul rutean ar fi observat de o națiune independentă, ce ar fi dominantă, de aceea un atare stat trebue să fie creat de către Austria. De oarece însă Poloniĭ (ceĭ cu vază) nu vor, saŭ nu pot în interesul lor propriŭ să sacrifice Galiția de tot pentru acest experiment, apoĭ s'a ales Bucovina, cu atît maĭ mult de oarece Ruteniĭ de aicĭ aparțin ca și aceĭ din sudul Rusieĭ, bisericiĭ ortodoxe. Aŭ căpătat odată Ruteniĭ o țară autonomă, precum e Bucovina, cu totul in puterea lor, și pot eĭ aci domina după bunul lor plac ca stăpînĭ, necontur-bațĭ și necontrolațĭ apoĭ e cîștigată cu aceasta maĭ întăiŭ o bază de operațiune, de unde să poată transporta agitațiunea cu maĭ mare succes spre Rusia.

Pe altă parte s'ar fi creat cu aceasta un centru de cristali-

---

[1]) E de remarcat, că cîntecul de luptă revoluționar rutean «Ucraina încă nu e perdută», e numaĭ o imitațiune după cîntecul revoluționar polon «Iesce polska mye sghinjela»; decĭ Poloniĭ și Ruteniĭ se potrivesc în chestiunĭ revoluționare și revindecărĭ utopice, foarte bine la un loc, și că acest cîntec maĭ ales cel rutean, se cîntă de tot publicul pe la toate solemnitățile școlare «oficioase», fără ca Ruteniĭ, și acele solemnitățĭ să fie genate; precum s'a argumentat aceasta de către deputatul român baronul George Vasilco in dieta țăriĭ din Aprilie 1899.

sare, un focar pentru aspirațiunele separatistice ale aceleĭ partide secrete interne, care declară că națiunea eĭ e în Rusia apăsată și strivită.

Spre a pricepe maĭ bine această chestiune, și totodată ca dovadă de ce idee e condus Rutenismul în Bucovina și ce urmărește el pe pămîntul nostru, comunic aci o convorbire maĭ lungă și foarte interesantă ce a avut odată un corespondent al «Patrieì» ce a apărut încă în anul 1899, cu unul din ceĭ maĭ distinșĭ conducătorĭ aĭ Rutenilor-tinerĭ.

Discuția care atingea aproape întreaga politică a partiduluĭ ucrainofil, atît în Galiția, cît și în special amănuntele tactice ale politiceĭ locale bucovinene, era într'adevăr atît de importantă, atît pentru politicianiĭ activĭ cît și pentru oricare romîn, care se interesează pentru soarta neamuluĭ săŭ, încît credem a satisface uneĭ trebuințe urgente, dacă reproducem după «Patria» din 21 Februarie 1899, No. 242, în liniamente generale unele dintre vorbele cele maĭ marcante ale acestuĭ «Interviev». El ne oferă niște deslușirĭ de tot neașteptate și surprinzătoare și aruncă o lumină asupra multor puncte, carĭ aŭ fost pînă acum de tot întunerice și greŭ inteligibile în politica ruteană-tînără, care e pusă la cale după un sistem mare și urmărită cu o tenacitate admirabilă.

Corespondentul zice următoarele: «Modul cum a vorbit politicianul rutean, răspunsurile și afirmările precise și sigure, adese orĭ frapante, apoĭ cunoștința tuturor amănuntelor și în genere știința care o desvoltă, făceaŭ o impresie atît de plăcută, încît într'adevăr, am trebuit să regret, că acest politician aparține adversarilor noștri celor maĭ pronunțațĭ.

«Politicianul rutean începu cu desvoltarea programuluĭ rutean-tînăr, care e deja cunoscut onoratuluĭ cititor. Apoĭ maĭ înșiră vre-o cîteva amănunte despre comitetele secrete ucrainofile care există în Kiew și prin alte orașe din Rusia meridională, și exprimă ferma sa convingere că restabilirea *Poloniei* și înființarea unuĭ stat ucrainoman sub numele poate *Rutenia* sub hegemonia austriacă, ar fi numaĭ o chestie de timp; că aceasta ar fi necondițional realisabilă într'un viitor maĭ mult saŭ maì puțin nedepărtat. Politica expansivă a Rusieĭ în Asia, va duce, zice el, cu timpul la o desmembrare a părților occidentale a Polonieĭ, a Ucraineĭ, a Podolieĭ, etc., căcĭ o conso-

lidare a unuĭ imperiŭ cu popoare diferite, cu atîtea limbĭ străine, cu atarĭ dimensiunĭ de marĭ, într'un stat omogen, ar fi imposibil.

«Eĭ bine, zic eŭ, aceasta nu'mĭ pare de loc probabil; vedețĭ exemplul Britanieĭ, care întrece în politica expansivă pe muscalĭ, și totușĭ nu se desface, din contra primește forțe nouĭ prin lățirea sa asupra altor țerĭ.

«Nu ne putem compara cu englezii, replică ruteanul, este altceva, caracterul raseĭ anglo-saxonă și alta e caracterul slavilor. Aceștia din urmă nu posed spiritul de cohesiune, pe carĭ îl aŭ englezii. Rușiĭ se țin la un loc numaĭ prin principiul autocrațieĭ, — altfel n'ar fi în stare să formeze decît individualitățĭ politice maĭ restrînse, dar aceasta este o calitate bună și folositoare.

«Poate că avețĭ dreptate, ziseĭ, eŭ nu cunosc așa de bine spiritul și caracterul slav — dar cu toate acestea proiectele ucraine mi se pare puțin probabile față de forța colosală a imperiuluĭ rusesc.

«Vorbesc de un viitor depărtat, continuă politicianul rutean, apoĭ voi să demonstreze *misiunea slavă a Austrieĭ*, care ar avea să formeze o putere slavă occidentală, concentrînd acele popoare slave carĭ se deosibesc de Rusĭ, și apărîndu-le atît în contra rușilor cît și în contra germanilor.

«Maĭ departe dădu el deslușirĭ foarte interesante despre politica austriacă față de rutenĭ. Pretinde că biurocrația vieneză e pe deplin convinsă de realisarea țintelor ucraine și sprijinesc tendințele respective ale rutenilor, pe sub mînă chiar în Galiția, maĭ ales prin administrația militară.

«Eĭ bine, întrebaĭ eŭ, dar cum poate să creadă oamenii serioșĭ că va fi posibil ca Austria să susțină stăpînirea saŭ chiar numaĭ hegemonia asupra a două state polon și ucrain, de o estindere de aproape un milion de chilometriĭ patrațĭ, și de peste 70 de milioane de locuitorĭ? Nu e oare maĭ probabil, că așa niște state, saŭ și un unic stat, să zicem cel polon, inducînd și Galiția ar revni din răsputerĭ independența complectă? Și dacă nu vă temețĭ de așa ceva, apoĭ de ce vă temețĭ de așa numitul «Dacoromanism», de o fantomă pe care altul nimenĭ n'o vede, decît numaĭ aceĭ austracĭ ce se află în o stare anormală; de oarece toțĭ româniĭ la un loc nu fac maĭ mult, decît

în casul cel maĭ favorabil vr'o 14 milioane, şi nu aŭ tendinţe duşmănoase faţă de statul austriac.

«Dacă politicianiĭ austriacĭ cugetă aşa de favorabil despre statul polon şi ucrainean, apoĭ nu pricep de loc duşmănia lor faţă de românĭ.

«Poate, zice politicianul rutean, că aŭ maghiariĭ nasul lor în joc la Viena. Poate să fie, răspunseĭ eŭ, însă probabil mi se pare altceva. Ruteniĭ aŭ avut politicianĭ carĭ aŭ ştiut să informeze şi să convingă cercurile competinte din Viena, pe cînd noĭ pînă nu de mult nu posedam în Viena deputaţĭ serioşĭ. Aci zîmbi ruteanul cam ironic, zicînd: «Bine! dar acum aveţĭ pe D. Popovicĭ»! De sigur, răspunseĭ eŭ, că alegerea D-luĭ Popovicĭ înseamnă deja un progres, deşi am fi maĭ mulţumiţĭ dacă am poseda maĭ mulţĭ deputaţĭ, măcar asemenea luĭ. Nu uitaţĭ că în scurt timp a ştiut D. Popovicĭ să informeze pe contele Badeni şi să-ĭ deschidă ochiĭ asupra unor prejudiciĭ carĭ existaŭ la Viena în contra naţionalităţiĭ noastre. «N'a fost greŭ», zice ruteanul, «a'l captiva pe contele Badeni, acesta era adversarul cel maĭ pronunţat al rutenilor; astăzĭ ar fi el, imposibil chiar în Galiţia.

«Nu cunosc împrejurările din Galiţia, dar atît ştiŭ că în Bucovina mergeţĭ împreună cu poloniĭ şi primiţĭ de la eĭ tot sprijinul, pe cînd în Galiţia vă mîncaţĭ unul pe altul. Ce ziceţĭ, întrebaĭ maĭ departe, despre starea dieceseĭ, n'aŭ oare ruteniĭ-tinerĭ intenţia de a introduce propaganda catolică în biserica noastră?... Politicianul rutean începu a rîde: «Se vede, zice el, că nu sunteţĭ de loc informaţĭ asupra scopurilor noastre. Româniĭ nu ne cunosc şi îşĭ fac închipuirĭ de tot falşe, noĭ (adică ruteniĭ) şi deasemenea guvernul, dorim chiar din contră întărirea uneĭ populaţiunĭ *ortodox-orientale* interne. *Aceasta formează legătura între ruteniĭ din Austria şi ceĭ ortodoxĭ din Ucraina*. Dacă voim ca ruteniĭ din Rusia să aibă simpatiĭ pentru Austria, apoĭ trebue să se vadă că ruteniĭ ortodoxĭ află aci sprijinul naţionalităţiĭ cît şi al confesiuneĭ lor. Chestia ruteană în biserica din Bucovina, reclamaţiunile rutene în diecesă sunt o chestie curat naţională, şi de loc nu o chestie confesională.

«Dacă e aşa apoĭ aveţĭ dreptate D-le, ziseĭ eŭ, şi eŭ încă nu pricep această controversă din alt punct de vedere, decît din acest punct de vedere curat naţional — şi despre aceasta

cu greŭ ne vom înțelege. Dar un lucru doar nu puteți nega ; că lucrați pentru interesele polone.

«Nicĭ aceasta nu e exact», replică politicianul rutean; e adevărat că avem și interese comune ale politiceĭ externe și în viitorul depărtat, despre care am vorbit maĭ înnainte. Altmintrelea nu lucrăm noĭ în Bucovina pentru alte interese decît numaĭ pentru interesele neamuluĭ nostru propriŭ. Nicĭ nu primim un sprijin de la polonĭ, precum vă închipuițĭ D-voastră. «Nicĭ în dietă?» întrebaĭ maĭ departe. «Eĭ bine», continuă Ruteanul, «dacă deputațiĭ polonĭ și armenĭ votează cîte-odată și cu noĭ, apoĭ nu vețĭ cere doară ca să ne supărăm pentru aceasta». Din contră, replicaĭ eŭ, trebue să admir arta politică a D-voastră, cu care ațĭ știut a cîștiga toate partidele, pentru D-voastre; fiecare partid lucrează involuntar în felul săŭ, la intărirea intereselor rutene.

«Aci luasem eŭ cuvîntul, încercînd a dovedi fenomenul rutenisăriĭ poporuluĭ român, ceea-ce însă nu era necesar, de oarece și politicianul rutean îl recunoaște acest fenomen (numaĭ renumitul cunoscător al referințelor bucovine D. Dr. Aurel Onciul nu!! Aut.) și concede în cît-va chiar și lățirea Românilor de odinioară pînă la Nistru și în districtele de astăzĭ de tot Rutene, nu admitea însă a trage din acest fapt consecințe politice, amintind exemplul «Dobrogeĭ». Și eŭ încă nu țin mult la dreptul istoric, replicaĭ eŭ, și dacă ne-ar fi posibil să ne lățim noĭ Româniĭ în țărĭ unde n'a fost nicĭ urmă de Român, apoĭ am fi nebunĭ dacă nu am face-o. Dar în Bucovina suntem în cea maĭ complectă defensivă; aceasta e nenorocirea noastră; noĭ dăm tot înapoĭ și ne apărăm, așa credem noĭ rămășițele pînă ce nu ne va maĭ remînea, ce să apărăm. Noĭ am trebui se trecem la ofensivă, și rolul D-voastră al Rutenilor, rolul de acuzatorĭ ni-ar ședea atuncĭ maĭ bine, și ar fi foarte ușor, căcĭ avem destule cause de a ne plînge. Pînă acuma a'țĭ fost voĭ tot *ofensivĭ*, iar noĭ *defensivĭ*. Am trebui să facem contrariul. Am observat pînă acuma prea multă pacientă și liniște, o tactică destul de rea din partea noastră ce nu se maĭ potrivește de fel cu timpul de astă-zĭ agresiv. Dar, zic eŭ, sunt și unele interese comune între noĭ și d-voastră, însă Ruteniĭ nu voiesc să lucreze împreună cu noĭ pe acest teren, și lasă întreaga sarcină în această direcție pe partea noastră, vorbesc adecă de germanisarea vieţeĭ publice și a școalelor și maĭ cu seamă a

școalelor medie și superioare, care germanisare e atît de periculoasă pentru noĭ cît și pentru d-voastră, pentru că ne ține în loc în toată desvoltarea noastră, ba chiar ne aruncă îndărăt și ne umple o milă și o durere amară, cînd vedem ce imens progres pe toate terenele, fac statele naționale, saŭ acolo unde principiul naționalitățeĭ e băgat în seamă, ca d. e. Svițera, America. Insă Ruteniĭ-tinerĭ nu s'aŭ opus încă nicĭ odată din inițiativa proprie în contra germanismuluĭ.

«Acum urmează răspunsul cel maĭ interesant și maĭ surprinzător, care ne deschide într'adevăr vederĭ de tot nouă, la care nu ne-am așteptat de fel.

«Posiția noastră față de germanism, zice politicianul, e de tot alta de cît posiția d-voastră a Românilor. Sunt motive politice importante cît și motive de tactică, carĭ ne impun o reservă față de germanism. Politicianiĭ românĭ, dacă caută să scape de limba germană din școlĭ și din toată viața socială națională, lucrează și pentru noĭ, căcĭ eĭ reclamă dreptul *limbelor țăriĭ* [1]), va să zică și a limbeĭ rutene. *Româniĭ n'aŭ curagiul să reclame numaĭ dreptul pentru limba lor, numaĭ drepturile lor național-române, ci eĭ se intrepun tot-deauna și pentru noĭ, voind eĭ să arăte prin aceasta că sunt obiectivĭ, dar nimenĭ nu le crede aceasta, cu atît maĭ puțin guvernul care nu e de fel pe partea voastră* [2]) Noĭ n'avem decĭ lipsă să ne prea

---

[1]) Adevărat! această prostie am făcut'o noĭ tot-deauna, în loc să cerem considerarea limbeĭ *române* căcĭ numaĭ aceasta e urgisită și luată la goană de pretutindenĭ de către autoritățile oficioase, noĭ am tot cerut considerarea *limbelor țărĭ* (!!!) și multe altele. Noĭ n'am îndrăsnit nicĭ-odată a cere ceva *direct* pentru noĭ, ce ne aparține nouă, ci tot am codit și am tot șovăit, ne-am îndosit tot după parapete, de frică, ca nu cumva să ni se zică dacă vom cere *direct* aceea ce ni se cuvine, că suntem «Daco-romanĭ, «iredentiștĭ» etc. Aceasta e a avea energie și firmitate politică, a fi de un caracter puternic, străbătător, a fi consciu de sine și a cunoaște baza pe care se află un politician. Așa am făcut-o noĭ cu cererea gimnasielor române, a pedagogiuluĭ român, a inspectorilor școlarĭ aĭ țăriĭ, aĭ școalelor de agricultură pentru țăranĭ, aĭ școaleĭ superioare de fetițe etc., etc... De acolo vine cá Rușiĭ aŭ căpătat tot fără să ceară ceva, iar noĭ nimica, ci am tot scos mereŭ castanile din foc pentru alțiĭ. Așa că noĭ avem bună politică națională ??... putem fi mîndri pe ea!...

[2]) Iată o mărturisire lealà din partea unuĭ adversar, unde el franc și pe față îșĭ bate joc de politica noastră de tot încrucișată, și ne zice ce plătim, iar nouă... nouă poate să ne fie rușine.

ostenim în această direcție, noĭ căpătăm ast-fel partea noastră, dar tot-odată ne susținem alianța cu germaniĭ, care ni e foarte prețioasă în constelația actuală în dietă. «Ce șirețĭ» gîndeam eŭ. «Maĭ vine încă și altă ceva» continuă Ruteanul, noĭ nu avem nicĭ un interes de a ne opune în orĭ ce caz față de limba germană și ne mulțumim cu concesiunĭ micĭ, tindem la o evoluțiune treptată. Politicianiĭ românĭ, carĭ voiesc să ne judece după analogie cu interesele lor, merg pe o cale falșă. Dacă voiesc să vorbească în numele Rutenilor, apoĭ *o fac fără un mandat din partea noastră, și nu aŭ nicĭ un drept la aceasta* [1]. Noĭ suntem singurĭ competențĭ, zice Ruteanul, și conced că avem toată posibilitatea de a cunoaște singurĭ maĭ bine toate dorințele noastre — și dacă Româniĭ voiesc să ne facă un serviciŭ combătînd germanismul — apoĭ noĭ răspundem: «*Noĭ suntem mulțumițĭ deocamdată cu germanismul*, poporul nostru poate aștepta, el nu se va pierde. Va veni și rîndul nostru ca să scăpăm de germanisărĭ».

«Trebue să mărturisesc, întrerupseĭ eŭ pe politician, că nu pricep acest punct de vedere, nu înțeleg ce folos vă poate aduce germanismul, care vă împiedică doar desvoltarea ca și pe noĭ, cum putețĭ fi decĭ mulțumițĭ?

«Nu e așa, zise politicianul rutean, a'țĭ observat, că am zis deocamdată; d-voastră Românilor suntețĭ de tot în o altă posiție. Pentru Românĭ e interesul cel maĭ urgent de a scăpa, *cît maĭ curînd* de stăpînirea limbeĭ nemțeștĭ. Să punem cazul, că acum de odată s'ar scoate limba nemțească din școală și oficiŭ, atuncĭ limba română ar ajunge fără îndoială o importanță maĭ mare de cît cea ruteană. Româniĭ carĭ posed atîția proprietarĭ marĭ și preoțĭ, profesorĭ, judecătorĭ etc... ar putea maĭ ușor să imprime limbeĭ lor caracterul uneĭ limbĭ de comunicație și de societate — de cît Ruteniĭ, carĭ sunt încă înapoiațĭ în această privință. Ce opinie bună avețĭ despre noĭ, ziseĭ eŭ, — nu cred însă, că ar fi așa.

«Fie orĭ-cum, cu cît maĭ iute scăpăm de germanism, cu atît maĭ bine pentru Românĭ, cu cît maĭ tîrziŭ cu atît maĭ bine pentru Rutenĭ.

[1]) Avis baronuluĭ G. Vasilco, care a vorbit în dieta țăriĭ din 12 Iulie 1902 cu atîta înfocare, că amploiațiĭ să cunoască *limbele țăriĭ*, dar noĭ îl întrebăm: «*De ce nu limba română?*»

«*Germanismul e causa principală pentru ce poporul vostru se rutenizează atît de repede*, căcĭ rămîind el tîmpit și nedeșteptat, prin urmare indiferent de toate ce se întîmplă în jurul săŭ prin această administrație germană, prin această viață pur germană el devine, de oare-ce nu înțelege de fel ce se face cu el, apatic, desgustat de toate și incapabil de o emoțiune maĭ înaltă. El vede înaintea sa o lume plină de dușmanĭ și în această situațiune sufletească apăsată, caută el mîngîiere și înțelegere acolo unde poate fi înțeles și priceput. Pe cînd voĭ, pe cînd inteligența voastră (boer, preot, amploiat etc.) e prea mîndră de a se coborî la acest popor nenorocit spre al scoate din această letargie, spre al mingîia și al întări, el (poporul) la rîndul săŭ, află în un mod abundent înțelegere și mîngîere la poporul nostru, la Rutenĭ. De aceea poporul vostru nu ni-e dușman nouă, ci din contră ni-e un amic foarte bun, și caută cu plăcere prietenia noastră. Numaĭ inteligența romînă ni-e dușmană, însă aceasta nu ne strică nimica de oare-ce dînsa își strivește toate puterile sale, mîncîndu-se singură între-olaltă.

«*Germanismul e cauza stăriĭ înapoiate a poporuluĭ rural;* din această stare înapoiată profit însă numaĭ Rutenii: sub scutul și în întunericul produs prin germanisare se întărăște elementul rutean în populațiunea de la țară [1]).

---

[1]) Aceste cuvinte ne daŭ nouă Românilor din Bucovina totodată un testimoniu foarte trist, despre împrejurarea, cît de slabĭ politicianĭ, cît de scurțĭ la vedere, fără profunditate politică, fără o prevedere maĭ ageră suntem noĭ, de oare-ce aceia ce am fi putut prevedea noĭ înșine, a trebuit să o prevadă, a trebuit să ne-o explice, să ne deschidă ochiĭ chiar contrariĭ noștri ceĭ maĭ pronunțațĭ. Aci se vede și maĭ lămurit, în ce mod de tot premeditat aŭ luat politica ruteană la ochĭ poporul român ca țintă de rutenisare, de oare-ce e prea adevărat, că prin sistemul german ce se practică deja de multe deceniĭ (de la 1859) la noĭ în țară; prin istrucțiunea și creșterea de prin școlile mediĭ și superioare prin esistența oficielor germane, prin o administrațiune pur germană neînțeleasă de popor, prin toată viața socială germană, poporul român a rămas de tot înapoiat neavînd, neaflînd de fel interes pentru o cultură care pentru dînsul n'are nicĭ un înțeles fiind de tot străină. El a rămas înapoiat în știință, în cunoștință, în inteligență, în cultură, ba din contră prin această cultură străină a devenit tîmpit, și lipsit de cunoștința de sine, de demnitatea sa omenească, a devenit demoralizat pentru că i s'a rupt cu rădăcină cu tot din pieptul săŭ tot simțul sfînt național, care e sufletul de esistență etnică al unuĭ popor, pentru — că rupîndu-i-se limba din gură, i se ea cu forța posibilitatea uneĭ cugetări.

«Aşa, zic eŭ, acum vă pricep. In întunericul produs prin germanisare se rutenisează poporul romîn. Politicíanul rutean stă uimit pe gîndurĭ, văzînd că a zis poate prea mult. Dar în avîntul şi în inspiraţiunea cu care a început continuă el maĭ departe:

«Apoĭ, dacă vom fi destul de tarĭ dacă se va fi întărit Rutenismul in districtele mixte, dacă vom profita de majoritatea numerică — atuncĭ ne vom apuca *noĭ de germanism* şi ĭĭ vom da *lovitura de moarte*. Dar atuncĭ va fi limba ruteană succesorul aceleĭ nemţeştĭ în ţară. Pînă atuncĭ însă maĭ avem timp. Şi dacă va voi odată soarta ca, întreaga Bucovină să devie o ţară curat ruteană, apoĭ nu va fi doar treaba noastră de a ne opune.

«Sigur că nu, replicaĭ eŭ. Avețĭ dreptate, dacă lucraţĭ din răsputerĭ pentru lăţirea neamuluĭ d-voastră. E treaba celor-lalţĭ de a se opune, şi aceştia greşesc dacă nu o fac. Ce scurtă vedere dovedesc germanii dacă vă ajută în realisarea scopuluĭ d-voastră. Nicĭ nu pretind, zice Ruteanul, că Nemţiĭ ceĭ bucovinenĭ, ba nicĭ ceĭ din întreaga Austrie, *saŭ poate că guvernul central ar fi tocmaĭ politicianĭ genialĭ*, căcĭ tocmaĭ eĭ aŭ adus întreaga Austrie cu *dualismul* lor, şi cu politica lor, atît de departe, încît astăzĭ li se încurcă toate iţele, şi n'o maĭ pot

---

clare şi remediul natural de a o şi exprima acea cugetare. Astfel a rămas el decăzut, prost, greoĭ la minte, stingacĭ şi neîndemînatic în toate întreprinderile sale, pentru-că pentru dînsul o instrucţiune, o ştiinţă, o cultură nepricepută n'are nicĭ un efect salutar, adecă numaĭ un efect desastros, şi astfel demoralisat a devenit el maĭ espus, maĭ accesibil — devenind el moralminte de tot slab — înstrăinăriĭ, rutenisăriĭ.

Eată o dovadă maĭ mult — şi politicianul Rutean a zis foarte adevărat şi e de admirat numaĭ sinceritatea luĭ, — că toată nenorocirea noastră, că ne pierdem văzînd cu ochiĭ, că nu putem resista influenţeĭ streine, că nu putem ajunge la nimica, că am ajuns atît de prăpădiţĭ, e numaĭ şi numaĭ «Germanismul» «şcoalele germane» din ţară, e *«cultura german-austriacă»* (o specie de cultură pentru sine) impuse nouă cu sila.

Prin atîtea decenii de anĭ, de cînd apasă peste noĭ cu atîta putere această atmosferă intelectuală demoralisatoare, a fost doar destul timp, ca să devenim timpiţĭ, demoralisaţĭ, ca să ni se răpească tot simţul naţional din pieptul nostru şi să ne mîndrim numaĭ cu o spoială falşă de cultură şi de naţionalism, în scurt să ne descompună de tot, ca să facă din noĭ guvernul austriac, sistemul săŭ de administrare în Bucovina, aceea-ce am ajuns astăzĭ... un popor nenorocit, pierdut.

scoate la capăt. Dar în fine pentru noĭ sunt bune aceste stărĭ de lucrurĭ, *căcĭ din prostia lor căpătăm noĭ folos.*

«Acum vedețĭ, continuaĭ eŭ, cît de greŭ e sub astfel de împrejurărĭ posiția deputaților noștri românĭ, care trebue să lupte contra *două tăișurĭ*, în orĭ șĭ ce privință, fără sprijinul din partea altor partide.

«Avețĭ doar pe Rușiĭ bătrînĭ, zice politicianul rutean, ironic zîmbind. Maĭ bine nu vorbim nimic despre această fasă trecută replicaĭ eŭ; așĭ trebui prea mult să desaprobez pe conaționaliĭ meĭ romînĭ. Politicianul rutean începe acuma să'mĭ explice deosebirile între Ruteniĭ bătrîniĭ și ceĭ tinerĭ. Eŭ îl întrerupseĭ cam cu cuvintele următoare:

«D-le, eŭ nu cunosc toate acestea perfect, trebue însă să zic că în privința politică eŭ nu atribuesc acestor deosebirĭ nicĭ o importanță. Rușiĭ sunt uniĭ ca și alțiĭ, de aceeașĭ aspirațiune de aceeașĭ țintă adică *Slavisarea Bucovineĭ*, fie *bătrîn* fie *tînăr*. Rutenĭ sunteţĭ toţĭ și aceasta ar trebui să fie destul pentru noĭ Româniĭ. Noĭ voim să susținem neamul român de înstrăinarea care se tot lățește: dar ce fel de străinĭ se pun în locul nostru de suntem rutenisațĭ cu gramatica ruteană — *etimologică* saŭ cu cea *fonetică*, aceasta e tot una.

«Şi apoĭ, zic eŭ, ce cred oare aceĭ dintre Româniĭ noștri, carĭ se ostenesc pentru interesele Rușilor «bătrînĭ» ? Cine le dă garanția, că copiĭ și urmașiĭ actualilor Rușĭ bătrînĭ, pe carĭ îĭ cultivăm cu atîta dragoste, că aceștĭ urmașĭ se vor ținea de programul rus-bătrîn, și că nu vor deveni cumva și foarte probabil Rutenĭ-tinerĭ? Ca de exemplu renumitul renegat Rutean Niculaĭ Vasilco? Deosebirele între partidele rutene sunt o afacere internă a d-voastră. Eŭ am combătut tot-dauna înclinarea morboasă a unor Românĭ spre rutenismul bătrîn, căcĭ după opinia mea nu ne importă pe noĭ alte interese, decît ale noastre româneștĭ. Aicĭ avețĭ dreptate zice politicianul rutean».

Cu aceasta s'a incheiat *Interviewul* atît de interesant, care oferă un material atît de important pentru fie-care politician bucovinean român maĭ de seamă, și cu care ideĭ, concepute și aprecierĭ trebue să calculăm noĭ în modul cel maĭ serios și maĭ intensiv, ca să nu fim în fine de tot decepționațĭ».

Aşa dară aci în Bucovina, pe acest pămînt istoric sfînt romînesc, e vatra și cuibul unde se clocesc năpîrcele și viperile

austriace, e cuibul de unde se pune la cale, de unde se prepară fără de rușine *utopia patentată*, imperiul cel mare «*Ucraino-rutean*» în care va trebui să intre cu timpul pe lîngă Galiția de Ost, Bucovina, etc... așa își vor fi gîndind constructorii acestui imperiu — și România și Transilvania, Banatul etc... poate în fine și întreg Balcanul, negreșit pe contul atîtor state și imperii mari precum e Rusia, Austria, Germania și Turcia. Pofta nu e de fel rea și gustul Rutenilor-tineri de a îmbuca bucăți atît de mari, e precum se vede, deja de pe acuma destul de pronunțat, numai lucrul e de tot curios, că Rutenii-tineri află în calea lor politică state și popoare care se lasă a fi îmbucate.

Interviewul de față ne arată lămurit încotro năzuesc Rușii și la care trăsură trage guvernul local din Bucovina, împreună cu acel foarte prevăzător din Viena. Forurile conducătoare din Viena, respectiv Austria e atît de gentilă și atît de bună de inimă pentru iubiții Ruteni, încît trage odată cu Rușii la carul lor, dar mi-se pare foarte, că la urma urmelor tot «Austria» cu politica ei genială va rămînea «hamalul» Rușilor.

Rusia înțelege de minune de a purta de nas pe cine numai voiește, dar mai ales pe Austria ce se crede a fi prea șireată și prea cuminte, eară *Goluchowski* actualul ministru president al Austriei și cu el întreaga Austrie, are astăzi un *nas* deja de 10 metrii de lung, tras fiind de atîta purtare de nas din partea Rusiei. Astăzi tace întreg Balcanul, nu se mișcă, nici o revoluțiune, pentru-că Rusia cea coruptă dar amarnic temută de toată Europa, e mereu scărmănată de poporul pitic dar voinic și puternic, de Japonezi și nu poate în dosul Austriei și pe furiș scurma în Balcani. Zic, Austria are astăzi un nas de 10 metrii de lung, și asta nu va fi, sunt sigur, de prima dată cînd Austria va fi purtată de nas de către Rusia.

Germanii, Jidanii, Polonii și Armenii din Bucovina, stau în ciuda așa numitei alianțe cu Românii din ultima sesiune dietală și mai departe în serviciul Rutenilor austriaci, respectiv în serviciul ideei de stat austriac adecă în serviciul politicei centrale care constă în *slavisarea Bucovinei* in capita et membris. În al cui serviciu vor sta aceștia însă atunci cînd Bucovina va fi numai o atenență a Rusiei??...

Dacă ar arăta Românii bucovineni un asemenea patriotism

centrifugal ca Rutenii, Polonii și Germanii din Bucovina, ba chiar ca Germanii din alte provincii austriace ca d. e. cei din Gratz, din Viena, etc. carĭ fac necontenit o politică bismarchiană, apoi ar fi ei deja de mult spulberați, saŭ cel puțin vîrîți cu toții în pușcărie pe toată viața lor. Insă din contră, Românii de pretutindenĭ, nu numaĭ ceĭ din Bucovina, ci și ceĭ din Ardeal și Ungaria, aŭ dat totdeauna dovezĭ și destule probe despre patriotismul lor curat și onest, despre loialitatea lor sinceră. Dar ce mulțumită aŭ secerat eĭ pentru aceasta? Disgrație, subjugare, nimicire!.. Austria n'a știut nicĭ-odată a recunoaște serviciele marĭ și generoase ale poporuluĭ român, prea tolerant, prea bun, prea blînd, prea încrezător. Exemple avem multe, multe și prea destule de ingratitudine, de fapte teribile, de nedreptățĭ strigătoare la cer față de poporul român. Să ne aducem aminte numaĭ, cum aŭ fost recompensațĭ eroiĭ românĭ, figurele mărețe ale luĭ *Horia*, *Cloșca* și *Crișanu*, carĭ aŭ înscenat la îndemnul din Viena revoluția contra tiranieĭ ungureștĭ, carĭ aŭ luptat pentru tron și imperiul austriac? Eĭ aŭ fost drept mulțumită imperială trașĭ pe roată la comanda din Viena; iar un general austriac a avut frumoasa misiune de a supraveghia executarea acestuĭ act glorios austriac. Incercarea eroilor românĭ de a vorbi înainte de moarte și de a arăta publiculuĭ ce vină aŭ eĭ că sunt omorîțĭ, a fost zădărnicită, la comanda acestuĭ general, cu larma de surle și de tobe, ca astfel să nu se poată auzi din gura condamnaților niște eventuale adevărurĭ prea neplăcute și prea compromițătoare pentru instanța supremă din Viena, pentru faimosul împărat.

Apoĭ cum a răsplătit Austria Românilor din Transilvania, carĭ la anul 1848 aŭ sacrificat pentru tron și împărăție, și acum tot la îndemnul din Viena, sub conducerea erouluĭ național *Avram Iancu*, averea și viața atîtor sute de miĭ de Românĭ, carĭ aŭ vărsat sîngele lor pentru Austria înfruntînd pe Ungurĭ, detronatoriĭ dinastieĭ habsburgice, revoluționariĭ constanțĭ și dușmaniĭ neîmpăcațĭ aĭ Austrieĭ. Trupele austriace aŭ fost pretutindenĭ înfrînte, Austria a fost pretutindenĭ bătută de aceștĭ insurgențĭ și revoluționarĭ, numaĭ în Ardeal, în fortăreața naturală a Românilor, aci eĭ n'aŭ putut străbate. Româniĭ aŭ ținut aci Ardealul intact și credincioșĭ tronuluĭ austriac, pînă ce aŭ sosit Rușiĭ în ajutor!.. Eĭ... și răsplata?.. Privițĭ la Româniĭ din

Ungaria şi Transilvania... şi veţĭ afla răspunsul! *Iancu* a fost aruncat în fiare şi a murit apoĭ nebun... de durere şi de disperare... iară poporul român... e astăzĭ sclavul călăuluĭ de la 1848... Şi multe, multe altele ar fi de zis, care pentru a le putea istorisi pe toate acestea, se cere un volum separat.

· Iară dovada cea maĭ tipică cum ştie a răsplăti Austria faptele generoase şi marĭ ale Românilor bucovinenĭ, carĭ deja de un restimp de 130 de anĭ s'aŭ sacrificat necontenit vărsînd sîngele lor pentru tron şi împărăţie, carĭ aŭ primit pe Austria, cu *pîine şi sare* şi nu cu foc şi moarte ca Bosnia şi Herzegovina (la ocuparea Bucovineĭ de către trupele austriace, nimănuia nu i s'a sclintit nicĭ măcar un picior), e faptul amar că noĭ Romîniĭ suntem astăzi cu totul striviţĭ, nimiciţĭ pe terenul naţional, material, moral pe pămîntul nostru strămoşesc, faptelesunt destul de amare, arătate aci numaĭ în foarte micĭ trăsăturĭ cum ne tratează Austria, şi ce urmăreşte dînsa să facă cu noĭ.

Noĭ Româniĭ din Austria şi Ungaria putem zice cu o inimă arsă şi sfîşiată, ceea ce s'a dovedit deja prin miĭ şi miĭ de fapte amare că: *Austria a pus lumea în mirare prin ingratitudinea eĭ, faţă de poporul român.*

Şi totuşĭ poporul român e unicul popor din întreaga Austrie şi Ungarie care e cel maĭ sincer şi cel maĭ bun *amic al Austrieĭ*, pe care Austria poate conta şi pune toată speranţa sa în zile de pericol şi de grele încercărĭ. Aceasta am dovedit-o noĭ prea adese. Româniĭ nu sunt, nicĭ nu pot fi nicĭ odată, măcar dacă ar şi voi eĭ, să fie periculoşĭ Austrieĭ, precum pot fi, şi sunt deja *Slaviĭ*. Aceasta o vede şi o poate pricepe şi omul cel maĭ scurt la minte, numaĭ ceĭ din Viena nu. Pentru Românism îndecomun e o necesitate imperioasă existenţeĭ Austrieĭ, e o necesitate chiar şi pentru celelalte popoare şi state din Europa, şi dacă Austria n'ar exista, ar trebui să fie inventată. Austria formează, adică ar trebui să formeze *vadul, stavila* contra invasiuneĭ puhoiuluĭ slavic din nordul Europeĭ. O Austrie tare şi puternică formează o stavilă puternică contra agresiuneĭ vehemente nimicitoare, *a cnuteĭ*, a barbarismuluĭ, a nimicireĭ etnice, contra năvălireĭ slave din Nord, contra obrăznicieĭ slave din Sud, contra agresiuneĭ vehemente a slavilor din imperiul săŭ propriŭ, carĭ toţĭ slaviĭ la un loc tind de a

transforma Balcanul împreună cu Austria, ba chiar și Europa în o «mare slavă», căci devenind odată Balcanul o dependență a Rusieĭ, atuncĭ nu maĭ există nicĭ Austria; atuncĭ neexistînd Austria nu există nicĭ Europa în configurațiunea eĭ de astăzĭ, atuncĭ zilele tuturor celorlalte state și popoare, din Europa de Vest sunt numărate. O Austrie tare și puternică formează pacea și liniștea Europeĭ. Decĭ în nicĭ un fel nu se poate înțelege rațiunea forurilor conducătoare din Viena, de a nimici un element de o ordine superioară de pace, un element atît de important, atît de salutar pentru existența Austrieĭ și în linia a doua pentru esistența Europeĭ precum e poporul român. Există precum zic, chiar în interesul Europeĭ întregĭ, ca poporul român, care e eminamente un popor de ordine (și nu precum iĭ vedem pe Slaviĭ din Balcanĭ etc.) și care se află aci la poarta puhoiuluĭ, parte năvălitor din Nord, parte agresiv și neliniștitor din Sud, etc. să fie cît se poate de puternic, cît se poate de tare și pus în posiție de a forma împreună cu Carpațiĭ, o stavilă naturală și puternică contra invasiuneĭ slavice ce amenință a se rostogoli peste bătrîna Europă.

Există în interesul Europeĭ întregĭ ca Românismul să prospereze și să fie cît se poate de puternic ca unica rasă la porțile Orientuluĭ care n'are nimic comun cu Slavismul și care e aliatul cel maĭ natural cu germanismul, care poate forma împreună cu germanismul în această parte a Europeĭ stavila naturală și cea maĭ puternică în contra agresiuneĭ vehemente a barbarieĭ și a aroganțeĭ slave. Există, zic, în interesul Europeĭ întregĭ ca Româniĭ din Austria și Ungaria să nu fie striviți și nimicițĭ prin maghiarizare, germanizare, slavizare, să nu fie reținuțĭ în progresul și desvoltarea lor etnică. Zace chiar în folosul propriŭ al Austrieĭ, ca dînsa să nu nimicească un element, care unicul, și nu Slavismul, nicĭ Maghiarismul, iĭ poate fi sprijinul și ajutorul sincer în zilele de pericol, care pericol se apropie mereŭ și cu pașĭ repezĭ, și nu e de loc lipsă ca Austria să-șĭ creeze în un mod atît de ușuratic atît de frivol, prin purtarea sa nequalificată, un dușman maĭ mult, căcĭ și așa Austria nu se poate lăuda că ar avea prea mulțĭ amicĭ.

Modul cum e tratat românul bucovinean de guvernul austriac e de tot enigmatic, e de tot ciudat; și ca să aibă el vre-o causă pentru purtarea sa de tot nequalificată, de tot neînte-

meiată, acusă el pe poporul român, că acesta ar fi «periculos statuluĭ austriac» și această incriminațiune vagă și nicĭ odată argumentată nicĭ adevărită (precum e adeverită acea a Rutenilor din Bucovina și Galiția, a Nemților din Gratz, Viena, Stiria etc.) s'a repețit și s'a aplicat prin vorbe și fapte dela anecsare, deja dela Împăratul Iosef al II-lea încoace, și maĭ ales totdeauna atuncĭ, cînd a fost să fim loviți, să fim exploatațĭ, desconsiderați, bagatelisațĭ (ca de ex. cu ocuparea tuturor posturilor maĭ însemnate din țară, dar maĭ ales exploatați și bagatelisațĭ la administrațiunea fonduluĭ religionar care e esclusiv averea națională a poporuluĭ romîn), cînd aŭ fost să ne facă nedreptate în orĭ-ce mod, protejîndu-se numaĭ *străiniĭ* și *veneticiĭ*.

Noĭ am amintit deja maĭ înainte că acest pericol, de care se teme Austria atît de mult, e numaĭ un pretext rafinat al biurocrațieĭ, și al politiceĭ austriace, de a avea numaĭ o causă scuzabilă încît-va pentru acțiunile sale foarte puțin umane și cu atît maĭ puțin oneste față de noĭ, căcĭ nu e cu putință, ca un imperiŭ de peste 45 de milioane de oamenĭ să fie ruinat de o mînă de românĭ; asta stă la înțelegerea fie-căruĭ om cu mintea normală.

» Atît pe malul drept al Dunăriĭ, decĭ în peninsula Balcanică proprie zis, cît și pe malul stîng, pînă în Alpĭ, trăiesc lîngă olaltă o mulțime de popoare, în o amestecătură bizară, ba chiar babilonică, fiecare cu caracterele lor individuale, aspru diferite de olaltă și pronunțate; așa: Cehĭ, Românĭ, Germani, Slavonĭ, Croațĭ, Serbĭ, Italienĭ, Slovacĭ, Polonĭ, Rutenĭ, Ungurĭ, Turcĭ, Venzĭ, Albanezĭ, etc... Din aceste popoare, formează unele, în parte state independente, precum România, Grecia, Serbia, Bulgaria, celelalte se află unite sub sceptrul habsburgic. Nimic nu e maĭ natural și maĭ de sine înțeles, decît năzuința acestor popoare de a păstra și de a cultiva particularitatea lor. Insă singure pentru sine sunt ele pentru aceasta prea slabe, prea neputincioase. Cele maĭ multe din ele eraŭ odată supuse cuceritorilor impetuoșĭ de odinioară, Romanilor; astăzĭ tremură multe din ele de pericolul cu mult maĭ mare ce le amenință nu maĭ mult din Sud ci din Nord. Urmarea cea maĭ naturală a acesteĭ situațiunĭ fatale, ar fi decĭ alipirea cea maĭ strînsă ale tuturor către olaltă, dară această alipire s'ar putea efectua maĭ cu spor sub egida Austrieĭ. Unele națiunĭ și frînturĭ de națiunĭ se află

deja sub egida Austrieĭ, dar din contră sub ea, unele din acele naţiunĭ nu-şĭ pot conserva intact individualitatea lor, ci progresuluĭ lor naţional li se pune mereŭ toate pedicele înainte prin care devin ele neîncetat înapoiate în cultură şi în desvoltare. Decĭ unor popoare din acest stat se pun teribile piedicĭ în desvoltarea lor etnică, pentru-că politica conducătoare din Viena a împărţit naţiunile din imperiŭ în două categoriĭ, în două grupurĭ, în o rasă superioară şi în una inferioară, adică după terminologia unuĭ deputat german rostit în parlamentul din Viena 1894 în «*hochwerthige und minderwerthige Rasse*, adecă: în rasa *privilegiată* — la noĭ în Austria *germaniĭ,* dovadă avem politica şi purtarea lor în Bucovina, în Ungaria *maghiariĭ* — şi în rasa *sclavă.* Prima de a domina şi de a exploata, ultima de a fi numaĭ dominată şi exploatată, ceea ce nu corespunde de fel cu mult lăudata constituţiune, nicĭ cu principiul pus sus pe frontispiciul curţiĭ din Viena «Justitia fundamentum regnorum summa lex».

Şi totuşĭ Austria ar trebui să ţie cont de misiunea eĭ, ce şi-a luat singură asupra sa, adică: propagarea cultureĭ şi desvoltarea liberă a naţiunilor care o constituesc, ca astfel legătura între popoare şi stat să fie maĭ strînsă şi maĭ întinsă; pentru-că Austria constă şi aşa numaĭ prin alianţa popoarelor sale contra inimicilor externĭ. Existenţa Austrieĭ e aşa dară o condiţiune cardinală pentru existenţa fragmentelor de popoare ce constituesc acea Austrie, precum şi vice-versa.

Poporul român constă în totalitatea sa de pe amîndouă malurĭ ale Dunăreĭ abia din vre-o 14—15 milioane de suflete, cari trăiesc parte în regatul Românieĭ, parte în Austro-Ungaria, parte în Rusia, parte în Bulgaria, Serbia, Turcia europeană (Macedonia, Albania, Tracia), în Tesalia şi Epir etc..., eară pe malul stîng al Dunăreĭ ca masă compactă trăiesc la un loc însă împărţiţĭ sub maĭ multe împărăţiĭ, abea la vre-o 14 milioane, decĭ poporul cel maĭ numeric din Orientul Austrieĭ şi a Europeĭ îndeconum. Din această causă nişte politicianĭ foarte iscusiţĭ şi foarte genialĭ, dincoace şi dincolo de Leita, aŭ aflat, precum am amintit maĭ sus fantoma «Daco-romanismuluĭ». Sub acest «Dacoromanism» înţeleg eĭ năzuinţa secretă şi neexprimată a uneĭ iridente încă maĭ secrete şi maĭ neexprimate după o unire a tuturor ţărilor ce aŭ aparţinut odată «Dacieĭ bătrîne» în un

corp național român. Și tocmaĭ aci ar fi elementul român atît de periculos (?) pentru existența (?) statuluĭ austriac. Despre netemeinicia acestĕĭ fantome am arătat deja maĭ sus, cu ocaziunea descriereĭ și a formăriĭ statuluĭ ucrain.

Dar să acceptăm că realisarea acestuĭ plan fantastic inventat și propagat chiar de dușmaniĭ Românilor, ar sgudui integritatea monarchieĭ austro-ungare pînă 'n temeliile eĭ — pentru-că în adevăr o mare parte din imperiul austriac, aproape a patra parte — toată partea orientală cu fortăreața naturală Ardealul până în Tisa, aparține poporuluĭ român, cu alte cuvinte; să concedem cumcă realisarea acestuĭ plan ar însemna distrugerea saŭ cel puțin mutilarea gravă a Austrieĭ.

Dar aci e tot-odată și întrebarea tot atît de însemnată, cine să-l realiseze acest plan atît de grandios.... cine să întreprindă această luptă gigantică cu un imperiŭ de aproape 45 de milioane, cu o armată atît de puternică, precum e cea austriacă, — (abstragînd de imperiul Rus cu 130 de milioane de locuitorĭ). Poate regatul titirez al Românieĭ cu cele 6 milioane de locuitorĭ s'o facă aceasta?... De sigur că nu! Eată cît de nebună e logica acestor politicianĭ austriacĭ. Acest pericol ar putea să vie peste Austria numaĭ de la colosul din Nord și acestuĭ colos, acesteĭ *burte marĭ* neumplute ce îmbucă toate fără scrupul, ce-ĭ vine numaĭ înainte, nicĭ un suflet românesc nu 'ĭ va da mână de unire. Căcĭ așa de cumințĭ ca politicianiĭ austriacĭ, carĭ se aruncă cu toată însuflețirea (Badeni și contele Goluchowschi) în gura ursuluĭ, carĭ lucrează din răsputerĭ în interesul colosuluĭ din Nord, și nu al Austrieĭ, nu e nicĭ un Român. Politicianiĭ de la Dîmbovița nu aparțin acelor oamenĭ visătorĭ, și tîmpițĭ la minte, carĭ pentru *utopiĭ* și *chimere* ar uita lecțiile căpătate din trecut și a presentuluĭ prea clar vorbitoare.

Ocupațiunea rusească din 1828—1834, cnuta rusească, jafurile și sălbătăciile făcute sub ocîrmuirea provisoră a generaluluĭ *Joltuhin* și apoĭ sub generalul *Kisseleff* împreună cu «regulamentul organic», etc...

Răpirea Basarabieĭ la anul 1812 și maĭ ales acea a doua oară din 1877 ne dă dovada cea maĭ eclatantă, cum înțelege Rusia a se intrepune pentru cruce și a răsplăti binefacerile făcute, și Românul ține bine minte pentru toate.

Poporul român formează unica insulă de rasă latină în acest

imens ocean slav, ce se tot umflă mereŭ. Că între rasa romanică și rasa moscovită nu există nicĭ o afinitate nicĭ un punct de interese comune nu e lipsă de nicĭ o argumentație. Ce e drept, politicianiĭ noștri genialĭ, austriacĭ, li imput Românilor și acea împrejurare că sunt ortodoxĭ ca și Rușiĭ. Insă aceștĭ renumițĭ politicianĭ se fac tot-odată a nu știe că Românul e de o natură conservativă, și că el ține la religia sa strămoșească cu toată inima sa, pentru-că în ea se păstrează atîtea suvenirĭ sfinte naționale, atîtea fapte eroice săvîrșite în timpurile de grea încercare și de cumpănă. Legea noastră română e strîns legată de toată istoria noastră, și apoĭ legea noastră nu e legea ortodoxă a Slavilor, ci e *legea română* cultivată și înțeleasă nu în limbĭ străine, vechĭ și moarte (latina saŭ vechia *slavonă* precum e aproape la toțĭ slaviĭ ortodoxĭ), ci cultivate în limba vie, în limba română a poporuluĭ. Legea noastră a fost așișderea unicul refugiŭ, unde limba română a putut încă resuna și preamări pe Dumnezeŭ. Dară astăzĭ în această eră de cultură, de libertate, de umanitate etc... guvernul și statul austriac, se încearcă de a scoate limba, legea și inima română cu putere, chiar și din acest sanctuar, va să zică nimic nu e cruțat, nimic nu e sfînt pentru acest guvern.

Noĭ nu suspicionăm pe nicĭ un popor, pentru că poporul ca atare nu poartă nicĭ o vină, ci numaĭ pe aceia care îl conduce saŭ îl poartă de nas. Cu părere de răŭ trebue însă să facem constatarea amară că poporul rutean din Bucovina e prea supus influenților subversive ce suflă necontenit din Ost, și anume cu mult maĭ mult de cît am crede. Cum că Rusia al căreĭ cap e personificațiunea conducătoare a tuturor Slavilor, cum că dînsa și-a arogat protectoratul nu numaĭ asupra Slavilor din Balcan ci și asupra celor din Austria, e un fapt tot atît de cunoscut ca și istoria cu rublele luĭ Pihuleac. Ruteniĭ, un popor notoric de tot sărman, susțin șapte, opt foĭ, pe cînd Româniĭ sînt abia în stare să susție două foĭ, din care *una* apare abia de două orĭ pe săptămînă, cealaltă însă abia de două orĭ pe lună. De unde le curge Rutenilor decĭ atîtea parale.... putem ușor pricepe, e un secret public.

Interesant e de tot, de a se mișca în cognito prin părțile rutene din țară, și de a se înfățișa de un aderent înfocat al «rușilor oprimațĭ» din Bucovina. Numaĭ ce vezĭ cum îțĭ sar toțĭ

«Ruşiĭ» înainte avorbindu-te nu maĭ mult cu cuvîntul rutean «şo» (ce?) ci deja cu cel moscovit «şto»; cum sînt apoĭ scoase la iveală «reminiscenţele» din anul 1849, cînd fraţiĭ «Ruşĭ» şi «Cazaciĭ» le înveseleaŭ inima şi le deşteptaŭ o poftă mare pentru un viitor maĭ fericit în paradisul «libertăţiĭ» moscovite al «*batşuşcheĭ*»; (de acolo vine desigur cuvîntul romînesc «*biciuşcă*».) cum îşĭ strîngeaŭ «fraţiĭ slavĭ» mînele cu foc şi dragoste, luîndu-şĭ rămas bun, salutîndu-se cu «la revedere».

Acestea toate trebue să le vezĭ, să le auzĭ povestindu-se cu inspiraţiune din gura lor, pentru ca să poţĭ crede şi a le aprecia după merit.

Şi dacă le ştiĭ toate acestea şi vezĭ pe altă parte, cum se poartă Austria cu noĭ, poporul cel maĭ loial, cel maĭ credincios imperiuluĭ şi tronuluĭ austriac, apoĭ te apucă o nespusă durere, cînd vezĭ cît de ingrată e Austria faţă de poporul român care a sacrificat pînă astăzĭ totul ce a avut pentru tron şi împărăţie, avere, ţară, sînge şi viaţă; atuncĭ îţĭ vine involuntar reflexiunea: O! Austrie? cît eştĭ de prăpădită! cît eştĭ de scurtă de vedere, cît eştĭ de incapabilă pentru o judecată maĭ clară! Şi cît eştĭ de ingrată! Pentru ce te sperii de fantome imaginate şi alergĭ pierdută, zăpăcită în gura unuĭ monstru, care te poate înghiţi, maĭ de grabă de cît cugeţĭ; de ce din causa spaimeĭ tale provocate de profeţiĭ tăĭ mincinoşĭ, carĭ te duce pe căĭ rătăcite, şi îţĭ sugerează mereŭ teribilul «Daco-romanism» şi «iridenta română» etc... eĭ la goană, nedreptăţeştĭ, oprimezĭ şi omorĭ cu atîta lipsă de conştiinţă pe un popor întreg, inocent, brav, pacînic şi atît de loial, în loc ca toată atenţiunea ta să fie îndreptată la uneltirele subersive ale Slavilor (atît ale acelor din sînul tăŭ, cît şi ale celor din Nord) carĭ îţĭ vor rupe odată capul? Napoleon a prorocit odată, că Europa va fi saŭ *cazacă* saŭ *mongolă*, politicianiĭ noştriĭ austriacĭ sunt însă maĭ prevăzătorĭ de cît Napoleon, eĭ prigonesc o mînă de Românĭ, pe cînd în favorul Panslavismuluĭ cedează eĭ totul. Prea bine a fixat odată un diplomat rusesc tragicomica salahorie austriacă, ce o practică dînsa deja de lung timp slavisînd Bucovina cu o putere extra-ordinară prin următoarele cuvinte, cam arogante dar foarte juste: «*In Galiţia cheltuim enorm pentru causa noastră; dar în Bucovina nu maĭ trimetem maĭ mult nicĭ o copeică, căcĭ Austria are o deosebită gentileţă de a pregăti terenul gratuit*».

Noĭ vedem cît de arogant e astăzĭ Slavul, pretutindene orĭ unde s'ar afla el. Bulgariĭ încă nicĭ n'aŭ mirosit aerul de un stat liber, nicĭ nu a mirosit o cultură şi ordine de stat, şi cîtă impertinenţă manifestează eĭ, cîtă sălbăticie, cîte crime şi fără de legĭ fac eĭ fără frică chiar în faţa întregeĭ Europe. Aceasta eĭ n'ar face-o dacă n'ar fi Rusia la spatele lor!!! Ba eĭ aspirează chiar, negreşit prin ajutorul Rusieĭ la un imperiu mare bulgar peste tot Balcanul. Serbia şi Muntenegrul pe altă parte îşĭ împărţesc în fantasie deja Bosnia şi o parte din Balcanĭ; Croaţiĭ, Cechiĭ, Poloniĭ, Ruteniĭ etc., voesc aşişderea imperiile lor proprie. Toate naţiunile slave din Austria ies deja din fire în aspiraţiunile lor fără frîŭ. Ce remîne atuncĭ din Austria? Şi totuşĭ dînsa slăvisează din resputerĭ pe Româniĭ din Bucovina!....

De aceia îşĭ sapă Austria singură mormîntul eĭ, care va fi cu mult maĭ negru decît infernul catolic de cît moartea etnică a Românilor şi proverbul latin inventat de îngînfaţiĭ politicianĭ austriacĭ «Austria *erit* ultima in orbe» cu care iĭ place Austrieĭ atît de mult de a se lăuda, se va preface prea curînd în «Austria *erat* ultima in orbe» atuncĭ esistenţa cît şi *gloria* (?) eĭ va aparţinea numaĭ istorieĭ.

Austria e cu totul ipnotisată de ochiĭ pestriţĭ aĭ Slavilor. Ea face totul ce e pe plac Slavilor, şi nu numaĭ celor din impeperiŭ, ci şi celor din afară. Dînsa şi-a perdut echilibrul eĭ propriu, a predat teritoriile sale întregĭ sfereĭ de acţiune slave. Aşa se explică, de ce rutenisarea Bucovineĭ ocupă în această politică de viitor, polon-rutean o rolă atît de însemnată şi de ce guvernul local condus de Ruteniĭ tinerĭ, o sprijineşte această politică atît de intensiv.

Pe altă parte e clar, că scopurile agresive ale uneĭ partide îndreptate în contra două imperie vecine şi foarte puternice (Germania şi Rusia) nu va putea forma pentru lung timp, o directivă normativă pentru întreaga politică austriacă, căcĭ dînsa (Austria) ar trebui, prin această politică purtată în doĭ perĭ, să intre necesarminte în o contrazicere eclatantă faţă de legătura de alianţă ce o are cu Germania. Nu e adecă de a se ignora, că aspirata constituire a statuluĭ ucrain, de către partida oficioasă *rutean-jună* represintă o acţiune cu mult maĭ mare pentru năzuinţa *magno-polonă*, şi că ea are o ţintă ca de sine înţeleasă, restituirea fostuluĭ *imperiu polon*.

Ce însemnătate poate avea această năzuință pentru Germania se vede din expunerile următoare ale luĭ Przeglez Wszcch-polskje (Revista polonă veche) din Germania 1899, unde se zice între altele :

«Lupta însă, care e purtată la frontierele noastre din vest, nu e o afacere numaĭ a uneĭ părțĭ, ci a întregeĭ națiunĭ. O Polonie fără Posen e un lucru absurd, un lucru prost. Sărmană ar fi în adevăr Polonia viitoare pentru care trăim, pentru care luptăm și murim, Polonia, pe care desigur că nu o vom ajunge, pe care însă o vor vedea-o copiĭ și nepoțiĭ noștri — decĭ dară e absurdă, e proastă nu numaĭ fără Posen, dar și fără Silesia, fără litoralul maritim, așa dară fără Danzig și fără Koenigsberg. Noĭ formăm o putere, care crește mereŭ și care represintă un pericol faptic și serios pentru mărirea statuluĭ german, dacă de și nu acuma, dar totu-șĭ pentru viitor.

...... «Provinciele ce aparțin acuma Prusieĭ formează o condițiune necesară pentru renașterea imperiuluĭ polon, încît sunt ele astăzĭ condițiunea principală pentru susținerea puteriĭ pruso-germană. Despre un compromis în această afacere nicĭ nu poate fi vorba. Nu trebue s'o repețim aceasta la orĭ-ce ocaziune, dar cu atîta maĭ mult să ținem în inimă și să credem ferm și nestrămutat în acea că Polonia nu poate consista fără aceste părțĭ de pămînt, că dînsa totu-șĭ ar trebui dacă dînsa ar și consista din alte confinie să facă toate, ca să recîștige aceste provinciĭ».

Situațiunea și însemnătatea planuluĭ ucraino-polon față de legătura austro-germană nicĭ că se poate maĭ bine explica, decît prin următoarele cuvinte destul de expresive, rostite de creatorul acestuĭ pact, de principele Bismark în 23 Septembrie al anuluĭ 1893 către o deputațiune de vre-o cîte-va miĭ de germanĭ din Rusia de Vest, venită să-ĭ facă ovațiunele lor.

« .... Eŭ nu știŭ, cum ar putea fi ajunsă prin aceste micĭ începuturĭ de etape, și fără o decădere fatală ale tuturor referințelor europene o Polonie-Mare. Eŭ nu vreaŭ să mă adîncesc în acel *cum,* tot așa de puțin *în ce mod* sunt eĭ gata ca s'o facă aceasta.

«Să presupunem, că ar fi cu putință fără o mare convulsiune europeană să se formeze un regat polon cu Varșovia și cu Leovul ca capitale — ce ar fi pentru noĭ apoĭ urmarea ?.... Eŭ

nu vreaŭ nimic să zic ce ar fi pentru Austria. Ştim numaĭ atîta, că aceasta ar fi un *par* în corpul Austrieĭ, şi maĭ mult peste toate o îndosire a legătureĭ noastre noue, şi eŭ cred durabile cu Austria, dacă sub egida austriacă ar avea să se formeze un atare stat polon.

«Greutăţile monarchieĭ austro-ungare s'ar complica în un atare caz pînă la imposibilitate, prin pretenţiunile ce niciodată nu se vor putea mulţămi, ale aceste atreia — puterĭ, în acel «*Trias*» al Austro-Ungaria — Polonia? [1])

Dar dacă ar fi ajunsă această aspiraţiune chiar în pace, ar fi pentru noĭ o nenorocire..... eŭ vorbesc despre conjecturele fantastice. Poloniĭ însă calculează cu aceste conjecture, vorbesc despre dînsele şi cred în ele, şi devin cîte-odată încurajaţĭ prin mărinimia şi bunăvoinţa germană».

Nu e intenţiunea mea de a influenţa prin aceste expunerĭ politica actuală a Austrieĭ. Aceasta ar fi cu totul înzadar şi ar însemna a arunca nuca de perete, saŭ a zice orbuluĭ să treacă rîul peste punte, pentru-că dînsa e incapabilă pentru ast-fel de aprecierĭ maĭ profunde, aceasta a documentat-o ea prea adesea, nicĭ nu voiŭ a procura pentru cealaltă grupă politică din Bucovina, pentru Ruteniĭ tinerĭ et consortes o nouă dispoşiţiune politică, deşi schimbarea sistemuluĭ guvernamental din ţară ar fi pe cît de dorită pe atît şi de necesară pentru Româniĭ din Bucovina, dar aceasta, astăzĭ şi maĭ ales în împrejurările de faţă (coaliţia presentă momentană a Românilor cu Germaniĭ şi Armeno-Poloniĭ), nu zace de fel în domeniul probabilităţiĭ, şi ar fi chiar de a desconsidera posiţia *real-politică*, şi intenţiunea ardentă a corpurilor conducătoare dela anecsare încoace, dacă am voi să pierdem pe lîngă împrejurările destrămate şi inconsolabile ale Românilor şi ale Germanilor, fie numaĭ şi un cuvînt asupra aceste împrejurărĭ.

Expunerea de faţă are îndecomun numaĭ scopul de a constata faptele ce se petrec şi cum se petrec ele la noĭ în Bucovina, şi de a le face acestea cunoscut cercurilor maĭ largĭ, publiculuĭ celuĭ mare suveran, care nu cunoaşte încă situaţiunea

---

[1]) Dacă Austria astăzĭ nu maĭ poate exista cu dualismul eĭ ciudat, ce va fi oare atuncĭ, cînd dînsa ar căpăta al *treilea cap* ??.. oare ce formă de fiinţă ar fi ea atuncĭ, şi cum ar putea să trăiască un atare monstru ??....

noastră de tot amară, de tot ticăloasă, și crede poate, pentru că ne aflăm sub Austria cea cu legĭ frumoase pe hîrtie, că trăim în fericire, că avem toate drepturile ce se cuvine unuĭ popor brav și loial, că trăim în paradis pentru-că trăim sub Austria, cea constituțională și cu drepturĭ egale.

Insă numaĭ foarte puținĭ o știŭ și cu atita maĭ puțin o știe lumea cealaltă română, pentru-că noĭ suntem cu totul închișĭ hermetic de cătră lumea cealaltă română, și pentru-că în împrejurările de tot amare și nefaste în care trăiește Românul bucovinean, n'are nime nicĭ putința nicĭ curagiul de a zice saŭ de a scrie fără șovăire adevărul curat, care e atît de rușinos pentru Austria cea umană, că noĭ Românii bucovinenĭ suntem pierduțĭ, maĭ pierduțĭ decît Românii din Basarabia, carĭ n'aŭ făcut atîtea sacrifice și atîtea fapte marĭ pentru statul rus precum le-am făcut noĭ pentru susținerea Austrieĭ, totușĭ aceștia sînt maĭ salvațĭ în exsistența lor națională, deși trăesc sub cnuta absolutismuluĭ moscovit.

Noĭ suntem maĭ desnaționalisațĭ, maĭ decăzuțĭ decît aceia, căcĭ acolo există numaĭ foarte puține școlĭ și acea școală și instrucțiune rusească nu e forțată, nu li se impune Românilor cu sila sub pedepse penale șicănitoare și grozav de amare pentru țăran făcîndu-l ast-fel un instrument docil și batucit pentru politica arbitrară a guvernuluĭ. Apoĭ acea școală și instrucțiune nu e atît de rafinată și atît de tendențioasă, pentru-că acolo nu se bat părințiĭ de către persoane «oficioase» de către «subprefecțĭ» dacă părințiĭ nu își trimet copiĭ lor în școlĭ *rusești!!* Școale pe la sate sunt în Basarabia foarte rare, și învățătorul de la acea școală e de regulă numaĭ un om maĭ deștept din sat ce a servit la oaste și a ajuns un grad de caporal. Așa dar nu există acel rafiniment ca la noĭ, nu există o pepinerie de stat (un pedagogiu), unde se cresc Ianiceriĭ pentru rusificarea romînuluĭ autochton, unde se face din elevĭ toate numaĭ un instructor de copiĭ. In Rusia Românul nu e silit cu toată puterea statuluĭ ca la noĭ, ca să se slaviseze. Deși există acolo (în Basarabia) numaĭ o viață oficioasă rusească, dar această viață străină nu i se impune Românuluĭ cu forța și poporul român trăind fără de acest rafiniment, fără de acest «Schulzwang» ce există la noĭ, resistă maĭ ușor și poate resista. Românul din Basarabia nu e nimicit cu atîta forță de către stat și guvern

precum e cel din Bucovina. Apoĭ Rusia nicĭ nu se declară în fața lumeĭ că dînsa e un stat uman cu drepturĭ egale.

Decĭ e o datorie sfîntă, ca publicul cel mare, măcar cel român, să fie măcar ceva informat și în deplină cunoștință, că nicĭ Româniĭ din Ungaria, nicĭ ceĭ din Basarabia, nu staŭ atît de răŭ, nu sunt atît de pierduțĭ precum suntem noĭ. Că noĭ avem doĭ, treĭ deputațĭ în parlamentul din Viena, a căror activitate acolo e foarte efemeră, și foarte obscură, asta nu ne impune nimic. Astăzĭ maĭ sunt și acolo numaĭ de ochiĭ lumiĭ, gura lor le e însă închisă deja de acasă, deja de la alegere, pentru-că orĭ-ce ar vorbi ar trebui să vorbească contra guvernuluĭ, și aceasta nu o îndrăznește nicĭ un deputat român, mîne nu vor fi nicĭ eĭ acolo, căcĭ așa e intențiunea politiceĭ austriace geniale și foarte binevoitoare Românilor. Înainte de vre-o 20 anĭ, am avut în dieta țăriĭ 16 deputațĭ românĭ, astăzĭ avem numaĭ 13. Ne maĭ trebue maĭ bună dovadă despre viitorul ce ne așteaptă în țara noastră sub acest regim.

Acest public nepărtinitor va înțelege dar după cele spuse pînă aci, desigur cu plăcere, că în fine este el informat cu argumente bătătoare la ochĭ, dar totodată și cu oare-care durere și compătimire, despre aceea-ce se lucrează pe ascuns și pe față, aci în sărmana Bucovină, sub aripele puternice și sub patronagiul mărinimos austriac, va cunoaște la ce năzuește politica austriacă, de ce mijloace oneste se usează dînsa împreună cu partida eĭ oficioasă «Ruteană jună», la ce fel de planurĭ și la care perspectivă se lucrează aci cu atîta putere de către guvern și stat, și cu părere de răŭ cu atîta succes.

Se poate că în cercurile din Viena, se va trezi încă odată cînd-va o altă prevedere maĭ serioasă, maĭ logică și maĭ rațională, prin care vor putea ele prevedea și singure prin propria lor intuițiune, pericolul spre care năzuesc ele singure cu atîta putere și uitare de sine, cu atîta lipsă de o judecată clară, ceea-ce nu credem, dar, li-așĭ dori numaĭ ca această prevedere să nu le vină prea tîrziŭ, căcĭ atuncĭ nu le va maĭ ajuta nimica lamentațiunea «pecavimus».

Dar orĭ-cum de barbară și de nelegiuită (sălbatică) ar fi acțiunea guvernuluĭ austriac, și a dușmanilor noștri de a ne nimici, de a ne strivi, noĭ Româniĭ voim cu atîta maĭ mult să fim și să rămînem aicĭ la noĭ acasă, ceea-ce aŭ fost părințiĭ,

moşiĭ şi strămoşiĭ noştri: Creştinĭ bunĭ, drept credincioşĭ şi *Românĭ adevăraţĭ*, fiĭ credincioşĭ aĭ patrieĭ, pămînt din pămîntul moşieĭ noastre şi apă din cristalul isvoarelor noastre.

In decurs de un milineŭ şi jumătate de anĭ de cînd ne-a aşezat Mama-Roma în Dacia-Traiană, am avut să îndurăm numaĭ durerĭ şi suferinţe! şi acestea aŭ fost deja pe timpul năvălirilor barbare, carĭ de peste 800 de anĭ ne-aŭ chinuit şi ne-aŭ impilat. Durerĭ şi suferinţe aŭ fost apoĭ dupe acele năvălirĭ ale Hunilor, ale Vandalilor, etc... o altă năvălire a Hunilor de ediţia nouă, a Maghiarilor, şi apoĭ ale Turcilor şi ale Tătarilor de sub a căror jug tot noĭ singurĭ ne-am eliberat. Am scăpat chiar Europa creştină de invaziunea şi cotropirea Musulmană, am scăpat creştinismul de sdrobirea păgînă, şi în decursul acestuĭ milineŭ şi jumătate de anĭ am avut eroĭ, cum n'a maĭ avut alt popor, am avut eroĭ, cari de nenumărate orĭ aŭ învins ordele barbare duşmane, şi cu toate acestea, fatala şi amara soartă a voit ca tot noĭ să rămînem asupriţĭ, subjugaţĭ şi sclavĭ, călcaţĭ în picioare!!

Şi totuşĭ să nu disperăm, să nu desconsiderăm însemnătatea acesteĭ împrejurărĭ de present atît de triste şi nefaste. Acesta e un semn mare pentru noĭ, e calea ce ne-e pregătită chiar de providenţă, căcĭ aceste lupte şi suferinţe ne ţine necontenit trezĭ şi deşteptĭ, ne învaţă a lupta şi a învinge, ne întăreşte, ne oţeleşte, ne dă puterĭ marĭ neinvingibile în lupta crîncenă cu titaniĭ, ce avem de a o purta. Noĭ ştim doar din legile natureĭ, că cu cît de mare e presiunea, pe atît de mare e şi reacţiunea, că prin apă şi foc să lămureşte aurul, să întăreşte ferul, că de regulă popoarele cele subjugate şi nedreptăţite aŭ devenit tot în fine, prin perseverenţă şi tenacitate învingătoare chiar şi peste popoarele cele maĭ puternice. Aşa e maşina lumeĭ. In zadar se îngîmfă omul răŭ şi blestemat. Astăzĭ mie, mîine ţie, căcĭ legile universuluĭ sînt aceleaşĭ şi nu se pot resturna de oamenĭ piticĭ, de statele imorale, criminale şi fără de lege. Legile universuluĭ sînt marĭ şi sfinte şi pe nimenĭ nu-l trece răsplata, căcĭ precum e causa aşa e şi efectul (urmarea).

Decĭ să nu credem că Dumnezeul părinţilor noştri ne-a părăsit, ci din contră, El ne dă toate aceste încercărĭ, toate aceste suferinţĭ şi necazurĭ, ca prin ele să ne întărim să ne desvoltăm energia, caracterul, puterea morală, puterea de resistenţă.

Un filosof antic, sînt acum 2000 de anĭ, a zis: «Cînd ceriul voeşte a încredinţa unuĭ om, saŭ unuĭ popor ales o mare misiune, el începe totdeauna prin a ispiti sufletul şi cugetul săŭ în amărăciunea zilelor grele, îĭ oboseşte muschiĭ şi oasele prin lucrărĭ dureroase, îĭ aruncă fiinţa în toate lipsele sarcineĭ şi ale nevoieĭ, vrea ca faptele luĭ să capete tot resultatele contrare celor dorite: în sfîrşit îĭ aţîţă inima, îĭ întăreşte firea, îĭ măreşte şi adaogă forţele prin o energie, fără care el n'ar fi fost în stare de a-şĭ împlini înalta sa menire». (Panthier. Confucius et Mencius. (Paris 1852 p. 429). Şi psalmistul David zice încă asemenea în psalmurile sale: «Pe cine Dumnezeŭ îl voieşte, pre acela îl cearcă».

Provedinţa ne-a dat toate aceste suferinţe şi lupte teribile, pentru ca prin ele să ne deprindem cu atîta maĭ mult a lupta şi a învinge, pentru-ca prin ele să ne întărim spiritual şi moral, ca să putem deveni odată aceia ce ceriul ne-a destinat, să fim marĭ şi puternicĭ, ca să fim răsbunarea şi pedeapsa (Nemesis) duşmanilor noştri. Exemplu de resbunare de către Nemesis, de către legile universuluĭ avem astăzĭ Turcia, şi multe alte exemple din istorie. Marĭ sunt şi devin numaĭ acele popoare care cultivează şi păstrează în sînul lor idealul sublim al *naţionalităţiĭ*, al *dreptăţiĭ* şi al *moralităţiĭ*, carĭ se luptă pentru aceste idealurĭ sfinte, căcĭ numaĭ prin aceste idealurĭ se creşte în un popor calităţile cele marĭ şi se prepară astfel pentru acţiunĭ puternice şi sublime. de care are lipsă fiecare popor care voieşte să devie mare, maĭ ales dacă acel popor e mic la număr. Provedinţa are marĭ scopurĭ cu noĭ, de aceea trebue să fim cu toţiĭ conştienţĭ de această misiune mare, şi atuncĭ causa noastră română nu va fi nicĭ-odată pierdută.

Savantul nostru istoriolog profesorul A. Xenopol zice în opul său: «Istoria Românilor din Dacia traiană» următoarele: «S'aŭ sfîrşit năvălirile barbare de odinioară, dar nu s'aŭ întemeiat liniştea fără de care o propăşire şi o desvoltare a cultureĭ nicĭ nu poate fi gîndită. Tulburările aŭ luat astăzĭ o altă formă maĭ barbară încă şi maĭ periculoasă decît năvălirele barbare strivitoare de odinioară, pentru a împiedeca în el avîntul neapărat al orĭ-căreĭ civilisaţiunĭ, pentru al sugruma şi al reduce astfel tot maĭ jos, tot maĭ jos, pînă la descompunerea luĭ totală». Insă ceea ce timpurile barbare teribile în ucidere şi pierzare nu

a putut, nu va putea nicĭ timpul de astăzĭ *molepsit*, *corupt*, *ticălos* și *de tot rafinat*, dar cu titlul pompos de «liberal» și învălit cu masca înșălătoare de «umanitate» și de «cultură», care timp în realitate însă își aroagă numaĭ în un mod criminal toate titlurile cele maĭ frumoase și maĭ nobile spre a le lua pe toate numaĭ în rîs și bajocură. *Poporul Român e o stîncă de granit în mijlocul acestor valurĭ și torente glodoase ce se rostogolesc în prăpastia lor.*

Puterea noastră de resistență trebue să ne fie maĭ întîĭ de toate *conștiința națională*. Aceasta e isvorul de apă vie, din care putem prinde puterĭ de urieșĭ, încît putem da piept cu toate născocirele și uneltirele ostile. Datorĭ suntem decĭ să ne îngrijim, ca de lumina ochilor din cap, de acest isvor dătător de viață și de putere, datorĭ suntem să întărim, și să răspîndim consciința națională în întreg sufletul poporuluĭ nostru atît de nenorocit.

Dacă studiem istoria popoarelor maĭ culte, ajunse deja la stabilitate și cu existența națională asigurată, vom vedea, că doĭ factorĭ principalĭ aŭ desvoltat și aŭ determinat *conștiința națională*, această pavăză vie și neînvinsă a fiecăruĭ popor în lupta pentru existența națională.

Aceștĭ factorĭ sunt: *cultura* și *reacțiunea națională*. Aceștĭ factorĭ aŭ trezit *conștiința* națională la toate popoarele, aŭ întărit-o și aŭ nutrit-o încît vedem în Europa civilisată atîtea popoare, cu individualitate națională atît de puternică, încît nu există putere în lume, care ar fi în stare să răpească acestor popoare bastionul apărăriĭ: *conștiința națională*.

Să percurgem istoria poporuluĭ român, tot odată și istoria popoarelor din Apus și vom regăsi la fiecare popor afirmîndu-se aceștĭ doĭ factorĭ în desvoltarea și întărirea conștiințeĭ naționale. Cultura și reacțiunea națională contra Napoleonizilor a trezit și a potențat conștiința națională a Germanilor întru-atît, încît a rupt toate barierile feudalismuluĭ și a creat marea și puternica Germanie, care predomină astăzĭ o bună parte a lumeĭ.

Cultura și reacțiunea *națională* franceză a ridicat pe poporul francez întru-atît încît a pus lumea în mirare, și poporul francez merge și astăzĭ încă în fruntea civilisațieĭ, în fruntea cultureĭ și a științeĭ omeneștĭ. *Cultura și reacțiunea națională* ne va trezi și pe noĭ, la o viață maĭ nobilă maĭ *demnă* de un

popor brav, blînd, deștept, loial și dotat cu toate calitățile extraordinare care îl pot forma mare, puternic și primul popor din lume.

Cultura și reacțiunea noastră națională ne va crea și nouă Românilor soarta ce o merităm, aci la porțile Orientuluĭ atît în urma origineĭ noastre de o rasă superioară și posițiuneĭ noastre geografice, cît și în urma importanțeĭ noastre culturale și numerice.

Prin cultură, — dar numaĭ cultură națională — la lumină și libertate!! Aceasta trebue să fie lozinca noastră a tuturor Românilor. Acesta e *terenul positiv*, pe care trebue să desvoltăm o activitate asiduă, estinsă și continuă, ca să ne asigurăm primul factor, ce ni determină desvoltarea și întărirea conștiințeĭ naționale, ce ni se cuvine numaĭ nouă pe pămîntul nostru străvechĭ românesc.

De al doilea factor, de *reacțiunea națională,...* se îngrijește deja politica nedreaptă, impilatoare și otrăvitoare (rutenisătoare și germanisatoare) a guvernuluĭ austriac. Cu cît vor fi prigonirele maĭ întețite cu atît maĭ puternică va fi și reacțiunea națională, cu atît maĭ mult ne vom trezi din letargia condamnabilă în care ne-a aruncat o soartă amară nenorocită și demoralisatoare deja de 130 de anĭ, înfățișată prin o creștere și o instrucțiune străină de firea, de inima și de viața poporuluĭ român, prin o cultură conrupătoare de caractere marĭ și nobile naționale, nimicitoare de simțimîntul național dătător de viață, de principiile cele maĭ sfinte omeneștĭ pe pămînt: limba, legea și națiunea.

Cu cît maĭ mare va fi decĭ opresiunea barbară din simplul motiv pentru că suntem romînĭ, cu atît maĭ adîncĭ rădăcinĭ va prinde în poporul nostru *conștiința națională,* conștiința că suntem și vrem să rămînem Românĭ.

De puterea aceasta se vor frînge toate tentativele neumane și criminale, toate încercările sălbatice de rutenisare, de germanisare, de nimicire etnică, ale guvernelor austriace, și va face din noĭ *cu sila și cu putere*, din un popor credincios și loial pînă la exces ce am fost, numaĭ un *dușman înverșunat* și cumpiit maĭ mult, de care Austria îĭ are deja destuĭ. Dar! Ne va face dușmaniĭ și contrariĭ ceĭ maĭ marĭ și maĭ periculoșĭ aĭ Austrieĭ, dar de strivit nu ne va strivi nicĭ chiar guvernul

austriac care e renumit în conruperea și demoralisarea popoarelor, nicĭ prin manoperile sale rafinate de nimicire etnică.

Sfîrșesc cu descrierea atît de tristă din istoria noastră contimporană, care tratează despre «Rutenisarea Bucovineĭ» și «despre causele desnaționalisăriĭ poporuluĭ romîn din Bucovina. In conștiința, că am dat în vileag politica minunată a guvernuluĭ austriac, că am dat importanța cuvenită faptelor de tot ciudate ce se petrec la noĭ în țară sub scutul puternic și nobil al Austrieĭ umane, juste și cu drepturĭ egale, și că le-am pus la cunoștiința publiculuĭ celuĭ mare spre cunoștiință și apreciare, zace deja mîngăierea mea sufletească, că și eŭ la rîndul meŭ am făcut tot ceva spre ameliorarea răuluĭ de care suntem bîntuițĭ, într'un mod atît de nemilos, atît de barbar.

BUCOVINA

La o tufă de sulfină
Car cu patru boĭ
S'a oprit și ți se 'nchină
Bucovină, Bucovină,
Leagăn de eroĭ.

Ți se 'nchină, că se duce
Nevoiașul car
Către valea de la cruce
Drumul spre hotar.

Ah, Ștefane Voevoade
Scoală din mintean
Că duiumul de noroade
Inima din el i-o roade
Bietul pămîntean.

Scoal' și buciumă-țĭ feciorïĭ
Din Homor la Renĭ
Sună să răsune norïĭ
Să deștepte roșiorïĭ
De la Răsboienĭ.

Și la culme te arată
Fioros pe sur
Prinde-țĭ paloșul din spate
Și 'nvîrtește-te odată
Roata împrejur.

Că Jidanïĭ și Rutenïĭ
Pripășițĭ pe-aicĭ
Zic că's dînșiĭ pămîntenïĭ
Eară noĭ și Moldovenïĭ
Suntem veneticĭ.

Aleĭ, Doamne, dă de frînge,
Frînge-ĭ de la brîŭ
Că noĭ plugurile-om strînge
Ș-om maĭ sămăna prin sînge
Ghindă 'n loc de grîŭ,

Duiliu Zamfirescu.

TABLA DE MATERIE

Pag.

a) Huţanii şaŭ Huţulii 1
b) Băştinaşii Ruteni saŭ Rutenii bătrâni 9
c) Paralela între tratarea noastră pe terenul şcolar şi a tuturor celor lalte naţiuni din Austria. 111
d) Cultura şi instrucţiunea unui popor în o limbă străină . . 122
e) Efectul culturei streine.
1. Creşterea tinerimei noastre 147
2. Educaţia poporală 203
3. Ce rol are tinerimea română 219
4. Viaţa socială la inteligenţa română în Bucovina . . 242
f) Rolul străinilor în ţară 250
g) Rutenii tineri 255
h) Rutenisaree inteligenţei române 295
i) Politica slavă a Austriei în Bucovina 330